

Sven Winnell 6 februari 2020:

Samhällsplaneringens problem. Inrikes och utrikes 5 december 2019-16 januari 2020.

Kapitel 9: Om inrikes förhållanden och inrikespolitik. Kapitel 10:partiledardebatt.

Kapitlen 11-13. Kapitel 11: miljöer m m.

Kapitel 12 Transporter o d. Kapitel 13 näringsliv, arbetsmarknad, löner o d.

<http://winnell.com/omr36-39zzzzq9-13.pdf>

Den närmast föregående utredningen i projektet om samhällsplaneringens problem var:

Sven Winnell. 15 december 2019:

Klimat, rasism och klasshat, utrikes politik, inrikespolitik.

Aktörer: EU, riksdagen, regeringen, myndigheter, kommuner,

företag m m och Verksamheter som styr utvecklingen.

<http://winnell.com/omr36-39zzzzzp.pdf>

Innehåll:

Sida

3	<u>Kapitel 1: Om världen och optimister och pessimister om världen, Agenda 2030 och klimatet</u>
71	<u>Kapitel 2: Om Sverigedemokraterna och deras rasism och om klasser och klasshat.</u>
104	<u>Kapitel 3: Något litet om utrikes förhållanden</u>
175	<u>Kapitel 4: Om inrikes förhållanden och inrikespolitik.</u>
236	<u>Kapitel 5: Aktörer i svenska politiken</u>
406 -446	<u>Kapitel 6: Människornas levnadsförhållanden och utvecklingens krafter.</u>

Utredningen nu är en fortsättning och är upplagd på samma sätt. Men har kompletterats och delats upp på flera kapitel.

Kapitel 1 gäller fortfarande klimat och något om världen och FN:s 17 mål.

Kapitel 2 har delats upp i följande kapitel:

Kapitel 2: Mänskliga verksamheter

Kapitel 3: Mänskliga rättigheter, rasism och demokrati

Kapitel 4: Skolor, forskning och kultur

Kapitel 5: Sjukvård

Kapitel 6: Försvar

Kapitel 7: Brott och polis.

Det tidigare Kapitel 6: Människornas levnadsförhållanden ingår nu i kapitel 2

Kapitel 3 om utrikes förhållanden har blivit

Kapitel 8: Utrikes förhållanden.

Kapitel 4 om inrikes förhållanden och inrikespolitik har blivit

Kapitel 9: Inrikes förhållanden och inrikespolitik

Kapitel 10: Partiledardebatt i riksdagen.

Kapitel 11-13 är kopior av artiklar med ungefär följande innehåll:

Kapitel 11: Fysiska och sociala miljöer, bostäder, migration, relationer

Kapitel 12: Transporter, kommunikationer

Kapitel 13: Näringsliv, arbetsmarknad, lön, Pengar

Kapitel 14: Aktörer i svenska politiken, är samma som tidigare kapitel 5, men avsnittet om Sveriges kommuner och landsting. SKL har ändrats till Sveriges kommuner och regioner. SKR.

Kapitel 15: Avslutning med några artiklar efter den 16 januari 2020.

Det sammanlagda innehållet i kapitlen 1 - 15 är mycket stort och har delats upp i ett antal dokument på vardera högst 10 MB.

Kapitel 1: Klimat och något om världen och FNs 17 mål, och

Kapitel 2: Mänskliga verksamheter, ingår i

<http://wimnell.com/omr36-39zzzzzq1+2.pdf>

Kapitel 3: Mänskliga rättigheter, rasism och demokrati, och

Kapitel 4: Skolor, forskning och kultur , ingår i

<http://wimnell.com/omr36-39zzzzzq3+4.pdf>

Kapitel 5: Sjukvård od,

Kapitel 6: Försvar, och

Kapitel 7: Brott och polis. Ingår i

<http://wimnell.com/omr36-39zzzzzq5-7.pdf>

Kapitel 8: Utrikes förhållanden. Ingår i

<http://wimnell.com/omr36-39zzzzzq8.pdf>

Kapitel 9: Inrikes förhållanden och inrikespolitik,

Kapitel 10: Partiledardebatt i riksdagen,

Kapitel 11: Fysiska och sociala miljöer, bostäder. migration, relationer

Kapitel 12: Transporter, kommunikationer

Kapitel 13: Näringsliv, arbetsmarknad. lön. pengar. ingår i

<http://wimnell.com/omr36-39zzzzzq9-13.pdf>

Kapitel 14: Aktörer i svenska politiken, och

Kapitel 15: Artiklar efter 16 januari 2020. ingår i

<http://wimnell.com/omr36-39zzzzzq14-15.pdf>

Kapitel 9: Om inrikes förhållanden och inrikespolitik.

Projektet om samhällsplaneringens problem.

Utredningen nu ingår i forskningsprojektet om Samhällsplaneringens problem - hur ska man kunna förbättra världen?

Det handlar inte bara om politik utan handlar om att beskriva världen och att i någon mån ge förslag till förbättringar.

Svensk politik ska skötas av de politiska partierna, som har till uppdrag att göra det. Svenska folket väljer representanter till Riksdagen och de ska sköta huvuddragen av politiken. Regeringen styr Sverige och gör det med ledning av direktiv från riksdagen. Regeringen gör förslag till förändringar som riksdagen godkänner eller avslår. I förordningar har dock regeringen rätt att föreskriva förändringar i detaljer.

Regeringen har underlydande myndigheter för delområden i det svenska samhället, som ska sköta detaljområdena utan direkt medverkan från regeringen, men enligt direktiv. Om regeringen ogillar myndigheternas skötsel och vill få dem att mer göra enligt regeringens önskemål kan de bli tvungna ändra eller förtydliga direktiven.

Regeringen styr inte allt, kommunerna och landstingen/regionerna har rätt att inom vissa gränser själva föreskriva regler för verksamheter.

Det är alltså mycket komplicerat att styra Sverige, och projektet om samhällsplaneringens problem gäller att beskriva hur allt hänger ihop inom landet och också hänger ihop med världen utanför.

I projektet ingår alltså inte bara att behandla förslag till förändringar.

I projektet har forskats fram ett system för mänskliga verksamheter som avgör hur världen förändras. Genom att undersöka hur de pågående verkliga verksamheterna överensstämmer med systemet kan man finna oämpliga förhållanden som de politiska partierna och ledamöterna och riksdagen inte upptäckt eller bryr sig om, och då är det nödvändigt att påpeka det och lämna förslag till förändringar.

Det har skett många gånger under den tid projektet pågått sedan 1960-talet. Senast har lämnats förslag i

<http://winnell.com/omr36-39zzzzzn.pdf>

Gemensamma problem och privata problem

I projektet om samhällsplaneringens problem har konstruerats ett system för mänskliga verksamheter som innehåller 9 huvudområden med tillsammans 129 stora delområden som kan delas i mindre delområden.

Systemet är uppgjort med hjälp av bibliotekssystem som i princip registrerar allt som skrivits om alla problem. De bibliotekssystem som utgått ifrån är

- * Det amerikanska Deweys system, tillkom i slutet av 1800-talet. Kan ses som världens största
- * Det snarlika UDK
- * Det svenska SAB, tillkom omkring 1920 och som svenskarna troligen är mest vana vid, men som är unikt för Sverige.

Systemen tillkom före demokratins genombrott och har brister med hänsyn till demokratin. I Systemet för mänskliga verksamheter är alla problem med och i stort sett ordnade enligt Deweys system, men ordningen har justerats med hänsyn till demokratins krav.

I systemet för mänskliga verksamheter finns i huvudområdena och delområdena gemensamma problem och privata problem.

Man räknar historisk tid som de senaste cirka 5000 åren då det funnits skrivkonst. Under de åren har funnits mer eller mindre fullständiga bibliotek, i de som finns nu finns alla problem med, med viss fördröjning för det senaste. Det allra senaste finns i tidningar, radio, TV o d.

Vilka problemen var före den historiska tiden försöker vetenskaperna lista ut. Man kan anta att i början av mänsklighetens förhistoriska tid var människorna problem privata, det gällde mat och bostad o d. Med tiden har människorna på olika sätt slagit sig samman kring gemensamma problem och för dem har gjorts organisationer med ledare som ordnat det gemensamma.

Ledarna har sett till att de fått makt att sätta regler som gynnar organisationernas medlemmar, men också i stor utsträckning gynnar dem själva. Så har uppstått furstar, furstedömen, kungar, kungadömen o s v på stora geografiska nivåer och till exempel fackföreningar o d på lägre nivåer.

Det finns nu omkring 200 stater på jordklotet i ett antal världsdelar: Europa, Asien, Afrika, Nordamerika, Sydamerika, Australien och Oceanien, Arktis, Antarktis, Världshaven och Rymden.

För Världen finns FN, Förenta Nationen. För världdelarna finns organisationer, till exempel EU, Europeiska Unionen för Europa.

Staterna har i en del fall delstater. Och har kommuner o d som delar. Sverige har 290 kommuner och det finns landsting och statliga län/regioner. De här delarna har regler för gemensamma problem och i viss utsträckning regler för privata personliga problem.

Vid sidan av statliga och kommunala regler finns privata organisationer som kan syssla med både gemensamma och privata verksamheter.

Några exempel på gemensamma och privata problem.

SW 61 Hälso- o sjukvårdsverks., räddning o d. Veterinärverks.

Utgångspunkten är människokroppens anatomi och fysiologi som kan ses som privata verksamheter. Sedan kommer Offentliga hygienverksamheter, räddning, sjukvårdsorganisation o d., som är gemensamma verksamheter.

Därefter läkemedelsbehandlingar, där problemen kan vara av privat natur men också gälla gemensamma problem för läkarna eller patienterna.

SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.

Det kan här gälla privata resor eller gemensamma system för resor, vägsystem, tågsystem, flygsystem o s v.

SW 66/68 Tillverkning av varor.

Det kan här gälla problem med tillverkning av vissa produkter eller Gemensamma problem med tillverkning.

För alla problemområden kan det gälla både gemensamma och enskilda/privata problem. Och i dokument kan båda problemen behandlas. De gemensamma problemen är ju en följd av många enskilda/privata problem.

Politikområden för politiken 1 oktober 2019

Regeringens ministerområden. <http://www.regeringen.se>

*** Partiledaren/statsministern Stefan Löfven.**

*** Allmänt om regeringens politik.**

Statsminister [Stefan Löfven](#)

statsradsberedningen.registrator@regeringskansliet.se

*** Europapolitik.**

Politik för EU

EU-minister Statsrådsberedningen [Hans Dahlgren](#)

sb.registrator@regeringskansliet.se

*** Utrikespolitik.**

Politik för en utrikesminister.

Utrikesminister [Ann Linde](#)

utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Politik för juridik och migration.**

Politik för en justitie-och migrationsminister.

Justitie- och migrationsminister [Morgan Johansson](#)

justitiedepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Försvar.**

Politik för en försvarsminister.

Försvarsminister [Peter Hultqvist](#)

forsvarsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Miljö och klimat.**

Politik för fysiska och sociala miljöer i regioner och kommuner. Politik för klimat.

Miljö- och klimatminister samt vice statsminister [Isabella Lövin](#)

m.registrator@regeringskansliet.se [Miljödepartementet](#)

*** Transporter och infrastruktur.**

Politik för en infrastrukturminister.

Infrastrukturminister [Tomas Eneroth](#)

n.registrator@regeringskansliet.se (Infrastrukturdepartement ?)

*** Energi- och digitalisering.**

Politik för energi och digitalisering

Energi- och digitaliseringsminister [Anders Ygeman](#)

n.registrator@regeringskansliet.se (Infrastrukturdepartement ?)

*** Landsbygdspolitik.**

Politik för en landsbygdsminister.

Landsbygdsminister [Jennie Nilsson](#)

naringsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Internationellt utvecklingssamarbete. Bistånd.**

Minister för internationellt utvecklingssamarbete. [Peter Eriksson](#)

utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Sjuk- och hälsovård o d.**

Politik för en socialminister med hälso- och sjukvård.

Socialminister [Lena Hallengren](#)

socialdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Hushållet. Mat, boende, konsumtion, hushållsekonomi o d**

Politik för en socialförsäkringsminister. som borde ha ansvar för hushållsverksamheter.

Socialförsäkringsminister [Ardalan Shekarabi](#)

socialdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Jämställdhet. Diskriminering. Segregation**

Politik för jämställdhet och mot diskriminering och segregation

Jämställdhetsminister samt minister med ansvar för arbetet mot diskriminering och segregation [Åsa Lindhagen](#)

arbetsmarknadsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Utbildning.**

Politik för utbildning i skolor. Ungdomspolitik

Utbildningsminister Anna Ekström

utbildningsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Högre utbildning och forskning.**

Minister för högre utbildning och forskning Matilda Ernkrans

utbildningsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Information, konst, kultur o d. Demokrati. Idrott.**

Politik för en kultursminister. Med demokrati och idrott

Kultur- och demokratiminister samt minister med ansvar för idrottsfrågorna Amanda Lind

kulturdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Jobb.**

Politik för en arbetsmarknadsminister.

Arbetsmarknadsminister Eva Nordmark

arbetsmarknadsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Näringar.**

Politik för en näringsminister.

Näringsminister Ibrahim Baylan

naringsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Handel.**

Politik för en handelsminister.

Utrikeshandelsminister och minister med ansvar för nordiska frågor Anna Hallberg

utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Polisen. Brott. Kriminalvård.**

Politik för en inrikesminister för brott och polis o d

Inrikesminister Mikael Damberg

justitiedepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Politik för statens finanser och statens stöd till regioner och kommuner o d.**

Politik för finans- finansmarknads- och civilministrar.

Finansminister Magdalena Andersson

finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Finansmarknads- och bostadsminister, biträdande finansminister

Per Bolund

finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Civilminister Lena Micko

finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Andra aktörer**

Partisekreterare (S) Lena Rådström Baastad

Socialdemokraterna Partiet info@socialdemokraterna.se

Gruppledare för S i riksdagen. annelie.karlsson@riksdagen.se

Karl-Petter Thorwaldsson. Ordförande i LO

karl-petter.thorwaldsson@lo.se

Vänsterpartiledare Jonas Söstedt

Sjöstedt Jonas <jonas.sjostedt@riksdagen.se>

Ulla Andersson, vänsterpartiet. <ulla.andersson@riksdagen.se>

Ordf. Annie Lööf. Centerpartiet.se, info@centerpartiet.se

Ordf. Nyamko Sabuni. Liberalerna.se, info@Liberalerna.se

Sverige styrs av regeringen

Regeringen måste ha kontroll över alla regleringar som finns men har inte direkt makt över alla system. Regeringen har underställda myndigheter som arbetar efter direktiv från regeringen, men regeringen får inte direkt ingripa i myndigheternas verksamheter, bara ändra direktiven. Ungefär så också för regeringens inflytande över kommuner och landsting.

När det sedan gäller gemensamma och privata problem är det så att regeringen huvudsakligen bör ägna sig åt gemensamma problem, vilka dock är beroende av alla enskilda/privata problem så att regeringen måste ägna mycket tid till privata problem för att kunna ge gemensamma regler för de privata problemen.

Regeringen kan åstadkomma gemensamma regler för privata/enskilda verksamheter eller undvika regler utan att beakta effekterna för hushåll och företag. Vad regeringen gör och inte gör för de privata verksamheterna är något som svenskarna undrar över. Statsråden är inte alltid duktiga på att på sina hemsidor berätta om det.

På regeringens hemsida står departementen i bokstavsordning.

På förteckning på föregående sida är statsråden ordnade efter deras huvudsakliga problemområden, först de med gemensamma problem och därefter de där privata problem kan ses som de viktiga.

Privata problem kan vara problem som gäller individerna direkt kroppsligen och kan vara problem som inte är utsatta för på olika sätt bindande regler.

Här en förteckning över statsråden med gissningar om hur deras verksamheter fördelar sig mellan gemensamma problem och problem på lägre nivåer i privata fall.

Statsministerns huvuduppgift är gemensamma problem som dock grundas på personliga privata problem

Eu-ministerns huvuduppgift är gemensamma EU-problem.

Utrikesministerns huvuduppgift är gemensamma världsproblem. System för mänskliga rättigheter kan anses som gemensamma problem men handlar om privata fall.

Justitie- och migrationsministerns huvuduppgift är gemensamma problem. Lagar o d. Inrikesministern se nedan.

Försvarsministerns huvuduppgift är gemensamma problem.

Miljö- och klimatministerns huvuduppgift är gemensamma problem.

Infrastrukturministerns huvuduppgift är gemensamma problem.

Energi- och digitaliseringsministerns huvuduppgift är gemensamma problem och gemensamma problem för mindre grupper.

Landsbygdsministerns huvuduppgift är gemensamma problem. Men sysslar också med mindre problem.

Minister för internationellt utvecklingssamarbete. hans uppgifter

gäller både individuella/privata problem och gemensamma problem. Förhållanden i privata nivåer och gemensamma problem i stora grupper

Socialministerns huvuduppgift kan anses vara privata problem om hälsa och sjukvård, men också gemensamma problem med organisation.

Socialförsäkringsministerns huvuduppgift kan anses vara privata/ enskilda problem och sedan också organisation. Ministerns huvuduppgifter borde vara individernas och hushållens problem. Men också uppgifter om stora grupper. Borde vara centrum för välfärdens problem på individnivå.

Jämställdhetsminister samt minister med ansvar för arbetet mot diskriminering och segregation, huvuduppgiften kan anses gälla Problem som gäller privata förhållanden.

Utbildningsministerns huvuduppgift är syftet med utbildningarna , men har också problem med organisation av det.

Minister för högre utbildning och forskning, uppgiften är främst att sörja för syftet men också för organisation.

Kultur- och demokratiminister samt minister med ansvar för idrottsfrågorna, uppgiften gäller enskilda problem men också att få bra gemensamma regler.

Arbetsmarknadsministerns huvuduppgift kan anses vara gemensamma problem , men måste utgå från individnivåer.

Näringsministerns kan anses vara problem med privata företag. Också gemensamma problem.

Utrikeshandelsminister och minister med ansvar för nordiska frågor, uppgifterna gäller både gemensamma och enskilda problem.

Inrikesministerns huvuduppgift kan anses vara problem med privata/ enskilda händelser.

Finansministerns huvuduppgift kan anses vara gemensamma problem, men måste utgå från individnivåer som behandlas av andra statsråd.

Finansmarknads- och bostadsminister, biträdande finansminister, huvuduppgift kan anses vara gemensamma problem. Men måste utgå från individnivåer som behandlas av andra statsråd.

Civilministerns uppgifter kan vara både gemensamma och enskilda problem.

Det är svårt att beskriva statsrådets uppgifter med hänsyn till om det är gemensamma eller enskilda problem som är de största .

Man kan säga att det är fråga om uppgiftens syftet i enskilda/ privat fall och de gemensamma regler o d som behövs för att uppnå syftet.

Klart är dock att statsråden själva inte tycks ha det klart. Så tycks utbildningsministern lägga större vikt vid gemensamma problem

med PISA-undersökningen än vid läroplanerna som anger vad eleverna ska kunna.

Välfärden har sin utgångspunkt i hushållens förhållanden som bör gälla som utgångspunkt och som i högsta grad är beroende av socialförsäkringsministrarnas verksamheter. De förhållandena är beroende av de andra statsrådena som kan anses driva service-verksamheter till hushållsverksamheterna.

Det har inte gått att få statsråden att uttrycka förståelse för detta .

Alla statsråd bör tänka ut hur deras verksamheter eller icke-verksamheter påverkar hushållen ifråga om välfärden och dess fördelning på gott och ont.

I kapitel 5 i det följande har gjorts en kort sammanfattning om regeringens verksamheter enligt regeringens hemsida på internet Den 2 december 2019.

Regeringens sätt att arbeta

Regeringen arbetar förvisso med många angelägna arbetsuppgifter men den verkar inte ha någon tydlig bild av hur alla problem hänger samman. Och anger inte tydligt vilka som är viktigast. Det har gällt sedan åtminstone 1960-talet.

Projektet på <http:wimnell.com> om Samhällsplaneringens problem: Hur ska man kunna förbättra världen har tillkommit för att förbättra regeringens sätt att arbeta.

Det bygger på de krafter som förändrar, och det är människornas verksamheter. Därför har forskats fram systemet för mänskliga verksamheter som har beskrivits i brev till regeringen på 1900-talet och på 2000-talet och på Internet sedan den 29 april 1998. Har alltså funnits på Internet under 20 år.

Systemet för mänskliga verksamheter beskrivs i kapitel 6 . Det innehåller 9 huvudområden och 129 stora delområden. Regeringen kan inte ha 129 statsråd, de 129 områdena delas här ut på statsministern och 22 andra statsråd enligt den förteckning som visats.

Arbetsuppgifterna har den 1 oktober 2019 av regeringen delats upp på statsråden något litet annorunda än tidigare, men i stort sett som förut.

Från <http://wimnell.com/omr36-39zzzzzg.pdf>

Hushållsverksamheter.

Verksamheter på individnivå som utgör grund för välfärden.

Det är därför viktigt att regeringen kan ange det som bör ingå, privata verksamheter, privata förhållanden med anknytning till vardagsbeteenden.

Hushållsverksamheter och skatter behandlas litet mer utförligt på sidorna 57- 86 i

Sven Wimmell 16 november 2019: Levnadsförhållanden och mänskliga verksamheter som styr världen. Hushåll. Politik. Regeringar. Statsbudgeten. Skatter. Bidrag. Riksdagsdebatter. <http://wimnell.com/omr36-39zzzzzn.pdf>

Från sidorna 59-64 i 40zo

Hushållsverksamheter. Vad man har och vad man gör i bostäderna.

Politikområdet för hushållens verksamheter är det viktigaste för välfärden, politikområdet som i regeringen tyvärr inte har någon minister.

SW 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.

SW . 641 Matlagning. 642 Måltider, matservering.

SW . 643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.

SW . 644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d. Tele.

Vedeldning, vattenkraft, kärnkraft, solkraft, vindkraft, vågkraft, kolkraft, oljekraft, gaskraft.

SW . 645 Användning av inventarier o d.

SW . 646 Personlig hygien o d, klädvård (utom tvätt o d) m m

Här kan ingå umgänge och verksamheter i hemmet, o d.

SW . 647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster o utgifter mm.

SW . 648 Städning-, rengörings- och tvättverksamheter o d.

SW . 649 Personvård: barn, hemsjukvård.

641- 642 Det börjar med maten.

Till det kan räknas allt man stoppar i sig, bl a godis, sprit, tobak, droger. Man ska akta sig för farliga bakterier o d , inte äta för mycket. Äta mediciner o d. Vara vaccinerad. Anpassa sig efter sjukdomar o d. Inte äta malda elefantbetar så att djuren utrotas. Man ska röra på sig och hålla kroppen i form. Få lämplig mängd solljus.

Svenskarnas 10 miljarder måltider per år äts av alla åldrar med olika behov efter ålder och hälsotillstånd och hemma eller på arbetsplatser . skolor, på restauranger, på semestrar och resor på olika orter o s v.

Måltiderna ska vara näringsriktiga och ge avkoppling, gärna ihop med andra. Man kan laga maten själv eller äta det andra gjort.

Livsmedelsverket, folkhälsomyndigheten och socialstyrelsen har mycket att säga om detta.

Enligt ett TV-program om åldrandets hemligheter i kunskapskanalen den 4 mars 2018 kl 15.30 beror människornas livslängd i världen enligt omfattande forskningar till 25% på gener och till 75% på miljön, dvs vad vi äter, hur vi bor och arbetar, dvs levnadssätt.

Socialministern är numera också idrottsminister. Skolämnet Idrott bör ge en bra utbildning om människokroppens problem.

(September 2013: idrotten ligger hos kulturministern)

643. När det gäller bostaden har boverket krav om hur de bör vara.

I genomsnitt bor det cirka 2 personer per bostad.

Antal hushåll 2013

Med 1 person	37,7 % av alla hushåll
2 personer	31,3 %
3	12,4 %
4	12,3 %
5	4,3 %
6	1,2 %
7+	0,8 %

Antal rum som krävs för att inte anses trångbodd

Enboende	2 rum
2 personer	3
Ensamförlälder och Samboende med 1 barn	3
2 barn	4
3 barn	5
4 barn	6

Finns samboende i hushållet.redueras rumskravet med ett rum.

Man bör observera att många utöver permanentbostaden har fritidshus o d. Många är trångbodda. Det finns hemlösa och många bor i olika slags provisorier eller vårdhem o d. Statistiken över bostadsbrist är dålig. Det sägs att det behöver byggas 700 000 bostäder.

Det som byggs bör uppfylla boverkets krav, man ska inte i panik bygga sämre. Dåliga bostäder finns det tillräckligt av.

Utöver själva bostaden med rum och kök o d behöver hushållen förvaringsutrymmen, bl a garage och uppställningsplatser för hushållens bilar. Samt lekplatser för barnen o d.

644. Till bostaden hör teknisk utrustning för vatten och avlopp , energi m m.

Det finns uppgifter om sådant hos boverket.

Alla hushåll berörs av all energislag, bl a drivmedel till hushållens bilar. Energimyndigheten ger uppgifter om energi.

Med uppgörelsen om kärnkraften har det blivit mer klart om energiproblemen.

För bostädernas skötsel underhåll kan behövas hantverkare, i områdena för mänskliga verksamheter:

690 Allmänt.

691 Byggnadsmaterial (tillverkas vanligen i 66-68).

692 Byggnadsdelar.

693 Murning, betonggjutning o d.

694 Byggnadsträrbeten.

695 Olika slags byggnader och anläggningar.

696 Inbyggnad o reparation av el- och sanitetsutrustning o d.

697 Inbyggnad o reparation av värme- o ventilationsutrustning o d.

698 Måleri-, glasmästeri- och inredningsarbeten o d.

699 Isolerande och skyddande byggnadskonstruktioner.

SKL har bestämmelser om sopor o d.

645 Hushållen har mycket utrustning av olika slag.

Möbler, belysningar, kylutrustningar radio, TV, mobiltelefoner, läsplattor, datorer, gräsklippare, cyklar, motorcyklar, bilar, köksapparater, hobbyutrustning, leksaker, symaskiner o s v, som behöver köpas och skötas.

Konsumentverket kan ha upplysningar om det.

646 Utveckling av de inre verkligheterna

Individens inre verklighet är det som finns i huvudet.

Individen vet nog inte själv allt hon har i huvudet, än mindre vet man vad andra har i huvudet. Det finns statistik om individernas utbildning i skolor o d och om kunnande och erfarenheter, men det säger inte mycket om vad kunskaper, åsikter o s v de har. Det finns forskningar med intervjuer där man försöker lista ut de inre verkligheterna, och det finns mycket spekulationer om det. Men på det hela taget är de inre verkligheterna mest okända för världen utanför. Man frågar och diskuterar för att få reda på kunskaper och åsikter. När man anställer folk görs intervjuer för att få veta om vad folk kan och tycker. Inför valen görs det opinionsundersökningar om väljarnas tycken . Så är läget.

Hushållsverksamheterna 641-645 och 647-649 handlar huvudsakligen om de materiella, yttre verkligheterna. Men en viktig resurs i hushållen är hushållsmedlemmarnas inre verkligheter, som är grunden för välfärden. Det vill säga att man uppfattar sig som en samhällsmedborgare som är minst lika mycket värd som alla andra.

På fritiden i hemmet bör man ha möjlighet att göra det man vill inom ramen för allmän moral så att man trivs. Man bör ha sociala kontakter och andra verksamheter så att de inre verkligheterna utvecklas , bl a med lämpliga kunskaper och värderingar om de ständigt pågående förändringarna i världen, och så att möjligheterna att anpassa sig och påverka andra utvecklas på lämpligt sätt.

Här handlar det om personlig hygien, kläder och hur vi umgås i hemmet med familj, släkt och vänner. Vi ser på TV, läser tidningar och böcker, skriver, har hund, katt, hobby med hantverk m m.
Vad gör arbetslösa och sjuka hemma hela dagarna?

Behöver de hjälp med att göra något nyttigt med tiden? Vad gör de

som på grund av sjukdom eller arbetslöhet o d inte har något arbete att gå till ? Och kriminella o d ?

Livsmedel o d , boende, vatten-och avloppsförjning, energitillgång, tillgång till prylar och pengar som ingår i områdena 641-649 är materiella resurser som måste kompletteras med välfungerande inre verkligheter som kan behandlas i område 646.

Människorna påverkar och påverkas genom verksamheter i fyra olika roller i livet:

A.Huvudroll: allmän levnadsroll lekmannaroll-fritidsroll.

- A1:** att i största allmänhet leva med kropp och psyke i de fysiska och sociala miljöerna med de möjligheter och innanför de ramar som ges av de politiska styrningarna.
- A2:** att påverka de politiska styrningarna som direkt eller indirekt styr individernas levnadsförhållanden, som beror av de fyra ovan nämnda faktorerna.

B. Biroll: förvärvslivsroll-expertroll-yrkesroll.

- B1:** att hitta lämplig plats i de gemensamma förvärvslivssystemen och göra arbetet med hänsyn till egna egoistiska krav.
- B2:** att sköta arbetsuppgifterna i förvärvsarbetet med hänsyn till vad de övriga samhällsmedlemmarna kan begära att få utträttat i den gemensamma arbetsfördelningen.

Välfärden beror av dessa fyra områden. Individernas inre verklig-heter kan få det grundläggande utformat i förskolan, grundskolan och gymnasiet, men måste sedan under livet få kompletteringar i sina vardagliga verksamheter i hushållen.

Det räcker inte med att man har bostad, telefonledningar, telefoner. TV-abonemang, datorer, soffor, tidningar och skrivbord etcetera, det behövs också kunskaper för att kunna utnyttja det materiella, diskutera det med anhöriga och bekanta.

Som serviceområden till hushållen kan ses skolornas verksamheter.

Klart är att grundskolans ämnen Samhällskunskap, Religionskunskap och Hemkunskap behöver förbättras med hänsyn till vad man behöver. Likaså Samhällskunskap och religionskunskap på gymnasiet. Där skulle det också vara bra med ett ämne Hemkunskap, men om det inte finns plats för det borde Samhällskunskapen kunna ökas på med viktiga hemkunskapsproblem.

Högervridningen, våldet och allt annat elände gör att man måste förbättra undervisningen i skolan. Religionskunskapen bör ändras till Religion och levnadskunskap, Samhällskunskapen behöver bli mycket bättre och Hemkunskapen behöver utökas. Med rätta förbättringar blir barnen lyckligare som barn och sedan som vuxna och demokratin förbättras.

För de svenska barnen är det viktigt att de får kunskaper för de fyra roller de har , A1, A2, B1 och B2.

Utbildningen i samhällskunskap bör utgå från systemet för mänskliga verksamheter, som är en fullständig samhällsbeskrivning.

Förbättringar av undervisningen i de två ämnena är av stor betydelse för kultur och demokrati. Demokrati- och kulturministern har anledning att övertyga utbildningsministrarna om vikten av förbättringar.

Det är särskilt viktigt för invandrare att de får en bra samhällsbeskrivning som utgår från svenska förhållanden och också innehåller beskrivningar om samhällen utanför Sverige, så att invandrarna får kunskaper som passar till deras speciella förutsättningar.

Slutsats:

Grundskolor och gymnasier måste ge barnen kunskaper om sig själva och sina beteenden och världens problem så att de kan leva väl ihop med andra och med demokratin kan förbättra levnadsförhållandena för sig själva och alla andra.

Religioner ger gammalmodiga bilder av världen och om hur man bör bete sig, som inte fungerar idag. Religionsämnet bör utvidgas till att omfatta levnadskunskap om hur man kan utveckla sig själv och om hur man bör samverka med andra.

Ämnet om samhällskunskap måste göras mer fullständigt i både grundskolor och gymnasieskolor. Kunskaper i hemkunskap bör förbättras i grundskolorna och förmedlas också i gymnasierna.

Det här gäller de svenska barnen och också de nyanlända, invandrarna, för vilket det är särskilt viktigt att läroplanerna ger en bra modern utbildning i de nämnda ämnena, som passar till deras speciella förutsättningar.

Utbildningen ska direkt hjälpa de enskilda individerna och hjälpa dem att på politisk väg förbättra välfärden för alla.

De utbildningar som nu nämnts för skolorna är utbildningar som bör ske hela tiden genom verksamheterna i hemmet.

Om religionsämnet ombildas till ett ämne

med filosofi och psykologi kommer det ämnet att innehålla många universitetsämnen. Av ämnena kan man anse att religionen var först och om man lägger ämnena i en kronologisk och logisk ordning kan man börja med religion:

Religion och levnadskunskap. (Barnen lär också föräldrarna)

1. Religionskunskap.
2. Filosofihistoria.
3. Idé- och lärdomshistoria.
4. Vetenskapshistoria
5. Utbildnings- och skolhistoria.
6. Skolverkets läroplan för grundskolan.
7. Arkiv- och bibliotekskunskap.
8. Individernas kunskaper och erfarenheter.
9. Framtidsplanering. För Sverige och världen för kroppsliga och psykiska förhållanden och fysiska och sociala miljöer, med samhällsbeskrivning, sambandsforskning och demokratins krav.
10. Estetik och värderingar.
11. Livsåskådningar och världsåskådningar. Världsbilder.
12. Psykologi. Biologisk psykologi. Kognition. Utvecklingspsykologi.
13. Socialpsykologi.
14. Sociologi och informationskunskap.
15. Logik och vetenskapsteori.
16. Etik och moral.
17. Konsten att inte ha tråkigt. (Tillägg 18 feb 2014)
Ämnet bör utformas i flera alternativ passade till utbildningsnivåerna. Enklare för lägre klasser och mer utvecklade för högre.

647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster och utgifter, Kapital.

Behandlas i nästa kapitel.

648 Städnings-, rengörings- och tvättverksamheter o d.

Det finns cirka 5 miljoner hushåll i Sverige. Om de använder en timme om dagen för städning o d blir det för varje dag 5 miljoner timmar och för alla under ett år cirka 2 miljarder timmar.

649 Personvård: barn, hemsjukvård o d.

Socialtjänsten har hand om personer som har det särdeles besvärligt men i området 64 gäller det hushåll som vill och kan klara sig själva. Somliga kan få assistans vissa timmar genom socialtjänsten men får klara sig för övrigt själva.

Det här handlar om att sköta barn, uppfostra och leka med dem. uppfostra tonåringar och om rörelsehindrade, sjuka och äldre o d som vill klara sig själva men behöver stöd av anhöriga och vänner eller enklare hemtjänst.

"Regeringen. Mål för social omsorg

Det finns särskilda mål för de tre delområden som ingår i social omsorg: individ- och familjeomsorg, personer med funktionsnedsättning samt äldreomsorg.

Omsorg om äldre människor

Äldre ska kunna leva ett aktivt liv och ha inflytande i samhället och över sin vardag, kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende, bemötas med respekt samt ha tillgång till god vård och omsorg.

Kvaliteten i äldreomsorgen ska vara hög. Äldre och anhöriga ska kunna lita på att vården och omsorgen är bra och att det finns tillräckligt med anställda med lämplig utbildning och erfarenhet.

Individ- och familjeomsorg

Målet är att stärka förmågan och möjligheten till social delaktighet för människor i ekonomiskt och socialt utsatta situationer och att stärka skyddet för utsatta barn.

Socialtjänsten ska främja var och ens ekonomiska och sociala trygghet och hjälpa till med att skapa jämlika levnadsvillkor. På så sätt görs det möjligt för människor att aktivt delta i samhällsgemenskapen.

Delaktighet, självbestämmande och rättssäkerhet är grunden för en väl fungerande socialtjänst. Insatser inom socialtjänsten ska grundas på kunskap och ha god kvalitet. De ska även utformas utifrån den enskildes behov och förutsättningar. Kontinuitet och möjligheten att få välja hur omsorgen och stödet ska utformas och av vem man tar emot insatserna är en viktig del i detta.

Personer med funktionsnedsättning

Målen för området Personer med funktionsnedsättning är en samhällsgemenskap med mångfald som grund, att samhället utformas så att människor med funktionsnedsättning i alla åldrar blir fullt delaktiga i samhällslivet och jämlikhet i levnadsvillkor för flickor och pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättning.

Hinder för människors delaktighet i samhället ska rivas. Det är en fråga om jämlikhet och rättvisa. Kvinnor, män, flickor och pojkar med funktionsnedsättning ska ha möjlighet att verka i vardagen på lika villkor vad gäller delaktighet och tillgänglighet.

Publicerad 25 september 2014 · Uppdaterad 26 mars 2015"

[Från <http://wimnell.com/omr36-39zzzzzg.pdf>](http://wimnell.com/omr36-39zzzzzg.pdf)

Hushållsekonomi. Lön, skatter, utgifter i hushåll. Överskott, underskott

Från konsumentverkets hemsida, "Koll på pengarna"

Konsumentverkets beräkningar 2019

"Konsumentverket gör varje år en beräkning av vad som är rimliga kostnader för hushåll av olika storlek. Siffrorna kan vara en utgångspunkt när du vill gå igenom din ekonomi. Du kan också jämföra våra beräkningar med dina egna.

Konsumentverkets beräkningar baseras på ett basbehov av varor och tjänster och visar exempel på kostnader för detta. De individuella kostnaderna är en beräknad genomsnittskostnad för män och kvinnor. I beräkningarna förutsätts att du inte har några funktionsnedsättningar eller sjukdomar som innebär extra utgifter för till exempel hjälpmedel, särskild kost eller mediciner. Det förutsätts också att du bor i lägenhet och inte har några utgifter för trädgård eller reparationer. Observera att inte alla hushållskostnader ingår i beräkningarna. Kostnader som inte ingår är till exempel boende, resor, hälso- och sjukvård, glasögon, presenter, semester, kalas, alkohol, måltider på restaurang, tobak och spel.

Använd beräkningarna

Skriv in ditt hushålls kostnader i tabellen eller använd Konsumentverkets siffror om du är osäker på hur mycket du gör av med. Flytta sedan över dina kostnader till budgeten på sidan 5. Beloppen i tabellerna har avrundats till jämna tiotal kronor.

Läs mer om Konsumentverkets beräkningar på konsumentverket.se

Detta innehåller kostnadsposterna:

Förbrukningsvaror: Dagligvaror som främst används för vård och skötsel av hemmet som tvätt- och rengöringsmedel, toalett- och hushållspapper med mera.

Hemutrustning: Möbler, husgeråd, tv, dator, surfplatta med mera. Vitvaror som disk- och tvättmaskin ingår inte.

Medier: Kostnad för bredband, fast telefoni, streamingtjänster, dagstidning med mera.

Hemförsäkring: Kostar olika beroende på hemmets försäkringsbelopp och bostadsort.

Storstad: över 200 000 invånare.

Mellanstor stad: 50 000–200 000 invånare.

Mindre tätort: under 50 000 invånare.

All mat lagas hemma: Barn och vuxna äter alla måltider hemma, baserat på Konsumentverkets matsedel som finns på Konsumentverkets webbplats. Det är en fyraveckors näringsberäknad matsedel som täcker dagsbehovet av energi och näring för respektive åldersgrupp. Matsedeln består av frukost, lunch, middag och två till tre mellanmål.

All mat utom lunch vardagar lagas hemma: Matkostnad där lunch fem dagar per vecka är borträknad, du får själv lägga till kostnad för lunch på restaurang. Barnen äter i skolan.

Övriga matkostnader för exempelvis festmåltider och extra fika (hemma eller på uteställe) ingår inte i beräkningen. Du måste själv lägga till den kostnad du har för detta.

Kläder och skor: Ett basbehov av kläder och skor som används till vardags, på fritiden och vid festligare tillfällen. Här ingår även tillbehör som väska, klocka och paraply.

Fritid och lek: Vanliga fritidsaktiviteter, leksaker, böcker, skidor, cykel, föreningsavgift med mera.

Mobiltelefon: Kostnad för en smarttelefon med kontantkort.

Personlig hygien: Gäller sådant som tvål, tandkräm, blöjor, hårklippning med mera samt kostnad för ett årligt tandläkarbesök (undersökning) för vuxna.

Barn-/ungdomsförsäkring: Kostnad för sjuk-och olycksfallsförsäkring för barn och ungdomar, som även omfattas under fritid. "

Månadskostnader år 2019, förvärvs- arbetande icke-pensionärer.

Individuella respektive gemensamma kostnader:	Ensam	2 personer
Livsmedel. Alla mål äts hemma eller matlåda	2900	5800
Hygien	480	960
Kläder och skor	660	1320
Lek och fritid	690	1380
Mobiltelefon	290	580
Förbrukningsvaror	120	150
Hemutrustning	610	700
Medier	1150	1200
Hemförsäkring	160	180
Hushålls-el	310	390
Summa per månad 2019	7370	12660

Årskostnader år 2019, förvärvs- arbetande icke-pensionärer.

Individuella respektive gemensamma kostnader:	Ensam	2 personer
Summa per månad 2019 enligt månadsedovisningen. 2019 per år:	7370 88440	12660 151920
Bostadshyra per år säg : Ensam 2rok, 12x 5700 2 personer 3rok, 12x 7000	68400	84000
Summa per år 2019, bostad + övrigt	156840	235920
Förvärvsarbetande:arbets- resor+ fackavgifter säg	16560	33120
Summa per år 2019: bostad + övrigt Här är inget räknat för höga semesterkostnader eller andra resor än lokalresor.	173400	269040
Säg för enkelhets skull, avrundat	174000	269000
2 personer 155 % av ensam. Per person:	174000	134500 77 % av ensam
174000-134500= 39500kr		

Pensionärer 2019

Individuella respektive
gemensamma kostnader: Ensam 2 personer

Livsmedel. Alla mål äts

hemma	2120	4240
Hygien (personlig)	480	960
Kläder och skor	650	1300
Lek och fritid	580	1160
Mobiltelefon	170	340
Förbrukningsvaror	120	150
Hemutrustning	610	700
Medier	1150	1200
Hemförsäkring	160	180
Hushålls-el	310	390

Summa per månad 2019 6350 10620

Kollektiva lokalresor i Stockholm kostar med månadsbiljett 590 kr per månad. Det motsvarar ungefär 1,5 tur och returresor i veckan med enkelbiljetter för 2x31 kr tur och retur, Säg lokalresor 590 kr per månad = 7080 kr per år.

Vårdkostnad 1150 kr per år (gräns i försäkringen)
Läkemedelskostnad 2300 kr per år (gräns i försäkringen)
Vård + läkemedel per år per person 3450 kr

Hemtjänst: Säg (lågt räknat) ensam 1200 kr per år, makar 1800 per år.

Årskostnader år 2019, pensionärer.

Individuella respektive
gemensamma kostnader: Ensam. 2 personer

Summa per månad 2019 6350 10620
enligt månadsedovisningen.
2019 per år: 76200 127440

Bostadshyra per år säg :
Ensam 2rok, 12x 5700 68400
2 personer 3rok, 12x 7000 84000

Summa per år 2019,
bostad + övrigt 144600 211440

Lokalresor 7080 14160

Vård, läkemedel 3450 6900

Hemtjänst. 1200 1800

Summa per år 2019:
bostad + övrigt 156330 234300

Säg för enkelhets skull,
avrundat 156000 234000

2 personer 150 % av ensam.
Per person 156000 117000
75% av ensam

Pensionärer i % av förvärvsarbetande:
90% 87%

Från Koll på pengarna 2019

Ekonomi för unga

Redan som ung är det viktigt att du har koll på din ekonomi. Kläder, fika, resor, mobiltelefon och att ta körkort är några exempel på saker som kostar pengar.

Dina föräldrar måste betala för ditt uppehälle tills du fyller 18 år, eller tills du är 21 år om du fortfarande går i gymnasiet. I ditt uppehälle ingår bland annat mat, bostad och kläder. Men tjänar du egna pengar är det bra om du betalar en del för att bo hemma. I tabellen på nästa sida kan du se vad som är rimligt att betala.

Dina egna pengar

För att få egna pengar när du går i skolan kan du prata med dina föräldrar om att låta dig få en del av studiebidraget. Har du möjlighet kan du ta ett extrajobb under kvällar och helger för att tjäna pengar. Under sommaren kan det även finnas möjlighet att få ett sommarjobb.

Om du vill ingå ett avtal innan du fyllt 18 år måste dina föräldrar godkänna det. Annars är avtalet ogiltigt och dina föräldrar kan kräva att köpet ska gå tillbaka. Från att du fyllt 16 år får du dock bestämma över de pengar du själv tjänat. Om du bor själv får du också ingå avtal som behövs för den dagliga hushållningen, till exempel för hyra och el. Du kan aldrig ingå avtal om kredit innan du fyllt 18 år, inte ens om din förälder godkänner det.

Koll på din ekonomi

Ett bra sätt att få koll på dina pengar är att göra en budget. Då ser du dina inkomster och utgifter. På sidan 4 kan du läsa om hur du gör en budget. Att till exempel ta en fika på stan en gång i veckan blir cirka 3 100 kr på ett år! Fler exempel kan du hitta på sidan 14.

Flytta hemifrån

När du flyttar hemifrån får du eget ansvar för både din ekonomi och ditt boende. För att klara av att sköta ditt hushåll är det viktigt att du har koll på både inkomster och utgifter.

Alla kostnader blir plötsligt dina

När du bor hemma hos föräldrarna finns till exempel köksgrejer, el, möbler och dammsugare redan på plats. I ett eget boende är det du som måste se till att allt finns – och du måste betala för det.

Det är bra att skaffa en hemförsäkring när du flyttar hemifrån, det kostar runt 100 kronor i månaden. Om något försvinner eller går sönder så kan du få ersättning och slipper betala allt själv.

Räcker pengarna?

Förutom hyra och andra kostnader för din bostad ska pengarna räcka till annat. Räkna ut hur mycket pengar du har över efter att hyran är betald. Pengarna ska räcka till mat, el, hemförsäkring, mobiltelefon och nöjen. Se över din ekonomi – kanske finns det möjlighet att spara lite varje månad?

Om du inte har råd att betala en räkning så är det viktigt att du genast kontaktar den du fått räkningen av. En obetald räkning på 600 kronor kan snabbt komma upp i över 2 000 kronor om du inte gör något åt det. På sidorna 6–8 kan du läsa mer om vad du kan göra när pengarna inte räcker och se ett exempel på vad som händer med en obetald räkning.

Tänk ekonomiskt

Det finns flera saker du kan göra för att minska på dina utgifter. Istället för att bo själv kan du dela boende med någon. Då är ni flera som delar på de gemensamma kostnaderna. Du kanske inte heller kan inreda hela din lägenhet på en gång. Det kan vara bra att vänta lite och känna efter vad du egentligen behöver. Ett annat sätt att spara pengar kan vara att till exempel köpa begagnade möbler och begagnat porslin.

Exempel: Vad det kan kosta för en 20-åring med egen inkomst att bo hos föräldrar eller ha eget boende

Utgifter per månad All mat lagas hemma utom	Bo hos föräldrar	Eget boende
lunch vardagar	2000	2000
Förbrukningsvaror	70*	120
Hemutrustning	240*	610
Medier	300*	1150
Hyra	1 990*	5200
Hemförsäkring	40*	100
Summa hushållsutgifter	4 640	9180
Övriga utgifter		
Personlig hygien	490	490
Kläder och skor	680	680
Fritid	710	710
Mobil	370	370
Äta lunch ute (20 ggr/månad)	1880	1880
Resor med lokaltrafik	580	580
Medlemskap i fack och a-kassa	490	490
Summa övriga utgifter	5200	5200
Total summa utgifter	9840	14380

* En fjärdedel av hushållets kostnader eftersom beräkningen utgår ifrån ett hushåll med fyra personer.

Per år: avrundat	118000	173000
Skillnad:	55000	

Statsråden kan själva se vilka problemområden de inte behandlar och har någon politik för.

Det är inte nu av utrymmesskäl möjligt att gå igenom allt vad regeringen inte har med i de arbetsuppgifter de angett att de har.

All utveckling mot framtiden beror av individernas inre verkligheter och det behandlar knappats regeringen.

Regeringen talar om välfärd men behandlar inte problemet från grunden. Socialförsäkringsministern svarar för försäkringar men man får inte veta vad de grundas på.

Socialförsäkringsministern borde ha uppgiften att behandla det som gäller för individerna, de privata förhållandena , och övriga statsråd borde ses som service till individerna och lämna över till socialförsäkringsministern problem som finns i vardagen för individerna.

I stort sett blir socialförsäkringsministerns arbete en fråga om hushållsverksamheterna och välfärden som regeringen inte har någon tydlig välfärds politik för.

Vad socialförsäkringarna grundas på för vardagliga problem anger inte regeringen, försäkringarna är därmed godtyckliga. Socialförsäkringsministern bör bli minister för hushållsverksamheterna och göra ordentliga utredningar för dem.

Från välfärden läcker miljardtals kronor varje år och många får inte det de borde få.

”Så kan miljardläckaget från välfärden minskas”

DN TORSDAG 12 DECEMBER 2019

"DN. DEBATT 20191212

Sedan 2005 har runt 300 miljarder kronor betalats ut felaktigt från våra välfärdssystem, enligt våra studier. Trots de stora summorna finns i dag inte något långsiktig arbete för att motverka detta. Inte heller sker någon samlad uppföljning. Vi lämnar nu till regeringen förslag på en rad angelägna åtgärder för att minska läckaget, skriver Sven-Erik Österberg.

Våra studier visar att runt 18 miljarder kronor, eller 5,5 procent av utgifterna exklusive ålderspensionssystemet, betalas ut felaktigt från välfärdssystemen varje år, med ett osäkerhetsintervall på mellan 11 och 27 miljarder kronor. Det motsvarar mer än hälften av den årliga kostnaden för barnbidrag. Jämför vi med den första studien av totala felaktiga utbetalningar som gjordes på uppdrag av regeringen 2005 av Delegationen mot felaktiga utbetalningar (FUT) så ligger andelen fel på ungefär samma nivå.

Det innebär att runt 300 miljarder kronor sammanlagt kan ha betalats ut felaktigt sedan dess. Det är medel som hade kunnat användas till angelägna reformer. Den dominerande orsaken till de felaktiga utbetalningarna är att de uppgifter som ligger till grund för besluten inte är korrekta.

Trots de betydande statsfinansiella konsekvenserna finns det i dag inte någon långsiktig inriktning för arbetet med att motverka felaktiga

utbetalningar. Inte någonstans sker en samlad uppföljning av vad som görs och vilka effekter det har. Träffsäkrare system och minskat läckage är dessutom viktigt för att upprätthålla förtroende för välfärdssystemen och för välfärdssamhället i stort.

Ser vi till hur felaktiga utbetalningar från EU-budgeten hanteras är skillnaderna stora. Där görs årliga uppskattningar av felnivåerna, som diskuteras av EU:s finansministrar vid olika tillfällen, och regeringen informerar och förankrar frågan hos riksdagen under året. Då har felaktiga utbetalningar från EU-budgeten långt mindre konsekvenser för den svenska statsbudgeten än felaktiga utbetalningar från de svenska välfärdssystemen: uppskattningsvis cirka 0,9 miljarder kronor jämfört med runt 18 miljarder kronor per år.

Vi kan också konstatera att fokus ligger på service och effektivitet i den egna verksamheten när myndigheterna digitaliseras. Vi bedömer att digitaliseringen i dag till och med kan ha negativa effekter för felaktiga utbetalningar. Våra studier visar att ett par av de ersättningssystemen med högst andel felaktiga utbetalningar är högautomatiserade.

Vi lämnar nu förslag på en rad angelägna åtgärder för att minska läckaget från välfärdssystemen:

1 Styrningen och uppföljningen av arbetet med felaktiga utbetalningar måste samordnas. Regeringen bör besluta att ett samlat, systematiskt och långsiktigt arbete i syfte att väsentligt minska de felaktiga utbetalningarna ska bedrivas. Denna inriktning redovisas i budgetpropositionen och ska följas upp i en särskild skrivelse från regeringen till riksdagen vart tredje år.

Uppföljningen bör bland annat innehålla en uppskattning av orsakerna till och omfattningen av felaktiga utbetalningar. Arbetet med att motverka felaktiga utbetalningar bör dessutom på ett samlat sätt årligen följas upp i budgetpropositionen. Finansdepartementet behöver ha en tydlig samordnande roll i Regeringskansliet för detta arbete. Av myndigheternas instruktioner bör det framgå att de ska vidta kontroller och samverka med berörda för att säkerställa att utbetalningarna är korrekta.

2 Ett råd behöver inrättas för att få en helhetssyn på frågan om felaktiga utbetalningar och överutnyttjande. Ett råd bör inrättas med representanter från berörda myndigheter och Finansdepartementet. Rådet ska bidra till att en helhetssyn på frågan uppnås. Rådet ska följa utvecklingen, identifiera övergripande strategiska insatser och ge råd och rekommendationer till regeringen på angelägna åtgärder.

Till rådet knyts ett kansli med uppgift att bland annat samordna myndigheternas arbete med att uppskatta de felaktiga utbetalningarna och förse regeringen med uppdaterade lägesbeskrivningar på området.

3 Omfattningen av och orsakerna till felaktiga utbetalningar måste kontinuerligt följas upp för att rätt åtgärder ska kunna utformas och prioriteras. En förutsättning för att arbetet med att motverka felaktiga utbetalningar ska kunna bedrivas effektivt är att det finns kunskap om felens omfattning och orsaker. Det är först med den kunskapen som det går att prioritera resurser dit riskerna för och omfattningen av felen är störst samt bedöma effektiviteten i arbetet.

Vi presenterar därför, i enlighet med vårt uppdrag, en modell för återkommande omfattningsbedömningar. Modellen gör det möjligt att få en samlad bild av de felaktiga utbetalningarna, följa utvecklingen

och höja kunskapsnivån. Rådets kansli får i uppdrag att samordna implementeringen av modellen och kontinuerligt utveckla den.

4 Den outnyttjade potentialen i digitalisering och artificiell intelligens (AI) behöver tas tillvara. Svensk offentlig förvaltning digitaliseras snabbt, i det arbetet måste vikten av korrekta utbetalningar lyftas in. Regeringen behöver därför komplettera sin digitaliseringsstrategi med detta perspektiv. Vi föreslår också att en kunskapssammanställning görs av hur självbetjäningstjänster, automatiserad handläggning och riskbaserade kontroller kan utformas för att säkerställa korrekta utbetalningar.

De utbetalande myndigheterna bör dessutom uppskatta hur investeringar i digitalisering och AI påverkar omfattningen av felaktiga utbetalningar. Det är även centralt att ett uttryckligt lagstöd för att få behandla personuppgifter för kontrolländamål föreslås.

5 Insatser för att förhindra felaktiga utbetalningar. Regelverken behöver säkras mot felaktiga utbetalningar och överutnyttjande. Därför bör ett särskilt stödmaterial tas fram för att användas vid nya eller ändrade regelverk. Vidare bör de regelverk som styr informationsutbytet mellan myndigheterna ses över i syfte att förbättra förutsättningarna för korrekta utbetalningar.

Våra studier visar att de felaktiga utbetalningarna och andelen misstänkta avsiktliga fel är hög i ersättningssystem med utbetalningar till företag och andra välfärdsaktörer. Det är därför angeläget att de utbetalande myndigheterna får i uppdrag att, tillsammans med Inspektionen för vård och omsorg, Bolagsverket och Skatteverket, kartlägga vad som behövs för att tidigt och systematiskt upptäcka oseriösa och kriminella aktörer inom välfärdssystemen. Vi lämnar också konkreta förslag på hur arbetsgivardeklarationerna bättre kan utnyttjas för att förhindra felaktiga utbetalningar.

6 Stärkta förutsättningar för att upptäcka och hantera realiserade felaktiga utbetalningar. Svartarbete orsakar betydande felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Vår bedömning är att mellan 2,7 och 5,9 miljarder kronor per år betalas ut felaktigt på grund av svartarbete. Vi föreslår därför att det utvecklas rutiner för kontroll av felaktiga utbetalningar när svartarbete upptäckts.

En felaktig utbetalning av en pensionsgrundande ersättning innebär att även avsättningen till allmän pension blir fel. Vi uppskattar att nästan 1 miljard kronor per år felaktigt avsätts till pension. Ett uppdrag bör ges till Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) i syfte att tillförsäkra att felaktigt erhållen ersättning inte ger pensionsrätt. Vi föreslår också att de utbetalande myndigheterna ska att ta fram ett förslag på hur strikt återbetalningsskyldighet kan utformas. Slutligen föreslår vi att ett sanktionssystem vid sidan av bidragsbrottslagen utreds.

Sven-Erik Österberg, ordförande för Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen "

"Fakta. Delegationen

Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen är en statlig delegation under Finansdepartementet som tillsattes hösten 2016. Delegationens kansli har i drygt tre år arbetat med att kartlägga olika aspekter av felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen.

Resultaten från kartläggningarna har presenterats i sex underlagsrapporter. I delegationen har bland annat utbetalande myndigheter, inspektionsmyndigheter och myndigheter i rättskedjan ingått.

Delegationen har letts av Sven-Erik Österberg, landshövding i Stockholm och tidigare riksdagsledamot och minister (S). "

" Ledare: Stoppa bidragssvinnet är bättre än att höja skatten

DN FREDAG 13 DECEMBER 2019

Anta att 5 procent av dina utgifter varje år försvann i ett svart hål. Att det visar sig att pengarna inte alls gick dit de var avsedda, utan till något du saknade kontroll över, kanske någon som inte hade med dina pengar att göra.

Troligtvis hade du snarast åtgärdat problemet, täppt till luckan, anmält den som roffat åt sig dina tillgångar. Det gör alltför sällan svenska myndigheter. De låter pengarna fortsätta att läcka ut, år efter år. Det är ju inte deras slantar som slösas bort.

På torsdagens DN Debatt berättar Sven-Erik Österberg, ordförande för Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen, om "miljardläckaget från välfärden". Det handlar om de cirka 18 miljarder kronor som årligen försvinner från det offentliga på grund av slarv, misstag eller rent fusk.

Redan 2005 rapporterades om svinnet. Vad har hänt sedan dess, under flera regeringars fögderi? Ingenting. För att citera Österberg i artikeln: "Trots de betydande statsfinansiella konsekvenserna finns det i dag inte någon långsiktig inriktning för arbetet med att motverka felaktiga utbetalningar. Inte någonstans sker en samlad uppföljning av vad som görs och vilka effekter det har."

De "betydande konsekvenser" han talar om har en siffra, om än uppskattad och avrundad: 300 miljarder sedan larmrapporten 2005.

18 miljarder per år – det motsvarar 70 procent av det så kallade reformutrymmet 2020.

300 miljarder allt som allt – då har vi kommit upp i fem försvarsbudgetar, fyra sjukvårdsbudgetar eller hela 25 migrationsbudgetar. Det är också pengar.

I ”P1-morgon” uppskattar Sven-Erik Österberg att ungefär hälften av svinnnet beror på rent fusk. Han konstaterar också i radiointervjun att politikerna inte tagit fasta på 2005 års rapport. Det är för dålig samverkan mellan olika departement och myndigheter och riksdagen tycks vara för ointresserad av att följa upp vad som händer med de bidrag som klubbats igenom.

Till de årliga läckta 18 miljarderna måste förstås läggas skattefusket och den ljusskygga skatteplaneringen. Det är ännu en summa som är svår att fastställa, men för tre år sedan uppskattades den av Skatteverket till mellan 30 och 50 miljarder årligen.

Bidrags- och skattefuskarna stjälar pengar från välfärden. Oavsett vad man tycker om rättvisan i systemen har ingen rätt att ställa sig utanför dem. Att vissa människor tillämpar egen moral för egen vinning är svårt att göra något åt, däremot kan vi kräva att politikerna gör det så svårt som möjligt för de ohederliga och slarviga. Och att fuskarna straffas kännbart när de väl blir upptäckta.

Att vi alltid måste höja skatten för att trygga välfärden är ett socialdemokratiskt mantra – trots att Sverige envist parkerar bland länderna med världens högsta skattetryck.

Sven-Erik Österberg lägger i sin debattartikel fram sex förslag för att minska bidragssvinnnet, och därmed öka de offentliga inkomsterna avsevärt, utan att skatten behöver höjas med en enda krona.

Det handlar till exempel om bättre styrning och uppföljning, digitala system med större precision och ett vassare sanktionssystem.

Innan regering och riksdag kramar fler skatte kronor ur medborgarna är de skyldiga att förvalta de pengar som finns så försiktigt som möjligt. Även om slantarna inte är deras.

DN 13/12 2019 "

Kommentarer till regeringens statsbudget ges i förslag som sammanfattas enligt följande lista.

Sid 167- 186 i

[Sven Wimnell 16 november 2019](http://wimnell.com/omr36-39zzzzzn.pdf): Levnadsförhållanden och mänskliga verksamheter som styr världen. Hushåll. Politik. Regeringar. Statsbudgeten. Skatter. Bidrag. Riksdagsdebatter. <http://wimnell.com/omr36-39zzzzzn.pdf>

Sid167 i omr zzzzzn.pdf:

Alla statsråd bör samarbeta i planeringar för världens och Sveriges framtid.September 2019

Alla statsråd bör för sina respektive politikområden ha planeringar för världens och Sveriges framtid.

Statsministern bör samordna de andra statsrådets planeringsverksamheter till en planering för världen och en planering för Sverige. Det går inte att planera Sverige utan att ha en svensk planering för världen.

Planering innehåller fyra moment: hur det var, hur det är, hur det kan bli (flera alternativ) och hur det bör bli.

Ministern för internationellt utvecklingssamarbete. Peter Eriksson borde kunna med ledning av utrikesdepartementet hantera den svenska planeringen av världen.

Miljö- och klimatministern samt vice statsministern Isabella Lövin borde kunna hantera planeringen av Sverige. Men det har visat sig att miljöministern kanske inte intresserar sig så mycket för miljöerna utan mest för klimatet (som behöver planeras för världen).

Det finns fysiska och sociala miljöer som båda är viktiga och som behöver planeras för hela Sverige och kan sägas gälla välfärdsfördelningen, som gäller bl a hushållsverksamheter och service av alla slag bl a skolor, informationer, sjukvård, hälsovård, bostäder, transporter, energi, digitalisering, butiksservice, kulturella verksamheter, hushållens inkomster och skatter. näringsverksamheter , arbetsförmedling o s v.

Det är 129 verksamhetsområden som vardera innehåller hundratals eller tusentals mindre verksamhetsområden.

Att få grepp om dem är inte lätt, professionella djuplodande forskare behöver flera års arbete för att beskriva vad som händer. Vill man få veta vad som händer nu måste man gå till journalister som är kunniga och följer utvecklingen.

Problemen är i grunden fyra: hur var det, hur är det, hur kan det bli och hur bör det bli. För att det inte ska bli för mycket får man inte lägga för mycket tid på de första momentet, hur det var och är bara så mycket som behövs för de följande momenten.

Och i de följande momenten måste man se till att ägna sig åt väsentligheter, något som är svårt.

Vad som är väsentligt beror på individernas uppfattningar, av deras inre verkligheter. Alla har inre verkligheter, se avsnittet om de inre verkligheterna i kapitel tre i innehållsförteckningen till

Sven Winnell 20 mars 2018 del 1 av 3: Samhällsplaneringens problem. Områden 1-5 samt 1-9 med myndigheter och professorer, yrken och utbildningar m m.
<http://winnell.com/omr40zl.pdf>.

Utbildning i grundskolor, gymnasier, högskolor och universitet samt forskning behöver förbättras. September 2019

Under tjugo års tid har detta påpekats många gånger i de särskilda utredningarna som finns förtecknade på winnell.com

Innehållen i alla skolämnen behöver kollas och justeras så att de motsvarar kunskaper som behövs i dagens förändrade värld.

Ämnet Hem- och konsumentkunskap behöver förbättras i grundskolan och på något sätt införas på gymnasiet.

Ämnet Samhällskunskap behöver förbättras mycket.

Ämnet Religionskunskap bör ombildas till ett ämne med filosofi och psykologi, bli Religion och levnadskunskap. Även på gymnasiet.

Dessa ämnen kommenteras närmare i det följande avsnittet om Hushållsverksamheter.

Regeringen bör se till att det på internet upprättas en förteckning över universitetens och högskolornas professurer med uppgifter om vad de forskar om, och professorerna bör få till uppgift att på internet redo-visa sina forskningar så att forskningarna kommer till nytta för allmänheten, politiker och organisationser.

Regeringen bör redovisa vilka andra som forskar och förmå dem att redovisa sina forskningar på internet. Regeringen bör använda sig av de forskningar som finns och uppmuntra forskningar som inte finns men behövs .

I <http://wimnell.com/omr40zl.pdf>. finns mycket om ämnen och forskning.

Varken borgerliga eller socialdemokratiska regeringar har sett till att lärare har lämplig utbildning.

Utbildningsministrarna har inte sett till att lärarna har lämplig utbildning vid högskolor och universitet. Ämneskunskaper får de kanske enligt ämnesplaner, men ämnesplanerna har brister. De får inte lämplig utbildning ifråga om hur de ska umgås med eleverna.

De som tänker bli offentligt eller privat anställda eller chefer i organisationer får nog inte tillräcklig utbildning om hur man bör umgås med andra.

I det följande avsnittet om Hushållverksamheter finns en skiss till En komplettering av religionsämnet till ett ämne Religion och levnadskunskap för grundskolan och gymnasiet. Där kan föreskrivas hur man umgås med elever. Psykologi för hur man kan få eleverna att lära sig.

Samma kunskaper behövs i alla verksamheter.

I slutet av kapitlet nu visas två tidningsartiklar, en om hur lärare kan hantera rasism och en om hur poliser kan hantera terrorism.

646 Utveckling av de inre verkligheterna

Individens inre verklighet är det som finns i huvudet. Individen vet nog inte själv allt hon har i huvudet, än mindre vet man vad andra har i huvudet. Det finns statistik om individernas utbildning i skolor o d och om kunnande och erfarenheter, men det säger inte mycket om vad kunskaper, åsikter o s v de har. Det finns forskningar med intervjuer där man försöker lista ut de inre verkligheterna, och det finns mycket spekulationer om det. Men på det hela taget är de inre verkligheterna mest okända för världen utanför. Man frågar och diskuterar för att få reda på kunskaper och åsikter. När man anställer folk görs intervjuer för att få veta om vad folk kan och tycker. Inför valen görs det opinionsundersökningar om väljarnas tycken . Så är läget.

Hushållsverksamheterna 641-645 och 647-649 handlar huvudsakligen om de materiella, yttre verkligheterna. Men en viktig resurs i hushållen är hushållsmedlemmarnas inre verkligheter, som är grunden för välfärden. Det vill säga att man uppfattar sig som en samhällsmedborgare som är minst lika mycket värd som alla andra.

På fritiden i hemmet bör man ha möjlighet att göra det man vill inom ramen för allmän moral så att man trivs. Man bör ha sociala kontakter och andra verksamheter så att de inre verkligheterna utvecklas , bl a med lämpliga kunskaper och värderingar om de ständigt pågående förändringarna i världen, och så att möjligheterna att anpassa sig och påverka andra utvecklas på lämpligt sätt.

Här handlar det om personlig hygien, kläder och hur vi umgås i hemmet med familj, släkt och vänner. Vi ser på TV, läser tidningar och böcker, skriver, har hund, katt, hobby med hantverk m m. Vad gör arbetslösa och sjuka hemma hela dagarna?

Behöver de hjälp med att göra något nyttigt med tiden? Vad gör de

som på grund av sjukdom eller arbetslöshet o d inte har något arbete att gå till ? Och kriminella o d ?

Livsmedel o d , boende, vatten-och avloppsförjning, energitillgång, tillgång till prylar och pengar som ingår i områdena 641-649 är materiella resurser som måste kompletteras med välfungerande inre verkligheter som kan behandlas i område 646.

Människorna påverkar och påverkas genom verksamheter i fyra olika roller i livet:

A.Huvudroll: allmän levnadsroll lekmannaroll-fritidsroll.

- A1:** att i största allmänhet leva med kropp och psyke i de fysiska och sociala miljöerna med de möjligheter och innanför de ramar som ges av de politiska styrningarna.
- A2:** att påverka de politiska styrningarna som direkt eller indirekt styr individernas levnadsförhållanden, som beror av de fyra ovan nämnda faktorerna.

B. Biroll: förvärvslivsroll-expertroll-yrkesroll.

- B1:** att hitta lämplig plats i de gemensamma förvärvslivssystemen och göra arbetet med hänsyn till egna egoistiska krav.
- B2:** att sköta arbetsuppgifterna i förvärvsarbetet med hänsyn till vad de övriga samhällsmedlemmarna kan begära att få utträttat i den gemensamma arbetsfördelningen.

Välfärden beror av dessa fyra områden. Individernas inre verkligheter kan få det grundläggande utformat i förskolan, grundskolan och gymnasiet, men måste sedan under livet få kompletteringar i sina vardagliga verksamheter i hushållen.

Det räcker inte med att man har bostad, telefonledningar, telefoner. TV-abonemang, datorer, soffor, tidningar och skrivbord etcetera, det behövs också kunskaper för att kunna utnyttja det materiella, diskutera det med anhöriga och bekanta.

Som serviceområden till hushållen kan ses skolornas verksamheter.

Klart är att grundskolans ämnen Samhällskunskap, Religionskunskap och Hemkunskap behöver förbättras med hänsyn till vad man behöver. Likaså Samhällskunskap och religionskunskap på gymnasiet. Där skulle det också vara bra med ett ämne Hemkunskap, men om det inte finns plats för det borde Samhällskunskapen kunna ökas på med viktiga hemkunskapsproblem.

Högervridningen, våldet och allt annat elände gör att man måste förbättra undervisningen i skolan. Religionskunskapen bör ändras till Religion och levnadskunskap, Samhällskunskapen behöver bli mycket bättre och Hemkunskapen behöver utökas. Med rätta förbättringar blir barnen lyckligare som barn och sedan som vuxna och demokratin förbättras.

För de svenska barnen är det viktigt att de får kunskaper för de fyra roller de har , A1, A2, B1 och B2.

Utbildningen i samhällskunskap bör utgå från systemet för mänskliga verksamheter, som är en fullständig samhällsbeskrivning.

Förbättringar av undervisningen i de två ämnena är av stor betydelse för kultur och demokrati. Demokrati- och kulturministern har anledning att övertyga utbildningsministrarna om vikten av förbättringar.

Det är särskilt viktigt för invandrare att de får en bra samhällsbeskrivning som utgår från svenska förhållanden och också innehåller beskrivningar om samhällen utanför Sverige, så att invandrarna får kunskaper som passar till deras speciella förutsättningar.

Slutsats:

Grundskolor och gymnasier måste ge barnen kunskaper om sig själva och sina beteenden och världens problem så att de kan leva väl ihop med andra och med demokratin kan förbättra levnadsförhållandena för sig själva och alla andra.

Religioner ger gammalmodiga bilder av världen och om hur man bör bete sig, som inte fungerar idag. Religionsämnet bör utvidgas till att omfatta levnadskunskap om hur man kan utveckla sig själv och om hur man bör samverka med andra.

Ämnet om samhällskunskap måste göras mer fullständigt i både grundskolor och gymnasieskolor. Kunskaper i hemkunskap bör förbättras i grundskolorna och förmedlas också i gymnasierna.

Det här gäller de svenska barnen och också de nyanlända, invandrarna, för vilket det är särskilt viktigt att läroplanerna ger en bra modern utbildning i de nämnda ämnena, som passar till deras speciella förutsättningar.

Utbildningen ska direkt hjälpa de enskilda individerna och hjälpa dem att på politisk väg förbättra välfärden för alla.

De utbildningar som nu nämnts för skolorna är utbildningar som bör ske hela tiden genom verksamheterna i hemmet.

Om utbildning i skolan. (Sid 75 i zzz)

Vilka möjligheter har svenska folket att förstå partiers beskrivningar av sin politik?

Man får då återgå till det svenska utbildningsväsendet. Det finns inga andra krav om att svenskarna ska följa med utvecklingen än att man ska gå igenom grundskolan. Om man har lärt sig det som står i grundskolans läroplaner är man redo att rösta - så får man uppfatta det. Äldre personer som gått i äldre skolor med äldre läroplaner får rösta, men kan naturligtvis inte tillräckligt för att göra det.

Före skolåldern finns inga krav om utbildning, man räknar med att föräldrarna uppfostrar barnen. För dagis och förskola finns vissa krav. Krav om barn finns i FN:s deklaration om mänskliga rättigheter och i Barnkonventionen.

Regeringen ska utreda om barnkonventionen bör bli svensk lag. Regeringen vill ta reda på hur tillämpningen av lagar och andra föreskrifter överensstämmer med barnkonventionen och tillsätter därför en utredare, Anita Wickström. Den särskilda utredaren ska även analysera för- och nackdelar med att inkorporera barnkonventionen, det vill säga om den ska gälla som svensk lag. - Barnets rättigheter behöver stärkas i vårt land. Även om vi tycker att vi gör mycket rätt enligt barnkonventionen så finns det anledning att förstärka barnets rättigheter på flera områden, säger Maria Larsson.

Grundskolan regleras med läroplanerna. I den läser alla om religion, men något ämne om filosofi och psykologi finns inte, ämnena som gäller tänkandets och kunskapens historia och ämnena som gäller hur människor fungerar psykologiskt sett. Grundskolan ska vara allmän-

bildande och innehålla allt man behöver, men gör det inte.

Före andra världskriget gick cirka 5 % av årskullarna på gymnasiet som då var allmänbildande, men inte hade filosofi och psykologi som obligatoriskt. Uppskattningsvis kanske 20 % av dem på gymnasiet läste detta, dvs cirka 1 % av årskullen läste filosofi.

Nu är gymnasiet huvudsakligen till för yrkesutbildning, men kanske fortfarande 1 % av årskullarna läser filosofi och psykologi.

På högskolor och universitet läses de ämnena bara då det behövs i yrkena. Om man räknar med att 1 % läser det kommer man till att 99 % av dem på universitet och högskolor blir fackidioter.

I de 22 politikområdena finns anledning att kommentera hur grundskolan tillgodoser kunskapsbehoven i områdena.

Som tur är följer många svenskar, trots dålig skolgång, med i det som händer och sker.

Klart är att grundskolans ämnen Samhällskunskap, Religionskunskap och Hemkunskap behöver förbättras med hänsyn till vad man behöver. Likaså Samhällskunskap och religionskunskap på gymnasiet. Där skulle det också vara bra med ett ämne Hemkunskap, men om det inte finns plats för det borde Samhällskunskapen kunna ökas på med viktiga hemkunskapsproblem.

Högervridningen, våldet och allt annat elände gör att man måste förbättra undervisningen i skolan. Religionskunskapen bör ändras till Religion och levnadskunskap, Samhällskunskapen behöver bli mycket bättre och Hemkunskapen behöver utökas. Med rätta förbättringar blir barnen lyckligare som barn och sedan som vuxna och demokratin förbättras.

Religion och levnadskunskap. (sid 84 i zzz)

Tanken med att bygga ut religionsämnet är att religionsämnet är litet och skulle tåla en komplettering. Litet är kanske ämnet i Sverige, men det är stort i världen, stort i Mellanöstern, Nordafrika och andra länder med Islam, stort i USA med bl a högerextrema religiösa fundamentalister som hotar ruinera USA, stort i Sydamerika och stort i de flesta länder utom Norden och kommunistiska länder som Ryssland och Kina. I Sverige förekommer religiösa problem bland invandrare. I Ryssland har religion trätt fram efter Sovjetunionens fall. Påvedömet är kvar.

Religioner har i Sverige på senare tid blivit mer problematiska än tidigare. Religioner behöver en motvikt bestående av filosofi och psykologi o d som föreslås som komplettering i ämnet Religionskunskap i grundskolan. Även på gymnasiet behövs samma kompletteringar.

Gymnasiegemensamma ämnen: Engelska, Historia, Idrott och hälsa, Matematik, Naturkunskap, Religionskunskap, Samhällskunskap, Svenska/svenska som andraspråk.

Förr fanns högre allmänna läroverk. Cirka 5 % av årgångarna barn gick där och resten i folkskolan. På gymnasiet kunde finnas en lektor som var präst och hade hand om religionsundervisningen (kristendom var ämnet då). Han skötte också undervisningen i filosofi, som bestod av tre ämnen: filosofi, logik och psykologi.

Filosofiämnet var inte obligatoriskt, i en klass på reallinjen med 25 elever kunde det vara bara två som läste filosofi. Filosofiämnet är fortfarande inte obligatoriskt på gymnasiet och hela efterkrigstiden har en stor del av dem som gått där och efteråt på högskolor och universitet inte fått någon utbildning i filosofi och psykologi. Många av dem har blivit chefer och män i staten - utan utbildning i filosofi och psykologi,

men väl i religion. Det är inte bra. Det gamla filosofiämnet är nu uppdelat på filosofi och psykologi.

De första gymnasierna kom till i början på 1600-talet och hade då uppgiften att förbereda för prästutbildning och utbildning av tjänstemän i staten. Religion hade en stark ställning. Den allmänna folkskolan kom till 1842 och sköttes till en början i stor utsträckning av präster och andra kyrkans män. Barn skulle bli religiösa med kristlig tro. Gymnasierna utvecklades vartefter med nya ämnen, reallinjer tillkom, och flickor fick börja gå på gymnasierna på 1920-talet. Biskoparna var högsta chefer för läroverken. Med tiden togs biskoparnas ledarskap bort.

Folkskolan växte vartefter och de nuvarande grundskolorna och gymnasierna kom till i slutet på 1900-talet. Statskyrkan har avskaffats och kristendomskunskapen har ändrats till religionskunskap. Man får nu inte undervisa i religion så att barnen blir religiösa utan bara om religion.

Man bör komma ihåg att religioner med gudars styrningar tillkom under forntiden och att deras betydelse har minskat och nu mer och mer ersätts av demokrati där människorna är ansvariga för styrning och utveckling. Religionerna är visserligen ännu av stor betydelse, men de är i dagens situation ändå av marginell betydelse.

Att i Sverige ha ett obligatoriskt ämne som bara handlar om religion är att tillmäta religionerna för stor betydelse. Viktigare är världsliga problem och kunskaperna om dem förtjänar större uppmärksamhet. Att komplettera religionsämnet med mer aktuella saker är lämpligt. Det gör att ämnets beteckning Religionskunskap inte passar utan bör ersättas av något mer rättvisande.

Man kan inte bara ändra till "Livsåskådning", "Filosofi" eller "Psykologi", det blir för snävt och missvisande.

Ämnet Samhällskunskap har sina lärare utbildade på Statsvetenskapliga institutioner, Det som behöver tillkomma ligger närmare religionerna och därför kan det vara bra att lägga det tillkommande tillsammans med religion, i ett ämne Religion och levnadskunskap.

Om religionsämnet ombildas till ett ämne med filosofi och psykologi kommer det ämnet att innehålla många universitetsämnen. Av ämnena kan man anse att religionen var först och om man lägger ämnena i en kronologisk och logisk ordning kan man börja med religion:

Religion och levnadskunskap. (Barnen lär också föräldrarna)

1. Religionskunskap.
2. Filosofihistoria.
3. Idé-och lärdomshistoria.
4. Vetenskapshistoria
5. Utbildnings- och skolhistoria.
6. Skolverkets läroplan för grundskolan.
7. Arkiv-och bibliotekskunskap.
8. Individernas kunskaper och erfarenheter.
9. Framtidsplanering. För Sverige och världen för kroppsliga och psykiska förhållanden och fysiska och sociala miljöer, med samhällsbeskrivning, sambandsforskning och demokratins krav.
10. Estetik och värderingar.
11. Livsåskådningar och världsåskådningar. Världsbilder.
12. Psykologi. Biologisk psykologi. Kognition. Utvecklingspsykologi.
13. Socialpsykologi.
14. Sociologi och informationskunskap.
15. Logik och vetenskapsteori.
16. Etik och moral.
17. Konsten att inte ha tråkigt. (Tillägg 18 feb 2014)
Ämnet bör utformas i flera alternativ passade till utbildningsnivåerna. Enklare för lägre klasser och mer utvecklade för högre.

Inkomstskatterna (Sammanfattningar)

Sverige var under 1800-talet ett utpräglat klassamhälle. Sverige styrdes av kungen med hjälp av de fyra stånden i riksdagen, adel, präster, borgare och bönder. Någon plats för arbetare fanns inte.....

I skattereformen 1990 fick kapitalinkomstskatten nuvarande form med statlig skatt 30% oavsett inkomstens storlek. Den sattes till 30% för att ungefär motsvara kommunalskatterna som ligger ungefär där.

De flesta betalar ingen statlig inkomstskatt, bara kommunal inkomstskatt. Kapitalinkomstskatten på 30 % är för de flesta ungefär som kommunalskatten.

Progressiviteten i inkomstskattesystemet ombesörjs av den staliga inkomstskatten som 2017 börjar vid inkomst cirka 38000 kr per månad. I sista minuten 1990 gjordes i skattereformen på förslag av LO en ändring av reglerna för kommunalskatten. För att lindra skatten för de lägsta inkomsterna bestämes att grundavdraget vid låga inkomster skulle ökas ett antal procent upp till inkomst litet över 100 000 kr per år, istället skulle sedan grundavdraget minska en viss procent vid inkomst däröver.

Inkomstskattesystemet består enligt detta av en kommunalskatt som med nyss nämnda undantag är lika med den skatt kommunerna bestämmer samt en statlig skatt vid inkomst över en viss nivå som riksdagen avgör. Till det en kapitalinkomstskatt på 30% oavsett arbetsinkomstens storlek. Man bör observera, att skuldräntor (negativ kapitalinkomst) bör medge avdrag 30%.

Kvar står sedan att de med de lägsta inkomsterna får orimligt höga skatter på grund av att grundavdraget inte når upp till lägsta rimliga levnadskostnader.

Mer om skatter och bidrag.

Politikerna har under årens lopp då och då talat om att skatt ska utgå efter bärkraft och skattekraft och bidrag ska utgå efter behov. Men varken regeringen, riksdagen eller partierna har någonsin under de senaste femtio åren visat upp hushållsbudgetar som visar behov eller visat hur bärkraft hänger ihop med hushållsbudgetar.

Jag har nästan varje år under denna tid redovisat hushållsbudgetar och påpekat att inkomsterna vid låga inkomster inte räcker till hushållsbudgetarna och att skatter och bidrag bör bestämmas med hänsyn till det. Tyvärr har politikerna inte rättat sig efter det, och fortfarande måste många med låga inkomster betala skatter trots att inkomsterna inte räcker till rimliga levnadskostnader.

Skattefördelningen bör ske efter bärkraft. Den bör ske med hänsyn till inkomst och med hänsyn till hushållsutgifter för rimliga behov.

Skattefördelningen har två dimensioner: Vertikal och horisontell fördelning.

Den vertikala fördelningen gäller fördelningen på personer med samma rimliga utgifter men med olika höga inkomster. Den horisontella fördelningen gäller fördelning på personer med olika rimliga utgifter men samma inkomster.

I den allmänna skattedebatten talas nästan bara om den vertikala fördelningen av skatterna - med hänsyn till inkomstens storlek.....

Det borgerliga blocket vann valet 2006 med löften om skattesänkningar för låg- och medelinkomsttagare och åtgärder som skulle ge jobb åt arbetslösa och minska "utanförskapet". Det blev stora skattesänkningar för dem med höga inkomster och nedskärningar som mest drabbar dem med låga inkomster. Arbetslösheten är stor. De borgerliga har ställt i utsikt att de ska försätta på samma sätt.

En central fråga, som alltid, är skatterna. Vem ska betala dem och vad ska de användas till. De som ska betala är individer, hushåll och företag och skatterna ska gå till saker som är till nytta för de kategorierna. Skatterna tas ut på skattebaser: skatter på arbetsinkomster, inkomster av företag, vinster och kapital, skatt på varor mm.

En högerfilosofi är att de som har höga arbetsinkomster inte arbetar om de inte får lägre skatter och högre bidrag och att de med låga inkomster inte arbetar om de får lägre skatter och högre bidrag.

Den borgerliga alliansen hatar bidrag och har satt ett annat namn på jobbskatteavdragen, nämligen avdrag, som är detsamma som bidrag. Jobbskatteavdragsbidragen är vid höga inkomster mycket stora.

Folkpartiet framför krav om att den skvärnskatte ska tas bort, annars vill ingen utbilda sig, och utbildat folk är nödvändigt i den globala konkurrensen. Kravet är nonsens. De som inte vill utbilda sig på grund av värnskatte har fel inställning till utbildning och om de avstår utbildning är det bara bra. Samhället bör undvika att släppa fram giriga personer till välbetalda platser där de bara tänker på att skaffa sig själva förmåner.

De som nu ihärdigt propagerar för lägre skatter för höginkomster borde istället intressera sig för dem med låga och de lägsta inkomsterna och kräva förbättringar för dem. Skattesänkningarna bör bedömas med hänsyn till levnadskostnaderna.....

Fastighetsskatter och förmögenhetsskatter.

Kd-ledaren Göran Hägglund gjorde en stor insats för att förbättra fastighetsbeskattningen. En stor del av befolkningen äger småhus och för dem har fastighetsskatten många år varit en pina. Skatten har byggts på fastighetstaxeringarna, som bygger på uppmätta marknadspriser för fastigheter i omvärlden. Skatterna har byggts på fiktiva inkomster på husen, inkomster som i verkligheten inte funnits. Husägarna har inte haft inkomster av husen som kunnat användas till fastighetsskatten.

Det gamla systemet har fått en bättre efterföljare. För reavinstskatten finns förmånliga regler om uppskov som kostar mycket pengar för staten, regler som kanske är alltför förmånliga.

Fastighetsskatten, förmögenhetsskatten, arvs- och gåvoskatterna bör ej återinföras. Statliga inkomstskatten bör ej tas bort.

Fastighetsskatterna och förmögenhetsskatterna är ett elände därför att fastigheter och förmögenheter för många inte alltid inbringar pengar som räcker till skatterna. Arvs- och gåvoskatter ger upphov till onödigt manipulerande.

Den mest rättvisa skatten är skatten på förvärvsinkomster som handlar om pengar man disponerar och är mer kontrollerbara än de andra skatterna.

Om förmögenheter: det finns olika slags förmögenheter, man kan ha ett hus eller pengar på banken, men en viktig typ av förmögenhet är den förmåga man har genom kunskaper och erfarenheter. Denna förmögenhet beskattas inte, man beskattar avkastningen av kunnandet, dvs inkomster man har av kunnandet, avkastningen av kunnandet. Samma bör gälla för de materiella förmögenheterna, man beskattar avkastningen.

Ränteavdrag och kapitalinkomstskatter bör ligga kvar på 30%

De svenska politiska partierna har aldrig förstått sig på problemen med fördelningen av inkomstskatterna, isynnerhet för de lägsta inkomsterna där de olika hushållkostnaderna, mest på grund av bostadskostnaderna, för ensamma och makar/sambor spelar stor roll.

För pensionärer och barnfamiljer görs en sorts anpassning genom bostadstillägg vid låga inkomster. Samma sorts anpassning borde ske för icke-pensionärer utan barn, för dem borde införas lämpliga bostadstillägg. Sådana tillägg har funnits en tid men tagits bort.

Genom jobbskatteavdragen har skattefördelningen ytterligare försämrats.

Man bör observera, att makar/sambor (utan barn) vanligen klarar sig bra om båda har inkomster. Ensamstående är missgynnade i skattesystemet eftersom de ensamma ska betala hela levnadsstandarden. Om man sänker skatterna så att ensamma klarar sig vid låga inkomster kommer makar/sambor att bli överkompenserade. Man kan klara detta problem bara med hjälp av lämpligt utformade bostadsbidrag.

Under de senaste 40 åren har man i riksdagen inte kunnat få syn på någon vettig sammanhängande framställning om skatte- och bidragsfördelningsproblem. Varken de rödgröna eller de borgerliga partierna har gjort någon redovisning om levnadskostnaderna och satt skatter och bidrag i relation till det. Skattelättnaderna: bör bedömas med hänsyn till levnadskostnaderna.....

Nyss har nämnts om kapital:

"Fastighetsskatten, förmögenhetsskatten, arvs- och gåvoskatterna bör ej återinföras. Statliga inkomstskatten bör ej tas bort.

Fastighetsskatterna och förmögenhetsskatterna är ett elände därför att fastigheter och förmögenheter för många inte alltid inbringar pengar som räcker till skatterna. Arvs- och gåvoskatter ger upphov till onödigt manipulerande.

Den mest rättvisa skatten är skatten på förvärvsinkomster som handlar om pengar man disponerar och är mer kontrollerbara än de andra skatterna.

Om förmögenheter: det finns olika slags förmögenheter, man kan ha ett hus eller pengar på banken, men en viktig typ av förmögenhet är den förmåga man har genom kunskaper och erfarenheter. Denna förmögenhet beskattas inte, man beskattar avkastningen av kunnandet, dvs inkomster man har av kunnandet, avkastningen av kunnandet. Samma bör gälla för de materiella förmögenheterna, man beskattar avkastningen.

Ränteavdrag och kapitalinkomstskatter bör ligga kvar på 30%

De svenska politiska partierna har aldrig förstått sig på problemen med fördelningen av inkomstskatterna, isynnerhet för de lägsta inkomsterna där de olika hushållkostnaderna, mest på grund av bostadskostnaderna, för ensamma och makar/sambor spelar stor roll.

Vad ingår i skattetabellerna?

I beräkningen av skattetabellerna ingår kommunal och statlig inkomstskatt på förvärvsinkomster, allmän pensionsavgift, begravningsavgift och avgift till registrerat trossamfund. Även den nya public service-avgiften är inkluderad i skattetabellerna för 2019.

Avdrag och skattereduktioner för grundavdrag, allmän pensionsavgift, jobbskatteavdrag och skattereduktion för sjuk- och aktivitetsersättning ingår också i tabellerna.

Kolumn 1

Avser löner, arvoden och liknande ersättningar till den som vid årets ingång inte fyllt 65 år om inkomsten ger rätt till jobbskatteavdrag.

Tabellen ska tillämpas oavsett om allmän pensionsavgift ska betalas eller inte.

Ensamstående förvärvsarbete är missgynnade i förhållande till makar/sambor.

Ensamståendes levnadskostnader per år 2019 är 174000kr

En make/sambos kostnad är 134500 kr, dvs 39500 kr lägre och därför blir överskottet för en make 39500 kr högre för en ensamstående. Om makarna var för sig har samma inkomst som en ensamstående har makarna tillsammans $2 \times 39500 \text{kr} = 79000 \text{kr}$ mera disponibelt sedan inkomstskatter och levnadskostnarna betalats.

Underskott tillsammans för ett par makar blir på motsvarande sätt 79000 kr lägre än för en ensamstående

Sammanräknad förvärvsinkomst efter deciler. Kvinnor och män 20-64 år. Kr/år

Sammanräknad förvärvsinkomst efter deciler. Personer folkbokförda i Sverige både 2016-01-01 och 2016-12-31

Sammanräknad förvärvsinkomst efter deciler. Personer folkbokförda i Sverige både 2017-01-01 och 2017-12-31

<u>Decilgrupp</u>	<u>2016</u>	<u>2017</u>	<u>2019 antagande. cirka samma årliga ökning som 216-217. Månad ca</u>	
1	11 855	12 096	13 000	1083
2	96 357	99 028	104 000	8667
3	177 761	183 315	194 000	16167
4	241 790	249 625	265 000	22083
5	289 357	298 285	316 000	26333
6	327 932	337 863	358 000	29833
7	366 546	377 964	401 000	33417
8	414 336	426 988	452 000	37667
9	486 239	499 991	527 000	43917
(9,5				ca 57000)
10	789 273	809 306	849 000	70750

Statistiken är inte uppdelad efter ensamstående och makar/sambor. Men ensamstående behöver 2019 inkomst 19000 och makar var för sig 14000 per månad för att klara hushållsbudgetarna på plus. Genomsnitt cirka 16000 kr

Det betyder att cirka 30 % av inkomsttagarna inte klarar sig.

Inkomstskattesystemet är inte uppbyggt efter skatteförmåga och inget talar för att svenska folket vill ha det.

Brister i detta system kompenseras i någon mån av bidrag av olika slag, bland annat barnbidrag och bostadsbidrag för ensamma och makar/sambor med barn.

Ungdomar utan barn kan få ungdomsbostadsbidrag. Äldre utan barn har några år fått bostadsbidrag, men de har i ovist nit tagits bort, det bör snarast återinföras. Det kan enkelt ske genom att höja åldersgränsen för bidrag. Ungdomsbidragen avtrappas med 33,33% av viss stigande inkomst. I ett nytt bidrag för äldre kan det vara 33,33 % eller 20%, som gäller för barnbostadsbidrag.

**Se senare utredning: Sven Winnell 22 april 2019:
Bostadsbidrag för barnfamiljer och nya för barnlösa.
Bostadstillägg för pensionärer. Utredningar om verksamheter som styr världen. Vårbudgeten 2019.
<http://winnell.com/omr36-39zzzzze.pdf>**

Om värnskatten

Agenda började för hösten den 25 augusti 2019 och hade bl a en intervju med den nya liberalledaren Nyamkon Sabuni.

Expressen skrev om intervjun:

Sabuni: – Det viktigaste från vår sida är att vi gör det som är bäst för Sverige: att vi säkrar goda förutsättningar för företagande, för arbetsmarknaden så att vi får fler i arbete, och att vi säkrar kompetensen.

Hon menar att den budgetram som finansministern presenterat ger utrymme både för sänkta marginalskatter och satsningar på rättsväsendet, som är en hjärtefråga för L.

Partiet har stridit hårt för att slopa värnskatten, något som beräknas kosta 6 miljarder kronor.

– Så statiskt är det inte, säger Nyamko Sabuni.

– Genom att ta bort värnskatten kan vi få fler att vilja avancera men också att vilja jobba lite mer.

Agenda: Varför inte satsa de där miljarderna på kommunerna?

– Vi har också pengar som vi kommer att satsa på kommunerna.

Den s k värnskatten avskaffas sista december 2019. Den ger cirka 6 miljarder kr till statskassan. (Det är cirka 0,5 % av statens årliga inkomster drygt 1000 miljarder kr)

Jag föreslår att en ny värnskatt införs fr o m 1 januari 1920 med samma regler som för den gamla värnskatten som avskaffas, men att skatten tillförs försvarsdepartementet.

2019. Förvärvsarbetande icke-pensionärer utan barn.

Bostadshyran antages vara 5700 kr per mån = 68400 kr per år för ensam och 7000 kr per mån för makar/sambor= 84000kr/år.

Överskott avser överskott i hushållsbudgeten sedan 174 000 kr betalats för det minsta rimliga i ensamhushåll och 269000 för makar/sambor. I de angivna lägsta kostnaderna ingår ej semesterkostnader och andra resor än lokalresor. (Skattetabell 33, kolumn1.)

Ensam	Mån. Prelskatt		Efter skatt		Över-	Inkomstskatt	Årsinkomst
lön	/mån	/år	/mån	/år	skott/år	i% av inkomst	per person
6001	626	7512	5375	64500	-109500	10,4	72 000
7001	854	10248	6147	73764	-100236	12,2	84 000
8001	1081	12297	6920	83040	-90960	13,5	96 000
9001	1308	15696	7693	92316	-81684	14,5	108 000
10001	1535	18420	8466	101592	-72408	15,3	120 000
11001	1765	21180	9236	110832	-62168	16,0	132 000
12001	1997	23964	10004	120048	-53952	16,6	144 000
13001	2268	27216	10733	128796	-45204	17,4	156 000
14001	2568	30816	11433	137196	-36804	18,3	168 000
15001	2859	34308	12149	145704	-28296	19,0	180 000
16001	3149	37788	12852	154224	-19776	19,7	192 000
17001	3440	41280	13561	162732	-11268	20,2	204 000
18001	3730	44760	14271	171252	-2748	20,7	216 000
19001	4020	48240	14981	179772	5772	21,2	228 000
20001	4340	52080	15661	187932	13932	21,7	240 000
21001	4630	55560	16371	196452	24252	22,0	252 000
22001	4921	59052	17080	204960	30960	22,3	264 000
23001	5211	62532	17790	213480	39480	22,7	276 000
24001	5501	66012	18500	222000	48000	22,9	288 000
25001	5792	69504	19209	230508	56508	23,2	300 000
26001	6082	72984	19919	239028	65028	23,4	312 000
27001	6373	76476	20628	247536	73536	23,6	324 000
29001	6953	83436	22048	264576	90576	24,0	348 000
30001	7244	86928	22757	273084	99084	24,1	360 000
35001	8848	106176	26153	313836	139836	25,3	420 000
40001	10498	125976	29503	354036	180036	26,2	480 000
45001	12782	153384	32219	386628	212628	28,4	540 000
50001	15432	185184	34569	414828	240828	30,7	600 000
55001	18164	217968	36837	442044	268044	33,0	660 000
60001	21045	252540	38956	467472	293472	35,1	720 000

2019 är skatten 33 % av inkomsten vid inkomst 55000 och 35,1 60000

Inkomst 60000 månad = 720 000 per år ligger 30 700 över 689 300 och värnskatten blir 5% av det = 1535 kr som är 0,21% av 720 000 Skatten blir 35,1-0,21= cirka 34,9 av inkomsten.

Vid inkomst 100 000 kr/månad = 1200 000 kr per år är inkomsten 480 000 kr högre och värnskatten 24 000 kr högre= 25535 kr som är 2,1 % av inkomsten. Vid inkomst mellan 60 000 och 100 000 kr per månad är alltså värnskatten 0.21 - 2,1 % av inkomsten. Vid 70 000 cirka 0,9%

Ensam barnlös med inkomst 18-19 000 kr/månad, och som efter skatt knappt har till rimliga levnadskostnader 174 400 kr, betalar 21 % av inkomsten i skatt.

Den med månadsinkomst 60 000 har överskott i hushållsbudgeten på 293 473 kr sedan rimliga levnadskostnader betalats. Och , räknat på 2019, betalar bara 34,9 % av inkomsten i skatt sedan värnskatten tagits bort.

Man kan nog säga att borttagandet av värnskatten är en onödig lyx för dem med de höga inkomsterna.

Ensam med inkomster under 19 000 kr per månad har underskott i hushållsbudgetarna. Ensam med inkomst 60 000 kr/månad har överskott 293457 kr på året.

Cirka 35 % av inkomsttagarna ha inkomster under 19 000 kr.

För den med månadsinkomst 60 000 kr och överskott 293473 kr minskar skatten med 0,21 % av inkomsten när värnskatten tas bort, det är inte troligt att man arbetar mer för det. Om inkomsten är 70 000 kr/månad = mitt- eller medel för de 10% med de största inkomsterna, minskar skatten med 0,9% % av inkomsten och det får nog inte vederbörande att arbeta mer.

Barnfamiljer med bostadsbidrag. Förslag för 2019

Enligt gällande regler för barnfamiljernas bostadsbidrag ska de trappas av med 20% av den del av inkomsten som överstiger 150 000 kr per år.

Det bör höjas till 200 000 kr per år = 16 666 kr per månad.

För ensamman med 1, 2 och 3 barn räcker då inkomsterna efter skatt till levnadskostnader ungefär enligt konsumentverkets beräknade kostnader mm och hyror för lägenheter enligt boverkets krav.

Enligt beräkningarna i det föregående ligger den lämpliga inkomstgränsen för ensamman på cirka 17000 kr per månad = 204 000 kr per år

För makar/sambor med 1 barn skulle avtrappningen kunna börja vid cirka 14 000 kr per månad, för 2 barn vid inkomst cirka 16 000 kr och för 3 barn vid cirka 17 000 kr. För enkelhets skull kan man nog sätta gränsen till 16 666 kr per månad = 200 000 kr/år.

Marginalskatten i avtrappningsperioderna är cirka 30%, bostadsbidragen avtrappas med 20% och barntillsynsavgifterna ligger kanske på 2-4% av inkomsterna. Summan blir marginal-effekter cirka 52-54%.

Om inkomstgränsen för avtrappnings början höjs med 50000 kr innebär det att avtrappningarna minskar med 10000kr under året. Om man behåller gränsen vid 150000 kr betyder det att levnadskostnad 174000 kr för ensam förälder minskar till 164000 kr. För makarna minskar 269000 till 259000. Men vill man ha mer exakt måste man räkna mer exakt.

Bostadsbidrag för barnlösa i åldrar över 29 år upp till pensionsåldrar. Förslag för 2019

För bostadsbidrag till enamma utan barn föreslås här samma bidrag som för åldrarn 18-29 år och samma avtrappningsfaktor 33,33%, men inkomstgräns för avtrappningens början som är satt så att bidraget är avtrappat vid inkomst där underskotten är noll. Cirka 18300 kr/månad = cirka 220000 kr/år för ensam och cirka 13700 kr/månad = 164400 kr/år per make för makar.

Enligt reglerna kan bostadsbidraget bli 90% av hyran mellan 1800 och 2600 kr per månad = 720 kr per månad = 8640 kr per år. Samt 65% av hyran mellan 2600 och 3600 = 650/mån = 7800 kr per år. **Ensam summa bidrag och makar summa bidrag 16440 kr per år = 1370 kr/månad.**

16440 är 9,45% av hela levnadskostnaderna 174000 för ensam. 16440 är 6,11% av hela levnadskostnaden 269000 för makar. Då bör man komma ihåg att skattesystemet gynnar makar med 39000kr på året i förhållande till ensam.

Om makarna var för sig har samma inkomst som en ensamstående har makarna tillsammans 2x39500kr = 79000 kr mera disponibelt sedan inkomstskatter och levnadskostnarna betalats.

Avtrappningssträckan blir 49320 kr per år. Inkomst när bidraget för ensam tar slut om avtrappning sker från inkomst 41000 kr blir: 41000+49320 = 90320 per år = 7527kr/mån.

Om man höjer gränsen för avtrappnings början till 220000-49320 = 170 680 = 14223kr/månad ska underskottet bli noll.

Kontroll:

Inkomst 220000 minus skatt cirka 45802 = 174198 nästan precis som ensams levnadskostnader 174000

För makarna blir avtrappningsgänsen 164400×2 minus $49320 = 279480$. 139740 per make.

Kontroll:

Inkomst 164400 minus skatt 29376 = 134664 för varje make = 269328 för båda, nästan precis som makars levnadskostnader 269000

Bostadsbidragen bör trappas av från inkomst 170680 kr för ensam och trappas av från inkomst 139740 för make.

De beloppen bör rundas av på lämpligt sätt, förslagsvis inkomstgräns när bostadsbidrag ska börja trappas av med 33,33%:
170 000 för ensam = 14157 kr /månad och
140 000 för make = 11667 kr/månad.

Bidragen är slutavtrappade vid inkomst cirka
För ensam 18300 kr/ månad
För makar 13700 kr/månad för make

Avtrappning sker

För ensam: inkomster mellan 14157 och 18300 kr/ månad.

För make: inkomster mellan 11667 och 13700 kr/ månad.

Marginalskatten är i dessa intervall cirka 29% för ensam och cirka 23% för makar. Med avtrappning 33,33% för bostadsbidrag gör det summa margineffekt cirka 62% för ensam och cirka 56% för makar.

Vid kommunal utebitering 33% som är nästan precis som genomsnittet i Sverige.

Om avtrappningseffekt 20% hade valts hade margineffekterna blivit lägre, men avtrappningarna hade börjat vid en lägre inkomst så att bidragen blivit lägre vid lägre inkomster. Därför har faktorn 33,33% valts istället för 20%. 33,33% är också det som gäller för ungdomsbostadsbidragen. Förslaget för äldre har tidigare innehållit 20% och det kanske kan accepteras, men då får man räkna om.

Socialförsäkringsbalken

Kapitel 97

"Förmögenhet

6 § Tillägg till den bidragsgrundande inkomsten ska göras med 15 procent av den sammanlagda förmögenhet som överstiger 100 000 kronor, avrundad nedåt till helt tiotusental kronor.

I den sammanlagda förmögenheten ingår förmögenhet för varje försäkrad samt för varje barn som avses i 96 kap. 4, 5 a och 9 §§. I fråga om barn som avses i 96 kap. 5 a § ska dock endast hälften av den förmögenhet som tillhör barnet ingå i den sammanlagda förmögenheten. *Lag (2017:1123).*

7 § Tillägg för makars förmögenhet ska fördelas på makarna i förhållande till deras respektive andel av den sammanlagda förmögenheten.

Tillägg för barns förmögenhet ska fördelas lika mellan makar.

8 § Förmögenheten beräknas enligt lagen (2009:1053) om förmögenhet vid beräkning av vissa förmåner, om inte annat följer av 9 och 10 §§.

Förmögenheten beräknas per den 31 december det år som bostadsbidraget avser. "

Regeln om att 15 % av förmögenheter ska tas upp som inkomst vid beräkning av bostadsbidragen bör avskaffas. Regeln bör avskaffas även för bostadsbidrag till personer utan barn och för pensionärernas bostadstillägg.

Detta bör gälla också för ungdomsbostadsbidragen och bidragen till äldre barnlösa

Bostadstillägg och garantipension för pensionärer.

Verkan av kapital

Varken promemorian, regeringen eller utredningarna behandlar inverkan av kapital enligt de gällande reglerna.

De gällande reglerna om att 15 % av kapital ska tas upp som inkomst vid bostadstillägg för pensionärer bör tas bort. Det är särskilt viktigt att taxeringsvärden för pensionärernas fritidshus tas bort.

De gällande reglerna säger att kapital över 100 000 kr för ensam och 200 000 för makar ska inverka på bostadstilläggen så att 15% ska tas upp som inkomst. Det innebär en förmögenhetsskatt för dem med låga inkomster vilket är synnerligen orättvist eftersom de med högre inkomst inte betalar någon förmögenhetsskatt.

Vid skattereformen 1970 sattes de nuvarande gränserna 100 000 och 200 000 till 75 000 och 150 000 och skulle de ha räknats upp med inflationen enligt KPI skulle de nu ha varit drygt 400 000 och 800 000.

Att de gällande reglerna för bostadstilläggen är mycket krävande och olämpliga för pensionärer med låga inkomster har påpekats under flera decennier och det är anmärkningsvärt att regeringen och utredningarna inte beaktar detta.

Varken regeringen, myndigheterna eller de politiska partierna har några offentliga redovisningar om pensionärernas levnads-kostnader, i förhållande till inkomster, skatter och bidrag som gör att det går att bedöma skäligheten i de regler som gäller.

När det gäller bostadstillägg finns i socialförsäkringsbalken följande:

- 99 kap. Innehåll
- 100 kap. Allmänna bestämmelser om bostadstillägg
- 101 kap. Rätten till bostadstillägg
- 102 kap. Beräkning av bostadstillägg
- 103 kap. Särskilda handläggningsregler för bostadstillägg
- 103 a kap. Innehåll
- 103 b kap. Allmänna bestämmelser om boendetillägg
- 103 c kap. Rätten till boendetillägg
- 103 d kap. Beräkning av boendetillägg
- 103 e kap. Särskilda handläggningsregler för boendetillägg

Årskostnaderna för pensionärer 2020

Kostnaderna 2019 156330 är genomsnittskostnader i riket.

Kostnaderna 156330 kr för ensam 2019 kommer kanske att öka med $2\% = 3127$ kr. Då skulle kostnaderna öka och bli cirka 159457, avrundat 160000 kr. Detta skulle vara genomsnittskostnaden i Sverige. Hyran skulle vara ca 5814 kr/månad i genomsnitt.

Bostadstilläggen för ensam höjs förmodligen för hyror upp till 7000 kr/månad. Men 7000 kan inte anses vara genomsnittskostnaden i Sverige. Hyra 7000 kan vara hyran i vissa fall, i nyproduktionen. Och då kan bostadstilläggen vara så att de verkliga kostnaderna för hyran mellan 5814 och 7000= 1186 kr reduceras.

Enligt promemorian: "en person som är berättigad till bostadstillägg får full ersättning för bostadskostnad upp till 3 000 kronor. Från 3 001 kronor till 5 000 kronor är ersättningsgraden 90 procent. För boendekostnader från 5001 till 7000 kronor ersätts 70 procent"

Den verkliga kostnaden för pensionären för 1186 kr blir 30% av $1186 = 356$ kr/månad $= 4272$ kr/år, och det ligger inom ramen för de variationer som kan förekomma kring genomsnittskostnader. Om hyran ökar över genomsnittskostnaden får man minska på andra kostnader.

Genomsnittskostnader är underlag för inkomstskatter. När inkomster går över vissa belopp uppstår överskott som kan ta hand om variationer kring genomsnittskostnaderna. Men vid låga inkomster uppsår underskott och då är det viktigt att det finns bidrag som kan ta hand om dem. Och viktigt veta var det finns överskott och underskott.

Regeringen har ingen politik för hushållsverksamheterna och vet inte vilka som får överskott och underskott. Det måste regeringen visa.

Ensam väntad ändring 2020:

Reducering av tillägg vid stigande inkomsten blir bara med en faktor, 62%. Det som fribeloppet höjs med cirka 500 kr. Avtrappningen går snabbare på slutet. Den avtrappning med 50% som 2019 sker mellan inkomsterna 147405 och 223185 kr/år skulle ha blivit 62% och avtrappningen slutat vid inkomst 208518 kr/år

Garantipensionen ökas med cirka 200 kr/månad= cirka 2400 kr/år

De regler som föreslås innebär sammantaget att maximalt bostadstillägg höjs från 5 560 kronor till 6 540 kronor per månad. Ökning per år från 66720 till 78480= ökning 11760 kr/år

Höjningen av bostadstillägg och garantipension blir cirka 14160 kr. Om man gjort det 2019 skulle underskottet 417 kr vid pension 5000 kr/månad blivit ett överskott på 13473 kr/år och medgivit en hyra 7000 kr/månad med kostnad 4272 kr/år utöver den normala hela levnadskostnaden 156000kr.

Men det hjälper inte ensam med fritidsfastighet. Maximalt bostadstillägg 2019 är 66720 kr/år. En ensam med fritidsfastighet ska ta upp 15 % av taxeringsvärdet som inkomst. Om tillägget reduceras med 62% av denna inkomst faller hela bostadstillägget bort när taxeringsvärdet är 717419 kr. $717419 \times 0,15 \times 0,62 = 66720$. Det är idag en mycket torftig fastighet.

Att den skulle kunna anses ge en inkomst på 15% av taxeringsvärdet=107612 kr är bortom allt förnuft, det borde en statlig pensionsutredare förstå. Statsminister Göran Persson har inte förstått det och han ses nu kunna bli styrelseordförande i Swedbank och reda upp alla bankens svindlerier.

Bostadstillägg för pensionärer. 16 mars 2006

Från <http://wimnell.com/omr36-39k.pdf>. 060316

Sid

59 **Pensionärer med låga inkomster.**

61 I samband med småhus finns två sätt att bo.

62 Viktiga händelser i bostadstilläggs historia.

62 **I 1990 års skattereform ändrades kapitalinkomstbeskattningen.**

62 **1995 föreslog regeringen att skärpningsregeln skulle tas bort.**

63 **Dråpslaget kom i prop 1995/96:150 och 1996/97:1,
mot pensionärer med fritidshus.**

63 **I intervju av Thomas Hempel i P1:statsminister Göran Persson
sa, att han var beredd dra tillbaka förslagen**

63 **I prop 2000/01:140 har det istället blivit ytterligare
försämringar.**

64 Kommentar 051122:

65 Avskrift av brev Till statsminister Göran Persson.

66 Skattereduktion för fastighetsskatt.

67 Andra påpekanden o förslag.

68 Summa marginaleffekt 2004.

70 Ett alternativ med bara en faktor 57%_för avtrappning av
bostadstillägg.

73 Innehållet i sidorna 3380-3459: Sven Wimnell 20040208:
Pensionärer födda 1937 eller tidigare.

75 Påminnelser om pensionärsproblemen. Har gått till statsråd
och partiledare. Flera gånger efter 8 april 2004.....

I samband med småhus finns två sätt att bo. (8 april 2004).

Det ena sättet är att man bor i en villa, och vanligen är en sådan tämligen rymlig och större än det minsta rimliga. Reglerna för bostadsbidrag till villaboende är generösa. Garage, bilplats stor källare-våning od räknas inte som förmån.

Det andra sättet är att man bor i en liten hyreslägenhet och har ett fritidshus vid sidan om för kontakt med naturen. Den som bor i villa får bostadsbidrag för den stora bostaden, den som har fritidshus får inget bostadsbidrag för fritidshuset.

Pensionärer med låga inkomster, med fritidshus kan räknas ha haft dem under en stor del av livet, troligen ofta byggt dem själva långt tillbaka i tiden och huset ingår i levnadsättet. De har ådragit sig stora taxeringsvärden på grund av att andra sålt hus dyrt. Budgeten tillåter bara en liten billig permanentbostad-hyreslägenhet. Det är inte troligt, att nyblivna pensionärer med BTP skaffar fritidshus.

Taxeringsvärdena har höjts så att fastighetsskatterna stigit. Pensionärerna med inkomster i skikt som ger bostadstillägg har svårt betala dessa höjningar, än mindre betala minskningar av bostadstilläggen. Fritidshusen är vanligen sådana att de bebos bara en del av året. Tillsammans med andra pålagor på fritidshusen blir det en dryg kostnad räknat per boendemånad, och man kan räkna med att fritidshus-ägare i inkomstskikt med bostadsbidrag måste sänka sina hushållskostnader mer än rimligt för att kunna ha råd ha husen om det överhuvudtaget är möjligt att ha dem kvar.

Taxeringsvärdena i fritidshusen är fiktiva värden, som inte motsvaras av några verkliga inkomster. Enda sättet att få ut några pengar från fritidshusen är att sälja dem. (En pensionär med låg inkomst får vanligen inte låna på husen). Men det är olämpligt att genom minskning av bostadsbidragen för fritidshusägare tvinga dem att sälja husen. De bör få ha den stimulans som fritidshusen ger. Det finns i så fall lika goda skäl att på samma sätt sänka bostadstilläggen för dem som bor i villor.

Jämför två fall för ensam pensionärer med låga inkomster:

1) pensionär som bor i en liten hyreslägenhet och har ett genomsnittligt fritidshus med taxeringsvärde 460 000. Inget på banken. På grund av fritidshuset minskas bostadstillägget: Fritidshuset anses ge en inkomst på 15% av 360 000 = 54 000. Bostadstillägget minskas med 62% av 39300 = 24366 plus 50% av 14700 = 7350, Summa bidragsminskning. 31 716 kr. Ingen reduktion av fastighetsskatten.

2) pensionär som permanent bor i en villa med samma eller högre taxeringsvärde. Ingen minskning av bostadstillägget. Men reduktion av fastighetsskatten med uppemot 3000 kr om taxeringsvärdet är 762000 kr = genomsnitt för permanentboendehus.

Skillnaden till fritidshusägarens nackdel är i runda tal 35 000 kr per år. För pensionären med fritidshus innebär det katastrof, pensionären kan inte öka sina disponibla inkomster genom förvärvsarbete eftersom det intjänade till nära 100 % försvinner i skatt och minskning av bostadstillägg.

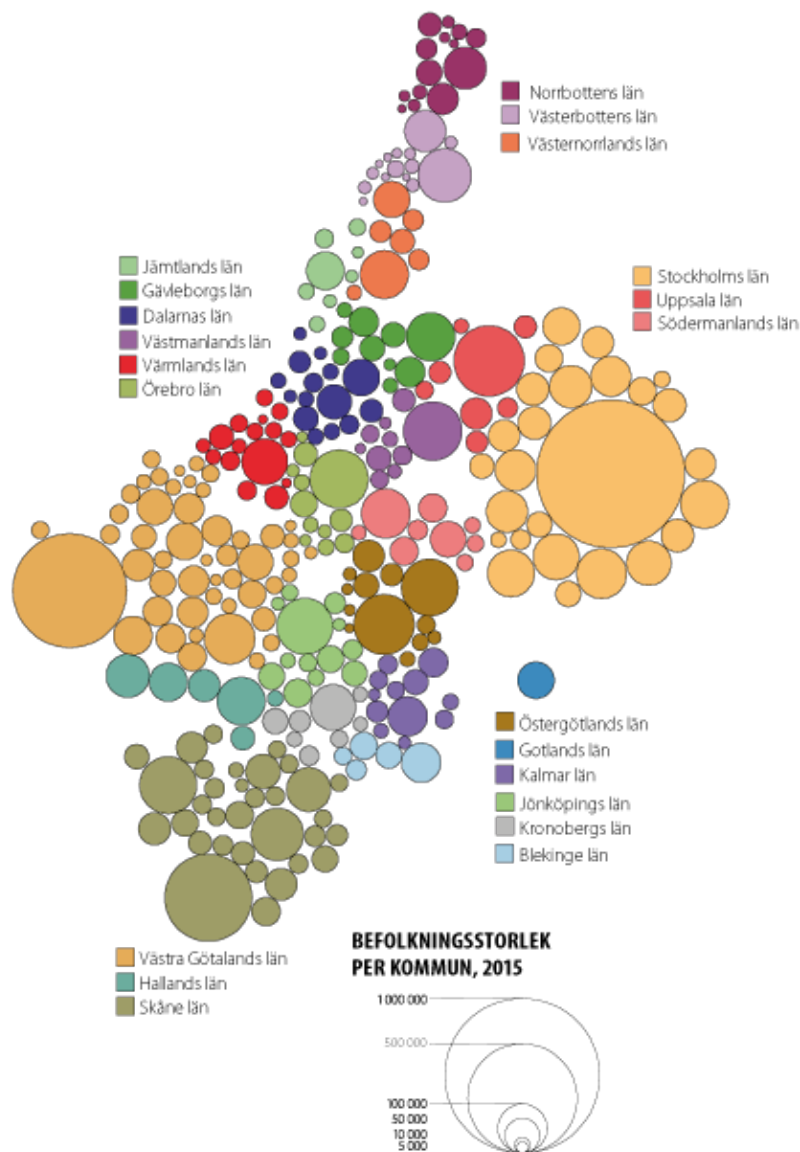
Viktiga händelser i bostadstilläggens historia. (8 april 2004).

I 1990 års skattereform ändrades kapitalinkomstbeskattningen.

Bl a infördes regler om kapital som ska påverka pensionärernas bostadstillägg, BTP. Från min sida 2275: Efter den 1 januari 1990 gällde att förmögenhet i form av privatbostadsfastighet eller privatbostad inte skulle påverka inkomstberäkningen för bostadstillägg om bostaden beboddes av pensionären:

“Ett småhus eller en bostadsrätt pensionären bor permanent i och som pensionären söker bostadstillägg för skall således inte påverka årsinkomsten och därmed inte heller minska bostadstilläggets storlek. Inte heller skuld på sådan bostad påverkar inkomstberäkningen. **När det gäller privatbostadsfastighet eller privatbostad som pensionären inte bebor men har för privat bruk (fritidsfastighet) gäller samma regler, dvs. inte heller sådan bostad påverkar inkomstberäkningen”**

En orsak till att fritidsfastigheter var undantagna från inkomstprövningen var att en sådan fastighet inte inbringar någon verklig inkomst. Det ansågs rimligt att utforma inkomstprövningen i större utsträckning med hänsyn till faktisk inkomst än med hänsyn till möjlig inkomst, det var önskvärt att göra inkomstprövningen efter faktisk inkomst.....

Befolkningsstorlek per kommun, 2015

Från SCB Publicerad: 2017-03-06 (<http://www.scb.se/hitta-statistik/>)

I kartan ser vi hur många kommuner som finns i varje län, det varierar från 1 i Gotlands län till 49 i Västra Götalands län. Men också att de flesta län har en befolkningsmässigt dominerande kommun, som Östersund i Jämtlands län eller Växjö i Kronobergs län. Det finns dock undantag där det är två kommuner som dominerar befolkningsmässigt, exempelvis Linköping och Norrköping i Östergötlands län samt Falun och Borlänge i Dalarnas län.

I norra Sverige finns flera av de större kommunerna vid kusten och mindre kommuner i länens inland. Men det finns också befolkningsmässigt mindre kommuner i de södra delarna av landet, exempelvis i gränstrakterna mellan Värmlands och Västra Götalands län och diagonalt ned mot gränsen mellan Östergötlands och Kalmar län.

Sida i <http://wimnell.com/omr36-39zzzzze.pdf>

- 197 Var finns rum för våra barn? – om trångboddheten i Sverige
- 197 Antal hushåll efter hushållstyp
- 202 De föreslagna nya lägenhetstyperna
- 204 Bostad 2 rum och kök och 3 rum och kök i mindre skala
- 205 Bostad 2 rum och kök i större skala
- 206 Bostad 3 rum och kök i större skala
- 207 Fyra rum och kök.
- 208 Två studentbostäder med gemensamma utrymmen
- 209 Bostad 2 rum och kök med större sovrum
- 210 Bostad 2,3 och 4 r o k, beskrivning
- 211 Två studentbostäder med gemensamma utrymmen
- 212 Bostad 2 r o k med större sovrum, beskrivning
- 212 Det är viktigt med rejäla balkonger
- 213 Antal lägenheter i flerbostadshus efter storlek. Riket
- 214 Trångboddhet

Mycket av det som behandlats i det föregående behandlades redan 2015 i

Sven Winnell 20 april 2015: Arbetslöshet och välfärd. Samhällsplaneringens problem. Utbildning, skatter och bidrag.Vårbudgeten.
<http://Winnell.com/omr36-39zzz.pdf>

Innehåll

Sida

6 Kapitel 1. En början.

- 7 Viktigast: arbete eller välfärd.
- 10 Personlig situation och välfärd. Skatter och utbildning.
- 11 Hushållsverksamheter. Hemkunskap.
- 13 Arbetsförmedling och träningsjobb.

- 14 ”Automatiseringen har tagit bort 450 000 jobb på fem år.
- 16 Så kan Sverige utrota ungdomsarbetslösheten på bara några år.
- 17 Chefer måste ta ansvar för ökande psykiska ohälsan.
- 19 6 500 nya utbildningsplatser redan i år ska stärka Sverige.
- 21 Det behövs en statlig haverikommission för att utreda sjuksköterskornas villkor.
- 24 Alla mellan 18 och 24 bör kallas till medborgartjänst.
- 26 Birgitta Forsberg: I Landet Lagom behöver sällan någon stå till svars.
- 27 Politikproffs i kulisserna styr utan demokratiskt mandat.
- 30 Vi stämmer högskola för dålig utbildningskvalitet.
- 32 SD visar sitt janusansikte.
- 33 Tillväxten kan bli EU:s giftbägare.

36 Kapitel 2. Samhällsplaneringens problem och grunderna för den svenska politiken.

- 37 Samhällsplaneringens problem.
- 38 Yuval Noah Harari: ”Sapiens. En kort historik över mänskligheten.
- 40 Människornas levnadsförhållanden och utvecklingens krafter.
- 43 Klassifikationssystem för verksamheter.
- 45 22 politikområden.
- 46 De 22 politikområdena och klassifikationssystemets verksamheter.
- 50 Regeringen styr Sverige.
- 52 Politiska problem i de 22 politikområdena.
- 54 Särskilda utredningar 30 januari 2010 - 17 juni 2013.
- 56 Utredningar före 30 januari 2010.
- 57 Ska vi tacka Stalin för Europas frihet?
- 59 Tillbaka till framtiden.
- 63 Politisk skräll med höga ideal.
- 64 Politikproffsen tar över.

- 66 Förhistorien. Historisk tid. Demokrati. Globalisering. Forskningsarbetets början.Skattereformer. Socialdemokraterna.
- 69 Politikerna - folkets valda representanter.

74 **Kapitel 3. Utbildning o d.**

- 75 Om utbildning i skolan.
76 Läroplan för grundskolan, förskoleklassen, fritidshemmet 2011
80 Ämneslärare saknar utbildning för att undervisa.
83 Många obehöriga lärare i skolan.
84 Religion och levnadskunskap.
86 Kursplan - Samhällskunskap, Grundskolan.
87 Tema SO.
87 Hur viktiga är SO-ämnena ur ett samhällsligt perspektiv?
88 Hur ser SO-undervisningen ut i praktiken?
90 Hur viktigt är det att lärarna har ämnesdidaktiska kunskaper?
91 Kursplaner.
91 Något för kulturministern och demokratiministern.
92 Något för arbetsmarknadsministern och näringsministern.
93 Planering och styrning. En svensk världsplanering behövs.
94 En inledning om planering.
96 Det första steget om folkets kunskaper och värderingar.
97 Svenska väljare okunniga.
98 Innehållet i : Sven Wimmell 31 januari 2014:
Fel i skolor. Folkrörelser, Folkbildning och Studieförbund.
Utbildning och forskning. Vuxnas och 15-åringars kunskaper.
PISA. Civilsamhället. Kultursamhället.
101 Innehållet i: Sven Wimmell 4 september 2014:
Utbildningssystemet och samhällsplaneringens problem.
107 ”Förbättra resultaten i skolan genom att
kasta ut datorerna från lektionerna.
109 Kunskapsklyftan riskerar bli en av de stora klassfrågorna.
111 Öka kännedomen om landets natur.
112 Alla mellan 18 och 24 bör kallas till medborgartjänst.
114 Domstolarna accepterar mer våld från de vuxna i skolan.

117 **Kapitel 4. Skatter och bidrag.**

- 119 Något om skatte- och bidragshistoria.
122 Mer om skatter och bidrag.
127 Tillägg om skatter.
129 Matmomsen.
130 Problem med lån.
132 Deklarationsdags. Bostadsförsäljningar.
133 Var glad för att du slipper djävulsblanketten.
134 10 tips som hjälper dig med din deklaration.

137 Årskostnader år 2014, förvärvsarbetande icke-pensionärer.
137 Årskostnader år 2014, pensionärer.
138 2006. Förvärvsarbetande icke-pensionärer utan barn.
138 2014 Förvärvsarbetande icke-pensionärer utan barn.
139 Underskott och överskott i hushållsbudgetarna.
139 2006-2014 Förvärvsarbetande icke-pensionärer utan barn.
140 Beräkningar av barnkostnader.
141 Villaägarna: Mer rättvist rikta kravet mot banken.

143 Förslag till riksdagsbeslut.
144 Kompletteringar/revideringar till förslagen om riksdagsbeslut.

147 TV-avgiften avskaffas för privathushåll.
149 Branschen har fått styra för mycket i digitalradiofrågan.
151 Experter delade om ökat surfande.
154 Använder internet dagligen.
154 Tillgång till surfplatta i hemmet.

155 Systemet för pensionärernas bostadstillägg.
156 Pensionärerna med låga pensioner.

156	Förbättringar för pensionärer med låga inkomster.	193	Bostadsbidrag – information om bostadskostnad och inkomst. 2015.
157	Bostadstillägg för pensionärer.	197	Svenska folket och dess boende.
158	I samband med småhus finns två sätt att bo.	198	De föreslagna nya lägenhetstyperna.
159	Viktiga händelser i bostadstilläggens historia.	199	B1.Målsättningar och definitioner kring trångboddhet.
167	Ingen i regeringen eller riksdagen har visat tillräckligt intresse för de lägsta inkomsterna.	200	Ritning 2rok och 3rok.
167	Januari 2013: Förslagen för bostadstilläggen på sid 95 i http://wimnell.com/omr36-39zq.pdf bör bli att man helt slopar reglerna som föreskriver att kapital/förmögenheter och fastigheter ska påverka bostadstilläggen.	201	Ritning studentbostäder.
170	Så beräknar vi dina inkomster.	202	Ritning 2rok med större sovrums
171	Så beräknar vi din bostadskostnad.	203	Två studentbostäder med gemensamma utrymmen för entré, badrum, kök och balkong.
173	Så mycket kan du få i bostadstillägg.	204	Bostad 2 r o k med större sovrums.
174	Så beräknar vi ditt bostadstillägg.	205	Förslag till lägenhetstyper i ny bostadsbebyggelse.
176	Avtrappningsregler.	207	Årshyra per lägenhet.
178	Från pensionsmyndigheten 22 april 2015.	209	Genomsnittlig yta per lägenhet.
178	Bostadstillägg till pensionärer.	210	Kommentarer till försäkringskassans regler om bostadsbidrag för unga 18-28 år.
178	Om bostadstillägg.	214	Traineejobb.
179	Innan du ansöker om bostadstillägg.	215	Bostadsbidrag för barnfamiljer.
179	Ansökan om bostadstillägg.	216	Skatteverkets belopp och procentsatser för inkomstår 2015. Försäkringskassans aktuella belopp 2015. Prisbasbelopp. Grundavdrag inkomståret 2015. Avtrappning av bostadsbidrag 2015. Jobbskatteavdraget. Marginalskatter/marginaleffekter.
180	Så mycket kan du få i bostadstillägg.	217	SKATTEVERKET Belopp och procentsatser för inkomstår 2015.
181	Efter du har ansökt.	219	Försäkringskassan. Aktuella belopp 2015.
182	För dig som har bostadstillägg.	220	Prisbasbelopp inkomstår 2015: 44500.
182	Socialförsäkringsbalken (2015)	220	Grundavdrag enligt Wikipedia.
186	Bostadsbidrag bör införas för barnlösa ickepensionärer.	221	Grundavdrag enligt Swedbank. 2015.
187	Bostadsbidrag bör införas för barnlösa ickepensionärer som inte kan få ungdomsbostadsbidragen.		
188	Från försäkringskassan 18 april 2015.		
189	Bostadsbidrag till unga utan barn 2015.		

221	Med kommunala skatter 33% 2015.
221	Avtrappning av bostadsbidrag 2015. Barnfamiljer.
223	Förr fanns tabeller över bostadsbidrag för olika barnantal och olika inkomster. De går inte att finna nu.
224	Jobbskatteavdraget.
226	Marginal effekter av skatt och bidrag. 2015.
227	Jobbskatteavdraget år 2015 diagram.
228	Marginalskatt år 2015, diagram.
229	Tabeller för grundavdrag och preliminärskatt inkomståret 2015.
230	Grundavdrag 2015.
235	Skattetabeller för beräkning av preliminär A-skatt 2015.
236	Skatteavdrag för månadslön 2015
243	Från Ekonomifakta 11 april 2015. Skatter.
243	Skattetrycket.
244	Skattetryck - internationellt.
245	Skattetrycket per typ av skatt.
246	Skatteintäkter per skatt.
247	Skattestrukturen 2014.
248	Arbetsgivaravgift.
249	Sociala avgifter.
250	Sociala avgifter över tid.
251	Marginalskatt år 2015.
252	Genomsnittsskatt.
253	Jobbskatteavdraget.
255	Kommunalskatter.
256	Skatt på arbete - internationellt.
257	Skatt på arbete för en genomsnittlig löntagare.
257	Andra skattefrågor.

258 **Kapitel 5. Vårbudgeten 2015.**

259	Ett Sverige som håller ihop - vårbudgeten för 2015.
259	Vårbudgeten på 5 minuter.
264	Finanspolitikens inriktning.
267	2015 års ekonomiska vårproposition.
268	Vårändringsbudget för 2015.
269	Statens budget 2015 i siffror.
270	Skatteförslag i vårändringsbudgeten 2015.
274	Sammanfattning prognos för den ekonomiska utvecklingen.
276	Den statliga budgetprocessen.
278	Det finanspolitiska ramverket.
280	Bedömningen av finanspolitikens långsiktiga hållbarhet.
282	Regeringens proposition 2014/15:100 2015 års ekonomiska vårproposition Förslag till riktlinjer.
282	Innehållsförteckning.
284	Tabellförteckning.
286	Diagramförteckning.
288	Förslag till lag om ändring i riksdagsordningen.
289	Tabeller.
319	Regeringens proposition 2014/15:99 Vårändringsbudget för 2015.
319	Innehållsförteckning.
321	Tabellförteckning.
321	Diagramförteckning.
322	Tabeller.
333	<u>Kapitel 6. Budgetdebatt i riksdagen 15 april 2015.</u>

" Luciafirande i Högalidskyrkan.

DN 13 december 2019

En decemberkväll för många år sedan slog det mig att jag inte upplevt ett luciatåg sedan skolan. I samma stund stod det klart att det var något jag saknat. I DN:s På stanbilaga hittade jag ett luciatåg i närheten. I ottan nästa morgon knatade jag bort mot S:t Görans kyrka i mörkret. Inne i kyrkan var det fullt av tända ljus, men inte alls fullt av människor.

Så kom då tåget sakta skridande upp genom kyrkan med fladdrande ljus i händerna. Tonerna av Natten går tunga fjät, Nu tändas tusen juleljus och Staffan stalledräng förflyttade mig till min barndoms kyrka. Så starkt kom minnena tillbaka om den spända förväntan inför julen.

När jag promenerade hemåt efteråt hade det börjat snöa lite lätt. Jag var nu fast förvissad om att det har skulle bli en årlig vana. Ändå skulle det dröja ända tills jag fick egna barn innan jag hörde luciasångerna igen.

Från förskolan och uppåt stod vi föräldrar varje år med tindrande ögon och beundrade våra små tomtar, pepparkaksgubbar och -gummor, stjärngossar och tärnor. Ibland var alla lucior. Varje gång hade de blivit lite större.

Någon hade med sig en filmkamera. Det var stort. Men efter några år stod alla och filmade med sina mobiler.

Denna morgon strilar regnet. Jag har smugit mig in i Högalidskyrkan där Mariaskolan har sitt luciafirande. Inga nior vill att deras föräldrar ska komma på deras luciatåg. Några av oss står ändå och gömmer oss längst bak i kyrkan.

Allt för att få höra luciasångerna en sista gång.

Hans Arbman "

Om förslag till skattereformer från Katalys och Timbro

Katalys: ”Vi har råd att bevara den svenska välfärdsmodellen”

DN LÖRDAG 23 NOVEMBER 2019

"DN. DEBATT 20191123

Sverige har urstarka statsfinanser och vi har som land aldrig varit rikare. De summor som behövs för att lösa dagens brister och sluta finansieringsgapet framöver är långt ifrån oöverkomliga. I en ny rapport visar vi på tre sätt att säkra välfärdens gemensamma finansiering, skriver Daniel Suhonen, Balder Bergström och Enna Gerin på fackliga idéinstitutet Katalys.

Frågan om välfärdens framtida finansiering har diskuterats länge. Vi kan nu konstatera att framtiden är här och frågan har blivit akut.

Demografin slår nu till med kraft samtidigt som Sverige är på väg in i en lågkonjunktur. Kommuner och regioner har det redan tufft ekonomiskt och gapet mellan kostnader och intäkter växer dramatiskt de kommande åren. De som värnar den svenska generella välfärdsmodellen måste ta debatten om välfärdens finansiering på allvar. I en ny rapport från Katalys ”Tre sätt att finansiera välfärden” visar vi att det finns mycket goda förutsättningar för att säkra välfärdens gemensamma finansiering.

På tröskeln till 2020-talet står Sveriges kommuner och regioner inför ett allvarligt ekonomiskt läge. Enligt Sveriges kommuner och landsting (SKL) väntas ett 90-tal av landets 290 kommuner gå med underskott i år samtidigt som 79 procent av kommunernas ekonomichefer varnar för att det ekonomiska läget kommer att bli

ännu värre under 2020. Enligt Lärarförbundets enkät planerar närmare nio av tio kommuner att göra nedskärningar i skolan nästa år. Inom regionernas somatiska hälso- och sjukvård räknar SKL med att 18 av 20 regioner kommer att gå med underskott i år.

Effekterna av sparkraven och nedskärningarna märks redan nu. I Motala kommun planerade man att sänka värmen på äldreboenden och i Ystad kommun ska den varma maten för äldre dras in. I Gullspång bävar undersköterskor för fler nedskärningar, de hinner inte gå på toaletten som det är i dag. Från Kiruna rapporteras det om lärare som gråter när kommunen ska skära ner på 50 elevassistenter. I Region Stockholm uppmärksammades nyligen varslat av 250 läkare och 350 undersköterskor på Karolinska sjukhuset som väntas gå back med 1,6 miljarder kronor i år.

Det märkliga med dessa uppsägningar och varsel är att de kommer samtidigt som rekryteringsbehoven i den offentliga sektorn är enorma. Enligt SKL:s försiktiga prognos behöver det anställas 200 000 fler inom välfärden fram till 2026. Räknar man med pensionsavgångar behöver totalt 508 000 nyrekryteras till 2026. Behovet av fler anställda är direkt kopplat till den demografiska utvecklingen där antalet barn och framför allt äldre i befolkningen ökar kraftigt. Antalet äldre över 80 år beräknas näst intill fördubblas fram till 2028.

Enligt finansdepartementet leder de ökande behoven till att välfärden i dagsläget dras med ett finansieringsgap på 90 miljarder kronor fram till 2026. Enligt SKL är gapet mellan kostnader och intäkter ännu större och ligger på 18 miljarder kronor 2021, ytterligare 27 miljarder kronor 2022 och 33 miljarder 2023. Men dessa prognoser underskattar behoven då man utgår ifrån dagens otillräckliga personaltäthet och standard. Enligt Kommunal behövs det i dag runt 50 000 fler

heltidsanställda inom välfärden för att nå en acceptabel arbetsmiljö för dagens välfärdsarbetare. Vi är eniga med Kommunal på denna punkt, dagens nivå räcker inte.

Grundfundamentet i den svenska generella välfärdsmodellen är att alla medborgare inkluderas på lika villkor och att välfärden finansieras gemensamt. Men ekonomiska och politiska krafter mobiliserar nu för att utnyttja välfärds krisen och dagens brister i ett försök att utmana välfärdens gemensamma finansiering.

Karin Svanborg-Sjövall, vd på näringslivets tankesmedja Timbro förutsåg att ”i en lågkonjunktur kommer vi tvingas till mycket tuffa prioriteringar, och då kommer diskussionen om hur välfärden ska finansieras att komma i gång på allvar” (Di 2/11, 2018). Enligt henne ska Timbros ”nästa stora opinionsoffensiv” rikta in sig på sjukvården och äldreomsorgen och driva på för att öppna upp för privat finansiering via olika försäkringslösningar.

MUF-ordförande Benjamin Dousa driver linjen att vården ska finansieras med privata sjukvårdsförsäkringar som ska ersätta landstingskatten. Efter påtryckningar från MUF beslutade Moderaternas partistämma nyligen att partiets nytillsatta arbetsgrupp för framtidens vård och omsorg ska göra en översyn av den skattebaserade finansieringsmodellen. Moderaternas främsta sjukvårdspolitiker, Stockholms skandalomsusade finansregionråd Irene Svenonius, föreslog liknande idéer nyligen i en intervju i Svenska Dagbladet.

Ett vanligt argument från de som vill överge den solidariska finansieringen är att det i dag inte skulle finnas pengar nog för att upprätthålla ett gemensamt finansierat välfärdssystem av hög standard. I vår rapport visar vi att detta inte är sant. Sverige har urstarka

statsfinanser och vi har som land aldrig varit rikare. De summor som behövs för att lösa dagens brister och sluta finansieringsgapet framöver är långt ifrån oöverkomliga.

Vi pekar på tre sätt som möjliggör en fortsatt gemensam finansiering:

1 Höj skattekvoten. Den svenska skattekvoten som andel av bnp har minskat dramatiskt de senaste tjugo åren. Detta har bidragit till att erodera den ekonomiska basen för det svenska välfärdssystemet. Om vi i dag hade haft samma skattekvot som 1999 hade det bara under 2019 genererat runt 240 miljarder kronor mer i skatteintäkter. Det är långt mycket mer pengar än vad som behövs årligen för att lösa dagens underbemanning och möta de ökande behoven framöver. Vår slutsats är att det i dag finns gott om utrymme att höja skattekvoten om man vill säkra välfärdens finansiering.

2 Överge överskottsmålet. Dagens finanspolitiska ramverk är förlegat. Sverige har i dag en rekordlåg statsskuld som, enligt prognoser, kommer fortsätta sjunka mot noll med nuvarande regler. Om ramverkets överskottsmål slopas och ett balansmål införs skulle omkring 17 miljarder kronor frigöras varje år. Detta är pengar som kan användas till att börja täppa igen kommunernas och regionernas växande gap mellan intäkter och kostnader för välfärden.

3 Stabilisera statsskulden. Ett balansmål räcker dock inte för att stabilisera statsskulden vid skuldankarets rekommenderade 35 procent av bnp. I dagens läge behöver Sverige gå med underskott för att statsskulden ska stabiliseras och sluta sjunka som andel av bnp. Enligt våra beräkningar behövs ett underskott på strax under 1 procent, vilket innebär att det finns ett utrymme att tillföra nästan 45 miljarder kronor om året till statsbudgeten, utöver de 17 miljarder som balansmålet skulle ge, utan att statsskulden växer. Detta är pengar som kan

användas till viktiga investeringar i infrastruktur, bostäder och välfärd. En möjlig höjning av skuldankaret bör också diskuteras vid behov av större samhällsviktiga investeringar.

För den som värnar den svenska välfärdsmodellen är det största problemet i dag inte bristen på pengar. Bara genom att införa ett balansmål kan finansieringsgapet på 90 miljarder kronor fram till 2026 enkelt hanteras. Bara genom att höja skattekvoten 1 procent kan cirka 50 miljarder kronor användas till att anställa minst 50 000 fler i välfärden och bryta dagens underbemanning. Därutöver kan skattekvoten höjas ytterligare eftersom den sänkts kraftigt sedan 1999.

Alternativet till de lösningar vi skisserar är att ge upp möjligheten till en sammanhållen välfärd där arbetarklass och medelklass ingår i samma solidariska system. Det skulle innebära ett förödande systemskifte. Vi visar i vår rapport att välfärdens svältkur inte är nödvändig. Den är ett politiskt val. För ett socialdemokratiskt parti som administrerar denna välfärdsstat och just nu tappar stöd är denna politiska strid en ödesfråga.

Daniel Suhonen, chef för det fackliga idéinstitutet Katalys
Balder Bergström, utredare på det fackliga idéinstitutet Katalys
Enna Gerin, utredare på det fackliga idéinstitutet Katalys

Rapporten "Tre sätt att finansiera välfärden" ges ut i dag och finns att läsa på www.katalys.org "

<https://www.katalys.org/publikation/tre-satt-att-finansiera-valfarden/>

Kommentarer:

Katalys påstår att det nuvarande inkomstskattesystemet fördelar skatter efter bärkraft. Detta är inte sant.

Det befintliga skattesystemet fördelar inte skatt efter behov och bärkraft. Det bestämdes redan i 1970 års skattereform.

Att Katalys och svenska folket tror att skattesystemet fördelar efter behov och bärkraft är ett missförstånd som de politiska partierna och regeringen inte talar om.

Fördelningsproblemen finns på vertikala och horisontella nivåer. De vertikala efter inkomsternas storlek och de horisontella efter skatte-betalarnas levnadskostnader.

Fördelningarna på vertikal nivå ombesörjs i 1990 års skattereform huvudsakligen av de statliga inkomstskatterna och efter jobbskatteavdragens tillkomst också av jobbskatteavdragen.

Den horisontella fördelningen ombesörjs huvudsakligen av grund-avdrag och vissa bidrag som t ex barnbidrag och bostadsbidrag.

Att skatterna inte fördelas efter behov och bärkraft framgår av att plånbokarna efter inkomstskatt och rimliga levnadskostnader nu på året för förvärvsarbete blir 37 000 kr större för en make/sambo än för en ensamstående och för två makar tillsammans 75 000 kr.

Katalys ger exempel på "skatter som kan ses över" och de är mycket problematiska, de ger oöverskådliga konsekvenser för skattefördelningen. Isynnerhet är det mycket olämpligt att införa förmögenhetsskatt, arvs- och gåvoskatt och ny fastighetsskatt.

Ändringar av moms kräver långa utredningar om fördelnings-effekter och behov av kompensationer. Jobbskatteavdragen bör minskas vid vissa högre inkomster, men Socialdemokraterna är rädda för att förslag om det leder till att antalet röstande för dem i valen blir för lågt.

Men Katalys har resonemang om över-skottsmål o d som finansdepartementet bör undersöka närmare. Nu tar staten in skatter och lägger en del av dem på hög för att använda någon annan gång än nu.

Enligt Katalys borde mer av de inkomna skatterna användas nu på områden där det finns stora behov av resurser. Det behandlas i avsnittet 2.2 "Sluta betala av på en rekordlåg statsskuld" och i avsnitten därefter.

Det vore bra om finansdepartementet kan hålla med Katalys när det gäller överskottsmål o d så att det blir mer pengar till de stora behov som finns idag och i framtiden.

Katalys nr 76 TRE SÄTT ATT FINANSIERA VÄLFÄRDEN

Enna Gerin & Balder Bergström

Enna Gerin är utredare och biträdande chef på det fackliga idéinstitutet Katalys. Balder Bergström praktiserar som utredare på det fackliga idéinstitutet Katalys.

Katalys – Institut för facklig idéutveckling

Katalys är ett oberoende fackligt idéinstitut som bedriver utredningsverksamhet och opinionsbildning. Våra verksamhets områden är välfärd, samhällsekonomi, arbetsmarknad och fördelningsfrågor. Vår uppgift är att generera kunskap och perspektiv som kommer såväl den politiska debatten som fackföreningsrörelsen och dess företrädare på lokal, regional och central nivå till gagn. Men vår uppgift är även att driva den politiska debatten framåt i dessa frågor, med egna analyser och förslag grundade i fackliga perspektiv. Vi står på två ben – idéutveckling och politisk påverkan. Värderingsmässigt står vi på LO-medlemmarnas sida.

Katalys tror inte att ökade samhällsklyftor är en naturlig eller opåverkbar följd av en globaliserad värld. Vi ställer inte upp på resonemang om att bara för att det går att skapa en marknad av något som vi äger gemensamt, så ska den marknaden skapas. Vi ser att det finns konstruktiva vägar framåt för den svenska arbetsmarknaden och att de principer som en gång formade arbetsmarknaden är relevanta även i framtiden. Vi vill bidra till att den generella välfärden och trygghetssystem säkras och utvecklas. Katalys – Institut för facklig idéutveckling startades på initiativ av 6F – fackförbund i samverkan. 6F utgörs av LOförbunden Byggnads, Elektrikerna, Fastighets, Målarna och Seko.

Besök vår hemsida: www.katalys.org

Sammanfattning

n På tröskeln till 2020-talet står Sveriges kommuner och regioner inför ett allvarligt ekonomiskt läge. Omfattande nedskärningar riskerar att drabba skolan, sjukvården och äldreomsorgen. Effekterna av den akuta välfärdskrisen märks redan i dag och riskerar att förvärras framöver om inget görs.

n De demografiska utmaningarna välfärden står inför har länge varit kända. Antalet barn och äldre i befolkningen ökar kraftigt, samtidigt som antalet personer i arbetsför ålder ökar betydligt mindre. Antalet äldre personer över 80 år förväntas nära på fördubblas fram till 2028.

n Enligt SKL behövs 200 000 fler anställda i välfärden fram till 2026 för att möta de ökande behoven till följd av den demografiska utvecklingen. Räknar man därtill med pensionsavgångar behöver totalt 508 000 rekryteras till välfärdssektorn fram till 2026.

n Enligt finansdepartementet finns ett finansieringsgap på 90 miljarder kronor fram till 2026 i välfärden. Enligt SKL ligger gapet mellan kostnader och intäkter på 18 miljarder kronor 2021, ytterligare 27 miljarder 2022 och 33 miljarder 2023. Men dessa prognoser underskattar behoven då man utgår ifrån dagens otillräckliga personaltäthet och standard. Enligt Kommunal skulle det redan i dag behövas runt 50 000 fler heltidsanställda inom välfärden för att nå en acceptabel arbetsmiljö för dagens välfärdsarbetare.

n Ett fundament i den svenska generella välfärdsmodellen är att välfärden finansieras gemensamt. Bristerna i välfärden utnyttjas av ekonomiska och politiska intressen som vill utmana den gemensamma finansieringen och öppna upp för privat finansiering av välfärden via privata försäkringssystem.

n Mellan 1999 och 2014 sjönk skattekvoten med 6,6 procent, i dag ligger den på runt 43,5 procent av BNP. Om vi i dag hade haft samma skattekvot som 1999 skulle det offentligt fått in runt 240 miljarder kronor mer i skatteintäkter bara under 2019. Det finns i dag utrymme att höja skattekvoten om man vill säkra välfärdens finansiering.

n Sverige har i dag en rekordlåg statsskuld som prognosticeras fortsätta sjunka med nuvarande regler. Om man slopar överskotts målet och istället inför ett balansmål skulle omkring 17 miljarder kronor frigöras årligen. Pengar som kan användas till att börja täppa igen välfärdens finansieringsgap.

n Om statsskulden ska stabiliseras vid skuldankarets 35 procent av BNP behöver man i dagens läge gå med underskott. Detta kräver enligt våra beräkningar ett underskott på runt 0,85 procent av BNP vilket innebär att det finns ett utrymme på drygt 60 miljarder kronor om året att tillföra statsbudgeten utan att statsskuldskvoten växer. En möjlig höjning av skuldankaret bör diskuteras vid behov av större samhälls viktiga investeringar.

Innehåll

Sammanfattning 3

Förord: Striden om den gemensamma välfärden har bara börjat 5

1. Välfärdens utmaningar och framtid 7

1.1. Den akuta välfärdskrisen 7

1.2. Det demografiska trycket 8

1.3. Välfärdens ökande behov 8

1.4. Den kroniska underbemanningen 10

1.5. Striden om den svenska välfärdsmodellen 12

2. Tre sätt att finansiera välfärden gemensamt 15

2.1. Det finns utrymme att höja skattekvoten 15

2.2. Sluta betala av på en rekordlåg statsskuld 19

2.3. Stabilisera statsskulden med ett underskott 24

3. Slutsats: Vi har råd med välfärden 27

Bilaga 1 28

Noter 30

FÖRORD

Striden om den gemensamma välfärden har bara börjat.

Innan välfärdssamhället skapades fanns naturligtvis vård, omsorg och utbildning fast i privat form. För den som kunde betala fanns mycket god omvårdnad och omsorg, som alltid varit en personalintensiv verksamhet. Högre utbildning krävde att man hade resurser att låta nästan vuxna tonåringar och vuxna stå utanför produktionen, vilket var en klassfråga. Fram till 1900-talets välfärdsreformer var dessa avgörande nyttigheter en privatsak och ojämnt fördelade.

Med det framväxande moderna välfärds samhället, som intensifierades och fick en riktning med Socialdemokraternas regeringsperiod 1932, inleddes en politik där vård, omsorg, trygghet och högre utbildning började ses som sociala rättigheter som skulle tillhandahållas av samhället och bekostas efter förmåga och ges efter behov. Kring dessa sociala rättigheter byggdes en omfattande offentligt driven och finansierad välfärdsstat upp.

Sedan 1980-talet är dock politiska och ekonomiska krafter på frammarsch för att nedmontera, privatisera och försvaga det gemensamma. I dag är den offentliga välfärden betydligt mindre omfattande som del av samhällets alla resurser och bristerna är många, vilket visas i denna rapport.

Vi menar att det finns starka skäl att tala om en välfärdskris under uppsegling, som redan pågår men riskerar att förvärras de kommande åren.

Vänsterteoretikern Noam Chomsky har sagt att den bästa standard-tekniken för att montera ner ett välfärdssystem är att ”minska resurserna, se till att saker inte fungerar, människor blir arga, du

överlämnar det till privata företag.” Tyvärr verkar socialdemokratin ha glömt sina egna strategier för att försvara den gemensamma välfärden.

I dag vill starka ekonomiska och ideologiska krafter exploatera de resursbrister som växer fram i välfärden. Sjukvården är ett strategiskt exempel där köer vållar stor risk och oro, och där möjligheten att köpa sig före i kön blir lockande för de som har möjlighet. Redan i dag omfattas 650 000 människor i vårt land av privata sjukvårdsförsäkringar och det är denna grupp som skall växa, tänker sig välfärdsstatens fiender.

I grundargumentationen från högerens tanke smedjor finns idén att gemensam sjukvård eller äldreomsorg plötsligt blivit så dyr att vi inte längre har råd att tillsammans via skattsedeln betala detta. Lösningen är istället att var och en av oss betalar detta själva. Då får alla plötsligt, var för sig, den vård de behöver, säger högeren. Vad är det för magi som händer när var och en ”väljer” sin vård och betalar den själv? Jo, vården blir en spegel av vår plånbok. Med en privatiserad vård får vi en klasskiktad vård, där den som kan betala får det bästa och de längst ner det sämsta. Vill vi ha ett sådant samhälle?

Denna rapport varnar för en stor kris i svensk välfärd. Men den visar i grunden politikens möjligheter. Vilken välfärd vi har handlar om politiska val och prioriteringar. Bästa sättet att försvara den gemensamma välfärden är att ge den ordentligt med resurser och personal så att medborgarna, även de något mer välbeställda, blir nöjda och har skäl att stanna i det gemensamma. Vi har råd med en bra välfärd för alla om vi vill. Vi på Katalys tror att det är viktigt att vi till vänster tar den striden nu, innan det är försent.

Daniel Suhonen, chef Katalys

1. Välfärdens utmaningar och framtid

1.1 Den akuta välfärdskrisen

Sverige står på tröskeln till 2020-talet och även på tröskeln till en omfattande välfärdskris. Under 2010-talets sista år har det blivit uppenbart att det nya årtiondet kommer inledas med ett allvarligt ekonomiskt läge för landets kommuner och regioner. Om inget görs kommer välfärdens verksamheter drabbas hårt. Det handlar om barnens förskolor, grundskolor och gymnasieskolor, det handlar om de äldres omsorg på boenden och i hemtjänsten, och det handlar om vår sjukvård. Redan nu märks den ansträngda ekonomiska situationen av. Dess effekter ger oss en föräning om hur den akuta välfärdskrisen kan komma att materialiseras i en allt större omfattning framöver.

Aftonbladets reportageserie När Sverige sviker har under hösten granskat kommunkrisen och effekterna av de tuffa sparkraven. I Motala aviserade kommunen att man tänkte sänka värmen med tre grader på äldreboendena. **1** Kommunal rådet föreslog att de gamla kan använda filter om de fryser. **2** Efter protester backade man och beslöt att bara sänka värmen med en grad. **3** I Ystad kommun ska den varma maten för äldre dras in och städning kommer bara göras var tredje vecka. **4** I Kiruna rapporteras det om lärare som gråter och funderar på att säga upp sig när kommunen planerar att skära ner på femtio elevassistenter. **5** I Gullspång larmar fackförbundet Kommunals huvudskyddsombud om en ständig tidspress och att undersköterskor inte hinner gå på toaletten – nu bävar man inför fler nedskärningar. **6**

I oktober presenterade Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) sin ekonomirapport. Där bekräftas det att 2019 varit ett tufft år för kommunerna och man räknar med att ett 90-tal av landets 290 kommuner kommer att redovisa underskott 2019. **7** I SKL:s egna enkät som är ställd till kommunernas ekonomichefer har 216 kommuner som totalt

härbärgerar runt 80 procent av Sveriges befolkning svarat. I den framgår att 79 procent av ekonomicheferna bedömer att det ekonomiska läget kommer vara ännu sämre under 2020.⁸

Enligt SKL har regionerna, det som tidigare hette landsting, ”fortsatt mycket svaga resultat”. Resultatet väntas försämrats i nio regioner och man räknar med att sju regioner kommer gå med underskott 2019. Bara två regioner väntas ha ekonomisk balans inom den så kallade somatiska hälso- och sjukvården, resterande arton beräknas gå med underskott inom det verksamhetsområdet. I primärvården och psykiatrin väntas ett underskott jämfört med budgeten i 16 regioner, i tandvården 11 och kollektivtrafiken 7.¹⁰

I september rapporterade Sveriges Radio om att sjukvården i Sverige ser ut att kosta sju miljarder kronor mer än planerat under 2019.¹¹

En av regionerna med störst underskott sett till antalet invånare var Örebro län som prognosticerade att man skulle gå 450 miljoner kronor minus. Socialdemokraten Karin Sundin som är ordförande i Hälso- och sjukvårdsnämnden förklarade att situationen ”beror på att vi har höga ambitioner att erbjuda vård och service till våra medborgare än vad vi har pengar till i vår budget”.¹²

I Sveriges Radios enkät som skolcheferna i 262 av landets 290 kommuner svarade på framgår det att drygt hälften av landets kommuner under 2019 gjort besparingar inom grundskolan.¹³ I mer än var fjärde svensk kommun har besparingarna lett till en minskning av personal i relation till antalet elever. Trots alla besparingar bedömer hälften av skolcheferna att grundskolan inte kommer hålla sin budget 2019. År 2020 bedöms bli ett ännu tuffare år då tre fjärdedelar av skolcheferna svarat att det är sannolikt att man kommer behöva göra ytterligare besparingar inom grundskolan. Enligt Lärarförbundets enkät planerar närmare nio av tio kommuner att göra nedskärningar i skolan nästa år.¹⁴

Under hösten 2019 förväntade sig många bedömare att regeringen skulle öka de generella statsbidragen till kommuner och regioner i höstens budgetproposition 2020. Besvikelsen var stor bland många aktörer när inga väsentliga höjningar presenterades utöver de tidigare planerade tillskotten på fem miljarder per år under denna mandatperiod. Detta blir extra bekymmersamt om vi tittar närmare på välfärdens kraftigt stigande behov av resurser och personal framöver.

1.2 Det demografiska trycket

Det är viktigt att påminna sig om att den akuta välfärds krisen som vi nu ser ta form inte var oförutsägbar och plötsligt drabbade kommuner och regioner. Självklart har den aktuella inbromsningen i ekonomin förvärrat läget och SKL räknar nu med att Sverige går in i en mild lågkonjunktur 2020 som kommer fortsätta under 2021. Samtidigt har välfärdens kraftigt ökande behov av resurser och personal på grund av den demografiska utvecklingen varit kända under en längre tid.

Med tanke på den offentliga och politiska debatten i Sverige kanske många tänker på de senaste årens migration när demografin kommer på tal. Men kommuners och regioners demografiska utmaningar handlar främst om att antalet barn och äldre i befolkningen ökar kraftigt, samtidigt som antalet personer i arbetsför ålder ökar betydligt mindre, och i vissa delar av landet till och med minskar.¹⁵

Försörjningskvoten räknar på hur många personer som 100 personer i åldern 20–65 ska försörja utöver sig själva – den ökar enligt SKL från 75 till 89 fram till 2026.¹⁶

I Diagram 1 ser man SKL:s beräkning av snittkostnaden för offentlig individuell välfärds konsumtion per ålder i kommuner och regioner från 2017. I diagrammet framgår det tydligt att barn och unga har en högre snittkostnad och att de allra äldsta, de över 80 år, kostar mest både för kommunerna och för regionerna i form av hälso- och sjukvård.¹⁷

I SKL:s senaste beräkningar av förändringen av antalet invånare i olika åldersgrupper mellan åren 2018 och 2028 framgår tydligt den dramatiska ökningen av antalet äldre över 80 år. I Tabell 1 ser man att den äldsta åldersgruppen nästan fördubblas och ökar med 47 procent fram till 2028. **18** På kortare sikt räknar finansdepartementet med att antalet personer över 80 år ökar med 200 000 personer, vilket är en ökning på 36 procent fram till 2026 **19**

TABELL 1

Ökning av antal invånare 2018–2028 i olika åldersgrupper.

Här måste tyvärr avbrytas. Dokumentet från Katalys kan inte kopieras och har hittills huvudsakligen skrivits av, vilket tar för lång tid. Läsaren bör klicka www.katalys.org Och kopiera dokumentet: Tre sätt att finansiera välfärden, där fortsätta med tabell 1 på sidan 8.

Och efter det

1.3 Välfärdens ökande behov

1.4.Den kroniska underbemanningen

1.5.Striden om den svenska välfärdsmodellen

2.Tre sätt att finansiera välfärden gemensamt

2.1.Det finns utrymme att höja skattekvoten

2.2.Sluta betala av på en rekordlåg statsskuld

2.3.Stabilisera statsskulden med ett underskott

3.Slutsats: Vi har råd med välfärden

Bilaga 1

Noter

Kommentarer.

I början är det intressanta beskrivningar om hur det varit och behov för framtiden.

I avsnitt 2.1 Det finns utrymme att höja skattekvoten, kommer ett avsnitt Skatt efter bärkraft är en viktig princip som visar att Katalysgruppen inte förstått det befintliga skattesystemet på ett riktigt sätt.

Där står:

"Trots att de högsta marginalsatterna sänktes så var principen om skatt efter bärkraft central i 1990 års skattereform. Att ta ut skatt efter bärkraft är en enkel princip som innebär att varje medborgare efter förmåga bidrar till det gemensamma. Om alla skulle bidra med samma andel av sin inkomst skulle en betydligt större del av låginkomsttagarnas privata konsumtionsutrymme gå till det offentliga i förhållande till höginkomsttagarnas. Principen om skatt efter bärkraft är således viktig ur en rättvisaspekt."

Principen har dessutom ett brett folkligt stöd. När Katalys hösten 2013 lät Novus ställa frågan om skatt efter bärkraft ansåg 60 procent av svenskarna att inkomstskatten ska tas ut så att de som tjänar mest även ska betala mest procentuellt. **57** När Katalys tillsammans med Jämlikhetsfonden hösten 2019 lät Novus ställa frågor om en kommande skattereform svarade 73 procent av svenskarna att de tycker det är viktigt att en ny skattereform leder till minskade ekonomiska klyftor. Bland sympatisörerna till varje svenskt riksdagsparti fanns en majoritet som tyckte att minskade klyftor var en viktig aspekt i utformandet av en ny skattereform. **58** "

TIMBROS SKATTEFÖRSLAG

26 NOVEMBER 2019.

”Sänk skatterna på arbete och kapital med 245 miljarder”

DN TISDAG 26 NOVEMBER 2019

"DN. DEBATT 20191126

Trots att behovet av förändringar i skattesystemet är uppenbart börjar tiden för januariöverenskommelsens utlovade skattereform att rinna ut. Det skriver Jacob Lundberg och Karin Svanborg-Sjövall, Timbro, som i dag presenterar en samlad skattereform med halverad bolagsskatt, sänkt kapitalskatt, enhetlig moms och avskaffad statlig inkomstskatt.

Bristerna i det svenska skattesystemet blir allt tydligare. Medan höga marginalsatser på arbete gör att det lönar sig sämre för människor att utbilda sig och anstränga sig på jobbet leder kapitalbeskattningen till färre investeringar, att sparande lönar sig sämre och att skuldsättning premieras. Resultatet blir sämre sysselsättning, svag tillväxt och en lägre levnadsstandard för medborgarna.

Vi är inte ensamma om att se dessa brister och på senare tid har allt fler efterlyst en reform av skattesystemet. Timbro valde 2017 att inleda ett större projekt i syfte att bidra till nya idéer och förslag och under 2018 och 2019 har tre delrapporter publicerats. Det reformförslag som vi i dag lägger fram innebär genomgripande förslag till förändringar i nästan alla delar av skattesystemet och berör skatterna på arbete, kapitalskatterna och momsen.

Med våra förslag sänks skatterna på arbete och kapital med sammanlagt 245 miljarder kronor. 63 miljarder beräknar vi kan finansieras med dynamiska effekter när arbetsutbud och investeringar efter några år ökar till följd av sänkta skattesatser. 107 miljarder, motsvarande 2 procent av bnp, behöver finansieras med utgiftsminskningar eller reformutrymme. Resterande 75 miljarder finansieras med höjd moms. Konjunkturinstitutet räknar med ett reformutrymme på 105 miljarder kronor för 2021–2023. Minskade transfereringar kan också vara ett sätt att finansiera reformen. Som en jämförelse kan nämnas att skattetrycket har minskat med drygt 5 procentenheter sedan 2000.

Reformförslaget består av sex konkreta huvudpunkter:

1 Ersätt jobbskatteavdraget med ett jobbgrundavdrag.

Jobbskatteavdraget är krångligt, subventionerar höga kommunalskatter och kommer inte bidragstagare med låga arbetsinkomster till del. Det jobbgrundavdrag på 10 000 kronor per månad som vi föreslår skulle lösa dessa problem, göra det mer lönsamt att arbeta och skapa uppskattningsvis 60 000 nya jobb. Det är ett viktigt tillskott i ett läge där konjunkturen viker och arbetslösheten riskerar att växa.

2 Avskaffa den statliga inkomstskatten.

Även efter att värnskatten tas bort vid årsskiftet kommer Sverige att ha världens tredje högsta marginalsatser på högre inkomster. Om vi vill att människor ska utbilda sig, anstränga sig och ta ansvar i yrkeslivet krävs ytterligare lättnader. En avskaffad statlig inkomstskatt skulle sannolikt, i likhet med vad som är fallet med värnskatten, vara självfinansierande för statskassan.

3 Synliggör arbetsgivaravgifterna.

Det finns starka demokratiska motiv till att göra det lättare för människor att förstå hur mycket de betalar i skatt. Därför bör arbetsgivaravgifterna göras om till direkta skatter som betalas av löntagarna. Av samma skäl bör pensionsavgiften särredovisas, och

bara betalas upp till taket för pensionsgrundande inkomst, för att stärka kopplingen mellan inbetalningarna och pensionsrätten.

4 Halvera bolagsskatten och sänk kapitalinkomstskatten.

För att värna välståndet måste förutsättningarna att starta, driva och utveckla företag bli bättre. En halvering av bolagsskatten till drygt 10 procent, som vi föreslår, gör det lättare att attrahera kapital till Sverige. Det skapar också utrymme för löneökningar. Skatten på kapitalinkomster, som i dag varierar mellan 15 och 30 procent, sänks till en enhetlig skattesats på 15 procent i syfte att främja sparandet.

5 Reformera fastighetsbeskattningen.

I dag är hyrt boende skattemässigt missgynnat jämfört med ägt boende, eftersom inkomster från uthyrning av bostäder beskattas som kapitalinkomst – en kostnad som egnahemsägare slipper. Vi föreslår en reform av bostadsbeskattningen där skatten på villor och bostadsrätter höjs samtidigt som fastighetsskatten på hyreshus avskaffas. På så sätt skapas neutralitet mellan upplåtelseformerna.

Fastighetsskatten på kommersiella fastigheter gör det mindre lönsamt att investera i fastigheter jämfört med andra tillgångar. Den snedvrider på så sätt företagets investeringar och bör avskaffas. Stämpelskatten, som betalas vid köp och belåning av fastighet, är en ren transaktions-skatt som minskar rörligheten på bostadsmarknaden. Även den bör slopas. Reformerna på fastighetsområdet innebär, tillsammans med sänkt reavinstkatt till 15 procent, en skattesänkning med 17 miljarder.

6 Gör momsen enhetlig och bredda skattebasen.

Företag i branscher som omfattas av momsundantag lägger inte moms på sin försäljning, men får inte heller tillbaka momsen på sina inköp, vilket gör att de har incitament att bedriva verksamhet i egen regi.

Därför bör undantagen begränsas. Vi föreslår att skattebasen utvidgas till att även omfatta bland annat hyror, lotterier och föreningar.

Olika momssatser innebär också att politiken gynnar vissa branscher på andras bekostnad och därigenom skapar gränsdragningsproblem. Därför bör momsen bli enhetlig. Vi föreslår att den enhetliga skattesatsen sätts till 25 procent, vilket tillsammans med bredare skattebas inbringar 75 miljarder kronor till statskassan.

Vårt förslag till skattereform innebär alltså en skatteväxling från arbete och kapital till moms. Vi föreslår det eftersom momsen är en av de minst skadliga skatterna. Momsen är en konsumtionsskatt och påverkar därför inte hur mycket det lönar sig att spara – den höjer priset på dagens konsumtion och framtidens konsumtion med lika mycket.

Genom denna egenskap kan momsen hjälpa till att skilja arbetsinkomster från kapitalinkomster för företagare, ett återkommande problem i svensk skattepolitik. I dag är skatten på kapitalinkomster lägre än på arbetsinkomster, något som har gett upphov till de omdebatterade 3:12-reglerna. Vi föreslår inga förändringar i detta komplicerade regelverk, men vårt förslag till en övergång till mer av konsumtionsbeskattning skulle sänka kapitalbeskattningen och samtidigt minska incitamenten för så kallad inkomstomvandling. Detta är en aspekt som sällan hörs i debatten.

Det är nu 30 år sedan Århundradets skattereform annonserades. Överenskommelsen mellan Socialdemokraterna och Folkpartiet (numera Liberalerna) är ett stycke politisk historia och sannolikt en viktig förklaring till Sveriges goda ekonomiska utveckling efter 1990-talskrisen. Ska denna framgångsrika historia få en fortsättning krävs dock högre ambitioner för en rättvis och effektiv beskattning än vad som hittills framkommit av partierna i debatten.

Tiden för den i januariöverenskommelsen utlovade skattereformen börjar bli knapp. Ett år in på mandatperioden finns varken några tydliga former för reformen eller direktiv till utredningar. Det svenska skattesystemet är i väsentliga delar inte anpassat för vår tid. Utan

reformer som gynnar arbete och företagande är risken uppenbar att det kommer att gå ut över välståndet och därmed också framtidens välfärd.

Jacob Lundberg, chefsekonom, Timbro
Karin Svanborg-Sjövall, vd, Timbro "

Och det måste göras för olika framtida inrikes och utrikes situationer, politiska och opolitiska. Det måste också reovisas konsekvenserna för staten, kommunerna, regionerna, organisationer o sv. Och hur grupper av olika slag kan antas uppfatta det hela, med möjligheter till genomförande.

Kommentarer

Timbros skatteförslag är ett högerpolitiskt förslag som gynnar höga inkomster och ökar klyftorna. Det framgår isynnerhet av **2 Avskaffa den statliga inkomstskatten**. Den statliga inkomstskatten svarar för progressionen i skattesystemet. Tas den bort blir skatten huvudsakligen proportionell och den ökar procentuellt inte vid högre inkomster så som vi är vana vid. Timbro anser att förslaget är självfinansierande, vilket nog är fantasier.

De övriga förslagen går till stor del ut på att gynna höga inkomster. Det ska bli intressant att få veta vad de politiska partierna anser om förslaget.

I Timbros rapport har inte hittats beskrivningar om konsekvenser för hushållen, vilket gör bedömningen svår.

Timbro måste redovisa konsekvenserna för olika hushåll för olika stora inkomster (deciler) utan barn och med olika antal barn i olika åldrar, ensamma, makar/sambor förvärvsarbetande, pensionärer, kapitalinkomster, anställda, företagare o s v i olika kombinationer.

Det kan inte en enskild läsare göra. Och det måste redovisas antal i olika grupper och kombinationer. Det måste göras så att man kan uppfatta hur hela systemet fungerar. Redovisningen måste vara skriftlig på internet och inte muntlig. Och kopierbar så att man kan diskutera konsekvenserna skriftligt på internet.

Kapitel 10:partiledardebatt

Riksdagens snabbprotokoll 2019/20:58

Onsdagen den 15 januari kl 09.00-17.01

Det justerade protokollet beräknas utkomma om tre veckor.

§ 1 Partiledardebatt

Anf. 1 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S):

Herr talman! För två veckor sedan gick vi in i ett nytt årtionde. På nyårsafton samlades man runt om i landet och ringde ut det gamla och ringde in det nya.

För många är det tolvslaget en stund av förhoppningar – förhoppningar inför sitt eget liv, naturligtvis, men också för vårt land, för omvärlden och för framtiden. Vi har nu ett viktigt år och ett viktigt årtionde för Sverige framför oss. Min förhoppning är att den politiska debatten gärna får vara hård och tuff men att den förs med respekt och med fokus på vad vi vill åstadkomma. Folket som vi företräder och landet som vi leder förtjänar att vi samarbetar och tar ansvar för framtiden så att människors förhoppningar för Sverige kan slå in.

Herr talman! Starten på det nya året har gett en brutal påminnelse om vikten också av internationellt samarbete. Ett civilt flygplan med bland annat svenskar ombord sköts ned. Det är en fruktansvärd tragedi. Jag känner starkt med alla er som förlorat anhöriga, nära och kära. Budskapet är: Ni står inte ensamma. Vi delar er sorg.

Misstag eller ej, vi fördömer nedskjutningen och den initiala förnekelsen. Vi kräver att Iran nu tar ansvar fullt ut. I den fortsatta utredningen behöver Iran samarbeta utan inskränkningar, utan om eller

men. Drabbade länder ska ha fullständig insyn i utredningen och möjlighet att delta med nationell expertis så att ansvaret och omständigheterna för nedskjutningen klargörs fullt ut.

Herr talman! Den senaste tidens militära och retoriska upptrappning i Gulfen är mycket allvarlig. Risken för en eskalerande våldsspiral med förödande konsekvenser består. Regeringen fortsätter att följa utvecklingen och vidta åtgärder. Det finns ett fortsatt behov av en gemensam EU-samordning, och Sverige kommer att verka för återhållsamhet, dialog i hela regionen och en politisk lösning.

I Australien har brutala bränder dragit fram. Människor har omkommit och män, kvinnor och barn har förlorat sina hem när eldmassorna har förstört allt i sin väg. Vi känner med Australiens befolkning, men vi behöver också göra det absolut nödvändiga, nämligen stoppa klimatförändringarna. Sveriges arbete för detta fortsätter intensivt och oavbrutet, hemma och internationellt, genom att lyssna på forskningen och med målet att bli generationen som lyckas med omställningen.

I en orolig omvärld ska Sverige alltid vara en röst och garant för demokrati, för mänskliga rättigheter och för internationellt samarbete. Men för att kunna vara det behöver vi ett starkt och robust samhälle här hemma.

Herr talman! Sveriges stora projekt det kommande årtiondet behöver vara återupprättandet av ett starkt samhälle byggt på gemenskap. Vi har i Sverige byggt ett starkt land förut. Folkhemsbygget påbörjades för snart 100 år sedan. Det var ett svårt projekt, men genom att prioritera generell välfärd och tanken att alla invånare ska vara jämlika blev Sverige ett blomstrande land. Det är dags igen. Vår välfärdsstat behöver repareras, jämlikhet prioriteras och trygghet garanteras.

Socialdemokraterna är Sveriges välfärdsparti. Vi har sagt det länge, och jag säger det gärna igen: Ja, det kommer att behövas ännu mer pengar till kommuner och regioner, för välfärden kommer alltid först. (Applåder)

Men i ett starkt samhälle finns det inte heller i dag någon plats för kelgrisar. System där företag låter människor med privata sjukvårdsförsäkringar gå före i vårdkön behöver brytas. Vård ska ges till den som behöver det mest, inte till den som har betalat för en bättre köplats. Skolvalssystemet, som gynnar den vars föräldrar var förutseende nog att ställa sitt barn i kö strax efter att navelsträngen hade klippts, behöver också förändras. Likvärdigheten i skolan måste förstärkas.

I ett starkt samhälle gäller våra regler överallt, i alla bostadsområden. Därför ska vi fortsätta ge polisen allt stöd de behöver för att få stopp på skjutningar, sprängningar och värvningar av tonåringar. Vårt starka samhälle ser heller inte mellan fingrarna när brott och övergrepp begås i namn av någon kultur eller religion. Vi gör inte skillnad mellan hudfärg, etnicitet eller religion.

Vårt starka samhälle bygger inte bara på det offentliga utan också på tanken att varje människa bidrar till samhället genom att kanske uppfostra barn, vara aktiv i en pensionärsorganisation eller engagera sig i en kvinnojour. Vårt samhälle är byggt på plikt och rätt. Då ska varje människa veta att du är en del av samhället. Vi är alla en del av vår gemenskap. Vi gör alla vår plikt för Sverige. Men i utbyte har vi ett samhälle som gör allt för att din morgondag ska bli något att se fram emot. Vår gemenskap är alltid inkluderande men aldrig kravlös. Plikt och rätt gäller för alla.

Du som är född i ett annat land men nu är en del av vårt lands gemenskap har samma plikt och samma rätt. Du är jämlik dina grannar vars släkt kanske har bott här i flera generationer. Välfärd, trygghet, jämlikhet – så återupprättar vi det starka samhället. Så tar vi ansvar för framtiden. Så ser Sveriges projekt ut detta kommande årtionde.

Herr talman! Det svenska folkhemmet byggdes i en orolig värld av en generation som hade svält i färskt minne. När man tänker på det blir tanken svindlande på vad Sverige faktiskt kan åstadkomma i dag. Vi ska ta ansvar för vårt land, och vi gör det genom att alltid prioritera jobb och välfärd. Vi tar ansvar för framtiden, och vi gör det genom att återupprätta det starka samhället, bygga trygghet i vardagen åt människor och bidra till gemensam säkerhet i vår värld. Så gör vi det här årtiondet till ett starkt årtionde för Sverige. (Applåder)

Anf. 2 ULF KRISTERSSON (M):

Herr talman! Vi står på tröskeln till ett nytt decennium. Det nya 20-talet har just börjat. Vi står också inför ett år fyllt av hot och möjligheter. Måndagens bombdåd i Stockholm och Uppsala visar att vi har en historisk uppgift framför oss. Den grova brottsligheten, utanförskapet, invandringen, den dåliga integrationen, skolmisslyckandena – allt detta kräver vårt fulla engagemang nu om Sverige ska bli bättre sedan. Det är bara om vi gör det vi måste som vi kan bli det vi vill.

Jag tror på Sverige. Det har jag gjort i hela mitt liv. Jag fostrades i övertygelsen att ansträngning och hårt arbete ger resultat, oavsett om det gäller i skolan, i idrottshallen eller på jobbet. Miljoner svenskar är formade av precis samma ideal: att problem är till för att lösas.

Fungerar inte det man hittills har provat får man pröva någonting bättre och lära av misstag, sina egna och andras. Detta borde gälla även svensk politik.

På 90-talet tog Sverige sig an sina långvariga ekonomiska problem. Då sjuösattes stora reformer som lade grunden för många års tillväxt. På 00-talet insåg många, både till höger och till vänster, att utanförskapet hade blivit Sveriges stora problem. Göran Persson sa att sjukfrånvaron borde halveras. Alliansregeringen återupprättade arbetslinjen.

Jag grundar alltså min optimism på att vi tillsammans har löst svåra problem förut och kan göra det igen. Det är ingen naivitet, än mindre uppgivenhet, utan en realistisk optimism.

De reformer som minskade budgetunderskotten och ökade tillväxten tog tid. Arbetslinjen krävde flera år, och därför var det bråttom. Men vi såg problemen i vitögat, och vi talade klarspråk. Vi stod pall även när besluten var jobbiga att genomföra. Det är bara om man tar problemen på allvar och har en idé om vad som borde göras i stället som man kan leda och lyckas.

Sverige måste nu se potentialen i vår dokumenterade förmåga att nå framgång. Vi måste gå från ord till handling, för vi är i ett allvarligt läge. Samhällsutvecklingen är rent sagt förfärlig. Misstron gror, förtroendekapital devalveras, glåporden haglar och ledarskapet lyser med sin frånvaro. Det här är inte mitt Sverige.

Den här regeringen har tappat kontrollen över bidragsfusket och bidragsberoendet, tappat kontrollen över kriminaliteten och vårdköerna, tappat kontrollen över invandringen och integrationen och

tappat kontrollen över vilka som ens finns i Sverige. Den här regeringen har tappat kontrollen över själva samhällsutvecklingen.

De senaste tre åren har 130 människor skjutits ihjäl, och det har skett nära 1000 skjutningar. Sverige har näst flest dödsskjutningar i hela EU. Sprängningarna saknar internationellt motstycke. Först var det handgranater och nu är det även hemmagjorda bomber. Hus och bilar sprängs. Två människor har dödats, och fler liv riskeras om ingenting görs. Det var ett under att ingen skadades av bomberna häromnatten.

Men i fredags i Uppsala dödades ett barn, en 16-årig grabb. Jag minns att efter dödsmisshandeln i Stockholm i oktober 2007 demonstrerade 10000 människor i Kungsträdgården mot gatuvåldet. Men det gör man inte i januari 2020. Det här är en sliten fräs, men våldet får inte normaliseras.

Samtidigt går välfärden på knäna och kommuner tvingas säga upp personal trots att befolkningen växer. Hårt arbetande skattebetalare kan inte lita på att välfärden fungerar. Cancerköerna har fördubblats sedan den här regeringen tillträdde, och då allt fler unga mår dåligt har köerna till barn- och ungdomspsykiatri tredubblats. Rapporter om bidragsfusk avlöser varandra, och det handlar om allt från en irakisk försvarsminister till systematiska felutbetalningar i Malmö. För ett par dagar sedan rapporterade tidningen Hem & Hyra om en kvinna som misstänks ha lurat till sig en halv miljon i bidrag.

Växande problem kräver alltså tuffare prioriteringar. Då ser man över sina planer och fattar nya beslut. Därför kommer Moderaterna i morgon att lägga en fullt finansierad extrabudget på finansutskottets bord. Den innehåller mer pengar till välfärden och Sveriges kommuner och mer pengar till polisen och rättsväsendet.

Det blir nu riksdagens uppgift att göra rätt prioriteringar om den här regeringen inte kan eller vill. Tar vi inte tag i det här kommer något att gå sönder i Sverige som kanske inte kan lagas alls. Det handlar om skattebetalarnas tillit till samhällets institutioner och människors tillit till varandra.

Herr talman! I Sverige växer samhällsproblemen för varje dag medan regeringen dividerar om ordningen på sina 73 punkter. Stefan Löfvens regering klarar varken av att fatta nödvändiga beslut eller att prioritera rätt när det gäller våra skattepengar.

I SVT:s mätning hade 11 procent av svenska folket respekt för januariöverenskommelsen. Allt fler ställer sig nu frågan: Har över huvud taget någonting blivit bättre i Sverige under det senaste året?

Det enda som nu egentligen skulle kunna lösa ut den politiska paralyseringen i vårt land är ett extraval. Då läggs korten på bordet igen. Svenska folket får fatta ett nytt beslut om hur Sverige ska påbörja det nya decenniet. Är ni nöjda, eller ska vi byta riktning? Ett nytt mandat kan ges, och ett nytt mandat kan tas. Kan man inte leda landet ska man inte leda landet.

I Moderaterna står vi nu politiskt och organisatoriskt redo att möta väljarna igen. Sverige behöver en ny regering så fort det över huvud taget är möjligt. (Applåder)

Anf. 3 JIMMIE ÅKESSON (SD):

Herr talman! Vi tvingas tyvärr konstatera att det gångna året, 2019, var ett på många sätt förlorat år. Otryggheten, splittringen och orättvisorna fortsatte att tränga allt djupare in i Sverige som nation, fortsatte att

dela upp vårt land och våra samhällen och fortsatte att slå in kilar mellan människor.

236 sprängningar skedde fram till mitten av november, och till och med mitten av december skedde 316 bekräftade skjutningar, varav 38 resulterade i dödsfall. Nästan hälften av landets kvinnor i åldrarna 20–24 år väljer att ta en annan väg eller ett annat färdssätt på grund av sin oro för att utsättas för brott.

Det här är inte bara siffror, herr talman. Det här är den kalla, bistra verkligheten för många människor som lever i Sverige i dag där den eskalerande brottsligheten och otryggheten gör att man tvingas lägga om och anpassa sitt liv. Man tvingas anpassa sig efter en kaosartad omgivning som gör allt tydligare avtryck i vardagen. Man tvingas ge upp en del av den frihet som många av oss andra tar för given.

Herr talman! Oförmågan att ta itu med dessa djupt rotade problem gör att inte ens en tiondel av svenska folket tycker att regeringens politik håller måttet. Vad som är än mer anmärkningsvärt är att inte ens regeringspartiernas egna väljare är speciellt imponerade. Bara lite drygt två av tio anser att den vänsterliberala politiken duger. Det säger en hel del. När inte ens de egna sympatisörerna förstår det rimliga i det som pågår har det gått väldigt, väldigt långt.

Herr talman! Vi har en regering som helt saknar krisinsikt. Vi har en regering som helt saknar förmågan att se verkliga problem och följaktligen saknar förmågan att identifiera lösningar på problemen. Vi har ett regeringsunderlag som är så splittrat i jakten på att hitta någon som helst röd tråd att det får anses vara ett omöjligt uppdrag.

Pyttipannapolitikens tidevarv, herr talman, började med Stefan Löfven och Annie Lööf och slutar förhoppningsvis med Stefan Löfven och Annie Lööf.

Inte ens i detta läge när välfärden krackelerar, när utgifterna skenar, när social, kulturell och ekonomisk splittring har blivit så påträngande får vi något som kan liknas vid en rationell reaktion från regeringen. Det är häpnadsväckande uselt. I stället för att sätta stopp för den misslyckade politiken fortsätter man. Man fortsätter i samma riktning.

Förra året beviljades närmare 120000 uppehållstillstånd i vårt land. 120000 människor på ett år. Det motsvarar landets tolfte största stad, Lund.

Herr talman! Det får vara slut på det här nu. Det får vara slut på det tomma pratets politik och slut på floskler. Det får vara slut på den verklighetsfrånvända skygglappspolitik som inte har medfört annat än skada för vårt land.

Våra äldre, våra sjuka och våra barn och unga ska inte behöva stå för notan när politiken sviker. Det krävs en kedja av tydliga politiska beslut för att åstadkomma någon form av vändning på den negativa utveckling vi ser.

En politik som strävar efter att nå ett nettominus vad gäller migrationen är en absolut grundförutsättning. Klara signaler som markerar att Sverige är fullt måste sändas ut. Danmark har gjort det. Finland har gjort det. Norge har gjort det. Och Sverige måste göra det. Vi måste också reparera de hål som har rivits upp i vårt välfärdssystem. Anställda inom vård och omsorg måste ges lugn och

arbetsro. Kommunerna behöver tillräckliga och långt större resurser än de regeringen har mäktat med att skjuta till.

Herr talman! Vi måste också stärka hela rättskedjan. (Applåder)

I detta anförande instämde Paula Bieler (SD).

Anf. 4 ANDERS W JONSSON (C):

Herr talman! Resan hemifrån mig i Gävle hit till Stockholm tar ungefär en och en halv timme med tåg. Det är en resa som tar mig från en av Norrlands största arbetsmarknadsregioner över åkrar och genom skogar. Tåget passerar Uppsala med dess akademiska puls och rullar vidare genom orter och industriområden där småföretag och välkända varumärken verkar sida vid sida. Slutligen hamnar jag här, mitt i huvudstadens myller.

Det är en och en halv timmes resa genom det som bygger Sverige starkt: samspelet mellan industri och akademi, mellan de gröna näringarna, de mindre företagen, logistikcentralerna och exportbolagen. Men det är också en resa som påminner om hur viktigt det är med en politik som stärker allt det här och som förstår att villkoren och behoven ser annorlunda ut beroende på var man kliver på eller stiger av.

Trots att Sverige är ett land som det på många sätt går väldigt bra för – vi lever allt längre, 5 miljoner människor har ett jobb att gå till och våra företag är världsledande på många områden – finns det stora utmaningar. Om Sverige ska bli ett tryggare och starkare land måste vi klara av att möta utmaningarna. Då måste vi fortsätta sänka skatterna för företagen och samtidigt förändra svensk arbetsmarknad så att den

med låg eller ingen utbildning lättare kan hitta sitt första jobb. Då måste vi stärka det svenska rättsväsendet, få ut fler poliser på våra gator och gripa och straffa dem som begår brott eller rekryterar andra till att begå brott.

Vi måste sluta klyftan mellan stad och land och se till att den som är med och jobbar och bidrar eller som redan har gjort det under ett helt yrkesliv får samma tillgång till god omsorg och sjukvård, oavsett var i landet man bor.

Centerpartiet har varit en starkt pådrivande kraft för den svenska sjukvården, som nu stärks. Det har vi gjort genom en kömiljard som redan har gett önskad effekt i form av kortare köer, genom mer pengar till barn- och ungdomspsykiatri och till en ny primärvårdsreform. Det är viktiga steg framåt för en närmare och bättre svensk sjukvård. Men, herr talman, det finns fortfarande mycket mer att göra.

Centerpartiet vill se en utbyggd elevhälsa med fler kuratorer och skolsköterskor. Vi vill se mer förebyggande arbete i hälsovården för våra äldre och skapa ännu fler karriärvägar för all fantastisk vårdpersonal, som är de som bibehåller och utvecklar en vård i världsklass varje dag. Allt det här skulle utveckla svensk sjukvård så att den skulle bli ännu bättre.

Men den verklighet vi står inför nu kräver också politiker som tar ansvar för ekonomin, som investerar i det som ger utveckling och tillväxt och som förstår att använda varenda skattekrona med förnuft. Det kräver också att staten tar ett större ansvar. Vi tillför i budgeten för 2020 ytterligare 5 miljarder kronor till kommuner och regioner. Det är bra. Men det kommer inte att räcka. Svensk sjukvård behöver mer pengar.

Vi ser ett behov av att skjuta till många miljarder under den här mandatperioden. Centerpartiet kommer därför i budgetförhandlingarna med start redan nu i vår att driva på för mer pengar till kommuner och regioner, för att säkra att hela Sverige får tillgång till en trygg och tillgänglig vård. Så tar vi ansvar för att minska klyftan mellan stad och land och för att bygga ett starkare Sverige.

I dagarna är det ett år sedan Centerpartiet var med och tog ett brett ansvar för Sverige genom januariavtalet. Tack vare Centerpartiets inflytande fick Sverige en regering som värnar öppenhet och tolerans, som driver på för liberala reformer och som är för en resultatinriktad miljö- och klimatpolitik och fler jobb och starkare företag i hela landet.

Det är en politik som bär tydliga spår av våra förhandlingsframgångar och som bygger vidare på vår grundtanke om att det som stärker individen och våra företag också stärker Sverige som land.

Centerpartiet kommer att fortsätta arbetet för att minska skillnaderna i Sverige, för att sluta klyftan mellan dem som har ett jobb och dem som inte har det och mellan dem som väljer att bo i stan eller att bo långt ut på landsbygden. Vi ska fortsätta kämpa för ett land där fler känner trygghet och där dödligt våld och organiserad brottslighet trycks tillbaka.

Vi kommer att välja att göra det som är rätt framför det som är lätt. Det är bara så vi kan ta hela Sverige framåt. (Applåder)

Anf. 5 JONAS SJÖSTEDT (V):

Herr talman! Ledamöter! Åhörare! Januariavtalet fyllde ett år häromdagen. Det folkliga firandet på gator och torg var måttfullt och begränsat.

Förra året hade vi en budget som kom från höger. Den kom från Moderaterna och Kristdemokraterna och fick stöd av Sverigedemokraterna. Den innebar sänkta skatter för dem som tjänar mycket och för lite pengar till välfärden. Det märktes. I år har vi en budget från januaripartierna. Den innebär sänkta skatter för dem som tjänar mest och för lite pengar till regioner och kommuner.

Välfärds krisen fördjupas i Sverige. Och det märks.

När jag var i Luleå besökte jag byskolor som kommunledningen, i något som liknar panik, försökte lägga ned för att sedan ångra sig. I Kiruna får två av tre elevassistenter gå fast de behövs. I Eskilstuna vill kommunen sälja ut det kommunala bostadsbeståndet. Hyresgästerna protesterar. Och på sjukhusen i Stockholm, där personalen är hårt pressad, ska hundratals sägas upp. I Göteborg samlas de som protesterar utanför kommunfullmäktigemötena. Kommunledningen verkar inte riktigt veta vad den gör. Så ser det ut över hela Sverige. Det är regeringens ansvar att se till att välfärds krisen i Sverige hävs.

I går förklarade Vänsterpartiet att vi vill se minst 10 miljarder kronor extra till kommuner och regioner. Det behövs för att bara bibehålla den kvalitet vi har på servicen i dag. Egentligen behövs mer. Och nästa år behövs faktiskt ännu mer. Det går inte att lova sänkta skatter till dem som har mest och samtidigt säga: "Vi klarar välfärden." Det håller inte. Det är ett politiskt val.

Jag hoppas att vi i dag kommer att få besked från regeringen om att de håller det de sa i valrörelsen om att välfärden kommer först. Det är dags att ge det beskedet nu. Det duger inte att säga att man kommer att ge det i april eller att det kommer nästa år. Det är nämligen nu elevassistenter får gå i Kiruna. Det är nu de öppna förskolorna läggs ned. Det är nu sjuksköterskorna på akuten i Stockholm funderar på om de orkar arbeta kvar. Det är dags att agera.

Välfärds krisen gör Sverige mer ojämlikt, mer otryggt. Människor funderar på om de behöver en privat sjukvårdsförsäkring och på om de kan lita på barnens skola.

Men regeringen vill gå vidare och göra Sverige ännu mer otryggt och ännu mer ojämlikt. De vill slå sönder löntagares anställningstrygghet. Om man försämrar turordningsreglerna, som januariavtalet föreskriver, är det ett recept på godtycke. Det är ett recept för att chefen ska kunna peka ut den som har slitit ut sig som den som får gå. Det är ett recept för att den som har sagt emot en orättfärdig behandling ska bli den som får gå när företaget drar ned. Det är ett dåligt system. Ett system där fria fackföreningar med bra lagstiftning i ryggen förhandlar är ett system som fungerar och som ska värnas. Vi riskerar att få tysta och rädda arbetsplatser.

Vi behöver göra tvärtom: göra oss av med allmän visstid, göra någonting åt missbruket av bemanningsföretagen och förbättra vardagen för dem som har timanställningar med alltför få timmar och som väntar på sms:et i telefonen. Det är det enda rimliga.

Regeringen vill också införa marknadshyror i nyproduktion. Det är helt självklart vad som händer med marknadshyror och akut bostadsbrist. Hyrorna stiger. Segregeringen ökar. Trångboddheten

ökar. Vinsterna för fastighetsägarna ökar. Desperationen för dem som inte får en bostad ökar. Den svenska bostadsmarknaden lider inte av för låga hyror. Den lider av för få lägenheter med rimliga hyror. Det löser man genom att ge stöd som är kopplade till rimlig hyra, genom att bygga ut lån och genom att ha en plan för att bygga bort bostadsbristen. Hyresgästerna är i dag ofta alltför maktlösa. Alltför många får lämna sin lägenhet efter en renovering som de aldrig bad att få så grundlig som den gjordes.

Januariavtalet har till stora delar ett dåligt innehåll. Men januariavtalet bygger också på en illusion. Den bygger på illusionen att januaripartierna har majoritet. Vi har i själva verket en liten minoritetsregering med ett minoritetssamarbete. En sådan regering får en väldigt skakig resa om den inte inser vilket läge som råder och agerar därefter. Jag hoppas att regeringen snart når den insikten och börjar prata med dem som vill bygga välfärden starkare, som vill ha trygga och fasta arbeten och som vill att man ska kunna få en bostad som man har råd med. (Applåder)

Anf. 6 EBBA BUSCH THOR (KD):

Herr talman! Winston Churchill lär ha sagt att det som gör en person kvalificerad att bära ett politiskt förtroendeuppdrag är vederbörandes förmåga att förutsäga vad som kommer att inträffa i morgon, nästa vecka, nästa månad och nästa år och sedan efteråt förklara varför det inte hände. Vi kristdemokrater når uppenbarligen inte upp till dessa churchillska krav, för de förutsägelser som vi gjorde för nästan exakt ett år sedan om vad januariöverenskommelsen skulle leda till har tyvärr alla besannats.

Vi varnade då för att avsaknaden av gemensamma visioner skulle göra att det politiska ledarskapet gick i baklås. Vi varnade för att samarbeten och kompromisser skulle försvåras i stället för att underlättas. Vi varnade för att januariöverenskommelsen i praktiken skulle ge små partier på ytterkanten veto i viktiga frågor. I år har vi fått se hur Miljöpartiet stoppat regeringen från att göra upp om gängbrottslighet och migration.

Vi varnade för att denna överenskommelse skulle hindra det konstruktiva borgerliga samarbetet i riksdagen. Nu ser vi många gånger hur Centern och Liberalerna i fråga efter fråga tackar nej till samarbeten och försök att finna gemensamma vägar framåt med referens till just januariöverenskommelsen. De liberala partierna har i praktiken lämnat det borgerliga samarbetet i riksdagen och i det dagliga arbetet.

Vi varnade för att avtalet skulle leda till en skattepolitik som bara gynnar dem med de högsta inkomsterna men inte ger något till låg- och medelinkomsttagare. Nu när januaripartiernas första budget har blivit verklighet har en storbanks-*vd* fått en skattesänkning på 62300 kronor i månaden. Men sjuksköterskan, vårdbiträdet och polisen, de som beskyddar och vårdar oss, fick inte en enda krona mer i plånboken.

Vi varnade för att denna överenskommelse skulle motverka sitt eget syfte, nämligen att bekämpa Sverigedemokraterna, och att detta parti skulle riskera att växa ytterligare. I dag visar flera opinionsinstitut att SD är Sveriges största parti.

Vi varnade för att om brunsmetningen, smutskastningen, insinuationerna och de hysteriska liknelserna belönas skulle de bara

fortsätta och bli värre. Nu ser vi hur statsministern själv sjunker till nivån att kalla oppositionen för blåbrun.

Detta pågår samtidigt som nästan 80000 patienter väntat olagligt länge på att få den vård de behöver, samtidigt som regeringens egna departement visar att det finns behov av att bygga 26000 nya äldreboendeplatser – man har ingen plan för hur det ska gå till – och samtidigt som polisen har varit tvungen att i sin statistik införa en ny brottskategori för sprängningarna. Det är detta som politiken borde handla om: att lösa samhällsproblemen och ha Sveriges bästa för ögonen.

Det hade inte behövt vara så här. Den borgerliga oppositionen var och är redo att axla ansvaret för Sverige utifrån en gemensam vision om samhällsgemenskap med en politik som sätter människan före systemet och där man förstår vikten av att prioritera. Det är det som borde vara den centrala kvalifikationen när man letar efter ett samarbete att bygga en regering på.

När Stefan Löfven och Magdalena Andersson tillträdde fick de en högkonjunktur att förvalta. Den borde ha använts för att säkra välfärden och tryggheten. Nu stiger i stället arbetslösheten för sjätte månaden i rad. Vi är på väg in i en lågkonjunktur. Ska då Sverige ledas av samma röda duo som förslösade de goda åren? Jag tror inte att vare sig Centerpartiet eller Liberalerna innerst inne anser det. Det är inte för sent att göra om och göra rätt. Kom hem till borgerligheten och ge Sverige ett nytt ledarskap!

KD är ett välfärdsparti och det alternativ i svensk politik som har modet att prioritera välfärden och kunskapen om hur välfärden måste reformeras. Vi är en röst för dem som annars ingen har: för de äldre,

för de funktionsnedsatta, för patienterna. Detta är grundat i goda värderingar och insikten om att människan måste sättas före systemet. Utifrån det är vi beredda att 2020 söka möjlighet att ge Sverige en ny regering. (Applåder)

Anf. 7 JOHAN PEHRSON (L):

Herr talman! Liberalerna beundrar alla modiga demokratiaktivister. Vi har sett dem i Hongkong, i Venezuela, i Ryssland och nu senast i Iran. Det är kvinnor och män som riskerar sina liv. Deras längtan efter frihet och demokrati är starkare än deras fruktan. Vi ser er, vi stöder er och vi beundrar er.

Liberalerna har drivit på för att demokratibiståndet ska bli en allt viktigare del av Sveriges utrikespolitik. Vårt systerparti Liberaldemokraterna i Taiwan vann i helgen en övertygande seger i president- och parlamentsvalen. Demokratiaktivisterna i Hongkong har påmint taiwaneserna om riskerna med att underkasta sig ett kommunistiskt styre. Låt 20-talet bli ett årtionde då vi åter tar avgörande steg framåt för demokratin i världen!

Herr talman! Liberala reformer har under både 1900- och 2000-talet gett människor mer makt över sina liv. Många reformer har mött motstånd från höger och vänster men accepteras brett i dag. Så har det varit historiskt, och så är det framåt. Det handlar om jämställdhetsreformer, språktest för medborgarskap, ett starkt svenskt försvar, kamp mot hedersförtryck, återupprättandet av kunskapsskolan, relevanta straff för kriminella och fler poliser. Detsamma gäller strategiskt sänkta skatter för ökat välstånd och omregleringar för fler nya jobb och fler nya hyresbostäder. Mycket är gjort, men mer finns att göra.

I över 100 år har Liberalerna bildat samarbeten i riksdagen för att tillsammans ta Sverige framåt. Politisk handlingskraft är viktigt.

Förmåga till omtag är lika viktigt; det var till exempel nödvändigt beträffande den pågående omregleringen av Arbetsförmedlingen.

Där inte januariavtalet löser eller avser att lösa samhällsproblem söker Liberalerna alltid andra samarbeten i riksdagen. Även under detta årtionde, herr talman, kommer vi i Liberalerna att lägga vår kraft på de största utmaningarna. Det handlar nu bland annat om att komma till rätta med kommunernas och regionernas ekonomi, betala av på integrationsskulden och möta den otrygghet som kommer i spåren av den grova brottsligheten.

Vår ambition är inte att stå vid sidan om och ropa ut överbud. Vår ambition är att vara konstruktiva med resultat för människor som mål. Januariavtalet är primärt inte en produkt för att skapa lugn åt socialdemokrater med eviga maktambitioner. Men det är heller inte en produkt för att skapa ett evigt kraftigt höjt blodtryck hos konservativa politiker. Avtalet är ett verktyg att regera Sverige efter valet 2018 där talmannen prövade flera olika alternativ, månaderna gick, men riksdagen sa nej.

Herr talman! Det är nästan så att klimatförnekarna fysiskt rökts ut ur sin förnekelsebubbla genom de pågående och ofattbara brandkatastroferna i Australien. Nu får man till och med ställa in Australian Open för att det är för mycket rök på banan.

Liberalerna kommer att fortsätta att driva på omställningen till det fossilfria samhället genom teknik och innovation, inte genom skuldbeläggning. Det gäller i Sverige, i EU och globalt.

Vi vill säkra välfärden genom att bygga vidare på de kunskapsreformer som lyfter den svenska skolans resultat. Vi vill se till att människor får mer tillgång till en fast läkarkontakt och god vård i tid. Vi vill säkerställa att LSS fungerar för att fler ska få lite mer frihet i sin vardag. Vi vill återupprätta det svenska rättsväsendet för att fler människor ska känna trygghet och få rätt när någon har gjort orätt.

Vägen framåt går som alltid via hårt arbetande människor i små, medelstora och stora företag som agerar varje dag i Sverige och som skapar jobb och bygger det välstånd som vi här inne till slut kan försöka dela på efter bästa förmåga.

Herr talman! Det för Sverige ännu oskrivna 20-talet förtjänar liberala fortsatta reformer och liberala framgångar. (Applåder)

Anf. 8 Miljö- och klimatminister ISABELLA LÖVIN (MP):

Herr talman! Världen står i brand, bokstavligt talat. Australien och Amazonas eldhärjas. Långt över 1 miljard djur har dödats i bränderna. I Sverige var temperaturen 3–6 grader varmare än normalt nu i december.

Samtidigt pyr missnöje och hat mellan människor världen över. Auktoritära regimer drar sig inte för att elda under hatet för att befästa sin makt. Nyckfulla män med fingret på avtryckarknappen håller hela mänskligheten i sin makt.

Det demokratiska styrelseskicket och respekten för mänskliga rättigheter som vi så länge trott var den enda och självklara vägen framåt är nu under stark attack. Vi ser det i FN. Vi hör det i retoriken från ledare och länder som utsett just Sverige som måltavla.

Det Sverige står för är jämställdhet, öppenhet, demokrati och en beslutsamhet att lämna beroendet av fossila bränslen. Det beroendet är något som just nu finansierar några av de minst demokratiska och mest auktoritära länderna i världen.

Det gör oss till ett hot mot de krafter som vill i motsatt riktning. Därför spinner trollfabrikerna mot oss. Därför nedlåter sig stora länder till att peka på just oss som ett avskräckande exempel.

Herr talman! Världen befinner sig i en brytningspunkt. Nu gäller det att hålla huvudet kallt men hjärtat varmt. Framtiden skapar sig inte själv. Vi skapar själva vår framtid här och nu.

För ett år sedan slöts januariavtalet mellan regeringen, Centerpartiet och Liberalerna. Det är ett unikt samarbetsprogram som överbryggar ideologiska skillnader mellan partier i den politiska mittfåran. Det innehåller en lång rad viktiga och bra reformer.

Det gäller höjda pensioner, mer tid för föräldrar att vara med sina barn, mer pengar till polis och försvar och inte minst resurser för att minska vårdköerna och att bekämpa psykisk ohälsa. Det gäller insatser för att minska segregationen och förbättra skolan och en världsunik bred klimatpolitik där vi integrerar klimat i all politik.

Januariavtalet var ett styrkebesked för svensk demokrati. En klar majoritet var inte beredd att samarbeta med politiska partier som har sina rötter i nynazism och vitmaktrörelse. En majoritet är däremot beredd att ta sitt demokratiska ansvar i en tid av kris och bränder och stå upp för alla människors lika värde. Det handlar om feminism, klimaträttvisa, solidaritet och öppenhet och att bygga en brandvägg mot de krafter som vill rasera dessa värden.

Herr talman! För att bygga en tryggare och bättre värld krävs det tillit, framtidstro och ledarskap som bygger på långsiktighet. Därför är det med stor bedrövelse jag konstaterar att Moderaternas och Kristdemokraternas reaktioner på januariavtalet har blivit att underminera det som så länge har varit det svenska samhällets styrka, nämligen förmågan att nå blocköverskridande överenskommelser.

Man hoppar av energiöverenskommelsen. Man sviker löftena till väljarna om höghastighetstågen. Man vill inte visa enad front mot gängkriminaliteten. I stället fikar och lunchar man med Jimmie Åkesson som man dyrt och heligt lovade sina väljare att aldrig ge inflytande till. Man sprider medvetet bilden av ett Sverige som kollapsar. Det är en bild som välkomnas av de krafter som vill oss illa.

Jag trodde aldrig att jag skulle säga detta, men i dag kan jag sakna Fredrik Reinfeldt. Han vägledades åtminstone av en vision, även om jag inte delade den. När världen brinner måste politiken ledas av visioner och framtidstro och inte vara en övning i att hitta slumpvisa konfliktämnen för att vinna makt.

Det är inte bra för Sverige. Det är inte bra för svenska folkets tilltro till sina valda representanter. Det är inte bra för demokratin, och det är inte så man släcker bränder. (Applåder)

Anf. 9 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S):

Herr talman! Det är bra att det nu är många partier som börjar hålla med oss socialdemokrater om behovet av satsningar på välfärden. Samtidigt är det många människor som känner stor tveksamhet inför om vi politiker ens lyckas lösa samhällsproblemen för Sverige.

Därför vill jag nu vända mig direkt till dig som känner misstro inför framtiden. Jag vänder mig till er som är besvikna på samhällsutvecklingen och till alla som tvekar inför socialdemokratien eller som därutöver tappat tilltron på politikens möjligheter.

Det som ibland avfärdas som missnöje ser jag tvärtom som högst legitima och rimliga förväntningar på vad Sverige borde vara och vad Sverige kan bli, och jag delar er ilska.

Det är ilskan över att ni som arbetar i välfärden får känna vad det innebär för arbetsbördan och kroppen när varje effektiviseringskrav följs av nya, samtidigt som skattepengar rinner iväg i marknadslösningar eller dyra konsultnotor.

Det är ilskan hos er som bor i förorternas höghusområden som ser gängkriminaliteten och droghandeln i trappuppgången. Det är ilskan hos er som bor på svensk landsbygd och får se potthålen bli fler och att fler skyltar plockas ned när samhället har dragit sig tillbaka.

Jag hör er ilska, och jag delar den. Vi delar samma förhoppningar om vad Sverige kan bli. Därför ska de kommande åren och det kommande decenniet bli era genom bygget av ett starkt samhälle.

Vi ska öka resurserna till välfärden. Vi ska ha ett pensionssystem som ger trygga pensioner. Vi ska klara av klimatomställningen. Vi ska bekämpa både brottsligheten och dess orsaker. Vi ska hålla i en långsiktigt hållbar migrationspolitik. Det här årtiondet ska handla om din vardag, din vård och våra döttrars och söners framtid. Sverige ska klara mer än att lösa samhällsproblem. Vi ska bygga ett starkt samhälle och ett starkt Sverige för alla. (Applåder)

Anf. 10 ULF KRISTERSSON (M) replik:

Herr talman! Avvecklingen av den svenska kärnkraften fortsätter i detta nu, först med Ringhals2 och sedan med Ringhals1. Utsläppen väntas öka med 8 miljoner ton. Det finns ungefär 8 miljoner skäl att tänka om kring den förda politiken.

Det här är inte bara dålig klimatpolitik, det är också dålig energipolitik. Svensk industri behöver el dygnet runt, året om, och inte bara en ovanligt varm vinter. Om vi ska klara klimatmålen säger beräkningarna att vi behöver 60 procent mer el i Sverige till 2045. Så tyckte nog även Stefan Löfven när han företrädde dem som jobbar i svensk industri och var ny partiledare. Han var öppen för nyinvesteringar och livstidsförlängningar.

Min fråga till Stefan Löfven är: Exakt när bytte Stefan Löfven ståndpunkt, och varför?

Anf. 11 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S) replik:

Herr talman! Vi slöt en långsiktig energiöverenskommelse. Det var ett viktigt mål att industrin och näringslivet skulle få långsiktiga spelregler.

För mig är långsiktighet mer än tre och ett halvt år. Det var Moderaternas långsiktiga perspektiv. När vi slöt överenskommelsen hade Vattenfall redan beslutat sig för att stänga reaktorer. De gjorde det på några väl avvägda grunder. Den ena är den säkerhetsmässiga.

Säkerhetskraven har höjts efter Fukushima, och det krävs rejäla investeringar för att kunna uppnå detta. Den andra är att detta inte är affärsmässigt.

Det är så vi har sett till att lösa energipolitiken, både genom de långsiktiga spelreglerna och genom att förlita oss på att även här – vilket vi var överens om – måste marknaden sköta och ta hand om spelreglerna.

Men Moderaterna valde efter tre och ett halvt år att ändra sig. För mig är inte det långsiktighet. Nu är det råddigt igen. Vi har nu det största överskott av energi som vi någonsin har haft. (Applåder)

Anf. 12 ULF KRISTERSSON (M) replik:

Herr talman! När blev det långsiktigt att lägga ned konkurrenskraftig nödvändig kärnkraft för att ett enskilt bolag gör bedömningen att de inte tycker att den ger affärsmässig nytta? Denna fascinerande och lite ovanliga tilltro till marknadsmekanismerna imponerar onekligen.

Jag förstår inte varför ni accepterar detta historiska misstag i ett läge där elektrifieringen av svensk transport och svensk industri kommer att kräva mer el. Om den ska vara ren kan vi inte förlita oss på att det alltid blåser.

Det är alldeles uppenbart att inget enskilt land i hela världen lägger ut sin samlade energiförsörjning på entreprenad till ett enskilt företag – ett statsägt företag som man sedan dessutom vägrar ha kontroll över. I eftermiddag, statsministern, har även ni chansen att fatta ett nytt och klokare beslut. (Applåder)

Anf. 13 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S) replik:

Herr talman! Kärnkraften har spelat, spelar fortfarande och kommer att spela en viktig roll i svensk energimix. Kärnkraften försvinner inte.

Men Vattenfall har i sitt bolag gjort en bedömning att dessa två reaktorer inte kan fortsätta att drivas – av marknadsmässiga skäl och av säkerhetsmässiga skäl. Det måste vi ta på allvar.

Detta beslut, Ulf Kristersson, fattades ett år innan vi slöt överenskommelsen. Vår överenskommelse innebar en förbättring för kärnkraftens möjligheter eftersom vi tog bort en del kostnader. Vi var överens om det då. Nu kommer Moderaterna, fem år efter det att Vattenkraft har beslutat om detta, och säger: Nej, det beslut ni fattade var fel! Ni skulle ha sagt det tidigare.

Långsiktighet kräver något helt annat, Ulf Kristersson, och det är långsiktiga spelregler för energin som behövs för det svenska näringslivet. (Applåder)

Anf. 14 JIMMIE ÅKESSON (SD) replik:

Herr talman! När man lyssnar på Stefan Löfven i talarstolen är det lite som när någon sa: Nu vänder vi blad! Vi har gått in i ett nytt årtionde, och tyvärr räcker det inte att vända blad. Man måste också gå från vackra ord och fagra tal till handling.

Jag sa, herr talman, i mitt anförande att regeringen helt saknar krisinsikt. Jag vill påstå att det är det som kanske framför allt utmärker den här regeringen. Man låtsas förstå problem och låtsas att man tänker göra någonting åt dem men fortsätter sedan ändå i samma spår som tidigare.

Förra året, 2019, beviljades 120000 uppehållstillstånd till människor i vårt land. Min fråga, herr talman, till Stefan Löfven är: När ska detta upphöra?

Anf. 15 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S) replik:

Herr talman! Det är den regering som jag leder som har lagt om migrationspolitiken. Vi hade en migrationspolitik som inte var hållbar. Vi har lagt om den, och vi har dragit ned rejält på antalet asylsökande som kommer till Sverige. Det måste vi hålla i.

När Jimmie Åkesson nu nämner en siffra på över 100000 räknar han också in egna företagare, gästforskare, ingenjörer, civilingenjörer och it-designer. Det är de människor som vi behöver här i landet. Jimmie Åkessons besked nu till svenska företag och svenska myndigheter är att dessa människor inte ska få komma in i Sverige. Jag tycker att det är väldigt olyckligt.

När tycker du, Jimmie Åkesson, att detta ska upphöra? När ska vi inte längre få hit ingenjörer och andra människor som vi behöver på våra företag? När ska det upphöra, Jimmie Åkesson? (Applåder)

Anf. 16 JIMMIE ÅKESSON (SD) replik:

Herr talman! Det är det här som har varit problemet i migrationsdebatten i decennier: Man förstår inte att de allra flesta människor som kommer till vårt land inte är ingenjörer. De är inte designer. De har inte spetskompetens.

De allra flesta människor kommer i stället in i en oerhört svår situation där väldigt många hamnar i utanförskap och bidragsberoende. De blir föremål för rekryteringar till de gäng som Stefan Löfven säger sig vilja bekämpa.

På alla upptänkliga sätt splittras det svenska samhället. Det är det som har skett, och det är just den argumentation som vi nu hör från Stefan

Löfven som har gjort att vi inte har kunnat komma till rätta med detta trots alla varningssignaler i decennier.

Trots alla uppenbara problem som den stora, ansvarslösa invandringspolitiken har skapat fortsätter Stefan Löfven att tala om dem som faktiskt bidrar till vårt samhälle. Ja, det är många som gör det. Jag har inga som helst ambitioner att hindra någon från att komma hit för att bidra till vårt samhälle, men massinvandringen måste upphöra. (Applåder)

Anf. 17 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S) replik:

Herr talman! Nu framstår Sverigedemokraternas virrighet väldigt tydligt. I den ena repliken, den första, frågar Jimmie Åkesson mig när detta med 120000 uppehållstillstånd ska upphöra. Det måste upphöra, säger han. I nästa replik ska det av någon konstig anledning inte upphöra. Jag fick frågan av Jimmie Åkesson, och jag svarade på den. Sedan säger Jimmie Åkesson: Nej, det var inte det jag menade.

Den största delen av invandringen är arbetskraftsinvandring. Vi har sett till att ta ned antalet asylsökande som kommer till Sverige. Det var helt nödvändigt, för hela EU och hela Europa måste ta ansvar för den här utvecklingen. Det kan inte bara Sverige göra. Vi ska hålla invandringen på en ansvarsfull nivå. Men vi måste också se till att de människor som svenska företag, myndigheter och andra behöver här i vårt land för vår utveckling ska få komma hit. Det ska inte Sverigedemokraterna få sätta stopp för. (Applåder)

Anf. 18 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Herr talman! För tre månader sedan stod jag i den här talarstolen under statsministerns frågestund och ställde en fråga till honom. Det handlade om ett av de riktigt stora problem vi har i den svenska sjukvården och den svenska välfärden, nämligen missbruksvården. På det området ökade antalet dödsfall kraftigt under den gångna tioårsperioden. Sverige är ett av de länder i Europa som har absolut högst dödlighet bland narkotikaberoende, trots att vi inte har särskilt många som använder narkotika.

Det här har politiska orsaker. Det beror på att vi har organiserat vården på ett märkligt sätt, där vi delar upp den mellan dem som har missbruk och dem som inte har det. Vi har dessutom en tvångsvård som är ett lapptäcke.

Här gick socialutskottet in på Centerpartiets initiativ och ställde ett krav på regeringen att göra någonting åt detta. Vi måste ändra på det här så att även en av de absolut mest utsatta grupperna i samhället får vård värd namnet. Här krävs politiska åtgärder.

När jag senast ställde frågan visste inte statsministern när detta skulle börja. Jag upprepar frågan nu: När kommer regeringen att sätta igång arbetet för att ge även denna grupp människor vård värd namnet?

Anf. 19 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S) replik:

Herr talman! För det första ska alla människor, alla medborgare, i vårt land ha vård efter behov. Det är det som gäller. Något annat kan inte accepteras.

Det är därför det är så viktigt att vi nu skjuter till resurser till vården och anställer fler i vården. Vi har 13000 fler anställda i svensk sjukvård jämfört med när vi tillträdde på hösten 2018. Det är för det vi har fört till mer resurser.

Vad gäller själva organisationsfrågan, hur den nu ska förändras, måste det ske i diskussion mellan de partier som har krävt detta och regeringen. Exakt var i Socialdepartementet frågan ligger kan jag dessvärre inte svara på nu. Men det är klart att den, liksom frågan om hela den svenska vårdens framtid, är viktig. Alla ska ha vård, inte minst missbrukare.

Vi har redan engagerat oss, under förra mandatperioden, i att förändra missbruksvården. Vi måste göra mer för dessa människor. De har precis samma rätt som alla andra.

Anf. 20 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Herr talman! Om man kallar sig ett välfärdsparti måste man också se till en av de absolut mest utsatta grupperna.

Väldigt mycket annat i sjukvården handlar om att tillföra ekonomiska resurser, men här är det inte det som är problemet. Här är problemet att vi har organiserat vården för denna grupp av människor på ett fullständigt absurt sätt. De som har ett missbruk, en beroendesjukdom, och som dessutom ofta har en psykisk eller somatisk – alltså kroppslig – sjukdom ska få vård av kommunen men samtidigt av sjukvårdshuvudmannen. Dessutom har vi inte ordning på tvångslagstiftningen.

Här är det alltså inte främst pengar som behövs, utan här krävs det strukturåtgärder. Här krävs det ändrad lagstiftning, och i ett läge där Centerpartiet har sett till att vi i riksdagen har ett enigt socialutskott och ett beslut att vi måste åtgärda detta krävs det också åtgärder från regeringens sida. Det är hundratals ungdomar som dör helt i onödan. Här krävs det initiativ, och då måste regeringen vara beredd att kliva fram.

Anf. 21 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S) replik:

Herr talman! Jag delar helt den uppfattningen. Vi har inte skilda uppfattningar i detta.

Det här är dessutom ett problemområde som sträcker sig utöver detta. Vi har samma typ av problem vad gäller exempelvis äldreomsorgen, där både sjukvården och kommunerna och regionerna är skyldiga att göra någonting för de äldre. Här har vi uppenbarligen ett systemfel som vi måste ta tag i.

Som jag sa engagerade vi oss och förstärkte missbruksvården redan förra mandatperioden. Vi behöver göra mer, och vi vill göra det i samtal med alla partier som är engagerade i detta för att alla människor i vårt land, oavsett vilka de är, ska ha rätt till bästa möjliga vård.

Anf. 22 JONAS SJÖSTEDT (V) replik:

Herr talman och statsminister Löfven! Välfärds krisen griper om sig i Sverige.

I Eskilstuna skär Socialdemokraterna ned på socialtjänsten och säljer ut det kommunala fastighetsbeståndet delvis. I Hudiksvall ska

motsvarande 120 tjänster bort inom skola och äldreomsorg, en betydande nedskärning som Socialdemokraterna gör. I Lidköping är det modersmålsundervisning, elevhälsa och musikskola som Socialdemokraterna skär ned på i kommunen. I Ludvika är det äldreomsorg och äldreboenden som får betydande nedskärningar. Så här ser det ut. Det beror på regeringens politik. Det beror på regeringens budget.

Om man menar allvar med att välfärden ska komma först måste regeringen nu klargöra vilka extra resurser som kommer till välfärden. Det räcker inte att prata om välfärden. Det är dags att regeringen klargör att kommuner och regioner kommer att få tillräckliga resurser för att klara sin verksamhet. (Applåder)

Anf. 23 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S) replik:

Herr talman! Det beskedet har lämnats länge, och det kommer att vara så. Redan förra mandatperioden tillfördes 35 miljarder till svensk välfärd, och 100 000 fler jobbar nu i den svenska välfärden. Sommaren –17 sa vi tydligt att här behövs ännu mer, så inför nästa val – alltså 2018 års val – kommer vi att lova ytterligare 20 miljarder. Det håller vi på att leverera. I fjol sommar sa finansministern att vi i framtiden har ett finansieringsgap på 90 miljarder i svensk välfärd. Vi måste föra till mer. I december på Sveriges Kommuner och Regioners kongress sa jag tydligt: Vi lämnar ingen kommun i sticket. Ingen. Det kommer att behövas mer pengar.

Nu kommer Moderaterna och säger att vi behöver 3 miljarder till, och det ska man ta ett initiativ om här i riksdagen. Jag säger: Det räcker inte. Ni är för snåla. Och dem ska Vänsterpartiet sätta sig och resonera

med, de som dessutom vill ta bort investeringsstöd och extratjänster. Hur får du det att gå ihop, Jonas Sjöstedt? (Applåder)

Anf. 24 JONAS SJÖSTEDT (V) replik:

Herr talman! Jag uppskattar att statsministern talar om förra mandatperioden. Då gjordes budgeten med Vänsterpartiet. Då gick välfärden först.

Nu är det skattesänkningar för dem som tjänar mest som går först. Det är därför det ser ut som det gör ute i våra kommuner. Då räcker det inte med vackra ord och allmänna utfästelser. Då behövs kronor, då behövs miljarder, till kommuner och regioner.

Jag delar statsministerns syn att 3 miljarder kronor, det räcker inte. Det är för lite. Det är i praktiken ett recept på nedskärningar. Men faktum är att statsministern hittills har lovat noll kronor.

Upp till bevis, Stefan Löfven! Man sitter i kommunerna nu och säger upp folk och lägger ned verksamheter. Det är nu beskedet måste komma. Kan jag uppfatta statsministern som att statsministern lovar ett betydligt större tillskott till kommuner och regioner än de 3 miljarder kronor som han just fördömde som otillräckliga från Moderaterna? (Applåder)

Anf. 25 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S) replik:

Herr talman! Det är precis så här det inte får gå till – att man tror att man bara kan sätta ett finger i luften och säga att så här mycket är det, och så tar vi något annat. När Moderaterna säger tre säger Vänsterpartiet tio.

I samma replik, i samma svar, säger Sjöstedt att om regeringen inte säger någonting kan jag sätta mig ned och resonera med dem som krävde en tredjedel. Dessutom är jag beredd att diskutera investeringsstödet för bostäder. V vill inte ha det, men det blir en diskussion om det.

Dessutom är man beredd att ta bort extratjänster. Det var beskedet – extratjänster är okej att ta bort. Tar du bort extratjänster, Sjöstedt, så har du direkt skickat en dyr nota till kommunerna. Extratjänsterna är bra för att vi ska få de invandrade kvinnorna i arbete så att de också kan bidra.

Man gör inte så här om man tror på svensk välfärd. Det krävs ett tydligt besked om välfärden och om pengarna till kommuner och regioner, och det ska vara ett långsiktigt besked. Då står man inte i en talarstol i riksdagen och försöker förhandla, och då kan man inte bara dra till med en siffra och sedan säga att man nöjer sig med en tredjedel. Det håller inte, Sjöstedt. (Applåder)

Anf. 26 EBBA BUSCH THOR (KD) replik:

Herr talman! Strax före nyår stängdes reaktor 2 vid Ringhals kärnkraftverk. Kristdemokraterna har under lång tid försökt få klarhet i varför det statligt helägda Vattenfall väljer att avveckla effektiv, säker och koldioxidfri elproduktion i förtid samtidigt som efterfrågan på el och lönsamheten för elproduktion ökar kraftigt. Det går inte ihop.

Kan statsministern inför denna kammare garantera att de regeringar han ansvarat för sedan 2014 aldrig utövat påtryckningar om förtida stängning av Ringhals 1 och 2 – inte genom tjänstemän, inte genom

bakvägar, inte genom sitt parti eller koalitionsparti och inte genom sändebud?

Anf. 27 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S) replik:

Herr talman! Det lät som om man var i en brottmålsdomstol här. Nej, det är precis det som är poängen, Ebba Busch Thor – att Vattenfall fattar sina egna beslut. Detta beslut fattades ett år innan vi gjorde överenskommelsen, så vi visste alla om det. Däremot förbättrade vi villkoren för kärnkraften. Vi gjorde det billigare för kärnkraften.

Att komma några år efter det och säga att nu måste vi ändra det beslutet ... Det stämmer ju inte att detta är helt säkert. Det vill till en enorm investering för att de här reaktorerna ska kunna gå. Det är det beslutet Vattenfall har fattat. Då måste det till en rejäl subvention, eller också ska dessa två reaktorer räddas med betydligt högre energipriser för kunderna. Jag tycker inte att det är någon bra idé.

Jag tycker att vi kan vara överens om att långsiktiga spelregler gäller och företag fattar sina egna beslut. När upphörde KD:s tro på marknadsekonomin (Applåder)

Anf. 28 EBBA BUSCH THOR (KD) replik:

Herr talman! Som kristdemokrat är man för en social marknadsekonomi, och Vattenfall är ju ett statligt ägt bolag, inte ett privat bolag.

Låt oss tala om pengarna. Det finns tyvärr ingen officiell redovisning av vinsten för Ringhals 1 och 2. Men bakvägen kan man räkna ut att

ägarna bör ha tjänat över 3 miljarder kronor enbart de senaste två åren. Då har man varken räknat in klimatnyttan eller värdet av den leveranssäkerhet i elnätet som Ringhals skapar, vilket ju är poängen med att över huvud taget ha ett statligt bolag.

Så här skrev teknologie doktor Staffan Qvist nyligen i Dagens industri: ”Om Vattenfall faktiskt inte ser ekonomiska förutsättningar till vidare drift av just Ringhals 1 och 2 så beror det på att man, av någon anledning, ansatt en fundamentalt annorlunda bild av elmarknaden än marknadens alla övriga aktörer gör i sina kalkyler.”

Jag hörde inget svar på min fråga. Har statsministern, något statsråd eller någon tjänsteman påverkat Vattenfall att stänga fullt fungerande kärnkraft i förtid? Den frågan kräver svar. Kan vi få garantier för det i dag?

Anf. 29 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S) replik:

Herr talman! Ursäkta mig, men jag tycker nog med all respekt att detta börjar bli lite löjligt. Vi har inget minister- eller regeringsstyre av våra statliga företag. Det är precis av det skälet som jag säger att vi ska respektera Vattenfalls beslut. Jag tror att de kan det här. Med all respekt för kristdemokrater och andra är det i Vattenfalls styrelserum besluten ska fattas. Ska vi investera, och hur mycket ska det då kosta?

Är Kristdemokraterna beredda att gå in med en stor subvention? Är man då också beredd att ta diskussionen med EU, som kommer att säga: Om Vattenfall ska ha subvention ska alla andra företag också ha det. Det är så det kommer att bli. Så respektera det beslut som är taget!

Vi har nu ett större överskott i svensk energiproduktion än vi någonsin har haft. Vi exporterar över 25 terawattimmar i år. Det som däremot är vårt bekymmer och som vi ska sikta på är nätöverföringen. Det är där vi behöver göra en investering. Det ska vi göra så att vi ser till att varenda del av landet har tillräckligt med energi precis när det behövs. (Applåder)

Anf. 30 JOHAN PEHRSON (L) replik:

Herr talman! Liberalerna vill också bita sig fast lite vid frågan om svensk energiproduktion. Det moderna samhället kräver att vi ökar elproduktionen i vårt land. Då är det lite udda att vi lägger ned fungerande svensk kärnkraft, särskilt som vi har en väldigt stark nordeuropeisk energimarknad, där vi ger till och tar från varandra.

Nu stänger vi ned svensk reglerkraft i form av bra vattenkraft och kärnkraft, som är fossilfri. Vi har ju talat lite om klimatet här i kammaren på senare tid, och Liberalerna anser att det är ganska viktigt att vi fokuserar på klimatsmart energiproduktion.

Min fråga är: Kan regeringen tänka sig en oberoende granskning av de villkor som har omfattats? När Vattenfall tar ett beslut på grundval av ett gammalt regelsystem, som ligger bakom att marknaden ser ut som den nu gör, och man nu har nya villkor har vi i Sveriges riksdag ändå ett ansvar för energimarknaden, utbildningen, arbetsmarknaden och bostadsmarknaden.

Anf. 31 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S) replik:

Herr talman! Energipolitiken syftar till att hushåll och företag ska ha säker tillgång till energi till konkurrenskraftiga priser. Det var därför vi slöt denna överenskommelse.

För Vattenfalls räkning har marknaden förändrats så tillvida att villkoren för kärnkraften blivit bättre. Det har blivit lättare att driva kärnkraftverk. Men man behåller sitt beslut av något skäl. Det är inte tillräckligt säkert som det är, och de investeringar som krävs är för dyra, anser Vattenfall; det lönar sig inte.

Återigen – vi ska fokusera på det vi har ett rejält problem med, nämligen nätöverföringen. Vi har ett stort överskott så gott som alla månader. Jag tror att vi något år fick importera el under en månad eller om det var en vecka, och det råkade faktiskt vara på sommaren. Det var inte på vintern vi hade problem. Vi har alltså överskott hela året, men vi måste se till att elen transporteras genom landet på ett effektivare sätt. Där har vi några flaskhalsar som vi absolut måste ta tag i.

Anf. 32 JOHAN PEHRSON (L) replik:

Herr talman! Liberalerna delar naturligtvis ståndpunkten att vi måste bygga ut så att vi både får starkare effekt och bättre möjlighet att transportera elen i hela Sverige, så att industrin kan utvecklas. Den forcerade stängningen av fungerande svensk kärnkraft innebär dock att vi kommer att bli mer beroende av dansk, tysk och polsk kolkraft som reglering under de tider då vi har problem. Ibland kommer det inte att blåsa. Vi kommer inte att ha dessa enorma regnmängder. Det regnar ju hela tiden; det blir inte ens vinter i det här

landet. Vattenmagasinen är fulla, och vi har en reglerkraft som vi i stort sett kan stänga av och sätta på med en liten ljusknapp.

Men vi måste se det ur ett globalt perspektiv. Detta driver på kolkraftsutvecklingen i Danmark, Tyskland och Polen, och det skadar vårt gemensamma klimat.

Anf. 33 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S) replik:

Herr talman! Som jag sa har vi överskott hela året. En månad under ett år fick vi importera. Vi vet att detta går att åtgärda – det beror bara på hur vi exporterar och importerar. Vi sitter alltså inte med stora problem på vintern. Den månad när vi fick importera inföll som sagt under sommaren. Det är fel att säga att vi har så stora problem att vi nu blir beroende av dansk eller tysk kolkraft. Det blir vi inte.

Vårt överskott ökar för varje år. Vi har aldrig exporterat så mycket el som vi exporterar i år. Det är bra. Men vi har bekymmer med överföringen inom landet. Därför vill jag koncentrera mig på det. Alla delar av landet ska ha ström till konkurrenskraftiga priser alla delar av året, och det ska vara säkert. (Applåder)

Anf. 34 TALMANNEN:

Låt mig säga att jag är väldigt glad över att så många har kommit hit i dag för att lyssna på partiledardebatten. Ni är alla varmt välkomna till Sveriges riksdag! Jag vill också hälsa de företrädare för den diplomatiska kåren som är här särskilt välkomna.

Anf. 35 ULF KRISTERSSON (M):

Herr talman! Inför valet 2014 lovade Stefan Löfven att satsa på näringslivet. En industrikansler och flera innovationskatapulter skulle göra en affärsplan för Sverige och ge oss Europas lägsta arbetslöshet 2020, om ni minns. Det var ett tag sedan vi hörde Socialdemokraterna lägga ut texten om just detta projekt. I stället för EU:s lägsta arbetslöshet fick vi EU:s lägsta tillväxt. Andelen långtidsarbetslösa är högre nu än när Stefan Löfven blev statsminister för fem år sedan, och den samlade arbetslösheten växer.

Lokalt och kommunalt ringer de ekonomiska varningsklockorna. Det handlar om demografin och integrationsproblemen förstås, men lika mycket om bidragsberoende som biter sig fast. När färre jobbar blir det svårare att finansiera det gemensamma. Mer än var tredje kommun räknar med underskott i slutet av en högkonjunktur.

Men i stället för att titta upp, se ut över Sverige och världen och fråga sig vad man nu borde ta tag i allra först tittar regeringen ned i ett internt avtal och bläddrar bland 73 punkter. Då väljer Socialdemokraterna och stödpartierna friår, byggsubventioner, utdömda ingångsavgifter och ökat bistånd framför kommunerna och välfärden, polisen och rättsväsendet.

Läget är allvarligt. Mer pengar behövs, och det kräver bättre prioriteringar. Därför kommer Moderaterna imorgon att lägga fram en extrabudget. Vi säger nej till sådant som kan avvaras och ja till sådant som inte längre kan vänta. Detta är vad Sverige behöver.

Och som Stefan Löfven numera vet är det i vår demokrati riksdagen som bestämmer, inte regeringen. (Applåder)

Anf. 36 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S) replik:

Herr talman! En grupp som har en rättmätig förväntan på politiken är våra pensionärer. De som har jobbat och slitit för att göra kommande generationers liv möjliga förtjänar respekt och ekonomisk trygghet. Vi socialdemokrater gick till val på högre och rättvisa pensioner. Vi börjar leverera tack vare januariavtalet. I år höjer vi exempelvis grundnivån i garantipensionen, och vi höjer också taket för bostadstillägget och sänker skatten för 1 miljon pensionärer.

Men vi är inte nöjda; vi har saker kvar att göra. Vi måste höja pensionerna för dem som har slitit ett helt yrkesliv med låg lön. Därutöver behöver vi se till att vi får in mer pengar i pensionssystemet så att vi kan säga att vi når målet att minst 70 procent av slutlönen ska utgå i pension.

Det är bra att vi har ett långsiktigt arbete i Pensionsgruppen. Jag tror dock att det viktigaste för att garantera långsiktigheten i pensionssystemet är att folk får det de har rätt att vänta sig, nämligen högre, rättvisa pensioner. Är Moderaterna villiga att bidra till det?

Anf. 37 ULF KRISTERSSON (M) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är intressant att notera att statsministern nu är angelägen om högre pensioner för alla när det enda ni gjorde var att förbättra pensionerna för dem med högst pension. Vi sänkte skatten för alla pensionärer i våra förslag. Alla skulle få mer pengar kvar i plånboken efter skatt, inte bara de med de höga pensionerna.

Vi är mer än gärna beredda att gå vidare med att sänka skatten för alla Sveriges pensionärer, som kommer att få mer kvar i plånboken efter skatt, för det är de värda. (Applåder)

Anf. 38 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S) replik:

Herr talman! En konsumentupplysning: Vi började förra mandatperioden med att sänka skatten för dem som hade lägst pensioner. Dem började vi med.

Nu säger KristerSSon att vissa skattesänkningar ska ge pensionärerna bättre ekonomi. Det är lite lustigt att höra detta. Det var ju ni som införde pensionärsskatten med era jobbskatteavdrag. Det är därför som pensionärerna relativt sett betalar högre skatt än löntagare på samma inkomst.

Pensionärsskatten ska bort, och jag tycker att den aldrig ska komma tillbaka. Jag önskar att den var helt borttagen, men nu gick inte det. Resan blir längre som en följd av er servettskiss, där ni drog till med ett jobbskatteavdrag till.

Men frågan till KristerSSon var: Är ni beredda att bidra till högre pensioner – inte bara lägre skatter – till löntagare som har slitit ett helt arbetsliv, haft för låg lön och därmed får en för låg pension? Kan vi vara överens om att vi vill förbättra för den gruppen? Vad säger Moderaterna? (Applåder)

Anf. 39 ULF KRISTERSSON (M) replik:

Herr talman! Vi är helt överens om att förbättra för landets pensionärer. Skillnaden är att vi gör det på riktigt. Vi lade fram skarpa förslag om att öka köpkraften med mer pengar i plånboken efter skatt för landets pensionärer. Vill man göra något av detta och göra det snabbt är sänkt skatt för landets pensionärer det absolut bästa sättet att öka deras köpkraft. Alla andra saker tar mycket lång tid – annars hade ni ju gjort det för länge sedan. (Applåder)

Anf. 40 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Herr talman! År 2019 var som vi alla vet ett oerhört intensivt år i svensk politik, där vi började med att få ett januariavtal på plats, som gav Sverige en välbehövlig liberal reformagenda. Men det var också ett år som innebar en annan förändring i den svenska politiken – en helt annan spelplan, där Ulf Kristersson och Moderaterna öppnade för det som de tidigare så tydligt hade förkastat, nämligen ett närmare samarbete med Jimmie Åkesson och Sverigedemokraterna.

Mötet mellan Moderaternas och Sverigedemokraternas partiledare och beskedet om ett samarbete framåt väckte väldigt många funderingar. Min ärliga och uppriktiga fråga till Ulf Kristersson är därför: Vad vill Moderaterna med samarbetet med Sverigedemokraterna? Är det första steget i att bygga ett nytt konservativt block i svensk politik? (Applåder)

Anf. 41 ULF KRISTERSSON (M) replik:

Herr talman! Den vikarierande partiledaren för det parti som före valet lovade att absolut aldrig skapa en socialdemokratisk regering och därefter skapade en socialdemokratisk regering undrar om det har hänt någonting i svensk politik. Jajamensan, det har hänt något i svensk politik! (Applåder)

Allvarligt talat: Varje parti fattar sina egna beslut. Jag tänker inte moralisera över era beslut. Jag tycker att ni gjorde fel. Vi hade kunnat ha en borgerlig regering som förde stabil, pålitlig, borgerlig politik, en politik som man tror på och inte motvilligt förhalar.

Det som har hänt sedan dess är att jag är beredd att prata med alla demokratiskt valda partier och politiker i den här kammaren om vi kan

genomföra konkret sakpolitik som vore bra för Sverige. Det skiljer ditt parti från mitt parti. (Applåder)

Anf. 42 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Herr talman! Detta är ju den stora skillnaden mot förra hösten, då Centerpartiet gjorde allt för att hitta en bred lösning när väljarna inte gav oss ett mandat för en alliansregering beroende på att andra partier förlorade för mycket. I det läget ville vi hitta en bred överenskommelse där Alliansen kunde hålla ihop och vi dessutom kunde hitta en överenskommelse över blockgränsen. Detta blockerades, inte minst av Ulf Kristerssons parti.

För Centerpartiet är värderingar oerhört viktiga. Vi tror också att liberalismen är vägen framåt. För att citera Carl Bildt: ”Också i dessa motvindens tider står faktiskt de liberala idéerna och värderingarna starka. Där finns hoppet.” I det läget har man som politiker ett val. Man kan inleda ett samarbete med ett parti som kallar sig för antilibertalt, eller så kan man söka breda samförstånd i det politiska mittfältet.

Min fråga kvarstår. Vad är egentligen Moderaternas ambition? Handlar det om att skapa ett nytt konservativt block i den svenska politiken? (Applåder)

Anf. 43 ULF KRISTERSSON (M) replik:

Herr talman! Nej, när till exempel Moderaterna, Vänsterpartiet, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna diskuterar om vi här och nu kan förbättra för landets kommuner handlar det om just detta, om vi

här och nu kan förbättra för landets kommuner – inte mer och inte mindre. Sakpolitik är en underskattad dimension i svensk politik. Tillbaka till historieskrivningen. Det var alltså ni som inte ville se en alliansregering. Ni ville inte ens pröva en alliansregering. Jag var nämligen med vid förhandlingarna. Det var inte du, Anders W Jonsson.

Det som inträffade var att ni krävde att Alliansen skulle hålla samman och bilda en socialdemokratisk regering. Det ville inte Moderaterna. (Applåder)

Anf. 44 JONAS SJÖSTEDT (V) replik:

Herr talman och Ulf Kristersson! Rasismen är ett av Sveriges stora samhällsproblem. Rasistiska organisationer och partier brukar särskilt peka ut människor med muslimsk tro som syndabockar och måltavla för sina angrepp. Jag är bekymrad över att Moderaterna är på väg att utvecklas åt samma håll. Det är särskilt tydligt i kommuner där man styr tillsammans med Sverigedemokraterna.

I Bromölla föreslår man böneförbud på arbetstid. Det är tydligt riktat mot muslimer utan att man säger det. I Sölvesborg handlar det om att inte köpa in böcker på elevers modersmål. I Staffanstorp handlar det om att inte servera mat som är slaktad på ett sådant sätt att muslimer kan äta den. I Staffanstorp och i Skurup handlar det om att man inte får bära slöja i skolan. Det är antagligen olagligt att genomdriva något sådant.

Detta är en typ av signalpolitik som skickar budskapet att det egentligen är muslimerna som är problemet. Frågan till dig, Ulf Kristersson, är: Är detta moderat politik?

Anf. 45 ULF KRISTERSSON (M) replik:

Herr talman! Nej, det är verkligen inte moderat politik. Jag håller med om att såväl rasism som antisemitism är växande problem i Sverige. Det finns för många människor och organisationer som ohöljt, inte minst på sociala medier, sprider hat och hot. Säkerhetspolisen har rätt bra koll på de människor som gör detta i brottslig bemärkelse. Men än fler gör det kanske utan att det är brottsligt. Det är djupt obehagligt.

Jag tycker att detta är något som vi har ett gemensamt ansvar att bekämpa.

Samtidigt finns det andra problem i Sverige som jag tycker att andra partier duckar inför. Hedersproblematiken är ett sådant problem. Det handlar om att människor i hederns namn tar sig rätten att förtrycka barn, ungdomar och kvinnor i ett land där individualismen står högt. Båda dessa saker förtjänar vår ständiga uppmärksamhet. Jag är glad över att du uppmärksammar det ena, men jag tycker att Jonas Sjöstedt borde uppmärksamma även det andra. (Applåder)

Anf. 46 JONAS SJÖSTEDT (V) replik:

Herr talman! Hedersvåld ska alltid bekämpas. Våld och förtryck i hederns namn är aldrig acceptabelt. Antisemitism och islamofobi måste bekämpas.

Jag är glad över ditt svar, Ulf Kristersson, och att du var så tydlig i det. Men jag efterlyser moderatledarens röst mot de egna kommunpolitikerna när de spelar med i det ynkliga rasistiska spel som Sverigedemokraterna bedriver och där man i kommuner tar beslut om

den här typen av åtgärder som egentligen bara har ett enda syfte, nämligen att stigmatisera och peka ut svenskar som har muslimsk tro. Vi ska värna religionsfriheten. Vi ska värna likheten inför lagen. Vi ska värna människors rättigheter och därmed avvisa rasismen. (Applåder)

Anf. 47 ULF KRISTERSSON (M) replik:

Herr talman! Vi är i grund och botten överens. Kommuner ska hålla sig till grundlagen. Kommuner ska göra sådant som kommuner har i uppgift att göra, inte andra saker. Och kommuner – jag har själv varit kommunalråd – har nog med det.

Sedan ska jag ärligt säga: Jag tycker att frågan om slöja och huvudduk på mycket unga barn i Sverige är en svår fråga. Religionsfriheten är oundgänglig på alla tänkbara sätt. Så är också barns rätt till självbestämmande och att flickor och pojkar har samma rättigheter. Det var därför vi landade i slutsatsen. Låt oss på allvar utreda hur vi ska hantera denna fråga! Här kan det finnas genuina intressekonflikter som är svåra att hantera. Men i grund och botten är svaret: Vi ska aldrig tolerera rasism och antisemitism i vårt land. (Applåder)

Anf. 48 JOHAN PEHRSON (L) replik:

Herr talman! Jag tänker att det är ganska bra att som liberal prata lite om skolan och bildningen i en partiledardebatt.

Före jul, herr talman, kom resultatet av en stor internationell mätning, den mätning som man pratar om på detta område. Det handlar om utvecklingen och framtiden för ett land, det vill säga barnens resultat i skolan. För andra gången i rad hade resultaten glädjande förbättrats, inte minst tack vare det samarbete som vi hade under de år det var en

alliansregering, Ulf Kristersson. Då lade vi grunden för den moderna kunskapsskolan med ökad lärarauktoritet, fokus på tidig utvärdering och så vidare.

Men jag har en fråga till Ulf Kristersson. Nu fortsätter vi inom ramen för januariavtalet med tidigare betyg. Vi utreder statlig skola. Vi har mängder av insatser för att stärka kunskapsskolan. Det är nämligen där det börjar med möjligheter till förändring och framtida välbefinnande.

Moderaterna kommenterade utvecklingen: Detta var skrämmande. Det var en tragedi som kommer att sluta i förskräckelse, och resultaten var politiskt styrda. Vad menar Moderaterna med att de inte accepterar PISA:s resultat?

Anf. 49 ULF KRISTERSSON (M) replik:

Herr talman! Detta tror jag är ett missförstånd. Jag kommenterade PISA-undersökningen och sa att det fanns en mycket god signal. Jag tror att jag uttryckligen pekade på våra gemensamma insatser. Jag är nästan 100 procent säker på att jag uttryckligen nämnde Jan Björklunds namn i detta sammanhang – på mycket goda grunder. Och så pekade jag på att likvärdigheten minskar i svensk skola. Vi har stora skillnader, som inte är acceptabla, mellan olika skolor. Det var till och med så att många inte kunde göra testet för att de inte kunde svenska väl nog. Det är faktiskt ett bekymmer.

Det här med att hålla två tankar i huvudet samtidigt tycker jag är en bra idé.

Anf. 50 JOHAN PEHRSON (L) replik:

Herr talman! Ja, jag kämpar på med just den utmaningen.

Ja, men vad bra att likvärdigheten nämndes. Jag tänker på den ödesdigra kommunaliseringen av den svenska skolan. Jag kommer ihåg när jag som elevrådsordförande demonstrerade. Tusentals elever i Örebro var emot detta. Det var kanske för att vi skulle få ledigt, inte vet jag. Men vi var emot detta. Vi såg att det var ett problem, och lärarna hejade på oss.

Vi vill se till att vi får en statlig skola, ett statligt ansvar för skolan, för att öka likvärdigheten. Sedan kommunsammanslagningarna har befolkningen minskat i en majoritet av kommunerna. På många orter är det nästan bara kyrkogården som växer, så att säga. I detta läge undrar jag om Moderaterna kan tänka sig att stödja det arbete som Liberalerna driver. Det är ju det viktigaste för att se till att barn ska få samma chans i Laxå som i Landskrona.

Anf. 51 ULF KRISTERSSON (M) replik:

Herr talman! Jag tror inte att kommunaliseringen av svensk skola är den största och främsta reformen som vi har genomfört i modern tid för svensk skola. Mot det ska jag säga: Jag tror inte att vår stora uppgift just nu är att göra ytterligare en gigantisk organisationsförändring där vi ska förstatliga den svenska skolan. Ett och annat kommunalråd kan med viss rätt påpeka att han eller hon ser en och annan statlig myndighet och verksamhet som inte fungerar felfritt.

Därför tror jag inte att det är där svaret ligger. Däremot tror jag att staten måste ta ett mycket större ansvar för likvärdighet, för kvalitetskontroll och för kvalitetsuppföljning. Det handlar också om

att aldrig acceptera friskolor eller offentliga skolor som inte ger den kunskap och den undervisning som barnen har rätt att kräva. Där måste staten vara kompromisslös. (Applåder)

Anf. 52 Miljö- och klimatminister ISABELLA LÖVIN (MP)

replik:

Herr talman! Blocköverskridande överenskommelser har varit bra för Sverige. Det har gett stabilitet över mandatperioderna. Det har gett trygghet i frågor om pensioner, försvar och energiförsörjning. Alla partier får förstås inte exakt vad de vill i förhandlingarna. Det handlar om att sätta landets bästa framför partiets bästa.

Tyvärr har Moderaterna börjat svika i dessa frågor. Man lämnar energiöverenskommelsen. Man svänger om höghastighetstågen. Man tackar nej till viktiga blocköverskridande samtal. Det är djupt beklagligt.

Ulf Kristersson! Kommuner, regioner och företag i hela södra Sverige har tagit staten i hand om miljardinvesteringar i stambanor, förbättrad kollektivtrafik och 285000 nya bostäder i den Sverigeförhandling som alliansregeringen inledde om höghastighetståg. Varför är inte det löftet till alla kommuner och företag viktigare för er än er plötsliga lust att vara emot någonting som regeringen är för? (Applåder)

Anf. 53 ULF KRISTERSSON (M) replik:

Herr talman! Nej, det är ingen plötslig lust att vara emot sådant som regeringen är för. Det är tvärtom en väldigt tydlig vilja att fokusera på de stora problemen och på att lösa de problemen. Det handlar inte om

att till formen hålla fast vid en överenskommelse med andra som inte löser problemen. Det är den gemensamma nämnaren.

De breda överenskommelserna är bra om de löser problem. Annars är de en illusion. Det hade varit dumt att hålla fast vid höghastighetståg när de stora investeringsbehoven finns i en helt annan form av infrastruktur. Det hade varit dumt att hålla fast vid gängsamtal och enas om att inte göra de saker som nu krävs. Och det hade varit dumt att hålla fast vid en energiöverenskommelse som garanterar att vi inte har el på de ställen där den bäst behövs.

Jag tror alltså mer på sakpolitiken – på att lösa problemen – än på politikens vilja att till formen ha en överenskommelse som regeringen kan nöja sig med. (Applåder)

Anf. 54 Miljö- och klimatminister ISABELLA LÖVIN (MP) replik:

Herr talman! Ett handslag är ett handslag, oavsett om det är här i riksdagen eller vid Hédi Frieds köksbord.

Så här är det: Sveriges befolkning har vuxit. Allt fler vill åka tåg. Vi behöver nya stambanor. Frågan är inte *om* vi måste bygga nya stambanor, utan frågan är om vi ska bygga dem med gammal, föråldrad och långsam teknik eller med snabb teknik som rustar oss för framtiden, så att vi kan bygga ihop Stockholm, Göteborg och Malmö och åka mellan städerna på två tre timmar.

Detta visste du när du var minister i alliansregeringen. Du stod upp för det då. Men inget av detta gäller tydligen nu.

Jag har en uppriktig undran, med tanke på hur det svänger i den moderata politiken. Låt oss säga att Moderaterna i en framtid åter sitter i en regering. Nu pratar ni om extraval. Ni kanske ska ha stöd av Sverigedemokraterna. Men kommer ni då igen att se värdet av blocköverskridande överenskommelser om infrastrukturinvesteringar som är historiskt viktiga för Sverige? (Applåder)

Anf. 55 ULF KRISTERSSON (M) replik:

Herr talman! Svaret är glasklart: Ja, om de löser de problem som Sverige står inför. Det är alldeles uppenbart. Politiska överenskommelser är inget sällskapsspel. Det är inte ett sätt att garantera makten för några partier som har lust att regera trots att de tycker olika. Politiska överenskommelser syftar till att lösa riktiga, fysiska och handfasta problem.

Jag tror på två saker i politiken. Jag tror på tydliga, stabila och fasta värderingar om vad som är rätt och fel, och jag tror på politisk pragmatism. Se problemen! Förstå problemen! Lös problemen pragmatiskt, så att de som tycker ungefär lika kan ta varandra i hand och förenas om att lösa ett konkret problem! Det är för mig riktig politik. Men det syftar inte till att januaripartierna ska ha makten i Sverige. Jag är ledsn – det är inte mitt mål. (Applåder)

Anf. 56 JIMMIE ÅKESSON (SD):

Herr talman! Regeringen saknar krisinsikt. Regeringen saknar också självkritik. De problem och det haveri som vi i dag ser på område efter område i ett land som splittras i allt högre takt, med kommuner som går på knäna och våld som sprider sig och kryper allt närmare vardagen för allt fler människor i vårt land, är inte problem som har

uppstått i ett vakuum eller ur tomma intet. Inte heller har dessa problem vuxit upp som svampar ur jorden lite här och där, utan det är problem som har skapats genom politiska beslut och politiska prioriteringar.

Det är politiska beslut och politiska prioriteringar som i allra högsta grad faller tillbaka på Stefan Löfven och Socialdemokraterna sedan decennier tillbaka. Inte minst ansvarslös migrationspolitik och kravlös integrationspolitik vill jag påstå är de främsta skälen till att Sverige ser ut som det gör i dag.

När man lyssnar på debatten kan man få intrycket av att regeringen nu har förstått detta. Vi stramar åt och lägger om migrationspolitiken, säger man. Ändå fortsätter det med 120000 uppehållstillstånd 2019.

Visst, en del av dem är människor som tillför vårt land en hel del. Så har migrationspolitiken sett ut i decennier. Det kommer några som tillför mycket och som vi behöver. Men det kommer också väldigt många som inte får möjlighet att tillföra någonting som vi behöver, och det är det som är problemet.

Tänk, herr talman, om vi kunde ha haft en migrationspolitik där de som kommer får möjlighet att bidra till vårt land! Det hade varit helt fantastiskt. (Applåder)

Anf. 57 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S) replik:

Herr talman! Jag är väldigt stolt över det som socialdemokratin har åstadkommit genom decennier för att skapa ett av världens absolut bästa välfärdsland. Många blickar riktas mot Sverige som ett föredöme.

Förra mandatperioden tillförde vi exempelvis 35 miljarder till välfärden – välfärdspengar som Sverigedemokraterna sa nej till. De behövdes inte.

Förra mandatperioden ville vi ta bort hela överskottsmålet, för vi insåg att vi behöver mer pengar till välfärden. Vi förhandlade så att det blev en tredjedel kvar. Sverigedemokraterna ville ha kvar hela överskottsmålet, vilket innebär mindre resurser till välfärden.

Sverigedemokraterna vill ha ett vårdnadsbidrag som säkerställer att inte minst invandrade kvinnor blir kvar hemma och inte kommer ut på arbetsmarknaden, inte får jobb och inte kan bidra i ekonomin.

Sverigedemokraterna drar ned på språkutbildning och på arbetsmarknadssatsningar som gör att också nyanlända kommer in i arbete. Detta ökar räkningen för kommunerna. Sverigedemokraterna har ingen trovärdighet när det gäller välfärd. (Applåder)

Anf. 58 JIMMIE ÅKESSON (SD) replik:

Herr talman! I den budget som vi beslutade om för inte så länge sedan sköts det till en del pengar till kommunerna. Men det var långt ifrån tillräckligt. Den budget som vi lade fram sköt till avsevärt mer pengar till kommunerna – så mycket pengar som Sveriges Kommuner och Regioner har sagt att kommunerna behöver för att kunna upprätthålla välfärden på den nivå man har i dag.

Det är alltså Sverigedemokraterna som lägger fram en politik som gör att kommunerna kan upprätthålla välfärden, medan det är Socialdemokraterna med stödpartier som lägger fram en politik som gör att kommunerna fortsätter att gå på knäna, som gör att

kommunerna behöver höja skatterna, som gör att kommunerna behöver lägga ned verksamheter, som gör att kommunerna behöver avskeda personal.

Det är Socialdemokraterna som gör detta i Sverige i dag 2020, inte Sverigedemokraterna. (Applåder)

Anf. 59 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S) replik:

Herr talman! Det var Socialdemokraterna som tillförde 35 miljarder till svensk välfärdssektor – 100000 fler anställda. Det var Sverigedemokraterna emot.

Ni har aldrig varit något välfärdsparti. Nu säger ni att ni vill ge mer pengar till kommunerna. Å andra sidan ska ni ha en stupstock i sjukförsäkringen. Vad innebär det? Jo, det kommer att bli fler människor som måste gå till kommunens socialkontor för att få pengar. Det är inga inkomster för kommunen – det är utgifter.

Nu säger ni nej till möjligheter för de människor som har kommit till vårt land och ska stanna här och som också omfattas av plikt och rätt och ska in i arbete. Dem vill ni hindra från att få språkutbildning och arbetsmarknadsåtgärder så att de faktiskt kommer i arbete. Var hamnar de människorna? De hamnar på kommunernas socialkontor, för de behöver ekonomiskt bistånd.

Det är en giftcocktail som Sverigedemokraterna bjuder på. De säger att de vill ha mer pengar till kommunerna, men samtidigt ser de till att kommunerna får väsentligt större utgifter. Dessutom får vi ett splittrat land med Sverigedemokraternas politik. (Applåder)

Anf. 60 JIMMIE ÅKESSON (SD) replik:

Herr talman! Vi stannar upp ett tag och funderar över det som Stefan Löfven nyss sa: Vi får ett splittrat land med Sverigedemokraternas politik.

Har Stefan Löfven inte sett hur vårt land ser ut i dag? Har Stefan Löfven inte sett hur splittrat vårt samhälle har blivit de senaste decennierna till följd av just den politik som Stefan Löfven står här och skryter om?

Det är ju Stefan Löfven och Socialdemokraterna som har splittrat Sverige. Den är den faktiska politik som har förts som har splittrat vårt land och som har sett till att kommunerna i dag saknar resurser att upprätthålla den nivå av välfärd som inte ens räcker. Vi behöver inte bara upprätthålla välfärden – välfärden ska utvecklas! Vi är ett land med ett av världens högsta skattetryck. Vi måste kunna ha en bättre välfärd än den vi har i dag.

Stefan Löfven och Socialdemokraterna, med hjälp av många andra partier i den här församlingen, har prioriterat massinvandring från världens alla hörn framför välfärden. Det är slut med det nu, herr talman. (Applåder)

Anf. 61 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Herr talman! Den största frågan i världen i dag är klimatfrågan. Där skulle jag vilja ha lite besked från Sverigedemokraterna och Jimmie Åkesson.

För några år sedan satte man ordet ”klimatförändringar” inom citationstecken i sin egen budget. Den klimatpolitiska talespersonen

Martin Kinnunen säger att det inte är fråga om någon klimatkris, att klimatet inte är något som människan förstår sig på och att vi inte vet vilka effekter koldioxidhalten får på klimatet.

Björn Söder, en annan tung företrädare, sa nyligen att klimathotet är överdrivet, att det inte finns någon vetenskaplig överensstämmelse kring problemet och att man inte vet vad det här beror på.

Min fråga till Jimmie Åkesson och Sverigedemokraterna är därför: Anser ni fortfarande att Parisavtalet är ett jippo? Är det er uppfattning att klimathotet är överdrivet och att det inte finns någon överensstämmelse åsikt bland världens vetenskapsmän kring hur koldioxidhalten påverkar klimatet?

Anf. 62 JIMMIE ÅKESSON (SD) replik:

Herr talman! Det pågår en klimatförändring. Det är med största sannolikhet så att mänsklig påverkan bidrar till den i väldigt hög grad. Om det råder inga tvivel, vill jag påstå. Det är väl de vetenskapsmän som sysslar med de här frågorna tämligen överens om.

Debatten är däremot inte rimlig. Debatten är fullständigt orimlig. Jag instämmer inte i och det finns inga som helst vetenskapliga belägg för att världen går under om tio år. Men när man läser en tidning i dag är det det intrycket man får.

Det tror jag är dåligt om vi ska kunna få en effektiv global klimatpolitik på plats. Jag tror att det är dåligt att stå i riksdagens talarstol eller i debatter i andra sammanhang och tala om klimatpolitiken som om någonting är på väg att gå under. Så är det ju inte. Vi kan lösa det här. Vi ska åtgärda det här med effektiva

lösningar, teknisk utveckling och liknande – inte genom att hetsa och skrämma människor. (Applåder)

Anf. 63 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Herr talman! Det är ändå förvånande hur Sverigedemokraternas partiledare kan ha alla dessa olika besked i de här frågorna: Man måste lösa det här internationellt, men Parisavtalet är ett jippo. Ledande företrädare för partiet säger att man inte vet vad det här beror på. Partiledaren själv står här och säger att situationen inte är akut och att det inte krävs åtgärder här och nu.

Klimatproblemen är ett av de stora hoten mot mänsklighetens överlevnad. Om det är tio år eller längre tid på sikt är en annan fråga, men här krävs åtgärder. Ändå uppträder Sverigedemokraternas företrädare gång på gång i den politiska debatten som inget annat än klimatförnekare. Det vore klädsamt om Jimmie Åkesson som partiledare kan säga att det är problem som ska åtgärdas politiskt. Det handlar om hur Sverigedemokraterna uttalar sig och vad de hävdar i sina skrifter. Därmed kan det bli slut på den dubbla bokföringen från Sverigedemokraternas sida i klimatfrågan. (Applåder)

Anf. 64 JIMMIE ÅKESSON (SD) replik:

Herr talman! Det finns ingen dubbel bokföring, utan det handlar om att Anders W Jonsson letar efter saker som han skulle kunna tolka som något han kan kasta på mig i den här situationen.

Jag har till exempel aldrig påstått att Parisavtalet är ett jippo. Däremot har jag påstått att det var dåligt av oss i Sveriges riksdag att fatta beslut om att ansluta oss till Parisavtalet utan att vi visste vilka åtaganden det

innebar för vår del. Det visste vi inte, utan det beslutades sedan på EU-nivå. Det har fått till följd att vi får ta ansvar för till exempel Polens och Bulgariens utsläpp, vilket är fullständigt orimligt.

Jag tror att lite sans och balans i debatten och lite intellektuell hederlighet långsiktigt gynnar klimatdebatten och klimatet.

Vi ska ha en intressant omröstning senare i dag i kammaren om fortlevnaden för svensk kärnkraft. Jag tycker att Centerpartiet ska ta sitt ansvar i frågan. (Applåder)

Anf. 65 JONAS SJÖSTEDT (V) replik:

Herr talman! I nästa vecka ska jag åka till Jimmie Åkessons hemkommun Sölvesborg. Det är en kommun som Sverigedemokraterna brukar framhålla som ett skyltfönster. Jag ska besöka ett kommunalt äldreboende som ska läggas ned på grund av kommunens beslut, trots protester från de boende och från anhöriga. I stället ska Frösunda ta över en del av äldreomsorgen i kommunen.

Frösunda är känt för allt från underbemanning till felmedicineringar. Personer som har deltagit på informationsmötet är förskräckta. Det är slut med den lagade maten på äldreboendet, och i stället blir det industrimat. Det blir extremt låg bemanning, krav på att de anställda ska utbilda sig på sin fritid och kanske inte heller rätt till heltid för dem som ska arbeta åt Frösunda.

Varför är det så viktigt för Sverigedemokraterna att ge skattepengar till företag som Frösunda, som redan har skämt ut sig i ett antal svenska kommuner?

Anf. 66 JIMMIE ÅKESSON (SD) replik:

Herr talman! Jag vet inte om det är viktigt för mig att ge pengar till vare sig det ena eller det andra företaget. Här handlar det om att få en så effektiv och bra verksamhet som möjligt. Jag har inte, och inte heller Jonas Sjöstedt, full insikt i vad som ligger bakom besluten i det enskilda fallet. Självklart handlar det om att det ska bli bättre. Självklart handlar det om att ge en bättre omsorg till dem som behöver omsorgen. Det är syftet.

Vänsterpartiet brukar i andra sammanhang tro på politikens möjligheter. Jag gör också det. Och jag har fullt förtroende för att man i den kommun jag bor och verkar inte låter det ske som Jonas Sjöstedts farhågor ger uttryck för här. Tvärtom har jag full tillit till den politiska majoritet som ligger bakom beslutet. Jag tror att det blir jättebra.

Anf. 67 JONAS SJÖSTEDT (V) replik:

Herr talman! Hela Frösundas affärsidé är att ha så låg bemanning som möjligt, så låga kostnader som möjligt, för att stoppa skattepengarna i egen ficka i stället för att ta hand om de äldre.

Kan Jimmie Åkesson lova att skyltfönstret kommer att skina fint i framtiden på Frösundas äldreboende? Kan han verkligen lova att maten ska lagas på äldreboendet, som förut, och att man inte tar in industrimat? Kan Jimmie Åkesson lova att det blir rätt till heltid, som det ska vara i kommunerna, som Jimmie Åkesson brukar tala om i debatterna? Kan Jimmie Åkesson lova att det inte blir en bemanning med två anställda per tio demenspatienter på äldreboendet? Man kan läsa i tidningen att Frösunda har informerat om att det kommer att ske.

Det skulle vara välkomna löften från Jimmie Åkesson, och jag skulle gärna höra dem upprepas här och nu.

Anf. 68 JIMMIE ÅKESSON (SD) replik:

Herr talman! Jag vet inte om det här är rätt sammanhang att ställa ut den typen av löften. Jag föreslår att Jonas Sjöstedt när han besöker fantastiska Sölvesborg – det var väl i nästa vecka? – tar chansen att prata med kommunala politiker som driver dessa frågor. Han kan till exempel prata med ordföranden i omsorgsnämnden, som är den som ytterst kan dessa frågor. Så får han säkert svar på sina frågor. Jag tänker inte ställa ut några löften om Sölvesborgs kommun i Sveriges riksdag. Det vore fullständigt orimligt.

Däremot vet vi att Vänsterpartiet är ett parti som avskyr privat företagande i största allmänhet. Det förvånar mig inte att Jonas Sjöstedt står här och talar om ett enskilt privat företag och i allmänna ordalag uttalar sig om skurkar och så vidare. Det finns säkert brister inom enskilda företag i det här landet. Det är möjligt att det här enskilda företaget som Jonas Sjöstedt talar om har brister, men det finns också brister i kommunala verksamheter. Men jag tycker inte att det är relevant i den här frågan. Syftet är naturligtvis att det ska bli så bra som möjligt. De som Jonas Sjöstedt omger sig med och pratar med tycker säkert att det är jättedåligt. Andra tycker att det är bra. Vi får väl se, helt enkelt. (Applåder)

Anf. 69 JOHAN PEHRSON (L) replik:

Herr talman! Jag tänkte väl bita mig fast lite i klimatfrågan. Jag biter mig fast i det mesta när jag får chansen.

Klimathotet är på riktigt. Vi hade en diskussion nyss. Jimmie Åkesson erkänner nu ändå att klimathotet är ett problem och en utmaning som Sverigedemokraterna tar på största allvar. Det tycker jag är bra, och det gläder mig att Sverigedemokraterna inte har hoppat i galen tunna när det gäller kärnkraften utan står bakom att Sverige ska ha en stark koldioxidfri energiproduktion. Det är viktigt eftersom vi då kan exportera mer till länder och vi kan dra ned på kolkraften inte minst i de nordiska länderna och i EU i övrigt. Mer fossilfri produktion!

Men frågan är hur man ska se på samarbetet. Sverigedemokraterna är emot att vi jobbar inom OECD, inom EU och World Economic Forum, det vill säga de globala arenorna som för oss liberaler är centrala. Vad har Sverigedemokraterna för väg att möta klimathotet mer konkret, förutom svensk kärnkraft?

Anf. 70 JIMMIE ÅKESSON (SD) replik:

Herr talman! Det där var en verklighetsbeskrivning som lämnar en del övrigt att önska. När det gäller till exempel globala miljöproblem är det väl ett alldeles ypperligt sammanhang att samarbeta internationellt.

Om Johan Pehrson hade bemödat sig med att lusläsa vår budget – jag förstår att han inte har gjort det, och jag tror inte att han kommer att göra det, ärligt talat – framgår det till exempel att när vi nu föreslår en forskningsreaktor för fjärde generationens kärnkraft vill vi också delta i det europeiska forskningssamarbetet. Vi anslår pengar till det. Det finns en rad sådana exempel i vårt budgetförslag. Det är väl så man bör göra, det vill säga mellanstatligt samarbete för att nå gemensam framgång och gemensam utveckling för att nå gemensamma mål. Det är fullt rimligt och viktigt.

Jag får ändå ge Liberalerna att de tillsammans med oss under de år vi har funnits här i riksdagen varit ett tydligt parti i frågan om kärnkraftens fortlevnad. Det är jag glad för.

Anf. 71 JOHAN PEHRSON (L) replik:

Herr talman! Jag noterar att det finns ett område inom EU där Sverigedemokraterna är för ett fördjupat samarbete, nämligen forskningen om energi. Det är viktigt att vi stärker energiunionen eftersom vi tillsammans i Europa ansvarar för vår gemensamma framtid i den här delen av världen.

Globalt är det mängder av andra länder som måste göra sitt, men vi vet att Sverige snarast, helst först av alla eller effektivast, ska komma ned till nollutsläpp. Det är dit vi ska. Att minska hit och dit hjälper inte. Det är klart att vad man gör i Kina spelar stor roll, som Jimmie Åkesson brukar påpeka, men vi måste se till att vi är bäst i vår del av världen. Då är de gemensamma internationella avtalen så viktiga.

Nu stöder Jimmie Åkesson Parisavtalet, men det är sorgligt att hela tiden höra klimatförnekare inom Sverigedemokraterna som är emot forskning, som säger att det inte alls brinner i Australien – typ. Det är allvarligt.

Det är viktigt att Sverigedemokraterna slår in på riktningen att vi tillsammans globalt ska jobba i internationella organisationer, inte minst i EU, för att säkra vårt klimat.

Anf. 72 JIMMIE ÅKESSON (SD) replik:

Herr talman! Jag får ändå, för tydlighets skull, tillstå att jag tror att det brinner i Australien!

(JOHAN PEHRSON: Tack!)

Jag har inte heller stött någon förnekare.

Problemet är inte att vi globalt ska samverka för att få ned utsläppen. Problemet skulle vara det som Johan Pehrson tog upp, nämligen att det är viktigt att vi här och nu kommer ned till nollutsläpp i Sverige. Nej, det är faktiskt inte viktigt, Johan Pehrson. Det är, i det globala sammanhanget, inte viktigt att Sverige kommer ned till nollutsläpp.

Den kostnad som det innebär för oss att komma ned ytterligare, till just nollutsläpp, är gigantisk. Dessa pengar skulle göra ofantligt mycket större nytta i till exempel internationella klimatinvesteringar eller internationella satsningar för att få fram ny energiteknik än i satsningar för att komma ned till nollutsläpp i Sverige.

Snälla, Johan Pehrson och Liberalerna, kan ni inte bara förstå att det är fullständigt bortkastat att vi ska ned till nollutsläpp när andra länder betar sig som de gör? Det är där vi måste lägga resurser. (Applåder)

Anf. 73 Miljö- och klimatminister ISABELLA LÖVIN (MP) replik:

Herr talman! De senaste veckornas upptrappning i Mellanöstern gör världsläget alltmer osäkert. I området finns olja – historiskt en ständigt stor källa till blodiga konflikter, maktkamp och korruption.

Att Miljöpartiet kämpar för att vi ska ersätta vårt beroende av bensin och diesel med svenska biodrivmedel och förnybar el och göra Sverige oberoende av import av fossila bränslen gör väl ingen förvånad. Mer förvånande är egentligen att Sverigedemokraterna – ett i grunden så kallat nationalistiskt parti – lägger ned så mycket kraft och pengar på att Sverige inte ska bli självförsörjande på drivmedel till våra bilar.

Hur kommer det sig, Jimmie Åkesson, att ni i er skuggbudget satsar omkring 7 miljarder på att sänka bensinskatten? Detta är pengar som kunde gå till att gynna den svenska landsbygden men som i stället gynnar oljeproducerande diktaturer. Det är för mig helt obegripligt, och jag vill gärna höra Jimmie Åkessons svar på detta.

Anf. 74 JIMMIE ÅKESSON (SD) replik:

Fru talman! Om människor i Sverige, som är ett stort och avlångt land med ganska stora avstånd, inte kan köra bil kommer samhällsekonomin och därmed välfärden och hela vår levnadsstandard att försämrast. Om människor internationellt skulle börja ta segelbåt hela tiden i stället för att flyga skulle hela världsekonomin drabbas starkt negativt. Detta måste man ha med när man gör sin kalkyl och när man funderar över vilka politiska beslut som är de rimliga.

Är det rimligt att i Sverige, som är ett stort och avlångt land med stora avstånd, göra det svårare och dyrare för vanliga människor med vanliga inkomster att transportera sig till jobbet, till skolan eller till vad de nu behöver göra? Är det rimliga politiska beslut? Mitt svar är nej; Miljöpartiets svar är ja. (Applåder)

Anf. 75 Miljö- och klimatminister ISABELLA LÖVIN (MP) replik:

Fru talman! Vad Sverigedemokraterna och Jimmie Åkesson gör är att låta den svenska befolkningen vara kvar i ett beroende av olja från diktaturer som gör att man är helt i händerna på vad som händer i Mellanöstern och i Ryssland när det gäller huruvida oljepriset – det vill säga bensinpriset vid pump – ska gå upp eller ned.

Vi har i Sverige möjlighet att gynna vår landsbygd och att producera egna biodrivmedel. Det handlar inte om att vi ska stanna Sverige; det handlar om att vi ska ställa om till andra alternativ.

Olja ger makt, men det bidrar också till klimatkrisen. I förrgår blomade körsbärsträden i Kungsträdgården här i Stockholm. Det är mitt Sverige, som jag älskar och som jag är rädd håller på att försvinna i den klimatkris som vi ser framför våra ögon.

Varför subventionerar Sverigedemokraterna ekonomiska intressen som profiterar på att förstöra planeten? Och varför, Jimmie Åkesson, vill du inte klippa navelsträngen till oljeintressena i Mellanöstern och Ryssland? (Applåder)

Anf. 76 JIMMIE ÅKESSON (SD) replik:

Fru talman! Sverige är inte på väg att gå under bara för att det blommar i Kungsträdgården – jag lovar. Jag vill bara ha det sagt.

Om någon profiterar på att vi kör bilar på bensin är det väl Isabella Lövin och den svenska staten. Två tredjedelar av de pengar som vi lägger på att tanka vår bensin vid pump går ju till Isabella Lövin. Detta är pengar som hon sedan kan använda och fördela till olika

verksamheter inom ramen för den budget som vi fattar beslut om här i Sveriges riksdag.

Ingen skulle bli gladare än jag om vi på lång, medellång eller kort sikt kan göra oss helt oberoende av olika skurkstater runt om i världen. Jag arbetar också för att vi ska bli det – till exempel vill vi behålla kärnkraften och utveckla den, så att vi slipper importera oljebaserad eller fossilbaserad el från andra länder.

Isabella Lövin och Miljöpartiets politik är en verklighetsfrånvänd politik som straffar vanliga människor med vanliga inkomster i vårt land, och den tänker jag aldrig ställa mig bakom. (Applåder)

Anf. 77 ANDERS W JONSSON (C):

Fru talman! Det som för många av oss är helt centrala delar av ett tryggt och bra liv, nämligen familjen och hemmet, är för alldeles för många den raka motsatsen. År 2018 blev 22 kvinnor mördade av sin partner. Sju av tio kvinnor som mördades i Sverige 2018 mördades av sin partner. Trots det är mäns våld mot kvinnor en fråga som vi alldeles för sällan talar allvar om.

Så här kan det inte fortsätta. Centerpartiet är en aktiv röst för förändringar. Vi har drivit på för att se till att landets kvinno- och tjejjourer får en mer långsiktig finansiering. Vi har också varit med om att satsa pengar för att steppa upp arbetet mot våld i nära relationer och mot hedersrelaterat våld och förtryck, men det behöver göras mycket mer.

Vi vill se hårdare straff för grov kvinnofridskränkning och en höjning av såväl minimistraffet som maxstraffet. Maxstraffet borde ligga på

samma nivå som – eller strax över – dagens maxstraff för synnerligen grov misshandel, vilket är tio år, sett till vilken typ av brott detta handlar om.

Vi vill också förändra lagstiftningen som reglerar vårdnaden av barn vid våld i nära relationer. Vi vill att en vårdnadshavare som uppsåtligen dödat eller utsatt den andra föräldern för dödligt våld per automatik blir av med vårdnaden.

Dessutom vill vi göra kontrollerande beteenden i nära relationer olagligt. Detta skulle ge kvinnor en möjlighet att ta sig ur en destruktiv relation innan det är för sent.

Dessa tre förslag skulle, fru talman, vara viktiga steg framåt i arbetet med att stoppa mäns våld mot kvinnor och ge fler kvinnor tryggheten tillbaka. (Applåder)

Anf. 78 JONAS SJÖSTEDT (V) replik:

Fru talman och Anders W Jonsson! På 1990-talet jobbade jag som montör på Volvo Lastvagnar i Umeå. Krisen på 90-talet slog väldigt hårt mot lastvagnsindustrin, och det kom stora uppsägningar. Jag var en av dem som fick gå ett tag – jag fick senare komma tillbaka till arbetsplatsen.

Mitt i denna bedrövelse var det en trygghet att veta att fackföreningen kunde förhandla för mig. När det gjordes neddragningar kunde fackföreningen se till att det inte var fritt fram för företaget att säga upp till exempel den som hade stått upp för sina arbetskamrater och varit lite obekväm. Man kunde inte plocka ut den som hade slitit ut sig efter många år på bandet och säga att det var den som fick gå och inte

någon annan. Man fick göra det i ordning. Man fick förhandla, och man fick ge och ta.

Detta väl fungerande system, som är ett skydd mot godtyckliga uppsägningar, vill Centerpartiet förstöra genom att göra mycket allvarliga inskränkningar i turordningsreglerna. Varför vill Centerpartiet att godtycket ska härska vid uppsägningar i Sverige? (Applåder)

Anf. 79 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Fru talman! Jag tackar för frågan. Detta visar lite grann på skillnaden i hur man ser på trygghet på sin arbetsplats.

För Centerpartiet är trygghet att ha ett arbete på ett framgångsrikt företag som kan konkurrera på en global marknad och som kan se till att man har ett jobb att gå till. Dessutom är det en trygghet att kunna se till att man har ett annat arbete att gå till den dag man vill sluta och att man har en trygghet mellan arbetena.

Det problem vi har i Sverige är att vi har byggt upp alldeles för höga murar runt dem som har arbete och runt dem som inte har arbete. Detta är en av de främsta orsakerna till det utanförskap vi har, där allt fler människor hamnar längre och längre bort från arbetsmarknaden, beroende på att murarna är alldeles för höga.

Vi har i januariavtalet tagit ett viktigt steg och ser nu till att förhandlingarna kommer igång mellan fack och arbetsgivare för en ökad flexibilitet på den svenska arbetsmarknaden, och det är vi stolta över. (Applåder)

Anf. 80 JONAS SJÖSTEDT (V) replik:

Fru talman! Det Anders W Jonsson säger stämmer inte. Det finns helt enkelt inget som helst samband mellan ökande arbetslöshet och att arbetsgivarna kan frångå turordningsreglerna. Det är inget problem som åtgärdas.

Det enda som sker med Centerpartiets förslag är att godtycke får råda. En dålig chef kan peka ut den som man är missnöjd med och som kanske har sagt ifrån på rätt grund. Gamla trontjänare får i stället för en framförhandlad fin pension när nedgången kommer gå ut på gatan i vetskapen om att inte kunna få ett nytt jobb.

Det enda detta åstadkommer är tysta och rädda arbetsplatser. Det ger inga fler jobb och ingen ökad konkurrenskraft. Det ger heller ingen större trygghet för dem som står utanför. Centerpartiet river ned trygghetssystem som a-kassan. Ni bygger ju inte upp dem. (Applåder)

Anf. 81 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Fru talman! Det handlar inte om att riva ned hela anställningstryggheten. Det handlar om att införa möjligheter att också ta hänsyn till kompetens i ett läge där du som företagare hamnar i en situation där du måste minska antalet anställda. Om man, som jag gör, rör sig ute bland de svenska småföretagen vet man att detta är ett av de främsta skälen till att den lilla företagaren inte vågar anställa en ytterligare.

Om vi på allvar ska kunna få ned arbetslösheten, inte minst bland de människor som står längst bort från arbetsmarknaden, måste vi se till att de svenska småföretagen – det är där anställningarna växer – vågar ta de här stegen. Då är förändringar av arbetsrätten en helt avgörande

del, och jag är glad över att de är en del av januariavtalet så att vi äntligen kan göra någonting åt det här. (Applåder)

Anf. 82 EBBA BUSCH THOR (KD) replik:

Fru talman! Före januariöverenskommelsen gick Centerpartiet till val på sloganen Ett nytt ledarskap för Sverige.

Annie Lööf kritiserade Stefan Löfven personligen för att ha ett bristande ledarskap och menade att han valde vackra, fluffiga ord före handlingskraftigt ledarskap. Centerpartiet ansåg att Stefan Löfven hade ett anmärkningsvärt synsätt på landsbygden och satt fast i ett storstadstänkande. Centerpartiet menade att Stefan Löfven tappat bort solidariteten med de allra mest utsatta och varit maktpartiet framför allt. Centerpartiet anklagade Socialdemokraterna för att bedriva en smutsig valrörelse och uppmanade Stefan Löfven att höja nivån.

Min fråga till Anders W Jonsson är: Hur ser Centerpartiet på Stefan Löfvens ledarskap i dag? Är det fortfarande ryckigt, bristande, landsbygdsfientligt, osolidariskt, maktfullkomligt, fluffigt och smutsigt? Hur beskriver Centerpartiet statsministerns ledarskap i dag?

Anf. 83 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Fru talman! Vi gick till val på att få en alliansregering efter förra valet. Tyvärr fick vi inte stöd för det av väljarna. Väljarna gav oss inte möjlighet att skapa en alliansregering, vilket vi tror skulle ha varit det bästa. I det läget var det för oss viktigt att hitta en annan väg framåt än det destruktiva samarbete som hade skett under förra mandatperioden, då regeringen lutade sig mot Vänsterpartiet. Vi lyckades med det i januariavtalet.

Januariavtalet innehåller en mycket stark liberal reformagenda. Där finns ett antal förslag för att stärka den svenska landsbygden. Där finns förslag om att reformera bostadsmarknaden och arbetsmarknaden.

Mycket av Alliansens sjukvårdspolitik finns med på listan över sådant som ska genomföras. Vi har lyckats få igenom en förändring så att vi nu kan återställa assistansreformen, något som är oerhört viktigt för oss.

Med reformagendan med 73 punkter och ett budgetsamarbete kommer skillnaden mot hur det var under förra mandatperioden att bli väldigt tydlig. (Applåder)

Anf. 84 EBBA BUSCH THOR (KD) replik:

Fru talman! Jag saknar fortfarande svar på min fråga hur Centerpartiet i dag skulle beskriva statsminister Stefan Löfvens ledarskap.

Flera av de delar som Anders W Jonsson räknar upp här är lovvärda. Jag berömmar er för att ni har fått med dem i avtalet. En del av dem var det till och med Kristdemokraterna som drev i förhandlingarna tillsammans med er och andra. De delarna är positiva, men helheten blir djupt problematisk för Sverige.

Det var ändå ganska hårda ord som Centerpartiet uttryckte. Jag repeterar: bristande, landsbygdsfientligt, osolidariskt, maktfullkomligt, fluffigt, smutsigt. Hur mycket har detta ändrats? Har det ändrats? Skulle Centerpartiet uttrycka sig annorlunda om Stefan Löfvens ledarskap i dag?

Anf. 85 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Fru talman! Det är en avsevärd skillnad nu mot hur det var med den regering som regerade Sverige mellan 2014 och 2018. Då tog regeringen stöd av Vänsterpartiet för att genomföra mycket stora skattehöjningar, inte minst på jobb och företagande. Vi hade en situation där man gradvis monterade ned assistansreformen och köerna i sjukvården fördubblades och inom barn- och ungdomspsykiatrien tredubblades. Där ligger den stora skillnaden mot den regering som sitter i dag, för i dag har de ett samarbete med Centerpartiet och Liberalerna.

Det är en liberal reformagenda med väldigt mycket av tidigare gemensam allianspolitik som nu ska verkställas. Det gör att skillnaden mellan den här regeringen och den regering som satt 2014–2018 är mycket stor, inte minst vad gäller det sakpolitiska innehållet. Det är jag och Centerpartiet oerhört stolta över, för Sverige behöver mer av liberala reformer. (Applåder)

Anf. 86 JONAS SJÖSTEDT (V):

Fru talman, ledamöter och åhörare! I Australien brinner de fnösketorra markerna. Människor flyr för sina liv undan bränderna. Sambandet med klimatförändringarna är uppenbart när värmerekord på värmerekord slås.

Australiens rikaste jordbruksmarker riskerar att snart bli obrukbara. Röken syns över en stor del av det södra halvklotet, och havet är nu så varmt att det stora barriärrevet med dess unika artrikedom är på väg att försvinna utanför Australien. Så ser klimatkrisen ut. Den är här, just nu med fokus på Australien.

I Australien kan vi också se klimatförnekarna, vilka de är, vad de säger och hur de fungerar. Premiärminister Scott Morrison, helt i händerna på kolindustrin i Australien, har hört till dem som har uttryckt sig spydigt, ungefär som Jimmie Åkesson i den här kammaren, om dem som tar klimatproblemen på allvar och vill vidta nödvändiga åtgärder.

Han åkte på semester till Hawaii när det brann som värst. När han sedan vågade sig ut till de områden som drabbades blev han bortjagad av ursinniga invånare som kräver att Australien, som är en av världens största utsläppare per person och en av världens stora kolexportörer, ska ta ansvar.

Samma typ av klimatförnekare finns här. De finns i Sverigedemokraterna, och de finns också delvis i Moderaterna. Det måste bli ett slut på detta. I den meningen är faktiskt klimatfrågan också en höger- och vänsterfråga. Det finns mycket få klimatförnekare på den rödgröna vänstersidan.

Sveriges Television kallade Greta Thunberg för vänsterpopulist i en uppmärksammat politisk analys. Det säger någonting om vår tid. Det enda hon har sagt, som är hennes huvudbudskap, är att man ska lyssna på vetenskapen och agera. Om det är så att lyssna på vetenskapen och agera är vänsterpopulism behöver klimatfrågan så oändligt mycket mer vänsterpopulism. (Applåder)

Anf. 87 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Fru talman! Under förra mandatperioden hörde vi ofta Jonas Sjöstedt här i riksdagens talarstol berätta om hur stort inflytande han hade på den svenska politiken. Det var under den mandatperioden som assistansreformen gradvis monterades ned. Det var under den tiden

som köerna i sjukvården fördubblades och inom barn- och ungdomspsykiatrien tredubblades.

Inte minst såg vi hur Arbetsförmedlingen fungerade sämre och sämre. Få arbetsgivare kunde vända sig till Arbetsförmedlingen och få hjälp med att hitta nya att anställa. Ytterst få av de arbetslösa kunde få stöd från Arbetsförmedlingen. Vi hade 100000 lediga jobb och hundratusentals arbetslösa. Arbetsförmedlingen klarade inte av matchningen. Kritiken var manifest från Riksrevisionen, arbetslösa och arbetsgivare.

Min fråga till Jonas Sjöstedt, med tanke på hans engagemang här veckorna före jul i den här frågan, är: Vilka frågor var det som Jonas Sjöstedt och Vänsterpartiet drev under de fyra år som ni hade del av makten för att se till att få en bättre fungerande arbetsförmedling?

Anf. 88 JONAS SJÖSTEDT (V) replik:

Fru talman! Anders W Jonsson är en modig man. Jag nästan beundrar hans mod. Tänk att som centerpartist komma till kammaren och tala om Arbetsförmedlingen efter att Martin Ådahl varit på Timbroseminarium och fått feeling och tänkt att allt ska privatiseras och det stora kaoset utbryter. Aj, aj, aj, alltså.

När sedan Arbetsförmedlingen försvinner på ort efter ort står de centerpartistiska kommunalråden där och ber er lägga om politiken från en kaosprivatisering som är så dålig att inte ens era borgerliga partikamrater tycker att den är bra.

Det är modigt, Anders W Jonsson. Det är faktiskt riktigt modigt att kliva fram på detta sätt.

I dag är Arbetsförmedlingen delvis i spillror. Man har svårt att klara sitt uppdrag, svarar inte i telefon och personal lämnar myndigheten. Arbetsförmedlingen var långt ifrån perfekt förut. Vi skulle inte ha velat lasta på den så mycket åtgärder som man gjorde. Vi skulle ha velat ha en större tillgång till direkta yrkesutbildningar, som nu ställs in. Men att ställa det som var då, med de brister och fel som fanns, mot det fullständiga kaos Centerpartiet har skapat – det är modigt, Anders W Jonsson.

Anf. 89 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Fru talman! Orsaken till den viktiga reformeringen av Arbetsförmedlingen är att den sedan lång tid tillbaka har fungerat dåligt. Det finns 100000 lediga jobb samtidigt som hundratusentals arbetslösa inte får hjälp och arbetsgivare inte får stöd. I detta läge är en reformering av Arbetsförmedlingen helt nödvändig, och det finns många sätt att nå dit.

Det Jonas Sjöstedt är kritisk mot är den M-KD-budget som innebar stora neddragningar, men de partierna krockar han gärna arm med. Vad gäller nedläggningen av kontor har Centerpartiet nu genom regleringsbrevet sett till att kontor kommer att öppnas.

Frågan kvarstår: Vad är Jonas Sjöstedts och Vänsterpartiets förslag för att se till att den bevisligen dåligt fungerande Arbetsförmedlingen ska kunna fungera bättre? Ni hade möjlighet att påverka 2014–2018. Vad gjorde ni? Problemen fanns redan då. (Applåder)

Anf. 90 JONAS SJÖSTEDT (V) replik:

Fru talman! Viktiga delar i vår politik är att det ska finnas fler yrkesutbildningar inom Arbetsförmedlingens egen ram, att verksamheten inte ska privatiseras och att man ska ha kompetens att utföra den själv, att man ska finnas över hela landet och att man inte ska lastas på nya arbetsuppgifter, till exempel inom integrationsområdet, vilket gjordes och ledde till att Arbetsförmedlingen överbelastades. Det är några av våra synpunkter.

Nu har vi tvingat januaripartierna att backa. Kontor ska öppnas igen och kaosprivatiseringen omprövas. Nu ska man veta vad man gör innan man gör det – något som man kan tycka är rimligt att man vet även inom politiken men som man inte visste tidigare. Nu ska man få mer resurser.

Nu är Centerpartiet plötsligt där Socialdemokraterna var förra mandatperioden. När Vänsterpartiet tvingar igenom något riktigt bra försöker man själv ta åt sig äran. (Applåder)

Anf. 91 JOHAN PEHRSON (L) replik:

Fru talman! Vänsterpartiet agerar friskt. Det är ingen hemlighet att om Vänsterpartiet, Sverigedemokraterna, Moderaterna och Kristdemokraterna går ihop har de 182 mandat och utgör en majoritet.

Januariavtalet kom till för att Vänsterpartiet inte skulle få inflytande över utvecklingen eftersom vi tror att Sverige behöver ett antal viktiga liberala reformer som jag genom åren noterat att Vänsterpartiet milt uttryckt sällan är för. Men nu har vi detta avtal, och det levereras. Inget är någonsin perfekt, men vi går framåt – så som Sverige har gjort under många år, ofta mot Vänsterpartiets vilja.

Vad tänker Vänsterpartiet göra? Jag hörde att det diskuterades extraval här inne i kammaren förut. Tänker Vänsterpartiet delta i det? Det vore intressant att höra strategin för Jonas Sjöstedts kommande år i kammaren.

Anf. 92 JONAS SJÖSTEDT (V) replik:

Fru talman! Blir det extraval tänker vi delta. Det beskedet kan jag ge redan nu.

Allvarligt talat, vårt mål är inte extraval. Vårt mål är inte en ny regering. Det var vi som såg till att denna regering fick sitta, men det verkar den ha glömt bort.

Vårt mål är att ändra regeringens högerpolitik. Vi stoppade kaosprivatiseringen av Arbetsförmedlingen. Vi kommer att pressa fram mer pengar till välfärden och kommer inte att nöja oss med de luddiga svar vi får i dag. Vi kommer inte att godta att man slår sönder anställningstryggheten för miljoner svenska löntagare, och vi kommer att stoppa förslaget om att införa marknadshyror i Sverige.

Detta är något av det vi har gjort tydligt. Det kommer mera; det kan jag lova. Men jag kan inte berätta allt, för då blir det inte spännande sedan.

Om regeringen inte inser att den är en minoritetsregering – januariavtalet är ju bara ett avtal mellan partier i minoritet – kommer den att stöta på stora problem. Mitt råd till regeringen är att inse detta och dra tillbaka alla planer på att slå sönder anställningstryggheten och att införa marknadshyror. (Applåder)

Anf. 93 JOHAN PEHRSON (L) replik:

Fru talman! Det är ett privilegium att vara riksdagsledamot och få företräda människor, att få vara med och modernisera och utveckla Sverige och att få bryta idéer på ett sådant spännande sätt med bland annat Vänsterpartiet.

Vänsterpartiet har dock en bild av svensk arbetsmarknad och inte minst svenska företag som jag tycker är skrämmande. Jag hörde nyss i ett replikskifte med Jimmie Åkesson hur Jonas Sjöstedt hat mot privata entreprenörer i välfärdssektorn fullkomligen välldes ut, trots att dessa företag står för en viktig del av den omsorg vi tillsammans betalar för via skattsedeln.

För att få majoritet krävs att Vänsterpartiet gör upp med Sverigedemokraterna, Kristdemokraterna och Moderaterna. Planerar ni ett nytt januariavtal för att utveckla er kraft? Vilken form har era samtal med Sverigedemokraterna?

Anf. 94 JONAS SJÖSTEDT (V) replik:

Fru talman! Vi pratar med Kristdemokraterna och Moderaterna, aldrig med Sverigedemokraterna. Så är det, och det kommer vi att stå fast vid.

Man måste skilja på riktigt företagande och fuskföretagande. Att ta för sig av skattebetalarnas pengar genom att ha underbemanning i äldreomsorg, skola och sjukvård är inte riktigt företagande. Det är ett sugrör rakt ned i skattebetalarnas pengapåse. Jag tror många riktiga företagare inte är så imponerade av företag som underbemannar äldreomsorgen och stoppar pengarna i egen ficka. Vinstjakten hör inte hemma där.

Kommersialiseringen och vinstjakten har bidragit mycket till att den svenska skolan är i djup kris med den segregering vi har. Sjukvården i Stockholm är ett skräckexempel, och där har Liberalerna ett stort ansvar. Det finns hur mycket pengar som helst till konsulter och privat vinstjakt medan sjuksköterskor och läkare får sparken.

Ja, Liberalerna och Vänsterpartiet har olika syn på saker och ting. Vänsterpartiet tycker inte att utbildning, äldreomsorg och sjukvård ska styras av vinstjakt. Här ska vi ha samma värde, människovärdet. (Applåder)

Anf. 95 EBBA BUSCH THOR (KD):

Fru talman! Trots att det ännu inte råder lågkonjunktur är det kris i Kommunsverige, och det drabbar välfärden. Det gäller inte minst sjukvården, som har stora problem runt om i hela landet. Inte ens de rikaste regionerna klarar av att ge alla patienter rätt vård i tid. Inte ens de rikaste regionerna klarar av att ge personalen goda arbetsvillkor. Så här är det trots att Sverige redan i dag satsar ungefär lika mycket på vården som exempelvis Frankrike och Nederländerna, som inte har samma problem med köer och långa väntetider.

Sjukvården behöver mer resurser. Det är ingen tvekan om den saken. Men enbart mer pengar kommer inte att lösa vårdens problem. Det är inte pengar som är problemet när en tysk läkare i genomsnitt träffar tre patienter på samma tid som en svensk läkare bara träffar en patient. Inte heller är det en fråga om lathet eller arbetsovilja, om någon skulle tro det. Nej, det har att göra med sjukvårdens struktur.

Det är uppenbart att det saknas rationella skäl att fortsätta att driva sjukvården utifrån principen att 21 olika regioner, landsting, ska ha ansvaret. Det är ineffektivt, byråkratiskt och föråldrat.

Efter åtta år på Socialdepartementet, där vi prövade en rad olika reformer, landade Kristdemokraterna i att staten måste ta över ansvaret. Denna dörr har nu även M, L och SD öppnat. Jag hoppas få höra fler partier antingen motivera sitt stöd till landstingen eller ge sitt stöd till att staten tar över ansvaret. Var man bor i landet ska inte avgöra ens chans att få god vård i tid.

Anf. 96 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S) replik:

Fru talman! Den socialdemokratiska regeringen införde 2006 en lag som förbjöd vårdgivare att låta dem som har råd att köpa sjukvårdsförsäkring tränga undan människor som inte har råd att göra detta från vårdköerna. Dessvärre upphävde Kristdemokraterna lagen redan 2007 och återinförde möjligheten till gräddfiler. Det var dock inte vad man ville ha, utan Göran Hägglund, dåvarande ansvarigt statsråd och partiledare, sa att det aldrig får handla om gräddfiler och att den gemensamma vården ska ges efter behov, inte efter plånbokens storlek eller något annat.

Nu ser vi att det blev precis så som vi sa att det inte skulle vara. Då undrar jag hur Kristdemokraterna ställer sig till ett initiativ för att komma till rätta med gräddfilerna i sjukvården. Jag är helt övertygad om att det finns ett starkt stöd i Sverige för den svenska modellen, där man får vård efter behov, inte efter om man har råd att betala sig före i köerna. Därför är det oroande att höra hur Ebba Busch Thor nu pratar om att människor ska betala mer för sjukvården. Vad är det som Kristdemokraterna vill göra här?

Anf. 97 EBBA BUSCH THOR (KD) replik:

Fru talman! Ni ska nu få höra något ovanligt. Jag ämnar svara på statsministerns fråga. Vi är beredda att stödja initiativ som säkerställer att det inte är plånboken som avgör vilken vård man får. Vi kommer heller inte att bidra till alternativ och bedriver i dag ingen politik som innebär att man ska behöva betala en massa mer för den vård man är i behov av. Det är inte vår politik och kommer inte att vara det.

Min fråga tillbaka till statsminister Stefan Löfven blir: Är Stefan Löfven beredd att göra det som krävs för att korta vårdköerna på riktigt och ge personalen de arbetsvillkor som de förtjänar? Är Stefan Löfven beredd att se över frågan om ett statligt huvudmannaskap för landstingen?

Anf. 98 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S) replik:

Fru talman! Vi har redan påbörjat en förstärkning av resurserna till sjukvården, och vi kommer att behöva göra mer. Men det är faktiskt 13000 fler anställda i svensk sjukvård nu.

Vi är beredda att se till att välfärdens finansiering säkras, men det kommer en hel del idéer från högerkanten. Moderaterna beslutade på sin stämma att utreda om vi inte helt ska lämna den offentliga finansieringen, och när Ebba Busch Thor fick tänka fritt i en intervju i Svenska Dagbladet sa hon att vi behöver en diskussion om att ha mer privat finansiering och höjda avgifter. Att gå mot höjda avgifter är något som Kristdemokraterna redan har gjort. Man vill ta bort den avgiftsfria mammografin för kvinnor, och man vill ta bort den avgiftsfria öppenvården för människor över 85.

Varför vill Kristdemokraterna att människor ska betala mer ur egen ficka för sjukvård, och vad blir nästa steg när det gäller att människor ska betala mer för sjukvård?

Anf. 99 EBBA BUSCH THOR (KD) replik:

Fru talman! Först och främst stämmer det inte att vi vill ta bort sådant som är avgiftsfritt. Vi lägger 30 miljarder mer under denna budgetperiod än vad Socialdemokraterna gör på välfärd och trygghet – 30 miljarder mer! Detta möjliggör för de regioner som tror att avgiftsfritt är avgörande och ser att det gör skillnad för att människor ska få vård i tid. De har betydligt mer utrymme att göra detta med vår budget än med Socialdemokraternas.

Vi har i dag människor som betalar ungefär 50 procent i skatt och som ändå känner att de behöver lägga mer pengar ur sin egen plånbok för att säkerställa att de får vård i tid. Varför då? Jo, därför att statsminister Stefan Löfven är den statsminister som gång på gång har slagit rekord i vårdköer – rekord! Det är detta vi borde prata om i dag: hur vi säkerställer rätt finansiering och mer resurser till välfärden, mer än vad Socialdemokraterna lägger, men framför allt ett kunnande om hur vi säkerställer att dessa pengar verkligen når patienterna och förbättrar arbetsvillkoren. Detta kunnande har inte S. (Applåder)

Anf. 100 JONAS SJÖSTEDT (V) replik:

Fru talman! Ebba Busch Thor! Vi har en mycket allvarlig välfärds kris. Vi har uppsägningar i sjukvården, vi har nedläggningar av hela verksamheter i olika kommuner och vi har ogenomtänkta besparingar. Det finns ett akut behov av ett tillskott till kommuner och regioner, och vi menar att detta bör vara på minst 10 miljarder kronor.

Jag hade hoppats att Stefan Löfven skulle ge ett besked i dag om att vi ska få ett tillskott, men inget besked kom. Det kom bara uttalanden i största allmänhet. Detta är jag bekymrad över, för kommunerna måste få reda på nu hur det kommer att bli. Nu när inget besked kommer från regeringen undrar jag: Är Kristdemokraterna beredda att sätta sig tillsammans med Moderaterna och Vänsterpartiet i finansutskottet och ta fram ett gemensamt initiativ som garanterar ett betydande tillskott till välfärden?

Anf. 101 EBBA BUSCH THOR (KD) replik:

Fru talman! Vi prövar igen att svara på frågan. Svaret till Jonas Sjöstedt är: Ja, det är vi.

Jag delar Jonas Sjöstedts oro för tillståndet i den svenska välfärden. Vi är överens om att situationen inom inte minst sjukvården är alarmerande och att januaripartierna prioriterar fel. Frågan är hur pass mycket mer vi är överens om. Vänsterpartiet vill öka utgifterna med 43 ½ miljard i år. Det är mer än 4 procent av bnp och tre gånger mer än Sveriges ekonomiska tillväxt. Skatterna höjs med 39 miljarder samtidigt som den fungerande kömiljarden stryks.

Dessutom kan man inte höja skatterna i en vårbudget. Skatter höjer man på hösten eller helst inte alls, om man är kristdemokrat. Eventuella extrapengar måste alltså hittas i den budget som redan antagits. Därför har vi identifierat ca 7 miljarder kronor – finansierat och klart – som borde omprioriteras till välfärdens kärna. Det är mycket möjligt att det finns mer. Är Vänsterpartiet berett att förhandla utifrån dessa premisser?

Anf. 102 JONAS SJÖSTEDT (V) replik:

Fru talman! Jag hade hoppats att regeringen skulle kunna ge ett besked i dag och att det skulle bli ett ordentligt tillskott till välfärden, men det blev bara ord. Jag hoppas fortfarande att regeringen kommer med ett tillskott som överstiger det alltför låga tillskott som Moderaterna har och som är större än det som Kristdemokraterna föreslår.

Det är alldeles riktigt att vi har en finansiering för en välfärd som kan investera, inte bara klara den nivå som man har nu. Om regeringen inte kommer med något mer än ord är jag beredd att sätta mig ned och förutsättningslöst diskutera utifrån de olika partiernas syn för att se till att kommuner och regioner får en bättre ekonomisk situation.

Anf. 103 EBBA BUSCH THOR (KD) replik:

Fru talman! Bra, då tycker jag att vi skrider till verket med detta. Och bara så att åhörare och tittare hänger med när det gäller varför vi över huvud taget diskuterar detta: Det har att göra med att Stefan Löfven och Magdalena Andersson, trots att höstbudgeten för detta år antogs i denna kammare för bara några veckor sedan, i december inte kunde förutse den kris som vi har i välfärdssektorn runt om i landet. Både Kristdemokraterna och Vänsterpartiet tog på olika sätt höjd för det i sina alternativ i höstas. Därför är vi beredda att förhandla om en tilläggsbudget som vi skulle kunna gå fram med snabbt i finansutskottet, inte vänta till i juni.

Vi måste hörsamma nödroppen från kommunerna, äldreomsorgen och sjukvården. Såväl de som är i behov av vård och omsorg som personalen förtjänar bättre.

Anf. 104 Miljö- och klimatminister ISABELLA LÖVIN (MP) replik:

Fru talman! Ebba Busch Thor och jag har mycket gemensamt. Våra medlemmar har sida vid sida i kyrkor och föreningslokaler Sverige över engagerat sig för att hjälpa människor på flykt. Också här i kammaren har vi stått sida vid sida i kampen för en medmänskligare värld, vägleda av en moralisk kompass när det gäller att de svagaste i samhället aldrig ska lämnas ensamma. Men Kristdemokraterna har nu bytt kurs. I EU röstar man emot räddningsinsatser för flyktingar på Medelhavet, och här hemma har Ebba Busch Thor bytt sin övertygelse om att barn ska få återförenas med sina föräldrar mot ett allt närmare samarbete med Sverigedemokraterna.

Min fråga till Ebba Busch Thor är: Vad säger du nu till dina medlemmar som engagerar sig i kyrkans arbete för gömda flyktingar och som serverar soppa till papperslösa? Vad säger du, och hur förklarar du den vändning som ni har gjort i politiken?

Anf. 105 EBBA BUSCH THOR (KD) replik:

Fru talman! Sverige har under lång tid bedrivit en migrationspolitik som gör att många människor har lämnats efter – många av de allra mest utsatta, många av dem som vi med stora ord här i denna kammare och på andra håll har lovat att vi ska finnas där för. De blir många gånger kvar i konflikttrabbade områden – i oroshärdarna – i fullkomligt inhumana situationer. Det är många gånger äldre som inte klarar de farliga illegala flyktvägarna över Medelhavet och genom Europa. Det är många gånger sjuka och barn.

Vi måste ha en annan ordning, där migrationspolitiken i Sverige i dag i första hand hjälper de allra mest utsatta. Vi har ett stort söktryck mot

Sverige. Det är fortfarande alldeles för stort. Det beror på människor som inte har rätt till asyl. Det vill vi ändra på.

Anf. 106 Miljö- och klimatminister ISABELLA LÖVIN (MP) replik:

Fru talman! Jag hörde egentligen inget svar. Det finns människor som har asylrätt och som söker sig till Sverige. Nu vill Kristdemokraterna till exempel att de barn som flyr från Syrien och som har ett enormt utsatt läge sedan inte ska ha rätt att återförenas med sina föräldrar.

Före valet sa Ebba Busch Thor att hon absolut inte kunde tänka sig ett samarbete med Sverigedemokraterna på ens 20 års sikt. Nu kan hon visst samarbeta med dem i alla frågor enligt en intervju som hon har gett.

Då undrar jag om Ebba Busch Thor alltså inte håller med den gamle kristdemokratledaren Alf Svensson som sagt att det finns en kolossal aningslöshet vad gäller Sverigedemokraterna och att KD inte ska ha med dem att göra på grund av deras människosyn. Håller Ebba Busch Thor inte med om att det är farligt att bygga ett samhälle som Sverigedemokraterna ser och som delar upp oss i vi och dom? Jag undrar, Ebba Busch Thor, vad det är som har fått din moraliska kompass att rotera så snabbt att du nu kan samarbeta med Sverigedemokraterna.

Anf. 107 EBBA BUSCH THOR (KD) replik:

Fru talman! Isabella Lövin verkar varken kunna läsa tidningen och mina citat korrekt eller ha koll på grundläggande asylskäl. Är man barn eller vuxen och är i behov av skydd och en fristad i Sverige ska

man kunna få det. Man ska inte behöva tvivla på det på det sätt som i dag sker på grund av otillräckliga och felaktiga bedömningar hos till exempel Migrationsverket. Är man ett barn som flyr från Syrien ska man kunna få skydd här i Sverige. Den sortens familjeåterförening kommer vi aldrig att stå i vägen för. Vi fortsätter att värna den.

Men jag har också fått stöd från tidigare partiledare i mitt eget parti kring att om man är trygg i sina värderingar kan man samtala med alla partier i Sveriges riksdag som är folkvalda, utifrån sin egen övertygelse och utifrån sina grundläggande värderingar om att stå upp för det som är rätt och riktigt. Och det fortsätter att vara vår kompass i välfärdsfrågorna och i migrationspolitiken.

Anf. 108 JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Åhörare! Jag har en dotter som tog studenten för ett halvår sedan, och jag är väldigt stolt över henne. Jag vill att hon ska få känna sig fri och känna sig trygg, hitta en kärlek och framför allt få skapa sitt eget liv – ett liv hon själv väljer. Det gäller för övrigt alla mina barn.

Nästa vecka är det 18 år sedan en annan pappa beslutade sig för att mörda sin egen dotter – Fadime – för att hon ville leva sitt eget liv. När jag ska sova på kvällen kan jag vara orolig för att någon person ska göra mina döttrar eller mina söner illa. När Fadime gick och lade sig på kvällen var hon orolig för att hennes egen pappa skulle göra henne illa.

Med januariavtalet som verktyg har vi sett till att ytterligare utveckla och förstärka det svåra och viktiga arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck i alla former.

Häromdagen kom en rapport från Norrby, en stadsdel i Borås som är ett av de så kallade utsatta områdena i Sverige. Den handlar om flickor som angrips av moralpoliser för sin klädsel eller för att de inte bär slöja och om hur ett illiberalt klansystem tagit kontroll över hela området. Det finns mycket kvar att göra i Sverige när det gäller detta.

Liberalerna vill se ett förortsluft för att Sverige inte ska ha några särskilt utsatta områden om tio år. Rättsstaten måste omedelbart upprätta sin kontroll i dessa områden, och fattigdomen i alla sina bemärkelser måste bekämpas långsiktigt. Den mentala istiden måste få ett slut. Vi talar i praktiken om en Marshallplan för de områden där utsattheten är som värst. Det kommer att ta hela detta årtionde för att lyckas. Men det finns inga andra liberala alternativ. Vårt uppdrag är att flytta människor från utanförskap till innanförskap. (Applåder)

Anf. 109 EBBA BUSCH THOR (KD) replik:

Fru talman! Det fanns tidigare en stor samsyn mellan Liberalerna och Kristdemokraterna om kriminalpolitiken och behovet av fler poliser. Vi ansåg båda att polisen utreder för få brott och att för få brottslingar straffas. Liberalerna har tidigare lyft fram NewYork-polisen som ett framgångsexempel. En viktig del i deras arbete var just att lagföra kriminella även för så kallade vardagsbrott.

Vi välkomnar att Liberalerna insåg att gängsamtalet med regeringen var fruktlös, eftersom Miljöpartiet i praktiken fick igenom sitt veto. Men genom att stötta januariöverenskommelsen bidrar Liberalerna till en ökad otrygghet. Om den budget som januaripartierna presenterade i höstas fullföljs kommer det nämligen att ske besparingar inom rättsväsendet. Om några år innebär budgeten att polisen,

Åklagarmyndigheten och domstolarna får göra nedskärningar. Vad säger Johan Pehrson till dem som röstade på Liberalerna i tron att det skulle till att fler åtalades och dömdes för brott?

Anf. 110 JOHAN PEHRSON (L) replik:

Fru talman! Ebba Busch Thor och Kristdemokraterna tar upp en mycket viktig fråga. För ett år sedan hade vi en budget från Moderaterna och Kristdemokraterna som vi delvis indirekt släppte fram genom att vi från Liberalerna, och för den delen även Centerpartiet, inte protesterade. Men i våras fick vi lägga till 800 miljoner kronor extra, eftersom det som anslogs i budgeten inte räckte. Nu har vi lagt till 700 miljoner kronor extra. Och vet du vad, Ebba Busch Thor, jag tror faktiskt att det behövs ännu mer.

När det gäller den diskussion som nu förs i medierna, och som det var presskonferenser om i går, delar jag uppfattningen att pengarna till välfärden inte räcker. För oss liberaler är en fungerande rättsstat en stor del av en fungerande välfärd, eftersom den är till för dem som är mest utsatta.

Liberalerna står bakom ett avtal för att vi har fått garantier. Och vi driver på för 10000 fler nya polisanställda, vilket är helt avgörande. Jag vill understryka att det kanske är ett minimum. Vi kommer att göra mer, och mer resurser måste anslås nästa år.

Anf. 111 EBBA BUSCH THOR (KD) replik:

Fru talman! Vi såg en kraftigt ökad tillströmning av mål förra året. Det gjorde att det som fanns i KD-M-budgeten faktiskt inte räckte till när verkligheten förändrades under förra året. Därför sköt vi också till mer

resurser. Det gläder mig därför att höra att det finns en sådan insikt här.

64 procent av poliserna anser att lönen är den viktigaste frågan om de ska stanna kvar i yrket. Regeringen strök detta ur budgeten. Regeringen ville inte anslå en krona extra under gängsamtalet. Man tog, som sagt, bort den särskilda lönesatsningen. Domstolarna får bara hälften av vad de har begärt. Satsningen på Åklagarmyndigheten blir i realiteten en nedskärning redan nästa år. Och regeringen underfinansierar alltså domstolarna, trots att man bedömer att antalet brottmål kommer att öka med 35 procent mellan 2015 och 2022. Polisen har själv räknat ut att det saknas 1½ miljard kronor för att nå 10000 fler polisanställda 2024.

Anf. 112 JOHAN PEHRSON (L) replik:

Fru talman! Jag är glad över att Ebba Busch Thor driver på detta. Som jag sa i mitt inledningsanförande reglerar januariavtalet ett antal frågor om hur vi tar Sverige framåt med liberala reformer. En grundbult på rättsområdet är att det ska bli 10000 fler nya polisanställda. Det måste rimligen få följd i övriga delar av rättsväsendet.

När jag reser runt och besöker min gamla arbetsplats Örebro tingsrätt eller migrationsdomstolen i Göteborg ser jag hur mårrummen ser ut, hur akterna står där och riskerar att samla damm till en stor kostnad och till stort förfång både för dem som är utsatta för brott och för dem som väntar på ett besked om att få stanna eller inte. Dessa långa kötider innebär en rättsförlust. Jag brukar säga att man kan ha köer på Systembolaget, men man ska ha inte ha köer till domstolen.

Jag lovar att pengarna kommer att komma. Det handlar också om regeringens självbevarelsesdrift. Annars är man inte ens omvalbar.

Anf. 113 Miljö- och klimatminister ISABELLA LÖVIN (MP):

Fru talman och ärade åhörare! För tredje året i rad kom Sverige på första plats i rankningen av vilka länder som har den bästa klimatpolitiken. Det är internationella miljöorganisationer som gör den rankningen. Utsläppen är på väg ned, trots att vi har haft en stark högkonjunktur och trots att det tar tid för reformer att träda i kraft. Nu sätts Sverige på kartan när Europas största vindkraftspark byggs i Piteå, Europas största batterifabrik byggs i Skellefteå och världens första fossilfria stålindustri byggs upp i Luleå. Med grön politik skapas tusentals jobb utanför storstäderna.

Klimatomställningen har lagt grunden för en ny grön våg, men ändå finns det partier som vill stoppa den. Man säger här i kammaren att det inte spelar någon roll vad vi gör eftersom Sverige är så litet och våra utsläpp så små. Det är fel på tre sätt.

För det första: Det spelar roll vad vi gör, för det gynnar oss själva. Det gynnar vår industri, vår sysselsättning och vår miljö.

För det andra: Om alla länder som står för mindre än 2 procent av jordens utsläpp lades ihop till ett land skulle vi vara jordens största utsläppare – större än Kina, Indien och Ryssland tillsammans, det vill säga jordens största utsläppare.

För det tredje: Vi visar det ledarskap som världen så desperat behöver nu. Sedan vår klimatlag antogs har andra länder tagit efter oss, och nu

har Finland, Danmark och Österrike mer ambitiösa klimatmål än vad vi har.

Världen behöver framtidstro, men framtidstro handlar inte om att tro eller hoppas på det bästa utan om att jobba för en bättre framtid. Jag vill säga som Ingemar Stenmark: Jag vet ingenting om tur, det enda jag vet är att ju mer jag tränar desto mer tur har jag.

Den ljusa framtiden skapar vi själva genom att jobba här och nu.
(Applåder)

Anf. 114 ULF KRISTERSSON (M) replik:

Fru talman! I dag presenteras forskarrapporten *Svensk politik för globalt klimat*. I den menar man att den globala utsläppsminskningen måste vara politikens verkliga mål. Nu är det forskare och inte politiker som har skrivit den, och de tycker nog inte som vare sig ditt eller mitt parti, Isabella Lövin – men de kanske kan lära oss någonting.

De skriver att stängningar av existerande kärnkraftverk riskerar att leda till stora ökningar av utsläppen i grannländer som Polen och Tyskland genom att exporten av fossilfri el minskar och ersätts med kolbaserad elkraft. Hur ser Isabella Lövin på alla varningar om att avvecklad kärnkraft i Sverige ökar utsläppen i världen?

Anf. 115 Miljö- och klimatminister ISABELLA LÖVIN (MP) replik:

Fru talman! Först och främst har Sverige aldrig haft ett så stort elöverskott som vi har just nu. Vi exporterar till länder som exempelvis Finland, där man fortfarande sliter med att bygga klart det

kärnkraftverk man beslutade om i början av 2000-talet. Kostnaderna för att bygga det kärnkraftverket har skenat iväg – det har tredubblats – och när det väl står färdigt kommer kostnaden för konsumenterna att vara mycket högre än för dem som köper billig vindkraftsel.

Vi har en explosion av vindkraftsel i Sverige just nu, och det ligger 18 terawattimmar i pipeline. Detta byggs på helt marknadsmässiga grunder. Min fråga till dig, Ulf Kristersson, är därför: När du talar om att andra ägare än Vattenfall har beslutat, på marknadsmässiga grunder, att det inte är lönsamt att renovera gamla reaktorer som R1 och R2 – vilka ägare tänker du då på? Är det ryska investerare, eller är det kinesiska? Vilka är det? Det finns nämligen inga marknadsmässiga aktörer som vill investera i R1 och R2. (Applåder)

Anf. 116 ULF KRISTERSSON (M) replik:

Fru talman! Jag noterar att Isabella Lövin inte ens tangerar min fråga i sitt svar. Hon är inte ens i närheten. Jag vill alltså veta hur Isabella Lövin ser på varningarna för att stängd svensk kärnkraft skulle öka utsläppen i andra delar av världen. Jag ställer frågan ännu enklare: Har de forskare, analytiker och prognoser fel som nu säger att utsläppen i andra länder kommer att påverkas och att det globala klimatet riskerar att påverkas om vi avvecklar den svenska kärnkraften? Har de fel, Isabella Lövin?

Anf. 117 Miljö- och klimatminister ISABELLA LÖVIN (MP) replik:

Fru talman! Alla länder har skrivit under på att vi ska klara 1,5-gradersmålet. Tyskland är på väg att avveckla sin kolkraft *och* sin kärnkraft; man har en explosion av el från vind och sol, det vill säga

förnybar el, där. Danmark har satt ett ännu ambitiösare mål än vad Sverige har. Om länderna lever upp till sina löften kommer den kolkraft som dessa forskare refererar till alltså inte att finnas. Det vi importerar några få dagar om året är inte främst kolkraft från Tyskland, utan det är vattenkraft från Norge.

Energiöverenskommelsen, som innebär en stabilitet för enorma investeringar och skapar tusentals jobb i Sverige just nu, har Moderaterna svikit och lämnat. Det har skapat en osäkerhet för den explosion av förnybar el som vi så otroligt väl behöver. Vi behöver satsa på forskning om lagring och överföring, inte investera i rostiga reaktorer. (Applåder)

Anf. 118 EBBA BUSCH THOR (KD) replik:

Fru talman! Januariöverenskommelsens skattepolitik skiljer sig radikalt från den som Alliansen stod för och som Kristdemokraterna alltid har stått för. När vi som socialt borgerligt parti riktat våra skattesänkningar har de alltid gått främst till låg- och medelinkomsttagare. Det märktes bland annat i M-KD-budgeten, som gav en vanlig familj flera hundra kronor mer i månaden. Breda skattesänkningar är en del av en välfärdspolitik som gör det möjligt för fler familjer att till exempel köpa sig ett hus eller bygga upp sitt eget sparande.

Nu är det annorlunda. Trots att huvudreformen i regeringens budget var sänkt skatt fick vårdbiträdet 0kronor. Läraren fick 0kronor av detta, och polisen fick 0kronor. Isabella Lövin fick dock en skattesänkning som motsvarar två hela månadslöner för en undersköterska. Varför är det viktigare att en minister får en skattesänkning än att en undersköterska får det?

Anf. 119 Miljö- och klimatminister ISABELLA LÖVIN (MP)

replik:

Fru talman! Jag tycker verkligen inte att det är viktigare att en minister får en skattesänkning än att en undersköterska får det; jag skulle önska att det var tvärtom.

Jag tycker dock att det är viktigt att politiker är någorlunda hederliga i vad de framför i Sveriges riksdag. Vi har en publik och tv-tittare som verkligen tror på det här. Ebba Busch Thor erbjöd ju själv ett borttagande av värnskatten för att få sitta i regering tillsammans med Centerpartiet och Liberalerna. Min fråga till Ebba Busch Thor måste därför bli: Hur kunde du ge ett sådant erbjudande om du tycker att det är så dåligt? Var det så viktigt att få sitta i Regeringskansliet, med stöd av Sverigedemokraterna, att du kunde offra undersköterskornas lönekuvert?

Anf. 120 EBBA BUSCH THOR (KD) replik:

Fru talman! I förra veckan hörde vi den här attacken från Mikael Damberg i tv, och nu hör vi den från Isabella Lövin. Man låter som om man har hittat någonting som varit dolt – ett radikalt avslöjande – men det här satte vi ju på pränt och var helt öppna med.

Jag har inga problem med att hårt arbetande människor får sänkt skatt och lite mer kvar i plånboken i slutet av månaden. Det jag tycker är fullkomligt oansvarigt och oförsvarbart är att en minister får närmare 50000 kronor i sänkt skatt i år medan ett vårdbiträde eller en polis får 0 kronor i skattesänkning. När vi sänker skatten får alla ta del av det, och vi har riktat det främst till låg- och medelinkomsttagarna.

Vi valde inte att prioritera värnskatten i vår enskilda budget. Vi var beredda att göra det i förhandling – men inte bara. Det hade vi aldrig gjort. Barnfamiljerna ska inte behöva betala notan när vi är med och styr, men så är det uppenbarligen när MP och S styr.

Anf. 121 Miljö- och klimatminister ISABELLA LÖVIN (MP)

replik:

Fru talman! Tack för det inlägget, Ebba Busch Thor! Det var inte särskilt klart. Ebba Busch Thor tycker tydligen att det är bra om hårt arbetande höginkomsttagare får sänkt skatt, och samtidigt är det fel om de får det. Jag står upp för vad Miljöpartiet tycker, och det är inte att man ska prioritera sänkt skatt för dem som tjänar allra mest. Det kommer det aldrig att vara. Ebba Busch Thor ville tydligen ge det för att få en alliansregering. Det var ingen hemlighet, och Ebba Busch Thor bekräftade det just. Bra!

Vad den här regeringen gör är att höja pensionerna för de pensionärer som har jobbat ett helt liv och behöver förstärkning. Vi höjer bostadstillägget. Vi ger ett stöd till att bygga billiga hyresrätter. Det är en lång rad reformer som gör att det faktiskt blir mycket enklare för dem som i dag har de största behoven.

När Ebba Busch Thor tillsammans med Moderaterna röstar igenom budgetar sänker man skatterna för de rikaste. (Applåder)

Partiledardebatten var härmed avslutad.

Kapitlen 11-13 berör många statsråd. Här kan anges de som inte nämnts i det föregående:

Eva Nordmark, Arbetsmarknadsminister
Åsa Lindhagen, Jämställdhetsminister
Magdalena Andersson, Finansminister
Lena Micko, Civilminister
Per Bolund, Finansmarknads- och bostadsminister, biträdande finansminister
Tomas Eneroth, infrastrukturminister
Ibrahim Baylan, Näringsminister

Deras arbetsuppgifter finns i kapitel 14 om aktörer.

Ardalan Shekarabi

Socialförsäkringsminister
[Socialdepartementet](#)

”De som varit med och byggt landet genom sitt arbete har lagt grunden för vår gemensamma välfärd. De har rätt till en trygg ålderdom. Därför är höjda pensioner min främsta prioritering.”

Ardalan Shekarabis områden

- [Socialförsäkringar](#)
- [Spelpolitik](#)

Socialförsäkringar

Socialförsäkringen handlar om att ge ekonomisk trygghet vid sjukdom, ålderdom och när barnen är små. Området omfattar sjukförsäkringen, pensionerna samt föräldraförsäkring och bidrag till föräldrar.

[Om socialförsäkringar](#)

Relaterad navigering

- [Socialförsäkringar i statens budget](#)
- [Rättsliga dokument](#)
- [Myndigheter med flera](#)
- [Remisser](#)
- [Kontakt](#)
-

[Ansvariga för socialförsäkringar](#)

Genvägar

- [Prisbasbelopp för år 2020](#)
- [Inkomstbasbelopp och inkomstindex för år 2020](#)
- [Pensionsgruppen](#)
- [Hållbara pensioner](#)
- [Jämställda pensioner](#)
- [Insatser för pensionärer 2015-2018](#)
- [En modern föräldraförsäkring](#)
- [Samling för friska arbetsplatser](#)
- [Åtgärdsprogram för ökad hälsa och minskad sjukfrånvaro](#)

Spelpolitik

Området spelpolitik handlar om att förebygga spelberoende och att skapa en sund och säker spelmarknad där sociala skyddsintressen värnas genom att efterfrågan på spel tillgodoses under kontrollerade former.

Om spelpolitik

Relaterad navigering

- [Spelpolitik i statens budget](#)
- [Rättsliga dokument](#)
- [Myndigheter med flera](#)
- [Remisser](#)
- [Kontakt](#)
-

Ansvariga för spelpolitik

Genvägar

- [Om regeringens arbete med en omreglerad spelmarknad](#)

Det är dålig ordning på skatterna och socialföräkringarna.

På 1960-talet kom Allmänna skatteberedningen med ett tjockt betänkande om att ändra inkomstskattesystemet från sambeskattnings till särbeskattnings. Det var ett dåligt betänkande. Remisserna ledde till en tjock bok som inte heller gav något värdefullt. Ett par offentliga utredningar till visade att utredarna inte förstod problemet.

Jag utredde problemen och berättade för finansminister Sträng. Han genomförde själv 1970 års skattereform. Han följde förslag jag lämnat. Om man skulle kunna genomföra en omläggning till särbeskattnings måste man hantera problemet med att hemmafruarna kostade pengar. Jag föreslog ett hemmamaakeavdrag som var av lämplig storlek och som Sträng använde sig av.

Med inflationen minskade sedan avdragets styrka och försvann så småningom när hemmafruarna minskat tillräckligt i antal.

Kapitalinkomstbeskattnings var inte tillräckligt bra i 1970 års skattereform. Viktig var avdragsrätten för kapitalkostnader, som gjorde att avdragsresultaten blev bättre för dem med höga inkomster. Jag föreslog att kapitalinkomsterna skulle läggas vid sidan om arbetsinkomsterna och ge skattelättnader oberoende av arbetsinkomsterna.

Till 1982 års begränsade skattereform föreslog Thorbjörn Fälldin i den riktningen. I 1990 års skattereform genomfördes det helt med skattesats 30% som vi har sedan dess.

Pensionärernas bostadsbidrag var 1970 kommunala, med stora variationer. Gertrud Sigurdson lyckades få dem statliga med samma verkan för alla. Men de har andra stora och katastrofala brister i konstruktionerna.

Barnfamiljerna hade bostadsbidrag på 1970-talet men hade inte dagens konstruktion. Socialminister Sven Aspling hade en medhjälpare som skötte bidragen, men inte förstod sig på dem. Han var mer intresserad av sin karriär. När socialdemokraterna förlorade makten 1976 var hans första förslag att Aspling lovat honom en landshövdingepost och det fick han i Vänersborg.

Friggebo blev bostadsminister, men förstod inte att familj med två barn kunde ha större bostadskostnader än familjer med 1 barn, hon betraktade alla familjer bestående av tvillingar.

Ingvar Carlsson tog bort det fungerande räntesystemet för bostäder. Hans Gustafsson blev bostadsminister och var bra på det. Han genomförde bostadsbidrag för barnlösa unga och barnlösa äldre och gjorde om bostadsbidragen för barnfamiljerna så att de slapp marginaleffekter över 100%. Han dog emellertid och bostadsbidraget för barnlösa äldre försvann i ovist nit.

Inkomstskattesystemet är inte gjort efter skatteförmåga. Jag försökte få Sträng göra det efter skatteförmåga, men han lyckades inte med det. Och det hänger med i 1990 års skattereform. Och innebär att ensamstående, beräknat efter skatteförmåga, är missgynnade med nära 40 000 kr per år i förhållande till en make. Något som politikerna inte tycks känna till.

Inkomstskattesystemets grundavdrag ligger långt under de rimliga lägsta levnadskostnaderna, vilket gör att de med låga inkomster betalar orimligt höga inkomstskatter. Om man höjer grundavdraget till rimligare nivå måste man höja skattesatserna för högre inkomster på ett sätt som ingen där accepterar.

Det man kan göra för att få bort orimligheterna vid låga inkomster är att införa bostadsbidrag på lämpligt sätt. Ungdomar utan barn kan få bostadsbidrag och de bidragen bör kompletteras på lämpligt sätt för äldre utan barn.

Gemensamt för bostadsbidrag för icke-pensionärer och pensionärer är att regeln om att 15% av kapital och taxeringsvärden ska tas upp som inkomst måste tas bort med omedelbar verkan. Regeln är en skam för socialdemokraterna och hela det politiska systemet.

Den borde ha tagits bort redan i 1990 års sattereform, men har till och med försämrats sedan dess. Göran Persson borde ha tagit bort den men försämrade den.

Socialförsäkringsministern före nuvarande minister visade inget intresse för de orimliga socialförsäkringarna.

Just nu när regeringen spenderar 6 miljarder kr per år för att ta bort värnskatten för dem med de största inkomsterna är det synnerligen anmärkningsvärt att regeringen för dem med de lägsta inkomsterna behåller reglerna om 15% av kapital som innebär en förmögenhetsskatt som förminskar och omöjliggör bostadsbidrag och bostadstillägg. Inga andra har förmögenhetsskatt.

I det följande upprepas sex tidigare sidor med kravet att den nya socialförsäkringsministern ska få bättre ordning på socialförsäkringarna. Han bör intressera sig också för bidragen till barnfamiljerna.

Barnfamiljer med bostadsbidrag.Förslag för 2019

Enligt gällande regler för barnfamiljernas bostadsbidrag ska de trappas av med 20% av den del av inkomsten som överstiger 150 000 kr per år.

Det bör höjas till 200 000 kr per år= 16 666 kr per månad.

För ensamman med 1, 2 och 3 barn räcker då inkomsterna efter skatt till levnadskostnader ungefär enligt konsumentverkets beräknade kostnader mm och hyror för lägenheter enligt boverkets krav.

Enligt beräkningarna i det föregående ligger den lämpliga inkomstgränsen för ensamman på cirka 17000 kr per månad= 204 000 kr per år

För makar/sambor med 1 barn skulle avtrappningen kunna börja vid cirka 14 000 kr per månad, för 2 barn vid inkomst cirka 16 000 kr och för 3 barn vid cirka 17 000 kr. För enkelhets skull kan man nog sätta gränsen till 16 666 kr per månad = 200 000 kr/år.

Marginalskatten i avtrappningsperioderna är cirka 30%, bostadsbidragen avtrappas med 20% och barntillsynsavgifterna ligger kanske på 2-4% av inkomsterna. Summan blir marginal-effekter cirka 52-54%.

Om inkomstgränsen för avtrappnings början höjs med 50000 kr innebär det att avtrappningarna minskar med 10000kr under året. Om man behåller gränsen vid 150000 kr betyder det att levnadskostnad 174000 kr för ensam förälder minskar till 164000 kr. För makarna minskar 269000 till 259000. Men vill man ha mer exakt måste man räkna mer exakt.

Bostadsbidrag för barnlösa i åldrar över 29 år upp till pensionsåldrar. Förslag för 2019

För bostadsbidrag till enamma utan barn föreslås här samma bidrag som för åldrarn 18-29 år och samma avtrappningsfaktor 33,33%, men inkomstgräns för avtrappningens början som är satt så att bidraget är avtrappat vid inkomst där underskotten är noll. Cirka 18300 kr/månad = cirka 220000 kr/ år för ensam och cirka 13700 kr/månad = 164400 kr/år per make för makar.

Enligt reglerna kan bostadsbidraget bli 90% av hyran mellan 1800 och 2600 kr per månad = 720 kr per månad = 8640 kr per år. Samt 65% av hyran mellan 2600 och 3600= 650/mån = 7800 kr per år. **Ensam summa bidrag och makar summa bidrag 16440 kr per år =1370 kr/månad.**

16440 är 9,45% av hela levnadskostnaderna 174000 för ensam. 16440 är 6,11% av hela levnadskostnaden 269000 för makar. Då bör man komma ihåg att skattesystemet gynnar makar med 39000kr på året i förhållande till ensam.

Om makarna var för sig har samma inkomst som en ensamstående har makarna tillsammans 2x39500kr= 79000 kr mera disponibelt sedan inkomstskatter och levnadskostnarna betalats.

Avtrappningssträckan blir 49320 kr per år. Inkomst när bidraget för ensam tar slut om avtrappning sker från inkomst 41000 kr blir: 41000+49320= 90320 per år = 7527kr/mån.

Om man höjer gränsen för avtrappnings början till 220000-49320= 170 680=14223kr/månad ska underskottet bli noll. Kontroll: Inkomst 220000 minus skatt cirka 45802= 174198 nästan precis som ensams levnadskostnader 174000

För makarna blir avtrappningsgänsen 164400×2 minus $49320 = 279480$. 139740 per make.

Kontroll:

Inkomst 164400 minus skatt 29376 = 134664 för varje make = 269328 för båda, nästan precis som makars levnadskostnader 269000

Bostadsbidragen bör trappas av från inkomst 170680 kr för ensam och trappas av från inkomst 139740 för make.

De beloppen bör rundas av på lämpligt sätt, förslagsvis inkomstgräns när bostadsbidrag ska börja trappas av med 33,33%:
170 000 för ensam = 14157 kr /månad och
140 000 för make = 11667 kr/månad.

Bidragen är slutavtrappade vid inkomst cirka
För ensam 18300 kr/ månad
För makar 13700 kr/månad för make

Avtrappning sker

För ensam: inkomster mellan 14157 och 18300 kr/ månad.

För make: inkomster mellan 11667 och 13700 kr/ månad.

Marginalskatten är i dessa intervall cirka 29% för ensam och cirka 23% för makar. Med avtrappning 33,33% för bostadsbidrag gör det summa margineffekt cirka 62% för ensam och cirka 56% för makar.

Vid kommunal utebitering 33% som är nästan precis som genomsnittet i Sverige.

Om avtrappningseffekt 20% hade valts hade margineffekterna blivit lägre, men avtrappningarna hade börjat vid en lägre inkomst så att bidragen blivit lägre vid lägre inkomster. Därför har faktorn 33,33% valts istället för 20%. 33,33% är också det som gäller för ungdomsbostadsbidragen. Förslaget för äldre har tidigare innehållit 20% och det kanske kan accepteras, men då får man räkna om.

Socialförsäkringsbalken

Kapitel 97

"Förmögenhet

6 § Tillägg till den bidragsgrundande inkomsten ska göras med 15 procent av den sammanlagda förmögenhet som överstiger 100 000 kronor, avrundad nedåt till helt tiotusental kronor.

I den sammanlagda förmögenheten ingår förmögenhet för varje försäkrad samt för varje barn som avses i 96 kap. 4, 5 a och 9 §§. I fråga om barn som avses i 96 kap. 5 a § ska dock endast hälften av den förmögenhet som tillhör barnet ingå i den sammanlagda förmögenheten. *Lag (2017:1123).*

7 § Tillägg för makars förmögenhet ska fördelas på makarna i förhållande till deras respektive andel av den sammanlagda förmögenheten.

Tillägg för barns förmögenhet ska fördelas lika mellan makar.

8 § Förmögenheten beräknas enligt lagen (2009:1053) om förmögenhet vid beräkning av vissa förmåner, om inte annat följer av 9 och 10 §§.

Förmögenheten beräknas per den 31 december det år som bostadsbidraget avser. "

Regeln om att 15 % av förmögenheter ska tas upp som inkomst vid beräkning av bostadsbidragen bör avskaffas. Regeln bör avskaffas även för bostadsbidrag till personer utan barn och för pensionärernas bostadstillägg.

Detta bör gälla också för ungdomsbostadsbidragen och bidragen till äldre barnlösa

Bostadstillägg och garantipension för pensionärer.

Verkan av kapital

Varken promemorian, regeringen eller utredningarna behandlar inverkan av kapital enligt de gällande reglerna.

De gällande reglerna om att 15 % av kapital ska tas upp som inkomst vid bostadstillägg för pensionärer bör tas bort. Det är särskilt viktigt att taxeringsvärden för pensionärernas fritidshus tas bort.

De gällande reglerna säger att kapital över 100 000 kr för ensam och 200 000 för makar ska inverka på bostadstilläggen så att 15% ska tas upp som inkomst. Det innebär en förmögenhetsskatt för dem med låga inkomster vilket är synnerligen orättvist eftersom de med högre inkomst inte betalar någon förmögenhetsskatt.

Vid skattereformen 1970 sattes de nuvarande gränserna 100 000 och 200 000 till 75 000 och 150 000 och skulle de ha räknats upp med inflationen enligt KPI skulle de nu ha varit drygt 400 000 och 800 000.

Att de gällande reglerna för bostadstilläggen är mycket krävande och olämpliga för pensionärer med låga inkomster har påpekats under flera decennier och det är anmärkningsvärt att regeringen och utredningarna inte beaktar detta.

Varken regeringen, myndigheterna eller de politiska partierna har några offentliga redovisningar om pensionärernas levnads-kostnader, i förhållande till inkomster, skatter och bidrag som gör att det går att bedöma skäligheten i de regler som gäller.

När det gäller bostadstillägg finns i socialförsäkringsbalken följande:

- 99 kap. Innehåll
- 100 kap. Allmänna bestämmelser om bostadstillägg
- 101 kap. Rätten till bostadstillägg
- 102 kap. Beräkning av bostadstillägg
- 103 kap. Särskilda handläggningsregler för bostadstillägg
- 103 a kap. Innehåll
- 103 b kap. Allmänna bestämmelser om boendetillägg
- 103 c kap. Rätten till boendetillägg
- 103 d kap. Beräkning av boendetillägg
- 103 e kap. Särskilda handläggningsregler för boendetillägg

Årskostnaderna för pensionärer 2020

Kostnaderna 2019 156330 är genomsnittskostnader i riket.

Kostnaderna 156330 kr för ensam 2019 kommer kanske att öka med $2\% = 3127$ kr. Då skulle kostnaderna öka och bli cirka 159457, avrundat 160000 kr. Detta skulle vara genomsnittskostnaden i Sverige. Hyran skulle vara ca 5814 kr/månad i genomsnitt.

Bostadstilläggen för ensam höjs förmodligen för hyror upp till 7000 kr/månad. Men 7000 kan inte anses vara genomsnittskostnaden i Sverige. Hyra 7000 kan vara hyran i vissa fall, i nyproduktionen. Och då kan bostadstilläggen vara så att de verkliga kostnaderna för hyran mellan 5814 och 7000= 1186 kr reduceras.

Enligt promemorian: "en person som är berättigad till bostadstillägg får full ersättning för bostadskostnad upp till 3 000 kronor. Från 3 001 kronor till 5 000 kronor är ersättningsgraden 90 procent. För boendekostnader från 5001 till 7000 kronor ersätts 70 procent"

Den verkliga kostnaden för pensionären för 1186 kr blir 30% av $1186 = 356$ kr/månad $= 4272$ kr/år, och det ligger inom ramen för de variationer som kan förekomma kring genomsnittskostnader. Om hyran ökar över genomsnittskostnaden får man minska på andra kostnader.

Genomsnittskostnader är underlag för inkomstskatter. När inkomster går över vissa belopp uppstår överskott som kan ta hand om variationer kring genomsnittskostnaderna. Men vid låga inkomster uppsår underskott och då är det viktigt att det finns bidrag som kan ta hand om dem. Och viktigt veta var det finns överskott och underskott.

Regeringen har ingen politik för hushållsverksamheterna och vet inte vilka som får överskott och underskott. Det måste regeringen visa.

Ensam väntad ändring 2020:

Reducering av tillägg vid stigande inkomsten blir bara med en faktor, 62%. Det s k fribeloppet höjs med cirka 500 kr. Avtrappningen går snabbare på slutet. Den avtrappning med 50% som 2019 sker mellan inkomsterna 147405 och 223185 kr/år skulle ha blivit 62% och avtrappningen slutat vid inkomst 208518 kr/år

Garantipensionen ökas med cirka 200 kr/månad= cirka 2400 kr/år

De regler som föreslås innebär sammantaget att maximalt bostadstillägg höjs från 5 560 kronor till 6 540 kronor per månad. Ökning per år från 66720 till 78480= ökning 11760 kr/år

Höjningen av bostadstillägg och garantipension blir cirka 14160 kr. Om man gjort det 2019 skulle underskottet 417 kr vid pension 5000 kr/månad blivit ett överskott på 13473 kr/år och medgivit en hyra 7000 kr/månad med kostnad 4272 kr/år utöver den normala hela levnadskostnaden 156000kr.

Men det hjälper inte ensam med fritidsfastighet. Maximalt bostadstillägg 2019 är 66720 kr/år. En ensam med fritidsfastighet ska ta upp 15 % av taxeringsvärdet som inkomst. Om tillägget reduceras med 62% av denna inkomst faller hela bostadstillägget bort när taxeringsvärdet är 717419 kr. $717419 \times 0,15 \times 0,62 = 66720$. Det är idag en mycket torftig fastighet.

Att den skulle kunna anses ge en inkomst på 15% av taxeringsvärdet=107612 kr är bortom allt förnuft, det borde en statlig pensionsutredare förstå. Statsminister Göran Persson har inte förstått det och han ses nu kunna bli styrelseordförande i Swedbank och reda upp alla bankens svindlerier.

Bostadstillägg för pensionärer. 16 mars 2006

Från <http://wimnell.com/omr36-39k.pdf>. 060316

Sid

59 **Pensionärer med låga inkomster.**

61 I samband med småhus finns två sätt att bo.

62 Viktiga händelser i bostadstilläggs historia.

62 **I 1990 års skattereform ändrades kapitalinkomstbeskattningen.**

62 **1995 föreslog regeringen att skärpningsregeln skulle tas bort.**

63 **Dråpslaget kom i prop 1995/96:150 och 1996/97:1,
mot pensionärer med fritidshus.**

63 **I intervju av Thomas Hempel i P1:statsminister Göran Persson
sa, att han var beredd dra tillbaka förslagen**

63 **I prop 2000/01:140 har det istället blivit ytterligare
försämringar.**

64 Kommentar 051122:

65 Avskrift av brev Till statsminister Göran Persson.

66 Skattereduktion för fastighetsskatt.

67 Andra påpekanden o förslag.

68 Summa marginaleffekt 2004.

70 Ett alternativ med bara en faktor 57%_för avtrappning av
bostadstillägg.

73 Innehållet i sidorna 3380-3459: Sven Wimnell 20040208:
Pensionärer födda 1937 eller tidigare.

75 Påminnelser om pensionärsproblemen. Har gått till statsråd
och partiledare. Flera gånger efter 8 april 2004.....

I samband med småhus finns två sätt att bo. (8 april 2004).

Det ena sättet är att man bor i en villa, och vanligen är en sådan tämligen rymlig och större än det minsta rimliga. Reglerna för bostadsbidrag till villaboende är generösa. Garage, bilplats stor källare-våning od räknas inte som förmån.

Det andra sättet är att man bor i en liten hyreslägenhet och har ett fritidshus vid sidan om för kontakt med naturen. Den som bor i villa får bostadsbidrag för den stora bostaden, den som har fritidshus får inget bostadsbidrag för fritidshuset.

Pensionärer med låga inkomster, med fritidshus kan räknas ha haft dem under en stor del av livet, troligen ofta byggt dem själva långt tillbaka i tiden och huset ingår i levnadsättet. De har ådragit sig stora taxeringsvärden på grund av att andra sålt hus dyrt. Budgeten tillåter bara en liten billig permanentbostad-hyreslägenhet. Det är inte troligt, att nyblivna pensionärer med BTP skaffar fritidshus.

Taxeringsvärdena har höjts så att fastighetsskatterna stigit. Pensionärerna med inkomster i skikt som ger bostadstillägg har svårt betala dessa höjningar, än mindre betala minskningar av bostadstilläggen. Fritidshuset är vanligen sådana att de bebos bara en del av året. Tillsammans med andra pålagor på fritidshuset blir det en dryg kostnad räknat per boendemånad, och man kan räkna med att fritidshusägare i inkomstskikt med bostadsbidrag måste sänka sina hushållskostnader mer än rimligt för att kunna ha råd ha husen om det överhuvudtaget är möjligt att ha dem kvar.

Taxeringsvärdena i fritidshusen är fiktiva värden, som inte motsvaras av några verkliga inkomster. Enda sättet att få ut några pengar från fritidshusen är att sälja dem. (En pensionär med låg inkomst får vanligen inte låna på husen). Men det är olämpligt att genom minskning av bostadsbidragen för fritidshusägare tvinga dem att sälja husen. De bör få ha den stimulans som fritidshusen ger. Det finns i så fall lika goda skäl att på samma sätt sänka bostadstilläggen för dem som bor i villor.

Jämför två fall för ensam pensionärer med låga inkomster:

1) pensionär som bor i en liten hyreslägenhet och har ett genomsnittligt fritidshus med taxeringsvärde 460 000. Inget på banken. På grund av fritidshuset minskas bostadstillägget: Fritidshuset anses ge en inkomst på 15% av 360 000 = 54 000. Bostadstillägget minskas med 62% av 39300 = 24366 plus 50% av 14700 = 7350, Summa bidragsminskning. 31 716 kr. Ingen reduktion av fastighetsskatten.

2) pensionär som permanent bor i en villa med samma eller högre taxeringsvärde. Ingen minskning av bostadstillägget. Men reduktion av fastighetsskatten med uppemot 3000 kr om taxeringsvärdet är 762000 kr = genomsnitt för permanentboendehus.

Skillnaden till fritidshusägarens nackdel är i runda tal 35 000 kr per år. För pensionären med fritidshus innebär det katastrof, pensionären kan inte öka sina disponibla inkomster genom förvärvsarbete eftersom det intjänade till nära 100 % försvinner i skatt och minskning av bostadstillägg.

Viktiga händelser i bostadstilläggens historia. (8 april 2004).

I 1990 års skattereform ändrades kapitalinkomstbeskattningen.

Bl a infördes regler om kapital som ska påverka pensionärernas bostadstillägg, BTP. Från min sida 2275: Efter den 1 januari 1990 gällde att förmögenhet i form av privatbostadsfastighet eller privatbostad inte skulle påverka inkomstberäkningen för bostadstillägg om bostaden beboddes av pensionären:

“Ett småhus eller en bostadsrätt pensionären bor permanent i och som pensionären söker bostadstillägg för skall således inte påverka årsinkomsten och därmed inte heller minska bostadstilläggets storlek. Inte heller skuld på sådan bostad påverkar inkomstberäkningen.”

När det gäller privatbostadsfastighet eller privatbostad som pensionären inte bebor men har för privat bruk (fritidsfastighet) gäller samma regler, dvs. inte heller sådan bostad påverkar inkomstberäkningen”

En orsak till att fritidsfastigheter var undantagna från inkomstprövningen var att en sådan fastighet inte inbringar någon verklig inkomst. Det ansågs rimligt att utforma inkomstprövningen i större utsträckning med hänsyn till faktisk inkomst än med hänsyn till möjlig inkomst, det var önskvärt att göra inkomstprövningen efter faktisk inkomst.....

Innehåll i :Sven Winnell 22 april 2019:

Bostadsbidrag för barnfamiljer och nya för barnlösa.

Bostadstillägg för pensionärer. Utredningar om verksamheter som styr världen. Vårbudgeten 2019.

<http://winnell.com/omr36-39zzzzze.pdf>

Sida

2 Innehåll

6 Botadsbidrag för barnfamiljer och barnlösa i förvärvslivsåldrar

7 Årskostnader år 2019, förvärvsarbetande icke-pensionärer.

7 Konsumentverket: Exempel: Vad det kan kosta för en 20-åring med egen inkomst att bo hos föräldrar eller ha eget boende

8 2019. Förvärvsarbetande icke-pensionärer utan barn. Skatter och marginalskatter

8 2019. Förvärvsarbetande icke-pensionärer utan barn. Överskott och underskott

9 Sammanräknad förvärvsinkomst efter deciler. Kvinnor och män 20-64 år. Kr/år

10 Från skatteverket.se Inkomståret 2019

11 Vad ingår i skattetabellerna?

12 Bostadsbidragen för barnfamiljer

12 Kostnader för barn 2019

13 Socialförsäkringsbalk (2010:110) t.o.m. SFS 2018:1952
Avd. G BostadsstödAVD.13

14 Bostadsbidragen

15 2019. Förvärvsarbetande icke-pensionärer utan barn. Tabell

15 Ett resonemang om inkomster vid avtrappningsbörjan.

16 Levnadskostnader

17 SCB-statistik 2013 om antalet hushåll

17 Barnkostnader. Ensam med 1 barn.

19 Kostnad för ett barn. Genomsnitt för åldrar 0-18 år. Ensam förälder.

19 För makar/sambor med 1 barn

20 Stockholm barntillsynskostnader

22 barnomsorgsguiden.se

23 Försäkringskassan 2019. Aktuella belopp.

24 Ensam med 2 och 3 barn

25 Makar/sambor med 2 och 3 barn

26 Barnkostnader. Sammanfattning.

27 Förslag för 2019

27 Socialförsäkringsbalken om kapital

28 Bostadsbidrag för barnlösa. ickepensionärer.

29 forsakringskassan.se Bostadsbidrag till unga (under 29 år)

30 Socialförsäkringsbalk (2010:110). Kapitler om barnlösa

31 Bostadsbidrag för barnlösa i åldrar över 29 år upp till pensionsåldrar.

31 Ungdomsbostadsbidragen. Barnlösa 18 - 29 års ålder.

32 Socialförsäkringsbalken om kapital

34	<u>Bostadstillägg och garantipension för pensionärer.</u>	84	Från pensionsmyndigheten.se 21 mars 2019
35	Personer 55 år och äldre efter ålder, kön och typ av pension	84	Fakta om bostadstillägg
38	Fastställd förvärvsinkomst 2017. Andelen personer efter inkomst och kön	98	pensionsmyndigheten.se 1 april 2019. Som mest kan garantipensionen bli 8 254 kronor för ensamstående och 7 363 kronor i månaden för gifta
41	Regeringen: Tydligare mål och uppföljning för Pensionsmyndigheten	99	Garantipensioner. Ensam 2019
42	Promemoria Socialdepartementet. Socialförsäkringsenheten	99	Bostadstillägg Ensam 2019
	Förbättrat grundskydd för pensionärer	99	Marginal effekter av skatt och bostadstillägg 2019
42	Innehåll	100	2019. Ensam pensionär över 65 år Två tabeller
43	Inledning		
48	Förslag för ett förbättrat grundskydd	101	Månadskostnader år 2019, förvärvsarbetsande icke-pensionärer.
59	Promemoria Socialdepartementet Socialförsäkringsenheten	101	Pensionärer 2019 Månadskostnader
	Förbättrat grundskydd för pensionärer Promemoria 1 februari	102	Årskostnader år 2019, förvärvsarbetsande icke-pensionärer.
	2019 Tabell 4.2 Typfall med effekter av förslagen	102	Årskostnader år 2019, pensionärer.
		103	Årskostnaderna för pensionärer 2020
59	Verkan av kapital	103	Ensam väntad ändring 2020
61	I 1990 års skattereform ändrades kapitalinkomstbeskattningen.		
61	Om en lång historia om pensionärer	106	Tabell 33 Skatteavdrag för månadslön 2019 Tabell 33
		112	Från pensionsmyndigheten.se 21 mars 2019
63	Regeringskansliet. Blocköverskridande överenskommelse för långsiktigt höjda och trygga pensioner		Sidor i pensionsmyndigheten.se
67	Pensionsgruppens överenskommelse om långsiktigt höjda och trygga pensioner	120	Kopior av tidigare utredningar om systemet för pensionärernas pensioner och bostadstillägg.
75	Stora möjligheter att få fler över 65 år att jobba vidare	121	Systemet för pensionärernas bostadstillägg.
		122	Förbättringar för pensionärer med låga inkomster införs.
78	Socialförsäkringsbalk (2010:110)	123	Bostadstillägg för pensionärer
81	66 kap. Garantipension för den som är född 1937 eller tidigare	123	I samband med småhus finns två sätt att bo. (8 april 2004).
84	Varken regeringen, myndigheterna eller de politiska partierna har några offentliga redovisningar om pensionärernas levnadskostnader. Kapitler i socialförsäkringsbalken	124	Viktiga händelser i bostadstilläggets historia. (8 april 2004).
			I 1990 års skattereform ändrades kapitalinkomstbeskattningen.
		130	Andra påpekanden o förslag. (8 april 2004.)

131	Summa margineffekt 2004. (Från sid 3405)	157	Statsråd och myndigheter
132	Ingen i regeringen eller riksdagen har visat tillräckligt intresse för de lägsta inkomsterna.	157	Politikområden för politiken 21 januari 2019
133	Januari 2013: Förslagen för bostadstilläggen på sid 95 i http://wimnell.com/omr36-39zq.pdf bör bli att man helt slopar reglerna som föreskriver att kapital/förmögenheter och fastigheter ska påverka bostadstilläggen.	159	Myndigheter
136	Så beräknar vi dina inkomster Från pensionsmyndigheten 6 feb 2013	178	Länsstyrelserna
138	Så beräknar vi din bostadskostnad (6 feb 2013)	184	Befolkning och bostäder
140	Så mycket kan du få i bostadstillägg	184	Hushållsverksamheter. Vad man har och vad man gör i bostäderna.
141	Så beräknar vi ditt bostadstillägg	185	641- 642 Det börjar med maten.
143	Avtrappningsregler	185	643. När det gäller bostaden har boverket krav
144	Många anser att pensionärerna halkar efter i välfärden. Att öka bostadstilläggen något och sänka skatten något för dem är gott och väl, men det är dags ta bort den grovt snedvridande effekten av regeln att 15% av kapital ska ses som inkomst. Regeln bör snarast tas bort.	186	644. Teknisk utrustning för vatten och avlopp , energi m m.
145	<u>Kopior av tidigare utredningar om mänskliga verksamheter som styr världen.</u>	186	645 Hushållen har mycket utrustning av olika slag.
146	Sven Winnells hemsida: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ?	186	646 Utveckling av de inre verkligheterna
148	Inkomstskatterna	189	647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster och utgifter, Kapital.
150	Mer om skatter och bidrag.	189	648 Städnings-, rengörings- och tvättverksamheter o d.
153	Fastighetsskatter och förmögenhetsskatter.	189	649 Personvård: barn, hemsjukvård o d
156	Nyss har nämnts om kapital	190	SCB Statistiska Centralbyrån. Om allt och hyror
		196	Befolkningsstorlek per kommun, 2015
		197	Var finns rum för våra barn? – om trångboddheten i Sverige
		197	Antal hushåll efter hushållstyp
		202	De föreslagna nya lägenhetstyperna
		204	Bostad 2 rum och kök och 3 rum och kök i mindre skala
		205	Bostad 2 rum och kök i större skala
		206	Bostad 3 rum och kök i större skala
		207	Fyra rum och kök.
		208	Två studentbostäder med gemensamma utrymmen
		209	Bostad 2 rum och kök med större sovrum
		210	Bostad 2,3 och 4 r o k, beskrivning

- 211 Två studentbostäder med gemensamma utrymmen
- 212 Bostad 2 r o k med större sovrum, beskrivning
- 212 Det är viktigt med rejäla balkonger
- 213 Antal lägenheter i flerbostadshus efter storlek. Riket
- 214 Trångboddhet

219 **Systemet för mänskliga verksamheter.**

- 219 Mänskligheten har förändrats mycket sedan tidernas begynnelse.
- 220 Människornas levnadsförhållanden och utvecklingens krafter.
- 223 Utvecklingens krafter.
- 224 Systemet för mänskliga verksamheter.
- 227 Den fundamentala påverkanskedjan
- 228 Schema över påverkans och förändringsproblem
- 229 Politiska och opolitiska planeringar
- 230 Samband mellan huvudområdena
- 231 Samhällsplaneringens problem. Kunskaper och värderingar.
- 232 Det är huvudsakligen människornas verksamheter som styr utvecklingen i världen.

234 **Några tidningsartiklar de senaste dagarna med något om mänskliga verksamheter som förändrar världen**

- 235 Samhällsplaneringens problem.
Hur ska man kunna förbättra världen ?
- 236 Utveckling av de inre verkligheterna
- 237 Tidningsartiklarna företcknas under rubrikerna Inrikes och Utrikes förhållanden
- 238 Förteckning över utredningar med fler artiklar.

- 239 **Inrikes förhållanden**
- 240 Ungdomssynder
- 270 Utbildning
- 294 Sjukvård
- 336 Arbetsmiljö
- 348 Klimat och transporter
- 408 Banker och pengar
- 426 Politiska partier
- 459 Bostäder, byggande, städer. Fysiska och sociala miljöer

518 **Utrikes förhållanden**

- 519 Världen
- 527 Europa och EU
- 546 Tyskland
- 556 Frankrike
- 589 England / Storbritannien
- 612 Italien, Spanien, Ungern, Polen m m
- 630 Nordiska länder
- 649 USA
- 669 Ryssland och Ukraina
- 694 Ost- och Centralasien
- 710 Mellanöstern
- 744 Afrika
- 754 Syd- och Mellanamerika, Kanada
- 763 Australien och Oceanien
- 772 Övrigt i världen

782 **Vårbudgeten 2019**

- 783 Vårbudgeten har lämnats till riksdagen
- 785 Riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken
- 793 Vårbudgeten 2019 på fem minuter
- 797 Länkarna i det föregående
- 816 Riksdagen 10 april 2019 Debatt med anledning av
- 869 vårpropositionens avlämnande

Kapitel 11 Fysiska och sociala
miljöer, bostäder, migration,
relationer. DN-artiklar 5 decem-
ber 2019-16 januari 2020

Kapitel 12: sida 646

Kapitel 13: sida 860

Kristina Lindquist: Flottigt - äventyr i fettets kultur

historia

TORSDAG 5 DECEMBER 2019

Mat som markör är ett centralt tema i Jenny Dambergs nya bok "Fett". Vad signalerar smör, grädde, fläsk och ister på ett kulturellt och politiskt plan?

En av de mer tidstypiska saker som hände i fjol var när en svensk Instagramprofil lade ut en restaurangbild från Venedig. På gaffeln framför den öppna munnen ett lass med såsig, röd spagetti – som profilen *inte* tänkte

äta. Pastan gick till en hemlös medan hon fick iscensätta ett äkta italienskt ögonblick. För i samhällets stora skådespel är maten kanske den allra viktigaste scenografin.

Mat som markör är också ett - centralt tema i Jenny Dambergs nya bok "Fett – en historia om smak, skräck och starka - begär" (Ordfront). På nyfiken och flödande prosa tar Damberg med läsaren på flottiga äventyr i fettets kulturhistoria.

Delvis handlar det om fett som konkret materia, inte minst när författaren med viss bävan

närmar sig "The Whitechapel Monster" – fettberget i Londons kloaker som tog två månader att besegra. I den härsknade fettmassan, med doftnoter av "ruttet kött och använda blöjor", dök både kondomer och kanyler upp. På sina ställen var fettet så hårt att det fick huggas loss med spett.

Men till största del är "Fett" alltså en bok om smör, grädde, fläsk och ister och vad dessa livsmedel signalerar på ett kulturellt och politiskt plan. På 300-talet - beklagade sig den romerske biskopen Sidonius Apollinaris

över barbariska galler med "huvudet insmört i härsket smör", medan 1500-talsstriden kring smör och olja i fastereglerna sägs ha varit en bidragande orsak till att reformationen fick fäste. I dag handlar det i stället om "smörbråk" i skolorna, om strider med lc-fh-anhängare och om mat som nationalistiskt slagträ. Damberg åker till Lviv och äter det insaltade grisfettet salo som anses vara en viktig del av den ukrainska identiteten, och berättar om hur flera danska kommuner har fattat beslut om

obligatoriskt fläskkött i offentliga verksamheter.

Ett av de första besluten när M och SD tog över i Staffanstorp var att slopa köttalternativet till elever som inte äter fläsk, och som Damberg skriver så är poängen med detta symbolisk, inte ekonomisk – det handlar om att peka ut judar och muslimer. Men i boken finns också historier om hälsoentreprenörer som optimerar sitt näringsintag med fett, kränger ”smörkaffe” eller bygger myten om sig själva genom att ha frysboxar fulla med inälvor i

sovrummet. Att leka med maten är en lukrativ industri.

Mot dessa iscensättningar kan ställas en verklighet där det börjar bli hög tid att fundera på hur människan över huvud taget ska kunna säkra tillgången på föda. Nyligen kom en rapport från FN:s klimatpanel som visar att utsläppen från matproduktionen måste minskas radikalt om vi ska kunna nå klimatmålen. Och samtidigt som marken måste fortsätta brukas för att maten ska räcka kan de klimatförändringar detta bidrar till innebära att tillgången på livsmedel hotas – i

Afrika, Asien och Latinamerika kan effekterna enligt FN:s klimatpanel IPCC bli ”drastiska” (DN 8/8).

Och möjligen är det så man ska betrakta den där teatermaten på Instagram? Som ett slags morbid preppning för en framtid där livsmedelskrisen slår hårt även i vår del av världen. Snart får vi kanske låtsas allihop.

Kristina Lindquist

kristina.lindquist@dn.se

Larmet: Stockholm behöver tusentals blodgivare

TORSDAG 5 DECEMBER 2019

**Stockholms blodcentraler
larmar om att blodlagren just
nu är oroväckande låga.**

**– Vi hoppas att många nya och
befintliga blodgivare har**

möjlighet att besöka oss inför jul, säger Fredrik Boström, medicinskt ansvarig läkare vid Blodcentralen i ett uttalande.

Blodcentralen larmar om brist på blod. Situationen är värst i Stockholm där 7 000 blodgivare behövs innan jul- och nyårshelgerna.

– Det har varit stor åtgång på blod de senaste veckorna, och blodlagren är tommare än önskvärt. Vi hoppas att många nya och befintliga blodgivare har möjlighet att besöka oss inför jul, säger Fredrik Boström, medicinskt ansvarig läkare vid

Blodcentralen i Region Stockholm.

En anledning till att det behövs extra mycket blod inför jul och nyår är för att allt färre blodgivare ger blod under långhelger och semesterperioder.

Blod har ett hållbarhetsdatum på sex veckor. Därför är det viktigt att ha en jämn ström av blodgivare. En enskild händelse, som exempelvis olycka, kan påverka blodlagren snabbt.

– Genom att ge blod ger du en annan människa chansen att må bättre och i många fall är det skillnaden mellan liv och död,

säger Karolina Blom Wiberg, kommunikationsansvarig i Region Stockholm och talesperson för GeBlod ett uttalande.

Blodet används bland annat vid cancerbehandlingar, kroniska sjukdomar, svåra förlossningar, operationer och till för tidigt födda barn, enligt region Stockholm.

– Många vill ge blod men upplever att tiden inte räcker till, kanske särskilt så här inför jul. Därför är det glädjande att många arbetsgivare uppmuntrar sin personal att ge blod på arbetstid. Det är den bästa julgåvan man

kan ge, säger Karolina Blom Wiberg.

Viviana Canoilas

viviana.canoilas@dn.se

”Min pappa som är svårt sjuk vill inte ha kontakt med oss barn”

FREDAG 6 DECEMBER 2019

När hennes gamle pappa blev allvarligt sjuk ville han plötsligt ha mer kontakt med sina barn, som han länge inte visat intresse för. Nu vill han bryta

kontakten eftersom det ”inte passat tidigare”. Kommer hon att ångra sig om hon inte försöker nå honom?

Fråga:

Jag skulle vilja höra hur jag ska resonera kring relationen med min pappa, som under det senaste året blivit allvarligt sjuk och som sannolikt inte har så väldigt lång tid kvar.

Saken är den att han är en ganska typisk far för sin generation och bakgrund, så efter skilsmässan från vår mamma har han inte hört av sig mer än kanske en gång per år till oss barn, inte visat något

intresse för att träffas, inte varit intresserad av våra liv eller sina barnbarn, inte velat fira högtider eller annat med oss.

När han blev sjuk blev hans fru plötsligt väldigt kontaktsökande och ville att vi skulle komma och hälsa på, och började ringa med jämna mellanrum. Både jag och mina syskon har redan för länge sedan accepterat situationen som den är, och jag kan inte säga att jag har några känslomässiga band till min pappa (och frun har jag inte lärt känna över huvud taget som det känns) – men eftersom han och frun ändå velat ha

kontakt har jag lite då och då hälsat på hos dem, och hälsat på honom på sjukhuset när han legat inne.

Det här är något jag gjort för hans skull, jag har helt enkelt tyckt synd om honom för att han är gammal och rädd, och jag har trott att det kanske är något som ändå kan ge honom någon form av sinnesfrid. Främst är det jag som försökt finnas tillgänglig; mina syskon har varit mer bestämda och tyckt att han får ta konsekvenserna av att han själv valt att inte ha någon närmare relation med oss.

Där hade det hela kunnat sluta, men nu plötsligt, efter ungefär ett halvår när pappa åkt in och ut på sjukhus, förklarade hans fru att pappa sagt att det inte är någon idé att jag kommer eftersom jag inte brytt mig om honom tidigare, och samma sak med hans 80-årsdag, han vill inte bli uppvaktad eftersom jag aldrig tidigare brytt mig om hans födelsedag. Någon dag senare ringde ett av mina syskon till henne, och fick höra att h*n inte behöver ringa mer eftersom det inte passat att hålla kontakten tidigare. Ett problem i situationen är att vi inte vet vad

vår pappa egentligen säger själv, eftersom han på grund av sjukdomen har svårt att prata och vissa dagar inte säger något alls. Jag gissar att det här går i vågor för honom själv; kanske känner han sig extra nere en dag och säger att han är ointresserad – och likaså har ju frun dragit ett tungt lass med hans sjukdom, så kanske är hon frustrerad själv och behöver få utlopp för det. Samtidigt är det provocerande att få höra att vi inte brytt oss, när de själva inte visat intresse under 25–30 år.

Har du några förslag på hur jag ska resonera? Ska jag tänka att pappa och frun fått sin chans och låta det vara, eller ska jag framhärda och själv försöka återuppta kontakten? Mina syskon är som sagt mer hårdhudade och jag avundas dem för det. Själv är jag orolig att jag vaknar upp en dag när det är för sent och får panik för att jag inte gjorde mitt bästa för att lappa ihop relationen – så det hela är egentligen en rent egoistisk fråga. Jag har försökt känna efter, men som person bryr jag mig inte mer om min pappa än vad jag skulle

bry mig om en okänd 80-åring som kom och bad mig om hjälp under sin sista tid i livet – men nu verkar det alltså, trots att han först räckte ut en hand, som att det stödet inte är önskvärt. ”Sinnesfrid?”

Svar:

Jag tror att många brottas med frågor som liknar din. Döden är som vi alla vet oåterkallelig och den väcker ofta en rädsla att missa något viktigt när det kommer till avslut. Något vi sen aldrig kan göra om. Det är inte heller din gamla granne det gäller, utan

relationen till din pappa. Jag kan verkligen förstå att den här situationen väcker reaktioner och funderingar, inte minst med tanke på att er relation varit både komplicerad och senare närmast obefintlig. Så hur kan du bäst resonera i det här läget?

Det låter som om din pappa har (och har haft) svårt att ta ditt och dina syskons perspektiv. Han känner sig bortglömd och försmådd, trots att det var han som alldeles uppenbart hade ansvar att hålla kontakten med sina barn efter skilsmässan. Relationer är ju något man bygger

genom livet och när det kommer till föräldrar och barn så är det i första hand den vuxnes ansvar att finnas där och hålla den vid liv. Det har din pappa inte gjort och det verkar du ha blivit sams med sedan ganska många år.

Att din pappa har räckt ut sin hand på dödsbädden är inte så konstigt. Så gör många människor som tänker igenom sina liv och vill laga något innan det är för sent. Kanske blev det för smärtsamt för honom. Han kanske i dig ser alla år som gått och det kan spegla hans misslyckande. Förståelse, förmåga

att se sin egen del och försoning är egenskaper som är viktiga att ha när man ska bygga och behålla nära relationer. Av din berättelse att döma saknar han en hel del färdigheter kring hur man gör det, och det visar sig återigen på dödsbädden. Jag kan gissa att det blir för jobbigt för honom att känna skuld och skam över hur allt blev mellan honom och alla hans barn. Då är det lättare att skriva om historien lite och lägga skulden på någon annan. Vilket han nu gör.

Ändå kommer du och sitter bredvid honom i hans vresiga

ynklighet. Det faktum att du hälsat på honom visar på en stor portion medkänsla och empati. Dina försök att finnas där lite, kanske se till att den sista tidens kontakt blir fin, är också något du gör i första hand för hans skull. Jag skulle vilja att du ställer dig frågan: finns det något som är viktigt för dig att säga, att förmedla till din pappa innan han dör? Kanske vill du säga att du är ledsen att ni inte har setts mer men att det är fint att ni får ses nu en stund. Och är det något som känns viktigt för dig att göra innan din pappa dör? Vad

behöver du ha sagt och gjort – för din egen sinnesfrids skull?
Vill din pappa inte ha kontakt (eller kan han inte bättre än så här, trots att han kanske vill) så tycker jag att du ska försöka släppa det. Försök hitta sätt att acceptera att det är den här pappan du har, och hans tillkortakommanden var tyvärr av modell större. Ett closure, ett avslut, kan man inte alltid få tillsammans med dem man ska ta avsked av, utan det får man fixa själv. Skriv kanske ett brev till honom. Då kan du fundera ut vad som skulle vara viktigt för dig att

få sagt. Utan att förvänta dig något bra svar dock. Eftersom det inte tycks vara din pappas starka sida.

Jag hoppas verkligen att du aldrig någonsin behöver vakna upp med känsla av panik över att du inte gjort tillräckligt. Men om du gör det, leta upp det där eventuella brevet du skrivit. Du har en uppenbart stor medkänsla, den faller sig naturlig för dig och den kan du ibland varsamt behöva tygla. Alla föräldrar har tyvärr inte förmågan att göra det de borde för sina barn. Du har ändå både tänkt och handlat på ett sätt som kan ha

möjliggjort ett lite fridfullare
farväl till den här världen för din
pappa. Det är gott så. Det är
verkligen gott så.

Anna Bennich

Anna Bennich

fragainsidan@dn.se

Politiker ställdes till svars i Husby

FREDAG 6 DECEMBER 2019

**På onsdagskvällen samlades
stockholmare i Husby för att
ställa frågor till sina folkvalda
kommunpolitiker.**

**– Det blir ett helt annat tonläge
än det vi ser på sociala medier.
Här fanns det möjlighet att både
lyssna in och se den som
ställer frågan och de som**

svarar, säger Akallabon Ingrid Karaduman Hansen.

Ett 30-tal personer är samlade i föreningslokalen i Folkets Husby. – Politikerna är här för att svara på frågor och ni medborgare har rätt att ställa dem. Däremot kanske man inte alltid får det svar man önskar och det måste alltid finnas en respekt gentemot varandra, säger kvällens värd, Ahmed Abdirahman. Till vardags är han näringspolitisk expert på Stockholms handelskammare, men han är också grundare av stiftelsen The global village, som arrangerar

kvällen. Stiftelsen och Abdirahman själv är kanske mest kända för Järvaveckan – Almedalsutmanaren som slog publikrekord i somras. Syftet denna kväll är detsamma som under juniveckan på Spånga idrottsplats – att minska avståndet mellan folk och folkvalda.

Vid ett långbort framför den lilla scenen sitter politikerna: Klimat- och miljöborgarråd Katarina Luhr (MP), äldre- och trygghetsborgarråd Erik Slottner (KD) och trafikborgarråd Daniel Helldén (MP).

– Jag har tagit med mig en klocka den här gången, säger Ahmed Abdirahman och ler mot både publik och politiker.

Efter en kortare presentation är frågestunden i full gång. Många är väl förberedda. Frågorna handlar om reklamförbud för klimatvådliga företeelser, trängselskatter, Förbifarten, klimatinödläge, den planerade kyrkogården på Järvafältet, våtängsmark och servicehus.

Eva Cronström från Spånga frågar trafikborgarrådet om cykelbanor. Hon inleder med att tacka för att cykelbanorna och snöröjningen

blivit bättre, men vill lyfta fram de små sakerna som behöver förbättras för att fler ska välja cykeln. Hon presenterade själv några förslag:

– Cykelbur med tak på, att förvara sin hjälm och sin ryggsäck i, precis som i en bil.

Ett problem säger Eva Cronström kan vara att cykelbanorna inte alltid hänger ihop,.

– Min fråga är hur ni gör för att sy ihop hela infrastrukturen så att behovet av bil inte blir lika starkt? Trafikborgarrådet tillika cykelfantasten Daniel Helldén (MP) berättar att det under förra

mandatperioden lades en miljard på cykelinfrastruktur.

– Den här mandatperioden har vi budgeterat för en miljard för att fortsätta det här arbetet.

Trafikkontoret har fått i uppdrag att se över var i systemet det finns glapp.

Han säger att han hoppas att känslan ska bli att det finns en länk hela vägen, precis som för bil. Frågan om cykelparkering tycker han är mycket viktig och beskriver cykelstölder som ett jätteproblem.

– Vi har gett ett uppdrag till Stockholm parkering, att i alla

stadens parkeringsgarage som vi har rådighet över, sätta in cykelställ och cykelboxar. De är otroligt populära.

Akallabon Ingrid Karaduman Hansen är diakon till vardags, men håller i cykelkurser på sin fritid. Hennes fråga handlar om kvinnorna hon möter på dessa kurser. Många av dem arbetar inom hemtjänsten och Ingrid Karaduman Hansen säger att de känner en stor stress i sitt arbete.

– De flesta talar bruten svenska och känner att de inte har någon röst. Och jag blir förtvivlad för det här är ju inte bara en trygghet för

de äldre utan det är förskräckligt att leva under den pressen. Att de ser äldre som behöver deras hjälp, men att de måste vidare.

Äldreborgarrådet Erik Slottnér (KD) säger att frågan är mycket viktig, även om det han får höra från hemtjänstpersonal ”inte bara är nattsvart”.

– Vi håller på att se över hur biståndsbedömningen inom hemtjänsten ser ut, alltså om den är för snål. Och om vissa insatser får för lite tid. Jag vill också ha svar på hur många av de besök och insatser som görs i hemtjänsten som bara är fem

minuter. Det är inte bra, säger han.

Efteråt säger Ingrid Karaduman Hansen att hon är glad att det går att mötas ansikte mot ansikte.

– Det blir ett helt annat tonläge än det vi ser på sociala medier exempelvis, där det blir så hårt och där man inte lyssnar på varandra. Här fanns det möjlighet att både lyssna in och se den som ställer frågan och de som svarar. För mig var det den största vinsten med kvällen.

Husbybon Abdisalam Husseins fråga handlar om att han under sina 18 år här sett hur

områdesborna inte har förtroende för politiker och tjänstemän. Han berättar hur både han och andra som söker sig till exempelvis till Folkets Husby upplever att de inte får den hjälp de behöver och att de inte vet var de ska vända sig.

– Hur ska man folk som bor här att känna sig delaktiga?

Katarina Luhr (MP) tar mikrofonen och säger att hon ska försöka svara.

– Det är svårt att nå människor för oss politiker. Det här är ett väldigt bra initiativ, så att vi får möjlighet att mötas. Jag tror att gapet mellan politiker och

medborgare blir större och större för att det är svårt att mötas.

Hon säger också att stadsdelarna har en stor roll i att se vilket behov som finns hos områdesborna.

Abdisalam Hussein tycker att svaret han fick var hyfsat bra, men inte tillräckligt.

– Jag hoppades att få någon slags mer transparens. ”Det är inte jag som ansvarar det här direkt” – det är ett vanligt svar man får och blir lite distansnerande.

Statsvetaren Lydia Watchefo från Bromma ställde ingen fråga, men undrar hur politikerna ska arbeta

för att öka demokratisk dialog, utöver den här kvällen. Hon noterade Abdisalam Husseins fråga, men tyckte inte riktigt politikerna svarade på den.
– Men jag älskar mötesplatsen och jag tycker att det borde finnas fler sådana, säger hon.

Amanda Lindholm
amanda.lindholm@dn.se

Fakta. Town hall meeting

Alla borgarråd och
oppositionsborgarråd i

Stockholms stad har tackat ja till att delta i mötesserien, arrangerad av stiftelsen Global village.

Framöver planeras även liknande samtal för med regionråd.

Kommande planerade möten är följande datum:

Måndag 13 januari klockan 18-20:
Oppositionsborgarråd från S och V.

Torsdag 6 februari klockan 18-20:
Finansborgarrådet med flera.

Tragedin kan befria oss från önsketänkande

FREDAG 6 DECEMBER 2019

De grekiska tragedierna har inte förlorat sin aktualitet. De visar hur vi människor medverkar till vårt eget fördärv. Pjäsernas hjältar är sällan lösningen på problemet – de är problemet. Jan Holmberg läser den fascinerande "Tragedy, the Greeks and us".
Simon Critchley

"Tragedy, the Greeks and us"
Profile Books, 336 sidor
Varför finns tragedin? Det är Anne Carson som frågar, och hon svarar: För att du är arg. Varför är du arg? För att du sörjer. En nästan barnsligt enkel ekvation som kunde ha formulerats av Bamse till Vargen. Likväl rymmer den tragedins hela betydelse. De trettioen bevarade grekiska tragedierna av Aiskylos, Sofokles och Euripides skrevs under våld. I stort sett hela det fjärde århundradet före vår tideräkning låg Aten i krig: först under trettio år mot perserna, sedan nästan lika

länge mot Sparta. Det var en för jävlig tid, och en guldålder för litteraturen.

Tragedierna kan uppfattas som gamla relikier från en avlägsen tid, när människans öde var outsourcat till gudar vi inte längre tror på. Ändå är de i många avseenden betydligt mer realistiska än de idealiserade och sentimentala krigsdramer vår tids underhållningsindustri erbjuder. De grekiska tragedierna visar hur vi medverkar till vårt eget fördärv. Där är hjälten ingen lösning på problemet; han *är* problemet.

Tragedins gestalter är medbrottslingar till sitt öde. De vet vad de gör, men ändå inte: de har ett val, men väljer fel.

Tragedin undersöker det komplicerade förhållande mellan frihet och nödvändighet som präglar den mänskliga tillvaron, lika mycket för två och ett halvt tusen år sedan som nu.

Detta är i sammanfattning den brittiske filosofen Simon Critchleys plädering för tragedins aktualitet. Hans nya bok "Tragedy, the Greeks and us" kunde vara ett inlägg i ett antal aktuella svenska kulturdebatter

(vilka kanske framgår snart), men boken är för bra för att vara användbar.

Den sortens instrumentalism är i själva verket ett av Critchleys angreppsmål. Mot det nyttotänkande enligt vilket historiens uppgift är att lära oss det ena eller andra, eller där litteraturens uppgift är att göra läsaren till en god samhällsmedborgare och författaren till hennes plikttroga ledsagare, ställer Critchley tragedin som filosofisk utmaning. Dess lärdom är nämligen att den inte lär oss särskilt mycket alls.

Tvärtom lämnar den sina gestalter och publik med en omtumlande känsla av vilsenhet, ofta formulerad direkt i dramerna med den återkommande frågan: Vad ska jag göra?

Det är en fråga som förblir obesvarad, och för det har filosofin aldrig kunnat förlåta tragedin. Att Platon fördömer dramatiken är ingen tillfällighet: det skulle rubba hela hans system. Simon Critchleys ärende är att försvara tragedin mot filosofins försök att tränga undan det tragiska i strävan efter ett stabilt fundament på vilket vetandet,

moralen och samhället kan vila. Mot denna tanketradition vill Critchley ur tragedin finna insikter till en tragisk filosofi som erkänner osanning, osäkerhet och motsägelser som livets villkor. Här lutar han sig tungt mot Nietzsche, men också mot sofisterna, samtida med Platon och ett av hans hatobjekt. Sofister som Protagoras och Gorgias betraktas allmänt sedan Platon som glidare, välbeställda retorikkonsulter som mot betalning kunde lura vem som helst till vad som helst. Det verkar ha legat något i det. Men även om

de i vissa avseenden kan likna vår tids livscoacher så grundades deras förment ytliga livssyn på en rimlig iakttagelse: människans villkor är outhärdliga; livet är en kris och måste levas som sådan. Detta är inte bara sofismens visdom utan också tragedins, och det är därför som Platon avskyr bägge. Gorgias med sin talekonst och Sofokles med sitt diktande imiterar tillvaron, och övertalar eller lurar sin publik till tvivelaktiga känslor. Verkligt filosofiskt tänkande, däremot, söker sanningen. I denna uråldriga strid mellan

sanningssträvan och uppgivenhet ställer sig Critchley på Gorgias sida och ser illusion och fiktion som nödvändiga kategorier för tänkandet.

Med Nietzsche menar han att den sanningslidelse som uppfanns av Platon och sedan dess dominerat filosofin (så kallade kristna värderingar likaväl som beskäftig humanism är exempel på den) är blind för sina egna begränsningar. Tragedin kan befria oss från denna blindhet eftersom den lär oss att sanningen inte är villkorslös. Det står var och en fritt att kalla denna hållning för

postmodern, men i så fall fanns postmoderna tänkare innan det fanns moderna.

Till Critchleys kvaliteter hör hans humor. Men som han också konstaterar, så är skillnaden mellan komedi och tragedi hårfin. För även om det kan gå att hålla sig från skratt så finns ju något som kan likna komik i hur Oidipus blir så upprörd på en medtrafikanter att han dödar honom ("a fine example of ancient road rage", enligt Critchley), trist nog utan vetskap om att den mördade är hans far och kung.

Men (och nu växlar vi spår från komedi till tragedi) när Oidipus dödar Laios, när Kreon dömer Antigone till döden eller när Medea mördar sina barn så gör de det delvis styrda av yttre krafter. De är förbannade. Så arg har jag aldrig blivit, men jag har varit utom mig, betett mig illa. Det har vi alla. I sådana förhoppningsvis sällsynta fall är det något annat som agerar genom oss. Blodshämnderna i "Orestien", Kreons plågsamma självrannsakan i "Antigone" eller Oidipus bortträngda minnen är alla exempel på hur tragediernas

figurer är insnärjda i det förflutnas nät. Det är vi också. Historiens snaror och fällor, som vi ibland undviker, ibland faller i, är det som antikens människor kallade för "ödet". Det har inte försvunnit bara för att vi kallar det något annat. I tragedierna är gestalterna inte helt autonoma, de agerar delvis genom gudarnas inblandning. I dag berömmar vi oss för vår självständighet. Men är vår situation så annorlunda? Är det nätverk av institutioner och konventioner som omsluter oss från vaggan till graven så

väsensskild från det som grekerna kallade ödet? Det rör sig oavsett om krafter utanför vår kontroll. Tragedin finns för att vi är arga, och vi är arga för att vi sörjer, skriver Anne Carson. Men varför sörjer vi? Tja, vi har väl alla våra anledningar, liksom Antigone eller Elektra hade sina. Ett grundläggande skäl till sorg har dock vi människor gemensamt: att världen inte är skapad för oss, och inte heller vi för den. Det är en tragisk insikt som vi får leva med.

Jan Holmberg

Ny serie sätter ljus på Sveriges drottningar

FREDAG 6 DECEMBER 2019

Kärlek och åtrå, svartsjuka och svek, maktspel och statskupper. Programserien "Drottningarna" porträtterar åtta av de mest spännande kvinnorna i den svenska kungahistorien. Filmfredag var

med under sista inspelningsveckan och träffade programledaren Sofia Helin.

Drottning Maria Eleonora har svåra värkar. Hon krystar medan två sköterskor baddar hennes panna och hals i stearinljusets sken. I bakgrunden av salongen med sina tjocka, mörka gardiner vankar kung Gustav II Adolf av och an. Snart föds en liten flicka, Kristina.

Scenen utspelar sig en vinterdag 1626 och är en av de sista som spelas in i historieserien "Drottningarna" på Kageholms slott på Ekerö, väster om

Stockholm. Avsnittet om Kristina är ett av åtta fristående avsnitt som behandlar lika många svenska drottningars liv och gärning.

Programledare för serien som har premiär nästa höst (TV4 och C More) är "Bron"-drottningen - Sofia Helin. Hon är fortfarande mest känd för den ikoniska rollfiguren Saga Norén, men har tidigare varit programledare. För ett par år sedan ledde hon "30 liv i veckan" tillsammans med Anne Lundberg, en dokumentärserie på SVT om självmord. När hon fick

erbjudandet om ”Drottningarna” gick hon på magkänslan.

– Jag var nyfiken på de här drottningarna och kände en lust inför projektet. Jag har ett stort historieintresse och har lärt mig massor under vårt arbete. Det ger perspektiv, säger Sofia Helin.

Hon börjar miniföreläsa om drottning Kristina som hamnade på tronen när Gustav II Adolf dog 1632. Hon abdikerade senare och konvertera till katolicismen.

– Kristina var en oerhört komplex och intressant människa som ville vara fri och leva sitt eget liv. Något som är självklart för moderna

människor, men det var ett tanke-sätt som knappt existerade på 1600-talet. Att Kristina fattade ett så radikalt beslut för att kunna leva som en fri människa är otroligt spännande. Och det var mycket tack vare att hon mötte den franska filosofen Descartes som argumenterade för den fria viljan, berättar Sofia Helin.

TV4:s exekutiva producent Hans Abrahamsson befinner sig på plats under inspelningen, och i en av pauserna förklarar han ambitionen med programserien.

– Vi ville berätta från ett annat perspektiv, och ge en röst till

drottningarna som historiskt sett varit undangömda bakom sina kungar. När vi lärde oss mer om de enskilda kvinnorna upptäckte vi vilka fantastiska historier deras liv innehöll. Det är svek, statskupper, kärlek och åtrå, makt och hunger. Det är som färdiga små draman. Det kändes självklart att vi skulle göra ett program om det, säger Hans Abrahamsson. Han beskriver projektet som en ”dramatiserad dokumentärberättelse” som står på tre ben:

– Dels är det den typ av historiska rekonstruktioner som vi spelar in i dag. En annan viktig del är experterna som kommer in och förklarar olika faktauppgifter och sätter informationen i en historisk kontext. Och sedan har vi Sofia som fungerar som en ciceron som leder tittaren igenom programmet, säger han. Hans Abrahamsson betonar att programmet är en stor satsning för kanalen, men han vill inte gå närmare in på produktionskostnaderna. – Vi brukar inte prata om enskilda programs budgetar, men det jag

kan säga är att vi inte har sparat på krutet. Vi vill berätta de här historierna på ett informativt och underhållande men samtidigt maffigt sätt.

Han pekar på en manlig statist, iklädd tidsenliga kläder: dekorerad rock, vida knäbyxor och höga strumpor samt vit spetskravatt.

– Titta bara! Det är kostym och mask från de allra bästa i branschen. Det syns ofta i rutan hur mycket resurser och kraft som ligger bakom ett program. Den här satsningen hoppas och tror vi

kommer att attrahera väldigt många.

Sofia Helin gör sig redo för en tagning genom att dra av sig morgonrocken som döljer en långklänning. Strax därpå är scenen i gång och kameran följer hennes väg genom det kala rummet. För att inte störa den pågående förlossningen i salen intill förklarar hon med låg röst omständigheterna kring Kristinas födelse. Att sätta ett barn till världen var vid tiden riskfyllt. Samtidigt önskade sig kungafamiljen allra helst en son.

Utformningen av hennes programledarroll har vuxit fram successivt, menar hon.

– Det är inte som att göra en karaktär. Jag blir ju en programledarpersona som inte är jag men som liksom responderar i mig. Vissa situationer är komiska och då är jag kanske lite humoristisk och ironisk. Andra gånger är jag mer reflekterande. Vi har känt oss fram lite och hittat en ton som vi tycker passar bra, säger Sofia Helin.

– Vi har också arbetat med att de olika tiderna möts. Om vi exempelvis har med en hund i en

historisk scen så kan den springa över till mig, som ju befinner mig i nutiden. Det är en lite speciell form att vara i, men jag tror att det blir effektivt rent visuellt, säger Sofia Helin.

Hon kallar sig själv för ”podd-oman” och berättar att hon brukar lyssna på otaliga poddar i ämnet, bland annat BBC:s historiepoddar samt ”Människan och maskinen” på SR.

I somras avslutade Helin dessutom en nio månader lång inspelning av den kommande tv-serien ”Atlantic crossing” – där

hon spelar kronprinsessan Märtha.

– Det är faktiskt helt slumpartat att det blev två så lika produktioner på rad. Men en gemensam aspekt är att de båda lyfter fram kvinnor som varit närmast osynliga. Märtha till exempel var gift med kronprinsen av Norge och under andra världskriget levde hon i exil i USA. Där hade hon en tät relation med Roosevelt och arbetade politiskt för Norges sak. Det har knappt berättats om det offentligt. Sofia Helin, som är en av förgrundsgestalterna för den

svenska metoorörelsen #tystnadtagning, upplever att film- och tv-branschen är i förändring.

– Jag märker av en otrolig - öppenhet för historier om kvinnor på alla nivåer. I dag får kvinnor i alla storlekar, former och åldrar ta mer plats. Om jag är väldigt ångestriden gällande klimatfrågan är jag otroligt hoppfull vad gäller jämställdhet.

Sofia Helin kommer in på "Drottningarna" igen.

– Mycket av informationen kanske redan har funnits tillgänglig, men jag tycker det är

bra att fler och fler plattformar berättar om historien på ett sätt som når ut och är begripligt för många.

Mohamed Yussuf

mohamed.yussuf@dn.se

Thomas Karlsson

thomas.karlsson@dn.se

Drottningarna i programserien.

Karin Månsdotter (1550–1612)

Drottning av Sverige 1568, gift med kung Erik XIV. Är, förutom drottning Desideria och drottning Silvia, den enda drottning Sverige

haft som varken varit kunglig eller adlig.

Kristina (1626–1689)

Drottning av Sverige i egen rätt från 1632 till 1654, regent från 1644. Abdikerade 1654 och konverterade till katolicismen.

Hedvig Eleonora (1636–1715)

Drottning av Sverige i sex år, men också därefter de facto Sveriges första dam till sin död 1715.

Gift med Karl X Gustav.

Lovisa Ulrika (1720–1782)

Drottning av Sverige 1751–1771, gift med kung Adolf Fredrik. Hade planer på att genomföra en

statskupp – som dock slutade i fiasko.

Fredrika Dorotea Vilhelmina (1781–1826)

Drottning av Sverige 1797–1809, gift med Gustav IV Adolf.

Namngav socknarna Fredrika, Dorotea och Vilhelmina i Lappland.

Desideria (1777–1860)

Drottning av Sverige och Norge 1818–1844. gift med Jean - Baptiste Bernadotte (kung Karl XIV Johan). Hade svårt att förlika sig med hovetiketten.

Lovisa av Nederländerna (1828–1871)

Drottning av Sverige och Norge 1859– 1871, gift med kung Karl XV. Anställde Sveriges första kvinnliga tandläkare som sin hovtandläkare.

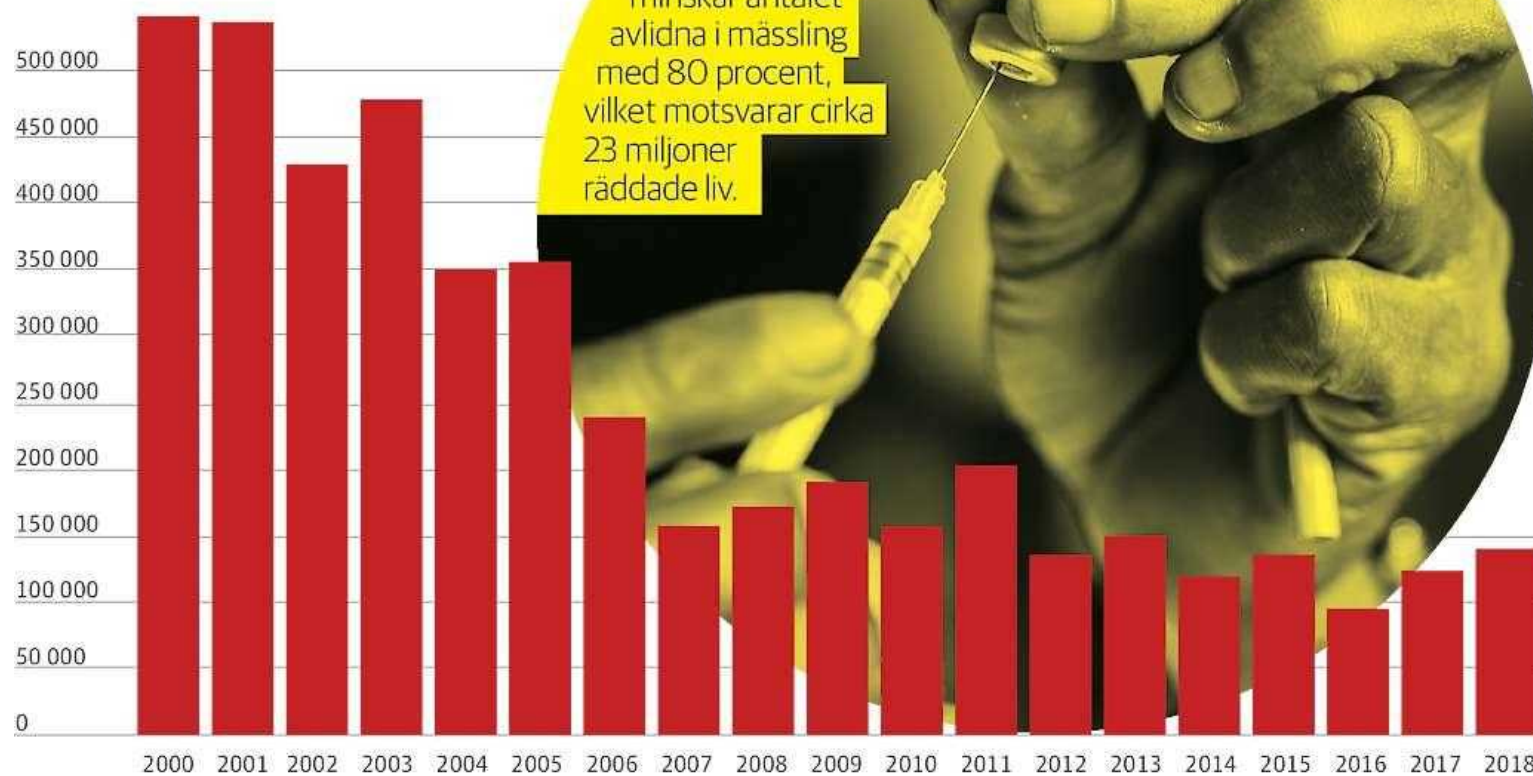
Victoria av Baden (1862–1930)

Sveriges drottning 1907–1930, gift med kung Gustaf V. Vistades mestadels utomlands på grund av sjukdom. Villa Solliden på Öland är hennes verk.

Mässlingvaccinet räddar liv

Antal avlidna i mässling per år globalt.
(Uppskattning.)

Grafik: Helena Shutrick.
Foto: Martina Holmberg/TT.
Källa: WHO

Små barn drabbas värst när fler dör i mässling

LÖRDAG 7 DECEMBER 2019

Förra året dog fler än 140 000 människor i mässling, enligt nya siffror från WHO. De flesta av dem var barn under fem år. Efter att ha minskat under ett antal år ökar nu dödsfallen i den smittsamma sjukdomen.

Mässling är en dödlig sjukdom, men dödsfallen har minskat i världen tack vare ökat antal vaccinerade. År 2000 dog uppskattningsvis fler än 550 000 människor till följd av mässling, och år 2016 rapporterades för första gången färre än 100 000 dödsfall. Enligt Världshälsoorganisationen, WHO, har vaccinationer mot mässling räddat uppskattningsvis 23 miljoner liv sedan år 2000. Men nu är utvecklingen på väg åt fel håll, varnar WHO. Förra året dog 142 300 människor till följd av mässling, enligt nya siffror från

WHO och den amerikanska smittskyddsmyndigheten CDC. Majoriteten av dödsfallen var bland barn under fem år.

”Att något barn dör från en sjukdom som mässling, som kan förebyggas med vaccin, är rent ut sagt en skandal och ett kollektivt misslyckande av att skydda världens mest sårbara barn”, säger WHO:s generaldirektör Tedros Adhanom Ghebreyesus. Mässling är en av världens mest smittsamma sjukdomar och för att uppnå så kallad flockimmunitet, då sjukdomen inte kan spridas i befolkningen,

krävs att 95 procent är vaccinerade. För ett effektivt skydd mot mässling krävs två doser vaccin. Enligt siffror från WHO och Unicef får uppskattningsvis 86 procent av alla barn i världen en första dos mässlingvaccin, medan bara 70 procent får den andra dosen. De största utbrotten under 2018 inträffade i Kongo, Liberia, Madagaskar, Somalia och Ukraina. I Kongo har fler människor dött i mässling än i det pågående ebolautbrottet. Men mässlingutbrott plågar även höginkomstländer. Till exempel

förlorade fyra länder i Europa sin mässlingsfria status i år, ett av dem var Storbritannien. USA har i år rapporterat fler fall än på 25 år. Medan brist på tillgång till sjukvård eller konflikter är vanliga orsaker till att 20 miljoner barn inte vaccineras mot smittsamma sjukdomar, har tveksamhet och motstånd till vaccinationer blivit ett allt större problem. WHO placerade för första gången vaccinet motstånd på den årliga listan över de allvarligaste hoten mot folkhälsan.

”Även om motstånd och tveksamhet är utmaningar som vi

måste besegra, så har de största mässlingutbrotten drabbat länder med svaga vaccinationsprogram och dåligt utbyggd sjukvård. Vi måste bli bättre på att nå de mest sårbara”, säger Seth Berkley, vd för Gavi, som arbetar för ökad tillgång till vaccin i låginkomstländer, i pressmeddelandet.

Siffrorna bygger på statistiska beräkningar från WHO. Det uppskattas att 9 769 400 människor smittades av mässling under 2018 och 142 300 dog. Det kan jämföras med uppskattningsvis 7 585 900

mässlingfall och 124 000 dödsfall under 2017.

Det finns inget som tyder på att antalet fall kommer att bli färre i år. Enligt WHO har det till och med mitten av november i år rapporterats tre gånger fler mässlingfall än samma period 2018.

Amina Manzoor

amina.manzoor@dn.se

Fakta. En av de mest smittsamma sjukdomarna

Mässling orsakas av ett virus och är en av de mest smittsamma sjukdomar som finns. Viruset

sprids via luften. Smittan kan finnas kvar i ett rum i två timmar efter att en sjuk lämnat det.

Mässlinginfektion orsakar hög feber, torrhosta och efter några dagar röda hudutslag.

Det är vanligt med följsjukdomar som öroninflammation, lunginflammation eller bihåleinflammation.

Hjärninflammation drabbar ungefär en per tusen.

Sjukdomen kan förebyggas med vaccination, två doser krävs för ett effektivt skydd.

Källa: Folkhälsomyndigheten

Beslut om Scandinaviums och Ullevis framtid skjuts upp

LÖRDAG 7 DECEMBER 2019

Politikerna i Göteborg drar i nödbromsen för arenaområdet och miljardbesluten om Scandinaviums och Ullevis framtid.

De avgöranden om vägen framåt för att ersätta Scandinavium och Valhallabadet liksom framtiden för Ullevi som skulle ha fattats nu på onsdag bordläggs på nytt.

Beslut fattas tidigast den 15 januari, ”men troligen senare”, uppger en representant för allianspartierna för DN. Bakom beslutet ligger också ett tryck från både Socialdemokraterna och Demokraterna, som även de fått kalla fötter.

Att kommunstyrelsen bordlägger ärenden både en och två gånger är normalt. Men att det sker en tredje gång hör till

ovanligheterna. Men så är arenafrågan också en av de största och mest komplexa som politikerna i Göteborg haft på sitt bord.

Efter att linbaneprojektet kollapsade politiskt på grund av dramatiskt ändrade ekonomiska kalkyler och med de skador som partierna tagit av hanteringen av tågtunneln Västlänken och trängselskatten, är stämningen i stadshuset något stukad. Det finns inte längre finns utrymme för fler snedsteg i stadsplaneringen.

Efter principbeslutet i maj i fjol fick stadsledningskontoret uppdraget att åter utreda frågan. Förslaget till beslut, som nu ska bordläggas, handlar om att lämna kommunstyrelsens svar på tre specifika utredningsuppdrag.

– Vi har låtit externa fristående konsulter titta på hur projektet ska organiseras rent juridiskt och om det går att göra området ännu större och därmed få större markintäkter.

Stadsledningskontoret har också tillsammans med konsulter och Got Event utrett hur man tidigt får med en privat

samarbetspartner, sa projektledaren Patrik von Corswant i DN den 2 oktober, då kommunstyrelsen hade fått den nya utredningen på sitt bord. Bland partierna är frågan i ett känsligt läge. Enligt uppgifter till DN är det inte enbart oro för att de ekonomiska kalkylerna inte håller som ligger bakom beslutet att åter bromsa, utan även oro för biltrafiken och hur handeln i staden påverkas liksom stadsmiljön. Inom Socialdemokraterna är Viktoria Tryggvadottir Rolka nu ansvarigt kommunalråd. Hon

säger till DN att partiet ”ser vissa farhågor i underlaget som inte är tillräckligt analyserade”.

– För idrottsrörelsen i Göteborg är både Valhallabadet och Valhalla IP viktiga arenor. Vi måste göra rätt, även om allt inte kan förbli som det varit, säger hon.

Demokraternas Martin Wannholt, som leder näst största partiet, är också tveksam till utredningens bedömningar.

– Vi i Demokraterna är fortsatt positiva till en ny arena och till ett nytt bad, men vi kan inte köpa nuvarande förslag. Det skulle

förstöra bästa bostadsläget vid
Mölndalsån, det förstör en viktig
park.

Jens Littorin

jens.littorin@dn.se

Lars Näslund

lars.naslund@dn.se

Nicholas Musoke: Varje dag är som ett äventyr

LÖRDAG 7 DECEMBER 2019

**Runt en miljon svenskar har
Stockholm som sitt hem. Alla
lever sitt unika liv. DN:s Paul
Hansen låter oss möta några av
dem som inte syns i
nyhetsflödet, men har en**

**historia värd att
uppmärksamma.**

**I dag: Nicholas Musoke – MMA-
fighter, småbarnspappa och
före detta genusstudent.**

Håll upp garden, lång på avstånd,
kort jobba in under garden, backa
inte, gör det obekvämt, gunga
med kroppen.”

Det luktar stekt strömming.

Trafiken dundrar. Turisterna
vimlar på Södermalmstorg.

Nicholas Musoke svettar sig
igenom ett av veckans elva
träningsspass. Tävlar man i en av
världens tuffaste kontaktsporter

måste man ge allt. Annars kan det
gå illa.

Väldigt illa.

Uppväxt i Alby flyttade Nico, som
Nicholas Musoke kallas, till
Norsborg som sjuåring. Nya
ansikten, klasskamrater, grannar.

Nytt perspektiv. Nya frågor.

Den vita kvinnan, är det din
mamma?

– Jag fattade ingenting. Vilken vit
kvinna? Vem pratar ni om? Min
mamma är min mamma. De som
frågade var ju barn som till största
delen inte var vita. Det var ingen
värdering, bara en korrekt

iakttagelse. Min pappa är svart och mamma vit. Nico hade en bra barndom. Ett tryggt hem. Två yngre syskon, brodern Abbe och syster Yamou. Han kände aldrig att de saknade något och fotboll var nästan det enda som fanns i tankarna. Fanns det en boll? Två mål? Regn eller snö spelade ingen roll. Game on. Hudfärg eller ursprung var inget som han reflekterade över som barn. Det var först senare i livet som Nico tydligt såg att det kan innebära stora utmaningar att växa upp i Botkyrka eller i andra, liknande delar av Sverige.

Han gick i en tvåspråkig skola med undervisning på engelska i en klass där eleverna oftast hade föräldrar från andra länder. Nico och hans klasskamrater såg annorlunda ut och det blev de ofta påmind om. Vissa barn kunde säga rakt ut att de hade mer rätt att vara i Sverige än Nico och hans kamrater. Att bo i en segregerad del av Stockholm präglade honom, på gott och ont.

– Vilken hudfärg man har spelar ingen roll för mig men det har gjorts viktigt av andra. För vissa blev det väldigt angeläget att påpeka att de minsann var riktiga

svenskar och att vi var avvikande. Det gjordes klart för oss att vi inte var svenska barn som de andra i skolan. Det blev viktigt för mig att bestämma själv, om jag skulle vara annorlunda så skulle jag vara det, men på mitt sätt.

Första året på gymnasiet. En klasskamrat tar med Nico till en MMA-träning. Frågar om han inte vill prova på. Nico var sjutton år gammal och minns känslan, att han "såg ljuset", att det var det bästa han gjort i hela sitt liv. Allting förändrades efter det träningspasset och fotbollskorna lades på hyllan. Att kämpa man

mot man i en ring där nästan allt är tillåtet passade Nicos kynne men även om han var modig nog att utöva en av världens tuffaste sporter vågade han inte berätta hela sanningen hemmavid. I alla fall inte till en början.

– Jag tog det i delar, först sa jag att det var typ brottning. Lite längre fram att det förekom slag. Sen att det var lite nedtagningar, ledlås. Och strypningar.

Det blåser kallt runt knuten i Farsta. Bävernylonoveraller, strumpor, långkalsonger, vantar. Det är den 24 januari och snart är det Superior Challenge match mot

australiensaren Dylan Andrews om titelbältet i mellanvikt. Men först ska barnen till förskolan. Även om Nico påbörjat de slutliga förberedelserna inför matchen på Cirkus i Stockholm prioriterar han, nuförtiden, även familjelivet hemmavid som fästman till Mariana och pappa till pojkarna Victor och Luca.

– Livet med familjen är fantastiskt och varje dag är ett äventyr. Men alla som med halvlutande rygg klätt på ett par morgontrötta småknattar vet att föräldraskapet har sitt pris. Även om man är elitidrottsman.

– Jag kan gå upp i ringen, fightas mot en snubbe, två snubbar, samtidigt. Men det här småbarnspåklädandet. Det knäcker ryggen.

När matchdatum har bestämts påbörjas en noggrann planeringsprocess tillsammans med tränaren där alla bitar, resultatet av hundratals svettiga timmar och mentala förberedelser ska bilda en slagkraftig enhet. Träningsintensiteten stegras och alla moment som inte direkt har med fighting att göra skalas bort. Det kräver ett extremt fokus, något som kan gå ut över familjen

men Nico tycker att han blivit bättre att hantera det utan att bli allt för odräglig mot fästmän Mariana hemmavid. Även om hon alltid ställer upp vet han att det finns gränser.

– Det är en svår process, jag måste hela tiden förhålla mig till att jag är väldigt peppad ena stunden och sjukt nervös i nästa. Prestationsångesten är stor. I ringen får du feedback på sekunden om det går bra eller åt helvete. Det hör till att bli nervös, att ifrågasätta. Vad fan håller jag på med? Ibland känner jag att jag skulle kunna göra allt för att återvända till skolböckerna.

Nico har läst till sig en examen med statsvetenskap som huvudämne, och även läst genusvetenskap, företagsekonomi och nationalekonomi. Han känner att studierna har gett honom gåvan att se andra perspektiv. Inte minst genusstudierna, det självklara i att könsmaktsordningen är så framträdande i allt.

– Man möter en annan verklighet om man är man eller kvinna, det är inget snack om den saken. Vi har tyvärr inte lärt oss något ännu. Den som påstår något annat

kommer inte ha så mycket med mig att göra.

Nico försöker ge sina egna barn samma gåva han själv fick hemmavid. Han minns hur mycket det lästes och att det låg delar av morgontidningen överallt. Läsningen blev naturligt för honom och han är tacksam att världen gjordes tillgänglig för honom. Han vill att söner ska känna trygghet att vara sig själva, stå upp för vad som är rätt och växa upp till människor som bidrar till att göra samhället bättre.

– Var du föds i Stockholm ska inte bestämma vilka möjligheter du får. Du ska kunna växa upp och veta att det ska finnas en tillgänglighet var du än bor. Du ska åtminstone få chansen. Möjligheter är ytterst en fråga om demokrati.

Paul Hansen

paul.hansen@dn.se

Rebecka	filosof
Kärde:	som inte
Jag stöter	bryr sig
på en	ett dyft
säregen	

om barn- domen

LÖRDAG 7 DECEMBER 2019

Ibland kan man hitta böcker av en slump i ett antikvariat. - Nyligen plockade jag på mig filosofen Giambattista Vicos självbiografi. Han verkade i Neapel för länge sedan – ändå är hans tankar slående samtida.

De bästa böckerna är de man plockar på sig på måfå. De som

har lite eller inget att göra med annat man för tillfället ägnar sig åt, och som därför, på grund av sin godtyckliga närvaro i ens liv, ger en känslan av att världen är stor, historien lång, den egna existensen försvinnande obetydlig.

En sådan bok är den neapolitanska filosofen Giambattista Vicos självbiografi, som jag nyligen plockade på mig på ett antikvariat i Paul Enokssons svenska översättning. Vico (1668–1744) räknas som en av de mest inflytelserika italienska tänkarna efter renässansen. Han

är också en av de mest säregna, och att inordna honom i någon särskild skola är svårt. Vissa placerar honom i en upplysningstradition; andra, som idéhistorikern Isaiah Berlin, ser tvärtom en motupplysningsman, en föregångare till tyska filosofer som Johann Gottfried Herder och Friedrich Heinrich Jacobi.

Vico själv kan förstås inte kommentera saken. Men i självbiografin, publicerad för första gången 1728, försöker han kartlägga sin intellektuella utveckling. Klart är att han i början av sin filosofiska bana var

djupt påverkad av Descartes, vars fysik han ”greps av en brinnande längtan efter att lära känna” så snart han hört talas om den. Med tiden blev han mer och mer - skeptisk till den cartesianska läran. Och hans storverk, ”Den nya vetenskapen” från 1725, utgör ett radikalt avsteg från ungdomsidolen.

Descartes ansåg att naturvetenskapen var filosofins egentliga domän och fäste liten vikt vid de humanistiska ämnena. Vico däremot menade att människan bara kan nå sann kunskap om det hon själv skapat.

Dit hör språk, myter, lagar och poesi, medan naturen är dömd att i viss mån förbli obegriplig för andra än dess skapare – Gud själv.

Men den mänskliga kulturen är föränderlig. Olika regler gäller på olika platser vid olika tidpunkter. Och förnuftet påverkas i sådan grad av de historiska betingelserna att det inte kan ses som ett neutralt verktyg, utan måste betraktas som en social och kulturell produkt i sig. Av detta följer att den som vill tänka först och främst måste förstå historien: hur den rör sig, hur den formar

intellektets ramar, hur den i sina respektive utvecklingsstadier får oss att erfara världen.

Likheterna mellan Vicos tankar och samtida kulturteori är slående. Mindre samtida är den form Vico väljer för sin självbiografi. I moderna sådana ligger ju fokus gärna på uppväxten, vars höjdpunkter och trauman antas förklara senare vägval i livet. En musiker skriver kanske om hur den redan som barn älskade att sjunga, en författare om tidiga läsupplevelser, och så vidare.

Sådant har Vico inte tid med. De - tidiga åren hastas igenom på ett par sidor. Redan efter ett par meningar är han sju år gammal. Då drar han på sig en allvarlig - skallfraktur, efter vilken han - utvecklar ”det svårmod och den syrlighet som kännetecknar genialiska och lärda män”. Att han som vuxen var gift och hade åtta barn (tre dog) nämns inte med ett ord; knappt heller samhället och politiken. ”Det är förvånande att det finns så många okunniga”, skriver han bara, då det för sinnet är lika motbjudande att sakna kunskap ”som för ögonen att

träffas av rök och för näsan att utsättas för stank.”

För mitt inre hör jag Vico transponeras till en samtida kontext: Nyhetsmorgon kanske, eller söndagsintervjun i P1. Jag hör hur intervjuaren lodar efter personliga tragedier, efter nyckeln till denna märkliga och isolerade människas ihärdiga kunskapssökande. För att till slut, allt mer desperat, utbrista: ”Men vad driver dig?” Vico förstår inte frågan.

Rebecka Kärde

”Det sista som försvinner när man skriver är könet”

LÖRDAG 7 DECEMBER 2019

En gång i tiden var författaren en man. Men något verkar ha förändrats – bland årets debutanter var bara 30 procent män, och allt färre män söker sig till skrivarskolorna. Vad är det som händer? Boklördags

Greta Thurfjell talar med - författarna Stefan Lindberg, Jack Hildén och Johan Heltne om manlighet, kvinnliga maktcentrum och om att skriva som en man.

Jag har bjudit in er till det här samtalet i egenskap av manliga författare. Identifierar ni er som det?

Johan Heltne: Jag gör nog det. Jag har skrivit mycket utifrån vuxenblivande, om att bli man, om en viss sorts sexualitet.

Jack Hildén: Det gör jag också, i så fall. I min första bok skrev jag medvetet om en arbetsplats där

bara män jobbade, om någon sorts manlig gemenskap. Och den andra handlar om ett klassiskt manligt svin som ligger runt. Båda har manligheten i fokus, och en ganska typisk manlighet också, nu när jag tänker efter.

Stefan Lindberg: Jag tror att det är så för mig också. Jag är feministiskt uppfostrad av min generations flickvänner och tjejkompisar, som alla hade läst Nina Björks "Under det rosa täcket" och fått mig att se att det inte var samma sak att vara man som att vara människa. Det gjorde att det tog väldigt lång tid innan

jag vågade ta steget och skriva inifrån en kvinna. Folk sa: "Du är en gubbe, du kan inte skriva om en tjugotvåårig underklasstjej." Och då tänkte jag: "Shit, jag är en manlig författare!" Så tydligt har det inte blivit för mig innan.

Hildén: Jag skriver en roman nu där jag för första gången skriver delvis ur ett kvinnligt perspektiv. Av någon anledning hade jag inte ens tänkt att jag skulle kunna göra det, eller att jag skulle klara det om jag försökte. Men när jag väl gjorde det tyckte jag att det var som att skriva om vem som helst. Det var otroligt befriande.

Samtidigt blev jag orolig för att hon skulle bli för mycket... *manic pixie dream girl* (en filmtrop där en excentrisk, livsbejakande kvinna existerar enbart för att känslomässigt förlösa en man, reds anm), visst heter det så? Det är en fallgrop när man skriver ur det kvinnliga perspektivet. Hade ni förebilder när ni började skriva? Och var de... manliga? Hildén: Mina var supermanliga. Den första boken jag blev drabbad av i vuxen ålder var Hemingways "Och solen har sin gång". Jag vet inte exakt hur, men det var som att jag därifrån bara hittade andra

manliga författare, och det tror jag påverkade mig mycket i början. Heltne: Jag kommer ifrån en familj utan kultur, i princip. Men så halkade jag in på Biskops Arnös författarskola, och det kom att prägla mig jättemycket, jag fick med mig den kanon som finns där – Ann Jäderlund, Katarina Frostenson, Sara Stridsberg, Jenny Tunedal, Mara Lee... Det var den första litteratur jag blev uppslukad av. Men det var också i relation till dem som jag blev en manlig författare. I opposition mot dem?

Heltne: Vissa tycker ju det. Jag har kommit att snarare skriva i Hemingways tradition, kanske. Det som anses vara ett manligt sätt att skriva på.

Hildén: När jag gick på Biskops Arnö kunde jag uppleva att det fanns ett förakt mot mig som ”snubbig prosaförfattare”. Det var första gången jag konfronterades med att det kunde vara något dåligt. Det var skitjobbigt, men det var bra också, att vara i minoritet. Jag tror att jag hade varit mycket mer outhärdlig som författare om jag inte hade gått där.

Lindberg: Jag hade inga manliga förebilder. Det hade också med min sexualitet att göra, att alla var kvinnor. På gymnasiet läste jag Edith Södergran, Karin Boye, Ann Jäderlund och förälskade mig i dem. Jag var *kär* i dem. I min värld är skrivandet, om man ska generalisera, ett sätt att gå över från hockeyn, lastbilarna, det jag kommer ifrån, till något annat. Men jag håller med om att man skapas till en manlig författare, att folk säger det till en. I och med det har min hand, oftare än i min ungdom, sökt sig till de manliga författarna i bokhyllan. Och de

kvinnliga författarskap jag gillar mest i dag är de hårdaste: Elfriede Jelinek, Djuna Barnes, Marguerite Duras. De som är ...

”Okvinnliga”.

Lindberg: På något vis, ja. Jag har undervisat på skrivarkurser, och min erfarenhet är att om man ser en man som har läst *lite*, kan skriva *lite*, då tar man in honom. Eftersom kvinnor har vunnit någonting på det samhälle som har skapats, och männen har halkat efter. Det börjar märkas på många plan. Så är det ju, tjejer är bättre.

Hildén: Ja, är det inte bara så?

Lindberg: Det är bara så. I min egen prosageneration kan jag nämna några bra karlar, men tjejerna är bättre. Om vi fantiserar om att killar har vissa ämnen som de gillar att läsa om – inte björnjakt och sex, menar jag, utan killämnena som Palmemordet och andra världskriget – men slutar läsa böcker för att i stället läsa Reddit eller kolla på dokumentärer ...

Heltne: När jag började på Biskops Arnö sa en av lärarna: ”Här kvoterar vi in killar, för tjejer är mycket bättre på att skriva.” Det fanns en humor i det, men

hon trodde också i någon mening att det var sant. De här konstskolorna har varit dominerande i tio–tjugo år, och skapat en sorts kunskap som sen bekräftas när eleverna får positioner inom kulturen – linjen Foucault-Derrida-Cixous-Butler, kan vi kalla den. Jag har själv fått ut jättemycket av att läsa deras texter, men jag undrar om det inte uppstår ett problem...

Hildén: Det låter som en sorts hegemoni, minst sagt.

Heltne: ... när det skapas en homogen blick på vad till exempel litteratur ska vara. Jag märkte att

min erfarenhet, mitt språk, kanske till och med min kropp inte passade in i klassrummet. Den dög inte.

Hildén: Det var ju det jag sa tidigare. Även om det var bra för mig, och det tror jag verkligen att det var, är det inte den mest inkluderande eller tillåtande platsen. Och då kan man ju fråga sig om det är det bästa sättet att få in mer av det som det finns för lite av – i det här fallet unga, manliga författare.

Lindberg: Jag har alltid upplevt att jag, sen jag blev verksam som författare, lever i två verkligheter.

Dels i den stora politiska världen och dels i den lilla, närvärlden. De funkar på två helt olika sätt. Ute i den stora politiska världen är det skitbra att vara vit heteroman, det är bara *access, access, access*. Men i den andra världen är det inte alltid bäst, för *the story is already told*, i 2 500 år. Hur ska vi då kunna berätta nya historier? De är nästan som spegelvärldar av varandra, man måste ha dubbla identiteter, för det som är högt i den ena världen är lågt i den andra och vice versa. Man måste veta hur det funkar i båda för att kunna bli autonom.

Är ni avundsjuka på kvinnliga författare?

Hildén: Ja. Men på andra manliga författare också.

Heltne: Jag tycker att det är ganska spännande att vara man och skriva nu. När jag skrev min senaste roman, "Emil" som kom ut i våras, upplevde jag ett konkret motstånd som jag tyckte var intressant.

Hildén: Vad var det för motstånd?

Heltne: Jag började skriva på den för tretton år sedan, på Biskops Arnö. De andra i min handledningsgrupp blev provocerade av att jag inte tog

ställning till grundfrågan i romanen: "Är det en våldtäkt eller är det inte en våldtäkt?" De menade att som författare måste jag ta det beslutet, av etiska skäl – men själva poängen var att inte veta, och att stå kvar i det. Det slutade med att jag la ner alltihop, för det blev obehagligt, och när jag tog upp projektet igen tio år senare och nästan var klar hände metoo. Då började familj och vänner avråda mig från att ge ut boken. Mitt förlag blev nervösa, och bad mig stryka vissa partier, vilket är ... Jag vet inte vad det är. Ett slags censur? Det var inte

irrelevant att jag var man, och att jag skrev om sexualitet.

Hildén: Strök du i boken?

Heltne: Jag strök vissa grejer. Och jag ångrar det.

Finns det något sånt som en klassiskt manlig roman? Och tror ni i så fall att det har blivit svårare, eller farligare, att skriva den?

Hildén: Jag tänker bara att det är lättare att hamna i klyschor, och det vill man ju inte göra som författare oavsett.

Lindberg: Man glömmer ju av allt när man skriver. Men det sista som försvinner innan man går in i

det där vita, där man tas över av texten, det kanske är ens kön. Ens sexualitet. Att man faktiskt är man. Det märkte jag när jag skrev den där boken om den tjugotvååriga tjejen, att allt funkade så bra – men sexscenerna var jag tvungen att ta bort, för där förvreds min blick. Min sexualitet gjorde att de blev utifrån-pornografiska.

Heltne: Eller så blev du ängslig.

Lindberg: Ja, kanske. Men jag kunde inte ha kvar det i romanen. Plötsligt märkte jag: ”Jag är 42 och man.”

Heltne: Vi är så präglade av att försöka se bortom könen. Men tänk om könet är jätteviktigt? Tänk om väldigt mycket börjar i det?

Lindberg: Ja, men så är det väl? Tycker du att man inte får säga det i det här landet? Det tycker jag är uppenbart.

Heltne: Nej, det är ganska nya tankar för mig. Jag har nog varit ganska låst, både som person och som författare.

Lindberg: Har det inte skett ett generationsskifte där? Jag är född -71, och de som är födda typ -55 har en mycket mer Lundellsk syn

på det där. ”Kvinnors ögon är som sjöar att landa i ...” Även om Ulf Lundell säkert har rätt, för kvinnors ögon *är* såna, har jag aldrig kunnat säga så för att det är så jävla pinsamt. I min generation fick man inte hålla på med den där romantiseringen av kvinnan, det var en kliché att skriva om hur kvinnor kastar med håret. Men det kanske man ändå har haft en längtan efter, för det är fint när kvinnor kastar med håret.

Heltne: Har ni inte varit rädda för hur era texter ska tas emot? Jag har varit jätterädd för att skriva

saker som gör att jag inte får vara med.

Hildén: Nej, om det är något jag är stolt över är det att jag alltid har vågat lita på mig själv. Det beror såklart på att jag kommer från ett kulturellt hem, jag har haft det självförtroendet med mig från början.

Är du aldrig ängslig?

Hildén: Jo, jag är superängslig. Jag vill bara att alla ska tycka om mig. Men när jag skriver tänker jag inte på det, det kommer senare.

Lindberg: Ängsligheten är ju allas stora fara. Jag har också varit

ängslig, men det värsta jag skulle kunna tänka mig är att bli betraktad som en mes, som tog bort det där som...

Heltne: Som förlaget sa att du skulle ta bort?

Lindberg: Ja, precis. Eller, nej, inte så! Förlåt. Jag skulle kunna göra tusen såna saker, för jag är precis som Jack, jag vill bara bli älskad.

Jag läser väldigt mycket nyutgiven svensk litteratur, i synnerhet många debutanter, och kvinnorna är så många fler. Jag kan verkligen komma på mig själv

med att längta efter en jättebra roman av en ung man.

Hildén: Men det är ju långt ifrån så att mannen är död inom konsten.

Enligt DN:s undersökning i höstas är det 72 procent kvinnor som debuterar skönlitterärt i år. Och många fler kvinnor än män söker sig till författarskolorna. Varför tror ni att det är så?

Heltne: Tänk om det bara är en ekonomisk fråga? Det går inte längre att leva på att skriva, och männen är kvar i att de ska försörja familjen. Så de börjar

jobba med typ klimatscertifierad reklam i stället.

Hildén: Jag känner en sån man.

Lindberg: Det finns en författarroll som vi inte kan gå in i längre, den självförbrännande mannen som super och knarkar. Det var inte löjligt för femton år sen, men det är löjligt i dag. Och det är tur att den rollen är borta – jag vet inte hur många tråkiga borgerliga familjer jag har varit hemma hos som har ”Jack” av Ulf Lundell hemma i bokhyllan, och de är så o-Jack, men de känner att Jack är där ute och lever deras dröm. Det där farliga livet, att

svina ner allt i hela världen, det tror jag har dragit många unga män till litteraturen.

Heltne: Jag tror att det finns ett kvalitetsbegrepp som utesluter vissa perspektiv. Och där man som man, medvetet eller omedvetet, kan bli bortknäppt. Min roman ”Emil” handlar ju om en våldtäkt som läsaren inte vet om den har ägt rum eller inte. Jag pratade med en krönikör på en av de stora tidningarna som tyckte jättemycket om boken, och ville skriva om den, men struntade i det av rädsla för att folk skulle bli arga.

Hildén: Samtidigt kommer man ju aldrig ha några bevis, som författare är man fast med misstankar och konspirationsteorier, och man kommer aldrig kunna prata om dem.

Lindberg: Min stora idol, författaren David Foster Wallace, sa en gång att om vi inte har litteraturen till att tala om de här sakerna som man inte får tala om är det ute med oss. Då kommer vi slå ihjäl varandra. Det är en farlig tendens att folk inte vågar ta i en text. Så ska inte den litterära offentligheten funka. Det låter

jättejobbigt att du har upplevt det så, Johan.

Jag har funderat på varför inte Karl Ove Knausgård har inspirerat jättemånga killar att bli författare, och specifikt autofiktiva författare. För det som hände efter Knausgård var i stället att väldigt många kvinnor började skriva autofiktion.

Lindberg: Jag kände, när jag läste "Min kamp": "Shit, vad skönt, nu slipper jag göra det." Han täcker ju hela den manliga heterosexuella erfarenheten, han bockar av allting – han har också varit med i ett band, han har

också en skör liten flicka inom sig, han har också känt främlingskapet som dagispappa ...

Heltne: Han tillhör ju en helt annan generation. Han är norsk, vilket jag också är, och de ligger fortfarande en generation efter. Han skriver fram en man som kan vara intressant, men som är väldigt svår för unga att relatera till.

Lindberg: Jag är i och för sig jämnårig med honom, men jag har väldigt lätt att relatera.

Jag har väldigt lätt att relatera.

Heltne: Kanske är det en blind självupptagenhet, en blindhet för

privilegier, det här underläget som jaget hela tiden har. Det kan vara en styrka i en text, men i autofiktio blir det lätt lite tjatigt. Det är ju det man ömmar för, att han är så privilegierad och ändå känner sig så liten! Han befinner sig hela tiden i den där lilla världen Stefan pratade om tidigare, medan många som inte tyckt om böckerna verkar befinna sig i den stora.

Heltne: Om det finns ett kunskapsskapande på de här elitskolorna vi har pratat om, och ett elitskikt i kulturen bekräftar den kunskapen, sipprar det inte

ner då? Är det inte så att bland radikala unga får det här performativa skrivandet väldigt hög status, och bland heterokillar som spelar fotboll är det komplett ointressant? Obalansen föder kanske mer obalans. Och det som är spännande är att jag inte tror att någon vill ha det såhär. Det jag upplevde som en sorts censur på Biskops Arnö ... Jag tror ingen vill att det ska vara så.

Lindberg: Men jag måste ändå få invända. Gör du inte den strömningen mycket större än vad den är? Jag upplever att jag är helt fri från det där. De kan tycka vad

de vill, man är som författare ändå en autonom liten stackare som går ensam genom natten.

Heltne: Jag tror att det är en skillnad mellan oss. Du kanske är fri, men jag är inte det. Och när jag pratar om mina konspirationsteorier är det ju utifrån egna erfarenheter. Men jag tror att väldigt många manliga författare är väldigt ängsliga. Jag är det definitivt.

Vilken sorts manlig roman skulle ni vilja läsa? Eller skriva?

Lindberg: Jag längtar kanske särskilt efter en manlig roman om hur det är att tänka, och funka, i

samhället precis just nu. Jag vill veta hur det är inne i hjärnan på män. Jag vill läsa sanningen om oss.

Heltne: Jag längtar efter böcker som *inte* handlar om samtiden. Jag tror att det går att säga saker in i vår tid utan att ha med en - smartphone. Jag skulle vilja skriva om mäns självförakt på vikingatiden.

Hildén: Böcker om män med självförakt finns det i och för sig redan några stycken.

Lindberg: Johan, du har precis beskrivit världens mest intressanta roman! För ens förakt

för manligheten, som man måste bära på om man är man, är ju också självförakt. Det är själva kärnan.

Heltne: Ja, jag hatar mig själv. Vad tycker ni om er själva?

Hildén: Jag hatar också mig själv.

Lindberg: Jag med. Och älskar, jättemycket. Jag har ett tvetydigt förhållande till mig själv.

Vad tror ni skulle gå förlorat om män slutade skriva romaner?

Hildén: Ingenting. Det är väl bra att tjejerna skriver. Och det sträcker sig givetvis längre än till män och kvinnor. Det finns ju också folk som inte definierar sig

som män eller kvinnor som skriver.

Heltne: Jag tror att man kan förlora en spänning, den mellan män och kvinnor, och alltså, *we don't know*, men ... Den existerar. Och den är intressant. Blir något för homogent så kan det också bli dött.

Lindberg: Men att tänka sig en litteratur utan män är som att föreställa sig att alla pappor, - söner, farbröder, ja, att alltihop skulle försvinna. Det kan vara både bra och dåligt, men det känns lika fullkomligt främmande för mig att det skulle ske. Det är

svårt att föreställa sig att det där giftet som skrivandet är någonsin skulle sluta funka på män. För det är också det enda sättet att komma ur sig själv och sin manlighet.

Greta Thurfjell

greta.thurfjell@dn.se

Medverkande.

Stefan Lindberg. Född 1971. Debuterade 1999 med novellsamlingen "Tusen nålar" på Albert Bonniers förlag och har sedan dess gett ut "Min terapi" (2002), "I Gorans ögon" (2008), "Du vet väl om att

du är värdefull" (2014) och "Nätterna på Mon Chéri" (2016). Också verksam som dramatiker, översättare, kulturskribent i Expressen och skrivarkurslärare. Jack Hildén. Född 1989.

Debuterade 2014 med romanen "Vi, vi vaktmästare" på Norstedts, och har sedan dess gett ut "God och opåverkad" (2017) och diktsamlingen "Laddet" (2019, It-lit förlag). Också verksam som kulturskribent i Aftonbladet.

Johan Heltne. Född 1977. Debuterade 2014 med "Det finns ingenting att vara rädd för" på Natur & Kultur, en roman som -

sattes upp som pjäs på Uppsala stadsteater. Han har sedan dess gett ut "Emil" (2019). Också verksam som musiker.

Museum minns när den moderna julen skapades

LÖRDAG 7 DECEMBER 2019

**I början av 1840-talet
lanserades det kommersiella
julfirandet på allvar, i form av
vykort och böcker. En ny
utställning i London påminner
om den man som mer än någon
annan både speglade och**

**skapade formerna för hur julen
ska upplevas – Charles
Dickens.**

1843 var ett avgörande år för
skapandet av det kommersiella
julfirande som ända sedan dess
bara vuxit i omfattning. Den 19
december det året utgavs
nämligen Charles Dickens sedan
dess ständigt aktuella berättelse
”En julsaga”, i original ”A
Christmas carol”. Vid det laget var
Dickens redan en oerhört populär
författare, utrustad med en
särskilt god förmåga att uppfatta
vad som fungerade på den då
växande bokmarknaden. Under

åren dessförinnan hade man runt om i Storbritannien kunnat märka ett återväckt intresse för att fira en kristen jul. Det handlade om förändringar pådrivna av olika religiösa grupper som oroade sig för att traditionella kristna högtider höll på att glömmas bort, inte minst i takt med att människor i allt större utsträckning flyttade från landsbygden in till städerna. Ända sedan 1600-talet hade julfirandet i Storbritannien, liksom i många andra protestantiska länder, varit omstritt eftersom de mest

radikala reformatörerna försökte kasta ut firandet av högtiden, som man menade inte hade något stöd i Bibeln. Det kristna kriget mot julen lyckades dock inte något vidare, utan sedvänjan levde trots allt vidare på många håll, om än i skiftande former.

En bit in på 1800-talet kom julens verkliga återkomst. Då hade det engelska samhället på allvar börjat kommersialiseras, och som ett led i det började köpmän av olika slag att marknadsföra julfirandet som ett tillfälle att handla presenter och god mat till vänner och familj – och för den

delen att köpa berättelser som handlade om julen som en särskild tid på året.

Det var mot denna bakgrund som Charles Dickens skrev sin historia, om en snål gammal man – Scrooge – som får besök av spöken, vilka visar honom hur en människa bör leva: generöst och osjälviskt. "En julsaga" blev snabbt oerhört populär och kom även att påverka hur man i många engelskspråkiga länder såg på julfirande över huvudtaget. - Ytterligare en orsak till att boken blev så populär är det faktum att den också innehåller en

spökberättelse, vilket även det i högsta grad låg i tiden. En lång rad liknande berättelser, där jul och spöken blandades, publicerades under åren som följde, skrivna av såväl Dickens själv som andra som inspirerats av "En julsagas" framgång. Senare skulle i och för sig Charles Dickens ta avstånd från den trend han själv varit med om att skapa, som han då förklarade sig vara "sick of". Fast då var det onekligen för sent.

Men 1843 var inte bara året då Dickens publicerade sin stilbildande berättelse. Samma

månad som den gavs ut trycktes även det första kända kommersiella julkortet, utformat av Henry Cole och försett med det numera självklara budskapet "A Merry Christmas and A Happy New Year".

Om allt detta kan man lära sig mer på en utställning som nyligen öppnade på The Charles Dickens Museum i London. Där kan man även se ett av de 21 bevarade exemplaren av det första julkortet. Utställningen är öppen till 19 april 2020.

Magnus Västerbro

Karin Bojs: När männi- skan gick

från vild till tam

SÖNDAG 8 DECEMBER 2019

Vad är det för skillnad på en varg och en hund? Ett vildsvin och en gris? En neandertalare och en människa av vår egen sort? Genen BAZ1B kan vara en del av förklaringen.

Någon gång för minst 15 000–20 000 år sedan, när det fortfarande rådde istid, började våra förfäder och förmödrar leva tillsammans

med vårt första husdjur, hundarna.

Betydligt senare, för ungefär 11 000 år sedan, utvecklades jordbruket och vi började leva tillsammans med en rad andra djur: getter, får, katter, grisar och kor.

När djuren började leva med oss blev de förändrade. Visserligen visste vi människor inte så mycket om husdjursavel på den tiden, men vi åstadkom ändå genetiska förändringar. Det uppstod ett urval, där djur med vissa egenskaper fungerade i männi-

skans sällskap medan djur med andra egenskaper inte gjorde det. De "tama" anlagen förstärktes med tiden. Husdjuren blev allt mindre skygga för människor, alltmer villiga att samarbeta med oss. Med en vetenskaplig term kallas denna process för domesticering.

Inte bara beteendet brukar förändras av domesticering, utan också utseendet. Husdjur tenderar att se mer barnsliga ut än vilda djur, med trubbigare nos, mindre tänder och skallar, hängande öron och kortare, mer krulliga svansar.

Det pågår omfattande forskning om hur domesticeringen av olika djur har gått till, var och när de vilda djuren har blivit tama och mer exakt vilka gener som har förändrats.

Men det finns också forskning om vad som skiljer oss själva, så kallade anatomiskt moderna människor, från våra föregångare. Inte minst vad som skiljer oss från våra nära släktingar neandertalarna och Denisovamänniskorna.

Den svenske forskaren Svante Pääbo, verksam i Leipzig, har till exempel ägnat en stor del av sin

karriär åt denna fråga. Han har hittat ett antal gener som verkar skilja oss åt, däribland sådana som är viktiga för hjärnans funktion och nervsystemets utveckling.

I veckan publicerade en annan forskargrupp, ledd av Giuseppe Testa i Milano, en artikel i tidskriften Science Advances, där de presenterar en sådan genkandidat. Det handlar om BAZ1B, en av de gener som är inblandade vid Williams-Beurens syndrom – ett sällsynt genetiskt syndrom, som drabbar uppskattningsvis 1 på 750 000.

Personer med Williams-Beurens syndrom får ofta en lindrig utvecklingsstörning men de blir också extremt vänliga och sällskapliga och får även speciella ansiktsdrag, såsom bred och trubbig näsa.

Det finns en hel del forskning som tyder på att gener som är inblandade vid Williams-Beurens syndrom också skiljer sig mellan vargar och hundar.

Den italienskledda forskargruppen har använt ny stamcellsteknik för att se hur det förhåller sig med oss människor.

De odlade fram neurala stamcellslinjer från personer med Williams-Beurens syndrom, och även från personer med andra typer av syndrom som också har avvikande aktivitet i den aktuella genen. Forskarna använde också genteknik för att ”skruva upp” respektive ”skruva ner” aktiviteten från BAZ1B i de odlade linjerna. Det visade sig att hundratala gener blev påverkade, inte minst sådana som har med ansiktets och kraniets utveckling att göra. Nedskruvad aktivitet av BAZ1B ledde just till de specifika ansiktsdrag som finns hos

personer med Williams-Beurens syndrom.

Forskarnas slutsats är att det här kan ha varit en viktig mutation – genförändring – som inträffade någon gång efter att den linje som ledde till oss moderna människor skildes från neandertalarnas och Denisovamänniskornas linjer, vilket var för ungefär 600 000 år sedan.

Det är intressant och banbrytande forskning, även om vi ska ha klart för oss att inte bara en, utan många gener förändrades under vår utveckling till moderna människor.

Men förändringar i BAZ1B kan mycket väl ha varit en mutation som gjorde oss mer ”tama” och mindre ”vilda” – mindre aggressiva och mer kapabla till samarbete. Den kan ha bidragit till vår ”självdомesticering” som Giuseppe Testa och hans medförfattare kallar förändringen.

Karin Bojs

vetenskap@dn.se

**”Vår
aristokrati har
varit bra på att
bevara all
pompa och
ståt”**

SÖNDAG 8 DECEMBER 2019

**Edward St Aubyns romansvit
om Patrick Melrose var en
kolsvart uppgörelse med**

uppväxten i den brittiska överklassen. Böckerna – och tv-serier som "The crown" – har bidragit till att göra intresset för den engelska societeten hetare än någonsin. Nu är han aktuell med en ny bok och har besökt i Stockholm.

Edward St Aubyn gillar inte att bli fotograferad. Han är rädd att det ska få honom att se ilsken ut på bilderna. Men i DN:s studio ser han snarast stoisk ut, som stereotypen av en engelsk gentleman som uthärdar något ovärdigt uppträde, och när fotografen föreslår att han ska

posera med sitt anteckningsblock tar han tillfället i akt att kasta ner en passage till romanen han jobbar på.

Vad den handlar om? Det vill han inte säga någonting om.

– Det vore som att skjuta hål i bensintanken innan man startar bilen.

Det är ingen vild gissning att den utspelar sig i den miljö som St Aubyn gjort till sin specialitet. I romansviten om Patrick Melrose, som gjorde honom världskänd, skildrade han i bitande ordalag den engelska överklass han fortfarande bär de typiskt

nedtonade tecknen av att tillhöra. Han är aristokratiskt nedklädd i lagom skrynklig kavaj och vinröda manchesterbyxor. Allvarligt och pojkaktigt ansikte, lätt grånat grabbrufs, vaksamma och vänliga bruna ögon som lyser upp när han säger något kvickt.

En självklar men aldrig demonstrativt framhävd tillhörighet i den engelska högkulturen – han nämner i förbifarten hur han diskuterat Shakespearetolkningar med den store skådespelaren Ian McKellan ("Vi tillbringade förra nyårshelgen tillsammans", säger han på ett sätt

så man förstår att det rör sig om en sammanhängande vistelse och inte något simpelt entimmesmingel.) Och hur han på ett party pratat om gestaltningen av prinsessan Margaret med Helena Bonham Carter, som spelar henne i senaste säsongen av "The crown". (Margaret ägnas ett förödande porträtt i en skildring av ett societetsfest på ett lantgods i en av Patrick Melrose-romanerna – St Aubyn var naturligtvis där själv.)

Just "The crown" och nyutkomna filmatiseringen av "Downton Abbey" är tydliga exempel: folk

över hela världen fascineras
fortfarande av denna lilla värld
som är den engelska överklassen.
Hur kommer det sig?

St Aubyn är noga med att påpeka
att han inte är någon sociolog,
men hans svar är ändå oväntat
materiellt förankrat:

– Vi har varit bra på att bevara vår
överklass. All pompa och ståt.
Drottningen i Buckingham Palace
och premiärministern i ett radhus.
Och sedan ett system med
fideikommiss och *land-lease* (som
gör att markägare kan hyra ut
fastigheter under långa
tidsperioder och ändå behålla

äganderätten) vilket gör att tre
fyra adelsmän, som hertigen av
Westminster, fortfarande äger
stora delar av centrala London.
Det finns inget liknande i någon
storstad i världen. Det gör att vår
aristokrati fortfarande kan hålla
stilen uppe.

St Aubyn är annars,
uppenbarligen med en del
reaktioner mot hans Patrick
Melrose-svit i åtanke, angelägen
att försvara sig mot en given
invändning mot denna
överklassvurm: varför ska vi
intressera oss för privilegierade
människors lidanden?

– När jag skrev den på nittiotalet fanns det fortfarande en stark aversion mot att låta fiktionen behandla överklassen. Det är egentligen en form av rasism eller omvänd snobbism från människor som annars skulle vara de första att reagera mot varje form av snobbism: att avfärda andra människors känslor på förhand, bara för att de tillhör en viss grupp. Men medlidande måste tillämpas universellt om det ska vara något värt. Och dessutom: om någon säger att en uppväxtmiljö som den jag

beskriver i Patrick Melrose är privilegierad...

Han avbryter sig, på ett sätt som är begripligt för den som har läst romanerna, med deras skildring av hur en sadistisk läkare förgriper sig på sin femårige son. Och för den som vet – Edward St Aubyn har många gånger berättat det själv – att romanerna är en självbiografisk skildring av hans egen uppväxt: faderns övergrepp, sonens långvariga knarkande. Fadern, David Melrose, är en fruktansvärd personifiering av en mentalitet som man känner igen från Matilda Gustavssons bok

”Klubben” om atmosfären kring Jean-Claude Arnault: där bildade och intelligenta människor kan se sig som höjda över den futtiga småborgerliga moralen. Men den bildade engelska överklassen använder gärna ironi som ett redskap för sin känslokyla. Den, förklarar Edward St Aubyn, spelar även en komplex roll för hans alter ego Patrick Melrose:

- Den är konsekvensen av det han har blivit utsatt för som barn: han har behov av att göra sig till två människor, att skapa den distans till sig själv som bara ironin kan ge. Patrick Melrose säger i

romanen att ironin har blivit en drog för honom: svårare att göra sig av med än heroin eller cigaretter. Det finns en hel del av det i den engelska kulturen: skräcken för att vara *a bore*, ett behov av att skydda sig med ironi eller ytlighet om någon försöker vara uppriktig eller allvarlig. Samtidigt... ironi lättar upp. Ja, St Aubyn är själv en typisk representant för den engelska spiritualitetskulturen. I romanen beskriver han hur Patrick Melrose ”till varje pris ville undvika ironin, som så lätt slog tillbaka, och istället säga rakt ut vad han

menade, men det han menade var det bara ironin som kunde uttrycka”. Själva boken får sin särskilda kvalitet av att elakheterna och översitteriet skildras genom blixtrande kvicka formuleringar och förintande slagfärdig dialog.

När språket föll bort – då romansviten nyligen förvandlades till tv-serie med Benedict Cumberbatch i huvudrollen – fick scenerna där David Melrose förgriper sig på sin lille son och vällustigt förnedrar sin alkoholiserade fru en outhärdlig påtaglighet som inte finns i boken.

– Det var en chock också för mig, säger St Aubyn, som nu riktar blicken snett nedåt, mot sina hopflätade händer. Jag trodde att jag hade kontroll över det som hänt genom att berätta om det i fem böcker i mitt eget tempo. Nu plötsligt hade jag ingen kontroll. Jag såg allt utan ironi, utan språkets rytm. Film är ett mycket mer övertygande medium än litteratur. Det var som att bli överkörd av ett audiovisuellt godståg. *I was bowled over by it.* Jag förstod hur *terribly shocking* det var.

Men nej, tillägger han, tv-serien förändrade inte det som var syftet med att skriva böckerna: att hindra maktmissbruket att fortplanta sig genom generationerna, att hindra giftet att sprida sig vidare.

– Det står inte i min makt att bli fullkomligt frisk. Men jag ville ge mina barn möjligheten.

Man kan säga att Edward St Aubyns senaste bok är en fortsättning på temat, fast maktmissbruket tagit sig en mer modern form. ”Dunbar”, nu översatt till svenska, är en parafras på Shakespeares ”Kung

Lear”, där den olycklige monarken förvandlats till mediemogul med tydliga drag av Fox News-ägaren Rupert Murdoch.

– Jag försökte tänka, den moderna motsvarigheten till en kung är helt uppenbart inte en kung. Inte heller politikerna som blir valda ena dagen och försvinner nästa, utan de superrika, de som kontrollerar valresultatet. Det är där man hittar maktens permafrost. Oundvikliga jämförelser med den haussade tv-serien ”Succession” har gjorts, men St Aubyn ser inte likheterna:

– Jag har bara sett första säsongen, men jag ser inget tragiskt element i den, inte det som får kung Lear att inse tomheten i sin makt. Bara en människa som är extremt skicklig att manipulera. Det finns en viss monoton i seriens otäckheter. Och det finns ingen anständig eller god person som bryter av, som Cordelia i "Kung Lear" eller Anne Eisen i mina Melroseböcker. I verkligheten finns det både maktmissbrukare och människor som försöker göra rätt och förbättra världen. Ett zoo fullt med bara monster – det är både

mindre intressant och mindre sant.

Vad är då mer sant? Här avbryter sig St Aubyn igen, öppnar sin portfölj och tar upp en bok. Med sin melodiska röst börjar han deklamera partiet ur "Kung Lear" där den landsflyktige kungen stöter på några frusna och hungriga tiggare i stormen på heden och inser att han har varit blind för andra människors lidande:

O, jag har alltför litet tänkt på detta!

Låt bota dig, o högfärd! Prova på

Och känn, du själv, vad uslingarna
känna,

På det att du må dela med dig
något

Och rädda tron på en rättfärdig
himmel!

– Det, säger han och lägger undan
boken, är det råd ni i Sverige har
varit kloka nog att ta till er. Ni har
skapat en välfärdsstat! Det ska
inte behövas att någon
storhetsvansinnig, jaktälskande
person frivilligt avstår från
makten.

”Dunbar” är, med andra ord,
politiskt mer engagerad än St
Aubyns tidigare böcker. Här vill

han visa på faran med oansvarig
journalistik, den som vädjar till
människors råaste instinkter.

Han öppnar portföljen och
högläser på nytt, denna gång ur
”Dunbar”, passagen där
tidningsmagnaten inser vem hans
idealläsare har varit: ”en person
som avskyr stekare och snyltare
och sodomiter och knarkare men
som dessutom avskyr snobbar och
magnater och skattesmitare och
kändisar, med andra ord en
person som hatar alla utom dem
som är likadana, som hatar allt
som får dem att bli rädda eller
avundsjuka.”

– Denna korrupta journalistik är den centrala kraften bakom brexit. Och i USA har vi Fox News som inte ens låtsas att de letar efter sanning eller objektivitet utan oförblommerat gör propaganda för Trump. Alla dessa lögnare, allt detta hat, dessa *astounding levels of discourtesy*. Vi arbetar under mycket otrevliga omständigheter. En farlig narcissist med mycket begränsad intelligens är världens mäktigaste man. Själva har vi en premiärminister som är tvångsmässig lögnare. Satir är

ingen fruktbar inriktning för litteraturen nu för tiden.

När Edward St Aubyn senast intervjuades av DN, av Björn af Kleen 2017, förklarade han att valet av Donald Trump till USA:s president åtminstone betydde att britten inte längre framstod som världens mest korkade nation. Den värderingen står han fast vid.

– Ja, ingen kan tävla med Trump på det området. Men vi har helt klart ett fast grepp om silvermedaljen. Förhoppningar inför det brittiska valet?

– Jag är en *remainer*. Det enda jag hoppas på är att valresultatet ska bli så att det går att undvika en hård brexit. Folk har glömt vad Europasamarbetet har inneburit: de gnäller på byråkrater i Bryssel som om det kunde uppväga två världskrig. Att lämna Europa vore självmord. Vi kommer att långsamt förblöda. Det är som en rysk politiker sa: ”Det förvånande är inte bara att ni briter har lyckats skjuta er i foten; det är att ni har lyckats skjuta er i båda fötterna samtidigt!” Edward St Aubyn lyser upp på nytt: en kul formulering piggar

alltid upp. Sedan blir han allvarlig igen när jag frågar om slutscenen i ”Dunbar”. Precis som i ”Kung Lear” får mediemagnaten gå under i samma ögonblick som han förstår hur tom makten är. ”Varför har allting gått om intet, precis när jag börjar förstå?” utbrister han. Wilson, hans närmaste man, svarar, något kryptiskt: ”Alla kommer vi att bli till jord. Men förståelsen kommer inte att gå om intet, det kan den inte så länge det fortfarande finns någon kvar som föredrar sanningen.”

Vad är det han förstår? Vad är det som kommer att finnas kvar när vi alla blir till jord?

– Han förstår den erfarenhet Dunbar har gått igenom. Den kan finnas kvar även om den som genomgått den är borta.

Det låter som en vacker dröm om litteraturens möjligheter att skapa den medkänsla Edward St Aubyn talade om tidigare, den som tillämpas universellt. Att – precis som huvudpersonen i Melroseböckerna – bryta lögnens och den onda maktutövningens logik och hindra giftet att sprida sig vidare. Låt bota dig, o högfärd!

– Det är det enda man kan hålla fast vid, säger Edward St Aubyn, och låter inte det minsta ironisk.

Jesper Högström

Edward St Aubyn.

Född 1960 i London, där han fortfarande bor med två barn.

Är mest känd för Patrick Melrose-sviten (på svenska "Romanerna om Patrick Melrose, volym 1–5" (översatta av Erik Andersson, Albert Bonniers förlag).

År 2018 kom tv-serien i fem delar på HBO med Benedict Cumberbatch i huvudrollen.

Aktuell: med romanen "Dunbar", som är en omtolkning av "Kung Lear" i Hogarth Press serie där moderna författare skrivit vidare utifrån Shakespeares mest berömda verk.

Bland andra deltar Margaret Atwood ("Stormen"), Gillian Flynn ("Hamlet") och Jo Nesbø ("Macbeth").

St Aubyns favoritförfattare.

Hans litterära inspiratörer är ("fortfarande, jag borde skaffa några nya") Henry James, James

Joyce, Marcel Proust och Samuel Beckett:

"Det är de som i mina ögon bäst exemplifierar Gustave Flauberts berömda sentens 'le style c'est tout', stilen är allt. De gjorde prosan till textens viktigaste egenskap."

Årets Nobelkock: Jag är inte stressad över att laga mat till 1 300 personer

TISDAG 10 DECEMBER 2019

I kväll gäller det för Sebastian Gibrand. Då ansvarar han för att maten är varm, vacker och

välsmakande – och framför allt serveras i tid till kungen, Nobelpristagarna och de övriga gästerna vid Nobelbanketten. Det är ett intensivt år för kocken Sebastian Gibrand. I början av året tog han silver i den prestigefyllda kocktävlingen Bocuse d'Or, under hösten kunde man se honom vinna "Kockarnas kamp" på TV 4 och nu avrundar han 2019 med ett av de mest åtråvärda uppdragen en svensk kock kan få: att ansvara för Nobelbanketten. Tillsammans med konditorn Daniel Roos har han tagit fram den meny som de

omkring 1 300 gästerna ska få njuta av.

Sebastian Gibrand jobbade i köket under Nobelbanketten redan för fem år sedan, då Klas Lindberg var ansvarig kock, och säger bestämt att han inte är stressad inför kvällen:

– Allt är planerat i minsta detalj. Det divertissemang som framförs under kvällen har temat ”Jorden vi ärvde” och tankegångarna går igen även i maten.

– Vi fokuserar på svenska producenter och råvaror. Dessutom försöker vi nyttja hela råvaran för att minska på svinnet.

Använder vi till exempel morot försöker vi också använda skalet och blasten på olika sätt.

– Men vi kommer att servera både grönsaker och kött, avslöjar Sebastian Gibrand.

Mer än så får han inte kommentera vad menyn innehåller. Det ska förbli en hemlighet tills den serveras på banketten.

Sebastian Gibrand blev tillfrågad om att laga Nobelmenyn strax efter att han tävlat i Bocuse d’Or i januari. Sedan dess har det blivit klart att han blir Sveriges

representant i tävlingen
ytterligare en gång.

Har du kunnat ta med dig några
erfarenheter från tävlingen till
Nobelköket?

– I Bocuse d'Or handlade det om
att dra allting till sin spets. Här
måste man förhålla sig till en helt
annan typ av ramar och logistik.
Jag har utgått från rätter och
smakbilder som jag tävlade med,
men har anpassat dem efter de
här speciella förutsättningarna.

Elin Peters

elin.peters@dn.se

Ann Linde: Svårt få hem barnen från al- Hol

ONSDAG 11 DECEMBER 2019

**Regeringen tror att det är -
möjligt att föra hem ett litet -
antal moderlösa barn till
svenska IS-anhängare som
sitter fast i läger i Syrien.**

– Jag tror att vi ska lyckas, men det är stora svårigheter, säger utrikesminister Ann Linde (S).

Ett femtiotal barn till svenska IS-anhängare befinner sig i lägret al-Hol i norra Syrien.

Färre än fem av dessa barn är moderlösa, och dem hyser Sverige relativt gott hopp om att få hem, sa Ann Linde under en träff med riksdagsjournalister på tisdagen.

– Men när kan jag inte alls svara på. Det dyker upp oförutsedda saker hela tiden. Hade du frågat mig för en vecka sedan hade jag varit mer hoppfull. I dag vet jag inte, sa Ann Linde.

Exakt vad som hänt ville hon inte gå in på. De barn som är tillsammans med sina mödrar har Sverige svårare att hjälpa, enligt Linde.

– Vi vill inte ge konsulärt bistånd till föräldrar som själva har gett sig in i terrorsektorer och som själva stödjer IS, men vi kommer inte att ta barn från deras mammor.

Därför är det mycket svårare.

Det spelar ingen roll om mödrarna själva går med på att deras barn förs till Sverige. Många gånger medger inte lokala myndigheter att man delar på familjer. Ibland är det också svårt

att fastställa om barnet har svenskt medborgarskap; bara då finns ett svenskt ansvar.

70 000 människor lever i al-Hol och logistiken där är extremt svår, sa Linde under journalistträffen. Det är ofta både svårt och mycket farligt att fysiskt ta ut ett barn därifrån. Situationen har inte blivit bättre efter Turkiets invasion.

Varje enskilt fall är unikt. Ibland finns identifierade och/eller frånvarande fäder som i efterhand bedöms kunna göra anspråk på barnen om de förs till Sverige, och inleda en rättsprocess mot

Sverige. En sådan situation vill man undvika.

Sverige har hittills tagit hem sju barn från lägret. IS-terroristen Michael Skråmos sju föräldralösa barn i kom hit i maj.

Sanna Torén Björling

”Jag ser fram emot att kunna betala hela hyran själv”

ONSDAG 11 DECEMBER 2019

Faaumo Umar, 36, flydde till Sverige för nio år sedan och får fortfarande kämpa med svenska språket. Men nu, efter flera år med försörjningsstöd, har hon ett riktigt jobb.

– Jag har fortfarande bostadsbidrag men jag ser fram emot att kunna betala hela hyran själv. Nu kan jag det nästan, säger hon.

Borås.

27 år gammal flög hon 2010 ensam från Somalia till Sverige med sina tre barn. Till en början bodde hon på ett flyktingboende i lilla Tranemo några mil sydost om Borås. Där ansökte hon om uppehållstillstånd och fick det beviljat.

Den svenska arbetsmarknaden, med dess krav och regelverk, blev en stor utmaning.

– Jag levde på socialbidrag fram till 2015, berättar hon när DN träffar henne under en paus i städjobbet på kommunala Almåsgymnasiet i stadsdelen Norrby.

Mötena med socialsekreteraren i Borås var påfrestande, berättar Faauumo Umar.

– Jag var kallad dit varje månad. Mötena var jättejobbiga. Jag kunde inte mycket svenska. Och att prata ekonomi varje månad... visa kvitton och kontoutdrag, allt. Men jag blev ändå värdigt behandlad, tycker jag.

Efter tiden med besök hos socialsekreteraren skickades hon till Jobb Borås och därifrån till praktik under tre månader.

– Sedan skulle de anställa mig, var nog meningen. Jag läste samtidigt på SFI, men jag klarade inte det. Jag var på lägsta nivå där, ändå gick det inte. I Somalia var det mycket lite skola, berättar hon.

Här på Almåsgymnasiet, dit hon kom i mars i fjol, har de regeln att alltid försöka prata svenska med varandra, även om personalen kommer från flera olika länder.

– Jag slutade på Jobb Borås i december 2017 och var sedan arbetslös. Men genom dem skickades jag hit för en provanställning, och nu är jag fast anställd.

– Jag är jätteglad över att ha ett fast jobb. Här är mycket att göra. Det är nästan tusen elever och mina arbetskamrater kommer från Sverige, Nigeria, Kosovo och Togo.

Faaumo Umar bor med sina barn i en hyresrätt som hon kan betala själv – med hjälp av bostadsbidrag på 2 000 kronor.

– Jag ser fram emot att kunna betala hela hyran själv. Det känns bra, jag ser en framtid här nu, säger hon.

Men hon vet också att andra invandrade kvinnor, särskilt från Somalia, har det tufft även i Borås.

– Vi träffas ibland. Många tycker att det är jättesvårt att få jobb. Men många är kanske också nöjda med att stanna hemma med bidrag.

– Jag har själv inte mött några fördomar. Men jag hinner heller inte mycket mer än att jobba och ta hand om allt där hemma.

Lars Näslund
lars.naslund@dn.se

**”Våra barn
förströr sig
själva bra –
men borde vi
leka mer
ihop?”**

ONSDAG 11 DECEMBER 2019

**Hon leker sällan med sina små
barn och de är bra på att
sysselsätta sig själva. Men när**

hon ser andra föräldrar pyssla med sina barn i sociala medier drabbas hon av dåligt samvete. Borde hon och pappan leka mer med sina barn?

?Fråga: Hur viktigt är det att leka med sina barn? Jag har två barn, 1 och ett halvt och 4, och de är båda ganska bra på att förströ sig själva i långa stunder, något jag tycker är bra. Men ibland får jag dåligt samvete över att jag inte leker mer med dem, hjälper dem att utvecklas på olika sätt. Både jag och maken läser mycket för dem och tar med dem ut i parker och på utflykter men däremellan

tycker vi att det bästa är att de underhåller sig själva. Dock ser man "alla andra" föräldrar på Instagram fingermåla och bygga slott med sina barn och då väcks det dåliga samvetet. Hur ska man tänka?

Maria

!Svar: Jag får intrycket att du, liksom de flesta andra som har barn, smittats av den ständiga-oro-bacill som så lätt får fäste just hos oss föräldrar. Du har dåligt samvete över att du inte hjälper barnen utvecklas men beskriver i samma andetag högläsning och utflykter.

Och jag känner igen mig – det man ska ge och uppnå som förälder är liksom så diffust. Barn behöver trygg anknytning, stimulans och stöd att utvecklas och man fattar att man själv spelar en högst central roll i det. Men hur utvärderar, mäter och avgör man vad som är tillräckligt? Tänk om man råkar glida runt i en naiv bubbla tills släggan golvar en när alla andra i förskoleklassen crawlar och dyker från bassängkanten medan ens egen lilla älskling står med armpuffar på det grunda och gnäller. Familjebilder på Instagram kan

kännas som en rimlig referensram när ens egen mammas bild av ett gott föräldraskap var dagis från sex månaders ålder som en mänsklig rättighet och enda väg ur en deppig hemmafrutillvaro. Men mig gör det ledsen, det som den referensramen väcker. I mina öron beskriver du nämligen en drömtillvaro där barnen leker, är uppfyllda av saker och för tillfället saknar problem. Det du skriver om att ”hjälpa barn att utvecklas” får minnen från min skolbänk på Institutionen för tillämpad psykologi att bubbla upp. Där pratade lärarna ständigt

om människans ”inre värld” medan jag satt som en fågelholk utan att våga räcka upp handen. Att vi människor har ett inre borde förstås inte varit någon överraskning för en som valt att läsa just psykologi men jag ursäktar mig med att jag var väldigt ung och valde det bara för att en ganska snygg kompis pluggade där.

Hur som helst gick jag i gång på det där pratet om den inre världen. Jag fick liksom syn på vilken gåva ens tankar, fantasi, lust och kreativitet kan vara. En skatt att vårda, en källa till

självinsikt och en ovärderlig kompass för att navigera genom livet. Och jag fattade till slut att psykologjobbet handlar om att bota sånt som kapar just den där inre världen.

Ursäkta utläggningen men min poäng är att dina ungar får tillfredställelsen i att upptäcka allt det i sig själva medan du pysslar med annat. Och nej, jag skriver absolut inte under på några deviser om att barn måste ha tråkigt och att skärmar är farliga. Grejen är snarare att dina barn är fenor på att inte ha tråkigt. Otillfredsställda barn tjatar och

gnäller. Frustrerade ungar klättrar på väggar och startar bråk.

Ängsliga barn håller sig så orimligt nära att man snubblar över dem. Man märker helt enkelt när barn inte är harmoniska och dina verkar vara det. Och harmoni i ens inre värld kan inte överskattas.

När vuxna ska "möta sig själva" krävs instruktionsböcker, kurser, metoder eller löprundor. Men friska barn, som dina, har lyxen att kunna sjunka in i sig själva bara av åsynen av ett par tomma syltburkar eller toarullar. Och när de försjunker i sådan lek, pratar

för sig själva, ligger på rygg och låter små plastgubbar promenera över sina bröst, så befinner de sig faktiskt i människans högsta tillstånd. I ett flow som kan vara meningen med hela livet, där hjärnaktiviteten peakar och hjärncellerna kopplas ihop i rekordfart (upp till en miljon i sekunden närmare bestämt). Problemet med Instagram och samhället över huvud taget är att de inte respekterar det tillståndet. Vi tar det för självklart, tillskriver det inte betydelse och skäms inte ens för att avbryta det. I stället ska barn aktiveras och stimuleras så

att den där hjärnpotentialen
bakom deras små pannben
utnyttjas och så att vi, som grädde
på moset, kan framstå som bra
föräldrar.

Men nej, säger jag och mina
gamla psykologilärare, stopp, sitt
på händerna, bit dig i tungan och
visa respekt! Fortsätt i stället
precis som nu. Den här förmågan
kräver nämligen, utöver frånvaro
av psykisk ohälsa, också en ganska
s sofistikerad överbyggnad i form av
trygga relationer, relativ mättnad
och frånvaro av krav, oro och
stress. Harmonin är alltså bara
möjlig när någon annan, det vill

säga du, råddat
förutsättningarna.

Min bästa metafor för en trygg
anknytningsperson eller god
förälder är ett välfyllt kylskåp.

Man står där i ett hörn och
brummar lite diskret och när
barnen behöver något kan de bara
slita upp dörren och hämta det de
vill fylla på med. Ingen särskilt
instagramsexig roll men bra för
barn.

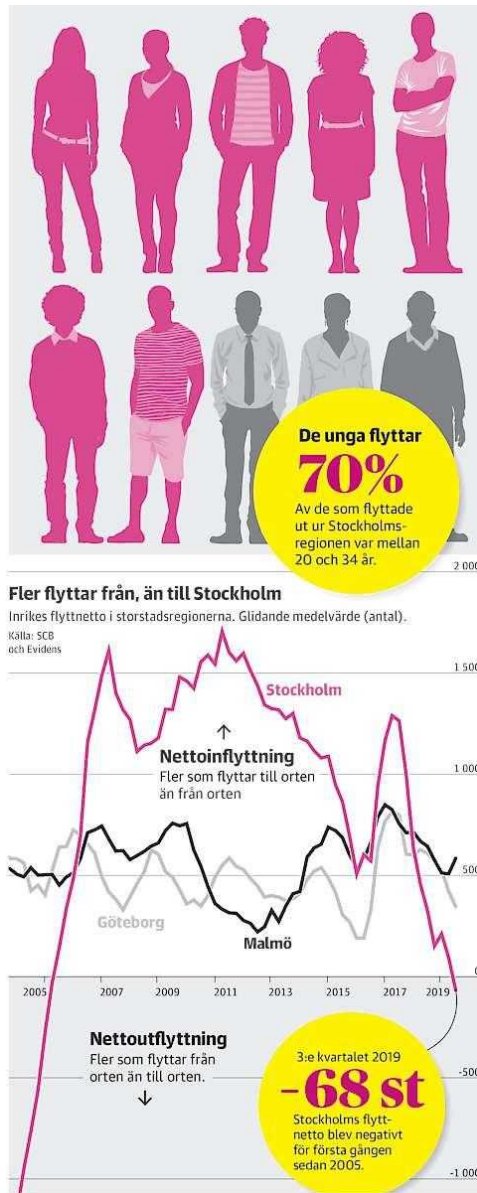
Dina barns lek är alltså inte ett
tillstånd som snyts ur näsan. Utan
något som bygger på det du
råddat. Hur konstigt det än kan
låta är det alltså din uppgift, inte

att leka med dem och posta
mysiga bilder.

Så medan de leker kan du med
gott samvete bilda dig lite kring
Instagrams påverkan på vår
livstillfredsställelse genom att till
exempel plugga i MIK, medie- och
informationskunnighet, på
Statens medieråds hemsida. När
du sedan lärt dig genomsåda
viral familjebluffar kommer du
att inse att det inte ens *går* att
instagramma medan man målar
fingerfärg. Eftersom kladdighet ju
är fingerfärgens själva essens när
man tänker efter.

Malin Bergström

Malin Bergström

Bostadspriserna a tränger bort unga från Stockholm

ONSDAG 11 DECEMBER 2019

För första gången sedan itububblan sprack för snart 20 år sedan, sjunker nettointflyttningen till Stockholmsregionen från övriga Sverige. Det är framför allt unga som överger Stockholm –

bostäderna är helt enkelt för dyra.

Det är byggkoncernen Veidekke som i sin kommande marknadsrapport kan visa, bland annat med statistik från SCB, att antalet människor som flyttar till Stockholm från övriga Sverige är färre än de som flyttar från regionen.

Visserligen ökar befolkningen, men det beror på att det föds fler än de som dör i länet. Dessutom är nettot från utlandet positivt, fler flyttar in än ut.

– Men den stora skillnaden mot tidigare är att inrikes inflyttning

är negativ och nu är den negativ i hela regionen – inte bara i Stockholms stad, säger Lennart Weiss, kommersiell direktör på Veidekke och en av rapportförfattarna.

Så vi pratar om hela Stockholms län?

– Ja och det är historiskt anmärkningsvärt.

Analytikerna försökte först se om det hade skett något skifte i trender och mönster som kunde förklara utvecklingen – till exempel en ny grön våg.

– Men det finns inga sådana tecken i andra regioner som är

jämförbara. Det är en specifik Stockholmseffekt vi ser, säger Weiss.

Den slutsats han och analytikerna på Veidekke drar är att det är de senaste årens samlade restriktioner på bolåntagare som ligger bakom.

– I de marknader där priserna är som högst har kreditrestriktionerna slagit som hårdast. Undanträngningseffekten är störst här, säger Weiss.

Tror du att trenden kommer att stå sig?

– Ja, så länge som vi har en tydlig ekonomisk undanträngning, alltså

en kreditåtstramning som drabbar unga hushåll. Och då blir det ett bestående problem för

Stockholmsregionens tillväxt.

Av de som flyttade ut ur Stockholmsregionen var 70 procent i åldrarna mellan 20 och 34 år. Det är med andra ord unga och människor i familjebildande åldrar.

Ändå arbetar många av dem i Stockholmsregionen.

– Det är barnfamiljer som betalar med mer restid. Det är, tycker jag, en stor försämring av livskvaliteten, säger Weiss.

Enligt Veidekkes rapport får kreditrestriktionerna negativa följder för tillväxten i Sverige. De slår dels på hushållens konsumtion – de tvingas spara mer – dels på själva bostadsbyggandet som har fallit med 27 procent sedan toppåret 2017.

Sammantaget bedömer rapportförfattarna att det pressar bnp-tillväxten med en procentenhet. För den regionala ekonomin slår det ännu hårdare, enligt rapporten: runt 1,5 procentenheter sämre tillväxt.

Men Lennart Weiss påpekar också – liksom även Stockholms Handelskammare har gjort – att det finns en risk att bostadskrisen även slår mot Stockholms arbetsmarknad.

För att dämpa effekten efterlyser Weiss antingen att kreditrestriktionerna mildras, eller ”någon form av kompensationsåtgärd”.

Som vadå?

– Till exempel startlån eller bosparande. Startlån vore den viktigaste på kort sikt, för att få ner effekten av bolånetaket.

– Men man är nog tvungen att göra något åt den helt orimliga Kalp-räntan också.

Kalp står för bankernas Kvar att leva på-kalkyler som görs när en kund söker ett bolån. För ett par år sedan höjdes den ränta som kunderna måste klara i kalkylen till sju procent – skyhögt över vad den verkliga räntan är.

Veidekke har självklart ekonomiska motiv för att kritisera åtstramningen när det gäller bolån – men de är inte ensamma. Ledande ekonomer som förre vice riksbankschefen Lars E O Svensson och Harry Flam,

ordförande för Finanspolitiska rådet, är kritiska till flera av dem. I rapporten räknar Veidekke att bostadsbyggandet kommer att falla även under kommande år och hamna på 38 000-40 000 påbörjade lägenheter. Under 2021–22 ökar bostadsbyggandet något för att hamna på nivån 50 000–52 000.

När det gäller bostadspriserna räknar Veidekke att de kommer att vara ”svagt stigande” de närmaste åren.

Dan Lucas
dan.lucas@dn.se

Dom ökar tryggheten för utländska doktorander

TORSDAG 12 DECEMBER 2019

En vägledande dom förtydligar vad som gäller vid uppehållstillstånd för doktorander. Bakgrunden är fallet med Muhammad Irfan, som inte fick sitt uppehållstillstånd förlängt för

att han delvis forskat utomlands.

– Domen kan få stor betydelse för doktorander och universiteten, säger Karin Benson, kammarrättsråd i Stockholm.

I somras rapporterade DN om doktoranden Muhammad Irfan som skulle utvisas. För fem år sedan kom han till Sverige som doktorand på KI. Han beviljades uppehållstillstånd för ett år i taget.

Syftet var att genomföra ett svensk-amerikanskt forskningsprojekt. För att lyckas

med det reste han till USA för att genomföra delar av forskningen. Tillfällena motsvarar drygt en fjärdedel av hans samlade utbildningstid.

I början av förra året beslutade Migrationsverket att inte förlänga Muhammad Irfans uppehållstillstånd. Dessutom skulle han utvisas ur landet. Skälet var att han hade bedrivit delar av forskningen utomlands. Migrationsdomstolen gick på samma linje.

Nu har utvisningsbeslutet upphävts. Högsta instans, Migrationsöverdomstolen,

bedömer att man måste göra en helhetsbedömning i dessa fall.

– Först måste man kontrollera att eleven har följt sin individuella studieplan. Om så är fallet får man göra en helhetsbedömning av situationen, säger Karin Benson, kammarrättsråd på avdelning 1 i Stockholm.

Lagen kräver att doktorander ska göra ”godtagbara framsteg” i sina studier för att få förlängt uppehållstillstånd. I Muhammad Irfans fall skedde framstegen i USA. Migrationsöverdomstolen förtydligar nu att framstegen räknas – trots att de skedde i ett

annat land. Domen blir nu vägledande för liknande fall.

– Avgörandet kommer inte att påverka allmänheten. Däremot kan den få stor betydelse för doktorander och universiteten, säger Karin Benson.

Christina Bark är docent vid Karolinska institutet. Hon var en av Muhammad Irfans handledare när han genomförde sitt forskningsprojekt.

– Jag vet att det här kommer få en stor betydelse för andra utländska studenter. Jag hoppas även att domen påverkar Sveriges rykte utomlands. Vi har börjat få ett

dåligt rykte bland forskare och universiteten på grund av Migrationsverkets praxis och tolkning, säger hon.

Trots utvisningsbeslutet lyckades Muhammad Irfan disputera vid Karolinska institutet. Dock försenades arbetet med cirka tio månader. Skälet var att han inte fick lämna Sverige i väntan på en dom. I dag befinner han sig inte längre i landet.

– Han erbjöds tjänster som han var intresserad av i Sverige. Till slut tackade han ja till ett arbete i USA. Han bestämde sig för att inte stanna kvar här eftersom

framtiden var oviss, säger Christina Bark.

Stiftelsen Centrum för rättvisa hjälpte Muhammad Irfan att överklaga Migrationsverkets beslut. Deras jurist, Rikard Samuelsson, tycker att domen är viktig.

– En förutsättning för att kunna bedriva forskning är att kunna ha internationella samarbeten.

Förhoppningsvis nyanserar den här domen kraven på uppehållstillstånd för doktorander och forskare, säger han.

I somras flaggade regeringen för att ändra på reglerna för forskare

med uppehållstillstånd. Förslagen är en del av EU:s student- och forskardirektiv.

Bland annat vill man se över reglerna för försörjningskravet. Dessutom ska forskare som har beviljats uppehållstillstånd i ett annat EU-land få vistas i Sverige för att bedriva delar av forskningen här.

Raffaella Lindström

raffaella.lindstrom@dn.se

Så blir du av med julstressen

TORSDAG 12 DECEMBER 2019

Steg 1: Upprätta en lista över allt som behöver göras för att julhelgen ska bli precis så avspänd och lyckad som du alltid har drömt om.

Ta med allt: uppsättning av ljusgirlander på balkongen eller i trädgården, storstädning (inkl kattsandlådan och akvariet),

bakning (specificera och glöm inte mormors klenäter), klappinköp (specificera vad och till vem samt lämplig kostnad), detaljplanera och genomför nödvändig matberedning, knäck-kokning, ihopsättning och dekorering av pepperkakshus.

Vidare inslagning och postning av klappar till släktingar på annan ort, skrivande av julhälsningar på gammaldags papper eller i form av käcka snuttfilmer på mobilen/datorn; inköp av lämpliga skinkor, småkorvar, drycker, frukter, dadlar, nötter, godiskonfekt, eventuell mistel; uppsättning av

julgardiner, uttänkande av
fyndiga julklappsrim,
ljusstöpning, inköp av gran,
schemaläggning av nödvändigt tv-
tittande under helgdagarna,
repetition av julsånger.
Efter detta tar du dig an tvätt och
strykning av julskjortor,
preparering av tomteutstyrsele,
vattnings av julhyacinter,
utplacering av ljusdekorationer i
bostaden, uppdatering av
julkrubban (exempelvis med
minimobil till barnet i
densamma); klä granen, griljera
skinkan, håll svagdrickan välkyld,
göm alla mobiltelefoner utom din

egen, kom ihåg mandeln i
risgrynsgröten, tvätta barnen,
tänd ljusen, duka borden och
unna dig regelbundna
mindfulnesspauser.

Steg 2: Stryk varannan punkt på
den lista du just har färdigställt.

Steg 3: Beordra lågbelastade
familjemedlemmar och släktingar
att hjälpa till och försök att ha
överseende om de inte utför
uppgifterna precis på det sätt som
du anser vara det bästa.

Steg 4: Intala dig att det du inte
hinner i år kan du lika gärna
genomföra kommande jul.

Steg 5: Om du känner att stressen trots alla försiktighetsmått enligt ovan hotar att knäcka dig bestämmer du dig helt enkelt för att hyra in dig och de dina på ett närbeläget designhotell eller en trevlig landsbygdsherrgård med fullständiga spafaciliteter för ett värdigt och stressfritt julfirande helt i händerna på omsorgsinriktade och professionella julfestlighetsarrangörer. Observera att tillfrågade julfirandeexperter betraktar det som kvalificerat fusk att redan från

början boka in en julresa till varmare länder.
Rolf Christerson

ASAP Rockys löfte om gratis inträde sprack

TORSDAG 12 DECEMBER 2019

Den amerikanska rapartisten ASAP Rocky är tillbaka på svensk mark. Före gårdagens spelning i Globen besökte han elever på en grundskola i Stockholmsförorten Husby – och utlovade alla från Sveriges förorter gratis inträde till konserten.

Ett löfte han inte kunde hålla.

ASAP Rocky, vars riktiga namn är Rakim Mayers, tillbringade en månad i Kronobergshäktet innan han dömdes till villkorlig dom för en misshandel efter ett bråk i Stockholm i början av juli. Drygt fem månader senare var han tillbaka för att uppträda på Globens scen.

Inför Sverigebesöket har han i intervjuer gjort klart att han ville besöka en stadsdel ”där alla invandrare bor”. På onsdagseftermiddagen besökte rapartisten ASAP Rocky Fryshusets grundskola i Husby.

Besöket i Husby orsakade stor uppståndelse och var inget som eleverna viste om på förhand. Många kom springande med mobilen i händerna för att försöka fånga en bild av världsstjärnan. – Han hälsade på elever och besökte vår musikstudio som finns på skolan där vi lär ungdomar att producera musik. Han träffade ungdomarna, peppade dem att de skulle fortsätta med musiken. Fryshuset jobbar ju med ungdomar i förorten, så jag misstänker att det var därför han kom till just oss,

säger Nina Frödin, lärare på skolan.

Under besöket publicerade ASAP Rocky flera korta videoinlägg på Instagram. I ett av dem berättade artisten att: ”Alla som bor i förorten i Sverige får gratis inträde till min konsert i kväll.”

Enligt uppgifter till DN var uttalandet inte förankrat med arrangören och ASAP Rocky fick senare dra tillbaka löftet och begränsa erbjudandet till att ett begränsat antal biljetter gick att köpa för en krona styck.

Under kvällen ringlade sig kön lång utanför Globen. Många hade

väntat i flera timmar på sin idol. Hektor Gonzalez från Farsta var en av de lyckliga som fått tag på en sådan biljett.

– Vi åkte hit spontant efter skolan på vinst eller förlust, när vi såg hans inlägg på Instagram. Jag tycker att det är coolt att han först försökte ge ut biljetter gratis, även om det kanske inte var praktiskt genomförbart. Det är coolt att han står upp för sitt community och ger tillbaka, säger Hektor Gonzalez som tillade att han faktiskt betalat 11 kronor för biljetten, inklusive serviceavgiften.

Inför sitt Sverigebesök har ASAP Rocky även haft en önskan om att uppträda i ett svenskt häkte eller anstalt. En formell ansökan skickades in förra veckan, men fick avslag av Kriminalvården.

Kajsa Haidl

kajsa.haidl@dn.se

**Niklas
Orrenius:
Två
leende
skäggiga**

**män får
mig att
slänga
min dystra**

nyhets- krönika

FREDAG 13 DECEMBER 2019

Två skäggiga män som ler varmt mot varandra. Fotot dyker upp i mitt Facebookflöde, just som jag skrivit klart min nyhetskrönika – ännu en mörk historia om skjutningar, om rasism och om människor som slutat lita på varandra och på samhället.

Nu fastnar jag i bilden på de båda männen. Jag märker hur jag börjar le, jag också.

Fotot föreställer 38-årige imamen Salahuddin Barakat och 40-årige rabbinen Moshe-David HaCohen.

De bor båda i min hemstad Malmö, och jag känner dem lite grand. De är två grundligt teologiskt skolade män.

Salahuddin har studerat islam i Jemen, och Moshe-David är vid sidan av sin tjänst som rabbin i Malmö judiska församling doktorand i judisk historia och filosofi.

Malmö är en tät, kompakt stad, man stöter på folk. Salahuddin har jag hälsat på i vimlet utanför Malmö stadion före någon MFF-match. En gång åt vi lunch på en liten afghansk krog i Sofielund. Han är uppväxt i Malmö, årsbarn med Zlatan, född 1981 – de gick på samma gymnasieskola. Salahuddin talar en modern lite stötig malmöitiska, ungefär som mina egna barn som växer upp här i stan (fast Salahuddins språk är mer vårdat och utan fula ord). Moshe-David HaCohen är, som jag, en invandrad Malmöbo. Han kommer från Israel, jag från

Östergötland. Vi pratar inte Malmödialekt, men Malmö är ändå vår stad. Det är en fin sak med större städer, det är lätt att omfamnas och känna att man blir en del av dem direkt. Att uppgå i ett nytt land är en snårigare historia.

Även Moshe-David har jag träffat, i Malmös vackra synagoga, senast i samband med en minnesstund för Förintelsens offer. Till sådana minnesstunder i synagogan kommer även Salahuddin, imamen som leder Islamakademin, en av Malmös

viktigaste och mest utåtriktade muslimska församlingar. För drygt en månad sedan, den nionde november, höll Salahuddin Barakat ett tal utanför Malmö synagoga. Han talade om novemberpogromen 1938, det som ibland kallas kristallnatten, då över 1 400 synagogor och judiska bönehus förstördes och hundratala människor mördades enbart för att de var judar. Salahuddin påminde om hoten mot minoriteter i vår egen tid, och manade till solidaritet mellan judar och muslimer.

”Vi muslimer var inte där den ödesdigra natten 1938, men vi är här nu. Nu delar vi alla detta land”, sa han. ”Vi lever våra liv i Europa så som vårt grannfolk har gjort i hundratala år. Deras sak är vår. Vår sak är deras.” Talet om muslimsk-judisk förbrödring från en muslimsk ledare utanför Malmös synagoga var ingen engångsföreteelse. Salahuddin och Moshe-David har träffats regelbundet under flera års tid. I det pågående Malmöprojektet Amanah möts de inför publik och håller seminarier utifrån sina respektive religiösa

traditioner, samtidigt som det bjuds på mat eller fika som är både kosher och halal.

Salahuddin och Moshe-David och deras gäster har de senaste åren samtalat om allt från omskärelse till synen på döden inom respektive religion. Ena kvällen handlar det om maskulinitet, modernitet och religion, nästa om Abrahams roll inom judendom respektive islam. Utgångspunkten för samtalen: Vad kan vi lära av varandra?

Det är den inställningen som gör att jag blir varm inombords när jag ser Salahuddin och Moshe-

David. De påminner mig om ett förhållningssätt som är centralt i ett gott samhälle, men som jag fruktar är på tillbakagång: Att försöka se sig själv i andra, och andra i sig själv.

Vi lever i en orolig tid där många söker trygghet inåt, hos den egna gruppen – samtidigt som det är populärt att lyfta fram och misstänkliggöra olikheter och skillnader hos andra grupper. Salahuddin och Moshe-David gör tvärtom. De kliver tillitsfullt framåt, och möter varandra och omvärlden med rak rygg och öppen blick.

När jag betraktat deras leenden
ett tag bestämmer jag mig: Jag
slänger min dystra, nyskrivna
nyhetskrönika. Möjligen sparar
jag den till en annan tid, när den
kanske behövs bättre. Men nu är
det december 2019 och ni har
redan läst varianter på den där
svartsynta texten tio gånger om.
Men hade ni hört om de skäggiga
männen, om deras vänskap och
om deras modiga projekt?

Nu har ni.

Niklas Orrenius

niklas.orrenius@dn.se

**”Vi tror han
återfallit i
missbruk –
ska vi
konfrontera
honom?”**

FREDAG 13 DECEMBER 2019

**Hennes bror är en gift
småbarnspappa som tidigare
haft drogproblem. Nu**

misstänker familjen att han har börjat igen, och hans fru säger att hon inte orkar mer. Ska de konfrontera honom och vilka ultimatum bör de ställa?

Fråga: Vad ska jag göra? Vi misstänker att min bror, som självmedicinerat med smärtstillande och testat droger sedan han var tonåring, har börjat röka på igen. Han är gift och har två små barn och nu är hans fru helt förstörd. Han hade slutat och verkade må bra. Men nu har hon börjat märka att han luktar hasch och det gör det även på ställen som han varit på, som i bilen.

Hon tror också att han har börjat med smärtstillande igen. Hon är helt knäckt och säger att hon inte orkar mer. Att han ljuger för henne hela tiden och att hon inte kan ha en pappa till sina små barn som är hög stup i kvarten.

Min bror har mycket troligt enorma ångestproblem, han skulle säkert få en diagnos om han utreddes, han är fruktansvärt känslig och som alla andra missbrukare bra på att ljuga. Men jag blir så arg och orolig just med tanke på att han har små barn. Vad ska vi göra nu? Vem inom vården/missbruksvården tar man

kontakt med? Hur ska vi
konfrontera honom? Vilka
ultimatum ska vi ställa? Snälla,
hjälp mig!
Orolig syster

Svar: Vad klokt att du söker stöd i
denna svåra situation. Att vara
den som lever nära och bryr sig
om en person med
beroendeproblematik innebär ofta
mycket oro och nya dilemman
som dyker upp och som man
behöver förhålla sig till.
Det både du och din brors fru
sätter fokus på är oron för
barnens situation. Med all rätt, då

det har visat sig att barn som
växer upp med
beroendeproblematik i familjen
ofta påverkas negativt på olika
sätt och att det sedan följer med
dem senare i livet.

Det finns några skyddsfaktorer
och tips på sådant man kan göra
för att hjälpa barnen som visat sig
fungera, samtidigt som barnen
naturligtvis alltid kommer att
påverkas negativt så länge de
utsätts för pappans beroende-
problematik. Först och främst
handlar det om att fråga hur
barnen mår och hur de påverkas
av pappans problem och sedan

lyssna utan att förminska barnets upplevelse. Det framgår inte av ditt brev hur gamla barnen är, det påverkar naturligtvis hur man kommunicerar med barnen. Men oavsett det, att barnen vet att de kan prata med en annan vuxen som ser dem skapar trygghet i en otrygg situation.

Andra viktiga punkter är att barnen får sina behov tillgodosedda, att hålla struktur och rutiner samt att hålla konfliktnivån låg i familjen trots beroendeproblematiken som finns i familjen. Barn påverkas inte bara av att exempelvis se sin pappa

personlighetsförändrad utan även av relationerna inom familjen, då de ofta är mottagliga för, och beroende av, stämningen mellan sina föräldrar. Det som också kan hjälpa barnen är att de får hjälp att bearbeta situationen och sina upplevelser.

Detta leder in på en av dina frågor: Vem inom missbruksvården tar man kontakt med? I ert fall skulle jag tipsa om att ta kontakt och be om stöd från socialtjänsten som både har som uppdrag att hjälpa hela familjen, se till barnens behov och har utbildade personer som kan stödja

personen med beroendeproblem. Det finns även annan hjälp inom exempelvis landstinget, men jag tror att socialtjänsten är en bra början. Du känner barnen och familjen, vad tror du att barnen skulle vara mest hjälpta av i denna situation?

Många kan vara rädda att kontakta socialtjänsten då de befärar att socialtjänsten kommer att omplacera barnen. Deras uppdrag är att sätta barnets behov och trygghet i första hand. Om ett barn far illa kommer de att agera för att skydda barnet. I de flesta fall mår barnen bäst om familjen

börjar må bra igen, vilket innebär att socialtjänsten i första hand brukar se vad som kan vara till hjälp för hela familjen.

Om du känner dig osäker på vilken hjälp ni kan få genom socialtjänsten och hur de arbetar så kan man alltid först ringa anonymt och be om mer information. Detta kan göra det lättare att ta beslut om vad som är ett lämpligt nästa steg. Jag tolkar det som att din brors fru har stort förtroende för dig. Kanske kan hon med ditt stöd själv tänka sig att kontakta socialtjänsten?

Det bästa vore naturligtvis om din bror kan tänka sig att söka hjälp för sin problematik. Det skulle vara positivt för hela familjen. Vilket leder till din nästa fråga – hur ska man konfrontera och vilka ultimatum ska man ställa?

Jag vet att man kan tolka orden ”konfrontation” och ”ultimatum” olika. Jag blir nyfiken på vad du menar med konfrontation, men då jag inte kan fråga så gör jag min egen tolkning. Att konfrontera innebär för mig att ifrågasätta den andra personen, ungefär som att ställa honom mot väggen och försöka övertala honom att

berätta sanningen. Det brukar sällan fungera. Snarare leder det till att personen hamnar i en försvarssituation och börjar förneka problemen i stället. Om konfrontation för dig i stället betyder att ta upp problemet i lugn ton och uttrycka vad du ser, vad du oroar dig för och vad du önskar se för förändring – då ökar sannolikheten för att du når fram till din bror.

Gällande ultimatum så är det viktigaste att man inte ställer några ultimatum som man inte kan hålla. Exempelvis: ”Om du tar droger igen så skiljer jag mig!”,

men om personen tar droger igen så skiljer man sig inte. Det brukar leda till att båda parter upplever det som tomma hot och ingen respekterar dessa ultimatum. Så fundera i stället på vilka gränser du tycker är rimliga. Sedan blir din utmaning att hålla fast vid dem.

Kanske kan du och hans fru prata ihop er om vad som är rimligt för er? Vilka gränser behövs exempelvis för att skydda barnen? För att skydda dig och frun så ni drabbas så lite som möjligt av konsekvenserna av beroendeproblemet? Exempelvis

utifrån er hälsa, ekonomi, andra ansvarsområden som arbete med mera.

Vad man tycker är rimliga gränser brukar vara så olika i olika familjer, tyvärr kan jag inte ge er specifika tips om det. Men här kommer några exempel på gränser som kanske kan ge er idéer om hur ni kan skapa egna gränser som passar er:

Personen med drogproblem är inte välkommen hem dit barnen bor om den är påverkad – för att skydda barnen.

Familjen lånar inte ut pengar – för att skydda de anhörigas

ekonomi samt personen med beroendeproblem då den annars får mer pengar till droger.

Anhörig stänger av mobiltelefonen efter klockan 22 för att få sova utan att bli väckt mitt i natten av personen med beroendeproblem.

Som jag skrev tidigare så skulle det bästa vara att din bror söker hjälp frivilligt. Då brukar det fungera som bäst. Ibland vill inte en person erkänna eller söka hjälp för beroendeproblemet. Men då kanske något annat kan locka personen att söka hjälp. Som du skriver så har din bror en lång

historik av ångestproblematik.

Om han inte vill söka hjälp för sina beroendeproblem, så kanske han kan tänka sig att söka hjälp för ångesten? Tanken på att få hjälp och leva ett liv utan ångest kanske kan få honom mer positiv till hjälp och förändring.

Hoppas din bror kommer till insikt om att han har allt att vinna på att bli drogfri. För dig och hans fru blir fokus på hur ni kan skydda er och barnen från konsekvenserna av drogkonsumtionen.

Carina Bång

Carina Bång

Hundratal utsatta söker hjälp på skyddat boende

FREDAG 13 DECEMBER 2019

Bara i Stockholm stad känner socialtjänsten till 2 144 kvinnor och 246 män som förra året var utsatta för våld i nära relationer.

– I den akuta fasen finns stöd att få. Men sedan brister det. Man måste vara oerhört stark för att orka gå vidare, säger Anastasia von Zweigbergk, chef på Kriscentrum för kvinnor. Hemlig adress, skalskyddad fastighet, låsta dörrar och en sluss för att ta sig in. Någonstans i Stockholmsområdet ligger ett av de skyddade boenden som Stockholms stad driver för kvinnor och barn som drabbats av våld i nära relation. Fastigheten har fyra våningar, inrymmer 18 lägenheter, samt flera allmänna

utrymmen, så som samtalsrum, lekrum och ett litet gym.

Här har, hittills i år, 135 kvinnor och 135 barn placerats för att få skydd från en våldsam partner och kanske också pappa. Det finns personal på plats dygnet runt, alla anställda är utbildade socionomer.

Kvinnorna kommer hit via den stadsdel de tillhör eller via socialjouren, ibland även från kommuner utanför Stockholm. Kostanden är 1 600 kronor per dygn, majoriteten stannar i minst en och en halv månad.

– De allra flesta upplever en oerhörd lättnad när de kommer. Det kan vara första gången på mycket länge de kan andas ut och känna sig säkra, säger Anastasia von Zweigbergk, biträdande verksamhetschef sedan fem år tillbaka.

Det är här kvinnorna i första hand ska få skydd, några av dem från en direkt livshotande fara. De lider ofta något oerhört, och mitt i all smärta har de inte sällan förlorat sin kapacitet att se och ta hand om sina barn.

– Barnen är alltid 100 procent offer i de här situationerna. Även

om de kanske inte varit ögonvittnen så har de hört, upplevt och förstått. Det påverkar deras mående negativt, säger Anastasia von Zweigbergk. På det skyddade boendet får varje kvinna och medföljande barn direkt en kontaktperson. Det görs omgående en säkerhetsplanering kring varje individ där man kartlägger nätverket kring kvinnan och vilka möjligheter hon har att röra sig ute. Här har hon sedan tillgång till krisbearbetande samtal och framför allt – en chans att börja bygga upp sig själv igen.

– De flesta kvinnor vi möter har förlorat mycket av sin självkänsla och är till en början helt nedbrutna. En del av dem har, trots svåra upplevelser, svårt att tänka sig kunna lämna relationen. Här är samtalen med kontaktpersonen avgörande, säger Anastasia von Zweigbergk. Våldet de har utsatts för har ofta utövats på flera nivåer – fysiskt, psykiskt, sexuellt, materiellt och ekonomiskt. När de har ska försöka plocka ihop spillrorna av sig själva, sina barn och de materiella resurser de fortfarande har – så har de dessutom att möta

en snårskog av myndighetskontakter, blanketter att fylla i, samtal att ringa, besök att göra.

– Det krävs en enorm styrka för att klara det. Den som polisanmält och dras in i en rättskedja och en vårdnadstvist kommer också väldigt snart inse att de är processer som riskerar att kännas evighetslånga, säger Anastasia von Zweigbergk.

Barnen får också samtal, tillgång till skapande verksamhet och undervisning av ett ambulerande team av lärare som arbetar på flera av de skyddade boendena.

Utöver stadens boenden finns det en rad kvinnojourer som erbjuder boenden som drivs av stiftelser och organisationer. Där arbetar ofta människor ideellt. Det är aningen billigare att placera kvinnor där.

– Väldigt många gör fantastiska insatser som verkligen behövs. Jag skulle dock önska att de hade samma resurser som vi har, säger Anastasia von Zweigbergk. Det stora problemet är dock sällan det akuta omhändertagandet – det är det som händer sedan. Bostadsbristen gör oftast de här kvinnorna bostadslösa. Många

placeras i stället på vandrarhem eller på hotelljourer, där framför allt barnen riskerar att fara illa igen – inte minst av rotlösheten och otryggheten.

Behovet av de många myndighetskontakterna kvarstår, men upplevs inte sällan som övermäktigt.

Fick Anastasia von Zweigbergk önska skulle ingen kommun behöva ta ekonomisk hänsyn när man fattar beslut om vilket typ av skydd och stöd en utsatt kvinna ska få.

– Vi har sett hur antalet kvinnor som placerats i skyddade boenden

minskat de senaste åren. Jag vill hävda att det är en budgetfråga – för behovet – det har definitivt inte minskat.

Ulrika By

ulrika.by@dn.se

**Fredrik
Strage: Oj,
vilket
party det
var på det**

**tidiga 90-
talets
klubbar**

FREDAG 13 DECEMBER 2019

**Stefan Holm Mardos nya
fotobok "No limit"**

**dokumenterar det tidiga 90-
talets klubbkultur. Tiden då
gränserna upplöstes – mellan
barnsligt och brutalt, konst och
kommers, gay och straight.**

På vänstersidan står det: "No no, no no no no, no no no no, there's no limit!" På högersidan står Vladimir Schenke (nattfjäril, klubbkid, Leila K:s vapendragare) vid en pissoar. Han har gul kjol, vitluddig axelremsväska, Karin Boye-page och chockad blick – som om någon just har gett honom ett skamlöst förslag. Året är 1995, klubben heter Deeper Love och natten är ung. Uppslaget finns i Stefan Holm Mardos grandiosa fotobok "No limit – Stockholm clubland 1992–1995", en resa genom det tidiga nittiotalets neonpulserande

hedonism. Titeln är hämtad från eurodanceduo 2-Unlimiteds jättehitt "No limit". Gränslöshet präglade det tidiga nittiotalets klubbkultur. En känsla av att allt var möjligt efter kalla krigets slut och den ekonomiska krisen. "Det etablerade Sverige var nere för räkning. Det var dags att trycka på omstartsknappen", säger tv-producenten Mikael Bohman i boken (där han själv har gjort intervjuerna). Bohman jobbade på ZTV som under några år tände Stockholmsnattens sprakande stjärnor: Kajsa Mellgren, Peter

Siepen, Josefine Crafoord. På en bild dansar den senare iförd tajt halskedja från en järnhandel och gullig glitter-t-shirt med en bild av två hästar. Klubbarna upplöste gränsen mellan barnsligt och brutalt, skräp och glamour, konst och kommers, gay och straight. ”Identitet”, säger Mikael Bohman (i en gliring mot våra tiders rigida pk-syn på kultur), ”handlade om hur man kände sig en viss kväll”. Boken har undertiteln ”The story of how Stockholm became cool” och visar hur nittiotalets partyn lade grunden till 2000-talets svenska popkulturexport. Ett

nästan övertydligt exempel på det är Stefan Holm Mardos bilder av technopionjären Vito Ingrosso, far till Sebastian Ingrosso i Swedish House Mafia.

Fredrik Apollo Asplund, klubbkid som erövrat dansgolven både i New York och Stockholm, minns friheten, gemenskapen och märkesfetischismen: ”Vi var otroligt opolitiska. Vi trodde på klädmärken. Vi röstade på Adidas och Nike.” Andra blev politiska tack vare kopplingarna mellan technorörelsen och den nyliberala organisationen Frihetsfronten som kämpade för rätten att rejva

hela nätterna, rätten att slippa staten.

Payman Dehdezi slapp militärtjänsten i Iran genom att fly till Sverige som 19-åring. Stefan Holm Mardos foto av honom vibrerar av bas: Payman pumpar näven i takt med technobeatet, plutar med piercade läppar och hans ögon skickar svarta blixtar genom ett par beachvolleysolglasögon. Han är totalt uppslukad av musik, mitt i ett perfekt ögonblick, ett sådant man vill dra ut i ett helt liv – vilket Payman också gjort, han är fort-

farande en av de viktigaste klubbprofilerna i Stockholm.

I slutet av boken finns nytagna bilder på de medelålders klubbkidsen. Det har gått bra för de flesta. Och Peter Siepen har av allt att döma ett åldrande Dorian Gray-porträtt på vinden. Många säger att klubblivet var bättre på nittiotalet innan allt blev kommersialiserat. Den som bevittnat de senaste årens explosion av svartklubbar och open air-fester håller nog inte med om det.

Däremot fyllde klubbandet fler funktioner före internet när den

som ville uppleva nytt mode, ny musik eller rentav ett nytt ligg var tvungen att ge sig ut i natten. Klubbkidsen ägnade inte heller en orimligt stor del av kvällen åt att fotografera och photoshoppa sig själva. Därmed inte sagt att narcissismen var mindre. ”Om man inte blev fotograferad av - Stefan Holm så var det ingen lyckad kväll”, minns dj:n Cicci Moon. ”Så fort vi kom till partyt sa vi: Ser du honom? Ser du honom? Ja, där är han. Bra.”

Fredrik Strage

kulturbedatt@dn.se

Ebbe Schön har gått i ”passion”

FREDAG 13 DECEMBER 2019

Folklivsforskaren Ebbe Schön har ägnat sig åt folktro sedan barnsben. Samtidigt har han haft ett rikt yrkesliv i både marinens och Nordiska museets tjänst.

Med sitt vita skägg och yviga hår påminner han om en tomte. Men Ebbe Schön är ingen tomte –

däremot vet han mer än de flesta om dessa nyckfulla och arbetsamma väsen som enligt folktron höll uppsikt på bondgårdar. Schön är en av våra mesta folklivsforskare som har skrivit över 40 böcker och varit chef för Sveriges största folkminnessamling vid Nordiska museet i Stockholm.

Nu skriver han på en trilogi om en tomte som har förmågan att resa i tiden. Den får besöka en del märkliga platser och följa olika händelser, främst under stormaktstiden. För tomten är

förstås ett berättargrepp, för att förmedla historisk kunskap.

Ebbe Schön tillhör dem som inte förstår hur Skolverkets förslag om en neddragning av historieämnet i skolan ens kan diskuteras.

– För vad är historia? Det är ju samlad erfarenhet som man bör diskutera.

Själv var hans väg till folktro kort och rak, men resan mot utbildning och akademisk karriär lång och vindlande. Han växte upp i Bohuslän, fadern var stenhuggare och föräldrarna drev ett litet jordbruk på en gård där det påstods spöka. Lille Ebbe

tyckte att det var lika kusligt som intressant.

En gång när hans mamma hängde tvätt såg han spöket som sades snedda över åkrarna nära huset ibland. ”Mamma, mamma, ser du kärringa?” ropade han men blev snabbt nedhyssjad av sin mamma: ”Tyst på dig unge. Det är ju Augusta Almkvist som bor på andra sidan skogen.”

Han skrattar åt historien, men det finns också något betydelsefullt med berättelserna om alver, vättar, tomtar och andra väsen. Folk skulle inte ha skapat dem om

de inte hade behövts för att ge mening åt tillvaron.

– När man pratar om sådana här ting i dag finns en tendens att överbetona skräckmomentet, men egentligen var människan aldrig ensam när hon hade de här varelserna omkring sig. Och som företeelser så finns det här berättandet i de äldsta kulturer som vi känner, såsom hos sumererna.

Olika kulturer, olika epoker, men samma behov av föreställningsvärldar.

Ebbe Schön började med hårt kroppsarbete men blev sedan

signalist i försvarsmakten. En officersutbildning erbjöd möjligheten att läsa in en universitetsexamen. På 1960- och 1970-talen var han pressofficer i marinen, på den tiden då det var ett av Sveriges viktigaste presskontor. Han medverkade vid en rad historiska händelser – högertrafikomläggningen, bärgningen av Vasaskeppet och statsbesöket av sovjetiske Nikita Chrusjtjov mitt under kalla kriget. Ebbe var pressofficer vid Slottet där han upplevde både prinsessbröllop och den iranske shahens statsbesök, men också

den gamle kungen Gustaf VI Adolf i hans egna hemtama miljöer. Under tiden lyckades han också forska i litteraturvetenskap och lade 1973 fram sin avhandling om arbetarförfattaren Jan Fridegård. Några år senare blev tjänsten som föreståndare för folkminnessamlingen på Nordiska museet ledig – Ebbe sökte och fick den. Där fick han frossa i sitt intresse för Sveriges folkliga arv under nästan 20 år. Utöver detta har Ebbe Schön jobbat ett halvsekel med radio och tv. Han har medverkat i ett tusental program, oftast som

intervjuad men också som reporter. Det värmer hans hjärta när någon gammal produktion dyker upp, som i SVT:s Öppet arkiv.

Han har också lyckats reta upp KD (dåvarande KDS), Livets ord och statskyrkan genom något så oskyldigt som en julkalender. 1985 kom "Trolltider", en julkalender där Ebbe Schön stod för lucköppningarna – och från kristet håll anklagades för att vara satanist.

Det blev riksdagsdebatt och ute på stan klistrades dekaler som krävde ett stopp på den

ogudaktiga trollkalendern. Han kan skratta åt det, men ser samtidigt en beklämmande intolerans spöka i bakgrunden. Men på det stora hela har Ebbe Schön känt sig respekterad och uppskattad för sin gärning. Och han känner fortfarande en delaktighet med sitt unga jag, som fascinerades av folklöre.

– Jag har fått möjlighet att föra ut något som sitter väldigt djupt hos mig, starka upplevelser från barndomen, säger han och konstaterar att han fortfarande får arbeta i samma anda. 90-

årsdagen till trots, någon pension har det aldrig varit fråga om.
– Jag har gått i ”passion”. Det betyder att man kan jobba med något man känner mycket för och samtidigt tycker det är viktigt.

Malin Eijde TT

Ebbe Schön

Gratuleras till: Fyller: 90 år den 13 december.

Gör: Docent i litteraturvetenskap och folklivsforskare samt författare till drygt 40 böcker.

Bor: På Södermalm i Stockholm.

Familj: Ogift.

Så firar jag födelsedagen: ”Jag är egentligen inte så mycket för att fira. Men Bengt af Klintberg ordnar ett kalas med gamla kollegor och vänner och vill de det så är det ju nästan oartigt att tacka nej.”

Om att fylla 90: ”Förvåning. Jag märker inte att jag är så gammal. Jag är så naiv att jag inte fattar det, och det är väl också en tröst.”

Läser: ”De isländska sagorna, framför allt Njals saga och Egil Skallagrimssons saga.”

Lyssnar på: ”Gärna på folkmusik, de gamla spelmännen, och

klassisk musik som Mozart kan
vara bra när man jobbar.”

**”Ibland kan
det gå dagar
utan att jag
pratar med
någon”**

LÖRDAG 14 DECEMBER 2019

**Ofrivillig ensamhet bland äldre
är ett problem som många
gångar leder till psykisk ohälsa.
På St Paul vid Mariatorget
håller Stadsmissionen flera**

olika aktiviteter för att motverka ensamhet bland äldre.

– Det är ett stigma att vara ensam, tyvärr bidrar åldrandet till det, säger Marie-Louise Söderberg, verksamhetsutvecklare.

I ett av rummen på St Paul vid Mariatorget ska en av Stadsmissionens livsberättargrupp, en samtalsgrupp för äldre, snart börja. Inga-Britt Josefsson, 88 år, kommer in och hejar på de som redan sitter där. Hon är här för att hon vill bryta ett mönster som ses som ett växande problem hos

många äldre – den ofrivilliga ensamheten.

– Ibland kan det gå en dag, i värsta fall flera dagar, utan att jag pratar med någon. Nu när det är vinter så sitter jag mest i min lägenhet, säger Inga-Britt Josefsson.

Hon berättar att ensamheten kom för sex år sedan när hennes man dog.

– Vi hade varit gifta i 60 år och när han gick bort blev det svårt att hitta ett nytt liv. Jag har tre barn, tio barnbarn och 13 barnbarnsbarn, men de har sina liv och har inte alltid tid, fast jag

vet att de försöker, säger Inga-Britt Josefsson.

Kalle Hagström, 84 år, nickar instämmande. Han delar en liknande bakgrund.

– Jag blev änkling för ungefär fem år sedan. 55 års äktenskap är ingenting som man bara kan sudda bort, saknaden blir enorm och ensamheten stor. Det är samtalen och mötet med andra som jag saknar. När mina grabbar fick höra om den här gruppen så insisterade de att jag skulle hit, säger Kalle Hagström och tillägger:

– Och jag har inte ångrat en dag att jag gick.

Syftet med samtalsgruppen är att lindra och förhindra ofrivillig ensamhet bland äldre. Här får äldre samtala om olika saker utifrån temat som är satt. I dag är temat ofrivillig ensamhet.

– Det är ett stigma att vara ensam och tyvärr bidrar åldrandet till det. Den äldre förlorar sin partner och vänner och ju äldre man blir desto mer ensam blir man, säger Marie-Louise Söderberg, utvecklingsledare på St Paul. Stadsmissionen har sedan 2017 genomfört 31 livsberättargrupper

runtom i landet med deltagare 62–95 år. Förutom att förebygga ensamhet är ett annat syfte att ge deltagarna möjlighet att reflektera över hur man kan hitta vägar för att leva ett så bra liv som möjligt.

– När vi har gjort våra uppföljningar så visar resultat att 60 procent av deltagarna fortsätter att träffa någon eller några av de andra deltagarna i gruppen. Det är ju positivt, säger Marie-Louise Söderberg.

Staffan Karlsson är professor i hälsovetenskap vid Högskolan Kristianstad och hans forskning riktas mot äldre personer. Han

menar att ofrivillig ensamhet är ett problem som växer och hänvisar till en rapport som gjordes för tre år sedan.

– För ett par år sedan ställde Socialstyrelsen frågor om ofrivillig ensamhet och psykisk ohälsa bland äldre. Kartläggningen visade att 50–60 procent upplevde ofrivillig ensamhet i hemmet, säger han.

Nedsatt syn och sämre funktion är ett par saker som Staffan Karlsson nämner som äldre kan drabbas av och som i sin tur kan leda till att det blir svårare att ha ett socialt liv. Men även vård i hemmet

pekar professorn ut som en förklaring till ofrivillig ensamhet. – Andelen som bor i särskilt boende har minskat i förhållande till de som får vård i hemmet. Den klyftan ökar varje år och är en pågående utveckling som i många fall leder till ofrivillig ensamhet. Den äldre får hembesök av personal på specifika tider, resten av dygnet är han eller hon ensam, säger han.

Hur viktigt är det att förebygga ofrivillig ensamhet?

– Mycket viktigt. Det är ett av hälsoproblemen hos äldre som ökar allra mest. Det är en stor

utmaning. Den äldre befolkningen blir friskare och vi känner oss allt mer hälsosamma och friska. Men när det kommer till psykiska hälsan är den nedåtgående. Det är den parameter som sticker ut negativt, säger Staffan Karlsson. På St Paul bryter gruppen upp för fika. Saffranslängd och rykande färskt kaffe dukas fram. Ulla Jansson, 87 år, ler och tar en bit. – Jag var väldigt deprimerad innan jag började komma hit. Min kurator sa ”du måste träffa människor” och det var så jag hamnade här. Jag får även ta del av ”vän-tjänsten”. En kvinna

kommer och tar mig på promenader. Annars så sitter jag mest hemma när jag inte är här, säger hon.

Hur skulle du vilja ha det?

– Jag vill ha människor runtomkring mig som jag kan prata med, säger Ulla Jansson.

Kalle Hagström inflikar:

– Ett ”hej” och ett leende kostar inget. Att bli sedd betyder mycket för en som redan är ensam. Sedan upplever jag att vi äldre inte tas på allvar, det är som att vi blir mindre värda för att vi blir äldre. Det är vi som har erfarenhet och

en massa kunskap, det borde man ta tillvara på, tycker jag.

När Ulla-Britt Landgren, 84, kommer in i rummet blir hon välkomnad av gruppen under tiden hon ställer undan sin rullator. Hon är sen på grund av ett läkarbesök.

– Min man gick bort för 18 år sedan, men det är först på senare tid jag har känt mig ensam. Allt fler av mina vänner och grannar har gått bort och jag flyttade från Hagsätra som var mitt hem i 50 år till Bandhagen, där jag inte känner någon. Jag tappade lusten att göra saker, säger hon.

Precis som Kalle Hagström och Inga-Britt Josefsson var det barnen som fick iväg Ulla-Britt Landgren till Stadsmissionens samtalsgrupp.

– Det har hjälpt mycket och det fick mig också att gå till en aktivitet i Farsta för äldre. Nu har jag fullt upp, så jag knappt hinner med, men det är kul, säger Ulla-Britt Landgren och tar den sista biten av saffranslängden.

Tisdagen är den sista dagen för gruppen. En avslutningslunch väntar alldeles strax.

Trots att det här är sista gången för denna samtalsgrupp hör vi att

det finns planer på att ses längre fram.

– Jag har redan bytt nummer med en som inte är här i dag. Vi har redan bestämt att vi ska ses snart. Nu när jag har färdtjänst så är det lättare att åka iväg och jag vill göra mer saker också, säger Inga-Britt Josefsson.

Viviana Canoilas

viviana.canoilas@dn.se

DN kan avslöja Stock- holms

personlig- het

LÖRDAG 14 DECEMBER 2019

Vilken är Stockholms personlighet? Det är förmodligen en omöjlig fråga. Men jag har ett förslag: diplomatisk eller vankelmodig – välj efter eget kynne (alla egenskaper har en god och en dålig aspekt).

Essingeleden har varit en halv ringled i 52 år, och man har ännu

inte kunnat enas om en hel. I stället bygger man efter vånda och med förseningar en parallell under Mälaren på behörigt avstånd från stan.

”Haglunds pinne” skulle skrapa skyn men blev en stubbe.

Skraporna vid Telefonplan har försenats, flyttats och måste troligen kapas.

I City sades ”aldrig mer” efter Klararivningarna, men 2011 gjordes en modern inbrytning när Waterfront invigdes. Men det blev just bara det: en inbrytning. Stadshuset håller stand i silhuetten.

Slussen fick till slut göras om, men efter 20 års vånda.

Och så Arlanda flygplats, den största organiska halvmesyren av alla. Vad är det för djur, egentligen? Ett mischmasch av oklart betecknade terminaler i en lång sträng.

I pir F finns en antydning till internationell air. Men ”pir”? Aha, den hör tydligen till terminal 5. Gamla femman känns gammal. Terminal 2 framstår som provinsiell. Fyran liknar en busstation. Trean har ingen sett. Och var är nummer 1? Nej just det, den finns inte. Däremot finns

”Sky City”, som få begriper
meningen med.

Man kan kalla allt detta ängsligt.
Man kan säga att det är ”svenskt”
lagom. Eller så utnyttjar
Stockholm helt enkelt sin
mänskliga rättighet att få vara
inkonsekvent. I så fall är det
faktiskt värt att älska.

Anders Bolling

anders.bolling@dn.se

Anders Bolling är reporter på DN
och tycker att Stockholm borde ha
fler höghus ... eller inte.

Anna-Karin Palm gör Selma livs levande igen

LÖRDAG 14 DECEMBER 2019

**DN:s litteraturkritiker har röstat
fram årets bästa böcker. I topp
hamnar Anna-Karin Palms rika
och vitala biografi om Selma
Lagerlöf, följd av Agota Kristofs
majestätiska trilogi och Matilda
Gustavssons mångfasetterade -**

**journalistiska berättelse
”Klubben”.**

Anna-Karin Palm

**”Jag vill sätta världen i rörelse.
En biografi över Selma Lagerlöf”
”**

Albert Bonniers förlag
1 Sedan första boken kom,
romanen ”Faunen” 1991, har
Anna-Karin Palm rört sig mellan
genrerna, men aldrig skrivit en
biografi – förrän nu. Det är en
lysande debut. Med den erfarna
författarens blick och språk
berättar hon om Selma Lagerlöfs
liv och dikt.

Så stiger en ny Selma fram. En
författare och människa präglad
av kvinnorna under sin uppväxt,
och med en stark känsla för sitt
 eget geni. Palms läsningar av de
klassiska verken är lika
insiktsfulla och levande som
porträttet av författaren. Den
tänkande, tvivlande, engagerade
människan var en förutsättning
för den skrivande Lagerlöf, för
idéerna och kamperna som tog
henne i anspråk under ett långt
och inflytelserikt författarliv.
I sin hyllande recension skrev
DN:s Jens Christian Brandt att
”vad Palm med stor inlevelse och

utsökt precision mejslar fram är den sortens berättelse som annars brukar vara förbehållen de mycket missförstådda manliga genierna. Ett porträtt av en rebell. Av en udda konstnär som tidigt vet att hon tänker gå sin egen väg, att hon kommer att möta segt motstånd, vägsärrar av illvilja, men också att det finns en styrka i att vara motvalls och avvikande". Alltsedan Lagerlöf själv debuterade med "Gösta Berlings saga" 1891, har hon varit svårplacerad. Hyllad författare redan i sin tid, men hur skulle hon hyllas? Hur kunde en intellektuell,

självständig kvinna lyftas fram som något beundransvärt? Lösningen var att ta fasta på sagorna, så att något ursprungligt och omedvetet verkade styra hennes skrivande. Också lärarinnerollen blev viktig i den offentliga bilden. Det har suttit hårt inne att få en mer komplex bild av Lagerlöf att framträda, en bild som framhäver hennes levande intellekt och litterära medvetenhet, liksom hennes passionerade kärleksförhållanden och politiska tydlighet i avgörande frågor.

Lagerlöffforskningen har under de senaste decennierna ihärdigt rensat bland vanföreställningarna. Men det tar tid att vända på uppfattningen om en ikon.

”Jag vill sätta världen i rörelse” kan mycket väl vara den berättelse som slutligen etablerar en sannare Selma Lagerlöf i det kulturhistoriska medvetandet.

Agota Kristof

”Den stora skrivboken etc”

Övers. Marianne Tufvesson, -
Wahlström & Widstrand

2 Ungerska Agota Kristof kämpar i denna majestätiska trilogi med språket och minnena. I trilogins

första del, ”Den stora skrivboken”, följer vi ett tvillingpar som på grund av kriget och svälten transporteras till mormor på landet. Mormor som i den lilla byn kallas ”Häxan”. Hon kallar å sin sida barnen för ”horungar”. Det blir en enda lång termin i den mänskliga misärens skola. I de följande böckerna, ”Beviset” och ”Den tredje lögnen” turneras berättelsen. I sin recension skrev Maria Schottenius att ”Agota Kristofs trilogi är en sinnrik och egenartad, närmast genial, gestaltning av krig, exil, flykt, rotlöshet, våld och desperata

försök till överlevnad i icke namngivna länder, städer och byar”.

Matilda Gustavsson

”Klubben”

Albert Bonniers förlag

3 I ”Klubben” vidgar och fördjupar Matilda Gustavsson det reportage som slog ner som en bomb i Kultursverige hösten 2017.

Gustavsson berättar om den oroliga tiden före publiceringen, om de darriga telefonsamtalen till kvinnor som blivit våldtagna, och har dessutom mött fler offer.

Fram träder en mörk bild av Stockholms kulturvärld under de

senaste decennierna, där en man tog sig – och fick – rätten att göra som han behagade, stärkt av Svenska Akademiens unika beskydd. Gustavssons sansade och klarsynta skildring försätter läsaren i ett tillstånd av akut allvar. Det är ett berättande som gör ont, men som också släpper in ljuset.

Patrik Svensson

”Ålevangeliet”

Albert Bonniers förlag

4 Ålen har fascinerat naturvetare och filosofer genom årtusenden.

Patrik Svensson har skrivit en ålens kulturhistoria med sådan

kraft att han hyllats av kritikerna och fått Augustpriset. Ålen blir också en berättelse om hur han och hans far kunde mötas i fisket, och en fråga om ursprung, relationer och överlevnad: "Vad Patrik Svensson så småningom skriver fram är en klassisk bild av Folkhemmet, ett kärleksfullt porträtt framför allt av den generation som lämnat statarlängorna och utedassen och migrerat till egna hus med garage, bil, fruktträd och växthus", skrev DN:s Jens Christian Brandt i sin recension.

Steve Sem-Sandberg

"W"

Albert Bonniers förlag

5 I romanen "W" berättar Steve Sem-Sandberg den tragiska historien om Johann Christian Woyzeck, fotsoldaten som 1821 mördade kvinnan han älskade. Romanen är ett mästarpöv. De långa marscherna genom Europa skildrar en hopplöshet som inte släpper greppet om läsaren – är det Woyzeck som är sjuk, eller är det de eviga krigen och ett våldsamt klassamhälle som deformerar honom? Sem-Sandberg gör det förflutna levande igen, ser människan

bakom historiens och fältslagets dimmor. "W" präglas av författarens psykologiska känslighet, men också av hans djupdykning i de rättsprotokoll som finns bevarade.

Rachel Cusk

"Kudos"

Övers. Rebecca Alsberg, Albert Bonniers förlag

6 Med "Kudos" avslutar Cusk romantrilogin som inleddes med "Konturer" och följdes av "Transit". "Romanerna framstår som litterära pånyttfödelser", skrev DN:s Malin Ullgren i en essä om Cusks författarskap. I "Kudos"

reser huvudpersonen Faye till författarfestivaler i Europa och skildrar människorna hon möter med en skärpa som inte bara fångar dem, utan också platserna och tiden vi lever i. Berättelserna kretsar kring giftiga äktenskap och skilsmässor, framför allt hörs kvinnor beskriva konsekvenserna av uppbrott från kärleksrelationer. Romankonst det slår gnistor om.

Gunvor Hofmo

"Jag glömmer ingen"

Övers. Eva Runefelt och Staffan Söderblom, Norstedts

7 Den norska poeten Gunvor Hofmo debuterade 1946 med samlingen "Jeg vil hjem till menneskene". Hon var då 25 år gammal och chocken som det brutala världskriget inneburit genomsyrar även de kommande samlingarna. Hon hade också en direktkontakt med omänskligheten: hennes älskade väninna hade deporterats och mördats i Auschwitz. Hofmo insjuknade, tystnade under två decennier intagen på mentalsjukhus, men återkom sensationellt till poesin 1971. Om denna svenska samling skrev

DN:s Åsa Beckman: "Hon får oss att förstå den isande känslan av att vara ensam i världen, avstängd från de levande men också från de döda."

Göran Sonnevi

"Det osynliga motstyckets bok"

Albert Bonniers förlag

8 Nittio dikter rymmer Göran Sonnevis nya diktsamling. Den som länge har följt poeten i spåren känner tryggt igen honom. Här finns floran och faunan, träden och fjärlarna och den klassiska musiken, men också nyhetsrapporterna från världens slagfält. Inte längre Vietnam, men

Nangarhar, Aleppo, Raqqa, och Mosul. DN:s Anna Hallberg recenserade boken och framhöll att Sonnevis "livskommenterande" dikt lyckas åstadkomma en sällsynt balans där "livet utanför och livet innanför dikten väger lika. Jag kan faktiskt inte komma på någon annan nu verksam poet som gör det".

Michel Houellebecq

"Serotonin"

Övers. Sara Gordan, Albert

Bonniers förlag

9 Det dröjde inte länge innan den franska litteraturens enfant

terrible Michel Houellebecqs nya roman väckte protester. Den här gången var det faktumet att han utnämnt det lilla västfranska samhället Niort till "den fulaste plats han sett". Det fortsatte med en livlig debatt om land och stad och hur nyliberalismen har gnagt sönder samhället. I samband med den franska utgivningen frågade sig DN:s Stefan Jonsson hur det kommer sig att "den just nu mest prisade författaren i Europa är en militant nationalist med kvinnosyn från stenåldern och samhällsideal från 1700-talet".

Maria Stepanova

"Minnen av minnet"

Nirstedt/Litteratur

10 Stepanova är född i Moskva 1972 och har trots sin relativa ungdom en central position i rysk kulturell offentlighet. Hon är essäist, poet, chefredaktör för en nättidning, och gästprofessor i Berlin. "Minnen av minnet" är hennes första roman. Det är en släktkrönika, men en helt nutidsenlig sådan. Inventeringen av en fasters dödsbo vecklar ut sig till en kartläggning av den rysk-judiska slakten under drygt hundra år, som i sin tur förgrenas till andra författares verk och

hågkomster. DN:s Ingrid Elam menade att "hennes 'roman' är en serie resor utan mål eller slut, jag absorberas av dem och sörjer bara att själva boken ändå tar slut".

Ulrika Milles

"Ensamvargar"

Albert Bonniers förlag

11 Stig Ahlgren var under decennierna i 1900-talets mitt en älskad, fruktad och kontroversiell tidningsman. 1944 gifte han sig med den hyllade skådespelerskan Birgit Tengroth. Ulrika Milles har med "Ensamvargar" skrivit en dubbelbiografi om stjärnparet. Om den skrev gästrecensenten

Fredrik Sjöberg i DN: "Ulrika Milles bok berör mig mycket djupt. Mot slutet är den direkt plågsam. Betraktad som kärlekshistoria är berättelsen både gåtfull och magnifik, men den långa nedstigningen från parnassen till helvetet är inget för känsliga läsare."

Aris Fioretos

"Atlas. Fallstudier"

Norstedts

12 I Aris Fioretos nya roman möts figurer från hans tidigare romaner inom ramen för ett forskningsprojekt som utgår från en dödsannons i

morgontidningen. Med en omisskännlig berättarglädje och ett rikt bildmaterial berättas här historien om, och presenteras, den döda Iris Frosts medicinhistoriska anteckningar. Gästrecensenten Gabriella Håkansson sammanfattade i sin recension: "Det är en helt unik skapelse som aldrig förr skådats i den svenska litteraturen, och det enda man egentligen kan göra när man står inför ett verk av sådan gargantuansk dignitet är att ödmjukt böja sig."

Tove Ditlevsen

"Gift"

Övers. Ninni Holmqvist, Natur & Kultur

13 I Ditlevsens självbiografiska bok (1971) beskrivs livet i ett intellektuellt Köpenhamn kring andra världskriget. De gifter sig, bedrar varandra, lever i halvöppna relationer, skiljer sig, försöker avbryta graviditeter illegalt. När Tove blivit gravid med en läkare har situationen fördelen att han kan utföra aborten. Men han gör henne också beroende av petidin, så beroende att hon gifter sig med honom. Skildringen av missbruket – den lidande narkomanen och de

övergivna barnen – är djupt smärtsam och skoningslös.

Ditlevsen skriver samtidigt med en omisskännlig nykterhet om kärlek, beroende och konstnärskap.

David Vikgren

"Materialvägensägen"

Teg Publishing

14 "Vakna Varselväst och Överklagat miljöbeslut! Ta av opinionskepsen från Bergskonturerna och ratta en kommunalfullmäktigeplats utan galleria innanför viltfarmsstängslet." Så kan det se ut i David Vikgrens prosalyriska

”Materialvägensägen”. Titeln anspelar på de vägar som arbetarna trampade upp bredvid det stora järnvägsdragandet i Lappland och Norrbotten. I den österbottniske poetens bok sjunger och virvlar en ”språklig malström av regionalpolitisk rotväliska, dialektala kraftuttryck och galghumor”, som DN:s Magnus Bremmer skrev i sin recension.

Monika Fagerholm

”Vem dödade bambi?”

Albert Bonniers förlag

15 I sin senaste roman vrider och vänder Monika Fagerholm på hur

ett svårt brott påverkar offer och förövare. En brutal gruppvåldtäkt sker i en gymnasiekrets i en finare villaförort utanför Helsingfors. Många år senare vill vissa minnas. Andra vill inte minnas alls. Det blir en suggestiv undersökning av just minne, liksom av klass och kön. Fagerholms levande, egensinniga och poetiska sätt att skriva får läsaren att känna berättelsen i kroppen. ”Det är en stor författare som kan skapa sådan språkenergi”, skrev DN:s Åsa Beckman i sin recension av Monika Fagerholms första roman på sju år.

James Baldwin

"Nästa gång elden"

Övers. Olof Starkenberg,
Norstedts

16 James Baldwin är predikanten som läste Dostojevskij och blev en av 1900-talets viktigaste afro-amerikanska intellektuella. På senare år har hans liv och gärning upptäckts av nya generationer och i år kom två essäer i svensk nyutgåva under samlingstiteln "Nästa gång elden". "Mitt fänghus skälvde" och "Nedanföör korset" publicerades ursprungligen i 60-talets början, när medborgarrättsrörelsen ännu låg i

sin linda. Baldwin lyfter fram teman som i dag är mer brännande än kanske någonsin: rasism, självhat, separatism och individualism. "Vill jag verkligen bli integrerad i ett brinnande hus?" frågar han retoriskt.

Tara Westover

"Allt jag har fått lära mig"

Övers. Peter Staffansson, Natur & Kultur

17 Först 17 år gammal kommer Tara till skolan. Innan dess har hon under hela sitt unga liv levt isolerad på en gård i Idaho. Föräldrarna är mormoner och *survivalists* och lär sina barn

framför allt en sak: att förbereda sig för domedagen. Westovers skildring är så mycket mer än själva den extrema uppväxten – hennes berättande har en röst och en form som gjort ”Allt jag har fått lära mig” till en hyllad bok världen över, av Barack Obama så väl som DN:s Kristina Lindquist: ”Det här handlar inte om någon klassiskt klichéartad överlevarprosa, utan om en författare som på djupet faktiskt vill förstå vad hon har varit med om.”

Lucia Berlin

”Kväll i paradiset”

Övers. Eva Johansson, Natur & Kultur

18 Amerikanska Lucia Berlin föddes 1936 och var verksam som novellist från 60-talet och framåt, men det dröjde till 1981 innan hennes första samling publicerades. ”Kväll i paradiset” innehåller 22 av novellerna och kompletteras med den korta självbiografin ”Välkommen hem”. Berlins värld fylls av ordinära, lite sjaviga gestalter och genom alltihop svävar en doft av alkohol. Greta Thurfjell häpnade ”inför själva livet i novellerna, hur fasansfullt, smärtsamt och

överväldigande det är, och hur fullständigt ovärderligt” och inför det faktum att så mycket av materialet faktiskt hämtats från verkligheten.

Lisa Taddeo

”Tre kvinnor”

Övers. Molle Kanmert Sjölander,
Atlantis

19 Åtta år av intervjuer blev boken ”Tre kvinnor”. Lisa Taddeos reportage om tre amerikanska kvinnors erfarenheter av begär och kärlek är en känslig skildring av det mest intima – och en internationell succé. Intervjupersonerna släppte henne

nära inpå; ibland träffade hon dem strax efter ett kärleksmöte. Och det märks – detta är på riktigt. Med sin bok vidgar hon gränserna för både litteraturen och den undersökande journalistiken – här är själens domäner det dokumentära ämnet. ”Om en journalist kan skriva såhär, då är det dags för skärpning hos många skönlitterära författare”, skrev Aase Berg.

Andrej Platonov

”Jag har genomlevt livet”

Övers. Kajsa Öberg Lindsten,
Ersatz

20 Att diskutera den ryska 1900-talslitteraturen utan att ägna rejäl tid åt Andrej Platonov (1899–1951) vore omöjligt. Den författande elektroingenjören är central och väl representerad i svensk översättning tack vare Kajsa Öberg Lindsten och förlaget Ersatz. I denna drygt 850-sidiga brevsamling möter man bland annat den intellektuelle författaren, den navigerande Sovjetmedborgaren, reseskildraren och den gripande orolige fadern – Platonov vädjar i flera brev till Stalin för sin son,

som fängslats av grumliga skäl. Gripande.

Emma Bouvin: Det är alltså mitt fel att min treåring helt ignorerar mig när jag gråter av smärta?

LÖRDAG 14 DECEMBER 2019

Jag är beredd att offra mitt liv för mina barn. Oroar mig för minsta lilla fall, tröstar när de gråter, frågar hur det gick om de snubblar till. Men har jag gjort tillräckligt för att de ska utveckla empati?

Det är vardagsmorgon. Jag är stressad, som varje vardagsmorgon. Jag böjer mig ner för att smidigt och snabbt skyffla in min dotter i bilstolen, men missbedömer avståndet till bildörrens karm när jag ska veckla ut mig själv igen.

Smällen mot huvudet blir så hård att det svartnar för ögonen. Jag

kan inte hantera smärtan. Det gör så ont att jag börjar gråta hysteriskt på trottoarkanten. Några förbipasserande tittar oroligt på mig, men säger inget (vi är ju trots allt i Sverige).

Jag lyckas ta mig in i förarsätet, men jag kan inte sluta gråta, det gör så infernaliskt ont.

Min dotter tittar på mig där jag sitter vid ratten och snorar, oförmögen att starta bilen.

– Kör, mamma, säger hon.

– Det gör ont på mamma, jag slog i huvudet så himla hårt.., försöker jag.

– Du måste köra bilen nu, säger dottern och artikulerar ”Köra Bilen” som om hon pratade med ett mycket litet och otroligt korkat barn.

Så mycket tid jag har ägnat åt att trösta mina barn. Så många gånger jag har blåst på knän och hållit om och slagit på den där dumma tröskeln som lömskt fällde min lilla unge. Så lite jag får tillbaka? Hon borde åtminstone kunna bjuda på ett ”det är ingen fara mamma” och en liten klapp på kinden. Det har ändå hänt.

Jag messar till en av mina kompisar och beskriver situationen.

Hon svarar med en gif-bild på en pingvin som lugnt passerar en annan pingvin varpå den helt oprovocerat smockar till den förstnämnda med vingen så den ramlar ner i en isvak.

”Små barn har ingen empati. Så sjukt att man försöker skydda dem från allt, men ändå är de helt iskalla”, skriver hon.

Jag drar mig till minnes att jag har läst att barn inte utvecklar empati förrän i tonåren och känner mig lite lugnare, tills jag

googlar och hittar en text från min husgud Jesper Juul på temat.

Den slår tyvärr fast att förmågan till empati är medfödd men att den bara utvecklas om föräldrarna med varsam hand visar vägen.

Det är alltså mitt fel att min treåring helt ignorerar mig när jag gråter av smärta?

Eller är det så att jag bör söka svaret i tidigare generationer? För i så fall kan jag exempelvis dra mig till minnes den gången när jag var typ fyra år och en kille råkade tappa en hammare i huvudet på mig från ett träd och jag ropade ”Mamma mamma, det

blöder PÅ RIKTIGT” eftersom jag redan vid denna späda ålder visste att det krävdes rejäla skador för att hon inte bara skulle rycka på axlarna och konstatera att ”det går nog över tills du gifter dig”.

Jag är ganska säker på att *jag* aldrig har ignorerat mina barn när de slagit sig så hårt att de börjat gråta och då ska det tilläggas att deras gråttröskel kan ligga på nivån ”den nyinköpta isglassen är lite för kall för att sväljas hel”.

Det finns dessutom få saker som irriterar mig så mycket som när exempelvis min pappa ropar ”DET GICK BRAAAA” sekunden *innan*

ett barn slår emot golvet i ett fall. Min föräldrageneration verkar ha fått för sig att man måste avdramatisera smärta för att gråtandet annars eskalerar och att det därför är bättre att kväva det hela i sin linda.

Inte så empatiskt.

Men sådan är alltså inte jag. Jag kramar och vaggar och tröstar och frågar var det gjorde ont. De får gråta hur mycket de vill.

Om det är äkta gråt, det vill säga. Jag har väldigt svårt för krokodiltårar. Det har min man också, han har vid några tillfällen

bett vår son sluta gråta, ”det där är bara fejkgråt”.

Under första halvan av det här året hade min man diskbråck. Det var en svår och påfrestande tid för alla (särskilt för mig). En dag när det var som allra värst låg han inne i gästrummet, framstupa över en rosa pilatesboll, och grät stilla. (Förmodligen för att han visste att han inte skulle finna några sympatier från mig, som väl var i full färd med att bära kassar eller tvätta eller diska eller någon av de 5 000 andra sysslorna han inte kunde utföra just då).

Vår son, då fem år, smög in i rummet. Kröp upp intill sin pappa. Klappade honom lite på ryggen.

– Pappa, viskade han. Det där är bara fejkgråt.

Emma Bouvin

emma.bouvin@dn.se

Emma Bouvin började som reporter på Dagens Nyheter 2009. Hon bor i ett radhus i södra Stockholm. Jobbar med grans-kande journalistik till vardags och har fått höra att hon borde sprudla mer. Hon skriver

krönika i DN Lördag varannan
vecka.

Sockerchock i jul? Dietisten avlivar myterna om sött i maten

LÖRDAG 14 DECEMBER 2019

**Lär dig hur sockret funkar
så slipper du stressen kring
sötsakerna. Dietisten Sara Ask -**

**tipsar om myterna du inte -
behöver oroa dig för och varför
det är dumt att demonisera en
speciell råvara.**

Få saker triggas stenåldershjärnan så mycket som kombinationen av socker, stärkelse, fett och salt. Och få tillfällen erbjuder ett sådant överdåd av just socker, stärkelse, fett och salt som julbordet. Ofta pekas sockret ut som fienden framför andra, men sockret förtjänar lite mer nyanser tycker dietisten Sara Ask, aktuell med kommande boken "Bli vän med sockret" (Mondial).

De flesta människor över hela jorden har en medfödd förkärlek för sött. Många smakforskare tror att det ökade människans chanser att överleva, när vi var jägare och samlare och hade naturen som skaffereri. Men det betyder inte självklart att det är en bra egenskap i tider när det finns ett överflöd av praliner, knäck, kola och julmust på armlängds avstånd.

Ändå finns det få belägg för en direkt koppling mellan socker och ohälsa, konstaterar Sara Ask. Men det finns en indirekt: Om socker förleder oss att äta mer än vad vi

egentligen behöver (vilket är lätt hänt eftersom det är gott) och det i sin tur leder till övervikt och fetma, kan det få negativa hälsokonsekvenser. Socker ökar dessutom risken för karies. När man diskuterar socker i mat brukar man skilja mellan tillsatt socker och naturligt förekommande socker. I de nordiska näringsrekommendationerna är det just tillsatt socker som begränsas eftersom det bara ökar energiinnehållet i maten utan att bidra med någon annan näring av värde.

Ofta tillsätter man socker för att göra produkten sötare, men i traditionell svensk matlagning, som till exempel julbordsklassikerna inlagd sill och gravad lax, används det också för att konservera.

Men Sara Ask har gått igenom den aktuella forskningen, och drar slutsatsen att det inte är sockerintaget som är det största problemet. Snarare är det förhållningssättet till sockret, som pekas ut som ”det vita giftet” och något som bör undvikas i möjligaste mån – vilket hon tror kan leda till mer skada än nytta.

Hon pekar särskilt på två fenomen: Dels förhållandet mellan skuld och njutning, där vissa forskare i sina studier har kunnat se en länk mellan skuld och njutning, och socker och sötsaker tycks kunna locka ännu mer om vi känner skuld och skam när vi äter det.

– Demonisera inte socker och annat gott mer än nödvändigt, eftersom det kan göra maten laddad i onödan.

Dels tycks en mycket restriktiv hållning till socker kunna öka barns fixering vid det och leda till

att de äter mer av det än andra barn när tillfälle ges.

– Barn som aldrig får äta socker och godsaker får dessutom inte tillfälle att lära sig att förhålla sig till allt det goda, säger Sara Ask. Jag tycker att man ska eftersträva balans, där fokus ligger på mat och att det ska finnas något slags förutsägbar struktur som barnet förstår.

Man kan också fundera över vad som ska få ligga framme och när. Man är olika känslig för ”triggers” i omgivningen, och medan vissa kan ha en chokladask framför ögonen i flera timmar utan att

vilja äta, blir andra sugna på glass bara de går förbi frysen. Om godis och sötsaker saker står lättillgängligt kommer säkert både barn och vuxna förse sig lite då och då.

Sara Ask har förståelse för att många känner att julen innebär en särskild utmaning, men tycker inte att man ska tillmäta den allt för stor vikt:

– Det viktiga är egentligen inte vad man äter mellan jul och nyår, utan vad man äter mellan nyår och jul.

Elin Peters

elin.peters@dn.se

Dietisten tipsar:

Så hanterar du några av julens sötchocker

Den inlagda sillen

Många livsmedel pekas ut som dolda sockerfällor, men sillen tycker jag inte att det finns någon anledning att bekymra sig över.

Sillen kommer med så många fördelar, vitamin D, jod, omega-3, proteiner. Mängden socker är dessutom försumbar – man dricker ju inte inläggningsspadet. Det finns också en gräns för hur mycket socker det går att ha, så välj den sill du tycker är godast

utan att fundera på sockerinnehållet.

Julmusten

Blir det mycket läsk blir det mycket socker – det går inte att komma ifrån. Och läsk har en särställning, det finns mycket som tyder på att det är negativt att dricka socker.

Ett par glas under en vecka gör - kanske inte så mycket men blir det mer kan man överväga att välja en lightvariant.

Ta inte för givet att barnen automatiskt vill ha julmust i alla lägen. Låt dem släcka törsten

med vatten – kanske med festliga isbitar eller en skiva citron – innan du serverar läsk eller must.

Godiset

Det behöver få finnas godis på jul tycker jag. Just på julen finns det ju också traditionellt godis som även innehåller bra saker, som nötter och torkad frukt. Men knäck, kola och choklad hör också julen till. För mycket småätande gör att aptiten på vanlig mat kan bli lidande, och måltiderna blir mindre intressanta för barnen om de är mätta på sötsaker. Låt därför inte godisätandet bli

slentrian, utan njut i stället
ordentligt när ni väl äter.
Vill man begränsa mängden
godisätande kan ett knep också
vara att inte alltid ta fram allt, utan
nöja sig med ett par sorter.
Forskningen visar nämligen att
man känner sig mätt snabbare om
man bara äter en sak, än om man
äter flera olika där smak,
konsistens, doft och utseende
varierar. Och glöm inte att borsta
tänderna!

Den glömda julmaten

LÖRDAG 14 DECEMBER 2019

**Julbordet ser väl ut som det
alltid har gjort, eller? Tvärtom,
det förändras genom år och
sekel. Hur man äter jul har alltid
påverkats av samhället,
tillgången på ingredienser och
trender. Jens Linder har nosat
upp bortglömda julbordsrätter,
berättar deras historia och visar
hur de kan spela roll även på
vår tids julbord.**

Kålrotslåda:

Sirap ger typisk karamellarom

På 1600-talet korsades kål och rova och kålroten var född. Det skedde i Finland, som då var en del av Sverige. Därifrån spreds den till det svenska fastlandet och även till Skottland och England där den fick benämningen ”swede” – svensken. Kålrotslådan uppfanns i västra Finland på 1700-talet, och blev, liksom potatislådan, snabbt en julrätt (den tredje klassiska gratäng-anrättningen, morotslådan, tillkom först på 1930-talet).

I Finland älskar man sina rotsaker och där lagas ännu de tre lådorna till jul. För att kunna njuta av dem måste man förstå att de inte är att jämföra med potatisgratäng eller vanliga rotsaksrätter, de är mer som en söt delikatess man äter för att balansera den salta smaken. Därför är versioner med för lite sötma och fett inte lika goda. Till en början lär de ha lagats i byns bagarugn och sötades då med honung. I dag använder man sirap, som ger rätterna deras typiska karamellarom. Det är viktigt att kålrötterna är fasta, friska i smaken och saftiga. Är de

bleka och förtorkade blir det inte lyckat. Somliga smaksätter sina lådor med kanel och muskot. Men ingefära och vitpeppar ger, enligt min mening, den mest kraftfulla och rena smaken.

Finsk kålrotslåda

Lådan ska få en lätt brynt yta, och blir halvfast i konsistensen. Se bild på föregående sida.

cirka 10 småportioner

3 timmar

1 kg kålrot

2 dl ströbröd

4 dl vispgrädde

½-1 dl sirap

1 ½ tsk malen ingefära

½ tsk vitpeppar

1 msk salt

1 ägg

**smör till formen och att hyvla
över**

extra ströbröd att strö över

1. Värm ugnen till 175 grader (varmluft 160). Skala och skär kålroten i bitar. Koka dem mjuka i lättsaltat vatten i cirka 20 minuter. Häll av, men spara kokspadet.

2. Blanda ströbröd och grädde i en skål och låt svälla en stund. Mixa eller mosa den kokta kålroten. Blanda moset med ströbrödsblandningen, sirap, kryddor och salt.

3. Vispa upp ägget lätt med en gaffel. Rör ner det i smeten. Späd med det sparade kokspadet till en

lös, men ej rinnig konsistens (ungefär som ett löst äppelmos).

4. Häll smeten i en smord ugnsfast form, släta till. Den som vill kan göra mönster med en gaffel på ytan. Strö över lite ströbröd och hyvla över lite smör.

5. Grädda i 1 1/2-2 timmar, täck eventuellt med bakplåtspapper mot slutet om den ser ut att brännas på ytan.

6. Lådan kan givetvis ätas nygräddad, men håller flera dagar i kyl. Godast är den nog dagen efter, om man värmer den i 100

grader 20 minuter. Går även fint att frysa.

Konjaksmumma:

Blanddryck med anor från 1400-talet

Ingen mumma på julafton? Det måste rättas till. Denna blanddryck har anor allra minst från 1400-talet, och den kan blandas på otaliga vis. Vissa häller i vitt vin, andra tillsätter kardemummakärnor, renat eller gin. Några sätter till svartvinbärssaft eller olika starkviner som madeira, portvin eller sherry. Jag har gjort en frisk

version med en aning apelsin och konjak.

Förr var konjak och brandy mäktiga populära här i landet. Och i den rika floran av mumma – blandade juldrycker – skvimpades ofta lite ”könjak” ner i kylda tillbringare tillsammans med öl och svagdricka.

Fram till slutet av 1800-talet var svagdricka en fermenterad och lätt porlande dryck. Jag har använt den moderna musten som är spritsigare genom sin tillsatta kolsyra, vilket ger en friskare och piggare karaktär. Med must, alkoholfri öl och apelsin får man

en god alkoholfri dryck. Det är mumma det med.

Konjaks mumma

Sin egen mumma kan man experimentera fram med hjälp av de flaskor man har hemma. Det här är min favorit.

10–12 glas

33 cl ljus lager

33 cl porter

1 liter julmust

2 msk–½ dl konjak

1–2 msk pressad apelsin

1. Blanda ölsorterna i en kall tillbringare.

2. Smaksätt med must, konjak och apelsin. Servera

Sherrysill:

Starkvin gav glans till silvrig fisk

I Sverige var man tokig i starkviner under första halvan av 1900-talet. Portvin, madeira och sherry sörplades friskt av de som hade råd. Och mot slutet av denna vurm tillkom sherrysillen på Operakällaren. Troligen uppfanns den av mästarkallskänkan Karin Chädström eller möjligen Tore Wretman mot slutet av 1950-talet på uppdrag av sillindustrin för att ge denna silvriga fisk lite

guldkant. I grund och botten är den en tomatsill (som hade introducerats av på konserv på 1920-talet) som förfinades med en skvätt torr sherry.

Under 1960-talet blev det sedan allt vanligare att även smaksätta matjessillen med sherry. Ett känt sådant recept är Arkitektens sherrysill som än görs i en del hem. Men jag föredrar att vara trogen originalet och använda saltsillfiléer eftersom de är mindre söta och mer spänstiga. Jag har gjort en nytolkning med lite djupare smaktoner genom att

tillsätta palo cortado-sherry (går att byta ut mot oloroso).

Smaksatta sillar har annars inte så gamla anor som man kan tro.

Visserligen torrkryddade man sill här i landet redan på 1600-talet, men först mot slutet av 1800-talet börjar man närma sig dagens stil med hög sötma och olika mer eller mindre fantasifulla smaker – alltifrån wasabi till Earl Grey.

Sillen är en så kompatibel råvara att smaksättningarna av den tydligt speglar tidens mattrender. Numera är den sherryfierade sillen nästan bortglömd. Synd och skam. Men låt oss råda bot på det!

Den är ju en av de mest finstämda och nyanserade av våra inlagda fiskar.

Sherrysill

A och O för att göra en bra sillinläggning är att använda saltsillfiléer som man vattnar ur själv. Och om man dessutom kostar på sig en extra god palo cortado eller oloroso-sherry så blir denna sill eminent. Den här varianten tar sin tid, men den sammanlagda arbetsinsatsen är ringa. Ät den senast en vecka efter den gjorts. Använd inte

inläggningssill, den är alltför mosig.

1 glasburk ($\frac{3}{4}$ liter), cirka 20 småportioner

2–3 dygn

4 saltsillfiléer (avrunnen vikt 400 g)

Lag:

1 dl ättiksprit (12 %)

2 dl strösocker

3 dl vatten

8 kryddpepparkorn

8 kryddnejlikor

1 lagerblad

8 svartpepparkorn

1 skivad rödlök

Sås:

**3 msk sherryvinäger eller 2 msk
rödvinsvinäger**

4 msk olivolja

1 liter god tomatjuice

1 ½ dl strösocker

3 msk palo cortado eller oloroso

Till servering:

**finhackad persilja (kan
uteslutas)**

1. Vattna ur sillfiléerna 12 timmar i kallt vatten i kylan. Smaka på en liten bit och känn efter om ni tycker sältan är lagom. Den ska ha tydlig sälta men varken vara ettersalt eller vattnig.

2. Koka upp ättiksprit, socker, vatten, kryddor och lökringar i en kastrull. Låt sjuda utan lock i fem minuter. Dra av från värmen. Låt svalna och ställ sedan in kylan och låt den bli helt kall.

3. Lägg sillen i lagen. Låt den stå i kylan i minst 5 timmar.

4. Under tiden, koka upp alla såsingredienser i en kastrull utan lock. Låt sjuda försiktigt en halvtimme eller tills bara hälften av såsen återstår. Låt såsen svalna och ställ in i kylan.

5. Ta upp de hela sillfiléerna ur lagen och låt rinna av. Lägg ner

dem i såsen och låt stå i kylen i ett dygn.

6. Före serveringen, fiska upp filéerna och skär dem i gaffelbitar, 1/2–2 cm breda. Lägg upp på ett fat eller i en skål, gärna med rödlöksringarna från lagen på toppen. Strö över finhackad persilja om ni vill.

Såkaka:

Till jul var bröden magiska

En gång i tiden var bröden magiska, i alla fall till jul. I det gamla bondesamhället bakades olika skådebröd som prydde julbordet under hela storhelgen.

De kunde vara runda eller korsformade, och ibland la man flera sådana fröiga kakor på varandra till en så kallad julhög. Sedan sparades brödet till vårplöjningen och gavs till hästarna eller åts av manfolket i en rituell handling som skulle säkra en god skörd – en tradition som så småningom omvandlats till dagens saffransbröd.

Det här var långt innan billigt socker på 1800-talet gjorde julbröd som vörtlimpa och kavring söta. Jag har gjort en modern version av såkakan med vete, havre och en massa olika

sorters frön. Ett bröd med blygsam salthalt, för att balansera de många saltiga julrätterna. Havregrynsgröten gör inkråmet ljust, saftigt och milt i smaken. Konsistensen ska bli småporig och mjuk och brödet bör ätas inom ett par dygn efter gräddningen, med eller utan smör.

Såkaka

Det här nyuppfunna brödet är milt, saftigt och lätt i smaken. Degen innehåller havregröt och på toppen vilar ett täcke av blandade fröer. Använd en rund form, 22–24 centimeter i diameter.

**Blir ett bröd i en rund form
2 timmar + nattjäsning**

Havregröt:

3 dl havregryn

6 dl vatten

1 krm salt

1 msk smör

Deg:

12 g jäst (¼ paket)

3 dl vatten

1 ägg

2 tsk salt

1 tsk honung

9 dl vetemjöl

Frötäcke:

1 uppvispat ägg

¾ dl frön: sesamfrön, vita och svarta vallmofrön, solrosfrön och pumpafrön

1. Koka upp alla ingredienser till gröten i en kastrull. Låt sjuda sakta tills gröten är homogen och ganska tjock i konsistensen. Låt svalna.
2. Blanda jästen och vattnet och rör om. Blanda sedan i resten av ingredienserna till degen och gröten och rör om noga med en träslev eller i en blandare.
3. Plasta bunken och låt jäsa i rumstemperatur över natten. Knåda helt kort i bunken. Häll

sedan ner degen i en smord form och låt jäsa cirka 50 minuter under handduk.

4. Sätt ugnen på 200 grader (varmluft 180).
5. Vispa upp ägget till frötäcket och blanda de olika frösorterna. Äggpensla det färdigjästa brödet och strö över fröblandningen.
6. Baka i 45 minuter (eller längre, det beror lite på hur din ugn fungerar och hur saftig gröten var). Om fröna ser ut att få för mycket färg, lägg på lite aluminiumfolie. När brödet ser gräddat ut och låter ihåligt när man knackar på det, är det klart.

7. Ät på en gång med smör och till exempel hyvlad hårdost. Eller lägg fram på julbordet. Kan sparas upp till tre dagar.

Julgädda:

Insjöfisk en lyx för storbönder
Gäddan lurar i den historiska
vassen – rätt så bortglömd
numera. Annorlunda var det i
1600-talets Sverige, då var denna
avlånga rovfisk eftertraktad,
liksom andra insjöfiskar, därför
att det ofta var godsägare eller
storbönder som hade
fiskerätterna till sjöar och floder.
Havsfisk fick alla fånga och var

mer vardagsmat. Under många
hundra år torkades gäddorna
under vintern när de var som bäst.
Torrgäddorna var hårdvaluta och
användes vid byteshandel, liksom
torkad sik, braxen och torsk samt
torkade bär som lingon och
blåbär.

En gammal tradition var att
servera färsk gädda på julbordet,
en sed som det här receptet följer.
För att man säkert skulle få sin
julgädda, fiskades den redan
några veckor före jul. Den fick
sedan leva i en sump fram till
julafton. Bruket var vanligt
framför allt i Uppland, särskilt i

Roslagen, Stockholms skärgård
och i finska skärgården.

Pepparrotssås var ett omtyckt
tillbehör.

Pepparrotsgädda

Var noga med att fisken inte
kokar, utan sjuder. Annars kan
den lätt bli torr.

4–6 portioner

1 timme

**1 hel gädda på 1 ½–2 kg, fjällad
och urtagen**

1 ½ msk salt per liter vatten

2 msk ättikssprit

Sås:

2 msk smör

1 liten purjolök, finhackad

2 msk vetemjöl

5 dl fiskbuljong

2 dl vispgrädde

1 tsk fransk senap

2 msk nyriven pepparrot

1 msk pressad citron

**salt efter smak, svartpeppar ur
kvarn**

1. Lägg gäddan i en avlång
fiskkastrull (eller böjd i en stor
rund kastrull). Koka upp 2 liter
vatten i en separat kastrull eller
vattenkokare.

2. Häll det kokande vattnet över
fisken så att det täcker. Tillsätt

salt och ättiksprit. Låt sjuda försiktigt i cirka 15 minuter eller tills fisken precis är genomkokt. Tryck på fisken – när köttet ger vika lite grann är den färdig. Låt fisken svalna i spadet.

3. Sås: Fräs purjohacket i smöret utan att det tar färg. Pudra över vetemjölet och låt fräsa någon minut under omrörning. Häll på fiskbuljong och grädde. Låt sjuda tills såsen tjocknar. Smaksätt med senap, pepparrot, citron, salt och peppar.

4. Lägg upp den ljumna fisken på ett fat och ta bort skinnet och så

mycket ben det går med en tång. Servera såsen i en såsskål bredvid.

Jens Linder
mat@dn.se

Därför blir tusentals som ska utvisas kvar i Sverige

SÖNDAG 15 DECEMBER 2019

Flera tusen personer med utvisningsbeslut är kvar i Sverige. En anledning är att det inte går att verkställa tvångsutvisningar till flera länder – bara de som kommer frivilligt tas emot.

– Det är väldigt lätt att hålla sig gömd i Sverige, säger gränspolischef Patrik Engström.

Förra året sa statsminister Stefan Löfven i en DN-intervju att ”de som har fått nej måste lämna landet, annars har vi ingen trovärdighet i flyktingmottagandet”.

I praktiken är det inte så lätt. Migrationsverket överlämnar utvisningsbeslut till polisen i de fall då en person inte lämnar Sverige frivilligt. Polisen får även ärenden från domstol och

kriminalvården om brottsdömda som ska utvisas.

I slutet av oktober fanns på polisens bord 17 554 så kallade öppna ärenden.

Polisen verkställer utvisningarna, det vill säga ser till att en person som ska lämna landet verkligen gör det. Ibland sker det med eskort.

Men en person med utvisningsbeslut kan bli kvar i Sverige. Gränspolisen ser stora problem med utvisningar till länder som inte tar emot icke-frivilliga återvändande.

Gränspolisen pekar särskilt ut fyra

länder som omöjliga att utvisa till med tvång: Iran, Irak, Somalia och Libanon. När det inte går att utvisa, förfaller också rätten att frihetsberöva. Den som hållits i förvar släpps. Brottsdömda i samma kategori släpps efter avtjänat fängelsestraff enligt samma princip.

Den sista oktober fanns hos polisen totalt 3 432 öppna ärenden om utvisning av personer till Irak, Iran Libanon och Somalia. Skälen till att länderna vägrar varierar.

– Vår bedömning är att polisen har uttömt möjligheterna till ett

icke-frivilligt återvändande till de här länderna. Det är nu en fråga för diplomatin och politiken, säger gränspolisens chef Patrik Engström i en intervju med DN. Alltså för regeringen?

– Vi talar inte om för regeringen vad den ska göra, men vi konstaterar att vi som myndighet inte kan göra något.

I Libanon finns särskilda svårigheter:

– Libanon har tagit emot miljontals flyktingar från Syrien och landet har historiskt dåliga erfarenheter av det internationella samfundets stöd för

flyktingmottagande. De tycker att Sverige är ett rikt land, och ofta rör det sig om personer som har bott länge här, säger Patrik Engström.

Många av de som har ett utvisningsbeslut till Libanon är inte medborgare där, men har haft uppehållsrätt. De är ofta statslösa palestinier, födda i Libanon, men utan medborgarskap. Den svenska återvändandesambandsman som finns i Libanon sedan ett knappt år har inte kunnat förändra det låsta läget, enligt polisen.

Vare sig polisen eller Migrationsverket har någon

komplett lista över länder som inte går att tvångsutvisa till.

En medborgare i ett land har rätt att vara där, men nekas de inträde är det svårt att göra något åt det, enligt Pål Wrangé, professor i folkrätt vid Stockholms universitet:

– De här länderna bryter mot folkrätten. De har en plikt att ta emot sina medborgare. Att individen inte återvänder frivilligt är inget argument för staten att vägra.

Sverige kan göra lite annat än att försöka förhandla.

– Man kan ibland dra länderna inför domstol, men då krävs att de accepterar domstolen och domen. Man kan ibland hota med att indraget bistånd, säger Pål Wrangé.

Svenska myndigheter försöker övertala personerna att lämna Sverige frivilligt, men incitamenten är få.

Också andra grupper av människor blir kvar i Sverige, trots beslut om utvisning.

Av polisens öppna ärenden gäller 11 741 efterlysta personer, människor som har avvikit och befinner sig på okänd plats, i eller

utanför Sverige. Om polisen inte får tips eller har andra indikationer på var de befinner sig, görs ingenting.

– Vi måste prioritera hårt. Det är väldigt lätt att hålla sig gömd i Sverige, säger Patrik Engström. I första hand utvisas ensamma män, brottsdömda och personer med fastställd identitet och klara resehandlingar. Ett avlägsnandebeslut preskriberas efter fyra år, och ärendet faller då ur polisens statistik. En person med ett preskriberat beslut har inte rätt att vistas i Sverige men kan söka ett nytt

uppehållstillstånd. Vad som sker med personer med preskriberade beslut som inte ger sig tillkänna vet man ofta inte. Antalet preskriberade ärenden väntas öka under 2020, då de ärenden som handlades under flyktingkrisen 2015 börjar löpa ut.

En stor grupp väntar på utvisning till Afghanistan. UD avråder just nu svenska resenärer från alla resor till Afghanistan på grund av säkerhetsläget, men Sverige utvisar fortfarande dit. Av polisens öppna ärenden gäller 4000 utvisningar till Afghanistan. Av dem prioriteras ensamma

män, medan barn och familjer blir kvar i Sverige. Under 2019 har antalet avvisningar från Sverige till Afghanistan ökat.

– Vi landar troligen på 400 för 2019. Målsättningen är att hålla eller öka tempot nästa år. Vi har sedan 2017 en sambandsman i Kabul, som undersöker förutsättningarna också för icke-frivilligt återvändande av familjer, säger Patrik Engström.

Hur många som befinner sig i Sverige utan tillstånd finns inga tillförlitliga siffror på. För några år sedan uppskattades det av frivilligorganisationer till omkring

50 000, en siffra Patrik Engström säger att ”det inte finns några skäl att betvivla”. De som är kvar i Sverige utan tillstånd eller i limboläge saknar båda arbetstillstånd och flera andra rättigheter. En del försörjer sig på svartjobb, andra på kriminalitet eller genom nätverk, men risken att utnyttjas är hög.

Alexandra Segenstedt, senior policyrådgivare på Röda korset, säger att det är oerhört svårt att leva utan tillstånd i Sverige, oavsett om det är lätt att hålla sig undan myndigheterna.

– Det livet är oerhört utsatt. Vi möter många av dem, det är personer som inte har tak över huvudet eller mat för dagen. Vi ser att det humanitära behovet har ökat, säger hon.

Sanna Torén Björling

SÖNDAG 15 DECEMBER 2019

Fakta.

Antalet öppna ärenden som Polisen har hanterat (och som överlämnats från Migrationsverket, domstol och kriminalvård) har varierat mellan

drygt 19 000 år 2012 till drygt 17 500 november 2019.

Antalet efterlysta har varierat mellan 11 000 och 12 000.

Antalet lagakraftvunna beslut om avslag från Migrationsverket och Migrationsdomstolarna var den 8 december 9 336. Störst länder är Afghanistan (2 609), Irak (1 620) och statslösa (435).

Hittills i år har 100 personer rest frivilligt till Afghanistan.

Antalet förvarsplatser understiger behovet så mycket att gränspolisen anser att det hotar rättssäkerheten.

Källa: Polisen, Migrationsverket

Det finns inga tillförlitliga siffror på hur många människor som befinner sig i Sverige utan tillstånd, men en frivilligorganisation uppskattade för några år sedan siffran till cirka 50 000.

Så bor de i skandallägret – våld och fattigdom ska avskräcka flyktingarna

SÖNDAG 15 DECEMBER 2019

**Man behöver inte
nödvändigtvis bygga en mur för**

att skydda det rika Europa från invandring.

Man kan också skapa en plats i Europa där livet är så hårt att ingen vill vara där.

Under en vecka följde DN människorna i flyktinglägret Moria på ön Lesbos – byggt på ett gammalt fängelse och kallat för ett monument över misslyckad flyktingpolitik.

Det här är första anhalt för flyktingarna som kommer över Medelhavet. Hur är det att bo här?

Tänk dig att du och din familj flyttar till en liten stad med cirka

17 000 invånare. Ungefär så många som bor i Flen eller Skara. Men i stället för en varm lägenhet får ni bo i ett enkelt campingtält på en lerig sluttning full av sopor, granne med en mängd ibland hotfulla människor från främmande länder.

Du har inga pengar och får inte arbeta. I stället får du vänta på ett datum om ett par månader då du ska få ett bankkort och ett bidrag på hundra kronor om dagen.

Tills vidare får du och din familj nöja er med den mat som delas ut gratis. En inplastad chokladcroissant och vatten till

frukost, engångsmåltider i plastförpackning till lunch eller middag. Eller bara något som har blivit över, som ett äpple eller några salta kex.

Om nu maten finns kvar när du har kommit fram i kön, som kan ta två timmar.

Att uträtta sina behov i en smutsig bajamaja kan kräva lika lång väntan. Så ofta är det lika bra att gå på toaletten i det fria bakom en buske. Det känns i luften att många gör så.

Barnen är små och behöver blöjor, men ni får bara så det räcker till en blöja per dag. Är du kvinna

kanske du överväger att använda en av de där blöjorna hellre än att gå ensam ut i mörkret när du behöver.

Mörkret sent på kvällen är ju fullt av skrämmande män. Vissa av dem är våldsamma, vissa är fulla eller påtända, vissa hatar folk från ditt land.

Så ser livet ut i Moria, Europas största flyktingläger.

Under en vecka på ön Lesbos följer jag och fotografen Lotta Härdelin livet i det före detta fängelse som har kallats en skamfläck och ett monument över EU:s havererade flyktingpolitik.

Jag besökte Moria också 2015 och 2016, då flyktingströmmen till Europa var som störst över det smala sundet från Turkiets fastland.

Sedan dess har lägret, som planerades för 3 000 personer, mer än femdubblat sin befolkning. Nu bor alltså nästan 17 000 människor här, större delen utanför det egentliga lägret på sluttningar täckta av olivträd. Det är ungefär som att försöka få in ett fullsatt Globen i Konserthuset.

Här träffar vi familjer från Syrien, Irak, Afghanistan, Pakistan,

Kamerun och Kongo. Till och med en kvinna från Haiti. De har inte mycket gemensamt, mer än drömmen om att byta livet i ett fattigt och våldsamt hemland mot en framtid i Europa.

De har under stora umbäranden tagit sig den långa vägen hit. Ofta har de satsat alla sina besparingar. Bara för att hamna på en plats där vardagen präglas av just fattigdom och våld. Nu kommer de inte vidare. De kan heller inte resa tillbaka hem.

De enda som trivs i Moria är de herrelösa hundar som springer omkring överallt. De bökar i

sophögar och bland mänsklig avföring. Moria är ingen värdig tillvaro för människor. Kanske är det heller inte meningen att det ska vara det.

Lesbos är en ö i östra Egeiska havet. Dess mest kända invånare levde för mer än 2 500 år sedan. Det var Sapfo, världshistoriens första kända kvinnliga poet, som har gett upphovet till ordet lesbisk.

I dag har Lesbos drygt 80 000 invånare och är känd för sin olivolja och sin ouzu, den anisdoftande grekiska nationalspriten. Turismen är en

viktig näring, men inte alls så dominerande som på öar som Rhodos eller Santorini.

När den stora flyktingvågen sköljde in mot Europa hamnade Lesbos i händelsernas centrum. Den turkiska kusten ligger nära, mindre än en mil bort på vissa ställen, och syns tydligt från huvudstaden Mytilini.

Det tar bara 45 minuter att ta sig över sundet i den typ av enkla gummibåtar som flyktingsmugglarna använder. Just här låg huvudrutten för dem som sökte sig till Europa, många av dem från inbördeskrigets

Syrien. Under ett år från mars 2015 tog en miljon människor denna väg. Varje dag kom en tid mellan 9 000 och 11 000 flyktingar till de grekiska öarna. En stor del av dem hit till Lesbos. Från öarna kunde de flesta ta sig till det grekiska fastlandet, och därifrån vidare norrut genom länderna på Balkan till slutmålet som var länder i norr som Tyskland och Sverige. Det som satte stopp på folkvandringen var ett avtal mellan EU och Turkiet, som skrevs på i mars 2016. Det gick i korthet ut på att EU förband sig

att betala Turkiet sex miljarder euro för att landet skulle stoppa flödet av migranter till Grekland. Samtidigt skulle EU ha rätt att sända flyktingar tillbaka till Turkiet om de inte hade asylskäl. Men enligt avtalet gällde detta bara så länge nykomlingarna fanns kvar på öarna. Så snart de kom till fastlandet blev de Greklands och EU:s huvudvärk. I mer än två år fungerade avtalet ungefär som det var tänkt. Flyktingströmmen minskade kraftigt. Ett mindre antal sändes tillbaka till Turkiet.

I läger som Moria var situationen hanterbar, även om asylprocessen tog orimligt lång tid och människor tvingades vänta i månader, ibland år, på besked. Det var ingen ”flyktingkris” längre. Frågan hamnade i skymundan och Europas mediekonsumenter glömde bort den.

Men i år har antalet gummibåtar börjat öka igen, samtidigt som Turkiets president Recep Tayyip Erdogan hotar att ”öppna porten” och låta fler av de 3,6 miljoner migranterna som finns på turkisk mark resa västerut.

EU:s avtal med Turkiet 2016 var en räddningsplanka för Tysklands förbundskansler Angela Merkel. Hon var hårt pressad av sjunkande opinionssiffror sedan Tyskland tagit emot mer än en miljon asylsökande på ett år – med hennes bevingade uttalande om att ”vi fixar det”. För Merkel och hennes regering var avtalet med Erdogan en kreativ lösning på ett politiskt problem. Att människorättsorganisationer dömde ut det som inhumant, och förutsåg dagens humanitära kris

på de grekiska öarna, det kunde de leva med.

Men den som tänkte ut avtalet var inte Merkel. Det var en österrikisk sociolog vid namn Gerald Knaus.

Han satt på sin tankesmedja ESI i Berlin och skrev ihop den avtalstext som tyskarna och EU sedan presenterade för den turkiska sidan.

Jag ringer upp Gerald Knaus i Berlin och frågar om han tycker att avtalet har fungerat.

– På flera viktiga sätt har det fungerat, men på ett sätt har det misslyckats totalt, säger han.

Den lyckade delen är bland annat att flyktingströmmen minskade radikalt, från en miljon de tolv månaderna före avtalet till 26 000 de tolv månaderna efter.

Samtidigt minskade antalet som dog under överresan från 1 200 till 80 under samma perioder.

Knaus pekar också på att 600 000 flyktingbarn går i skola i Turkiet, och att hundratusentals har fått tillgång till hälsovård där. Det beror på EU:s miljardbidrag, menar han.

– Men en sak är ett komplett fiasko. Allt som EU sa att det

skulle göra på de grekiska öarna har misslyckats.

EU förband sig 2016 att utreda varje individuell asylsökande, med målet att ta reda på om de kunde skickas tillbaka till Turkiet eller om de skulle erbjudas skydd i EU. Men det har gått alldeles för långsamt, och folk har tvingats vänta orimligt länge på besked – i praktiken fastnat i läger som Moria.

Inte ens under perioden av relativt lugn, åren 2017 och 2018, lyckades Grekland och EU snabba upp processen.

– I stället har vi fått en avskräckning genom usla levnadsförhållanden, säger Knaus.

– Vi har sett detta tre vintrar i rad nu, och inför den kommande vintern har vi rekordmånga asylsökande på öarna. Det har nått en nivå som måste betecknas som en humanitär katastrof. Och ändå fortsätter folk att komma.

Jag frågar om han tror att avskräckningen är något Grekland och EU har skapat med flit.

Gerald Knaus tystnar.

– Du vet, det finns ett uttryck som heter skuld genom försummelse ... Men om de här outhärdliga

förhållandena bara är något regeringarna tolererar, eller om de är något man iscensätter medvetet, i slutändan spelar det ingen roll. Det är outhärdligt hur som helst.

I Moria dör människor av dålig hygien, av bristen på grundläggande vård.

En av dem var Shara, en nio månader gammal flicka som avled den 16 november. Dödsorsaken var uttorkning.

Sharas mamma Sandra är en 34-årig kvinna från Demokratiska republiken Kongo som kom till Lesbos i början av oktober.

– Shara hade haft diarré och feber i flera dagar, berättar hon.

– Hon åt inget, och om hon gjorde det så kräktes hon direkt. Till sist kom jag fram till kliniken utanför lägret och en sköterska gav henne stolpiller. Men det hjälpte inte.

Jag försökte med vatten blandat med socker. På kvällen var hon alldeles orörlig. Jag tog kontakt med polisen och de tillkallade en doktor. Men det var för sent.

De två statsanställda läkarna i Moria är egentligen inte där för att behandla sjuka flyktingar. De har en annan uppgift: att utfärda

de läkarintyg som behövs i asylutredningarna.

Sandra berättar att hon aldrig hade träffat någon läkare i Grekland förrän den kväll då dottern dog. Hon är övertygad om att det var förhållandena i lägret som ledde till tragedin.

Läkare utan gränser, MSF, har en liten barnklinik intill Moria. Det var här Sandra fick stolpiller av en sköterska.

Marco Sandrone, projektkoordinator för MSF, håller med om att dödsfall som detta är en direkt följd av förhållandena i lägret.

– Med en så stor befolkning som här borde det finnas ett sjukhus. På vår klinik kan vi bara ta emot 100 barn per dag. Vi ser fler och fler kroniskt och allvarligt sjuka barn som egentligen behöver specialistvård, säger Sandrone.

– Risken för nya dödsfall som det med den lilla flickan är extremt hög. Vi är väldigt oroade.

Ingen som har ett val skulle leva med ett spädbarn i Moria. Men Sandra visste ingenting om hur hårt livet var här. Dagen efter dödsfallet flyttades hon och hennes två söner till någorlunda drägliga förhållanden i en

semesterlägenhet i staden Thermi vid kusten. Men då var ju tragedin redan ett faktum.

– Nu vet jag inte vad jag ska göra, säger hon håglöst. Vi har begravning i morgon. Jag antar att jag vill stanna här med mina barn.

De som kan försöker nu rusta sina tält inför regnen och kylan som kommer med vintern. Volontärer delar ut trätrall och presenningar. Men för många av lägrets invånare finns det ett värre problem än det rent materiella: rädslan.

Moria är en plats där våldsamheter ständigt hotar att bryta ut. Där ingen litar på de grekiska myndigheterna. Där misstron ökar mellan olika nationaliteter.

I slutet av september bröt en brand ut i barackerna inne i det ursprungliga lägret. En afghansk kvinna och hennes lilla barn brann inne.

När polis och brandkår kom till platsen möttes de av en uppretad folkmassa som kastade sten. 19 människor skadades i upploppet, inklusive fyra poliser, en

brandman och fyra barn. Till sist fick elden släckas från luften.

Bland dem vi talar med i Moria två månader senare är oron stor att drabbas av brott. Många tror att nya upplopp kan bryta ut när som helst som en reaktion på att Greklands regering säger att lägret ska stängas och alla invånare flyttas till fängelseliknande centrum på fastlandet.

Flera gånger hälsar vi på den syriska familjen Alhajmalek som just har anlänt från Turkiet. Det är pappa Ahmed, mamma Zakieh och deras två söner, treårige

Mahmoud och tvåårige Mohammed.

När vi först träffas är de företagsamma och fulla av energi. Ahmed samlar ved till en brasa. Han bygger om familjens tältplats med en sorts vallgrav mot regnet och en uteplats täckt av en presenning. Zakieh försöker hålla pojkarna sysselsatta.

– Treåringen förstår allt som händer. Han vet att vi är i Europa och ville inte vara kvar i Turkiet. Han kallade de turkiska poliserna för apor, berättar hon.

Sluttningen nedanför tältet är täckt av sopor – ölburkar,

matkartonger, använda blöjor. Ahmed säger att han ska städa upp och göra det fint. Vi talar om att man kanske borde sysselsätta stora grupper av flyktingar med att städa upp ordentligt i Moria. Zakieh tycker att det är en bra idé. Men för varje dag märker vi hur familjens energi sinar, hur deras oro ökar. De blir alltmer trångbodda. Två irakiska män vars tält har blivit stulet dyker upp och får husrum. Sara, en ensam ung syrisk kvinna, likaså. Städningen blir inte av. Ett granntält har blivit sönderskuret och plundrat när de som bor där

stod i matkö. Det går rykten om våldtäkter. Folk skyller på varandra – araber på afghaner, afghaner på afrikaner, afrikaner på araber. Alla kritiserar de grekiska myndigheterna. Ahmed litar inte på någon. Han säger att afghaner kontrollerar matutdelningen och att de säljer droger och alkohol. Zakieh vågar inte lämna tältet efter mörkrets inbrott.
– Jag måste fokusera på säkerhet nu, säger Ahmed. Nästa dag har han satt upp ett stängsel av rostiga armeringsjärn runt tältplatsen.

MSF-chefen Marco Sandrone har lång erfarenhet av arbete i krigszoner som Sydsudan och Demokratiska republiken Kongo. Ändå betecknar han Moria som något av det värsta han har sett. – Det är våldsamma slagsmål här varje natt. Moria är en bomb som hotar att explodera när som helst, säger han.

Mitt i natten i den lilla hamnen Skala Sikamineas på norra Lesbos anländer ännu en grupp huttrande flyktingar i en portugisisk räddningsbåt från EU:s gränsövervakningsorgan Frontex.

Båtens strålkastare bländar oss. Det första vi hör över motorljudet är gråtande barn.

Så hjälps ett tjugotal människor i land på bryggan, intill förankrade grekiska fiskebåtar. Det är barnfamiljer, några ensamma medelålders män, ett par gamlingar som får ledas på svaga ben.

Alla tar av sig sina flytvästar.

Barnens är i plast av den typ som säljs på bensinmackar.

Flyktingarna tas emot av volontärer från organisationen Lighthouse relief, som ger dem

folieliknande värmefiltar, lite vatten och några kex.

En kvinna är utmattad och undersöks av en sjuksköterska. Hennes man håller parets lilla barn i famnen. Han är från Afghanistan och säger sitt namn långsamt och högtidligt: Sultan Mahmoud Ahmadi.

– Jag är så glad att vi är här, säger han på stapplande engelska. Min fru är trött.

Han tecknar en tjock mage med händerna för att visa att hustrun är gravid.

Jag frågar om han känner till flyktinglägret Moria.

– Nej, det vet jag inget om. Men jag är så glad att vi har kommit till Europa, upprepar han.

Samtidigt har gummibåten den lilla familjen kom med bogserats in till stranden intill, där den skärs sönder. Om några dagar blir den en del av

”Flytvästkyrkogården”, ett ständigt växande monument på norra Lesbos med trasiga båtar och tusentals kasserade flytvästar. Tjugo minuter senare sitter Sultan Mahmoud Ahmadi och hans familj i en minibuss på väg till Moria. Efter ytterligare tio

minuter anländer ytterligare 22 flyktingar till hamnen.

Ingmar Nevéus

Fakta. Lägret är störst i Europa – och växer

Moria är Europas största flyktingläger, cirka 10 kilometer från Mytilini, huvudstaden på den grekiska ön Lesbos. Det skapades under flyktingkrisen 2015 i ett område som tidigare hade varit fängelse och militärförläggning.

I november meddelade Greklands regering att Moria ska stängas under 2020. Lägrets invånare ska

i stället flyttas till slutna, fängelseliknande läger på fastlandet. Liknande utfästelser har kommit tidigare utan att förverkligas.

Syrier var länge den dominerande gruppen i Moria, men i dag kommer de flesta från Afghanistan. Över 50 nationaliteter finns här.

Mat delas ut dagligen i Moria, men den räcker inte till alla.

Frivilligorganisationer ordnar egna matutdelningar. Inte heller detta räcker, eftersom invånarna ständigt ökar.

Grovt räknat går det cirka 150 människor på varje toalett i Moria, och 200 per fungerande dusch. Grekiska staten har två läkare i Moria som främst sysslar med att utfärda läkarintyg för asylutredningar. Läkare utan gränser, MSF, driver en barnklinik utanför lägret med två läkare och sjuksköterskor, liksom en klinik för mental hälsa i Mytilini. En annan frivilligorganisation har en mindre mottagning för vuxna i Moria.

”Tidernas viktigaste psykolog” – en köpt fuskare

SÖNDAG 15 DECEMBER 2019

Han kallades för den enskilt viktigaste psykolog som någonsin levat och var i slutet av 1900-talet den mest citerade psykologiforskaren i världen.

Men Hans Eysencks forskning var i själva verket betald av tobaksindustrin.

– Det är den värsta skandalen i psykologins historia, säger psykiatrikern Anthony Pelosi.

”Jag har alltid ansett att en forskare bara är skyldig världen en sak, och det är sanningen som han ser den. Om sanningen strider mot djupt hållna övertygelser, så är det ändå så. Takt och diplomati är bra i internationella relationer, i politiken, kanske till och med i affärer; inom vetenskapen är det

bara en sak som gäller, och det är fakta.”

Så sammanfattar den pensionerade psykologiprofessorn Hans Eysenck sin syn på forskning och vetenskap i självbiografin ”Rebel with a cause” som kom ut 1997, samma år som han dog, 81 år gammal.

Ett decennium tidigare hade han publicerat några av de mest häpnadsväckande medicinska resultat som någonsin har förekommit i vetenskapligt granskade rapporter. Tillsammans med den tyske sociologen Ronald Grossarth-Maticek följde han fler

än 3 000 personer i staden Crvenka i dåvarande Jugoslavien och i Heidelberg för att visa att personlighet är en mycket större riskfaktor för cancer och hjärtsjukdom än rökning. Beläggen Eysenck och Grossarth-Maticek presenterade var slående. Bland gruppen forskarna hade klassificerat som cancerbenägna, eftersom de var alldeles för passiva när de utsattes för stress, dog 38,5 procent sedan i cancer jämfört med bara 0,3 procent av människorna med frisk personlighetstyp. I gruppen som hade en personlighet för

kranskärlsjukdom, vilket betyder att de är arga och frustrerade för att de inte själva klarar av att ta sig ur dåliga situationer, dog 27 gånger fler i hjärtinfarkt än bland dem med en sundare inställning till livet.

Forskarnas tes var att sjukdomarna kan förebyggas med terapi. De friska men cancerbenägna som slumpvis hade valts ut till att få psykoterapi med Grossarth-Maticek förblev friska medan 32 procent av de obehandlade dog i cancer inom 13 år. Även gruppterapi, ledd av Grossarth-Maticek, minskade

dödligheten i alla typer av cancer och hjärt-kärlsjukdom avsevärt.
– Jag läste en del av deras studier i slutet av 1980-talet och tänkte först att jag måste ha missuppfattat något, med dessa förbluffande utfall och påståenden, och grafer med nästan inga dödsfall i en grupp och dussintals och åter dussintals i en annan. Så stora effekter finns inte inom medicinen, oavsett behandling, säger Anthony Pelosi, psykiatriker vid Priory Hospital i Glasgow.

Hans Eysenck var professor i psykologi vid King's College i

London, och i slutet av 1900-talet var han den levande psykologiforskare som andra forskare citerade oftast i sina vetenskapliga artiklar. Om även döda psykologer räknas med kom han på plats tre: efter Sigmund Freud och den schweiziske psykologen Jean Piaget, vars teorier om barns utveckling låg till grund för många av världens skolsystem. Eysencks främsta forskningsområden var intelligens och personlighet, och han publicerade fler än 1 000 vetenskapliga artiklar och 80 böcker. Han grundade också två

vetenskapliga tidskrifter, Behaviour Research and Therapy och Personality and Individual Differences. I en minnesartikel, publicerad i den senare fyra år efter Hans Eysencks död, beskriver den kanadensiske psykologiprofessorn Philippe Rushton honom som ”den enskilt viktigaste psykolog som någonsin levat”.

– Eysenck var en extremt inflytelserik, extremt produktiv psykologiforskare. Han var sin generations främste psykolog. Själv skulle han säkerligen ha hävdat att han var den främste i

hela världen. Men han var i alla fall utan tvekan den ledande i sin generation i Storbritannien, säger Anthony Pelosi.

Anthony Pelosi och en kollega skrev en kritisk artikel om Eysencks och Grossarth-Maticeks resultat till tidskriften British Medical Journal år 1993.

– Vi kritiserade deras arbeten och poängterade att resultaten är omöjliga. Om man läser mellan raderna framgår det att vi menar att det är fusk och bedrägeri, men man kan inte skriva det rent ut i en vetenskaplig artikel.

Hans Eysenck skrev en replik.

– Det var som att han inte riktigt förstod vår kritik. Han använde sin vanliga retoriska teknik och ifrågasatte våra motiv och vilken agenda vi hade. Och vi var ju bara två doktorer som hade råkat på någon som hävdade att han hade funnit orsaken till cancer och hur det kan förebyggas! Och vi trodde inte på det, säger Anthony Pelosi. Anthony Pelosi trodde att det skulle räcka med artikeln där de uppenbara felen i studierna hade pekats ut, men inget hände. Ingen av de inblandade universiteten gjorde något, och när Pelosi kontaktade British Psychological

Society, där Eysenck var medlem, fick han veta att de inte tänkte utreda saken vidare.

I slutet av 1990-talet blev mängder av hemliga interna dokument tillgängliga på nätet i samband med åtal mot cigarettillverkare.

– Jag satt hemma och laddade ner dem via en långsam telefonuppkoppling. Och när jag läste dem ramlade jag nästan av stolen flera gånger, säger Anthony Pelosi.

Dokumentet visar att den tyska tobaksindustrin beslutade att finansiera Grossarth-Maticeks

forskning, trots att några av företagens egna forskare uttryckte allvarliga tvivel om hans vetenskapliga integritet och trovärdighet. Hans Eysenck hade kommit till Grossarth-Maticeks försvar och lyckats få fortsatt finansiering.

Anthony Pelosi hade inte tid att göra mer åt saken. Men när tidskriften Personality and Individual Differences planerade ett temanummer till Hans Eysencks 100-årsdag år 2016 blev Pelosi tillfrågad om han ville bidra med en artikel.

– Den stackars redaktören hade nog inte väntat sig något så kritiskt och att jag skulle kräva att Eysencks publicerade artiklar dras tillbaka.

Efter månader av turer fram och tillbaka stoppades till slut Pelosis artikel. Först i år fick han den publicerad i tidskriften Journal of Health Psychology. Tidskriftens förläggare skrev också ett öppet brev till King's College med krav på en närmare utredning.

Universitetet följde uppmaningen, och i oktober meddelade de att 26 av Eysencks publicerade artiklar

är "unsafe" (osäkra) och bör dras tillbaka.

– Det är en grov underskattning. Det är 88 artiklar som behöver dras tillbaka. Det skulle göra Eysenck till nummer tre på listan över dem som fått flest artiklar återkallade någonsin, säger Anthony Pelosi.

Att det just blev han som blev avgörande för att avslöja fuskets är en ren slump, säger han.

– Det är inte alls likt mig att vara så här kritisk. Normalt är jag en mild och vänlig person.

När Pelosi började prata om att även återkalla Eysencks bok "The

Causes and Effects of Smoking", som ifrågasätter de vetenskapliga beläggen för sambandet mellan rökning och lungcancer, blev hans son alldeles chockad.

– Han sa: Vad är det du säger, pappa? Tycker du att man ska förbjuda böcker? Men boken är så felaktig och missvisande. Fast det är en ovan situation för mig att vara i.

– Jag anser definitivt att detta är den värsta skandalen i psykologins historia, och en av de värsta i vetenskapshistorien, säger Anthony Pelosi.

Maria Gunther

maria.gunther@dn.se

Ordningsvakter slutar patrullera i Trollhättan

SÖNDAG 15 DECEMBER 2019

Efter att oroligheter blossat upp under tre dagar i stadsdelen Kronogården i Trollhättan stoppas både vaktare och ordningsvakter från att patrullera.

– Man kan förstå deras situation, säger polisen Peter Adlersson.

Beslut om så kallat skyddsstopp har tagits av det regionala skyddsombudet och trädde i kraft den 12 december. Det gäller mellan klockan 18.00 och 03.00, fram till den 24 januari nästa år. Under andra tider på dygnet görs en bedömning om området är lugnt eller inte.

Trollhättans stad vill hitta en lösning på frågan så snart som möjligt.

– Vi har bett att få träffa vaktbolagets ledning så att vi kan

diskutera det här. Vi vill såklart hitta en lösning som fungerar för båda parter så att vakterna kan komma tillbaka så snart som möjligt, säger Kristina Hedman, säkerhetschef på Trollhättans stad, till tidningen TTELA.

Flera bilar har vandaliserats och polisen har utsatts för stenkastning under oroligheterna i stadsdelen. Under torsdagen sköts raketer och bangers på torget, men övriga kvällar har det varit lugnt.

Polisen har redan satt in extra personal i Trollhättan och de patrullerna är flexibla. De kunde

under fredagen i stället hjälpa till i Vänersborg när ungdomar sköt raketer mot polisen. Att ordningsvakter och väktare slutar patrullera på kvällar i Kronogården innebär inte att ytterligare poliser sätts in men beslutet är beklagligt, säger polisens presstalesperson Peter Adlersson.

– Det är ett avbräck, de har bra kontroll och god kännedom om området och är till vår hjälp. Vi hade hellre velat ha dem kvar. Men man kan förstå deras situation.

TT

Attefallshusen kan få växa från och med mars

SÖNDAG 15 DECEMBER 2019

Från och med mars nästa år kan det bli tillåtet att bygga 30 kvadratmeter stora komplementsbostadshus utan bygglov. Det föreslår civilutskottet.

I dag är det tillåtet att bygga så kallade attefallshus på upp till 25 kvadratmeter.

De fem extra kvadratmetrarna innebär enligt utskottet att det bland annat blir lättare att få plats med grundläggande funktioner som behövs i en bostad. ”Det finns ett stort behov av nya bostäder, och komplementbostadshus kan vara ett av flera sätt att lösa bostadsbristen”, skriver civilutskottet i ett pressmeddelande.

Moderaterna,
Sverigedemokraterna och
Kristdemokraterna reserverar sig

mot förslaget. De tre partierna anser att de nuvarande reglerna om bygganmälan är svåra att överblicka och kräver mycket administration. Moderaterna anser också att det bör övervägas att tillåta ännu större komplementbyggnader, på åtminstone 32 kvadratmeter. Riksdagen fattar beslut om komplementsbostäderna den 15 januari.

TT

**Björn
Wiman:
Demagog-
ernas
angrepp**

**är en del
av vår tids
kulturkrig**

SÖNDAG 15 DECEMBER 2019

Marken rämnade tidigt på allhelgonadagens morgon. I nära sex minuter varade skallet; en halvtimme senare forsade en femton meter hög tsunamivåg in över staden och lade all dess prakt

i grus och aska. Energin i skallet sägs ha motsvarat över 30 000 Hiroshimabomber.

Jordbävningen i Lissabon 1755 var en händelse som skakade världen. Aldrig tidigare i världshistorien, skriver idéhistorikern Gunnar Broberg i sin bok "Tsunamin i Lissabon", hade naturens krafter så påtagligt påverkat människors tänkande. Jordbävningen fick många att förlora tron på både framtiden och Guds existens. Voltaire skrev den satiriska idéromanen "Candide" med dess radikala ifrågasättande av tidens

framstegstanke och tron på "den bästa av världar". Katastrofen i Lissabon var en kultur- och tankehistorisk vändpunkt, som avslöjade samhällets sårbarhet – så som det ofta varit då naturen gjort avtryck i mänsklighetens historia.

Det vore fel att säga att marken skälvde också när klimataktivisterna Greta Thunberg, efter sin andra Atlantsegling för året, nyligen landsteg i Lissabon. Men när hon några dagar senare utsågs till årets person av tidskriften Time – den titel som ges den som anses ha påverkat världen mest under

året som gått – var det ändå en händelse som visar vilken mental omvälvning världen befinner sig i. Precis som i mitten av 1700-talet handlar det om en brytningstid. Då var det en polarisering mellan konservativa krafter som försvarade kyrkans ställning och en frihetlig rörelse i upplysningens anda. I dag står striden mellan en högernationalism som vill motverka migration och mångkultur och liberala krafter som försvarar demokratin och individens rättigheter.

Och precis som under 1700-talets brytningstid utmanas världens ordning av naturen. Men i dag är det människans existens, inte Guds, som är ifrågasatt. Det är också därför klimatkrisen är en så starkt laddad politisk fråga, poängterar forskarna Daniel Lindvall, Kjell Vowles och Martin Hultman i sin kommande bok ”Upphettnings. Demokrati i klimatkrisens tid”, som belyser bland annat det starka sambandet mellan den auktoritära högernationalismen och den organiserade klimatförnekelsen. Klimatomställningen, menar

författarna, upplevs som ett hot mot den västerländska självbilden och kulturen, särskilt av de grupper som åtnjuter fossilsamhällets privilegier.

Därmed dras klimatkrisen in i vår tids identitetspolitiska kamp om värderelaterade frågor som jämställdhet och mångkultur. När svenska partiledare kallar vetenskapliga slutsatser för ”alarmism” är det ett symptom på detta. Klimatet blir en del i kulturkriget.

Det är därför ingen tillfällighet att både USA:s Donald Trump och Brasiliens president Jair

Bolsonaro – två av den nya erans mest tidstypiska demagoger – under samma vecka gick till verbala angrepp mot en 16-årig flicka från Sverige. Greta Thunberg och den ungdomsrörelse hon har startat utmanar på allvar det sviktande samhällssystem som dessa två män representerar. I takt med att klimatkrisen och dess konsekvenser blir omöjliga att blunda för blir det desto svårare för faktaresistenta folkförvillare som Trump och Bolsonaro att fortsätta förneka dess existens. Det går möjligen att ignorera

lukten av rök, men inte en eldsvåda. När den socialt konstruerade klimatförnekelsen blir ohållbar försöker man i stället flytta över konflikten till frågor om identitet, värderingar och kultur. ”Greta” blir symbolen för allt detta.

Men det globala misslyckandet med att hantera den eskalerande klimatkrisen kan inte helt skyllas på den auktoritära högerpopulismen.

Förnekelsemekanismerna finns – i en mildare skala – också på andra håll, i form av det som inom forskningen kallas

responsförnekelse. Det vill säga: de flesta av dagens politiker vet vad som håller på att ske och vad som behöver göras, men agerar ändå inte i enlighet med dessa insikter. ”Responsen stämmer inte med kunskapen”, skriver författarna till ”Upphettnings”. Kommer responsförnekelsen att minska i takt med att klimatkrisens konsekvenser blir allt mer påtagliga? Det är långtifrån säkert. Trögheten och motsättningarna under det avslutade COP-mötet i Madrid är ett exempel på hur politiska åtgärder inte alltid står i relation

till den akuta verkligheten – snarare kan en allt mer hotande situation utlösa en ännu större förnekelse, som i Australien. Och samtidigt: Hade någon för bara något år sedan sagt att EU – inklusive det högerauktoritära Ungern – skulle utlysa klimatnödläge, anta en ”ny grön giv” och målet att bli klimatneutralt år 2050 skulle ingen ha trott det. Världen står och väger. Den kanske inte skakar lika skräckinjagande under våra fötter som under jordbävningen i Lissabon 1755. Kanske kommer

inte den adekvata reaktionen förrän den verkligen gör det; förnekelsen finns inbyggd i oss alla. Den norske psykologen Per Espen Stoksnes talar om behovet av en ”kulturell jordbävning” för att komma till rätta med förnekelsen på både det samhälleliga och individuella planet – en omvälvning som förändrar våra samtal, vår kunskap, våra drömmar och vår förmåga att möta en ny verklighet. Kort sagt vår kultur. Först då kan vi nå ännu en ”tipping point” i mänsklighetens tankeutveckling och självförståelse.

När världen skakar skakas också
vår kultur. Och den – i sin tur – är
det enda som kan skaka världen.

Björn Wiman

bjorn.wiman@dn.se

Språk- krönika: Niandet – artigt eller

föroläm- pande?

SÖNDAG 15 DECEMBER 2019

Säg till om ni behöver hjälp med något!” ropar en butiksanställd när jag mitt i julruschen ser lite vilsen ut i en pappershandel. Jag ser mig omkring och konstaterar att jag är själv i butiken. Och jag är alltså *ni*.

Jag var inte född 1967 när Bror Rexed blev *du*-reformens

galjonsfigur. Ändå känner jag mig lite stött. Jag är övertygad om att den anställda enbart vill vara vänlig. Trots det känns *ni* närmast reflexmässigt som ett avståndstagande.

Det var som nyutnämnd generaldirektör som Bror Rexed ställde sig inför personalen på Medicinalstyrelsen. Han uppmanade dem att lägga bort titlarna och att använda *du*. Han ville inte vara *herrn* eller *generaldirektören*. Genom att förespråka tilltal med *du* i stället för *ni* tog han avstånd från en av

svenskans tydligaste klassmarkörer.

Ni var ett tilltal uppifrån och ner. En generaldirektör som Bror Rexed kunde innan *du*-reformen räkna med att bli tilltalad med sin titel. Men en sekreterare eller en sjuksköterska blev i regel *ni*ad. Någon högt upp på statusstegen förväntades inte hålla ordning på titlar hos personer längre ner i samhällshierarkin. Därför blev det *ni*. *Ni* var också tilltalet som gällde för alla som inte hade någon titel. *Du* var i svenskan länge ett pronomen som var reserverat för den närmaste kretsen. *Du* kunde

inte användas för att tilltala överordnade eller främmande personer. I sådana situationer var *ni* det givna valet. Övergången till *du* började långt innan Bror Rexed tog ställning i frågan. Den gjorde språket intimare och informellare. Plötsligt var alla lika inför svenskans pronomen. I dag hörs allt oftare ett nytt *ni*ande. Det är främst yngre anställda inom serviceyrken som *ni*ar sina kunder. För dem är valet av tilltalsord helt okomplicerat. *Ni* ses som ett sätt att visa respekt och tjänstvillighet. Men för

åtskilliga kunder är *ni* ett ord som markerar distans på samma sätt som det gjorde innan *du*-reformen.

Den som använder *ni* bör därför vara medveten om att ordet kan ge ekon av ett mer utpräglat klassamhälle. Den som blir tilltalad med *ni* bör i sin tur vara medveten om att syftet sannolikt är att visa artighet. Just de vitt skilda associationerna till *ni* är faktiskt det starkaste skälet till att fortsätta använda *du*.

Anders Svensson

anders@spraktidningen.se

”Djuren borde få välja – och - människan måste lyssna”

SÖNDAG 15 DECEMBER 2019

Alla relationer är inte jämlika, till exempel mellan djur och människor – eller barn och vuxna. Men det behöver inte vara ett problem, tycker - filosofen Jonna Bornemark. ”I västvärlden tycks vi vilja göra

**alla relationer symmetriska.
Men det förutsätter att vi är lika.
Så är det inte. Vi har olika
förmågor, olika makt.”**

Hundra meter från radhuset
tättnar vegetationen. Det vore att
ta i att kalla det för en skog,
kanske är till och med skogsparti i
överkant.

Jonna Bornemark har knutit
kopplet runt midjan på sin röda
täckjacka. Det biter i kinderna,
hon har varken mössa, halsduk
eller vantar. Hon slungar in en gul
gummiboll bland träden. Matteo,
en bichon havanais, söker först
uppspelt efter sin leksak men

distraheras snart av fläckar och
dofter i snön. Sonen Augusts blåa
overall syns längre in mellan
frosthugna grenar.

– Skogen är vår plats, säger hon.
De går ofta hit. Hundarna gillar
det såklart. Sonen August också.
Han är sex år och har autism.
Jonna Bornemark skrattar åt ett
minne. En sommardag när de gick
i skogen fick August syn på några
flickor på en lekplats utanför
skogen. De var i förskoleåldern,
klädda i vita blusar och hade
picknick på röda bär. August blev
nyfiken. Han stormade ut från
träden, rusade fram till de

förskräckta flickorna och tog för sig av de röda frukterna. Efter kom Jonna Bornemark - springande med hundarna för att reda upp situationen.

– Det var som att flickorna var sköna älvor och vi troll. Efteråt drog vi oss snabbt tillbaka in i skogen igen. Det kändes som att det var där vi hörde hemma, säger hon.

Senare, hemma vid furubordet i köket i radhuset i Huddinge, säger hon att det är ständigt berikande att leva med ett barn med autism. Eftersom varken mutor eller hot fungerar som påtryckning, kräver

varje situation sin enskilda analys. Vad handlar den om och vad är egentligen viktigt?

Allt blir inte gjort, långt ifrån.

Kalufser har växt sig trassliga och naglar förblivit oklippta. Det är inte så noga, Jonna Bornemark har aldrig brytt sig särskilt mycket om sådana konventioner.

– I vissa lägen får man kanske en ökad frihet av att vara filosof. Ny personal på förskolan har nog varit smått misstänksamma emellanåt men när de blivit varse att både jag och pappan är - filosofer har det spridit sig något

slags lättnad. Då verkade det mer okej att bryta normer.

Jonna Bornemark har lätt för att prata. Orden är många och kommer i rask följd. Hennes tal har något ohierarkiskt över sig, det tycks styrt av associationer. Jag får intryck av att jag skulle kunna fråga henne vad som helst, att inga frågor är för dumma, för delikata, för oanständiga.

– Jag tror på verbalisering. Det är nästan magiskt hur mycket som händer med känslor när vi sätter ord på dem. Negativa känslor halveras i styrka bara av att man formulerar dem.

Du tänker att orden i sig har en förändrande kraft?

– Ja! Men ord räcker givetvis inte. Det behövs fysiska handlingar också. Men vuxna är så dåliga på det här med kroppen. Småbarn däremot söker kroppslig närhet. De kräver den och vet att den är en del av all tröst och all förändring. Det är aldrig *bara* ord eller *bara* handling.

Den som har läst eller lyssnat på Jonna Bornemark vet att hon inte har mycket till övers för en ömsesidigt uteslutande dualism som grundar sig på ett antingen-eller-mönster. Objektivt-

subjektivt, tanke-känsla, kunskap-tro, sådana

motståndsförhållanden ställer hon helt enkelt inte upp på. Eller som hon skriver i boken "Det omätbaras renässans":

"Utan tilltro ingen riktning, utan känsla ingen uppfattning om vad som är viktigt, och utan - subjektivitet ingen kunskap."

Hon är professor i filosofi och del av den kontinentala skolan som, till skillnad från den analytiska som dominerar i Sverige, ligger nära humaniora och litteratur. I den kontinentala filosofin står

varseblivning och upplevelse ofta i centrum.

All Jonna Bornemarks forskning utgår från erfarenhet, hennes egen eller andras. Hennes doktorsavhandling handlar om kroppslighet, hon har skrivit om praktisk kunskap och om - existentiella aspekter av graviditet. Nu är hon i färd med att avsluta ett projekt om relationen mellan människa och djur, i synnerhet hästen.

– Ordet "djur" är märkligt i sig. Människan är ju också djur. Men "djur" använder vi för att avgränsa

oss människor mot andra levande varelse som vi klumpar ihop.

Jonna Bornemark själv håller på med frihetsdressyr, en rörelse där det bland annat görs försök att hitta nya sätt att umgås och interagera med hästar utifrån positiv förstärkning.

Inom människa-djurforskningen är en nyckelfråga: Är det alls möjligt att umgås med djur utan att förtrycka dem, i så fall hur? – Jag tror det. Ett centralt ord i min forskning är *paktivitet*. Det innebär att fortsätta en rörelse och föra den vidare. Det är ett sätt att aktivt vara passiv. Ordet kom

till mig när jag tänkte filosofiskt på förlossningssituationen.

Varken aktiv eller passiv stämde med själva erfarenheten. Språket räckte helt enkelt inte till.

Paktivitet kan också användas i förhållandet till hästar. Ryttaren fortsätter hästens rörelser, kanske riktar om dem och skickar tillbaka rörelse till hästen som i sin tur kan fortsätta ryttarens rörelse.

Hur vet man vad djur vill?

– De visar det. Problemet är att vi är så vana att tillrättavisa djur när de inte gör som vi vill. Det är förresten djuren också. Jag har en häst, Scarlet, som jag inte

bestraffar. Hon visar tydligt känslor, lägger öronen bakåt och hötter med huvudet när hon inte vill. Hon får det. Däremot får hon förstås inte bitas eller sparkas – vi får inte skada varandra!

Men vad får djur ut av att vara med människor?

– Det är olika från djur till djur. Generellt kan man säga mat och husrum men jag tycker att vi ska sätta ribban högre än så. Djuren borde helt enkelt få välja. Inte varje dag kanske – inte heller människor kan ju alltid välja vad de vill göra – men i större utsträckning än nu. Och i det

behöver människan vara situationskänslig och lyssna.

Det handlar inte om att likställa djur och människor. Tvärtom.

Relationen är i grunden asymmetrisk men måste för den sakens skull inte vara oetisk, menar Bornemark.

Det låter självklart. Ändå är det lätt att blanda ihop.

Föreställningen om den symmetriska relationen som den ideala bottnar i Descartes filosofi om materian som determinerad och själen som styrd av den fria viljan. Tanken plockades upp i franska revolutionen och kom till

uttryck i slagordet "égalité" – jämlikhet. I symmetriska, egalitära relationer möter självbestämmande varelser andra självbestämmande varelser i ögonhöjd.

– Vi har kommit väldigt långt i den tankegången. I västvärlden verkar det finnas en utbredd vilja att göra alla relationer till symmetriska relationer. Men det förutsätter att vi är lika, lika självständiga. Så är det inte. Vi är olika och vi har olika förmågor, olika makt.

Vad tänker du på specifikt?

Jonna Bornemark vrider på huvudet och lystrar mot vardagsrummet. Efter att ha suttit tyst i närmare en timme har August lagt ifrån sig Ipaden. Han kommer in i köket och klättrar upp i Jonnas knä.

– Ja, den här till exempel, säger hon och tar ett kärleksgrepp om Augusts arm. Relationen till barn, till personer med funktionsvariationer, till dementa.

– Dessutom blir det knasigt och förvirrande i många professionella sammanhang. Som i relationen mellan lärare och elev. Den är inte symmetrisk och bör heller inte

vara det, ändå låtsas vi det på typ utvecklingssamtal.

Jonna Bornemark flyttar sig från stolen till kökssoffan vars dyna en av hundarna tuggat sönder. Bitar av grön skumgummifyllning ligger på golvet. August flyttar efter och lägger sig ovanpå henne. Hunden Matteo också.

– Det blir för trångt att sitta på en trästol. Stolar är gjorda för att man ska vara en och en. Jag är väldigt sällan en och en, säger hon och kysser Augusts kinder.

Utöver honom har hon ytterligare två barn. Hon har nyligen separerat från barnens far.

I år har hon förutom jobbet som professor och lärare vid Centrum för Praktisk kunskap på - Södertörns högskola också hållit omkring hundra externa föreläsningar runt om i landet. Hon får en del hjälp hemmavid, av sin mamma.

– Mamma försöker energiskt att hjälpa mig att upprätta någon form av ordning här hemma. Jag tar emot all hjälp, jag är glad för den men den måste vara hennes val. Jag tänker inte hamna i något slags tacksamhetsskuld. Funkar det?

– Ja, mitt förhållande till mamma är ganska oproblematiskt.

Du låter som att du har både god självkänsla och gott självförtroende.

–Ja.

Just som hon lämnat sitt korta och raka medgivande skiftar ansiktet till ett besvärat uttryck.

– Så här. Jag har upplevt att jag tagit för mycket plats, andats för mycket syre i ett socialt rum. Men jag har verkligen jobbat med det. Jag har tränat på att fråga tillbaka, på att lyssna och hålla i mig själv. Frågan är hur långt jag ska gå i min självdisciplinering.

Det extroverta draget har hon från pappans sida. Farmodern hörde till en centraleuropeisk cirkusfamilj, farfadern var en ateist som skrev spion- och detektivberättelser. Jonna Bornemarks mamma, som är docent i pedagogik, stammar däremot från en familj av lärare. Den delen av släktträdet utmärks av trygghet, stabilitet och utbildning. Själv växte Jonna Bornemark upp i Stockholmsförorterna Sundbyberg och Täby.

– Farmor har betytt jättemycket för mig. Hon älskade att stå på

scen, var på gränsen till flamboyant och divig. Jag sög till mig det, att man får njuta av uppmärksamhet och tycka att man har något att säga.

Stöttade din familj dig när du sa att du ville hålla på med filosofi?

– Ja. Min mamma sa: Gör det du tycker är roligast för då kommer du att bli absolut bäst på det.

Wow.

– Jag vet. Andra kunde ställa frågor om hur jag hade tänkt eller vad man ska med filosofi till men mamma hade – har – en hög tilltro till mig. Att om jag gör det

jag tror på så kommer det på ett eller annat sätt att gå vägen.

2018 kom Jonna Bornemarks bok

”Det omätbaras renässans: En uppgörelse med pedanternas

världsherravälde” ut. Den är en kritik av det utbredda mätandet, kvalitetssäkrandet och

förpappringen inom

velfärdssektorn och en filosofisk argumentation för

situationskunskap, och

professionellt omdöme. Boken

blev en stor framgång. Själv vill

jag veta mer om de asymmetriska relationerna. Jag undrar om det

på liknande sätt finns skäl att tala om en asymmetris renässans.

– Ja, det finns ett jättesug efter att prata om och bejaka asymmetriska relationer, säger Jonna Bornemark.

I den samtida skönlitteraturen har den asymmetriska kärleksrelationen trätt fram som ett viktigt tema. Inte så att den tidigare saknats i fiktion, men den har på sistone ofta pekats ut som själva förälskelsens katalysator. I sin senaste roman ”Serotonin” skriver exempelvis den franska författaren Michel Houellebecq:

”[Jag] blev övertygad om att kärleken bara kan utvecklas med grund i viss skillnad, att en like aldrig blir förälskad i sin like: en extrem åldersskillnad kan ge upphov till oerhört våldsamma passioner, det vet man, och enkla nationella eller språkliga skillnader ska inte heller underskattas.”

Jonna Bornemark tystnar när jag hänvisar till Houellebecq.

– Hm, jag vet inte riktigt om jag borde säga det här men det hör hit.

Vadå?

– Jag är intresserad av bdsm. Och i bdsm är asymmetri hela grejen. Hon reser sig och går bort mot diskbänken. När hon står med ryggen till ställer sig hunden Ella på bakbenen och tar en bulle från bordet. Jag blir villrådig. Det känns ungefär lika rimligt att hundar i det här hushållet får äta bullar från köksbordet som att de absolut inte får det. Jag behöver tack och lov inte säga något alls, Jonna har vänt sig om.

– NEJ! Ella!

Hon klappar i händerna. Ella lommar i väg. Jonna plockar upp tråden.

– I det asymmetriska blivandet finns så mycket kraft och lust. Och feminismen, passar den ihop med det?

– Från feministiskt håll har det funnits en uppfattning om att den symmetriska erotiska relationen alltid är eftersträvansvärd. Jag tycker att en strävan efter den helt jämlika relationen har sina poänger, det idealet har varit avgörande för kvinnofrigörelsen. Vi är på väg in i det här antingen-eller-uppdelningen som Jonna Bornemark vill undvika, som hon inte tror på.

– Det som kan ses som feministiskt i bdsm – även om kvinnan är undergiven och - mannen dominant som i den klassiska könsmaktsordningen – är att kvinnor faktiskt följer sina begär. För ingenstans är samtycke så uttalat som inom bdsm.

Men man kan fråga sig varifrån de olika begären kommer.

– Ja! Och då kan man förmodligen se att de kommer från vårt patriarkala kulturarv där den här starka asymmetrin mellan män och kvinnor finns. Men i bdsm leker man med den. Hela bdsm, med dominanta kvinnor,

undergivna män, de som växlar, de som är queera, gungar loss ett låst arv. Att prata, spela upp eller förkroppsliga cementerar inte.

Tystnad cementerar. Ett patriarkalt arv bearbetar vi heller inte genom att bara göra tvärtom. Förresten är tvärtom ingen riktig förändring, säger Jonna Bornemark.

I sina filosofiska texter återkommer hon ofta till detta; att den moderna människan tycks hysa uppfattningen att alla system, själva världens struktur, är fastlåsta. Många verksamheter och aktiviteter regleras av olika

typer av styrdokument, nedskrivna eller bildliga. Vad som ska uppnås – på jobbet, i hemmet eller i relationer – är alltså uttänkt i förväg. Medan de grundläggande frågorna om vad som är viktigt och kärnan i det man håller på med sällan diskuteras eller omprövas.

I dessa sammanhang har Jonna Bornemark ofta lånat begrepp av renässansfilosofen Cusanus. Enligt honom består förnuftet av två delar: ratio, som är kalkylerande och intellectus, som är reflekterande och som i sin tur förhåller sig till ett icke-vetande. I

vår tid dominerar det kalkylerande tankesättet, menar Bornemark, förenklat förstås. Det är som vore alla storheter uppställda och oföränderliga och människans enda uppgift är att räkna.

– Vi vet inte vad en kvinna är, eller en man för den delen, i ett icke-patriarkalt system. Det är något att undersöka och för det måste vi våga befinna oss i och använda oss av ett icke-vetande. Vi måste experimentera och testa. Det har plingat många gånger i mobilen. August har haft en ängels tålamod men nu börjar det

sina. Och snart stänger fritids.
När alla papper är ihopsamlade,
diskmaskinen fylld och vi är på
väg nerför trappan till hallen tar
Jonna Bornemark till orda igen.
– Vi kommer att få se mer av icke-
vetandet snart, säger hon och
fortsätter:
– Det pågår ett gigantiskt
omtänkande i den teoretiska
världen. Där förekommer en stark
kritik mot uppfattningen att
människor är autonoma och
transparenta jag. Och jag tror att
begäret kommer att ges en ny,
mer framträdande plats. För
begäret är inte bara något som ska

kontrolleras, det är också den
kraft varur allt annat kommer.

Sandra Stiskalo

SÖNDAG 15 DECEMBER 2019

”Jag tror att begäret kommer att ges en ny, mer framträdande plats. För begäret är inte bara något som ska kontrolleras, det är också den kraft varur allt annat kommer.”

Jonna Bornemark.
Född 1973. Professor i filosofi och lärare vid Centrum för praktisk - kunskap på Södertörns högskola. Familj. Tre barn, två hundar, en häst och snart två råttor.
Disputerade 2010 med avhandlingen "Kunskapens gräns, gränsens vetande: en fenomenologisk undersökning av transcendens och kroppslighet".
2018 utkom "Det omätbaras renässans: en uppgörelse med pedanternas världsherravälde".
Medverkar regelbundet i radio-programmet "Filosofiska rummet" och skriver också för Dagens

Nyheter. I oktober höll hon tal inför riksmötets öppnande.

Är för närvarande aktiv inom flera forskningsprojekt, om bland annat relationen mellan människa och djur, autism och graviditet.

Är släkt med kompositören och sångpedagogen Gullan Bornemark på fädernet.

"Samtalet med min pappa i tonåren när jag insåg att inte ens han hade alla svar. Världen öppnade sig och visade där och då upp de oändliga horisonter som omgärdar våra liv."

”Att vara gravid och föda barn. När min kropp inte bara är min, livet går igenom mig och jag inte har kontroll men likafullt måste handla. Innan mina graviditeter var jag nog en huvudfoting, efter dem har kroppslighet varit ett centralt tema.”

”Studierna på universitet och högskola där det fanns miljöer som tog de filosofiska frågorna på allvar och där jag kunde få ta del av mångtusenåriga traditioner (såväl västerländska som utom-europeiska).”

”Den kollektivt existentiella situation vi befinner oss i just nu

med den växande insikten att vi inte kan fortsätta leva på det sätt vi har gjort om vi vill ha kvar en människovänlig planet. Ångest och frihet som två delar i formandet av en annan framtid.”

Hjälp, ska jag bli en möpare nu?

SÖNDAG 15 DECEMBER 2019

Vid en viss ålder tycks män utveckla en besvärande fascination för slag, truppförflyttningar och soldater i fält. Nu är det Andrev Waldens tur att överrumplas av det akuta intresset: "De första vallningarna kom redan under

våren och det var väl 'Historiepoddens' fel."

Jag trodde inte att det skulle hända mig men nu har det hänt. Det var i somras, strax bortom mittpunkten för det liv statistiken lovat mig, som jag noterade de första symtomen under ett parasoll vid Egeiska havet. Jag begrep inte då vad som steg i mig, men nu vet jag. Jag var på väg in i det som kanske kan kallas det manliga klimakteriet: punkten där en man börjar läsa böcker om krig.

Om den punkten nu finns men det gör den nog. Något läser de ju,

männen, och inte är det mig, att döma av utsikten från de små scenerna i boklådor och bibliotek där jag suttit och författarsamtalat. Det är nästan bara kvinnor i publiken och det är tydligen ingenting konstigt för det är mest kvinnor som köper och läser böcker i dag, fick jag lära mig av min förläggare. Det är mest kvinnor som tittar på "Babel" med Jessica Gedin och det är mest kvinnor som skriver böcker. Själva författarskapet är på väg att bli ett kvinnoyrke och förlagen tycks inte ha något omedelbart intresse av att kalibrera den utvecklingen, när

Natur & Kultur delade ut sina arbetsstipendier 2019 gick elva till kvinnliga författare och ett till en man.

Någonting har hänt (och det finns anledning att bekymra sig) (i en annan text) men männens intresse för historiska slag består i alla fall. Och nu har även jag krupit in under läslampan i denna bastion. Tydligen.

Jag har blivit en man som läser om krig.

Jag känner män som suttit här sedan de var pojkar. Brådmogna soffgeneraler som Fredrik Wikingsson, som lapade Peter

Englunds fyra hundra sidor om Poltava redan i gymnasiet, och min gamla bandkompis Peter Eriksson, som vägrade spela "Battlefield 1942" på servrar där källkoden unnade amerikanska pansarvagnar en sportslig chans mot de tyska i striderna kring Arnheim ("en Sherman kan inte slå ut en Tiger framifrån!") Själv har jag följt den "normalt" doserade banan och egentligen borde ingenting av detta överrumpla mig. Det är ju dags. Jag har fått grå tinningar och jag stönar när jag reser mig. Ögonbrynen har förlorat sin

riktning, i gryningen spretar de som harkranksben i pannan. Min kropp är mogen för den långa vandringen tillbaka över historiens slagfält, den som de flesta män ska vandra med sina harkranksögonbryn och sviktande erektioner. Jag trodde bara inte att det skulle hända just mig, att det skulle bo en man som läser om krig under min frisedelspolerade yta.

De första vallningarna kom redan under våren och det var väl "Historiepoddens" fel. De tre avsnitten om perserkrigen som tvingade mig att ringa runt till

olika antikvariat i jakt på Tom Hollands "Marathon" (2006) och sedan läste jag A T Olmsteads "History of the Persian empire" (1948) av bara farten, den där som börjar med den oerhörda meningen "When Cyrus entered Babylon in 539 B.C., the world was old."

Jag tänkte att det bara var ett skov av historieintresse men så hamnade jag under det där parasollet med Peter Englunds "Brev från nollpunkten" i knät. Det var där, någonstans i höjd med tredje slaget vid Ypres och britterna som drunknar på

slagfältet när världen inte längre håller för att gå på, som krigets gravitation sög tag i mig. Det är något med de där helvetena på jorden som trollbinder och första världskrigets västfront är ju ett enda avlångt helvete med landskapen som förvrids bortom igenkänning av trumelden och soldaterna som hasar ut i mardrömmen och bara försvinner i tiotusental för att aldrig återfinnas "annat än i form av spridda kroppsdelar som tiden sedan länge ätit ren från den värdighet som ryms i ett namn".

Englund har ju ett sätt med orden också.

Det var där, under parasollet, jag blev vi med kundkretsen män som läser om krig. Emellertid strandsatt utan böcker men redan samma natt låg jag vaken med Dan Carlins poddcast ”Hardcore history” i öronen. Avsnittet om första världskriget är 23 timmar långt. Det var som att få historiens mörker med dropp. Dan Carlin trivs i mörkret, det hör man i varje konstpaus bortom det ohyggliga. Dan Carlin ryggsimmar i mörkret. Till skillnad från historikern som lurade ner mig i skyttegravarna.

– Mörkret kittlar inte, inte för mig, säger Peter Englund när jag får tillfälle att prata om krigets kittling med historikern och författaren som nyligen skrev färdigt femte och sista boken i den pentalogi om första världskriget som jag nu önskar mig i julklapp: ”Stridens skönhet och sorg 1914–1918”.

– Men där finns något som det är viktigt att undersöka. Vi lever i en post-optimistisk tid, där vi chockade insett att civilisation kan vara ett självförstörande tillstånd, och att människor med jubel kan slänga sig ned i avgrunden. Och

där behövs mer än någonsin en förståelse av dessa irrationella krafter, i alla fall om vi ej vill att de ska få överhanden, säger Peter Englund och generar mig lite i min nyfunna kittlighet.

(Egentligen säger han det inte alls, han skriver det i ett mejl för han hade inte tid att svara på mina frågor när jag ringde. Men min nya krigshistoriskt intresserade persona ville gärna "prata om kriget med Peter Englund" så vi kan väl fortsätta låtsas att det är ett analogt samtal.)

Krig är meningslöst, sägs det ibland. I synnerhet första

världskriget brukar beskrivas som särskilt meningslöst med dessa hundratusental som bara rusar in i maskingevärselden kring frontlinjer som knappt rör sig. Men kan någonting så fångslande vara meningslöst?

– Detta med krigets meningslöshet är en tom svensk kliché, menar jag. Särskilt om man på något vis likställer brist på mening med brist på betydelse. För en händelse som första världskriget är sannerligen inte utan betydelse: redan i baksidestexten till min "Stridens skönhet och sorg" slås det fast att

det som skedde åren 1914–18 troligtvis är det mest omvälvande som inträffat i Europa sedan Roms fall 476.

En fråga till hann Peter Englund svara på. Den krångliga.

Händer det att du övermannas av en skamnupen längtan efter att få vara på ett slagfält, att få uppleva krig?

– Ja. Det har jag skrivit om i en bok som heter ”Spegelscener”. Det var en klar drivkraft när jag i Kroatien 1991 gjorde mitt första jobb som krigskorrespondent. Sedan var det mindre uttalat men ändå i någon mening med när jag

senare rapporterade från krigen i Bosnien, Afghanistan och Irak.

Jag ville vara där, på slagfältet, när det hände, se, höra. Alla som söker sig frivilligt till sådana platser lockas i någon mån av adrenalinkicken, utmaningen, *a walk on the wild side*, tänker jag. Det hycklas en del om detta, men så tror jag att det är.

Om inte en dragning till mörkret så kanske till äventyret.

Annars är det väl krigets, eller till och med det enskilda slagets, betydelse för historiens riktning som tycks fånga de flesta jag talat om krigets kittling med. Det

där som filosofen John Stuart Mill rörde vid när han talade om att ”slaget vid Marathon, även som en händelse i engelsk historia, är viktigare än slaget vid Hastings”. Det är häftigt (i brist på häftigare ord) att läsa om ett slag som stod för över 2 500 år sedan med vetenskapen om att min värld hade sett annorlunda ut om atenarna förlorat på den där slätten. Att världens skick bestämdes inom loppet av några timmar. Det händer förstås om och om igen, i det lilla och i det stora. Min farmor träffade min farfar när hennes mor gömde honom på

vinden hemma i Hamburg under andra världskriget. Om denna förrymda belgiska krigsfånge nu var min farfar, allt var så rörigt i ruinerna efter eldstormen och min far lyckades aldrig nysta upp sanningen ur dunklet. Men utan ett andra världskrig hade han aldrig blivit han och jag hade aldrig blivit jag. Vi hade blivit andra. I en annan värld. Historien är full av vågskålar, de minsta hänger i varje sekund och de största kallas krig. Antar jag. Klart att det är kittlande. Daniel Hermansson, den historiska slag-besatta halvan av

duon som bemannat
”Historiepodden” i 280 avsnitt,
håller med om att ett bra slag
gärna får eka i tiden.
– Konsekvenserna eller de
historiska konvulsionerna ger ju
en extra kvalitet åt ett slag, säger
han när vi pratar krig en stund.
(Pratar på riktigt, vill jag tillägga.)
Han är historielärare på
gymnasiet och han tycker om slag.
Den som brukar lyssna på
”Historiepodden” – och det är det
många som gör för den har blivit
en av landets största poddar – vet
att det händer någonting i Daniel
Hermansson när det drar ihop sig

till slag, när det ska redogöras för
trupprörelser och leddjup. I
synnerhet när romarna är på
krigsstigen. Han blir på bra
humör.

– Det är ingen vacker bild av mig
du målar upp nu!

Jag tycker det är fint, det är
omodernt på ett uppfriskande
sätt.

– Ja, så kan man väl sammanfatta
det. Jag hade väl inte stuckit ut så
mycket på 1800-talet med det här
intresset.

Men det är inget nytt intresse för
dig?

– Nej, det är väl något jag ägnat mig åt sedan tidiga tjugoårsåldern i alla fall och det har väl emellanåt lutat åt något autistiskt, hur jag fördjupat mig i hur de här fyrkanterna stod och hur de rörde sig. När jag satt och ritade upp gamla slag själv. Det finns väl lite av en skrivbordsgeneral i mig, men jag är ingen expert på olika vapenslag utan mer intresserad av det taktiska, politiska och strategiska, hur fälttågen utvecklas. Varför dras jag in i det här nu, vad är det som händer med mig?

– Jag vet inte varför du dras in just nu, men förutom det där med historiens riktning finns det ju en generell och lite skamlig fascination för våldet som man inte gärna skyltar med. Det är nog ingen slump att många datorspel tillgodoser ungefär samma behov. Jag tror också det kan handla om det exotiska, hur fjärran slagfälten är från din värld. Vi lever ju väldigt långt från en verklighet där tusentals människor ska ställa upp sig på ett fält med skrikande elefanter och bara gå loss på varandra.

För dig är det också lite av ett brädspel?

– Kanske. Det är ju något fascinerande med tanken på att försöka organisera och kontrollera det här infernaliska våldet, för det är ju det man tänker sig att man kan göra i ett krig.

De slag Daniel Hermansson ägnat mest livstid åt är Hannibals dubbla omfattning i Cannae (216 f Kr) och slaget vid Poltava (1709). När jag frågar vilket slag han skulle välja om han fick besöka ett enda med en tidsmaskin väljer han dessa två. Och sedan tre till.

Det är mysigt att prata krig med Daniel. Samtalet studsar genom tid och rum. Gargamela, Alesia, Thermopyle, Teutoburgerskogen, Verdun. Innan han måste återvända till klassrummet undrar han om jag vidrört andra världskriget än. Jag berättar att jag kanar mot detta litterära slukhål och då skrattar han och säger att där nere finns ingen återvändo. Sedan samlar han sig och tillägger allvarligt:

– Det är troligt att du kommer att hamna där.

Det är troligt. I praktiken oundvikligt då de båda

världskrigen är akter i ett och samma krig, det har jag begripit nu. Och andra världskriget är en opiumhåla, en militärhistorisk ät-så-mycket-du-orkar-buffé man aldrig riktigt kan slita sig ifrån. Det finns ingen väg in i detta krig som inte slutar med att man står på Deutsches Panzermuseum i Munster och fingrar på larvfötter. Andra världskriget är den västerländska mannens mest älskade krig och ett slags populärkulturella guldbyxor för det tar aldrig slut. Inte som kolorerad berättelse. Andra krig drar som trender genom biografer

och boklådor – under 2010-talet har vi, bortsett från en tiotimmarsdokumentär på Netflix, inte sett en enda betydande film om Vietnamkriget – medan produktionen av fakta och fiktion kring andra världskriget aldrig sinar. Förklaringen brukar spåras till andra världskrigets omfattning och manikeistiska enkelhet, en konflikt med tusentals scener och tydliga linjer mellan ljus och mörker.

– Första världskriget är Superettan, andra världskriget är Premier League, säger Ante

Stenberg, en annan brådmogen soffgeneral i bekantskapskretsen. Snart sitter jag här och läser Antony Beevor.

Jag vet inte om den svepande tesen från den här textens ansats stämmer, om det finns ett slags manligt klimakterium bortom vilket vi helst bara läser om krig. Men kvinnorna i publiken brukar skratta högt när jag säger att det är så och jag tänker att de kanske vet vad alla männen som inte är där egentligen gör.

Andrev Walden

Möpare: Militärt överintresserad person.

Kristina Lindquist: Vissa får vi tydligen

peka finger åt

SÖNDAG 15 DECEMBER 2019

Helvetet är, som bekant, de andra. I Stockholms lokaltrafik betyder detta inte bara stökiga ungdomsgäng, utan också hemlösa, missbrukare och personer med psykisk ohälsa. Andra grupper som Trafikförvaltningen i en rapport pekar ut som otrygghetsskapande

element är ”passiva och aktiva penninginsamlare” (läs: tiggare) och ”ensamkommande vuxna och unga från länder utanför EU”, vilket DN skrev om i veckan (11/12).

Eller hur var det nu? I en uppföljande DN-artikel backar nu Trafikförvaltningen och menar att syftet var att i rapporten lyfta fram speciellt utsatta grupper för att de är föremål för insatser – ”inte för att de orsakar otrygghet gentemot andra” (12/12). Jaha, det var ju pikant.

Det riktigt intressanta är dock det politiska svaret på att peka ut

etniska och sociala grupper; enligt trafikregionrådet Kristoffer Tamsons (M) finns inget stötande med den typen av stigmatisering. ”Det som vore upprörande är om vi inte skulle lyssna på resenärerna”, säger han till DN i den första artikeln (11/12) och gestaltar med detta en mycket tvivelaktig trend.

För om jag känner att det är otryggt att gå förbi någon som sitter med en kaffemugg och ägnar sig åt ”passiv pengainsamling” så är det nämligen en känsla att ta på politiskt allvar. Om blotta

närvaron av mörkhåriga ungdomar väcker obehag eller rädsla hos mig så ska det noteras och hanteras, allt annat vore upprörande.

Det hela påminner om sommarens debatt om ”demografi” och ”Jimmie moments”, där borgerliga ledarskribenter hävdade rätten att få gehör för sin motvilja mot invandrare som antingen ”slår dank utomhus” (SvD 11/6) eller säljer fermenterade grönsaker på kvällstid (GP 15/6). Vissa har en självklar rätt att bedöma, andra ska finna sig i att bli bedömda.

”Lyssna på resenärerna”, säger ansvarig politiker när grupper av människor – felaktigt – pekas ut som källor till otrygghet.

Budskapet är tydligt. Den som åker tunnelbana och kan uppfattas som hemlös, alkad eller bara främmande är inte fullt ut en resenär, utan i stället något som de riktiga resenärerna har rätt att reagera på. Som buller, trängsel eller avgaser.

Kristina Lindquist

kristina.lindquist@dn.se

”Vi kräver ett starkare skydd för kulturen i grundlagen”

MÅNDAG 16 DECEMBER 2019

DN. DEBATT 20191216

Den svenska kulturpolitiken har blivit ett ideologiskt slagfält där vedertagna politiska överenskommelser utmanas. Vi kräver nu att regeringen tillsätter en utredning som

undersöker hur kulturen kan få samma dignitet som bostad, utbildning, social omsorg och övriga grundläggande rättigheter i lagen, skriver företrädare för 17 kulturinstitutioner.

Vi ser med bestörtning ett Sverige där kulturpolitiken blivit ett ideologiskt slagfält och där vedertagna politiska överenskommelser utmanas. I en tid av populism och nationalism nedmonteras demokratier runt om i vår omvärld och yttrandefriheten begränsas. Ofta genom att direkt kontrollera och

styra kulturen. Den alarmerande utvecklingen visar att det rättsliga skyddet för kulturen inte är tillräckligt starkt för att stå emot politisk påverkan. Det är ett hot mot ett av de viktigaste fundamenten för vår demokrati, nämligen allas rätt att utöva och ta del av en fri och obunden kultur. Det är hög tid att kulturen får samma rättsliga dignitet som andra välfärdsrättigheter. Kultur i alla dess former, från teater, cirkus och dans till bildkonst, litteratur, musik och film bidrar till en levande demokrati. Den ger oss perspektiv

på oss själva, våra medmänniskor, samhället vi lever i och vår gemensamma historia och kulturarv. Kultur gör världen lite större. Att fritt kunna delta i kulturlivet och uttrycka sig genom konst är en mänsklig rättighet enligt FN:s internationella konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Det är även allas lika rätt att delta och uttrycka sig som utgör grunden för många verksamheter inom kultursektorn. Att verksamheterna är helt eller delvis offentligt finansierad utifrån dessa rättigheter kan ses som en garanti

för att alla som bor i Sverige ska ha möjlighet att tillgå kultur som är fri och obunden.

Bristen i det rättsliga skyddet blir tydligt i grundlagens utformning. Grundlagen slår fast att offentliga verksamheter ska verka för den enskildes kulturella välfärd. Men lagen gör sedan prioriteringsordningen att ”särskilt ska det allmänna trygga” rätten till ett antal specifika rättigheter så som bostad, utbildning och social omsorg och där utelämnas kulturen. Dessa rättigheter är onekligen avgörande i en demokrati. Men

prioriteringsordningen hör till en tid när kulturen inte var satt under systematisk attack. Rätten till kultur förtjänar samma skyddsvärde som rätten till utbildning och bostad.

Inom svensk kulturpolitik har det sedan länge rått enighet över partigränserna kring hur offentliga medel ska användas för att stötta ett fritt och levande kulturliv. Delvis genom de kulturpolitiska målen som reviderades senast 2009 av riksdagen och som slår fast att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet och att kulturen ska

vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft. Riksdagspartierna har även varit eniga kring principen om armlängds avstånd, vilket innebär att politiken skapar förutsättningarna men inte lägger sig i kulturens innehåll. Principen är ingen lag, men något som såväl stat som regioner och kommuner ställer sig bakom.

Under den senaste tiden har vi dock sett flera exempel på hur politiker på kommunal nivå ifrågasätter och utmanar de rådande överenskommelserna. Det ger en oroande fingervisning

för vad som kan ske på nationell nivå om några år.

Vi ser det tydligt i Sölvesborgs kommun där det under kort tid fattats en rad uppmärksammade beslut som bland annat resulterat i att kommunen inte längre ska köpa in det samstyret kallar för ”utmanande samtidskonst”.

Eller när en ledamot i kultur- och fritidsnämnden i Täby kommun krävde att ett samtal på biblioteket om hbtq-frågor skulle stoppas. Detta på grund av att samtalet uppfattades som destruktivt och ifrågasättande av könsrollerna.

I Nacka efterlevdes inte principen om armlängds avstånd när kommunen förhindrade konstverk som var samhällskritiska, rebelliska eller aggressiva från att visas upp under gatukonstfestivalen Wall Street Nacka.

Att sätta detta i relation till hur situationen ser ut i andra europeiska länder kan anses vara extremt. Men i bland annat Polen ser vi hur kontrollerandet av kultur blivit ett viktigt verktyg för ideologisk propaganda. Det har bland annat tagit sig uttryck i att en politiskt laddad film stoppades

av landets kulturdepartement under pågående filmfestival. Eller att chefen för Andra världskrigsmuseet avskedades då museet inte var tillräckligt patriotiskt enligt regeringen. Ett starkare lagskydd behövs för att säkerställa att den offentligt finansierade kulturen står fri från direkt politisk påverkan och inte blir ett ideologiskt verktyg för rådande makt. Vi har tidigare inte sett något behov av en kulturlag för att slå fast det offentligas ansvar för att kultur ska finnas i hela landet och att principen om armlängds avstånd efterlevs. Men

när principen sätts ur spel menar vi att frågan om att ytterligare lagstadga om kulturens frihet och integritet har kommit i ny dager. Därför ställer vi krav på regeringen att tillsätta en utredning som undersöker hur kulturen kan få samma dignitet som bostad, utbildning, social omsorg och övriga grundläggande rättigheter i lagen. Förstärkning av det rättsliga skyddet bör beaktas vid sidan av det uppdrag som Myndigheten för kulturanalys nyligen fick av kultur- och demokratiminister

Amanda Lind för att se över just principen om armlängds avstånd. Parallellt med att det rättsliga skyddet ses över behöver förståelsen för kulturens roll i en demokrati öka och få en bredare acceptans, både bland politiker och allmänheten. Fler måste se vikten av ett mångfacetterat filmutbud, offentlig konst som utmanar och att scenkonst framförs över hela landet. Som helt eller delvis offentligt finansierade verksamheter ser vi det som vår uppgift att öka förståelsen. Därför väljer vi nu att kraftsamla tillsammans.

Den 16 december är det 1 000 dagar kvar till nästa val. Då bjuder vi in organisationer till ett gemensamt initiativ som syftar till att genomföra lika många insatser, en om dagen, som ska visa på kulturens roll för en livskraftig demokrati. Delvis genom att lyfta det vi redan gör, men även genom att skapa plattformar för diskussioner om kultur. Så som debattinlägg, informationsspridning, samtal med politiker och medborgare. Små som stora insatser. Vi uppmanar alla aktörer som vill att ansluta sig till initiativet. Det är

vår övertygelse att vi, mer än någonsin, måste ta debatten om kulturens roll.

Vi kommer att göra det varje dag, tusen gånger om.

Anders Frennberg, vd, Cirkus cirkör

Anna Serner, vd, Svenska filminstitutet

Björn Sandmark, vd, Göteborgs stadsteater

Calle Nathanson, vd, Folkets hus och parker

Challa Gustavsson, tf teaterchef, - Dansens hus

Eric Birath, vd, Fasching

Francesca Quartey, vd,
Västerbottensteatern
Jesper Larsson, vd, Kulturhuset
stadsteatern

Johan Oljeqvist, vd, Fryshuset
Kitte Wagner, vd, Malmö
stadsteater

Leif Magnusson, chef,
Mångkulturellt centrum

Magnus Aspegren, vd,
Riksteatern

Monica Fredriksson, vd,
Folkoperan

Petra Brylander, vd, Uppsala
stadsteater

Pia Kronqvist, vd, Scenkonst öst

Robert Uitto, ordförande,
Länsteatrarna i Sverige
Stefan Hansen, vd, Unga Klara

Liberalerna vill att Sverige ska ta emot färre asylsökande

MÅNDAG 16 DECEMBER 2019

Liberalerna vill minska det svenska asylmottagandet. Partiet föreslår nu en ökning av preskriptionstiden för personer som fått avslag – för att fler ska återvända till sina hemländer.

– Velfärden måste gå ihop med mottagandet. Det har vi inte alltid tänkt på, säger partiledaren Nyamko Sabuni. Under måndagen träffas migrationskommittén för tredje gången. Parti efter parti har under hösten positionerat sig i frågan. Liberalerna utgår från att det svenska mottagandet måste minska.

– Vi vill se en lagstiftning som tar hänsyn till vår solidaritet med människor på flykt men också vår förmåga att kunna integrera människor. Det måste finnas skolor, sysselsättning, lärare och

möjlighet för socialtjänsten att integrera människor i sina kommuner, säger Nyamko Sabuni som hävdar att det finns en gammal ”integrationsskuld” i Sverige.

L-ledaren varnar för att den tillfälliga lagstiftningen leder till vad hon kallar för ”pulleffekter” som är svåra att förutse.

– Vi behöver ha en lagstiftning som är hållbar, långsiktig och i paritet med andra jämförbara länder. Det kan vara Norden, Tyskland och Österrike. Förra året sökte 21 502 personer asyl i Sverige. Hittills i år har 20

247 personer sökt asyl. Att som Moderaterna och Kristdemokraterna sätta ett så kallat volymmål med 5 000–8 000 asylsökande till Sverige, säger partiet nej till.

– Jag är inte säker på att asylrätten går ihop med att man på förväg bestämmer ett antal. Men med respekt för asylrätten kan vår lagstiftning förändras så att vi får färre antal som vill söka sig till Sverige, säger Nyamko Sabuni.

Enligt Liberalerna handlar det om att minska antalet faktorer som gör att människor i högre grad

söker sig till Sverige än till närliggande länder. Ett sätt, anser L, är att öka tiden som asylsökande som fått avslag måste vänta för att kunna söka asyl igen. Dagens gräns går efter fyra år. Ytterligare några år skulle öka återvändandet, tror Sabuni.

– Det skapar incitament för att stanna kvar och leva rättighetslöst under jorden. Gör man det i fyra år kan man sedan söka asyl på nytt, förmodligen utan att något nytt har framkommit. Man är bara kvar i Sverige för att sedan få avslag en gång till, säger Fredrik

Malm, partiets migrationspolitiske talesperson. Samtidigt finns det i januariavtalet en skrivning om att i kommittén driva en ny humanitär skyddsgrund. Det innebär väl fler asylsökande?

– Det är aldrig dåligt med en ventil när man hanterar människor. Det kommer att vara en viktig uppgift för kommittén hur den här ventilen formuleras. Det kommer dyka upp fall som är extrema och där vi alla kommer tycka att det är märkligt att personen inte får stanna, säger Sabuni.

Både Sabuni och Malm riktar skarp kritik mot januaripartnern Centerpartiet för att de förra våren röstade igenom gymnasielagen.

– Att fatta beslut om gymnasielagen och sedan inte ta ansvar för vad som händer med de här unga människorna är inte medmänskligt. Som mest är det kanske en generositet som får en själv att må bra. Men det är knappast bra för de som berörs och har stora svårigheter, det vittnar kommunerna om, säger Sabuni.

Liberalerna vill också att Sverige ska anta en lista med säkra länder, de som kommer från länder därifrån man vanligtvis nekas asyl ska hanteras i ett snabbspår för att inte ta resurser från personer med skyddsskäl. Partiet vill också, som M och KD, införa ett försörjningskrav för arbetskraftsinvandrare.

Sabuni säger att ledningen förankrat skärpningarna på landsmötet 2017.

– Vi fattade beslut om att vi ska ha en långsiktigt hållbar asyllag som är likvärdig eller tillämpas

likvärdigt med andra likvärdiga länder. Det är det vi nu uttolkar. Men senast i november, på partiets landsmöte, blev det het debatt om både spårbyte och amnestier.

Till slut landade ombuden i att det är tveksamt om systemet med spårbyte ska göras ännu mer generöst utan att först göra en ordentlig analys.

”Det är till exempel inte rimligt att asylsystemet används i syfte att nå ett arbetstillstånd, vilket i dag förekommer. Det underminerar förtroendet för asylrätten, och det är inte rättvist mot de asylsökande

som flyr förföljelser och krig och som drabbas av långa handläggningstider.”

Hanna Jakobson

hanna.jakobson@dn.se

Fakta. Liberalernas linjer i migrationssamtalen

Öka tiden som asylsökande som fått avslag måste vänta för att kunna söka asyl igen. L vill att den ska bli ”några år” längre än dagens fyra år men vill inte svara på hur mycket längre den ska bli. Försörjningskrav för anhöriginvandring ska införas även för arbetskraftsinvandrare.

Snabbare hantering av personer som söker asyl från så kallat säkra länder, länder varifrån man oftast får nej på sin asylansökan. Migrationsverket ska bestämma vilka länder som ska finnas med på listan som ska revideras utifrån aktuell situation.

Gör om systemet och försvåra möjligheten till spårbyten, alltså att växla från asylsökande till att söka uppehållstillstånd för arbete. Nej till nya amnestier eftersom partiet menar att asylsystemet sätts ur spel. Vänsterpartiet driver frågan om att ensamkommande

unga utan asylskäl ska få amnesti.

Tillfälliga uppehållstillstånd ska fortsatt vara huvudregel.

Flera partier öppnar för att öka antalet kvotflyktingar, om antal asylsökande samtidigt minskas. Liberalerna anser att dagens nivå på cirka 5000 personer på år är rimlig.

Öka tryggheten för utsatta grupper, till exempel hbtq-personer, på boenden. Personer som gör sig skyldiga till diskriminering, trakasserier eller skadegörelse på sitt boende ska

flyttas till annat boende. Den som utsätts ska inte behöva flytta.

Kent har alltid ont i kroppen

MÅNDAG 16 DECEMBER 2019

Kent Revedal skadade ryggen i en motorcykelolycka och blev delvis förlamad. Den akuta smärtan försvann – men ersattes av ett ständigt huggande och molande i kroppen.

Läkaren frågade hur allvarlig hans smärta var. Kent Revedal satt tyst i mottagningsrummet några sekunder. Sedan berättade han

det ingen fått höra tidigare: ”Jag sitter där hemma och funderar på bästa sättet att ta livet av mig”.

Några år tidigare, den 3 september 2010, var Kent på väg hem efter ännu en arbetsdag. Som vanligt hade han tagit motorcykeln till och från jobbet. Trafiken på bron som förbinder Mälaröarna med Bromma stod nästan stilla.

Kent svängde ut och körde om ett par bilar, helt lagligt. Så plötsligt fick föraren av en bil längre fram för sig att göra en U-sväng mitt på bron. Bilen var så stor att den inte

kom runt utan blockerade de två mötande körbanorna.

– Jag bromsade, fick en sladd och gled troligen in i hans bakdäck. Smällen ledde till att två kotor i min rygg krossades, och jag fick en ryggmärgsskada. Sedan dess lever jag med ständig smärta, berättar Kent.

Han hade börjat åka motorcykel som 16-åring. Friheten på hojen betydde mycket för honom. När Kent råkade illa ut hade han 25 år av prickfri körning bakom sig.

– Efter olyckan tänkte jag att den akuta smärtan går över. Jag kunde inte drömma om att tvingas ha

svår och långvarig smärta, kanske livet ut.

Långvarig smärta innebär att du haft ont varje dag i minst tre till sex månader, och ses numera som en egen sjukdom till skillnad från akut smärta. I början kan smärtan vara svag för att sedan bli värre, utan att grundorsaken förändrats. Man brukar säga att ”smärta föder smärta”. Så var det för Kent, i dag 50 år gammal.

– I takt med att kroppen läkte kunde jag kunde trappa ned de smärtstillande medicinerna, jag tog lite Alvedon då och då, men

inte mer. Men så kom den ständiga smärtan smygande.

Kent brukar jämföra med hur det är att sitta på en hård träbänk i kyrkan. Efter tjugo minuter börjar det sticka och göra lite ont i kroppen, man försöker ändra position, men inget hjälper. Det blir värre.

– När man kommer ut ur kyrkan går det över – men för mig finns träsmaken dygnet runt. Och den smärtar mångdubbelt mer.

För den som inte upplevt svår smärta kan det vara svårt att förstå, säger Kent.

– För mig finns smärtan dygnet runt. Den är ständigt huggande, molande och tryckande. Smärtan påverkar koncentrationen hela tiden och gör att jag blir trött. Att vara i sociala sammanhang är en större utmaning i dag.

Två år efter olyckan röntgade läkarna Kents rygg. Alla skruvar och stöd satt som de skulle, men plåtarna visade att han hade cysta i ryggmärgen intill skadan.

– Läkaren vågade inte operera eftersom jag ändå har lite känsel kvar nedanför området. I stället fick jag testa nya läkemedel, men de hjälpte inte. Till slut hade jag

sådan smärta att jag tvekade om ifall jag skulle orka leva längre. Jag började till och med sortera bland mina papper så att döttrarna inte skulle behöva röja upp efter mig.

Kent testade morfinplåster mot sin smärta och de hjälpte, men till priset av ett ihållande illamående.

– I dag använder jag ett plåster med minsta möjliga dos. Särskilt i USA har riskerna med de här läkemedlen uppmärksammats. Risken finns att man tar till starkare och starkare doser i takt med att kroppen vänjer sig vid ”belöningen” att slippa smärtan.

Långvarig smärta är svår att behandla och kan leda till många olika symtom, till och med beröring kan utlösa smärta. Grundorsaken är väldigt sällan psykisk. Men smärtan kan leda till stress, psykisk ohälsa och depression som i sin tur förstärker den.

Hur hanterar du din smärta?

– Jag har en medveten strategi för att distrahera den, svarar Kent. Jag läser en bra bok, lagar och äter god mat, träffar vänner över ett glas rött vin, ser och upplever nya saker, reser ibland ... jag låter

hjärnan hela tiden uppleva något nytt.

– Många med långvarig smärta säger att kvällarna är värst. Man ligger i sängen och väntar på att få somna, själva smärtan är nog inte värre, den där finns hela tiden, men på kvällen blir den extra tydlig.

Hur gör du i de stunderna?

– Jag försöker minnas roliga och härliga saker jag upplevt. Jag tar fram positiva erfarenheter och minnen ur mitt liv.

Kent har bland arbetat som managementkonsult, något han fick sluta med på grund av sin

svåra skada. Efter olyckan var han med om att grunda ett rehabföretag som ordnar resor till Spanien, men även det blev för mycket. I dag har Kent sjukersättning och jobbar som föreläsare och författare på kvartstid.

Senaste boken ”Leva med långvarig smärta” (Roos & Tegnér) bygger på hans egna erfarenheter och kunskap som han samlat på sig. Den ger en översikt av olika medicinska, fysiska, mentala och sociala strategier som kan användas för

att nå en högre livskvalitet även när smärtan finns kvar.

Hur är det då med motorcykelåkandet? Jo, hemma i garaget finns en ny hoj. Fast den har tre hjul, berättar Kent.

Thomas Lerner

thomas.lerner@dn.se

Kents tankar om smärta

1 Du är själv ansvarig för din egen hälsa. Vården är ingen verkstad. Du måste själv ha koll på din kropp.

2 Ta tag i smärtan i tid så kanske den inte blir långvarig.

3 Livsstilsförändringar har ofta större effekt än medicin.

4 Fokusera på vad du kan göra och inte på vad du inte kan.

5 Fundera på vad som ger dig mening i livet – lägg din energi där!

Fakta. Samordnad behandling ger bäst lindring

Breda behandlingsprogram som kombinerar flera åtgärder ger bättre smärtlindring och kortare sjukskrivning än enstaka, mindre insatser. Det kan handla om både psykologiska metoder, fysisk träning och patientutbildning. Det visar en ny, stor granskning av metoder vid långvarig smärta som SBU gjort.

Långvarig smärta efter vävnadsskada lindras bättre av aktiv, specifik och professionellt ledd fysisk träning än av exempelvis massage eller ultraljud – behandlingar som inte aktiverar patienten. Träningen

måste vara kontinuerlig eftersom den positiva effekten är kortvarig. Cirka 40 procent av befolkningen beräknas ha långvarig smärta i någon grad, varav ungefär en fjärdedel beräknas ha smärtor som leder till allvarligt sänkt livskvalitet.

Källa: SBU, Statens beredning för medicinsk och social utvärdering; Läkemedelsverket

Maria Schotteni- us: Under den glada ytan har

det varit tuffa tag i Katarina försam- ling

MÅNDAG 16 DECEMBER 2019

Det måste vara svårt att förnya en församling där allt man gör kan användas emot en. Olle Carlsson har skrivit en kyrkorysare om Katarina församling. Man häpnar över vilka metoder människor kan ta till för att göra livet surt för sina fiender.

Klockan sju på morgnarna hör jag den vackra malmklangen från Katarinas kyrkklockor. Och sedan ringer de gång på gång under dagen; tolvslag, gudstjänster, konserter, bröllop och begravningar. Att vara granne med Katarina är att ha en

klingande och stående inbjudan till idel begivenheter i en av Stockholms vackraste byggnader. Häromdagen kom ett pressmeddelande om att Olle Carlsson slutar efter tio år som kyrkoherde i Katarina församling. Vi i grannhusen har märkt av hans närvaro på många sätt. Varje söndag klockan elva har folk strömmat till kyrkan från alla riktningar. Lapplisorna har haft strålande tider med alla felparkerade bilar och det har stått fullt med cyklar på gatan utanför.

Elva-gudstjänsterna har kallats "Katarinamässan" och inneburit en del förändring av den ordinarie gudstjänstordningen. Evangelietexten läses, men inte episteltexten. Än mindre texterna för de olika årgångarna. "Fader vår" ber man på det gamla sättet, inte den moderniserade. Varje mäsas firas nattvard med vin (alkoholfritt) och bröd (glutenfritt). Under nattvardsgången går folk runt i kyrkan, tänder ljus, sitter på kuddar nedanför altaret, talar med någon som lyssnar eller ger förbön i ett av koren, innan

församlingen återgår till sina bänkar.

Det här är inte riktigt vad som anbefalles i kyrkohandboken, varken den nya eller den gamla. Men efter många om och men har församlingen fått dispens för Katarinamässan, på villkor att det varje söndag hålls en reglementsenlig mässa också. För utomstående ser det ut som en solskenshistoria. Full kyrka med folk i alla åldrar och från alla samhällsklasser, många musiker och körer, stort socialt engagemang tillsammans med flyktingar, hemlösa, missbrukare.

Titt som tätt står sändarbilar från Sveriges Radio och Sveriges Television på kyrkbacken. Men när jag läser Olle Carlssons nya bok "Kallad. Kamp och kärlek" verkar det obegripligt att han härdat ut. Förutom den egna kampen ur missbruk och självförbränning, som han berättat om tidigare, läser vi nu en historia om hur en av de tidigare kyrkvärdarna som var brinnande motståndare till att Carlsson fick jobbet som kyrkoherde, i åratal samlat material för att få honom "avkragad" – det vill säga avsatt som präst. Och när

telefonsamtalet kommer om att han ska infinna sig på Domkapitlet, den instans som utövar tillsyn över verksamheten i stiftet, skälver marken under honom.

Det som följer är en sorts kyrkorysare, en nagelbitare, där man häpnar över vilka metoder kyrkliga människor kan ta till för att göra livet surt för sina fiender. Nu gick det inte kyrkvärdens eller de andra intrigmakarnas väg, men klart för läsarnas ögon står ett obehagligt möte med den dåvarande biskopen och en del annat grums.

Jag förstår att det måste vara ett nästan omöjligt jobb att försöka förnya och expandera verksamheten i en församling där allt man gör kan vändas emot en. Om man som Olle Carlsson är nykter alkoholist kan man betraktas som för evigt opålitlig, likaså om man som han har barn med flera olika personer och – inte minst – om man kommer från pingströrelsen. Nära samarbete med missbrukare, psykiskt sjuka och självupptagna kändisar kan också innebära obehagliga överraskningar och fällor.

Under den glada ytan har det med andra ord varit tuffa tag i Katarina församling där alla, varje söndag, fått höra att de är välkomna.

”Även ni som känner att ni är lite förmer, är välkomna.”

Jag har själv haft blåsiga jobb, och är inte dummare än att jag inser att alla inte varit mina vänner.

Men den här sortens förföljelser är obehagliga på ett speciellt sätt; privat, intimt, under huden.

Sin ”erfarenhet av att vara misslyckad, bortgjord och utstött” som Olle Carlsson talar om, vänder han i boken på ett upplyftande sätt till en fördel, som

den väckelsepredikant han trots allt är.

Maria Schottenius

maria.schottenius@dn.se

Hunden blir lätt ett objekt. Att umgås med djur kräver stor känslomässig mognad

MÅNDAG 16 DECEMBER 2019

”Kan vi umgås med djur utan att förtrycka dem?” undrar Jonna Bornemark (DN 17/11). Den frågan har intresserat mig hela mitt liv. För tjugo år sedan hade jag en stor förhoppning om att hundar inom vård och skola skulle förändra vårt synsätt och hur vi lever med dem. Min tanke var att om vi använder hundar i sysslor som kräver så stor empatisk förmåga, skulle vi bli tvungna att behandla dem med genuin respekt för att denna talang skulle utvecklas fullt ut. Men det är tyvärr inte det jag ser i dag.

När jag läser om hundar i socialt arbete kommer jag ibland att tänka på Arlie Hochschilds "The managed heart" från 1983. Den handlar om vad som händer med den individ som ska leverera uppmärksamhet, omsorg och känslor som får kunden att känna sig väl till mods och betydelsefull. I det ligger ett krav på att hålla inne alla icke önskvärda känslouttryckningar, så som ogillande, ilska eller obehag, och att inte hävda sina egna gränser. Att arbeta så, när vissa känslor blir arbetsredskapet medan integriteten sätts på undantag,

leder lätt till utmattning och depression.

Känslomässigt mognad är att se och förstå sina behov och känslor, liksom att kunna hantera dem beroende på sammanhang. I samvaro med djur behöver vi mer än någon annanstans denna förmåga för att inte släppa ut ilska, besvikelse eller egoistiska krav. Men det gäller även att inte älska och krama ihjäl hunden, utan se sitt eget behov av att bli sedd och få kärlek. Kontrollen som vi ofta riktar mot hunden, skulle bättre kunna användas till att iaktta och hantera oss själva.

Trots många djurs emotionella kapacitet förblir de, i Descartes anda, enkla varelser jämfört med människan. Inom naturvetenskap, där etologi studeras, anses människor objektivt kunna observera och tolka andra arters beteende, känslor och motiv. En liknande attityd gentemot grupper av människor skulle i dag vara oacceptabel, den skulle snarast ses som ett slags kolonialt översitteri. För djuren innebär det att de automatiskt blir objekt och vi sätter dessutom alla ramar för deras liv. När vi tror att ett djur självmant väljer något för att hen

vill, kan våra slutsatser vara helt felaktiga.

Författaren och konstkritikern John Berger hävdade redan 1982 att djur i fångenskap uppvisar det som oftast är ett mänskligt drag – likgiltighet. Så blir det när de upplever maktlöshet över att inte kunna påverka någonting i sin tillvaro. I sin framsynta essä "Varför se på djur?" skriver han: "Det faktum att de kan iaktta oss har förlorat all betydelse. De är föremål för vår ständigt vidgade kunskap. Det vi vet om dem är kriterium på vår makt, och därmed ett kriterium på vad som

skiljer oss från dem. Ju mer vi vet, desto längre bort är de”. Det är just detta som riskerar att leda till en minskad förståelse och samhörighetskänsla.

Samma förhållande som anses viktigt för att hundar på ett framgångsrikt sätt ska kunna användas i socialt arbete – att de är noga utvalda och tränade – är samtidigt själva kärnan i vår ojämlika relation. Vi har hela kontrollen, använder vår makt genom att ta oss friheten att välja ut vilka individer som ska vara med och träna dem till ”rätt” beteende, grundat på vad som ger

oss det vi vill ha och är säkert för oss.

Filosofen Martha Nussbaum har gjort ett intressant försök att skapa en etisk rättighetsteori över artgränserna genom en modell som bygger på förmågor, the Capabilities Approach (CA). Syftet med CA är att ingen kännande medveten varelse ska hindras från att utvecklas, utan få ett värdigt liv i förhållande till sina art- och individförmågor. I Martha Nussbaums version ses djuren som egna agenter, inte objekt för medkänsla. Till skillnad från många andra teorier skulle den

kunna innebära verkliga rättigheter för djuren och respekt för varje individ. För den dagen vi tar fasta på att ingen reflekterande levande varelse ska vara ett medel för andras mål eller för samhället i stort, då kommer något stort att hända.

Jonna Bornemark avslutar med frågan: ”Kan vi tillsammans bli något vi ännu inte känner till?” Jag hoppas att svaret är ja. Men jag menar att det kräver något annat än det vi människor hittills varit beredda att satsa. Vi måste ha viljan till en samvaro som inte bygger på vår egen vinning. Vi

måste ha, eller i alla fall sträva mot, större känslomässig mognad. Vi måste släppa vårt stora kontroll- och maktbehov. Då kan något annat växa fram, som inte bara förändrar vår relation till de andra djuren, utan också hela vår existens.

Kerstin Malm

Alien: Dagens termomet- rar backar

från ansvaret

MÅNDAG 16 DECEMBER 2019

I sin lägenhet i Huddinge hade min farmor en termometer. Det här var i början av 80-talet, så den var analog, inexakt och framför allt uppfordrande.

Den nöjde sig nämligen inte med att visa ungefär hur varmt det var, utan meddelade också vilken som var den rekommenderade

inomhustemperaturen – och illustrerade med färgglada siffror hur långt från idealtemperaturen man var.

Rekommenderad inomhustemperatur var då 18 grader varmt (vilket inte känns särskilt varmt), och jag behöver knappast förklara att det hemma hos min farmor – en rekorderlig husmor av den gamla skolan – var exakt 18 grader.

Det vet jag säkert eftersom jag fascinerat tittade på den där termometern varje gång vi var där. Sedan satte jag mig i en klädkammare och spelade ”Finns i

sjön” med min kusin. Där var det lite varmare.

Mina svärföräldrar däremot, de förlitar sig inte på någon halvdan analog termometer, de har en hel väderstation. Den mäter inte bara temperatur inne och ute – med decimaler – utan visar också tiden, lufttryck och andra snitsiga saker. Dessutom har den minne så att man kan jämföra dagens temperatur med det kallaste som har varit. Dock helt fritt från pekpinna.

Hemma hos dem är det också lite kallt, men det är nog inte väderstationens fel. Den är ju

visserligen exklusiv, men jag föreställer mig att de har råd med både den och att värma upp huset. Jag misstänker att de gillar när det är lite friskt. Dessutom har de tofflor.

Vi bor i lägenhet, och det brukar inte vara några problem att värma upp den, bara man kommer ihåg att lufta elementen. Just detta, att lufta elementen, skulle rent av kunna bli ett eget kåseri. Spoiler: det skulle innehålla begrepp som ”borttappad elementnyckel”, ”övermålad ventil”, ”svart vatten som sprutar okontrollerat” och ”om inte hela huset gör det

samtidigt funkar det inte”. Jag tror att många skulle kunna relatera till det.

Tyvärr har elementen i vårt hus inte fungerat på ett år, eftersom elementstammarna har rostat sönder och måste bytas ut.

Vi har också en inomhustermometer, den är mer avancerad än min farmors men mindre avancerad än mina svärföräldrars. Den visar att det är betydligt kallare än Folkhälsomyndighetens moderna rekommendation på 20 grader inomhustemperatur, och även

kallare än min farmors 18-gradersrekommendation. Men jag tycker inte att jag behöver någon termometer längre. Jag känner själv när jag går upp om det är kallt, ganska kallt eller jättekallt.

Elin Peters

elin.peters@dn.se

Fler jourläkare ska hjälpa att säkra vården i helgerna

MÅNDAG 16 DECEMBER 2019

Med jourläkarbilar som kan göra sjukbesök i hemmet dygnet runt, och fler öppna vårdplatser än i fjol, bedömer regionen att sjukvården är bättre rustad inför helgerna.

– Det är svårt att beräkna behovet, men sammantaget har vi en bättre situation, säger Johan Bratt, chefsläkare i Region Stockholm.

De stundande jul-, nyårs- och trettonhelgerna innebär i år många röda och få svarta dagar. Region Stockholm bedömer att kapaciteten att klara vården, då de anställda samtidigt vill vara lediga, ändå ser bättre ut än i fjol.

– Det handlar bland annat om att vi har fler vårdplatser öppna på våra akutsjukhus. Vi har haft mellan 60–100 fler öppna vårdplatser sedan oktober i år

jämfört med samma period 2018, så vi har ett bättre utgångsläge, säger Johan Bratt, chefsläkare i Region Stockholm, som också pekar på att cirka 100 fler patienter är inskrivna i ASIH, avancerad sjukvård i hemmet, som också kommer att ha full kapacitet under helgerna.

Sjukhusen kommer även att ha fler dagtids-platser för akut sjuka. Regionens främsta råd till den som blir sjuk eller skadar sig under helgerna är att i första hand kontakta 1177.

– På det sättet får du rätt vård från början, säger Johan Bratt.

För att förstärka kommer tre jour-läkarbilar att vara bemannade för att kunna göra besök i hemmet för att diagnosticera och behandla dygnet runt, även under storhelgernas svarta dagar, vilket innebär en utökning. Regionen pekar också på att samarbetet med kommunerna fungerar bra, vilket underlättar för att fler utskrivningsklara patienter lämnar akutsjukhusen, och kan tas emot av sina hemkommuner till helgerna.

Bemanningen är uppbyggd för att klara ett mindre tryck under julhelgen, som brukar innebära

ett mindre tryck på sjukvården, för att sedan utökas successivt med störst kapacitet under trettonhelgen.

– Även om det är en arbetstagarhelg med många röda dagar, så är det svårt att beräkna behovet. Vädret kan ju göra att det blir exempelvis ishalka, vilket leder till fler frakturer och ökar trycket på den ortopediska vården. Det kommer säkert att bli tufft, säger Johan Bratt.

Under jul- och nyårshelgen 2016-2017 nådde säsongsinfluensan sin topp tidigare än vanligt, vilket

sammanföll med storhelgerna. Många anställda vittnade om ohållbara arbetsförhållanden, och svårt sjuka patienter vårdades på akutmottagningarna i många timmar i väntan på vårdplatser, samtidigt som vårdpersonal beordrades övertid och vittnade om att de varken hann med matpauser eller toalettbesök. Efter helgerna sade stora grupper av anställda på sjukhusen upp sig i protest. Men enligt Johan Bratt finns i år inga tecken på en tidig säsongsinfluensa.

– Vi har hittills några enstaka fall i Stockholm, och vi tror att influensan kommer att nå sin kulmen i slutet av januari. Dessutom har vi ett bra vaccin i år som tar brett och täcker in flera stammar av influensaviruset, säger Johan Bratt. Fler äldre uppges också ha vaccinerat sig jämfört med tidigare år.

Anna Gustafsson
anna.gustafsson@dn.se

Därför blir tusentals som ska utvisas kvar i Sverige

SÖNDAG 15 DECEMBER 2019

Flera tusen personer med utvisningsbeslut är kvar i Sverige. En anledning är att det inte går att verkställa tvångsutvisningar till flera länder – bara de som kommer frivilligt tas emot.

– Det är väldigt lätt att hålla sig gömd i Sverige, säger gränspolischef Patrik Engström.

Förra året sa statsminister Stefan Löfven i en DN-intervju att ”de som har fått nej måste lämna landet, annars har vi ingen trovärdighet i flyktingmottagandet”.

I praktiken är det inte så lätt. Migrationsverket överlämnar utvisningsbeslut till polisen i de fall då en person inte lämnar Sverige frivilligt. Polisen får även ärenden från domstol och

kriminalvården om brottsdömda som ska utvisas.

I slutet av oktober fanns på polisens bord 17 554 så kallade öppna ärenden.

Polisen verkställer utvisningarna, det vill säga ser till att en person som ska lämna landet verkligen gör det. Ibland sker det med eskort.

Men en person med utvisningsbeslut kan bli kvar i Sverige. Gränspolisen ser stora problem med utvisningar till länder som inte tar emot icke-frivilliga återvändande.

Gränspolisen pekar särskilt ut fyra

länder som omöjliga att utvisa till med tvång: Iran, Irak, Somalia och Libanon. När det inte går att utvisa, förfaller också rätten att frihetsberöva. Den som hållits i förvar släpps. Brottsdömda i samma kategori släpps efter avtjänat fängelsestraff enligt samma princip.

Den sista oktober fanns hos polisen totalt 3 432 öppna ärenden om utvisning av personer till Irak, Iran Libanon och Somalia. Skälen till att länderna vägrar varierar.

– Vår bedömning är att polisen har uttömt möjligheterna till ett

icke-frivilligt återvändande till de här länderna. Det är nu en fråga för diplomatin och politiken, säger gränspolisens chef Patrik Engström i en intervju med DN. Alltså för regeringen?

– Vi talar inte om för regeringen vad den ska göra, men vi konstaterar att vi som myndighet inte kan göra något.

I Libanon finns särskilda svårigheter:

– Libanon har tagit emot miljontals flyktingar från Syrien och landet har historiskt dåliga erfarenheter av det internationella samfundets stöd för

flyktingmottagande. De tycker att Sverige är ett rikt land, och ofta rör det sig om personer som har bott länge här, säger Patrik Engström.

Många av de som har ett utvisningsbeslut till Libanon är inte medborgare där, men har haft uppehållsrätt. De är ofta statslösa palestinier, födda i Libanon, men utan medborgarskap. Den svenska återvändandesambandsman som finns i Libanon sedan ett knappt år har inte kunnat förändra det låsta läget, enligt polisen.

Vare sig polisen eller Migrationsverket har någon

komplett lista över länder som inte går att tvångsutvisa till.

En medborgare i ett land har rätt att vara där, men nekas de inträde är det svårt att göra något åt det, enligt Pål Wrange, professor i folkrätt vid Stockholms universitet:

– De här länderna bryter mot folkrätten. De har en plikt att ta emot sina medborgare. Att individen inte återvänder frivilligt är inget argument för staten att vägra.

Sverige kan göra lite annat än att försöka förhandla.

– Man kan ibland dra länderna inför domstol, men då krävs att de accepterar domstolen och domen. Man kan ibland hota med att indraget bistånd, säger Pål Wrange.

Svenska myndigheter försöker övertala personerna att lämna Sverige frivilligt, men incitamenten är få.

Också andra grupper av människor blir kvar i Sverige, trots beslut om utvisning.

Av polisens öppna ärenden gäller 11 741 efterlysta personer, människor som har avvikit och befinner sig på okänd plats, i eller

utanför Sverige. Om polisen inte får tips eller har andra indikationer på var de befinner sig, görs ingenting.

– Vi måste prioritera hårt. Det är väldigt lätt att hålla sig gömd i Sverige, säger Patrik Engström. I första hand utvisas ensamma män, brottsdömda och personer med fastställd identitet och klara resehandlingar. Ett avlägsnandebeslut preskriberas efter fyra år, och ärendet faller då ur polisens statistik. En person med ett preskriberat beslut har inte rätt att vistas i Sverige men kan söka ett nytt

uppehållstillstånd. Vad som sker med personer med preskriberade beslut som inte ger sig tillkänna vet man ofta inte. Antalet preskriberade ärenden väntas öka under 2020, då de ärenden som handlades under flyktingkrisen 2015 börjar löpa ut.

En stor grupp väntar på utvisning till Afghanistan. UD avråder just nu svenska resenärer från alla resor till Afghanistan på grund av säkerhetsläget, men Sverige utvisar fortfarande dit. Av polisens öppna ärenden gäller 4000 utvisningar till Afghanistan. Av dem prioriteras ensamma

män, medan barn och familjer blir kvar i Sverige. Under 2019 har antalet avvisningar från Sverige till Afghanistan ökat.

– Vi landar troligen på 400 för 2019. Målsättningen är att hålla eller öka tempot nästa år. Vi har sedan 2017 en sambandsman i Kabul, som undersöker förutsättningarna också för icke-frivilligt återvändande av familjer, säger Patrik Engström.

Hur många som befinner sig i Sverige utan tillstånd finns inga tillförlitliga siffror på. För några år sedan uppskattades det av frivilligorganisationer till omkring

50 000, en siffra Patrik Engström säger att ”det inte finns några skäl att betvivla”. De som är kvar i Sverige utan tillstånd eller i limboläge saknar båda arbetstillstånd och flera andra rättigheter. En del försörjer sig på svartjobb, andra på kriminalitet eller genom nätverk, men risken att utnyttjas är hög.

Alexandra Segenstedt, senior policyrådgivare på Röda korset, säger att det är oerhört svårt att leva utan tillstånd i Sverige, oavsett om det är lätt att hålla sig undan myndigheterna.

– Det livet är oerhört utsatt. Vi möter många av dem, det är personer som inte har tak över huvudet eller mat för dagen. Vi ser att det humanitära behovet har ökat, säger hon.

Sanna Torén Björling

SÖNDAG 15 DECEMBER 2019

Fakta.

Antalet öppna ärenden som Polisen har hanterat (och som överlämnats från Migrationsverket, domstol och kriminalvård) har varierat mellan

drygt 19 000 år 2012 till drygt 17 500 november 2019.

Antalet efterlysta har varierat mellan 11 000 och 12 000.

Antalet lagakraftvunna beslut om avslag från Migrationsverket och Migrationsdomstolarna var den 8 december 9 336. Störst länder är Afghanistan (2 609), Irak (1 620) och statslösa (435).

Hittills i år har 100 personer rest frivilligt till Afghanistan.

Antalet förvarsplatser understiger behovet så mycket att gränspolisen anser att det hotar rättssäkerheten.

Källa: Polisen, Migrationsverket

Det finns inga tillförlitliga siffror på hur många människor som befinner sig i Sverige utan tillstånd, men en frivilligorganisation uppskattade för några år sedan siffran till cirka 50 000.

**”Min unge
vuxne son
retar sig på
allting jag
säger och gör”**

FREDAG 20 DECEMBER 2019

Sonen verkar kraftigt irriterad på sin mammas personlighet. Han himlar med ögonen och kommer med elaka kommentarer. Att prata om det

**har inte fungerat, och
familjesamvaron blir konstig.
Nu gruvar mamman sig inför
helgerna.**

?Fråga: Jag skriver till er inför julhelgen eftersom jag har en son som jag får ont i magen när jag tänker på. Egentligen är han en ”drömson”, duktig, trevlig, redan framgångsrik. Jag är otroligt stolt över honom och hans påbörjade vuxenliv. Allt kunde vara så bra. Men vad jag än gör verkar jag gå honom på nerverna. Det började under tonåren, vilket var naturligt då, men har sedan dess tilltagit i styrka.

Jag är en ganska spontan person och har många vänner. Folk skulle nog kalla mig färgstark och kanske tar jag mycket plats. Däremot är jag absolut ingen auktoritär typ, jag är mer åt det avspända hållet och jag lägger mig inte överdrivet mycket i mina barns liv. Men mitt spontana sätt tycks reta gallfeber på honom. Jag ser hur han spänner sig för att inte fara ut mot mig, och det sipprar hela tiden ut små passivt aggressiva kommentarer, vilket gör mig jätteledsen. Han gillar verkligen inte min ”stil” kan man nog lugnt påstå. Han använder

alla härskarmetoder i boken för att visa det – himlar med ögonen, avbryter, korrigerar saker jag säger, och så vidare. Han försöker hålla god min när vi ses men det blir ansträngt och all familjesamvaro blir konstig. Jag sitter som på nålar och vågar knappt säga något, tar jag för mycket plats lämnar han rummet eller säger något taskigt. Helt enkelt – det är ohållbart.

Om jag försöker prata med honom så lyckas han få det till att ”allt handlar om dig” och blir avig och aggressiv, eller helt ointresserad och oförstående. Jag har en helt

annan relation till hans syskon, som också tycker att han är orättvis mot mig. Barnens pappa menar att det är en ungdomsgrej som går över och att jag ska försöka låta bli att ta illa vid mig. Vi tycker dock båda att sonen har utvecklat en skarp och inte så tolerant syn på både livet och andra människor.

Till saken hör att jag har en släkting som också är kritisk mot mig. Eftersom de nu är två som liksom gemensamt himlar med ögonen och tycker att jag är hopplös, så känner jag mig utanför i min egen familj. Min

släkting kan jag undvika, men min son? Som jag älskar? Jag vill att vi ska kunna umgås utan denna irritation som förgiftar allt.

Samtidigt kan jag ju inte krypa ihop och bli osynlig för att han ska acceptera mig? Jag vet ärligt talat inte vad ska göra med denna ”mamma-mobbning” som äldste sonen utsätter mig för.

Vad göra?

!Svar: Tack för ditt brev. Och vilket snårigt problem du tar upp! Inte minst som en stor del av konflikten verkar pågå under ytan och yttra sig indirekt. Jag ska svara så gott jag kan. Till att börja

med vill jag påstå att du inte är ensam om att ha blandade känslor för ett vuxet barn. De senaste decennierna har forskare intresserat sig för att relationen mellan föräldrar och vuxna barn ofta präglas av ambivalens. Att positiva och negativa känslor förekommer samtidigt. Men ni verkar ha lite mer bekymmer än genomsnittsfamiljen. Eller som du själv skriver: det är helt enkelt ohållbart.

Kort sammanfattat upplever du att din son beter sig illa mot dig, men inte mot andra. Du tror att det kan bero på att han ogillar din

stil, snarare än något du gör fel. Det kan också finnas ett inslag av mobbning, eller vilja att trycka ner dig, som blir särskilt framträdande tillsammans med en släkting. När du försöker prata med sonen om problemet blir han arg eller ointresserad. I den här beskrivningen låter det som om sonen bär en rätt stor del av skulden. Han gör fel och du är bara dig själv, vilket andra i familjen åtminstone delvis bekräftar. Problemet med det perspektivet är att det sällan leder framåt, även när det är en sann beskrivning av förhållandena.

I stället brukar det vara mer hjälpsamt att utgå från ett relationsperspektiv – prata om bådas beteenden och förstå hur ni påverkar varandra. Till exempel så här: Du tror att han ogillar din stil, vilket pyser ut som negativa beteenden. Vad tycker du om hans stil? Eller din släktings stil? Å ena sidan uttrycker du kärlek och beundran, å andra sidan beskriver du en rad negativa egenskaper hos sonen. Det är kanske ett uttryck just för ambivalens i relationen som jag nämnde innan, som forskning visar ofta uppstår just som följd av att föräldrar och barn

har olika syn på livet. Ambivalenta känslor brukar vara svåra att dölja. På ett eller annat sätt pyser de ut i tonfall, miner eller kroppsspråk. Jag påstår inte att du beter dig lika illa som din son, men att det blir lättare att finna lösningar ju mer du uppmärksammar era ömsesidiga beteenden.

Hur kan du undvika att sonen ska känna sig anklagad och bli arg när du försöker prata om det? Med utgångspunkt från relationsperspektivet skulle inledningen på ett samtal kunna vara: "Jag har varit nervös inför

julen. Jag är också nervös nu, eftersom jag är rädd för att säga fel saker. Det enda jag önskar är att få veta om du vill att jag ska ändra mig på något sätt. Om du vill att jag ska sluta göra något som stör eller irriterar. Jag vill verkligen försöka ändra mig i så fall ..." Nyckeln är att helt avstå från att prata om hur han är eller vad han gör. Prata enbart om din del i relationen, vad du känner och kan göra.

Är det inte att lägga sig väl platt? Kan inte en alltför undergiven hållning snarast väcka mer mobbarbeteenden från sonen?

Tanken är inte att du rakt av köper alla hans förslag eller tar på dig all skuld. Om han skulle komma med omöjliga eller orättvisa önskemål får du lugnt be honom om fler förslag. Förklara att du ska göra ditt bästa för att möta hans önskemål, men att du kanske inte håller med om allt eller klarar det till hundra procent.

Det sättet att kommunicera fungerar förstås inte alltid. Och ibland handlar första steget mot en bättre relation inte alls om att sluta göra vissa saker, utan om att börja göra något. Prata mer om

saker som du vet att han trots allt gillar, försök hitta sammanhang som du vet fungerar bättre (eller mindre dåligt). Kort sagt: försök skapa förutsättningar för att ni ska få några fler bra stunder tillsammans de gånger ni ses. Det kanske känns helt omöjligt mot bakgrund av hur han brukar bete sig, men om du lyckas bryta några vanor eller mönster kan förutsättningarna i vart fall bli lite bättre. Det kanske till exempel är lika bra att skippa middagen med hela släkten och försöka skapa tillfällen för umgänge på tu man hand.

Att börja ”göra trevliga saker tillsammans” kan verka ha små chanser att påverka ett komplext relationsproblem. Men det finns en anledning till att det utgör en grundläggande ingrediens i både familje- och parterapi. En relation kan behöva vaccineras med några ljusglimtar innan det ens är lönt att försöka närma sig de områden som skaver. Situationen du beskriver är som sagt snårig. Fast jag tycker ändå att det finns anledning att vara hoppfull. Dels kanske din man har rätt i att sonen kommer att växa ur det. Dels skriver du inget om

att sonen har egna barn än. Det om något brukar påverka relationen mellan föräldrar och barn. Så låt oss hoppas att ni på ett eller annat sätt kan få en mer harmonisk relation, trots era skilda personligheter och med eller utan barnbarn. God, eller i vart fall lite godare, jul önskar
På forster.se/referenserdecember finns länkar till forskning som rör svaret.

Martin Forster

Ensam på julafton? Här är 10 saker att göra i Stockholm

MÅNDAG 23 DECEMBER 2019

Julafton är för många en högtid för släktingar och vänner. För dem som inte har någon att umgås med den 24 december finns det dock saker att göra.

DN har sammanställt 10 olika aktiviteter som äger rum på julafton i Stockholm.

1. Nordiska museet 10.00–17.00, Djurgårdsvägen 6–16, Stockholm. Gratis. Nordiska museet har öppet på julafton, med fri entré. Bland annat har man öppet hus i Lekstugan och långdans runt julgranen.

2. Julspel och julgröt 12.00, Skärholmens kyrka, Bodholmsplan 1, Stockholm. Fri entré. Barnkörer, solister och musiker uppträder. 23.30 äger sedan en midnattsmässa rum.

3. Levande julkalendern i Gamla stan 2019 11.30, Svartmansgatan 6, Stockholm. Gratis. Varje dag under december har ett fönster öppnats i Gamla stan för en 15 minuter lång föreställning.

Klockan 11.30 öppnas fönstret på julafton.

4. Jul på Skansen 10.00–14.00
Djurgårdsslätten 49–51,

Stockholm. 60–80 kronor.

Skansen har rabatterat pris på julafton med flera stugor öppna och djur som matas.

5. Harry B James Annual
Christmas Party 21.00–03.00,
Kungsträdgården 6, Stockholm.

Fri entré före 21.00, därefter 80 kronor. Harry B James anordnar vad man kallar för en stenhård fest fram till klockan 03.00.

6. Julafton på Judiska museet 12.00–14.00, Själagårdsgatan 19, Stockholm. Fri entré. På julafton kan du i synagogan dricka glögg, se den gamla synagogan och tända ett chanukkaljus.

7. Into's X-mas Bash på Bar Brooklyn 22.00–03.00, Hornstulls strand 4, Stockholm. Fri entré. Beskriver sig som julaftons smutsigaste firande.

”Sjuttiotalsflum, indiepopsgråt, smutsrock, dödspunk, emojazz

och avgrundsgoth”, kommer bland annat spelas.

8. Knytkalas på Hökis visrum 12.00–20.00, Hökarängsplan 3, Stockholm. Fri entré. På Hökis visrum arrangeras en dag med musik, soppa, fika och knytkalas där deltagande uppmanas att ta med något att bjuda på.

9. Julafton på Fryshuset 12.00–16.00, Mårtensdalsgatan 6, Stockholm. Fri entré. Fryshusets firande involverar jullunch, julklappar, lekar och gemenskap och finns till för alla åldrar.

10. Jullunch för ensamma 11.00–14.00, Malmgårdsvägen 63A,

Stockholm. Fri entré.

Hörselskadades förening i Stockholm arrangerar julbuffé. Föranmälan krävs, se hrf.se/stockholm.

Hugo Ewald

hugo.ewald@dn.se

**Trots
auktoritärt
motstånd
ligger det
bästa**

**fortfarande
de framför
oss**

TISDAG 24 DECEMBER 2019

Det är inte svårt att se varför liberalismen blivit impopulär när man läser Ivan Krastev och Stephen Holmes bok "Ljuset som försvann".

I Öst- och Centraleuropa var drömmen att bli som väst, att få konsumtionsmöjligheterna som följer av decennier med marknadsekonomi och ett pålitligt och utbytbart styre via demokratin. De unga och försigkomna tog saken i egna händer. Bästa sättet att leva som i väst var förstås att flytta dit, inte minst genom EU-medlemskapet öppnades många dörrar. Kvar i länder med dramatiskt minskande befolkning satt föräldrar och äldre vars erfarenheter och prestationer skett inom ett kommunistiskt

system som rostade ihop och föll samman utan strid. Därför var de yngre generationerna om möjligt ännu mindre intresserade av vad deras föräldrar och mor- och farföräldrar hade att föra vidare. De senare satt dessutom med uppdraget att som ansvariga för politiken försöka imitera marknadsdemokratierna i väst – ett väst som genom att vara förlaga och facit alltid kunnat hitta brister att slå ner på i öst. Till råga på allt gav väst rekommendationer och ställde krav som inte nödvändigtvis var

särskilt populära bland ländernas väljare.

Den auktoritära populistiska motreaktion som inte minst förkroppsligas av Ungerns premiärminister Viktor Orbán är ett brott med denna "imitationens epok" som präglade tillvaron efter 1989. Genom att ta över nationella symboler, upphöja sig till folkets röst och när det passar lyfta Ryssland och Kina som föredömliga styren har Orbán vänt på spelplanen.

De liberala västdemokratierna beskrivs nu som svaga och farliga för sig själva, en modell man

absolut inte vill imitera.

Finanskrisen, den efterföljande eurokrisen och svårigheterna att ta emot flyktingar som kulminerade 2015 har förstärkt hjälpt retoriken på traven. Men som framgår ovan har den växande motviljan mot väst och dess liberala modell också sin historia och sina syften: En historia av att aldrig vara bra nog i överlägsna västländers kritiska blick och ett syfte som egentligen inte är att kullkasta väst utan att hindra de ungerska ungdomar som överväger att flytta dit.

Krastev och Holmes ställer här sårade nationella känslor mot en kosmopolitisk liberalism vilket förstås är ett tacksamt motsatspar, men man ska minnas att det långt ifrån alltid är liberalismen som varit de öst- och centraleuropeiska ländernas motpol. Tvärtom, EU:s krav på Estland i medlemsförhandlingarna blev exempelvis att införa tullar och regleringar för deras avreglerade jordbruk, och när Frankrikes Emmanuel Macron vill införa minimilöner på EU-nivå är förstås avsikten att motverka konkurrens

och företagsflyttning till länderna i öst. När det kommer till kritan är facit väst, inte liberalismen. Och även i väst har stödet för liberalismen i bästa fall varit ljummet. Krastev och Holmes har en intressant hypotes också kring detta. Liberalismen bygger på pluralism och konkurrens och var inte lämpad att bli lämnad som ensamt ideal efter kommunismens frånfälle. Visst upplevde liberala tankar en renässans under åren kring 1989, men också i väst fanns ett betydande motstånd. Entusiasmen för specifika

liberaliseringar var alltid begränsad, i breda grupper mera accepterade som något nödvändigt – och för akademi och kulturliv har liberalismen varit en ständig måltavla för kritik. Även västländer har tummat på de liberala idealen om mänskliga rättigheter, som när människor kidnappades, torterades och fängslades utan rättegång under kriget mot terrorismen. Reformtakten stagnerade också relativt tidigt, det senaste världsomspännande handelsavtalet är från 1995. Många hälsar även här den

auktoritära populismen i dess vänster- och högervarianter. Kanske bör även liberaler välkomna den politiska konkurrensen. Redan John Stuart Mill argumenterade för att tankar som inte ifrågasätts riskerar att stelna. Åsiktspluralismen är bara en av många dynamiker i det liberala samhället som är avsedd att levas och utvecklas, inte bara hyllas i högtidstal. Liberalismen behöver i dessa mörka tider formuleras på nytt, utifrån erfarenheterna av vad som gått fel och kan göras bättre. Då kan de

bästa dagarna ännu ligga framför oss.

Mattias Svensson

mattias.svensson@dn.se

**”Låt oss i jul
glädjas åt att
mycket går åt
rätt håll”**

TISDAG 24 DECEMBER 2019

DN. DEBATT 20191224

**Det är inte svårt att få känslan
att världen går mot sämre tider:
konflikter med Kina och
Ryssland, falska nyheter,
instabila presidenter och
förgripliga filmproducenter –**

för att inte tala om global uppvärmning. Men det stora flertalet människor i världen har det bättre i dag än för 20 år sedan och långt bättre än sina far- och morföräldrar, skriver barnläkaren Jonas F Ludvigsson.

Gång på gång återkom Hans Rosling till det i sin sista bok: Den extrema fattigdomen i världen minskar. Allt färre människor lever på mindre än 2 dollar per dag. Dessa extremt fattiga var 1,9 miljarder år 1990, men är i dag en tredjedel så många (650 miljoner). Den extrema

fattigdomen minskat drastiskt sedan 1980-talet, inte bara i Kina och Östasien utan i Afrika, Latinamerika, och Mellanöstern. Färre människor svälter också. International food policy research institute visar att tillgången på mat har ökat eftersom det så kallade "global hunger index" minskar. I mindre länder som Ukraina, Turkiet och Peru har tillgången på mat ökat, men också i större länder som Brasilien och Kina. Generellt har tillgången ökat i Afrika, Mellanöstern, Latinamerika och Sydostasien.

I takt med att hälsa och tillgången på mat förbättrats ökar också medellivslängden. Familjen Roslings webbsida Gapminder visar hur medellivslängden i stora delar av världen pendlade kring 30–35 år fram till slutet av 1800-talet. Det fanns skäl till att tusentals och åter tusentals svenskar emigrerade till Amerika. Så sent som 1914 köpte min egen farfar en biljett till Amerikabåten i sitt sökande efter ett drägligare liv.

Men under 1900-talet hände något. Kurvorna pekade uppåt och människor levde allt längre. Alla

kan förvisso inte förvänta sig att leva till 85 år som i Japan och Singapore, men i många länder har den förväntade livslängden fördubblats. I ytterst få länder har invånarna numera en förväntad livslängd under 50 år. Noterbart är också att medellivslängden i många av världens fattigaste länder fortsätter att öka.

Den ökade medellivslängden beror i hög grad på en allt lägre barnadödlighet. Både 1900-talet och 2000-talet har faktiskt varit barnens århundraden. Visst möter jag som barnläkare svårt sjuka barn även i Sverige, men dödsfall

bland barn är ovanliga. Den överväldigande majoriteten barn födda i Sverige och Europa får uppleva sin 18-årsdag. Vid 1990-talets början dog fortfarande vart tionde barn i världen under sina första fem levnadsår. I dag har den siffran halverats. Samtidigt har förlossningarna blivit säkrare för mor och barn. Gravida kvinnors dödlighet i barnsäng minskar. I Afrika dog 1990 en av tio kvinnor som födde barn. Även denna siffra har halverats. Faktum är att risken att dö i samband med förlossningen har minskat även i

Europa de senaste 30 åren, från redan låga nivåer. Även vid sidan av mat och direkt överlevnad har livet blivit bättre för många. Barnarbete minskar, inte minst barns deltagande i hälsovådliga arbeten. Den internationella arbetsorganisationen (ILO) har beräknat att det fanns närmare 250 miljoner barnarbetare i åldrarna 5–17 år i världen år 2000, varav 170 miljoner arbetade inom hälsovådliga yrken. Båda dessa siffror har minskat med cirka 40 procent under 2000-talet. Men mer kan förstås göras

genom att vi uppmärksammar problemet. Den indiska cricketstjärnan Sachin Tendulkars tweet om det omfattande barnarbetet i sitt hemland fick många indier att skruva på sig, men också att försöka göra något åt problemet. Även vi i Sverige kan göra mer. Som konsumenter kan vi agera genom att sätta press på butikskedjor och producenter för att få bort barnarbete. Mycket arbete återstår, men vi är på god väg mot en värld där barndom är skolgång snarare än fabriksarbete.

De senaste årens stora satsningar på att få fram malariavaccin är välkomna inslag. Jag hoppas få se ett verksamt vaccin under min livstid. Ännu är vi inte där, men faktum är att vi med mycket små medel redan lyckats förhindra många malariafall de senaste 20–30 åren genom att förse människor med myggnät mot malaria. WHO har beräknat att antalet malariafall minskat med mer än 40 procent i Afrika sedan 2000. Det är en dramatisk minskning som ska ses i ljuset av att malaria förekommer främst i Afrika söder om Sahara och att

det är den del av världen som haft svårast att nå ekonomisk tillväxt. Andra sjukdomar som blivit mindre vanliga de senaste decennierna är flodblindhet (oncocerciasis) och guineamaskinfektion, men även aidssituationen har på många håll blivit bättre.

När jag som ung läkarstudent på 1990-talet besökte Tanzania träffade jag varje dag människor som insjuknat i aids. Det var oroliga tider. Jag minns tidskriften Tempus förstasida om aids som fick mig att rysa: Aids var den nya pesten. Boken "How

to survive a plague" av David France skildrade undergångsstämningen i staden New York där 100 000 människor dog av sjukdomen på 80- och 90-talen. Forskning och preventiva insatser har förvisso ännu inte eliminerat aids, och vi har inget botemedel, men ökningen av antalet aidssjuka har bromsat in. Få ser i dag aids som ett existentiellt hot mot mänskligheten. Malaria, oncocerciasis, guineamaskinfektion och aids – vi har helt enkelt blivit allt bättre på att hantera infektionssjukdomar.

Svenskarna röker mindre! Det är inte bara det att dåtidens filmproducenter kanske tyckte att det var coolt med rökning som gjorde att man som tittare ser skådisar i 50-talsfilmer tända en cigg litet då och då. Det var helt enkelt vanligare att röka för 60–70 år sedan. Sverige har haft varningstexter på cigarettpaket sedan 1977. Reklam för tobak är förbjuden sedan 1993. Förbudet mot rökning på bland annat busshållplatser och lekplatser kommer troligen att minska rökningen ytterligare. Förvisso har snusning ökat något i Sverige,

men även om man lägger ihop rökning och snusning är dagliganvändarna klart färre både bland män och kvinnor jämfört med 1980-talet. Mindre rökning leder till stora hälsovinster för individen och för samhället, och det är bara en av många positiva nyheter.

Gängkriminaliteten till trots har svenskarnas närmiljö, sett över lång tid, blivit betydligt säkrare. Krigen i Europa har blivit färre och färre. Även våldet i vårt samhälle har minskat. Manuel Eisner, kriminolog vid Cambridge university har visat hur antalet

mord per capita i Skandinavien minskat med över 90 procent sedan 1500-talet.

I det större perspektivet har 1900-talet varit det kanske våldsammaste seklet i mänsklighetens historia. Två atombomber markerade slutet på andra världskriget, men även på kärnvapenområdet kan ljus skymta. Sipri, Stockholms internationella fredsforskningsinstitut, skriver i en rapport (17/6 2019) att antalet kärnstridspetsar minskade mellan 2018 och 2019. Att antalet går ner är förstås inte allt, men

det är i alla fall ett steg i rätt riktning och jämfört med 1980-talet har antalet kärnvapen minskat med uppemot 80 procent. Den rädsla för total utplåning som jag och många jämnåriga bar på under 70- och 80-talen, när nyheterna pratade om stormakternas terrorbalans, känns inte längre lika påtaglig. Även om utmaningarna i dagens samhälle är stora finns det starka motkrafter. Under de sista hundra åren har allt fler människor lärt sig att läsa och andelen människor som lever i demokratier har ökat kraftigt. Med bättre hälsa bättre

utbildning och minskad
fattigdom, står mänskligheten
bättre rustad för framtiden än
någon gång tidigare.
God Jul!

Jonas F Ludvigsson, barnläkare
vid Örebro universitetssjukhus
och professor vid Karolinska
institutet

De flyttar till Sverige på jakt efter en svunnen tid

ONSDAG 25 DECEMBER 2019

**Att nostalgi kan vara trevligt vid
julbordet håller de flesta med
om. Men skulle du vara redo att
flytta utomlands för att
återuppleva barndomens
landskap?**

**Det har många nederländska
invandrare i Sverige gjort,
enligt en avhandling.**

”I Hällefors i Bergslagen finns det 400 sjöar, nästan en för varje invånare. Dessutom gäller allemansrätten.”

Citatet från Hällefors näringslivschef är naturligtvis en överdrift, men han sätter ändå fingret på varför många från Nederländerna vill flytta till Sverige.

I Nederländerna delar 17,1 miljoner invånare på en yta som är mindre än Jämtlands. Ungefär

hälften av dem bor på en femtedel av ytan.

Näringslivschefen citeras i en doktorsavhandling av Marco Eimermann, forskare i kulturgeografi vid Umeå universitet och själv född i Nederländerna. Han har intervjuat ett tjugotal nederländska familjer som flyttat till Sverige.

Till skillnad från invandrare från många andra länder väljer nederländare att inte bosätta sig i storstäderna, utan på landsbygden. Många har växt upp i kranskommuner nära

storstäderna Amsterdam, Rotterdam och Haag.

– När de var barn hade de nära till naturen. De bodde lantligt med kossor omkring sig. Det var de områdena som sedan urbaniserades snabbast, säger Marco Eimermann.

Det som framträdde starkast i hans intervjuer var just nederländarnas längtan till en svunnen tid och plats – nostalgi. De målade upp en romantisk bild av den svenska landsbygden.

– Jag skulle uppskatta att de fattade beslutet att flytta till Sverige till 50 procent på basis av

nostalgi. Resten handlade om att hitta ett billigt hus, jobb och en skola för barnen, till exempel. Dessutom hade många upplevt att kriminaliteten ökat i Nederländerna och ville uppleva samma trygghet som förr. De ville också lämna det hektiska arbetslivet och ägna mer tid åt familjen. Flera strävade också efter att kunna leva mer ekologiskt hållbart genom flytten. Alla var inte nöjda med det nya livet. Landskapet motsvarade visserligen förväntningarna, men det sociala livet visade sig vara svårare.

I Sverige bor i dag över 12 000 personer som är födda i Nederländerna. De flesta har invandrat på 2000-talet. Marco Eimermann tror att ”nostalgi-invandringen” kommer att öka i framtiden.
– Sedan är det inte alla som stannar. Många har flyttat vidare till Norge eller södra Sverige från de områden jag har undersökt.
Bille Sirén

”Sluta skjutsa – då hjälper du barnen att röra sig varje dag”

TORSDAG 26 DECEMBER 2019

DN. DEBATT 20191226

Betydelsen av att gå, cykla eller ta kommunala färdmedel i städer är nästan bortglömt i debatten om barn och ungdomars dåliga fysik. Ju mindre vuxna skjutsar, desto

mer tid får de också själva att röra på sig, skriver sjukgymnasten Anna Hafsteinsson Östenberg.

Enligt Världshälsoorganisationen WHO rör sig svenska barn minst i Norden. Totalt är det 80 procent av alla barn som inte når upp till den rekommenderade dagsdosen på 60 minuters fysisk aktivitet. Sorgligt nog är det inte första gången vi hör siffror som dessa. Att svenska barn rör sig för lite är något som vi redan vet och bör oroa oss över. Nu är siffran nere på 20 procent. Det är alltså endast ett barn av fem som når upp till de

rekommenderade 60 minuterna per dag trots att föreningsidrotten i Sverige är levande. När sådana siffror presenteras är ofta samhällets förslag att vi behöver mer idrott i skolan – vilket är rätt – och att vi måste satsa på bättre gång- och cykelvägar – även det är riktigt. Men vi behöver fundera på hur vi ska använda den utökade idrotten och de nya cykelvägarna. När det gäller bildning diskuteras om dagens barn och ungdomar har mindre bildning än tidigare generationer. Man talar om att skolan sviker ungdomar som vill bilda sig och till exempel vill lära

sig de antika språken som grekiska och latin. Får de ingen möjlighet till en grund i dessa ämnen kan de inte heller gå vidare och studera dem på en högre nivå. En parallell kan dras mellan intellektuell och fysisk bildning. Får man inte möjlighet under uppväxtåren att skaffa sig en fysisk bildning blir det svårt att få in sina 60 minuter om dagen och i förlängningen fortsätta utvecklas inom både motions- (samhällsviktigt utifrån hälsoperspektiv) och tävlingsidrott (kanske samhällsviktigt utifrån underhållnings- och

sammanhållningsperspektiv). Vi skulle kunna påstå att i all slags bildning behöver man ha en grund att stå på för att de mer avancerade nivåerna ska bli begripliga och hanterbara oavsett om det rör sig om intellekt eller fysik.

Många studier har undersökt barn och ungas och rörelsevanor och de flesta har funnit någon form av positiv koppling mellan fysisk hälsa, skolprestation och välbefinnande och rörelse. Vi skulle kunna vara överens om att rörelse i grunden är något som är bra för oss. Men om vi nu tänker

att vi inte bara talar om rörelse utan om rörelsebildning för att sedan kunna gå vidare, måste vi inte då först ha en grund och sedan en plan för vilken slags rörelse vi tränar på? Är det inte lika viktigt att ha en grundutbildning för kroppen som för intellektet?

Hur kan vi då ge barn och ungdomar en stabil grund att stå på vad gäller fysisk bildning? För att kunna få en god grund i fysisk bildning behöver man precis som vid läsinlärning träna, träna och åter träna. Det är vid läsinlärning inte tillräckligt att läsa texter

enbart i skolan, utan man behöver dagligen träna på läsning i olika sammanhang. För att få en kropp som fungerar och är användbar behöver man träna på att använda kroppen i olika situationer och utmana den. Vi behöver få en grund med hjälp av hemmet, fritiden och skolan. Idrottsämnet har i Sverige fört en tynande tillvaro de senaste 20 åren, men har nu fått ytterligare 100 timmar som kommer att fördelas mellan mellanstadiet och högstadiet. Vi behöver ämnet idrott och hälsa för att ge alla lika möjlighet få grunderna i fysisk bildning. Kan vi

sedan i samarbete med hemmet och den ideella idrotten se till att grunden blir ännu stabilare att stå på vore det fint. Men skulle vi sträva efter att låta lärare på ideell basis lära våra barn och ungdomar de grundläggande kunskaperna inom kärnämnen i skolan? Nej, det skulle vi inte. Men detta är just vad vi gör vad gäller fysisk bildning då ämnet idrott och hälsa inte har möjlighet att avsätta tillräcklig tid för fysisk bildning. Största delen av aktiviteten är den som utförs på fritiden i ideella föreningar. Barn och ungdomar med läs- och

skrivsvårigheter får ofta hjälp via olika hjälpmedel eller extra undervisningstimmar för att få en grund att stå på. Var finns den hjälpen för de barn och ungdomar som inte når målen i sin fysiska bildning?

Hemmet har även det ett stort ansvar. Men vuxna i Sverige rör sig ännu mindre än barn och ungdomar. Vi vet att barn och ungdomar tillbringar mer tid framför en skärm och den långsiktiga konsekvensen av detta är att vi är på väg mot ett ökat stillasittande vilket i sig medför en ökad risk för sjukdom. Vi behöver

låta barn och ungdomar få som vana att naturligt röra på sig i vardagen och inte bara under träningstid då vi vet att de flesta ungdomar slutar med aktivt idrottande i tonåren. Framlidne professor LM Engström vid GIH talade tidigt om uttrycket *habitus* vad gäller fysisk aktivitet, och det är just vad vi bör ta fasta på. Om vi kan få en grundläggande fysisk bildning i skolan tillsammans med den ideella idrotten är det fint, men i de flesta fall är det inte tillräckligt. Vi behöver ju öva, öva och åter öva. Skulle övningsfasen kunna vara

aktiv förflyttning? Aktiv förflyttning (gå, cykla, ta kommunala färdmedel i storstäder) är något som känns bortglömt i debatten om barn och ungdomars dåliga fysik. Aktiv förflyttning skulle kunna vara motsvarigheten till vad den dagliga läsningen gör för läsförståelsen och som gör att vi får en stabil grund i vår fysiska bildning. Vi ger barn och ungdomar en möjlighet till en hållfast kropp genom lågintensiv aktivitet – som läsning av en serietidning eller någon nyhetssida på mobilen jämfört

med en tyngre vetenskaplig text – men vi ger dem också något som inte kan köpas för pengar. Vi ger dem ansvar och frihet på en gång. Precis som när du knäcker läskoden och är fri att läsa vad du vill kan du när du tillåts knäcka rörelsekoden och förflyttningskoden bli fri på mer än ett plan. Aktiv transport kan inte ersättas med schemalagd aktivitet eftersom den innehåller en frihet, ett ansvar, en ansträngning, en förmåga att planera sin tid, transportera sin utrustning och är inte bara en fysisk aktivitet utan lika mycket

en samhällsfostrande aktivitet som förbereder oss för ett eget ansvarstagande.

Tänk om vi vuxna och samhället i stort kunde vara överens om att det är det dags för oss att ta vårt ansvar och premiera aktiv förflyttning och se dess fördelar i stället för dess få nackdelar och inte beröva våra barn och unga möjligheten att nå upp till den rekommenderade dosen av 60 minuters daglig fysisk aktivitet. Ytterligare en vinst med barn och ungdomars aktiva transport är att ju mindre vi vuxna skjutsar, desto mer tid får vi att ägna oss åt vår

egen fysiska och intellektuella bildning.

Anna Hafsteinsson Östenberg,
legitimerad sjukgymnast, fil dr,
lektor i idrottsvetenskap vid
Linnéuniversitet, förälder

Var tredje bryter mot djurförbud

FREDAG 27 DECEMBER 2019

En stor andel av de som får djurförbud fortsätter att ha djur, visar en sammanställning som SVT Nyheter har gjort.

När länsstyrelsen förra året kontrollerade 264 personer som fått djurförbud hade 100 av dem brutit mot förbudet – mer än var tredje person. Kontrollerna sker

slumpmässigt eller till följd av tips från allmänheten.

– Det är högt prioriterat från oss att göra kontroller mot folk med djurförbud. Men vi måste också väga av hur vi lägger våra resurser, säger Jenny Larsson, vid länsstyrelsen i Gävleborg, till SVT. Flera av dem som vanvårdar djur har gjort det i flera år och de är ofta svåra att stoppa.

TT

”Hur kommer jag i form med minsta möjliga ansträngning?”

FREDAG 27 DECEMBER 2019

”Lata L” vill komma i form och bli hälsosam – med minsta möjliga ansträngning. Är det bara en ouppnåelig önskedröm? Man kan komma

långt med små förändringar i vardagen, menar fysiologen Jessica Norrbom.

?Fråga: Hej! Jag är en lat och lite småtjock person i behov av hjälp. Jag önskar mig egentligen tre saker, i fallande ordning: Gå ned i vikt, öka min kondition och förbättra min hållning. Och så vill jag gärna lära mig att äta lite nyttigare!

Det senare faller ofta på tids- och fantasibrist för mig, jag kan liksom inga hälsosamma recept utan hamnar ideligen i situationen att klockan är mycket och familjen hungrig, varpå jag

snabbt svänger ihop någon onyttig gammal trotjänarrätt.

Eftersom jag är lat vill jag inte behöva jobba alltför hårt för att nå resultat, och heller inte behöva inrätta hela mitt liv efter kost och träning. Jag kan tänka mig att göra några få förändringar och vill att de ska kräva så liten ansträngning som möjligt och ge så stor effekt som möjligt.

Önskedrömmer jag? Är jag en typisk bortskämd "vill ha allting, här och nu"-millennial? Snälla, säg att det inte är så. Vänliga hälsningar,
Lata L

!Svar: Hej! Det var många frågor på en gång! Jag får det till fyra önskningar – att gå ned i vikt, få bättre kondition, förbättra hållningen och äta lite nyttigare. Du skriver också att du helst inte vill göra så många förändringar, men att de du fokuserar på ska vara effektiva. För att skapa en hälsosammare livsstil kan man komma långt med att göra små förändringar i vardagen som man kan hålla fast vid över tid. Fundera också på varför du vill göra en förändring och vad du vill uppnå. Har du ett tydligt svar på "varför" som känns viktigt för dig

kan det vara enklare att hålla fast vid de nya vanorna. Det gäller att ha lite tålamod och försöka fokusera på att skapa vanor som kan bli en naturlig del av din, och även familjens, livsstil och inte bara är en tillfällig lösning eller ett tvång.

Jag börjar med frågan kring hållningen. Vi människor gör ju i princip allt ”framför” vår kropp och det ställer stora krav på att rygg, bål, nacke och axlar är starka för att orka hålla oss uppe hela dagarna. Försök att växla mellan att stå, gå och sitta under

dagarna så att du inte är i samma position flera timmar i sträck.

Om du har ett höj- och sänkbart skrivbord på jobbet, se till att det är upphöjt när du går på eftermiddagen så att du börjar nästa dag stående. Tid för att sitta ner brukar ofta ges ändå under dagen.

Ta gärna korta pauser under dagen då du tänker lite extra på hållningen och gör några rörlighetsövningar. Häng gärna ett träningsgummiband vid din plats och använd det för att aktivera muskler i axlar och rygg. Kanske kan du engagera några

kollegor så att ni blir fler som sporrar varandra.

När det kommer till träning och att förbättra konditionen, eller bygga lite större muskelmassa, krävs det en viss ansträngning – det är svårt att komma ifrån. Men jag lovar att du får igen den investerade tiden och ansträngningen många gånger om. Att ha bra kondition och att vara stark är bra på så många sätt. Du kommer att må bättre, sova bättre, orka mer och så får du bättre hållning på köpet. Du behöver inte träna på gym utan kommer långt med att använda

din kroppsvikt som motstånd, eller enkla redskap.

Träningspassen behöver inte heller vara särskilt långa, men för att få effekt behöver du ta i så att du blir varm och andfådd och så att musklerna blir trötta. Ju mer du tränar, och ju högre intensitet du tränar på, desto större effekt kommer du att få av träningen. Försök att inte gå ut för hårt, utan trappa upp träningsmängden gradvis så att träningen blir en naturlig del i vardagen och något som du prioriterar och kanske till och med börjar längta till.

Kanske finns det ett utegym i närheten som du kan prova? Det finns också många appar eller träningsprogram på nätet som kan vara till hjälp för att komma i gång. Jag vill verkligen betona att all rörelse räknas. Blir det bara ett träningspass en vecka är det bättre än inget träningspass alls. Samma tänk kan man applicera på maten, att det inte behöver vara så krångligt. Nu vet jag inte exakt vilken typ av mat som du vanligtvis lagar, men jag tänker att du kan komma långt med att lägga till goda och näringsrika tillbehör i stället för att tänka att

du måste byta ut alla de rätter du är van vid att laga. Ett sätt kan vara att lägga till mer grönsaker till middagen. Det kan vara i form av råa grönsaker som kan skäras i bitar och läggas i skålar som alla får plocka ifrån, eller varför inte fräsa ihop broccoli, blomkål och zucchini som ett tillbehör eller helt enkelt värma en påse ärtor från frysen?

Har du lite mer tid någon kväll i veckan, passa på att laga dubbelt så mycket av en maträtt så att det räcker till två middagar som kan serveras med olika tillbehör.

Till sist, frågan kring viktnedgång.
Att ha en stor andel fett på
kroppen ökar risken för många
livsstilsrelaterade sjukdomar.
Behöver man gå ner i vikt för
hälsans skull är det bra att ha det
som ett långsiktigt mål och tyvärr
finns det bara ett sätt, det gäller
att göra av med mer energi än
man får i sig.

Återigen, fundera på varför du vill
göra en förändring och ta små steg
i taget. Lycka till med ditt
hälsoarbete!

Jessica Norrbom

Nu sätts hundar in mot råttorna

FREDAG 27 DECEMBER 2019

Råttproblemen fortsätter att öka kraftigt i Stockholm och nu sätts råtthundar in i kampen. Clara är en av råttsökhundarna som använts vid ett 20-tal tillfällen i år för att spåra råttor. – Hundarna har aldrig misslyckats, de har 100 procents hitrate, säger Peter

Bergqvist, regionchef Öst på Nomor.

Hittills i år har saneringsbolaget Nomor fått in cirka 6 600 råttanmälningar i Stockholm, vilket är nästan 1 000 fler än under hela förra året. Problemen ökar markant under årets kalla månader när råttorna söker sig till hus och källare för att hitta värme, vatten och föda.

– De senaste åren har det exploderat. Vi vet inte hur många fler råttor det handlar om, men anmälningarna bara fortsätter att öka, säger Andreas Olsson, operativ driftchef på Nomor.

Ökningen beror bland annat på att flera hälsofarliga bekämpningsmedel förbjudits de senaste åren. I veckan stoppade Kemikalieinspektionen det sista musmedlet som gått att köpa i handeln för privatpersoner. Myndigheten tvingades akut dra i nödbromsen efter larm från veterinärer om att ett stort antal katter dött efter att ha förgiftats av musmedel med alfakloros. Medlet får nu bara användas av professionella skadebekämpare och under strikt övervakning och kontroll.

– Det är bra att man får bort farliga gifter, men risken är att vi får en stor ökning av råttor de kommande åren. Ett annat problem är klimatförändringarna, om det blir varmare och mer gynnsamma förhållanden kan de lägga en extra kull, och då blir det fler råttor, säger Andreas Olsson. I våras använde företaget för första gången sökhundar för att spåra råttor. Resultatet var så överraskande positivt att hundar nu används allt oftare vid särskilt svåra spårningsfall. Hittills i år har råttsökhundar utnyttjats vid ett tjugotal gånger i Stockholm.

– Deras luktsinne är helt fantastiskt, det är helt otroligt. Vi har många digitala hjälpmedel men hundarna är mycket snabbare på att spåra djuren. De är ett mycket bra komplement och används för att leta upp boplatser och visa var råttorna tar sig in i lokalerna, så att vi sedan kan sätta ut fällor, säger Andreas Olsson. I höstas anlätades råttsökhunden Clara för att hitta ett misstänkt bo i en inredningsbutik i Stockholm. På en kvart lyckades hunden nosa upp råttan som skadedjursexperterna i tre

månader försökt att lokalisera, med både slagfällor och kameror. – Det handlar ofta om att hitta den sista smarta individen eller ett råttbo. Råttorna är både väldigt rädda och väldigt smarta. Vi ser ibland på film hur de sicksackar mellan fällor, då krävs det en hund med bra nos för möss och råttor att spåra dem, säger Peter Bergqvist. Många av hundarna vill gärna äta bytet också, men får i stället ett mjukisdjur att leka med efter förrättat verk. Ofta har man använt bekämpningsmedel som

gör att elimineringen av rättorna måste skötas av teknikerna.

Sökhundar används sedan några år tillbaka även framgångsrikt för att bekämpa vägglöss. Hundarna tränas mot olika doftprofiler och utbildas normalt sett för olika djur och ändamål.

Skadedjursexperterna tror att hundar kommer att användas alltmer i framtiden för råttbekämpning.

– Hundarna är helt klart ett jättefint hjälpmedel. Man kan spara både tid och pengar på att ta in råttsökhundar tidigare. Drygt 80 procent av råttproblemen kan vi

lösa själva. Men i många fall måste vi jobba hund och människa tillsammans. I vissa miljöer med stora ytor går det mycket fortare att ta in hunden, säger Peter Bergqvist.

Jessica Ritzén

jessica.ritzen@dn.se

Klassiskt motiv. Angie Thomas har skrivit den perfekta ungdomsbo- ken

LÖRDAG 28 DECEMBER 2019

Angie Thomas

"Min tur nu"

**Övers. Niklas Darke Natur & Kultur, unga
vuxna**

"Du kallar mig thug, jag bekräftar.
Det var väl det du ville höra?"

Berättarjaget Bri i Angie Thomas
nya ungdomsroman "Min tur nu"
drömmer om en hiphop-karriär
och försöker i sina raptexter driva
med de fördomar som finns om
henne, en brun tjej i hoodie från
stans fattigaste område. Det går
sådär och Bri känner sig allt mer
tvingad av vara den gangster alla
ändå tror att hon är.

En liknande identitetsproblematik har länge präglat den hiphop och rap-tradition som Bri skriver in sig i – i Sverige tidigt formulerad av The Latin Kings i rader som:

”Dom behandlar oss som djur, kriminella och inte smarta/bara för att vi är dom svartskallar dom älskar att hata./Dom anklagar oss för grejer vi inte gjort... än.”

Men motivet är också klassiskt i en viss typ av problemorienterad ungdomslitteratur, från det tidiga 1900-talets ligistpojkböcker, via 1970-talets långhåriga vandaler, till dagens ghettoskildringar, reflekterar ungdomar över den

subjektsposition som omvärlden tillskrivit dem. Ofta tvingas de anpassa sig till samhällets normer för att undkomma fördomarna och titt som tätt stannar samhällsanalysen vid det enskilda livsödet.

Angie Thomas drar motivet ett snäpp längre. ”Min tur nu” diskuterar rasism och segregation på ett fantastiskt mångfacetterat sätt. Jag uppskattar särskilt den förståelse för skillnaden mellan fördomar och rashat som läsningen ger. För många andra protagonister har det räckt med att byta klädstil eller klippa håret

för att passa in. Det funkar inte för Bri eftersom det är färgen på hennes hud som väcker hat. Hennes möjligheter till revolt är därmed mindre. Som Bris mamma uttrycker det: "Du har inte råd med den lyxen, Brianna!" Huvudpersonen i Thomas debut "The hate U give" irriterade många läsare på grund av att hon var så välartikulerad och duktig i skolan. Det är fint att se att Thomas har tagit till sig av kritiken. Bri fattar en lång rad dumma beslut, är bråkig och har befriande dåliga betyg. "Min tur nu" är på många sätt en inom sin

genre perfekt ungdomsbok. Min enda invändning rör slutet som är väl tillrättalagt. Niklas Darkes översättning är därtill riktigt bra. Han har behållit en del amerikanska slanguttryck och det funkar utmärkt. Romanen innehåller flera rimmade rap-texter som måste varit svåra att få till på svenska. De flesta av Bris rim sitter emellertid som ett smäck medan sämre konkurrenter låter precis så taffliga som de ska.

Lydia Wistisen

**Dan
Lucas: Så
kan
priserna
på**

**bostäder
stiga 2020**

ONSDAG 1 JANUARI 2020

Under 2020 är det mest troliga att bostadspriserna stiger svagt.

Men om avmattningen som syns i ekonomin utvecklas till en lågkonjunktur får säljare ställa in sig på fallande priser. DN:s Dan Lucas besvarar sex frågor om vad köpare och

säljare ska förvänta sig av nästa år.

1) Riksbanken höjde räntan i december och därmed är tiden med minusränta över. Kommer det att påverka bostadsmarknaden?

En viss psykologisk betydelse kan det ha i den meningen att den gör köpare medvetna om att räntor kan stiga.

Men den effekten är nog begränsad. I december 2018 höjde Riksbanken räntan från minus 0,5 till minus 0,25 procent och det påverkade knappast bostadsmarknaden.

Dessutom var tidpunkten för båda höjningar perfekt då de skedde när marknaden hade gått i jul- och nyårsdvala. När visningarna och affärerna kom i gång igen efter trettonhelgen i fjol, märktes ingen tröghet hos köparna som kan kopplas till räntehöjningen.

2) Hur blir det med bostadsräntorna? Kommer de att stiga under 2020?

Nordea och Handelsbanken höjde sina tremånadersräntor i mellandagarna. Men om det blir fler höjningar så blir de ytterst måttliga. Det har under det senaste halvåret skett en påtaglig

avmattning av konjunkturen och riksbanksledningen har i sin prognos ingen räntehöjning förrän tidigast i slutet av 2022. Det är faktorer som snarast pekar mot lägre räntor. Å andra sidan kommer bankerna att försöka så långt det går att behålla sina väldigt goda marginaler på utlåning till bostadsköp. Sammantaget skulle jag säga att det leder till räntor som inte kommer att avvika särskilt mycket från de som vi har i dag.

3) Hur blir det med bostadspriserna under 2020?

Svaret på den frågan måste bli en motfråga: Vilken del av Sverige talar vi om?

Ser man till Stockholm och särskilt innerstaden så ska man inte räkna med några stora prisökningar. Där är priserna redan så höga att de flesta köpare måste ha en befintlig bostad att sälja först, vilket givetvis begränsar mängden spekulanter. Gissningsvis kommer priserna där att följa löneutvecklingen men inte mer än så.

I centrala delarna av Göteborg kommer vi troligen att se samma

mönster, det vill säga svagt stigande priser.

Däremot kan det mycket väl bli hyggligt stora prisökningar på många andra håll. Malmö följer inte samma mönster som de övriga storstäderna och även i många andra större städer kan vi se en fortsatt press uppåt på priserna. Då handlar det främst om universitets- och högskoleorter och residensstäder, som Karlstad, Örebro, Jönköping och Umeå för att nämna några. Men en sak kan vi nog slå fast: perioden med generellt kraftigt stigande priser, som vi hade fram

till sommaren 2017, den perioden är över.

4) Vad är det som driver priserna uppåt då?

Främst bostadsbristen och de fortsatt låga räntorna. De gör att priserna kommer att fortsätta uppåt – med undantag för nybyggda bostadsrätter. Där får vi i stället räkna med fortsatt prispress.

5) Apropå bostadsbristen – hur blir det med byggandet?

Bostadsbyggandet nådde en toppnivå 2017 och har därefter fallit rejält. Under 2017 påbörjades byggandet av 64 000

lägenheter. Året därpå sjönk det till 53 000 och under de tre första kvartalen av 2019 hade antalet påbörjade bostäder fallit med 10 procent jämfört med motsvarande period 2018.

Det är svårt att sia hur det blir under 2020 eftersom det finns så många olika faktorer som kan påverka. Men det pekar för närvarande på att fallet fortsätter, om än i en mer dämpad takt.

6) Vad kan påverka din prognos?

Massor av saker. Det första och viktigaste är konjunkturen. Om den avmattning vi märkt av under

hösten blir djupare och går över i en lågkonjunktur med stigande arbetslöshet, kommer inte bostadspriserna att stå opåverkade. Vi får i det läget räkna med fallande priser, i varje fall på de orter som kommer att känna av lågkonjunkturen som mest.

En annan sak som får betydelse är vad ekonomer kallar för marknadspsykologi. Om räntehöjningen i december gör köpare mer tveksamma så kan det leda till prispress.

Å andra sidan vittnar mäklare om att utbudet sjönk under

senhösten. Det borde, allt annat lika, leda till högre priser.

En tredje faktor är politiken. Allt fler ekonomer och en del politiker ifrågasätter de hårda kraven på låntagarna, i synnerhet det skärpta amorteringskravet som infördes i mars 2018.

Skulle det ske lättnader i regelverket kommer det definitivt att ge bostadspriserna en skjuts uppåt.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se

Familjen behöver inte ”åka hem” längre – de är redan hemma

TORSDAG 2 JANUARI 2020

Många lämnar sin hembygd för att flytta till större städer för utbildning och jobb. Men en hel del återvänder när de får egna barn.

Helena Johansson Holmgren och Viktor Holmgren lämnade Stockholms innerstad och flyttade hem till Luleå.

Längta hem

Del 5.

Nostalgi och hemlängtan är känslor som många känner igen. Men att återvända hem, på riktigt eller i tanken, kan vara dubbelt. Det fina vi var med om går inte att återskapa och alla minnen är inte ljuva. Det här är sista delen i serien.

Tidigare artiklar publicerades 24, 25, 30 och 31 december.

Helena Johansson Holmgren och Viktor Johansson kommer båda från Luleå men hade bott längre söderut i nästan femton år, varav

de sista åtta i Stockholm. När de fick barn som började växa upp vaknade tanken på att leta sig upp mot hembygden igen.

För ett och ett halvt år sedan gjorde de slag i saken och flyttade från en lägenhet i Stockholms innerstad till en rymlig äldre villa i centrala Luleå.

– Vi har inte ångrat oss. Allting är lite enklare i en mindre stad.

Tempot är lugnare. Det är smidigare att ta sig till olika aktiviteter. Före flytten kändes det som ett stort steg, men nu i efterhand känns det som ett lyft.

Ett nytt kapitel i livet, säger Helena.

Viktor och Helena kände inte varandra under uppväxten i Luleå. Viktors stora intresse var hockey. Han gick på hockeygymnasium och spelade samtidigt för Luleå hockeys juniorer.

Helena flyttade efter gymnasiet till Linköping och utbildade sig till civilingenjör i industriell ekonomi. Hon bodde även utomlands i två omgångar.

– Jag hade en längtan att se världen. Det var en stark drivkraft för att ge mig i väg. Det är viktigt att komma i väg och få lite nya

perspektiv. Samtidigt har jag alltid känt att jag en dag kommer tillbaka.

Viktor hade egentligen ingen större längtan bort från Luleå. Det var hockeyn som förde honom söderut. Han har bland annat spelat för Karlskrona.

Helena och Viktor trivdes båda bra i förskingringen. Lärde känna nya vänner. Men varje jul och sommar åkte de var för sig hem till sin barndomsstad för att träffa familj och vänner.

Sommaren 2011 fann de varandra av en tillfällighet på Luleås stadsfest Hamnfestivalen. Viktor

hade precis lagt av med ishockeyn, hade ett tillfälligt jobb i Luleå och visste inte riktigt vad han skulle göra sedan.

Helena jobbade som konsult i Stockholm och var hemma på semester.

Viktor flyttade till Helena i Stockholm. I flera år trivdes de båda som fisken i vattnet i huvudstaden. De hade stort umgänge och njöt av utbudet av konserter, teatrar och restauranger.

Men när de så småningom fick barn förändrades deras blick. Det

livliga och stimulerande stadslivet var inte lika attraktivt längre.

– Det var ganska stressande att lära vår son att cykla runt Fridhemsplan bland alla stressade människor, cyklister och bilar, säger Viktor.

När barnen blev lite större lade föräldrarna alltmer tid på transporter till deras aktiviteter.

– Vi begränsade det ändå till en aktivitet per barn, säger Viktor.

De började också växa ur sin lägenhet på Kungsholmen. Skulle de köpa ett hus utanför stan och ha minst en timme till jobbet? Var

det värt det? Eller fanns det andra alternativ?

– Nej vi såg nog inte vår framtid i Stockholm längre, säger Helena. Under flera års tid besökte Helena och Viktor de näringslivsfrukostar som Luleås kommun och näringsliv arrangerade i Stockholm för att locka utflyttade Lulebor att återvända. De gick också på regionens årliga evenemang Hemlängtan i Stockholm, som hade samma syfte.

– Det var framför allt under dessa frukostar som vår hemlängtan växte. Vi fick reda på en massa bra

saker som händer i Luleåregionen. Att det fanns en framtidskänsla där som vi inte hade koll på i vår Stockholmsbubbla. Det finns jobb. Kulturlivet blomstrar och det är relativt lätt att hitta bostad. Man får jämförelsevis mycket för pengarna, säger Helena.

Ändå var det en tillfällighet som gjorde att paret till slut gjorde slag i saken. En dag kom det ut ett hus till försäljning i ett område i Luleå där de gärna ville bo.

De köpte huset, utan att ha något arbete ordnat. För ett och ett halvt år sedan gick flyttlasset tillbaka

till Luleå. De kände omedelbart att det var rätt beslut.

– Det är så mycket lättare att ha barn här. Det är lugnt och tryggt. De vågar mer och blir mer självständiga. Förskolan ligger två kvarter bort, men det kan ta en timme att ta sig hem. Det finns så många snöhögar på vägen att leka i, säger Helena.

Viktor säger att tröskeln är mycket lägre i Luleå för att ta sig för saker, både med barnen och för egen del. Allt är så lättillgängligt. Fem minuter bort med bil finns fina skidspår. Inte

mycket längre bort finns det fina sandstränder på sommaren.

– Barnen håller på med simning, fotboll, hockey, dans och gympa. Allt går att få ihop utan stress. I Stockholm fick vi begränsa det till en aktivitet i veckan per barn. Barnen hinner också få en mer kontinuerlig kontakt med sina far- och morföräldrar.

Viktor och Helena har många vänner som antingen bott kvar i Luleå eller liksom dem själva flyttat hem igen.

– Det är så roligt att kunna umgås med dem mer kontinuerligt. Det är mycket enklare att bjuda hem

vänner med kort varsel en vardagskväll här. Å andra sidan har vi vänner i Stockholm som vi saknar och som saknar oss, säger Helena.

När de tillfälligt besöker Stockholm ser de alltid till att träffa vänner. Något som krävde mycket planering när de bodde där med små barn.

Helena säger att hon nu uppskattar saker i hemstaden som hon inte tänkte på under uppväxten – som naturen, skogen och lugnet.

– I tonåren var jag mer ute efter att hitta någonting ”större”. Det

blir en ögonöppnare att komma hem igen, säger Helena.

Hon långpendlade den första tiden efter flytten till sitt arbete som flygmarknadsanalytiker på Swedavia. Sedan sonen Oliver kom för ett år sedan har hon varit föräldraledig. Till hösten hoppas hon kunna hitta ett nytt arbete i Luleå.

– Jag har full tilltro till att det finns spännande saker att ägna sig åt här i Luleå. Helst skulle jag vilja jobba med regional utveckling i någon form. Man blir ju ett slags ambassadör för Luleå när man bor på annat håll, säger hon.

Viktor har tillsammans med en kompanjon i Miami ett företag som förmedlar tv-rättigheter för sportsändningar. Han kunde ta med sig företaget till Luleå och har nu kontoret fem minuter från hemmet.

– Har jag möten i Stockholm tar det inte mycket längre tid härifrån än vad det hade gjort om vi hamnat i ett hus långt utanför stan där, säger han.

Vad är det bästa med flytten?

– Att man får så mycket gjort här. Det är inga ledtider att tala om. I Stockholm gjorde man en sak en

lördag och så hade den dagen gått, säger Viktor.

– Allt är så enkelt här. Jag känner en större livskvalitet och mer lugn och ro, säger Helena.

Tidigare åkte de alltid till Luleå för att fira jul. Då var ofta hela julen planerad i detalj för att hinna med allt.

– Det är jätteskönt att inte längre behöva åka hem över julen. Vi är ju redan här, säger Helena.

Även om de bott på andra platser under många år har det kanske ändå inte känts riktigt som hemma, tänker de nu. Det fanns alltid en dragning norrut.

Nu känner de sig på rätt plats.
– Det är bättre att vara hemma
och få åka bort än att vara borta
och åka hem ibland, säger Viktor.

Hans Arbman

hans.arbman@dn.se

Tomas Bergman

Fakta. Familjen Johansson Holmgren

Helena Johansson Holmgren,
civilingenjör och föräldraledig från
arbetet som
flygmarknadsanalytiker på
Swedavia.

Viktor Holmgren, mäklare av tv-
rättigheter för sportsändningar.
Barnen Walter, 5, Sally, 4, och
Oliver, 1.

Bor: Äldre villa i Charlottendal i
Luleå.

Statlig utredning ska förenkla för strandnära byggen – trots protester

FREDAG 3 JANUARI 2020

**En statlig utredning ska göra
det lättare att bygga
turistanläggningar vid vattnet.**

**Det väcker protester. I både
Motala och Karlstad har två
strandnära temaparker vid
Vättern och Vänern lett till
kritikstorm och flera
överklaganden.**

Den statliga utredningen tillsattes
i somras som ett resultat av
januariavtalet. Enligt direktiven
ska fler få bygga strandnära i
områden med lågt
exploateringsstryck, bland annat
för att underlätta för
besöksnäringen.

Men intrång i strandskyddet kan
väcka häftiga lokala opinioner.

I Motala planerar danska Lalandia ett stort vattenland vid Vätterns längsta sandstrand Varamon.

Kommunpolitikerna har sagt ja, men planerna har lett till flera hundra överklaganden.

I Karlstad vill Muminvärlden bygga en temapark för sina finländska troll på klipporna vid Skutberget, alldeles intill Vänern. Planerna har skapat en bitter strid och kommer med säkerhet att överklagas.

Vid båda etableringarna har kommunerna aktivt sökt upp exploatörer för att stimulera besöksnäringen. Både i Motala

och Karlstad har det startats föreningar mot projekten, med namn som Varamons vänner och Skutbergets vänner.

– Frågan har blivit väldigt infekterad. Det finns de som inte pratar med mig längre, säger Harriet Svensson i Varamons vänner.

Det förvånar inte Erik Lundberg som är forskare vid Handelshögskolan i Göteborg och föreståndare för Centrum för turism vid Göteborgs universitet.

– Det är jättevanligt att det blir ett lokalt motstånd, särskilt när det sker något stort som människor

tycker påverkar deras livskvalitet, säger Erik Lundberg som anser att branschen ofta glömmer dialogen med det lokala och bara ser till förutsättningarna för turismen. Andreas Andersen är koncernchef på Liseberg i Göteborg och har lång erfarenhet av internationell turismutveckling, bland annat som direktör och ordförande för den internationella branschorganisationen för nöjesparker, IAAPA. Nyetableringarna är få, särskilt i naturnära lägen.

- Den restriktiva hållningen i Skandinavien skulle jag säga att

man ser i hela Europa. I Tyskland är det väldigt svårt att etablera den här typen av projekt. Och i Frankrike blev nyss en jätteinvestering värd tre miljarder euro stoppad av miljöskäl. Bakom varje etablering ligger många utredningar.

- Det är siffrorna som styr. Att bygga där det finns naturvärden kan göra en redan komplicerad process omöjlig. Jag tror inte branschen har något egenintresse av att lägga den här typen av anläggningar på platser där de blir svåra att förverkliga.

I Danmark beslöt regeringen 2015 att ge dispens för strandskyddet på tio havsnära platser. Bara två turismprojekt ser ut att förverkligas.

Den danska regeringens uppluckring av strandskyddet mötte hård kritik. Danmarks naturskyddsförening har argumenterat att branschen skjuter sig i foten om den bygger hotell på de orörda stränder som är anledningen till att turisterna vill komma.

– Det har snart gått fem år och ingenting har blivit byggt. Kan vi inte bara enas om att det här var

en riktigt dålig idé? säger Nina Larsen Saarnak på den danska naturskyddsföreningen.

Börge Nilsson

riksnatverket@dn.se

Franska miljöprotester stoppade "Europa City"

I november stoppade den franska presidenten Emmanuel Macron ett stort nöjes- och shoppingcenter strax utanför Paris, efter protester från lokala miljöaktivister.

Anläggningen Europa City skulle bland annat innehålla en cirkus, en slalombacke under tak, butiker

och restauranger. Franska och kinesiska investerare var beredda att satsa tre miljarder euro.

Den franska presidentadministrationen betecknade, enligt nyhetsbyrån Reuters, projektet som föråldrat och inte i fas med medborgarnas strävanden.

Danmark gav tio strandskyddsdispenser vid havet. Den danska Venstre-regeringen öppnade i november 2015 för dispenser från strandskyddet för kustprojekt vid havet. Tio valdes ut. Kommuner och entreprenörer

fick fem år på sig att förverkliga sina planer. Projekt som inte klarat tidsramen kan ansöka om mer tid.

I dagsläget ser två av tio ut att genomföras. Ett av dem byggs av Lalandia, som också vill bygga ett vattenland vid Vättern i Motala. Den danska näringsministern kan efter en lagändring 2017 godkänna ytterligare 15 kustprojekt.

”Hur ska man egentligen prata med barn för att de ska lyssna?”

FREDAG 3 JANUARI 2020

Varför kan inte barn göra som man ber dem – första gången man säger till? Barnpsykologen Malin Bergström tipsar om

några strategier för att hantera barn som inte lyssnar.

? Fråga:

Varför kan barn inte låta bli att göra saker som man ber dem låta bli att göra, och hur ska man prata med barn för att de ska lyssna på vad man säger? Exempel: Man säger ”kan du sluta slå med skohornet på teven, den kan gå sönder”. Barnet *måste* slå typ tio gånger till. *Varför?*

Frustrerad småbarnsmamma

! Svar:

God morgon du frustrerade! Din fråga rymmer förstås igenkänning

för snart sagt alla föräldrar. Den rymmer också tillfälle för en utgjutelse om barns utveckling, så håll till godo:

Barn kan inte låta bli att göra saker som man förbjuder dem att göra eftersom repetition är en grundpelare i deras utveckling och inläarning. För att deras små outvecklade hjärnor ska rista in minnesspår krävs tusentals (bokstavligen) liknande eller snarlika erfarenheter. Därför dunkar de skohornet i teven tio gånger extra när vi säger stopp. Små barns hjärnor funkar förstås utmärkt på många sätt – de

reglerar andning och hunger minst lika bra som våra äldre varianter, läser elegant av känslöstämningar och ansiktsuttryck (inte minst hos föräldrarna), reagerar klockrent på möjligheter att skaffa lite uppmärksamhet till sin bärare och ger förvånansvärt rika möjligheter till kommunikation med tanke på att de ännu inte har tillgång till människans främsta kommunikationsmetod (det vill säga språket). Däremot är de delar vi brukar kalla sofistikerade fortfarande inte riktigt i bruk i små barns hjärnor.

För någon som är liten innebär det att sådant som vi vuxna vanligtvis använder våra hjärnor till, som att tänka, dra slutsatser utifrån våra erfarenheter, minnas, utöva impulskontroll, planera, förbereda oss och laborera med möjligheter, inte är möjligt. Den repetition som håller på att driva dig till vansinne är alltså i själva verket hjärngympa för att få lite blodflöde i de här otillgängliga hjärnstrukturerna hos ditt lilla barn. Ett blodflöde som så småningom kommer att få barnet att fatta galoppen direkt.

Och visst kan man tycka att det vore enklare om barn satt stilla och iakttog tills de mognat klart, men så funkar nu inte mänskligheten. Naturen verkar istället ha sett till att kroppen behöver involveras för att inläring ska ske, learning by doing som man brukar säga. Det, i kombination med behovet av de miljontals repetitionerna, gör föräldraskapet till det äventyr det ofta är. Att ditt barn inte lyssnar och lyder första gången kan du alltså ta som ett gott tecken. Ungen anar att det finns något minnesvärt i det du

säger där vid teven och framkallar en repetition för att kunna lära sig.

Hur ska du då prata för att barn ska lyssna? Tja, enligt resonemanget ovan verkar inlärningsituationen optimal precis som du beskriver den. Vill du pröva något annat är den lilla hjärnans sug efter din uppmärksamhet en variant att laborera med. Barn diskriminerar nämligen inte särskilt bra mellan positiv och negativ uppmärksamhet utan går igång oavsett valör.

Ett effektivt sätt att få små barn att sluta slå med skohorn på tv-apparater brukar därför vara att ignorera dunkandet, trola fram en ballong eller en rolig grimas och obemärkt låta skohornet glida ner mellan soffkuddarna medan barnet är upptaget med ballongen. Avleda alltså. Ignorera det du inte vill ska fortsätta (skohornet) och rikta uppmärksamheten mot något trevligare.

Men låt mig lägga till en sak – avledning och humor är suveräna strategier för att lösa kniviga situationer som inte är livsfarliga. När det gäller trafiksituationer

eller våld, som att kuta rakt ut i gatan eller slå ett småsyskon med skohorn, rekommenderar jag i stället hukande ställning, ögonkontakt med barnet, kroppskontakt genom att hålla handen eller en arm runt axlarna och en tydlig instruktion ”stopp, det är farligt att springa ut i gatan/slå lillebror” och sedan upp med barnet i famnen och avledning och humor igen. Låter det ologiskt att hjärnan behöver repetition och att samtidigt avleda tv-dunkandet lite diskret? Det är det inte. Även den lilla hjärnan är nämligen

komplicerad och vill olika saker samtidigt. Förmågan att avläsa förälderns reaktioner brukar till exempel vara så sofistikerad att barn oftast dunkar med skohorn just på sådant de redan anar är förbjudet. Att de ändå gör det tio gånger till beror på att de behöver repetition för veta säkert. Ditt ansiktsuttryck innan du kittlar bort skohornet ner mellan soffkuddarna räcker därför som kunskapskälla. Du behöver inte understryka ditt budskap utan kan gå direkt på avledningen. Summa summarum - hoppa pratet, kittla, skoja och avled och

lita på att ditt ansiktsuttryck och erfarenheten (repetitionen) gör sitt.

Upptäck sedan det obegripliga (här kan jag inte relatera till minsta hjärnstruktur) att barnet snällt kommer låta bli att dunka skohorn i farfars, mormors och förskolans tv-apparater men fortsätta inläringen hemma med dig. Av utrymmesskäl avstår jag från att spekulera om hur detta funkar men min erfarenhet är entydig: De positiva konsekvenserna av ens uppfostran upplevs av andra, när man själv inte är där.

Malin Bergström

1. Antalet beviljade uppehållstillstånd per år i Sverige 1980-2019

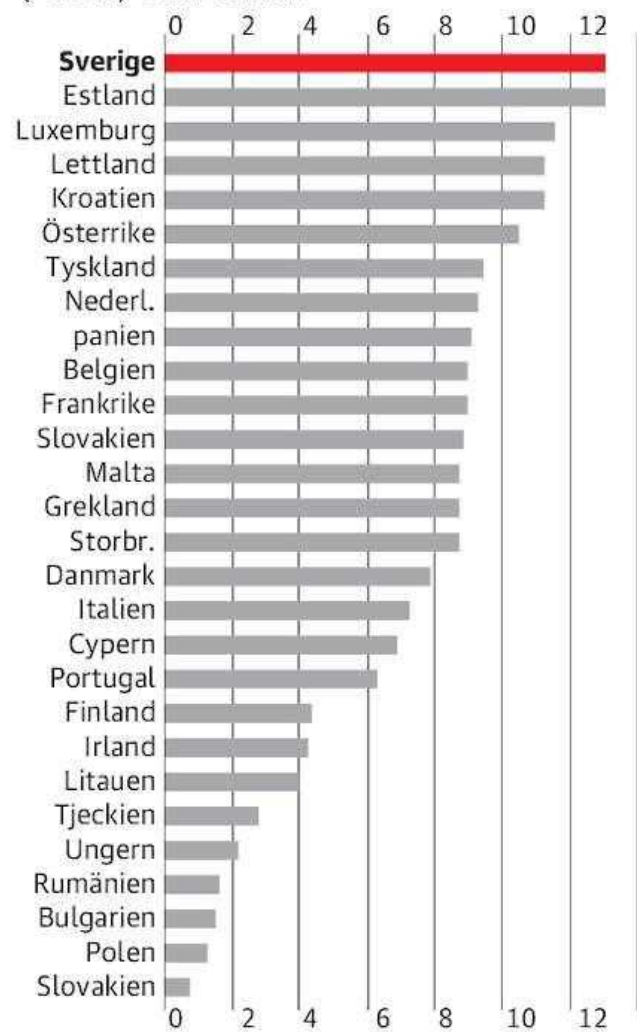
(Antal tusen)

Siffran för 2019 är preliminär. Källa: Migrationsverket.

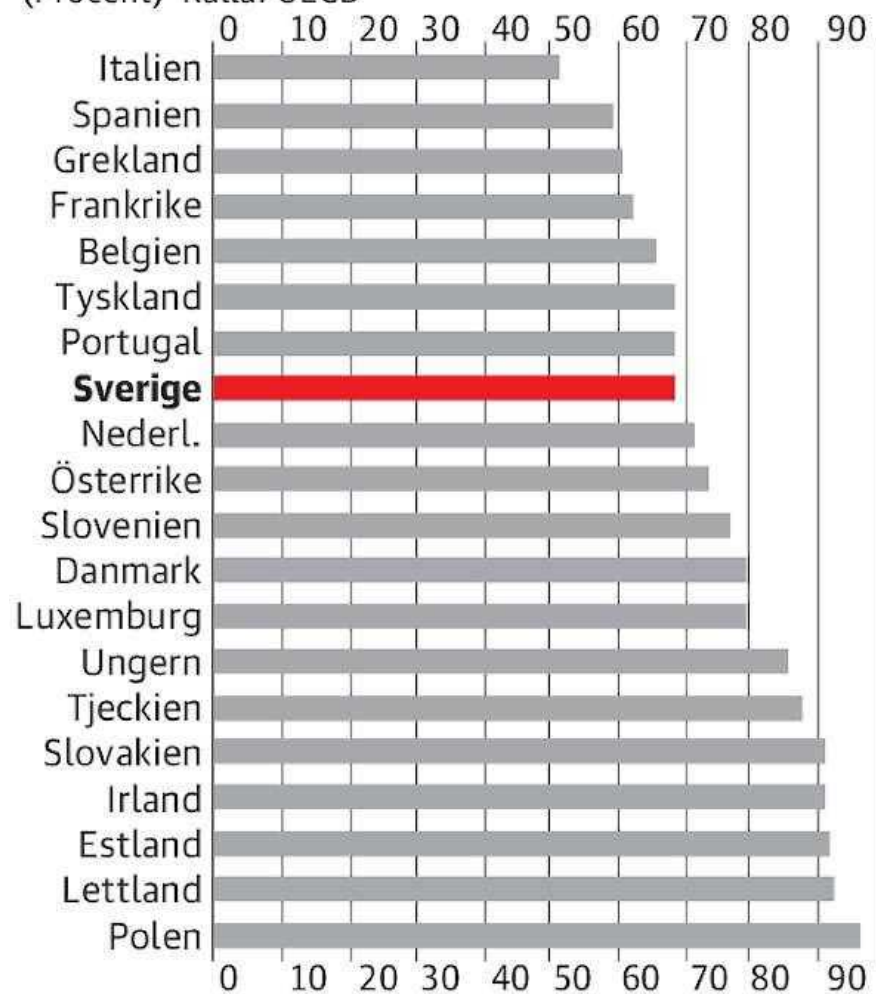
2. Andelen av befolkningen i EU-länder som är född utanför EU (2018)

(Procent) Källa: Eurostat

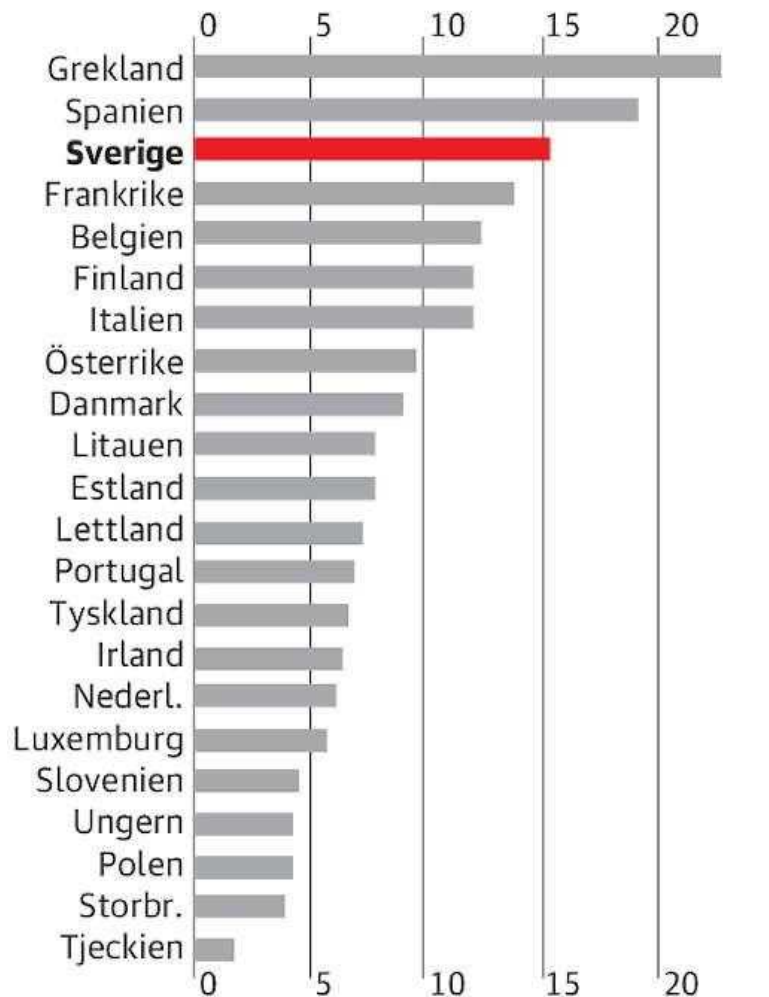
3. Andelen utlandsfödda i EU-länder med gymnasieutbildning

(Procent) Källa: OECD

4. Arbetslösheten bland utlandsfödda män i EU:s länder

(Procent) Källa: OECD

”Sverige illa rustat för fortsatt stor invandring”

SÖNDAG 5 JANUARI 2020

DN. DEBATT 20200105

Den stora invandringen har skapat ett segregerat Sverige utan homogen befolkning. Vårt samhälle är illa rustat för att hantera fortsatt stora invandrarströmmar. Nu krävs

dyra och politiskt smärtsamma reformer av bostadsmarknad, arbetsmarknad, rättsväsende och skola, skriver nationalekonomerna Assar Lindbeck och Mats Persson.

Konsekvenserna av invandring är inte huggna i sten. För vissa länder är invandringen gynnsam, både ekonomiskt och socialt. För andra är den mer problematisk. Frågan är vilka omständigheter som gör invandring gynnsam för vissa länder men ogynnsam för andra. Schematiskt kan man säga att det är tre faktorer som är avgörande.

Den första faktorn är immigrationens storlek. Den andra faktorn är invandrargruppens sammansättning. Den tredje faktorn är mottagarlandets förmåga att ta emot invandrarna på ett meningsfullt sätt. Tyvärr är dessa faktorer långt ifrån gynnsamma för Sveriges del. Vi börjar med den första faktorn. Under det senaste decenniet har invandringen till vårt land varit – och är fortfarande – exceptionellt hög i ett historiskt perspektiv.

Antalet uppehållstillstånd i diagram 1 kan fördelas på fyra delgrupper: flyktingar, anhöriga, arbetskraftsinvandrare och övriga. Flyktinginvandringen har visserligen minskat de senaste åren, men samtidigt har arbetskraftsinvandringen ökat – och den är en svårbedömd kategori som innefattar både verkliga och skenbara jobb. Sammanlagt är den totala invandringen i dag betydligt högre än tidigare, med undantag för rekordåren kring 2015–2016. Låt oss nu gå över till den andra faktorn: invandrargruppens

sammansättning. Integrationen blir svårare om invandrarnas ursprungsländer skiljer sig mycket från Sverige vad gäller till exempel kultur och utbildning. I diagram 2 ser vi att 13 procent av dagens befolkning i Sverige är född utanför EU, vilket är den högsta siffran av alla EU-länder.

En annan viktig information är andelen personer med ”utländsk bakgrund”, vilket betyder att man själv är född utomlands eller att bägge ens föräldrar är födda utomlands. Denna information är intressant eftersom sociala

problem, som utanförskap och kriminalitet, är särskilt vanliga bland andra generationens invandrare. Här framstår vårt lands demografiska förändring under det senaste decenniet som ännu mer dramatisk än vad som framgår av diagram 1 och 2. I dag har en fjärdedel av Sveriges befolkning utländsk bakgrund (källa: Statistiska centralbyrån). Till detta kommer det okända antal människor som vistas illegalt i Sverige. Människorna i denna grupp är troligen de som löper störst risk att hamna i utanförskap och kriminalitet.

Integrationen försvåras om invandrarna har låg utbildning. I diagram 3 ser vi att Sverige inte ligger särskilt bra till i detta avseende: de invandrare som kommit till Sverige har en lägre utbildning i genomsnitt än de invandrare som kommit till de flesta andra EU-länder.

Man kan hävda att det inte är invandrarnas utbildningsnivå i sig som skapar integrationsproblem, utan snarare utbildningsnivån i relation till den infödda befolkningens utbildningsnivå – och att dessa problem blir större

om arbetsmarknadens institutioner är anpassade till en homogen befolkning. Vad som därför är relevant för integrationen är skillnaden i andelen högutbildade bland infödda och invandrare, det så kallade "utbildningsgapet". Detta gap placerar vårt land på tredje plats bland EU:s länder. Bara Tyskland och Frankrike har större utbildningsgap mellan infödda och invandrare.

Så har vi då den tredje faktorn i uppräknningen ovan: integrationen av invandrare påverkas av mottagarlandets institutioner. Det

mest slående exemplet på illa fungerande institutioner i Sverige är den sönderreglerade bostadsmarknaden, som tvingar nyanlända att tränga ihop sig med andra invandrarfamiljer i så kallade "särskilt utsatta områden". Detta problem är svårt oavsett om invandrarna officiellt klassificeras som flyktingar, anhöriga eller arbetskraftsinvandrare.

Integrationsproblemen finns också på arbetsmarknaden. De svenska kollektivavtalen, med låg lönespridning och med löner på en relativt hög nivå, förutsätter en

någorlunda homogen befolkning för att fungera väl. När Sverige nu inte längre har en homogen befolkning måste man ställa frågan vilken arbetsgivare som vill anställa en person med låg utbildning och dåliga språkkunskaper. Om denna person ska ha en vanlig kollektivavtalad lön finns betydande risk för arbetslöshet bland stora grupper invandrare. I diagram 4 visas arbetslösheten bland utlandsfödda män i EU:s länder. Vi tittar på arbetslösheten i den gruppen eftersom det främst är männen som riskerar att glida

in i asocialt beteende och kriminalitet. Här ser vi att Sverige, näst efter krisländerna Grekland och Spanien, har den högsta arbetslösheten bland invandrade män.

Sammanfattningsvis: Sverige är illa rustat för att hantera stora invandrarströmmar. Om vi ska klara av den uppkomna situationen krävs reformer på två plan. På det internationella planet måste Sverige verka för att rika länder ger ökat stöd till FN:s flyktingläger för att förbättra flyktingarnas levnadsvillkor. På

det nationella planet måste vi integrera de invandrare – och deras barn – som redan finns här. Detta kräver kostsamma och politiskt smärtsamma reformer av inhemska institutioner: bostadsmarknaden, arbetsmarknaden, rättsväsendet och skolan. De åtgärder som här redan vidtagits förefaller helt otillräckliga. Invandring utan ekonomisk och social integration leder visserligen till ökad bnp, men det sociala priset blir högt. Vi får ett turbulent, segregerat och riskfyllt samhälle.

Assar Lindbeck, professor i nationalekonomi vid Institutet för internationell ekonomi, Stockholms universitet och forskare vid Institutet för näringslivsforskning
Mats Persson, professor i nationalekonomi vid Institutet för internationell ekonomi, Stockholms universitet

Fler flyktingar hämtas från utlandet när Sverige stramar åt på hemmaplan

SÖNDAG 5 JANUARI 2020

**26-årige Peters pojkvän
mördades av en böghatande
mob. 29-åriga Amina bär**

**ansiktsslöjan niqab för att freda
sig mot aggressiva män. Snart
hoppas de få flyga från Nairobis
slum till Sverige.**

**Samtidigt som Sverige stramar
åt flyktingpolitiken på
hemmaplan ökar antalet
kvotflyktingar som hämtas
utomlands, via FN. En
humanitär insats – men
forskning visar att
kvotflyktingar har svårare att få
jobb än andra flyktingar.
Nairobi.**

**en svenska flaggan har halkat ner.
Migrationsverkets utsända
tjänstemän satte upp den på**

väggen i FN-kontorets väntrum tidigare på morgonen, men tejpklister släpper. Det blågula tygstycket slokar nu intill några FN-affischer med förmaningar på somaliska, swahili och engelska om att man som flykting inte ska ljuga, och att det är förbjudet att muta tjänstemännen som jobbar här.

Utsträckt på ett par stolar ligger en smal ung man i jeans och gymnastikskor. 26-årige Peter Mayenga fingrar försiktigt på ett hörn av flaggan.

– Den är så fin. Liksom ren, säger han.

Hans eget hemland, Uganda, är nedsolkat och förstört, i Peters ögon. För snart fem år sedan dödades Peters pojkvän Steve av en hatisk mobb i samband med en fotbollsmatch.

– De jagade oss, kastade sten och hackade till slut ihjäl Steve med stora knivar. Jag fick också flera hugg, men kom undan, säger Peter Mayenga.

Han böjer fram huvudet och visar ett par ärr på skallen, under det kortklippta håret. Den våldsamma förföljelsen har stöd från högsta ort i Uganda. Regeringen vill införa dödsstraff för ”homosexuella

handlingar” – den lag som i folkmun kallas *Kill the gays*. – Jag kan aldrig återvända. Och det är svårt att leva öppet här, i Nairobi. Åtminstone där jag lever, och jag har inte råd att bo någon annanstans, säger Peter Mayenga. En nyhetsuppläsare på en tv-skärm berättar att 122 människor dödats i de svåra översvämningar som plågar östra Afrika. Utanför hamrar regnet ner, vecka efter vecka, dag efter dag, natt efter natt, och förvandlar den röda kenyanska jorden till lera.

Peter Mayenga har mirakulöst lyckats hålla sina gymnastiskor fläckfria.

Han började dagen innan solen gått upp, i sitt hyrda pyttekyffe i ett av Nairobis urinstinkande slumkvarter. Smög sig ut, förbi det hotfulla grabbgänget som brukar stå och röka gräs utanför hans dörr, de unga män som ibland försöker råna Peter på pengar och sno hans mobil. Fortsatte förbi kiosken där han brukar sälja te och diska muggar på morgnarna. Lönen är dålig, men tejobbet hjälper Peter att

överleva i Nairobi utan att behöva sälja sex.

Han klättrade i regnet över de hala stenarna i gränder där sopor blandas med avloppsvatten, och gick till en större gata för att ta en *matatu*, en kollektivtaxi, mot stadsdelen Westlands där UNHCR:s kontor ligger.

– Jag var här tidigt, innan de öppnade. Kunde inte riskera att missa mitt möte med svenskarna. På överkroppen bär Peter sitt favoritklädesplagg: en ljusgrön stickad tröja med blommor, träd och fåglar på. Han berättar att han

fick tröjan en gång av en man, som tack för en tjänst.

– Jag har sparat den och hållit den ren särskilt för den här dagen. I handen håller Peter en coffee table-bok med bilder från Sverige som någon FN-tjänsteman lagt ut i väntrummet. ”A year in Sweden” är full av idylliska fotografier av renar, skärgårdstugor och rapsfält.

Peter älskar boken. Han bläddrar snabbt fram till ett foto där ett regn piskar ner över en granskog. Det ser ut att storma. De tunga regngardinerna skiftar i vitt –

kanske har de snö eller hagel
inblandat i sig.

Det kan vara bokens minst
inbjudande bild.

– Titta här! Vad är det?

Peters pekfinger trummar
upphetsat mot boksidan med
isregnsgardinerna i den öde gran-
skogen.

– Är det is? Är det snö? Hur känns
det att stå i det?

Han berättar att han och några
andra särskilt utsatta flyktingar
tidigare i år fick ett val från
UNHCR:s tjänstemän: Vill ni ha
chans att åka till USA eller
Sverige?

De andra flyktingarna i rummet
valde USA. Men Peter ville inte
vara som de andra. Han går sin
egen väg.

– Så jag svarade: Sverige.

○ ○ ○

Peter Mayenga har haft turen att
komma igenom ett minimalt
nålsöga. FN har valt ut honom
som särskilt skyddsvärd. Många
av världens flyktingar drömmer
om att lyftas från sina svårigheter
och få chansen att börja ett nytt
liv i ett tryggare land, med
uppehållstillstånd och vägen till
medborgarskap utstakad.

Av de 70,8 miljoner människor i världen som är på flykt, bedömer FN:s flyktingorgan UNHCR att 1,44 miljoner är så sårbara att de behöver evakueras utomlands genom så kallad vidarebosättning. De flesta som väljs ut lever i flyktingläger, men bland dem finns även människor som Peter Mayenga, flyktingar som lever i svåra urbana miljöer.

Behovet är långt större än antalet kvotplatser. Under det senaste året fick 70 000 människor chansen att börja om sina liv i något av de 28 länder i världen som accepterar kvotflyktingar. De

flesta mottagarländer tar bara ett mycket litet antal – Danmark har exempelvis tagit tolv kvotflyktingar under 2019, Japan nitton.

Ett tiotal länder står för nästan allt kvotflyktingmottagande i världen. Sverige, som under många år tog mellan 1 500 och 1 900 kvotflyktingar per år, har sedan 2015 mer än fördubblat sitt mottagande.

De senaste åren har Sverige i bred politisk enighet ökat till 5 000 kvotflyktingar per år, vilket även kommer att bli nivån för 2020, enligt ett färskt regeringsbeslut.

Det gör Sverige till världens fjärde största mottagarland av kvotflyktingar i absoluta tal, efter USA, Kanada och Tyskland. Med hänsyn tagen till befolkningens storlek är Sverige nu världens största mottagarland av kvotflyktingar.

Samtidigt är de 5 000 kvotflyktingarna som slussas till Sverige bara en rännil från det stora flyktingantal som fattigare länder tar hand om. Enbart i Kenya lever nästan en halv miljon FN-registrerade flyktingar, påminner Andrew Ginsberg,

vidarebosättningsansvarig på UNHCR:s Nairobikontor.

– Ni svenskar ska vara stolta över att era representanter kommer hit och tar flyktingar. Det skickar en kraftfull signal till Kenyas regering: Vi ser att ni försöker hantera flyktingsituationen, och vi stödjer er, säger Andrew Ginsberg.

Hösten 2015 hade Sverige sin egen kaotiska flyktingsituation. 2015 var ett extraordinärt år, då 163 000 människor kom till Sverige och sökte asyl. Medan kommuner akut hyste in asylsökande i sporthallar och

kyrkor, växte politikers längtan efter ett mer ordnat mottagande, utan smugglare och drunkningsoffer på Medelhavet. Samtidigt som lagstiftningen stramades åt för asylsökande i Sverige, gläntade politikerna mer på dörren för flyktingar via FN-systemet. Samtliga riksdagspartier utom SD kom överens om att Sverige skulle öka kvotflyktingmottagandet från 1 900 till 5 000 per år. Även SD ville faktiskt då, hösten 2015, ha fler kvotflyktingar. Partiet ville öka antalet till 4 000 per år.

– Det gör vi för att poängtera att det finns lagliga vägar. Givetvis ska vi också hjälpa till att avlasta närområden, sa SD:s migrationspolitiska talesperson Paula Bieler då, 2015. I dag har SD ändrat sig, och vill inte ta emot någon kvotflykting. Men övriga partier gillar fortfarande kvotflyktingar. C, V och MP vill öka mottagandet ytterligare. Även på EU-nivå ökar intresset. Flera nya mottagarländer har tillkommit de senaste åren. Ylva Johansson, EU-kommissionär med ansvar för migrationsfrågor,

säger till DN:s EU-korrespondent Pia Gripenberg att kvotflyktingar kommer spela en allt viktigare roll i EU:s framtida migrationspolitik. Ylva Johansson vill se fler kvotflyktingar, och betonar jämställdhetsaspekten.

Majoriteten asylsökande som tar sig till EU och Sverige är män. I kvotflyktingsurvalet kan man fokusera på kvinnor och barn.
– Kvinnor och barn, och människor med funktionsnedsättningar och andra som har svårare att ta sig hit irreguljärt, ska ha en möjlighet att

komma under ordnade former, säger Ylva Johansson.

○ ○ ○

29-åriga Amina Haji Abdullahi tar av sig sin niqab, den svarta ansiktsslöjan som täcker mun, näsa och kinder, omedelbart när hon kommer fram till UNHCR:s kontor.

– Skönt.

Amina knölar ner det lilla svarta tygstycket i handväskan, rättar till sin knallröda sjal och spricker upp i ett stort leende.

Amina bär inte niqab av religiösa skäl, utan för att skydda sig mot

aggressiva män som vill antasta henne – och mot andra somaliska kvinnor i hennes hemkvarter som vill skvallra och tala illa om henne.

– Folk pratar så mycket bakom ens rygg. Särskilt om man inte har någon man.

Amina flydde Somalia och islamistiska al-Shabaabs terror för tretton år sedan, när hon var 16.

En vän till familjen tog med henne över gränsen till Kenya efter att hennes hemkvarter förvandlats till en krigszon. Amina såg många döda.

Nu bor hon i Nairobistadsdelen Eastleigh – även kallad ”Little Mogadishu” – där befolkningen domineras av somalier. En äldre dam låter henne sova på golvet i utbyte mot att Amina städar och lagar mat.

Till mötet med svenskarna har hon tagit med sig sin dokumentmapp. Bland papperen finns två spädbarnshäften, sådana man skriver upp barns längd, vikt och vaccinationer i. Häftena är allt hon har kvar efter sina två söner. Båda dog innan de hunnit bli tre månader. Dödsfallen hade kunnat

undvikas om Amina fått rätt sorts vaccination.

För tre år sedan lämnade Aminas make Idris henne och reste till Zambia. Som ensam kvinna från en somalisk minoritetsklan märkte Amina att hon blev fritt villebråd för alla möjliga sorters trakasserier.

– Det var då jag började bära niqab. I början kändes det som att jag inte kunde andas, slöjan var i vägen. Men man får vara mer i fred om man bär den. Både från somalier och från kenyanska polisen.

Misstron mot somalier i det kenyanska samhället göds av att somaliska terrorgruppen al-Shabaab de senaste åren har genomfört en rad stora terrordåd mot kenyanska mål. Vreden efter terrordåden drabbar även de hundratusentals somaliska flyktingar som själva flytt al-Shabaab.

Efter terrordåd brukar kenyanska polisstyrkor bege sig till Aminas stadsdel Eastleigh och göra så kallade ”swoops”, massgripanden då hundratal personer som sällan har något att göra med terrordådet arresteras. Ibland

fraktas de gripna ända till den somaliska gränsen.

– Poliser trakasserar mig också. Alla vet att de är ute efter mutor. Men niqaben hjälper även där. Den funkar som en sorts barriär, säger Amina.

Väntrummet hos UNHCR är fullt av flickor och kvinnor som bär niqab när de går ute i Nairobis somaliska kvarter. Liksom Amina har de valts ut av UNHCR som särskilt utsatta kvinnor som behöver få lämna landet.

Ingen av kvinnorna med niqab som DN talar med vill egentligen bära den. Ansiktsslöjan är ett

nödvändigt ont för att få vara i fred i vardagen, ute på gatorna, berättar de.

På en tv-skärm i väntrummet rullar en treminuters engelskspråkig informationsfilm från Migrationsverket, igen och igen.

”Det är viktigt att inte ha för höga förväntningar på livet i det nya landet”, säger en entonig speakerröst på engelska.

Amina tittar på tv-skärmen, där några typiska svenska hyreshuslängor fladdrar förbi.

– Om jag blir godkänd och får flyga till Sverige, då tänker jag inte

ha niqab. Jag har hört att kvinnor är fria i Sverige.

○ ○ ○

Katrin Nyman skakar på huvudet, inne på sitt trånga lånekontor.

Hon muttrar på sin skånska över förtryckande traditioner i allmänhet, och över oansvariga män som överger sina kvinnor i synnerhet.

– Man blir ju upprörd när man hör vad dessa kvinnor berättar.

Katrin Nyman är biträdande delegationsledare för Migrationsverkets uttagningsresa i Nairobi. Hon har stor erfarenhet

av flyktingar från Somalia, och är väl insatt i hierarkierna i landets klansystem och de svårigheter som drabbar somaliska kvinnor. På hennes skrivbord ligger flera ärenden där ofattbart hårda liv sammanfattas på några tättskrivna A4-sidor från UNHCR. Överst i högen ligger Amina Haji Abdullahis akt.

Det är dags för 29-åringen med den röda sjalen att kallas in på intervju.

– My name is Katrin Nyman, and I work at the Swedish migration agency, säger Katrin.

Amina nickar. Hon har endast gått koranskola under barndomen i Somalia, men efter tretton år i Nairobi har hon lärt sig lite engelska genom att tala med folk och se på tv.

Som många fattiga Nairobibor har Amina prövat lyckan som gatuförsäljare. Hon bredde ut barnkläder på en filt vid sidan av vägen och sålde. Men polisen körde brutalt bort henne – och för ett halvår sedan blev hon påkörd av en motorcykel och skadade benet. Sedan dess håller hon sig helst inne.

En av UNHCR:s tolkar översätter från engelska till somaliska, så att Amina inte ska missa några nyanser i Katrins frågor.

– Jag måste informera dig om att om du lämnar falsk information, så kan ditt uppehållstillstånd återkallas.

Amina lyssnar på tolkens översättning, och nickar.

– Vill du bli vidarebosatt i Sverige?

Nu väntar inte Amina på tolken.

– Yes!

Katrin Nyman ställer initierade frågor om klansystemet, och frilägger Amina Haji Abdullahis

utsatta roll. Som kvinna i en minoritetsklan – samt öppen motståndare till terrorgruppen al-Shabaab – är hon rädd att dödas eller våldtas om hon återvänder till Somalia.

En dryg halvtimme in i intervjun kommer Katrin Nyman in på könsstympning. I många somaliska grupper är det norm att könsstympa sina döttrar – även här i Kenya, där det egentligen är olagligt.

– Får jag fråga: Är du omskuren?

– Ja.

– Sunna eller faraonisk omskärelse?

– Faraonisk.

– Ok. Infibulation alltså.

Infibulation, eller faraonisk omskärelse, är den grävsta formen av könsstympning. Hela klitoris, de inre blygdläpparna samt delar av de yttre blygdläpparna skärs bort. Sedan sys huden ihop.

Endast en liten öppning lämnas så att mensblod och urin kan passera. Vid giftermål öppnas kvinnan för att mannen ska kunna tränga in vid samlag.

Sunna kallas den stympning som sker genom att förhuden på klitoris, och ibland även en del av klitoris, skärs bort. Det finns även

en variant som kallas prickning, då klitoris sticks med ett vasst föremål.

Amina säger att infibulation blir allt ovanligare bland somalier.

– Nu för tiden gör många sunna i stället. Vi vet att faraonisk inte är bra.

Katrin nickar. Hon förklarar att det i Sverige är olagligt med könsstympning, både sunna och faraonisk.

– Så om du får en dotter i Sverige så får hon absolut inte omskäras. Det är olagligt. Att göra det i Sverige är kriminellt – och att ta

med en flicka utomlands och låta omskära henne är också olagligt. Katrin ser Amina i ögonen. Amina möter blicken, och håller kvar den.

– Inga problem, säger hon.

Forskning från Uppsala universitet visar att stödet för könsstympning bland somaliska kvinnor avtar snabbt efter att de flyttat till Sverige. Det stämmer med Katrin Nymans erfarenhet. För många är det en lättnad att bryta med den brutala traditionen.

Men alla reagerar inte på samma sätt som Amina, när de hör om

det svenska förbudet. Två systrar i 25-årsåldern blir tydligt negativt överraskade när de hör att det i Sverige är olagligt med kvinnlig omskärelse. De svarar undvikande på Migrationsverkets frågor om de har för avsikt att låta omskära eventuella framtida döttrar.

Hampus Forssell, som gjorde intervjun, berättar att han blev förvånad över systrarnas reaktion.

– De var två utbildade kvinnor som talade jättebra engelska. De hade gått tolv år i skola och jag uppfattade dem som moderna och progressiva.

Spelar deras inställning någon roll för avgörandet av deras fall?

– Nej. Men om de hade haft döttrar, så hade vi gjort en orosanmälan i samband med att de beviljades permanent uppehållstillstånd. Så att socialtjänsten i den kommun som de hamnar i skulle veta om det, säger Hampus Forssell.

○ ○ ○

Ingen som är ett hot mot rikets säkerhet ska släppas in i Sverige. Har Säpo något att erinra mot någon, så får den personen inte

komma till Sverige – även om hen har flyktingskäl.

Säpo granskar alla kvotflyktingsärenden genom de skriftliga underlag som UNCHR förberett i varje ärende. Ibland får Migrationsverkets tjänstemän i Nairobi fram ny information som då skickas till Säpo i Sverige för bedömning.

– Som att Amina berättade att hon har en Facebooksida. Säpo måste granska sidan innan vi kan fatta beslut, säger Katrin Nyman. Av de flyktingar som UNHCR föreslår för Sverige, lever 94 procent upp till kraven och får

uppehållstillstånd i Sverige. De som faller bort gör det för att de inte bedöms ha flyktingskäl enligt svensk lagstiftning – eller för att de sorteras bort av Säpo.

Mikael Zaar, som leder den svenska Nairobidelegationen, säger att Säpo just nu oftast lägger in sitt veto när Migrationsverket tar ut syriska flyktingar från läger i Libanon, Turkiet och Jordanien.

– Har vi en uttagning på 200 syrier så kanske det är tio av dem som fastnar hos Säpo.

Nairobiresan är Migrationsverkets elfte och sista uttagningsresa för år 2019. Under två

decemberveckor ska Mikael Zaar, Katrin Nyman och tre kolleger hinna gå igenom 150 flyktingärenden som UNHCR har valt ut för vidarebosättning i Sverige.

– Det här är det finaste man kan få göra inom Migrationsverket, säger Katrin Nyman.

Uppdraget att intervjua flyktingar som FN valt ut kan bli en paus från den trötthet och cynism som ibland drabbar Migrationsverkets anställda i Sverige. Att år ut och år in misstänksamt nagelfara asylberättelser som inte alltid går ihop, kan påverka handläggare på olika vis. Det går att störas av att

somliga asylsökande tänjer på sanningen – och samtidigt förstå desperationen och utsattheten bakom.

– Jag hade definitivt ljugit, om det hade krävts. Ingen som helst tvekan om det. Det är ju så mycket som står på spel för hela ens familj, säger en av Migrationsverkets tjänstemän i Nairobi.

I Nairobi slipper svenskarna sätta på sig sina mest misstänksamma glasögon vid intervjuerna, eftersom UNHCR:s handläggare redan bedömt tillförlitligheten i flyktingarnas berättelse.

När de svenska tjänstemännen på morgnarna promenerar från hotellet till UNHCR:s högkvarter får de glimtar av Kenyas svåra flyktingsituation. En grupp desperata kvinnor, män och barn står ständigt på gatan utanför UNHCR-huset. De hoppas på en allmosa, eller kanske ett rum på något FN-sponsrat stödboende i Nairobi.

Vissa tillbringar många dygn där på gatan, i hopp om att kunna tigga till sig ett möte med en FN-tjänsteman. Att få bli kvotflykting är en ouppnåelig dröm för de flesta. Ibland blir det bråk, när

förtvivlade flyktingar inte får hjälp. Bistra vakter från multinationella säkerhetsbolaget G4S står ständigt beredda att gripa in.

”UNHCR DON’T HELP REFUGEES” har någon klottrat på en gångbro nära kontoret. Under bron brukar en hemlös familj med många småbarn sova på nätterna. Svenskarna passerar barnen varje morgon.

– Att jobba här, mitt i detta... det känns väldigt meningsfullt. UNHCR har ju valt ut de mest utsatta flyktingarna, säger Katrin Nyman.

Ni ska ta 150 somaliska flyktingar härifrån, med särskilt fokus på kvinnor och barn. Hur tror du att det kommer att gå för dem i Sverige?

– För barnen tror jag att det kommer gå jättebra. Alla barn kan redan mycket engelska, och dessutom swahili. För kvinnorna...

Katrin Nyman pausar lite. Hon talar ofta om vilken styrka som somaliska kvinnor besitter. Hur de i Nairobi lyckas hitta sätt att ge sina barn mat, trots ofattbara motgångar.

– ...för kvinnorna kommer det kanske inte att bli lika lätt i Sverige. Särskilt inte om de inte kan läsa och skriva. Flera är ju analfabeter. Mammorna säger: Jag gör det här för barnen.

○ ○ ○

Det finns länder som inte vill ta analfabeter som kvotflyktingar. De får hjälp av UNHCR att sortera bort dem.

Tyskland och Nederländerna, exempelvis, vill gärna hjälpa några tusen av världens mest utsatta – men kräver samtidigt att dessa sårbara flyktingar ska ha en

viss ”integrationspotential”, en vilja och förmåga att klara sig i det nya landet.

– Då kan vi titta på läskunnighet och utbildningsnivå, exempelvis. Eller på yrkeskunskaper, säger Andrew Ginsberg på UNHCR:s Kenyakontor.

Att bedöma ”integrationspotential” hos världens mest utsatta flyktingar hör knappast till kärnuppdraget för FN:s flyktingorgan. Men UNHCR-folket har inte råd att rynka på näsan. Särskilt inte sedan Donald Trump tillträdde som USA:s president.

USA har länge varit världens största mottagare av kvotflyktingar. Vissa år har man tagit emot över hundra tusen. Men under Trumps styre har USA helt stoppat kvotmottagandet från flera länder. Under 2019 sjönk USA:s flyktingkvot till 18 000. Många som förespeglats flygbiljett och uppehållstillstånd i USA, blir i stället kvar i flyktingläger och misär.

UNHCR måste nu vara extra noga med att vårda relationerna med mottagarländer som Sverige, Kanada, Nederländerna och Tyskland. I det arbetet

skräddarsys urvalet utifrån ländernas olika krav.

Vissa länder säger nej till flyktingar med sjukdomar eller speciella behov. Sverige har inga sådana begränsningar, och kräver ingen speciell utbildningsnivå. Men om UNHCR enbart slussade svårt sjuka och analfabeter till Sverige, så skulle svenska kommun- och regionpolitiker snart skrika i protest över ökade kostnader. Därför förs en dialog mellan Migrationsverket och UNHCR, så att urvalet inte blir obalanserat.

Förr placerades kvotflyktingar ofta i glesbygdskommuner i norr. Där fanns gott om tomma bostäder. Lokalpolitikerna såg flyktingarna som en chans att vitalisera trakten. Numera portioneras kvotflyktingarna ut över hela landet – och de utgör en allt större andel av Sveriges totala flyktingmottagande. Övergången mot fler kvotflyktingar är ett stort skifte i svensk flyktingpolitik. Redan i år beräknas 70 procent av de flyktingar som anvisas till svenska kommuner från Migrationsverket

att vara kvotflyktingar. Det innebär särskilda utmaningar. I genomsnitt tar det dubbelt så lång tid för en kvotflykting att få ett jobb, jämfört med en flykting som själv tagit sig till Sverige.

– Det går sämre för kvotflyktingarna. De har inte samma resurser och kontakter, och kan få svårare att ta sig in i det svenska samhället, säger Pieter Bevelander, professor i globala politiska studier vid Malmö universitet. Även när man jämför landsmän med varandra så har kvotflyktingarna ofta svårare att få

jobb i Sverige. Efter sju till nio år i Sverige arbetade drygt 40 procent av somaliska manliga flyktingar som sökt och fått asyl i Sverige. Bland somaliska manliga kvotflyktingar var andelen som hade jobb mindre än 20 procent, visar forskning från Malmö universitet (siffrorna är från 2012).

– De som kommer hit och söker asyl är ofta yngre än kvotflyktingarna. De kan ha mer pengar, och en stark initiativkraft som hjälper dem att lyckas. Bland somaliska kvinnor är skillnaden mellan grupperna

mindre – kvotflyktingar och somaliskor som själva sökt och fått asyl i Sverige har ungefär lika svårt att få jobb. Efter sju till nio år i Sverige hade bara en av fem somaliska flyktingkvinnor lyckats bli anställd.

Att kvotflyktingarnas andel av det totala mottagandet ökar kommer att märkas ute i kommunerna, säger professor Pieter Bevelander. – Man måste vara beredd på att integrationen blir svagare, helt enkelt.

○ ○ ○

Mikael Zaar, den svenske delegationsledaren, rättar till den svenska flaggan på väggen. Han rullar fram en tv-skärm och trycker i gång den tre minuter långa informationsfilmen på engelska.

”Migrationsverket kommer att fatta ett beslut i ditt ärende så fort som möjligt”, säger den entoniga speakerrösten.

Mikael Zaar ser på flyktingarna i väntrummet. Många tittar koncentrerat på filmen. Några av kvinnorna bär niqab för ansiktet.

”Migrationsverket täcker kostnaderna för resan till Sverige.

Om du vidarebosätts i Sverige kommer att du att slussas till en kommun där en bostad har förberetts för dig. När du landar i Sverige så kommer människor från kommunen att möta dig och ta dig till ditt nya hem”, fortsätter filmrösten.

När filmklippet är slut frågar Mikael Zaar de somaliska flyktingarna om de förstått budskapen. Vissa har – andra kan ingen engelska.

Mikael Zaar är inte helt nöjd med den väldigt basala Sverigeinformationen. Han funderar på om han snabbt hinner

klippa ihop en fylligare informationsfilm på egen hand, med fler bilder från Sverige. Kanske låta någon somalisk tolk översätta. Men nej, det finns inte tid.

Innan svenskarna reste till Nairobi träffade de två integrationssamordnare från Mjölby kommun. Mjölbyduon berättade om kulturkrockar och missförstånd från tidigare kvotflyktingar som placerats i Mjölby, och vädjade: Berätta lite grand om Sverige för dem! Mikael Zaar nickade – men visste samtidigt att det inte skulle bli

särskilt mycket
Sverigeinformation i Nairobi. Av
besparingsskäl har
Migrationsverket skrotat det så
kallade Sverigeprogrammet, där
kvotflyktingar på väg till Sverige
tidigare fick gå på en workshop
och lära sig om det svenska
samhället och om svensk kultur.
– I alla år som jag har varit ute
tidigare så har vi åtminstone ett
bantat program. Det här är första
gången som vi nästan inte har
något alls.
Det är synd, tycker Mikael Zaar.
Han hoppas att
Sverigeinformationen ska

återuppstå i någon form.
Kvotflyktingarna måste veta vad
de tar ställning till, menar han.
Att komma till Sverige är ett
drastiskt hopp jämfört med att bo
i ett tält i ett arabiskt
flyktingläger, eller i ett
slumområde i Nairobi,
konstaterar Mikael Zaar.
– När vi berättar om Sverige finns
det enstaka personer som tycker
att det låter som att det krockar
för mycket med deras kultur, eller
vad de faktiskt är beredda att
flytta till.
I väntrummet finns en nyfikenhet
på Sverige. Några av de lite yngre

har kollat på Youtubeklipp från Sverige. En kille pratar om Zlatan. Och Amina Haji Abdullahi, 29-åringen som förlorat två spädbarn och en make, har snappat upp lite språkfakta:

– Jag vet att Norge och Sverige har ganska lika språk, men att Finland har ett helt annat språk. Aminas ögon lyser. Hon har precis fått definitivt besked från UNHCR: Svenska Migrationsverket har godkänt hennes ansökan. Flygbiljetter, pass och permanent uppehållstillstånd ska utfärdas snarast. Någon gång kring mars

ska hon sitta på ett plan på väg norrut.

– Då ses vi. I Sverige!

Peter Mayenga, den ugandiske 26-åringen, är fortfarande uppslukad av fotoboken "A year in Sweden". Han vill visa ännu en bild.

– Titta på den här bron!

I en elegant svängd linje sticker Öresundsbron ut i ett sommarglittrigt hav. Peter har aldrig sett en liknande bro, säger han.

– Den är så vacker. Kan man gå på den?

Tyvärr, förklarar vi, den är enbart för bilar och tåg. Men, undrar

Peter, kanske kan en bil släppa av honom, så att han ändå får ta några steg?

Att få promenera på Öresundsbron är det som Peter Mayenga längtar allra mest efter just nu, den här dagen i Nairobi när han ska vända tillbaka till sitt fönsterlösa kyffe, och gå genom de leriga sopstinkande gränderna. – Det skulle vara så annorlunda från hur allt är här.

Niklas Orrenius

niklas.orrenius@dn.se

**Fakta. 5 000
kvotflyktingar från**

Mellanöstern och Afrika under 2020

I januari beslutar regeringen om vilka kvotflyktingar Sverige ska ta under 2020. Totalt har Sverige 5 000 platser. Migrationsverket har i sitt förslag till regeringen utgått från var FN anser att behoven är störst.

1 800

flyktingar ska få komma till Sverige från Syriens närområde. Det handlar om syriska flyktingar som hämtas från flyktingläger i Libanon, Turkiet och Jordanien

1 400

ska hämtas från norra och mellersta Afrika, från länder som Egypten, Libyen och Niger, specifikt för att förhindra att människor riskerar livet när de försöker korsa Medelhavet i den flyktingrutt som kallas Centrala Medelhavsrutten.

1 300

platser är för flyktingar från centralafrikanska och östafrikanska länder som Eritrea, Kongo, Sydsudan, Sudan och Somalia. Enligt FN är behovet stort att evakuera tortyröverlevare,

föräldralösa barn och kvinnoleda familjer.

500

platser är vikta för akuta flyktingärenden – flyktingar i stor fara som omedelbart behöver evakueras. Det kan exempelvis handla om hotade hbtq-personer eller svåra sjukdomsfall som inte kan få vård i landet där de befinner sig.

Reportaget tre punkter

De senaste åren har Sverige på hemmaplan stramat åt

flyktingpolitiken. Strömmen av asylsökande har minskat. Samtidigt har antalet kvotflyktingar, som via FN evakueras från svåra förhållanden utomlands, mer än fördubblats. Hösten 2015 kom politiker från vänster till höger överens om att öka antalet kvotflyktingar via FN från 1 900 till 5 000 årligen, som ett sätt att visa på lagliga vägar till Sverige, utan smuggling och livsfarliga resor över Medelhavet. DN följde Migrationsverket till Kenyas huvudstad Nairobi, där FN valt ut särskilt utsatta somalier

och ugandier som potentiella kvotflyktingar till Sverige.

Om reportern och fotografen

Niklas Orrenius är reporter på DN och skriver om demokratifrågor och mänskliga rättigheter. 2019 tilldelades han

Advokatsamfundets journalistpris för "uthållighet, känslomässig närvaro och saklig distans".

Lotta Härdelin är fotograf på DN och arbetar ofta i konfliktområden. De senaste åren har hon bland annat rapporterat från Irak, Syrien, Indien och Bangladesh. 2019 tilldelades hon Nils Horner-

priset för att hon med närvaro
”fångar den utsatta vardagen i
världens krishärdar”.

Kvotflyk- tingars kunskap om Sverige brister – nu lovar Migrations- verket bättring

MÅNDAG 6 JANUARI 2020

De 5 000 kvotflyktingar som årligen kommer till Sverige får nästan ingen info om sitt nya hemland. Men ett nytt informationsprogram är på gång, säger Mikael Ribbenvik. I en DN-intervju hyllar Migrationsverkets generaldirektör Sveriges kvotflyktingsmottagande, och jämför med Raoul Wallenbergs räddningsaktion.

Under många år har Migrationsverket informerat kvotflyktingar på väg till Sverige om livet, lagstiftningen och kulturen i deras blivande

hemland. Men det så kallade Sverigeprogrammet är nu nedlagt av kostnadsskäl.

De kvotflyktingar som årligen hämtas hit, främst från Mellanöstern och Afrika, får inför resan nästan inte veta något om Sverige. När DN följde en uttagning i Nairobi hade de somaliska flyktingar som i mars flygs hit väldigt dimmiga begrepp om landet som de snart ska leva i. Flera visste inte var Sverige ligger. FN:s flyktingorgan UNHCR beklagar bristen på Sverigeinformation.

– De flesta länder har någon form av kulturell orientering för kvotflyktingar. Det är viktigt, säger Andrew Ginsberg på UNHCR:s Kenyakontor.

Migrationsverkets generaldirektör Mikael Ribbenvik säger att ett nytt, modernare informationsprogram är på gång. Det tidigare var inte helt lyckat, anser han.

– En gång var jag själv lärare på ett Sverigeprogram. Då insåg jag: Vi behöver göra något helt annat. Vad var det för fel på det?

– Det var så härligt svenskt naivt. Det var Prussiluskan som skulle

berätta för Pippi hur man ska göra saker. Att man borstar tänderna på morgonen, och att det finns snö på vintern... Jag bara kände: Det här måste vi göra om.

Mikael Ribbenvik nämner forskningsprojektet World Values Survey, som undersöker värderingar världen över. Som ett superindividualistiskt och sekulärt land hamnar Sverige på en extrem position, jämfört med de flesta av världens länder.

– Man måste få fram det, och börja enkelt. Rättigheter och skyldigheter. Demokratins grundvalar. Den typen av saker

gjorde vi i Sverigeprogrammet också, men jag kände att det inte riktigt var tillräckligt fokus på det. Sverige har sedan 2015 ökat sitt kvotflyktingmottagande från 1 900 till 5 000 per år.

Migrationsverkschefen hoppas att fler länder ska öka sina flyktingkvoter, och hjälpa några av de 1,4 miljoner flyktingar i världen som behöver vidarebosättas till säkerhet.

– Ibland hör man: ”äsch, flyktingkvoten är bara en droppe i havet”. Men det är ett farligt argument. Varje liv räknas.

Mikael Ribbenvik jämför med när en jordbävning med många dödsoffer inträffat, och helikoptrar och hundar letar efter överlevande.

– Då är det aldrig någon som säger ”äsch, de räddade bara nio – det är en droppe i havet”.

Vissa år har USA tagit 110 000 kvotflyktingar. Europa skulle kunna göra detsamma, säger Mikael Ribbenvik.

– Då börjar vi komma upp på ganska stora tal. Nu när Europas gränser blir hårdare, så blir det viktigare med vidarebosättning genom UNHCR.

Varför?

– Det finns ett så stort behov.

Många människor som inte kan ta sig till oss är i akut behov av skydd. Det är en allmänmänsklig, moralisk fråga: Ska man hjälpa någon i nöd?

Sverige började ta emot kvotflyktingar 1950. Mikael Ribbenvik ser rötterna i Raoul Wallenbergs gärning, några år tidigare. Som diplomat i Budapest under kriget slussade statstjänstemannen Wallenberg ut dödshotade flyktingar. Dagens svenska tjänstemän från Migrationsverket reser till

Libanon, Jordanien och Niger för att hjälpa flyktingar i nöd.

– Det finns skillnader. Wallenberg gick bortom vad plikten krävde. Vi gör ju det vi ska, som tjänstemän. Men jag försöker ändå säga det till mina medarbetare som ska åka ut: De går i Wallenbergs spår.

Kvotflyktingar är utvalda av UNHCR för att de är särskilt utsatta. Vissa av dem kräver mycket vård, och ibland klagar svenska kommuner på höga kostnader. Andra mottagarländer har ofta ett maxtak för hur stor andel sjukdomsfall man kan tänka

sig att ta emot. Sverige har inte något sådant tak.

Ni pratar med UNHCR så att urvalet inte blir obalanserat. Har det funnits år när ni tyckt att Sverige har fått en alltför stor andel sjukdomsfall?

– Ja. För fem, sex år sedan. Men jag kan förstå UNHCR också. De har en pålitlig partner i Sverige. Få vill ta de här extremt utsatta sjukdomsfallen. Men vi kan inte bara vara goda hjältar ute i världen, och sedan låta kommunerna ta stöten, säger Mikael Ribbenvik.

Forskning visar att kvotflyktingar generellt har svårare att få jobb än flyktingar som tar sig hit på egen hand. Varför, tror du?

– De flesta av världens flyktingar är kvar i närområdet. Få tar sig vidare till Europa. Och de som gör det har ju något slags kapital. Det kan vara pengar, kontakter, jävlaranamma – med resurser av något slag. Man skulle kunna kalla det flyktingskapets darwinism. När vi jobbar med vidarebosättning är det ju lite tvärtom. På kvoten jobbar vi med särskilt utsatta grupper – ofta personer helt utan resurser.

Under 2020 planerar Sverige att ta kvotflyktingar främst från Mellanöstern och Afrika. Mikael Ribbenvik säger att det i slutändan är han som generaldirektör som fattar beslutet om varifrån flyktingarna ska hämtas, efter samråd med UNHCR och regeringen. Sverige har ökat från 1900 till 5000 kvotflyktingar per år. Har ökningen gjort att politikerna bryr sig mer om vilka kvotflyktingar som Sverige väljer att ta?

– Ja. Förr var jag rätt ensam i detta. Det är bra att regeringen är mer engagerad i frågan nu – för vi

har ju sett hur andra länder har skurit ner på kvotmottagande. Och ju mer engagerade politiker, desto större förståelse får de för vad det handlar om, säger Mikael Ribbenvik.

En fördel med kvotflyktingmottagande, enligt Ribbenvik, är att man politiskt kan styra vilka människor som Sverige vill hjälpa. En annan är säkerhetsfrågan.

– När vi får hit en asylsökande som är en säkerhetsrisk för vårt land, då ser vi ju nu att även om vi drar tillbaka uppehållstillstånd och beslutar om utvisning – så

kan man inte verkställa utvisningen i de flesta fall. Men när vi gör en prövning bland kvotflyktingskandidater utomlands och hittar en säkerhetsrisk, då säger vi bara nej. Och då får vi inte hit den typen av personer.

Många politiker gillar kvotflyktingar för att det anses vara "ett ordnat mottagande" jämfört med den mer svårkontrollerade strömmen av asylsökande till Sverige som kan fluktuera mycket år från år, och där många som får avslag lever

kvar i Sverige illegalt, som papperslösa.

Mikael Ribbenvik har noterat tendensen att kvotflyktingar ibland betraktas som lite finare, mer värdiga flyktingar, som till skillnad från vanliga asylsökande inte har smuglat sig till Europa. Men det är en falsk tankefigur att ställa dem mot varandra, anser han.

– Någon som får skydd i Sverige, och någon som får skydd på kvoten – det är ju precis samma regelverk som de prövas mot. De har båda levt upp till lagens

kriterier, och har samma rätt till skydd i vårt land.

Niklas Orrenius

niklas.orrenius@dn.se

Så blir familjens ekonomi rättvis

MÅNDAG 6 JANUARI 2020

Vårt, eller mitt och ditt? En sak är experterna överens om när det gäller familjens ekonomi – gemensamma kostnader ska delas i proportion till inkomsten.

Här är privatekonomernas bästa råd om vad man ska tänka på när man slår sina påsar ihop.

Vi är generellt för dåliga på att prata om pengar i förhållanden, anser flera privatekonomer.

– Vi vill inte berätta vad vi tjänar eller prata om pengar. Men när man flyttar ihop så är det ju två ekonomier som ska slås ihop till en, och då måste man prata om hur man ska göra med gemensamma utgifter så att det blir så rättvist som möjligt, säger Emma Persson, privatekonom på Länsförsäkringar.

– Berätta och var ärliga med allt om inkomster, utgifter och sparande, och hur man vill ha det, säger Ingela Gabrielsson, privatekonom på Nordea.

– Gör upp från början och skriv gärna ett samboavtal, säger Arturo Arques, privatekonom på Swedbank.

Proportionerligt

De är alla tre mycket bestämda i sin syn på hur man bör dela gemensamma utgifter i en parrelation: absolut i proportion till lönen, inte bara rakt av på hälften.

– Om man har bestämt att man ska leva tillsammans så betyder det att man ska måna om varandra, och med det menas att man ska skapa de bästa förutsättningarna för resten av livet, säger Emma Persson. Det kan vara stora skillnader mellan de ekonomiska förutsättningarna inom ett parförhållande, och om man vill fortsätta att ha det så är det läge att skriva äktenskapsförord, förklarar Arturo Arques.

– Som makar ärver man också varandra, men om man vill att något annat ska gälla så ska man

också skriva testamente, säger han.

Barn

Barn ändrar ofta de ekonomiska förutsättningarna, och det är viktigt att diskutera hur man ska göra om den ena ska arbeta deltid. Det är rimligt att kompensera den som jobbar mindre, och man kan göra på olika sätt, tipsar Arturo Arques.

– Dels kan den som tjänar mer avstå premiepensionen till den som tjänar mindre, dels kan man ha ett separat sparande som görs till enskild egendom, säger han.

Ingela Gabrielsson tycker att det är viktigt att göra en ny genomgång av inkomster och utgifter när barnen kommer.

Behåll perspektiv

Någonstans i bakhuvudet måste vi alltid behålla en strimma av kallt och klart beräkande, trots att vi är störtkära. Särskilt viktigt är det för kvinnor. Den dag relationen inte håller längre är det många som upptäcker konsekvenserna av att inte ha delat ekonomin rättvist.

Kvinnor får ofta sämst ekonomiskt manöverutrymme, de tjänar ofta mindre än män, jobbar

oftare deltid och har mindre sparkapital, förklarar hon. Det gör att många kvinnor kanske stannar i en dålig relation, eftersom de inte har råd att separera.

– Det största problemet är att många tappat det krassa ekonomiska perspektivet i relationer. Men man måste hålla huvudet kallt, säger Emma Persson.

Det gemensamma

Ingela Gabrielsson och Emma Persson pekar också på vem som brukar betala vad i relationer – män står i högre utsträckning för kapitalvaror, medan kvinnor

köper det dagliga. Allt ska med i potten som betalas gemensamt, från bilen och båten till blommor, ljus och servetter till hemmet, understryker Ingela Gabrielsson.

Efter pensionen

Även då man blir äldre är det viktigt att hålla koll på hur det är ställt med rättvisan i ekonomin, anser alla tre. En ny genomgång är på sin plats, särskilt som kvinnor ofta får en lägre pension än män.

– Det är aldrig för sent att ha ett samtal om pengarna. Jobbade man deltid när barnen var små? Stod karriären tillbaka, och

behöver man kompenseras för det? Man behöver fundera över det, säger Emma Persson.

TT

”Har jag gjort min sexåring till en liten skvallerbytta?”

MÅNDAG 6 JANUARI 2020

Hon vill att sexåringen ska kunna berätta allt för henne – men är rädd att det gjort sonen till en ”angivare”. Hur kan man få barn att fatta skillnaden

mellan att skvallra och att berätta viktiga saker?

?Fråga: Hur ska man få barn att förstå skillnaden mellan att ”skvallra” och att berätta när någon faktiskt gjort något riktigt dumt? Jag har uppmuntrat min son att berätta allting för mig, men nu när han är sex år känns det lite som om jag har skapat en angivare av värsta sorten. Hur bör man tänka för att finna en balans?

Ambivalent mamma

!Svar: Tack för den här frågan!

Den dockar direkt in i något jag gått och funderat över på sistone.

Jag återkommer till det. Men först ett mer konkret svar.

Jag brukar tänka att vi har två grundläggande uppgifter som föräldrar. Den ena är att skapa varma och tillitsfulla relationer till våra barn så att vi har möjlighet att ge dem kärlek och stöd genom livet. Det andra är att uppfostra dem (eller fostra om det låter mindre hårt). Målet med uppfostran, som jag ser det, är att lära dem att funka socialt så att de kan bli uppskattade och älskade också utanför familjen.

Och det är i skärningspunkten mellan de uppgifterna som du

känner att du tappat balansen.

Härligt med en förtroendefull liten *compadre* förstås, men svettigt om det gör honom till förskoleklassens lilla quisling.

Och innan jag ger några råd vill jag understryka att det normala i mina ögon är att den här och alla andra balanser ständigt ruckas i föräldraskapet. De raka linjerna där vi glider fram på räkmackor som föräldrar är de sällsynta undantagen. Föräldraskapet är i stället som livet själv, en evig balansgång på slak lina. Och jag tycker att det är tur för annars skulle barn inte förberedas för det

verkliga livet utan få en totalchock när de blir vuxna och inser hur krångligt allting faktiskt är.

Så hur kan du då hantera skvallrandet? Jag tror att din sons känsla för vad som är skvaller och vad som är att anförtro sig är direkt relaterad till din reaktion när han berättar något. Snörper du förnärligt ihop munnen, drar på dig prussiluskahatten och sätter dig att omedelbart författa ett mejl till rektor om behovet av assistenter och hårda bud för de fruktansvärda (sexåriga) busarna och skyddsåtgärder för din egen

lilla juvel, så kommer antagligen ditt barns angiveri att eskalera. Ser du i stället skvallret som en öppning för att fördjupa din lille sons förståelse för det sociala spelet människor emellan, för andras avsikter, förmåga, tillkortakommanden och skörhet, kan ett samtal som danar en ömsint människa äga rum. Med en sexåring ger ett sådant empatiskt bemötande mer än en metafysisk diskussion om baksidan av att vara en skvallerbytta.

Och (här kommer det jag gått och tänkt på) jag tror att din unges

skvaller faktiskt är en alldeles utmärkt utgångspunkt för att fostra något väsentligt hos honom, nämligen empati med andra. Jag läste nyligen en intervju med en prominent barnpsykolog inom mitt område, Peter Fonagy, som fick den i dag givna frågan om hur han ser på den ökande psykiska ohälsan hos unga.

Hans svar förvånade mig, det var inte det vanliga om otrygg arbetsmarknad och stressig skola. I stället trodde han att en bov i dramat kunde vara hur vi uppfostrar våra barn. Han menade att vi är så upptagna med

att våra barn ska känna sig älskade, trygga i sig själva och få utveckla sin egen potential, att vi glömmer att ett fundament för vårt välmående är att bry oss om andra, vara till hjälp för andra människor och känna att vi är till nytta och gör gott.

Så, om du kan använda barnets skvaller och omvända ett ungdomligt förfasande till en ömmare blick på medmänniskorna kan du kanske alltså göra något verkligt gott, inte bara för andra utan också för ditt eget barn. Och som grädde på

moset slippa känna att du närt en
Rickard Rättrådig vid din barm.
Malin Bergström

”Ny socialförsäk- ring krävs för att minska fusket”

TISDAG 7 JANUARI 2020

DN. DEBATT 20200107

**Politikerna måste snarast ta tag
i frågan om
samordningsnummer och
bosättningsbaserade bidrag.**

Missbruk av socialförsäkringssystemet leder i slutändan till att mindre resurser finns för dem som mest behöver samhällets stöd, skriver de tidigare försäkringskassedirektörerna Stig Orustfjord, Gunnar Johansson och Erik Kärnekull. De cirka 50 försäkringar och bidrag som utgör den svenska socialförsäkringen är kärnan i den svenska välfärdsmodellen som bygger på principen att alla bidrar och därmed delar på såväl kostnader som risker. Socialförsäkringssystemet vilar

alltså på förutsättningen att medborgarna arbetar och genom arbetsgivaravgifter och skatt finansierar socialförsäkringarna. När riksdagen instiftade detta nätverk av inkomstbaserade försäkringar och bosättningsbaserade bidrag hade Sverige en samhällsekonomi som i betydande grad kunde styras politiskt. Såväl socialdemokratin som de tre borgerliga partierna hade på den tiden goda möjligheter att påverka den ekonomiska aktiviteten från ett år till ett annat.

Den invandring som tilläts kom från andra europeiska länder vars invånare tämligen snabbt kom i arbete och blev nettobetalare till välfärdssystemet. Kontrollen av vilka individer som tilläts komma in var okomplicerad eftersom de allra flesta kom från länder med fungerande folkbokföring och korrekta personuppgifter.

Detta relativt väl fungerande välfärdssystem utsattes för sin första påfrestning i och med Sveriges EU-inträde 1995.

Plötsligt gavs svenskarna rätt att bosätta sig var som helst inom EU – och på motsvarande sätt gavs

alla EU-invånare rätt att bosätta sig i Sverige. Eftersom ungefär hälften av socialförsäkringens förmåner är bosättningsbaserade höjdes redan då röster som menade att socialförsäkringen borde ses över med anledning av EU-inträdet. Av detta blev intet. I samband med att Sverige blev en del av Schengenfördraget 2001 försvann kontrollen av vilka som tog sig in i landet via andra medlemsländer, vilket fick till följd att det ånyo höjdes röster för att nu var det verkligen dags att se över socialförsäkringen. Av detta blev det intet.

När EU utvidgades till att omfatta länder från Östeuropa höjde den dåvarande statsministern Göran Persson (S) ett varnande finger när han i Dagens Eko sade: ”Fri rörlighet för arbetskraft vill vi ha, men inte social turism. Där får vi inte vara naiva.”

Orsak till Perssons oro var att det räcker med att arbeta tio timmar i veckan för att ha rätt till alla våra sociala förmåner. Därför tillsattes en statlig utredning under Berit Rollén som gavs uppdraget att se över systemet. Hon ville ändra reglerna så att endast heltidsarbete skulle ge rätt till

socialsystemets förmåner, alternativt att uppehållstillstånd endast skulle ges för enstaka år i taget. Av detta blev intet. Bäst före-datumet för den nuvarande modellen med bosättningsbaserade bidrag är sedan länge passerat, men systemet fick sin slutliga knäck 2015 när folkbokföringens integritet inte längre kunde garanteras. I dag har folkbokföringen och kontrollen av vilka som invandrar närmast kollapsat. Vi har inte längre kontroll över vilka som bor och uppehåller sig i landet.

Vi har en stor mängd samordningsnummer, som ger rätt till socialförsäkringens bosättningsbaserade bidrag, till personer vars identitet inte är styrkt. Svenskt medborgarskap har tilldelats personer vars identitet vi inte kunnat fastställa och som i flera fall har tilldelats parallella svenska identiteter. Dessutom har det visat sig att Sverige saknar kontroll över vilka individer som lämnar landet, men ändå behåller bosättningsbaserade ersättningar och vars utbetalningar utan annan prövning kan föras vidare med

autogiro till utländska banker. Detta gör problemen ännu större. Av de senaste årens avslöjanden om fusk i systemet framgår att det är öppet mål för den som vill missbruka socialförsäkringen. Och missbruk av systemet leder i slutändan till att mindre resurser finns för dem som mest behöver samhällets stöd. Trots denna prekära situation förefaller våra politiska partier lika handfallna inför problemen i dag som vid Sveriges EU-inträde, vid Schengeninträdet eller när EU utvidgades öster ut.

Så kan vi inte ha det. Politikerna måste ta tag i frågan om samordningsnummer och bosättningsbaserade bidrag så att systemet säkerställer medborgarnas förväntan på en stabil och robust socialförsäkring. Som vi ser det finns det bara tre realistiska alternativ att välja mellan, varav det första är något vi bör undvika.

Det första är att fortsätta som om ingenting har hänt, vilket har varit linjen som politiken haft hittills. Detta innebär att avgifterna till systemet fortsätter att stiga i takt med reallöneutvecklingen

samtidigt som ersättningen från systemet blir allt lägre.

Exempelvis fick den genomsnittlige inkomsttagaren hela försäkringens ersättningsbelopp 1999. För att hantera kostnadskrisen i socialförsäkringen har politiken sedan flera år slutat räkna upp prisbasbeloppet i takt med reallöneutvecklingen. Därför får dagens genomsnittsinkomsttagare bara 84 procent av det som genomsnittsinkomsttagaren fick 1999.

Det andra vore att återupprätta den statliga kontroll av dem som

får ersättning som oanmälda hembesök och arbetsplatsbesök. Detta kräver dock att en rad myndigheter återupprättar sin närvaro runt om i landet eller att man upphandlar en kontrollverksamhet från tredje part.

Det tredje vore att kommunalisera bostättningsbaserade bidrag och låta kommunerna få del av de sociala avgifterna. Detta skulle underlätta kontrollen av bidragstagarna och möjliggöra en kostnadseffektiv kontroll av dem som uppbär inkomstbaserade

förmåner, vilka även framdeles bör vara statliga.

Regering och riksdag måste snarast ta fram en ny socialförsäkring som är anpassad till de nya förhållanden som råder – annars riskerar vi att ytterligare förstärka den pågående trenden med ökad polarisering och misstro mellan grupper i landet.

Stig Orustfjord, tidigare generaldirektör och försäkringsdirektör på Riksförsäkringsverket och Försäkringskassan

Gunnar Johansson, tidigare
försäkringsdirektör på
Riksförsäkringsverket och
Försäkringskassan
Erik Kärnekull, tidigare direktör på
Socialförsäkringsadministrationen
och försäkringsdirektör på
Försäkringskassan

”Nej, miljonpro- grammet ser inte ut som Novosibirsk”

TORSDAG 9 JANUARI 2020

DN. DEBATT 20200109

**När Mattias Karlsson (SD) i en
DN-intervju tycker att svenska
miljonprogramsområden ser ut
som i Novosibirsk undrar jag**

om han vet vad han talar om. Bara cirka 15 procent av miljonprogrammet är storskaligt. Resten består av måttligt stora flerbostadshus med eftertänksamt formade miljöer och av småhus, skriver arkitekten Jöran Lindvall.

Mattias Karlsson (SD) pekar i en DN-intervju nyligen ut modern arkitektur som människofientligt ful. Han menar att modernismen är vänsterns strävan efter den total jämställdhet där alla har det lika dåligt. Och han vill ställa konservatismens klassiska skönhetsideal mot den

modernism som finns i det svenska miljonprogrammet. Delvis har han rätt. Vi har inte skött miljonprogrammets storskalighet särskilt bra. Men hans historieskrivning har brister. Visst är modernismen, eller funktionalismen som vi kallar det, ett resultat av radikala idéer från början av 1900-talet. Och det fanns modernister som lanserade verkligt storskaliga och långtgående utopiska idéprojekt. Men det var inte dessa som slog rot i det socialdemokratiska Sverige. Våra bostadspolitiker och arkitekter var länge och i

huvudsak både småskaliga och eftertänksamma. Och kvalitetskraven hölls högt.

När Sverige på mindre än hundra år utvecklades från ett bondeland till ett modernt industrisamhälle så skedde det genom en kraftfull urbanisering som ställde extremt stora krav på bostadsförsörjningen.

Bostadsbristen var gigantisk och trångboddheten förskräckande. De få bostäder som från början fanns i städerna var till stor del så usla att många av dem med rätta revs. Och de nya som byggdes räckte länge inte till.

Sveriges ekonomi var knapp och bostadsbyggandet krävde stora investeringar. Landet affärsbanker fick acceptera att delar av deras rörelsekapital bands i bostadsbyggnadsfonder – med måttfull ränta. Fonderna administrerades av Länsbostadsnämnder. Deras uppgifter var att fördela pengarna till så många bostäder som möjligt och samtidigt kontrollera att det som byggdes höll rimlig kvalitet. Att det blev ganska likriktat är inte så konstigt.

Under 15 år efter andra världskriget byggdes 800 000 nya

bostäder i en arkitektonisk stil som jag vill kalla eftertänksam modernism – småskaligt, delvis klassicistiskt och inte så sällan idylliskt. Den eftertänksamma stilen dominerade länge svensk arkitektur.

Men både bostadsbristen och trångboddheten var fortfarande skriande. Då sattes målet att på tio år, 1965–1974, bygga en miljon nya bostäder. Det kvantitativa målet sattes främst men de kvalitativa kraven fanns fortfarande kvar. Nu påverkades estetiken delvis av nya internationella strömningar där

storskaligheten inte var främmande.

För att nå målet pressades byggindustrin till rationaliseringar – att bygga mer industriellt bland annat med förtillverkade byggelement och nya material. Det är här som de storskaliga förortsmiljöerna tillkommer.

Men det är bara cirka 15 procent av miljonprogrammet som är storskaligt. Resten uppfördes i måttligt stora flerbostadshus med eftertänksamt formade miljöer samt småhus som utgör en tredjedel av hela

miljonprogrammet. Målet uppnåddes. Bostadsbristen var hävd – åtminstone för tillfället. 1974 var problemet att det fanns ett överskott av nyproducerade bostäder.

Det finns tekniska brister i hela miljonprogrammet. Den tekniska utvecklingen drevs hårdare än vad nya material och produktionsmetoder medgav. Profit och girighet började också bli ett problem i det svenska byggandet.

I de storskaliga områdena blev också den arkitektoniska miljön mindre bra – monotont och

enformigt, en skala som många, men inte alla, upplevde som omänsklig. Men allt blev inte dåligt och många har funnits sig väl till rätta i det storskaliga. Det fanns arkitekter som såg skönhet i det storskaliga och förmådde att gestalta detta väl – i Grindtorp i Täby till exempel.

Den bostadssegregation som blivit ett gissel började som ett inhemskt fenomen. De svenskar som först förbättrade sin ekonomi flyttade från hyreslägenheterna i flerbostadshusen till självägda småhus. Kvar blev de med sämre ekonomi. Sedan späckades detta på

med invandrare som inte kunde välja. Successivt har detta växt till ett stort samhällsproblem som blivit allt svårare att åtgärda. Upplåtelseformen har haft betydelse. Det finns bostadsområden där delar av husen förvaltats som bostadsrätter i miljöer som har hålls sig väl medan andra delar av husen har förvaltats av allmännyttan och blivit problematiska. Miljonprogrammets partiella misslyckande uppmärksammades inte tillräckligt av den socialdemokratiska

samhällssfären – partiet, hyresgäströrelsen, allmännyttan. Många kommuner såg inte eller ville inte se. Man borde ha vidtagit åtgärder, sett de storskaliga områdena som ”halvfabrikat” som snabbt hade krävt korrigeringar och kompletteringar. En del har gjorts men inte tillräckligt. Många försök till medinflytande har funnits men få verkliga resultat har uppnåtts. Samhället har svikit, inte tillräckligt tidigt tagit problemen och de boende på allvar. Ett område som nu tagits bort från utsattheten sticker ut.

Gårdstensbostäder är ett allmännyttigt bostadsbolag i Angered, Göteborg. 1997 fick det en styrelse där 8 av 10 ledamöter bor i området. När styrelsen tillträdde fanns det planer på stora ombyggnader i syfte att förbättra miljön. Styrelsen sa att först måste vi definiera och utveckla de boendes identitet i området – sen kan vi göra förändringar. Så blev det – utvecklingen har skett ”inifrån” med stora förändringar och med de boendes verkliga inflytande och makt, inte olikt det som gäller i en bostadsrättsförening.

Brottsligheten har minskat och markpriserna har stigit. Området är fortfarande starkt mångkulturellt, mår mycket bättre än många andra storskaliga områden i miljonprogrammet och borde nu ses som ett föredöme. Men efter 23 år är Gårdstensbostäder fortfarande det enda allmännyttiga bostadsområde där styrelsens majoritet består av boende i området. I alla andra allmännyttiga områden biter sig politiker fast i styrelseuppdragen – utan att ha anknytning i området och utan att verkligen

kunna representera de boende. Detta är ett kvarvarande exempel på hur samhället missköter sina relationer till miljonprogrammets stora bostadsområden.

Mattias Karlsson tycker att svenska miljonprogramsområden ser ut som i Novosibirsk. Jag undrar om han har varit där och vet vad han talar om. Utan att förringa våra problem vill jag påstå att både bostadsmiljöer och arkitektur i Sverige håller hög kvalitet.

Svensk arkitektur har länge setts som tråkig och inte haft samma djärva utveckling som i Dubai och

London. Vi har inte haft så många politiska maktgalningar och heller inte verkligt penningstinna kapitalister som kunnat manifestera sin makt i spekulativ arkitektur. Vi har haft få arkitektoniska toppar men länge kunnat beskriva vårt byggande som en arkitektonisk höjdplata. Tack och lov.

Mattias Karlsson hänvisar till konservatismens klassiska skönhetsideal. Det var de ideal som rådde när modernisterna revolterade mot klassamhället och sökte en ny arkitektur. Det var också de ideal som under 1900-

talet hyllades av totalitära
härskare som Hitler, Stalin och
Mussolini. Klassicismen har sina
fördelar men för många av oss är
dess arkitektoniska uttryck
förenade med totalitära krafter
och ett klassamhälle vi inte vill ha
tillbaka.

När politiker börjar vilja styra
konstnärliga uttryck blir jag rädd.

Jöran Lindvall, tidigare chef för
Arkitekturmuseet, ledamot i
Konstakademien

Dan Lucas: Den orättvisa bostads-

markna- den blir mer orättvis

TORSDAG 9 JANUARI 2020

**Sveriges bostadsmarknad
fungerar illa och lösningarna
lyser med sin frånvaro.**

Under tiden får unga som gamla vänta på att det politiska systemet ska kunna enas om reformer för att skapa rättvisa på marknaden mellan de som har sitt boende ordnat och de som står utanför.

Fram till sista september i fjol var det inte ett brott att köpa ett hyreskontrakt svart. Men den 1 oktober 2019 förändrades lagen och den som nu köper ett svartkontrakt riskerar upp till fyra års fängelse, om brottet uppfattas som grovt. I normalfallet riskerar köpare böter eller upp till två års fängelse. Trots att lagförslaget

sågades av de tyngsta remissinstanserna, däribland lagrådet, gick regeringen och riksdagen vidare. Därmed riskerar köpare inte bara att bli av med lägenheten och insatsen för att komma över den. De riskerar ett fängelsestraff jämförbart med den som begår våldtäkt, grov misshandel och rån.

Skärpningen av lagen illustrerar varför bostadspolitikerna inte fungerar. I stället för att ta itu med skälen till varför det finns en svarthandel – det vill säga att den vita marknaden inte fungerar – har det politiska systemet än en

gång bestämt sig för att slå mot symptomen.

Men kan inte hotet om fängelse stävja svarthandeln och frigöra fler lägenheter till bostadskön?

Knappast. Utredningen som föregick lagförslaget kunde inte ens säga hur omfattande problemet var, något de kritiska remissinstanserna påpekade.

Antalet lagföringar är försvinnande få och lär inte bli fler när även köparen, inte bara svartmäklaren, riskerar fängelse. Ekonomer som studerar arbetsmarknader brukar tala om insider-outsiderdilemmat. De som

har fast arbete, insiders, skyddas av lagar, regler och starka fackföreningar. Men trösklarna för de som står utanför, outsiders, förblir höga och de blir hänvisade till otrygga jobb.

Svensk bostadsmarknad präglas allt mer av denna uppdelning.

Trösklarna in på marknaden höjs ständigt för de grupper, som unga människor, som står utanför.

I många städer, inte bara i storstäderna, är köerna årslånga, till och med decennielånga, till hyresrätter med en för dessa grupper rimlig hyra. De nybyggda hyresrätterna är för dyra för de

flesta av dem när de står i början av arbetslivet. Hyresvärdarna skulle inte acceptera dem som hyresgäster.

Regelverket hindrar också många att köpa en bostad och alternativet blir svartkontrakt, eller korta och dyra andra- och tredjehandskontrakt.

Sverige hör dessutom till en mycket liten grupp rika länder som inte hjälper förstagångsköpare, som brukar vara just unga.

Men även äldre drabbas när de vill lämna den stora villan för en mindre bostad. De inser när de

räknar på det att det i de många fall är betydligt billigare att bo kvar.

Regeringen har, tillsammans med Centern och Liberalerna flaggat för en reformering av bostadspolitiken. Men punkterna i januariavtalet mellan partierna som handlar om bostadspolitiken är få och luddiga.

Åtgärder kommer under mandatperioden, säger regeringen. Men hittills handlar det om skärpningar av regler och lagar som gör det än svårare för den som står utanför bostadsmarknaden att komma in.

Den orättvisa marknaden blir än mer orättvis.

Så de som står utan egen bostad får nog vänta ännu en tid på en mer rimlig marknad där även de kan hitta rimliga bostäder till en rimlig kostnad och inom rimlig tid.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se

**Niklas
Wahlöf:
Sov gott
och våga
vägra gå**

**upp i
svinottan**

TORSDAG 9 JANUARI 2020

Vi får sova för lite. Tekniken och kulturen håller oss vakna allt längre in på natten. Ändå ska vi jagas upp i svinottan som vore det 1920 – till frukostmöten eller lektioner. Varför ska vi ha det så?

Förutom den lilla detaljen att han finansierades av den sydafrikanska apartheidregimen

var Jonas Savimbi, den angolanska gerillaledaren, en imponerande typ. Inte av några ideologiska kampskaäl, alltså, och sådant gör ju påvert pålästa krönikörer uppe i Norden bäst i att inte lägga sig i, utan för uppgiften att han tydligen aldrig sov mer än ett par tre timmar per natt. År ut och år in. Vilken kille. Sedan gick det som det går. Savimbi dödades i en eldstrid 2002 och vi tänkte lite till hens ute i stugorna att det där med få sömntimmar, det kanske inte var en så bra idé ändå. Om inte annat var det väl omodernt, väldigt få av

oss har i våra tider anledning till sådant som att på en karta rita upp vilken MPLA-flank som Unita ska anfalla medan det fortfarande är mörkt. Och alla vet ju att man blir kolerisk, ouppmärksam, fattar ödesdigra beslut, med för lite sömn i kroppen. Man kör bil som en full, fler arbetsplatsolyckor sker, depressioner och annan psykisk ohälsa drar i väg. Så vad hände? Samhället styrde åt precis det hållet. Barnen jagas upp innan gryningen för att sitta och klippa med ögonlocken i en skolsal klockan 08 medan mamma eller pappa måste ha

telefonmöte om något komplett oviktigt på väg till sina jobb. Då har borrh- och bilningsmaskiner, grävskopor och jordbrytare redan varit i gång en timme.

Glascontainrar har tömts från hög höjd på ett plåtflak – blunda och tänk nu på det ljudet – sedan klockan 07.30. Och detta på helg- och högtidsmorgnar.

Sommarlördagar ska vi inte tala om, eller det ska vi ju visst, då står en konferencier vid en avstängd gata och gästas obegripligt hurtiga saker i en mikrofon inför något hopp och skutt-lopp som ska dra fram där om en timme, cirka

08.45. Mina tankar går till de anställda stackare som inte har hittat ”stör ej”-funktionen på sina telefoner och får meddelanden från sina sinnessjukt pigga chefer innan 07.

Kort sagt: Vi får sova för lite. Bonde- och industrialiseringsnormen gäller än. Allt detta konstaterade en viss krönikör, ähum, på denna plats för exakt 13 år sedan. Men många med bättre megafon, kanske också hjärna, har uppmärksammat den märkliga utvecklingen sedan dess. För tråkigt nog går det åt fel håll. Tekniken och kulturen håller oss

vakna allt längre in på natten samtidigt som vi sinistert jagas upp i svinottan som vore det 1920. Och samtidigt måste det därför vara tyst i huvudstaden klockan 22. Paradoxernas tidevarv. Sägas ska att någon enstaka procent av oss faktiskt klarar sig på jämförelsevis få sömntimmar. - Fråga inte, det är någon genmutation, men låt oss bara stillsamt notera att Margaret Thatcher tydligen ingick i Savimbis sovvägrargäng. Så långt har opp och hoppa--terrorn gått att Le Monde nu deklarerat att det har blivit

högstatus med sömn, vilket Maria Schottenius noterade på dessa sidor i går. Och New Yorker hade en lång essä om sömnens betydelse i höstas. Detta om något är tecken på att inget kommer att hända: högstatus är något som de en procent lyckade sysslar med som trendig markör, medan prekariatet är uppe innan dagbräckningen och städar deras tysta styrelserum. Är man inte övertygad om att detta är fel håll att gå kan man lyssna på psykiatrikern Anders Hansen. Han är ändå nationens just nu kändaste kändis (tills

någon tar hans plats om ett halvår) och berättade nyligen att vi i dag sover kortare – unga i genomsnitt en timme mindre per natt jämfört med för tio år sedan – och i galopperande takt drabbas av psykisk ohälsa. Var han berättade detta? I morgon-tv.

Niklas Wahllöf

niklas.wahllof@dn.se

Minskat utbud av bostadsrätter

LÖRDAG 11 JANUARI 2020

Den första stora visningshelgen för året står för dörren - och då är utbudet av bostadsrätter mindre än vad den var för motsvarande period i fjol, enligt annonssajten Hemnet.

Men på Länsförsäkringar fastighetsförmedling räknar vd Marcus Svanberg med rekordmånga affärer under januari månad.

Inför jul- och nyårshelgerna går bostadsmarknaden i ide för att vakna upp efter trettonhelgen. Och helgen efter brukar vara startskottet för vårterminens affärer med många visningar.

Så är det även i år. Men på Hemnet – som dominerar bostadsannonsmarknaden – noterar analytikern Erik Holmberg att antalet annonser för bostadsrätter under vecka 1 låg en bra bit under jämfört med motsvarande vecka 2018 och 2019.

Under de åren låg antalet annonser på mellan 9 500 och 10 000. I år handlar det om drygt 8 000.

– Men det ligger fortfarande över vad som gällde för året dessförinnan, säger han.

– Det har svängt över till att bli något mer av säljarens marknad från att ha varit köparens marknad. Det är ingen stor dramatik, snarare än återhämtning efter ett par år där det gått trögare, tillägger han.

Dagarna före jul beslöt Riksbanken att höja sin styrande reporänta från minus 0,25 procent till noll. Reporäntan påverkar framför allt de rörliga boräntorna.

Men räntehöjningen kommer inte att ha stor inverkan på bostadsmarknaden och prisutvecklingen, spår mäklare.

– Förmodligen inte, säger Johan Nordenfelt, informationschef på Erik Olsson Fastighetsförmedling.

Han pekar på den höjning som skedde i december 2018 och som knappt märktes när marknaden kom i gång igen i januari 2019.

Det kan till och med vara så att höjningen har en lugnande effekt.

– Vi har sett att den inte har lett till generellt stora höjningar av boräntorna, samtidigt som Riksbanken inte räknar med ytterligare höjningar på flera år, säger Nordenfelt.

Dessutom ser han att det ”överutbud” som kommit genom nyproduktionen nu dämpas. Byggandet bromsades in redan under 2018 och byggherrarna har i många

fall fått sänka priserna på just nybyggda lägenheter. Denna ”puckel” av nybyggda bostäder har alltså minskat.

– Och det stärker bostadsmarknaden, säger Nordenfelt som räknar med en ganska normal januarimånad och en marknad där efterfrågan och utbud är i balans.

Marcus Svanberg tror för sin del att räntehöjningen hade en tillfällig effekt.

– Det var många köpare som hörde av sig och ställde frågor om den så den fick en viss inbromsande effekt, säger han.

– Men vi tror att den är ganska övergående – framför allt då Riksbanken signalerade att räntan kommer att vara oförändrad under ganska lång tid, tillägger han.

Marcus Svanberg tror att januari blir en månad med rekordmånga affärer – trots räntehöjningen.

– Den dämpande effekten av räntehöjningen ser man nog snarare på prisutvecklingen, än på antalet bostäder som läggs ut, spår han.

– Ska jag spekulera så tror jag att den här lilla prisuppgången vi har haft fortsätter under våren och att efterfrågan väger över något. Men det handlar inte om en rusning; det är ingen jättedramatik, tillägger han.

Både Nordenfelt och Svanberg menar dock att den stora utmaningen för bostadsmarknaden är politisk. Politiska beslut om eventuella förändringar i regelverket för låntagarna betyder mer än mindre förändringar av boräntorna, särskilt i de dyrare områdena.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se

”Min brors nya flickvän kan få hela familjen att splittras”

MÅNDAG 13 JANUARI 2020

Emil blev ihop med sin bror Svantes före detta flickvän, mot broderns vilja. Nu, efter 1,5 år, vill Svante fortfarande inte träffa sin före detta tjej. Det hela har blivit till en konflikt som berör hela familjen och riskerar att splittra den.

? Fråga:

Min storebror blev tillsammans med min andra storebrors före detta. När min

storebror Emil svajpade höger på Tinder visste han att han gjorde det på vår bror Svantes före detta flickvän. Det hade gått 15 år sedan deras relation tog slut till följd av att hon varit otrogen mot honom. Nu undrar Emil om Svante är okej med att Emil börjar träffa hans före detta. Svaret blir: ”Du får inte bli tillsammans med henne.”

Några månader senare står det klart att de två trots allt blivit tillsammans och min bror Svante är mycket obekväm med situationen. Dels har Svante ingen som helst lust att umgås med sin före detta, dels är han besviken på Emil. Emils val är ett stort svek för Svante då de båda varit bästa vänner hela livet.

Nu har det gått 1,5 år och Svante har sagt att det är upp till Emil att avgöra vem han vill träffa och att familjen borde behandla Emils nya tjej som ”en i familjen”. Han är

dock fortsatt obekväm och har just nu ingen lust att träffa sin före detta. Nu tycker Emil att Svante är "känslig" och att han bör släppa sina dåliga tankar eftersom 15 långa år passerat.

Till jul ville Emil ha med sin nya flickvän, alltså Svantes före detta, på julafton.

Eftersom jag vet hur dåligt Svante mår av situationen och att familjen betyder väldigt mycket för honom, valde jag att säga nej till hennes närvaro. Emil ska enligt mig inte tvinga på Svante hennes sällskap. Han ska dessutom inte tvinga resten av familjen att ta ställning.

Nu tycker Emil att han väntat länge nog på acceptans och Svante känner sig förrådd av både Emil och familjen. Familjen låter saker och ting bara fortgå. Hade inte jag sagt ifrån så hade julen firats tillsammans med Emils nya tjej.

Hur ska vi gå vidare? Vi är en familj som alltid haft nära band och som aldrig bråkar. Det här har vänt upp och ned på hela familjerelationen. Samtliga tycker att Emil betett sig "konstigt" men bara jag och vår syster tar aktivt ställning för Svante. De andra säger att de älskar båda men inte vet hur de ska göra för att det ska bli rätt. Johan (Emil, Svante och Johan heter egentligen något annat)

! Svar:

Vilken trasslig situation du beskriver. Jag förstår att det är svårt att navigera i den. Ursprungsfamiljen är ju en plats som helst ska kännas trygg för alla som ingår i den. Ett slags bas dit man när som helst kan backa hem, för avslappnat umgänge eller när det är rörigt i livet. Sen ser det ju långt ifrån alltid ut så. Faktum är att vi bråkar mest med dem vi står närmast, och väldigt få familjer är utan konflikter genom livet.

Som ändå är ganska långt. Man kan ju ha nära band *och* ibland bråka.

Jag kan också förstå att det här känns obekvämt för Svante. Inte alls avspänt att behöva träffa och umgås med sitt gamla ex, nu hand i hand med brodern. Säkert finns där en del plågsamma minnen av att ha blivit bedragen, sårad och arg. Ganska många människor skulle nog helst slippa ta upp just den typen av bekantskap igen. Det är i det här läget inte så konstruktivt att resonera kring rätt eller fel egentligen. Det har ni redan gjort i familjen, utan att landa i någon lösning som fungerar för alla. I "folkdomstolen" skulle starka argument för båda bröderna höras. Å ena sidan, sveket. Så himla okänsligt av Emil att börja dejta den kvinna som han visste hade haft en relation med brodern. Kunde han inte bara ha låtit henne vara, bland alla tusentals ansikten i den där virtuella

kortleken? Särskilt när brodern bett honom låta bli, och när han vet att det tog slut på grund av en jobbig otrohetsaffär.

Blod är väl tjockare än vatten?

Å andra sidan, det har gått femton år. Det kan man väl förstå att Emil inte tänkte att det skulle vara så himla känsligt. Om ni alla är i trettioårsåldern så borde det här ha varit en tonårsromans, det är ju en halv livstid sedan. Dessutom står det oss faktiskt långt ifrån tusen åter, kärlek kan vara svårfunnen för många. Inte kan man väl ha "patent" på en människa genom hela livet? Det måste finnas något slags preskriptionstid på ungdomsförälskelser. Så där kan vi hålla på i evigheters evigheter och ändå aldrig enas. Bättre är, vilket du så klokt också efterfrågar, att ta ett steg bakåt och försöka se på vilka problemlösningsstrategier som finns och vilka de långsiktiga konsekvenserna blir

beroende på hur ni väljer att hantera det här.

Den ena strategin är ju att hålla Emils nya flickvän borta ifrån familjesammankomsterna.

Konsekvenserna av det blir på kort sikt att Svante slipper känna sig obekväm (och Emil faktiskt får ta konsekvenserna av att ha handlat ganska själviskt där inne på Tinder med sitt pekfinger). Men hur blir det i längden, för de närmast inblandade och för er som familj? Om alla vänder Emils flickvän ryggen, hur ska ni hantera det om deras relation är alldeles rätt och de vill leva tillsammans, länge?

Uppenbarligen har de blivit väldigt kära i varandra. Hur blir det om de flyttar ihop, om de bildar familj, om de blir gamla tillsammans? Ska de aldrig få fira jul med barnens mor- och farföräldrar eller möjliga kommande kusiner? Emil kan ju

inte komma på jul eller födelsedagar med sina barn medan deras mamma måste stanna hemma. En långsiktig möjlig konsekvens av det är att Emil inte firar med er alls. Att konflikten trappats upp så mycket att ni inte längre kan umgås. Det vore så väldigt synd om det landade där. Den andra strategin är ju att ändå låta flickvännen hänga med på julafton.

Konsekvenserna av det på kort sikt skulle vara en inte alls lika avspänd och härlig jul. Det skulle så klart kännas konstigt framför allt för Svante, men även för er andra som bryr er om hans obekväma läge. Kanske skulle den julaftonen gå till historien som er familjs mest besvärliga jul, att gå omkring och "låtsas" och inte veta vilken fot man ska stå på riktigt.

Men i längden då? Ja, det vanligaste är ju att negativa känslor ändå lägger sig när lite tid fått gå. Om ni väljer "acceptans"-spåret

så kommer de första gångerna att kännas jobbiga, men det skulle ge med sig med tiden. Och i förlängningen, gissar jag, skulle nog varken Svante eller ni andra må så bra av att förvägra er bror att delta i familjen tillsammans med sin partner. Eller av det svåra läget att Emil skulle behöva lämna någon han kommit att älska för att familjen vägrar acceptera relationen.

Risken finns också att den här situationen blir alltmer obekväm ju större plats den får ta och ju mer infekterat det blir. Min tanke är därför att det bästa för er vore att bita i det sura äpplet, riva av plåstret och försöka acceptera att det råkade bli riktig kärlek av den jävla högersvajpen.

Vi får nästan alltid större vinster av försoning och acceptans än av benhårda Antingen Eller. Det kommer inte att vara tillnärmelsevis lika svårt att hantera

situationen med Emil och flickvännen, som det kommer vara att behöva hantera förbud, välja sida, vägra träffas, stänga ute. Så innan det här blir en (ännu mer) långdragen och svår balansgång, är mitt råd att acceptera deras kärlek.

Kostnaderna riskerar annars att bli för stora. I en familj som i övrigt verkar trivas väldigt bra ihop.

Anna Bennich

Anna Bennich

fragainsidan@dn.se

Livet i villaförorten är en kamp för att inte verka knäpp

TISDAG 14 JANUARI 2020

Jag tittar kvinnan i ögonen och ler ett leende som jag hoppas ser både trevligt och igenkännande ut. För att verkligen betona hur vänlig jag är nickar jag också hastigt i hennes riktning. Blicken jag får

tillbaka går från tom, via förvånad, till misstänksam.

Det finns några grundläggande principer att förhålla sig till här i villaförorten. Till exempel bör man inte framstå som för snorkig för att hälsa på barnens fotbollstränare, kompisars föräldrar och – kanske viktigast – grannarna.

Och det är här det så lätt går åt skogen för oss som är ansiktsblinda.

Det tog tre år innan jag lärde mig känna igen våra grannar. Tror jag. Jag kompenserade genom att hälsa otroligt glatt och högt vid de tillfällen som de steg ur bilen. Då var risken minimal att jag kallt ignorerade någon som jag egentligen ville bjuda över på vin och grillat.

Det var betydligt svårare i lekparken. Eller vid återvinningsstationen. Platser där det är helt naturligt att byta några ord eller åtminstone säga hej.

Det gjorde inte jag.

Min man däremot, kan känna igen ansiktet på killen som tog frukost bredvid honom på charterresan för fem år sedan. Han tog till slut tag i saken och berättade för några utvalda grannar att jag inte är en ovanligt högfärdig person, bara ovanligt dålig på att känna igen människor.

Det var kanske bra för grannsämjan men inte för min självkänsla.

Och det är därför som jag nu, på Ica, spänner ögonen i och ler så hjärtligt jag bara kan åt en kvinna med barn i min sons ålder. Hon skulle ju kunna vara förälder till ett av barnen i hans klass.

Att döma av blicken jag får tillbaka är hon nog inte det.

Eller – är hon? Kanske blev hon misstänksam för att jag plötsligt är trevlig och hälsar?

Maria Stengård

Polisen har förhört 30-tal IS-återvändare

ONSDAG 15 JANUARI 2020

I två år har polisen i Göteborg förhört misstänkta IS-återvändare.

– De flesta av dem verkar vara vanliga människor med familj, barn och jobb, säger Tomas Collin, gruppchef för lokalpolisområde Nordost.

Polisen i Göteborg har under de senaste åren kontinuerligt fått ta del av Säkerhetspolisens lista över personer som misstänks ha rest eller försökt resa till IS-kontrollerade områden

– Om man kollar på gängkriminella i vårt område har vi en ganska god bild av vilka de är. Men de här personerna träffar vi inte när vi är ute och patrullerar. Vi hade väldigt lite info om dem, säger Tomas Collin.

Det är ett 30-tal personer som blivit kallade till förhör för att bland annat diskutera sina kopplingar till terrornätverket IS, enligt Tomas Collin.

– Om man tar en kopp kaffe eller te med en person, ganska förutsättningslöst, får man en ganska bra bild av deras sinnestillstånd. Det kan vara väldigt värdefullt för oss. Sedan förstår vi också att vi kanske blir grundlurade. Men om alternativet är att inte göra något alls, då är detta mycket bättre, säger Tomas Collin. Syftet med insatsen var att få en bättre bild av personerna – om de exempelvis ska utredas för brott eller om de behöver hjälp

– och försöka bedöma om de utgör ett hot mot samhället. Förhören har gett blandade resultat.

– Vissa uttryckte att de var traumatiserade och mådde dåligt. I några fall kunde vi lotsa dem vidare till psykiatrin. Andra kändes som att de levde ordnade liv. De hade lämnat det där bakom sig och såg framåt, säger Tomas Collin.

Vad var det som förvånade dig mest under den här insatsen?

– Jag hade kanske inte trott att de skulle sig inställa sig när vi kallade till förhör. Men de allra flesta dök upp. De som inte dök upp åkte vi hem till eller erbjöd en ny tid för. De flesta av dem verkar vara vanliga människor med familj, barn och jobb.

I ett av fallen ledde förhören till att en förundersökning om krigsbrott kunde väckas.

Förundersökningen är en av omkring tio knutna till personer som återvänt till Sverige från IS, vilket Ekot var först att rapportera om. Misstankarna handlar om krigsbrott och brott mot mänskligheten.

Marina Ferhatovic

marina.ferhatovic@dn.se

Kristina Hedberg

kristina.hedberg@dn.se

Varsel på Migrationsverket – 146 kan sparkas

ONSDAG 15 JANUARI 2020

Migrationsverket fortsätter att minska antalet medarbetare efter en kraftigt expanderad verksamhet åren 2015–2016. Nu riskerar 146 medarbetare att sägas upp på grund av arbetsbrist när myndigheten varslar om fler uppsägningar.

Hur många jobb som försvinner i praktiken vet man inte än.

”Vem eller vilka som blir uppsagda på grund av arbetsbrist är för tidigt att svara på. Naturlig personalomsättning, omplacering och även nya förutsättningar

kan påverka hur många medarbetare som till sist behöver sluta”, säger Migrationsverkets Annette Bäcklund i ett pressmeddelande.

TT

Priserna ökar i nästan hela landet

ONSDAG 15 JANUARI 2020

Under 2019 steg bostads- priserna i nästan hela landet. I endast två av 21 län sjönk snittpriset.

Och antalet sålda villor nådde en ny toppnotering, enligt Svensk Mäklarstatistik.

Det som framför allt utmärkte bostadsmarknaden under året som gick var det stora antalet försäljningar.

Drygt 110 000 bostadsrätter såldes, vilket var 5 000 fler än året innan. Drygt 55 000

villor såldes, vilket är 1 000 fler än under 2018 – som också det var en toppnotering. Sammantaget såldes bostäder för drygt 440 miljarder kronor, ett försäljningsvärde som var sju procent högre än 2018 och två procent högre än 2017, som var det tidigare toppåret. I riket steg snittpriset på bostadsrätter med 4,7 procent, men variationerna mellan länen var stora. Mest steg det i Värmlands län, där det steg med hela 15,6 procent följt av Dalarna med 11,8 procent och Västmanland med 11,4 procent. I endast två län sjönk snittpriset på bostadsrätter. I Kalmar län sjönk de med 6,2 procent och i Jämtland med 1,5 procent. Även det genomsnittliga villapriset i Sverige steg med 4,7 procent. Variationerna var dock mindre än för bostadsrätter.

Mest steg snittpriset i Kalmar län; 8,6 procent. Två andra län hade också en prisuppgång på över 8 procent. Det var Västerbottens län (8,2 procent) och Jönköpings läns (8,1 procent). I två län sjönk snittpriset på villorna; i Jämtlands län med 4,3 procent och i Gotlands län med 4,1 procent. I december var det små förändringar av priserna jämfört med i november, enligt Svensk Mäklarstatistik. Priserna på bostadsrätter i riket och i Stockholms- och Göteborgsregionerna var oförändrade. I Centrala Malmö och i Stormalmö sjönk snittpriset med en procent. Det genomsnittliga villapriset var oförändrat i Storstockholm och i Stormalmö, medan det steg med en procent i Storgöteborg. I riket som helhet sjönk dock sittpriset med en procent.

Dan Lucas
dan.lucas@dn.se

Nytt rekord igen – nu står 674 720 personer i bostadskön

ONSDAG 15 JANUARI 2020

**Den genomsnittliga kötiden hos
Stockholms bostadsförmedling ökade
under 2019 till 10,5 år.**

**– Men om du är i akut behov av en
bostad ska du inte avskriva
Bostadsförmedlingen, det finns
områden med betydligt kortare snittid,**

säger styrelseordföranden Dennis Wedin (M).

Han är också nöjd med att ökningen av snittiden tycks ha stannat av. Sedan 2018 har kötiden ökat med 0,2 år – betydligt mindre än tidigare under 2010-talet. Bostadsförmedlingen slog under 2019 också rekord i antalet förmedlade lägenheter (15 030) och i antalet personer i bostadskön (674 720). Men bara 13 procent av dem räknas som aktiva och gör minst fem intresseanmälningar per år.

– Alla är inte i akut behov av en bostad och den andelen har inte ökat på nästan tio år, säger Dennis Wedin.

Men många som står i kön äger en bostad. Ska det vara så?

– För att kunna ta ut en avgift för medlemskap i bostadskön är vi tvingade enligt lagstiftningen att ha en rak kö där alla kan ställa sig, säger Dennis Wedin.

Han är glad åt rekordet i antal förmedlade hyresbostäder som betyder att ungefär 29 000 personer kunde flytta in i en ny bostad.

– Vi håller hög takt i förmedlandet, våra allmännyttiga bostadsbolag uppfyllde sina produktionsmål och vi utvecklar samarbetet med andra bostadsbolag.

Bostadsförmedlingen handlar inte bara om Stockholms stad utan om hela regionen, säger Dennis Wedin.

Bostadsförmedlingen fick under 2019 i uppdrag att utöka antalet förturslägenheter med syfte att även våldsutsatta samt barnfamiljer med långvarig hemlöshet inkluderas.

– Det handlar om behovet, det ska finnas den mängd förturslägenheter som behövs, säger Dennis Wedin.

Under januari–oktober 2019 förmedlades cirka 30 förturslägenheter.

När det gäller barnfamiljer i hemlöshet ska Bostadsförmedlingen utreda det vidare under 2020.

– Hittills har de bara titta på vilka definitioner vi ska använda. Det finns andra som jobbar med hemlösa barnfamiljer, till exempel stadens Stiftelsen hotellhem. Vi måste reda ut hur vi ska sköta det här på bästa sätt, säger Dennis Wedin.

I april 2019 visade stadens kartläggning att 364 barnfamiljer saknade stadigvarande boende. Av dessa uppgav 22 procent att situationen orsakats av våld i nära relation.

Mia Tottmar

mia.tottmar@dn.se

ONSDAG 15 JANUARI 2020

2019 2018

Totalt antal förmedlade lägenheter 15 030
13 455

Antal personer i kön den 31 december 674
720 635 730

Antal förmedlade vanliga hyresrätter 8
900 7 871

Antal förmedlade studentbostäder 2 854 2
417

Antal förmedlade ungdomsbostäder 1 692
1 462

Antal förmedlade seniorbostäder 341 440

Genomsnittlig kötid i år hela regionen 10,5
10,3

Järfälla kommun erbjuder anhörig familj krisstöd

TORSDAG 16 JANUARI 2020

Mitra Ahmady, 46, från Järfälla omkom i flygkraschen i Iran. I en artikel i DN riktade hennes anhöriga kritik mot samhällets brist på stöd och hjälp. Nu har Järfälla kommun erbjudit familjen krisstöd.

Honamik Samavatian, 18, berättade i en intervju med DN om saknaden efter sin mamma Mitra Ahmady, 46, som förolyckades i flygkraschen i Teheran.

Tillsammans med sin morbror, Mohammadhadi Ahmady, vittnade hon också om hur familjen saknar stöd i den svåra situation de hamnat i.

Varken utrikesdepartementet, polisen, kommunen, kyrkan eller någon annan samhällsinstitution har kontaktat familjen och erbjudit hjälp och stöd.

UD förtydligade i artikeln att det är kommunens uppgift att erbjuda krisstöd.

Per Rydén, kommunikationschef på Järfälla kommun, skriver i ett mejl till DN att kommunen för en vecka sedan fick information från UD om att en kvinna i Järfälla fanns bland de döda.

Uppgiften om vem det var kunde dock inte lämnas ut, eftersom det rådde osäkerhet

om anhöriga var underrättade eller inte. Kommunen försökte – efter medieuppgifter om att kvinnan var lärare – ta reda på vem det rörde sig om genom att mejla kommunens rektorer.

Men ingen hade någon uppgift om kvinnans identitet.

– Det var först genom artikeln i DN vi fick namnet på den omkomna. I artikeln kunde vi också läsa namnen på den omkomnas närmast anhöriga, en vuxen dotter och en bror. Under tisdagskvällen var kommunens socialförvaltning i kontakt med familjen för att erbjuda krisstöd, säger säkerhetschef Alexander Rajsic.

Josefin Sköld

josefin.skold@dn.se

”Jag vill ha mer tid för att vara en närvarande pappa”

TORSDAG 16 JANUARI 2020

Jonas Sjöstedt avgår som - Vänsterpartiets ledare på partiets kongress i maj.

– Efter mer än åtta år som ordförande är det dags för mig att kliva åt sidan och ge plats för en ny ordförande, säger han.

Nu väntar en kamp mellan partiets radikala och pragmatiska falanger.

Jonas Sjöstedt lämnade först beskedet på ett videosänt medlemsmöte. Uppgiften om hans avgång spreds med raketfart och han bekräftade den själv med ett långt inlägg på Facebook vid 20-tiden.

Det senaste året har Jonas Sjöstedt kritiserats internt för att han släppte fram en S-MP-regering med stöd från Liberalerna och Centerpartiet.

Vänsterpartiet förlorade den stora makt som partiet hade genom budgetsammanträdet under den förra mandatperioden. På onsdagskvällen försvarade han vägvalet för ett år sedan inför ett stort pressuppbåd efter sin medverkan i SVT:s Aktuellt.

– Jag tror att vänsterväljarna var tveksamma om vi skulle få något

inflytande, med där har vi hittat vår roll. Alternativet hade varit värre, säger han.

– Vår uppgift är att lägga press från vänster så att de dåliga delarna av januariöverenskommelsen inte genomförs. Trots att regeringen inte ville att vi skulle ha något inflytande har vi tagit oss inflytande, säger han och nämner den stoppade avvecklingen av arbetsförmedlingen.

– Vi kommer att vinna fajten om mer pengar till välfärden och stoppa marknadshyror, säger han.

Jonas Sjöstedt menar att det nu är en bra tid för Vänsterpartiet att välja en ny ordförande, i god tid före valet 2022.

– Partiet har vuxit och utvecklats kraftigt på senare år. När jag tillträdde som partiordförande hade vi 4 procent, nu har vi 10. Partimedlemmarna har mer än dubblats. Nu kommer jag att ta vara på

varje dag som ordförande fram till kongressen i maj.

Han är också säker på att det här är rätt beslut för hans familj, som sedan flera månader tillbaka bor i Vietnam. I sommar kommer han att lämna uppdraget som riksdagsledamot och flytta till familjen i Hanoi.

– Jag vill ha mer tid för att vara en bra och närvarande pappa, make och vän, säger han och öppnar för att göra någonting helt annat som att skriva en bok eller driva ett kafé.

Jonas Sjöstedt betonar att han fram till kongressen kommer att fortsätta företräda Vänsterpartiet i den politiska debatten, som ordförande och att resa runt i landet på lokala besök. Han vill inte ha någon synpunkt på vem som ska ta över partiet, det är det medlemmarna som ska avgöra. Till sin efterträdare har han egentligen

bara ett råd: Att vara ordförande på sina egna villkor.

Jonas Sjöstedt tillträdde som partiledare 2012, som efterträdare till Lars Ohly. Han hade då suttit i riksdagen sedan 2010, efter en sejour som EU-parlamentariker. Vem som blir efterträdare är en mycket öppen fråga. Valet kommer att få stor betydelse för vilken väg partiet tar framöver. Partikongressen hålls i maj men tiden för att nominera partiledarkandidater går ut om en månad. Källor uppger för DN att förre riksdagsledamoten Rossana Dinamarca är en tänkbar kandidat. Hon förlorade kampen om partiledarposten mot Jonas Sjöstedt när Lars Ohly avgick. Dinamarca ställde sig i höstas i spetsen för en falang inom partiet som vill se en mer radikal politik än den som Jonas Sjöstedt har fört.

Enligt uppgifter till DN har de mer pragmatiskt sinnade inom partiet redan inlett en kampanj för att övertala ekonomiskpolitiska talespersonen Ulla Andersson att ställa upp. Hon spelade en helt central roll i budgetsamarbetet mellan V och S-MP-regeringen 2014–2018. Ulla Andersson skulle innebära ett partiledarskifte med betydligt mer kontinuitet.

En annan person som redan tidigare pekats ut som sannolik efterträdare är vice partiordföranden Nooshi Dadgostar som är föräldraledig till den 1 mars. Hon ville på onsdagskvällen inte spekulera i vem som ska ta över efter Jonas Sjöstedt.

– Jonas har precis meddelat att han avgår, så den frågan är inte aktuell just nu. Jag tycker att det är tråkigt att en så rakryggad och konsekvent person väljer att sluta.

Jonas Sjöstedt är oerhört viktig för partiet, säger Nooshi Dadgostar till DN.

Kan du se dig själv som partiledare?

– Det kommer en tid när det blir aktuellt att prata om den frågan. Det viktigaste är att Vänsterpartiet fortsätter på den inslagna vägen och pressar regeringen.

Mia Holmgren

mia.holmgren@dn.se

Marit Sundberg

marit.sundberg@dn.se

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se

På Facebook skriver Jonas Sjöstedt att det har varit ett svårt beslut och att han kommer att sakna sitt uppdrag:

”Det är en stor förmån att få företräda en rörelse som är den tydligaste rösten för ett mer jämlikt Sverige, för feminism och klimatet. Det är en glädje att träffa alla fina kämpande socialister runt

om i Sverige, att få påverka politiken och att ständigt få lära sig nya saker.”

Ja till större attefallshus

TORSDAG 16 JANUARI 2020

Från och med den 1 mars blir det tillåtet att bygga attefallshus på 30 kvadratmeter – fem kvadratmeter mer än i dag. Men riksdagens beslut gäller endast om attefallaren ska fungera som bostad.

I snart sex år har det varit tillåtet att bygga en kompletterande byggnad på den egna tomten på 25 kvadratmeter utan att det krävs bygglov. Men nästan från starten har delar av byggbranschen kritiserat husen för att vara för små för att kunna göra en rimlig bostad.

För drygt två år sedan rekommenderade Boverket regeringen att gå vidare med att

föreslå en utökning av arean och på onsdagen klubbade slutligen riksdagen utökningen till 30 kvadratmeter. Regelförändringen vad gäller attefallshus som byggs som bostad – komplementbostadshus som de egentligen heter – träder i kraft den 1 mars.

Dan Lucas

Statsministern: Antalet asylsökande ska minska rejält

LÖRDAG 18 JANUARI 2020

Statsminister Stefan Löfven pekar ut migrationen som en av de viktigaste frågorna de kommande åren. Sverige ska inte ta emot fler än vi klarar av att integrera, enligt statsministern.

– Vi ska visa att antalet asylsökande blir mindre – rejält mycket mindre för att vi

ska klara integrationen, säger Stefan Löfven.

Opinionsmätningarna har under det senaste året inte varit någon upplyftande läsning för S-ledaren Stefan Löfven. S ligger runt 24–25 procent i de flesta mätningar, en bra bit under valresultatet. Samtidigt växer Sverigedemokraterna och hotar S om positionen som landets största parti.

Vem ser du som oppositionsledare, Ulf Kristersson eller Jimmie Åkesson?

– Det måste de svara på själva.

Moderaterna och Kristdemokraterna är nu tillsammans lika stora som Sverigedemokraterna så de måste svara på det själva. Men jag har ställt frågan, vem är det egentligen som leder, säger Stefan Löfven.

Även Stefan Löfvens förtroendesiffror pekar nedåt och väljarna är måttligt

upphetsade över den nuvarande regeringens sätt att leda landet.

Oppositionens allt ihärdigare attacker och hot om misstroendeförklaringar gör knappast livet lättare för statsministern.

Kommer du att sitta kvar som partiordförande och statsminister vid valet 2022?

– Ja, absolut. Jag har varit intresserad av politik hela mitt liv och jag har ägnat större delen av mitt vuxna liv åt fackföreningsrörelsen. Jag ser så många viktiga uppgifter där vi har tagit viktiga steg och där jag ser framför mig vad vi behöver göra. Det är därför jag ser hela decenniet framför mig, 20-talet, där vi ska återupprätta det starka samhället. Vi har alla möjligheter att göra det och jag är full av iver att fortsätta detta.

Ett år har nu gått sedan Stefan Löfven efter en rekordlång regeringsbildning åter

kunde utses till statsminister.

Januariavtalet mellan

Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Centern och Liberalerna gav Sverige en S-ledd regering samtidigt som det mångåriga borgerliga samarbetet slogs i spillror.

För Socialdemokraterna har samarbetet delvis lett till en identitetskris där det gamla arbetarpartiet tvingats genomföra skattesänkningar för höginkomsttagare och driva en liberal agenda. Det mullrar i S-leden om att partiet har sålt ut sin själ men statsministern och partiledaren anser inte att partiet är i kris.

– Nej. Jag känner en trygghet i våra värderingar. Både Hjalmar Branting och Per Albin Hansson fick på sin tid ta debatter med partiet om de skulle kompromissa eller inte. Bara vi vet riktningen om vart vi ska så kan man också stå för kompromisser. Det innebär

ingen kris. Men det är klart att det är ett svårt läge nu, det är inte bara frid och fröjd, säger Stefan Löfven.

Statsministern hoppas att hans vision om det starka samhället ska bli startskottet för en ny rörelse som grundar sig på solidaritet och klassiska motton om att göra sin plikt och kräva sin rätt. Ett modernt folkhemsbygge där staten har en tydlig roll och där medborgarna kan lita på att de får den hjälp de behöver.

– Jag tror att många upplever att samhället har dragit sig tillbaks. Det är många som känner sig lite övergivna och undrar om omställningen på arbetsmarknaden fungerar. Om jobbet försvinner, kommer jag då att kunna få en ny möjlighet att försörja mig? Vad innebär digitaliseringen? Och likaså att sjukvården inte är så jämlik som den borde vara? Att skolan inte fungerar som den borde? Jag

ser det här som Sveriges stora projekt, säger Stefan Löfven.

På kort sikt handlar det dock om andra frågor. Brottsligheten, migrationen och integrationen är problem som engagerar medborgarna och där har S haft svårt att övertyga väljarna om att det är just de som har de rätta svaren. Statsministern menar att det är frågor som måste prioriteras högt de kommande åren.

– Nu är det viktigt att visa resultat när det gäller gängkriminaliteten, sprängningar och skjutningar. På helheten är Sverige ett hyfsat tryggt land men det är klart att när det smäller och det skjuts upplevs fullt förståeligt en otrygghet. Vi ska visa att antalet asylsökande blir mindre – rejält mycket mindre för att vi ska klara integrationen. Då ser människor att de som kommer hit också går till jobbet och bidrar – plikt, rätt, säger Stefan Löfven.

Hur ska det gå till?

– Att vi tar in till landet så många som vi kan integrera, det är helt avgörande. Människor som kommer hit ska göra sin del i samhället. Det är inget konstigt eftersom de också vill det. Det handlar om konkreta resultat på migration och integration, och konkreta resultat på sprängningar och skjutningar så vi visar att samhället är starkare.

Det här är lösningar som lika gärna skulle kunna uttalas av moderater eller sverigedemokrater, vad är det som är unikt socialdemokratiskt med detta?

– För det första: Vi genomför det. För det andra: Det finns en annan dimension i det här och det är hårdhet mot brotten men också brottens orsaker. Det är bra att vi är samlade kring riktningen om straffen, resurser till polisen och verktyg till polisen. Men den andra delen, det är den

som är den sossiga. Du måste också tänka på hur du stoppar tillflödet till brottsligheten. Då handlar det om din framtidsstro, att jag kommer att ha ett arbete när jag blir vuxen, att mina föräldrar går till jobbet, att jag bor i ett schyst bostadsområde, att samhället fungerar. Jag tror på samhället och samhället tror på mig. Det är avgörande för att stoppa tillflödet. Det är det socialdemokratiska – hårt och mjukt.

Det finns röster inom S som vill att ni ska snegla på hur Danmark sköter sin migrationspolitik, hur ser du på det?

– Nej, vi har vår egen politik som vi ska stå upp för. Nu har vi dessutom en parlamentarisk kommitté som tittar på det och vi vill ha en så bred lösning som möjligt. Det viktiga för oss är att det harmonierar med EU-lagstiftningen. Vi ska stå upp för asylrätten men Sverige ska

inte göra mer än vad som ankommer på oss. Andra måste också ta sitt ansvar.

Hur ska man kunna få ner antalet asylsökande och samtidigt respektera asylrätten?

– Det är poängen med hela EU-samarbetet, och det är därför vi har stridit så hårt för att hela EU måste ta sitt ansvar. Det är därför den migrationspolitiken måste på plats, och en del av det är fördelningen, säger Stefan Löfven utan att gå in närmare på att EU under många år har misslyckats med att hitta en gemensam syn på migrationen.

Han går heller inte in på några nivåer när han pratar om att Sverige ska ta emot färre asylsökande.

Vad innebär det när du säger att vi ska ha en långsiktigt hållbar migrationspolitik och ett mottagande på en ansvarsfull nivå?

– En ansvarsfull nivå är när du kan ta emot så många så att de vuxna kan få ett arbete, att barnen kan gå i skolan och att vi klarar det här med äldreomsorgen och allt detta. Vi ska hålla ner antalet människor som kommer men de som kommer hit ska i arbete. Vi ser nu att det går snabbare. Förut tog det kanske nio–tio år för en grupp att komma i arbete. Nu tar det fyra – och det är på väg neråt. Sedan januariavtalet slöts för ett år sedan har nya politiska konstellationer vuxit fram. M, KD och SD kommer närmare varandra i en rad frågor, och Vänsterpartiet har vid flera tillfällen sökt oheliga allianser med sina politiska huvudmotståndare för att påverka regeringspolitiken. Först handlade det om reformeringen av Arbetsförmedlingen och nu senast om mer pengar till välfärden.

Stefan Löfven är kritisk till att V-ledaren Jonas Sjöstedt lutar sig mot SD:s riksdagsmandat trots att han sagt att han inte ska samarbeta med partiet.

– När de nu ska diskutera välfärdssatsningar så sitter M, KD och SD där. Då blir det ännu mer konstigt om Sjöstedt säger att han absolut inte ska diskutera med Sverigedemokraterna. Det håller inte ihop. Nu sitter tre där och funderar och ska han prata med dem så kan han inte säga att jag pratar med två men inte med den tredje som sitter vid samma bord.

Hans Olsson

hans.olsson@dn.se

Stefan Löfven om...

...hoten med misstroendeförklaringar från oppositionen:

– Den formella möjligheten finns så jag kan inte förhålla mig till det. Däremot är det bra att fråga

sig: vad är alternativet? Det vanligaste i Sverige är att vi har en minoritetsregering och då måste man hantera situationen så att det går att ha en sådan.

...att kritisera M:s skattesänkningar när regeringen själva slopat värnskatten:

– Oavsett vilket regeringsalternativ det hade blivit så hade värnskatten tagits bort. Moderaterna och Kristdemokraterna lovade Liberalerna att de skulle ta bort värnskatten så det hade inte haft någon betydelse.

...att de ekonomiska klyftorna vuxit under S tid vid makten:

– En stor del av problemet handlar om kapitalinkomster. Det är där den stora skillnaden finns. I januariavtalet är vi överens om en skattereform som ska minska de ekonomiska klyftorna och se vad den finansiella sektorn kan bidra med. Vi har redan beslutat om en skatt på banksektorn som en del av finansieringen av försvaret, men jag menar att den finansiella sektorn har mer att bidra med.

...att åka till Almedalen i sommar:

– Vi får återkomma till det. Vi håller på med planeringen just nu.

Kapitel 12 Transporter och
kommunikationer. DN-artiklar
7 december 2019 - 16 januari
2020.

Feltryckt frimärke under klubban när samling säljs

LÖRDAG 7 DECEMBER 2019

**I dag, lördag, börjar
försäljningen av den största
svenska frimärkssamlingen
som någonsin har auktionerats.
Det dyraste objektet ropas ut
för närmare 600 000 kronor.**

– Vi räknar med att det kommer ta minst fyra år att sälja allt, säger Johan Ericsson, värderingsman på auktionshuset Frimärkshuset skandinavisk filiateli i Stockholm.

Den så kallade ”Beckemanssamlingen” innehåller flera svenska frimärken och brev från perioden 1855 till 1936. Samlingen har fått sitt namn av makarna Anna-Lisa och Sven Eric Beckeman. Förra året avled den sistnämnde. Han hade som önskan att samlingen skulle säljas

över flera auktioner och under flera års tid.

Redan i dag lördag blir önskan verklighet. På förmiddagen börjar den första auktionen. Då väntas cirka 400 objekt kunna budas på.

– Vi vill göra en jämn auktion som tilltalar olika människor. Det är enklare att lyckas med det om vi säljer frimärkena vid flera tillfällen. Dessutom kan det bli för mycket om vi säljer allt på en gång, säger Johan Ericsson, på Frimärkshuset.

Han uppskattar att hela försäljningen kommer att ta minst fyra år. Priset kommer skilja sig åt

beroende på vilken del av samlingen det gäller. Det lägsta utropspriset ligger på 300 kronor. Det dyraste objektet kommer att ropas ut för 600 000 kronor. Det är ett brev som färdades till Danska Västindien. På brevet finns det ett frimärke som är feltryckt i par med ett vanligt frimärke.

– Det är helt unikt och kommer säkert att säljas för mer än utbudspriset. Det här är en väldigt stor händelse inom vår bransch, säger Johan Ericsson.

I utbudet finns det tusentals frimärken och hundratala brev.

Bland annat ett unikt brev med Sandvikens klassiska strålstämpel, som tilldelades 1863.

– Breven är fantastiska eftersom du får se helheten. Till exempel kompositionen av stämplarna och frimärkena, säger Johan Ericsson.

Raffaella Lindström

raffaella.lindstrom@dn.se

Elbilar iskalla i länder utan subventioner

LÖRDAG 7 DECEMBER 2019

Marknaden för laddbara bilar är stekhet – i Sverige. I länder utan statligt stöd är marknaden iskall. Så här ser subventionskartan ut i Europa.

Varje månad slår elbilsförsäljningen rekord. Men det betyder inte att elbilarna är konkurrenskraftiga. Försäljningen

av elbilar följer i hög grad storleken på subventionerna. Försäljningen är hög i Norge och Sverige, länder med starka subventioner. I tre länder utan något som helst stöd till elbilar – Kroatien, Estland och Litauen – är marknadsandelen under en procent. Fram träder en bild av en elbilsmarknad som är i behov av fortsatta subventioner. Men marknadsbilden är komplex. Under andra kvartalet stod laddbara bilar, laddhybrider och elbilar sammantaget, för 2,4 procent av den totala försäljningen i Europa. Men

eftersom tillgången är ännu lägre är det i dagsläget utbudsunderskott på laddbara bilar och långa leveranstider på många modeller. Det finns därför inte några större skäl för industrin att börja konkurrera prismässigt. Pris och utbud är snarare en faktor av batteritillgång och tillverkningskapacitet. Subventionerna avgör på vilken marknad den begränsade tillgången hamnar, men behöver inte påverka den totala marknadsandelen. Norge är den stora dragmotorn på marknaden. Under första halvåret

var andelen elbilar 45 procent i Norge. Andelen laddhybrider var elva procent. Det mest sålda bilmärket är Tesla med en marknadsandel på 16 procent. Orsaken till den norska vurmen för elbilar är i huvudsak ekonomisk. Elbilarna slipper både moms och punktskatten på bilar, det som i Norge kallas ”engangsavgiften”. Eftersom den norska engångsavgiften är stor blir fördelen därefter. Nya, eldrivna Jaguar i-Pace kostar 705 000 (svenska) kronor i Norge. Det uppfattas naturligtvis som

prisvärt när en Volvo V60 D4 Momentum kostar 726 000 kronor i vårt grannland. Dessutom är ström påtagligt billigt i vattenkraftens Norge. Fördelarna tar inte slut med prislappen. Elbilsförarna slipper trängselavgifter och vägavgifter och kan parkera gratis i Oslo centrum. De får också, om det är två eller fler personer i bilen, använda bussfilerna in mot Oslo. Bussfilkörandet kan dock bli den förmån som först försvinner eftersom bussarna i dag har svårt att komma fram på grund av alla elbilar som fyller upp bussfilerna.

Till skillnad från Sverige är renodlade elbilar betydligt mer populära än laddhybrider i Norge. Orsaken är att nästan alla förmåner bara gäller elbilar. Laddhybridägarna får betala parkering och är bannlysta i bussfilen. Dessutom läggs moms på priset. Men laddhybriderna får i alla fall rabatt på engångsavgiften. Men det händer mycket i bilindustrin och alla tillverkare satsar stora satsningar på elektrifiering. Även om andelen laddbara bilar stannade på 2,4 procent under andra kvartalet

2019 innebar det en ökning med 36 procent. Intressant är att renodlade elbilar har dubblat försäljningen i EU jämfört med samma period 2018, medan laddhybrider tappade försäljning, minus 14 procent. Orsaken kan vara att enskilda modeller har produktionsstoppats, till exempel laddhybriden Volkswagen Passat GTE.

Mikael Stjerna

Fakta. Så ser stödet ut i Europa

Laddbara bilar får olika typer av subventioner också i övriga Europa. Här redovisas för köp

och/eller ägande av biltypen och hur stor marknadsandel de har i respektive land.

Sverige

Marknadsandel: 8,0 procent.

Köp: Bonus 60 000 kr för elbilar, 10 000–60 000 kr för bilar med högst 70 gram koldioxid per kilometer.

Ägande: Inget stöd.

Företagsbilar: Rabatt på förmånsvärdet för laddbara bilar.

Belgien

Marknadsandel: 2,4 procent.

Köp: Företag får stöd om de köper elbilar. I Flandern får alla en

bonus för elbilsköp. Elbilar slipper helt eller delvis skatt.

Ägande: Elbilar slipper bilskatt i Flandern.

Företagsbilar: Rabatt för elbilar.
Bulgarien

Marknadsandel: 0 procent.

Köp: Inget stöd.

Ägande: Elbilar slipper bilskatt.

Företagsbilar: Inget stöd.

Danmark

Marknadsandel: 2,1 procent.

Köp: Elbilar och laddhybrider får en skatterabatt.

Ägande: Laddbara bilar har särskild skatt.

Företagsbilar: Inget stöd.

Estland

Marknadsandel: 0,5 procent.

Köp: Inget stöd.

Ägande: Inget stöd.

Företagsbilar: Inget stöd.

Finland

Marknadsandel: 4,7 procent.

Köp: Bonus 2 000 euro för elbilar under 50 000 euro. Elbilar får skatterabatt.

Ägande: Rabatt för elbilar.

Företagsbilar: Inget stöd.

Frankrike

Marknadsandel: 2,1 procent.

Köp: Regionala skatterabatter.

Bonus-malus skattesystem: Upp till 6 000 euro i bonus för bilar

som släpper ut högst 20 gram koldioxid per kilometer. Malus-skatt för bilar som släpper ut 117 gram koldioxid eller mer per kilometer.

Skrotningspremie: Upp till 5 000 euro vid köp av en ny eller begagnad elbil eller laddhybrid.

Ägande: Inget stöd.

Företagsbilar: Skatterabatt för bilar med utsläpp mindre än 20 gram koldioxid per kilometer.

Grekland

Marknadsandel: 0,3 procent.

Köp: Rabatt för elbilar.

Ägande: Rabatt för bilar som släpper ut mindre än 90 gram koldioxid per kilometer.

Företagsbilar: Inget stöd.

Irland

Marknadsandel: 1,6 procent.

Köp: Bonus på upp till 5 000 euro för elbilar/laddhybrider.

Ägande: Skatterabatt för elbilar.

Företagsbilar: Inget stöd.

Italien

Marknadsandel: 0,5 procent.

Köp: Bonus: Upp till 6 000 euro fram till 2022 för bilar på högst 20 gram koldioxid per kilometer.

Malus: Upp till 2 500 euro för bilar

över 250 gram koldioxid per kilometer.

Ägande: 5 års skattefrihet för elbilar, därefter 25 procent rabatt på skatten för motsvarande bil med bensinmotor.

Företagsbilar: Inget stöd.

Nederländerna

Marknadsandel: 6,7 procent.

Köp: Skattefritt för elbilar.

Ägande: Skattefritt för elbilar.

Företagsbilar: Rabatt för elbilar.

Lettland

Marknadsandel: 0,6 %

Köp: Inget stöd.

Ägande: Skattefrihet för bilar med högst 50 gram koldioxid per kilometer.

Företagsbilar: Rabatt för elbilar.

Litauen

Marknadsandel: 0,4 %

Köp: Inget stöd.

Ägande: Inget stöd.

Företagsbilar: Inget stöd.

Luxemburg

Marknadsandel: uppgift saknas

Köp: Bonus på 5 000 euro för elbilar. 2 500 euro för laddhybrider.

Ägande: Rabatt för bilar som släpper ut mindre än 90 gram koldioxid per kilometer.

Företagsbilar: Rabatt för elbilar.
Norge

Marknadsandel: 56 procent.

Köp: Momsfritt (25 procent) och ingen "engångsavgift" för elbilar.
Rabatt på engångsavgiften för laddhybrider.

Ägande: Elbilar slipper parkeringsavgifter, trängselskatter, vägavgifter och får köra i bussfil om man är två eller fler i elbilen (Oslo).

Företagsbilar: Förmånsvärdet styrs av listpriset i Norge.
Förmånsvärdet är kraftigt reducerat för föraren.

Polen

Marknadsandel: 0,2 procent.

Köp: Rabatt för elbilar och laddhybrider.

Ägande: Inget stöd.

Företagsbilar: Inget stöd.

Portugal

Marknadsandel: 3,4 procent.

Köp: Momsreduktion för elbilar under 62 000 euro och för laddhybrider under 50 000 euro.

Ägande: Inget stöd.

Företagsbilar: Skattefritt för elbilar.

Rumänien

Marknadsandel: 0,5 procent.

Köp: Skrotningspremie vid köp av elbil på 10 000 euro. Vid köp av laddhybrid 4 500 euro.

Ägande: Rabatt för elbilar.

Företagsbilar: Inget stöd.

Slovakien

Marknadsandel: 0,3 procent.

Köp: Rabatt för elbilar.

Ägande: Skattefritt för elbilar.

Företagsbilar: Inget stöd.

Slovenien

Marknadsandel: 0,9 procent.

Köp: Bonus 7 500 euro för elbilar,
4 500 euro för laddhybrider.

Ägande: Inget stöd.

Företagsbilar: Skattefritt för elbilar.

Spanien

Marknadsandel: 0,9 procent.

Köp: Bonus upp till 5 000 euro för
elbilar och laddhybrider.

Skattefrihet för bilar som släpper
ut mindre än 120 gram koldioxid
per kilometer.

Ägande: Skatterabatt på 75
procent för elbilar i större städer.

Företagsbilar: Skattefritt för elbilar.

Storbritannien

Marknadsandel: 2,5 procent.

Köp: Skatterabatt för bilar under
50 gram koldioxid per kilometer
fram till mars 2021. Bonus upp till
3 500 pund för elbilar.

Ägande: Skattefrihet för elbilar.

Företagsbilar: Rabatt för elbilar.

Tjeckien

Marknadsandel: 0,4 procent.

Köp: Rabatt för elbilar.

Ägande: Rabatt för elbilar.

Företagsbilar: Inget stöd.

Tyskland

Marknadsandel: 2,0 procent.

Köp: Bonus på 4 000 euro för elbilar, 3 000 euro för laddhybrider.

Ägande: 10 års skattefrihet för elbilar registrerade innan 2021.

Företagsbilar: Reduktion av förmånsskatt för elbilar.

Ungern

Marknadsandel: 1,5 procent.

Köp: Rabatt för elbilar och laddhybrider.

Ägande: Rabatt för elbilar och laddhybrider.

Företagsbilar: Förmåner för elbilar och laddhybrider.

Österrike

Marknadsandel: 2,5 procent.

Köp: Bonus till och med 2020 på 3 000 euro för elbilar, 1 500 euro för laddhybrider. Skatterabatt för elbilar.

Ägande: Rabatt för elbilar.

Företagsbilar: Rabatt för elbilar.

”Batteristorleken kommer minska”

LÖRDAG 7 DECEMBER 2019

Volvo har lanserat sin första helt eldrivna bilmodell och den är snabb, dyr och uppkopplad mot Google. Volvos teknikchef Henrik Green förklarar här varför elbilen byggs på det här sättet.

I höstas visade Volvo den nya modellen XC40 P8 AWD

Recharge. Den kommer hit till Sverige efter sommaren nästa år och kommer att se ut ungefär som en vanlig bensin- eller dieseldriven Volvo. Under karossen finns dock stora nyheter som gör det här till en Volvo olik alla andra vi har sett hittills.

Förutom att vara helt eldriven kommer den nästan att kunna köra sig själv och den kommer hela tiden att vara uppkopplad mot Google. Ansvarig för utvecklingen av elbilen är Volvos teknikchef Henrik Green.

– När man köper en ny Volvo kommer man att kunna välja att -

ansluta sig i tre nivåer. För att få den fulla upplevelsen använder man ett Google-konto som är detsamma som man använder på g-mail i telefonen och datorn. Då blir det till exempel så att det man har gjort i Googles kart-app på telefonen också finns i bilen helt sömlöst. Men då delar man också data med Google.

Kan man som ägare välja att inte dela data med Volvo?

– Vill du vara mer privat så kan du starta ett särskilt konto för bilen som du inte använder någon - annanstans. Då delar du fortfarande bilens data med

Google men det är inte kopplat till dig och din telefon. Eller så väljer du att inte koppla något konto med bilen, men då försvinner mycket av poängen med systemet, säger Henrik Green.

XC40 Recharge blir, tillsammans med kusinen Polestar 2, den första bilen i världen som har ett så kallat infotainmentsystem som är utvecklat av Google. Det bygger på Googles Android-system och liknar till stora delar det som finns i många mobiltelefoner. Volvo kastar dessutom ut sin egenutvecklade

röststyrningsfunktion och byter till Googles.

Varför släpper Volvo in Google i bilen?

– För några år sedan ville vi göra vår egen röststyrning, men vi insåg att det var ett fullständigt dödfött race. Det pågår en konkurrenssituation mellan några av världens största företag, Google, Amazon och Apple om att göra den bästa röstassistenten. Att som bilföretag tävla med dem är fullständigt fruktlöst.

Henrik Green menar att biltillverkarna är chanslösa.

– För att kunna göra användarupplevelsen så bra som möjligt så var det ett enkelt beslut att gå med någon av de stora och vi är väldigt glada över att kunna jobba med Google, säger han.

Volvos nya elbil sägs få ett nytt, mer avancerat system som nästan gör bilen självkörande. Systemet utvecklas av Göteborgsbaserade företaget Zenuity som delvis ägs av Volvo.

Hur självkörande är den nya bilen?

– Det här är den första lanseringen av Zenuitys plattform. Det är inte en enorm

uppgradering i termer om vad kunderna ser och får, utan framför allt att vi byter plattform. Den huvudsakliga poängen är, enligt Henrik Green, att företaget har möjlighet att ladda in ny mjukvara via internet och att mäta data från bilen.

– Det här är den plattform som vi kommer att använda framöver för att till slut ge fullt autonom körning. För att vara helt transparent är det här, just nu, mer för oss än för kunden, säger han.

XC40 Recharge blir väldigt dyr och har mycket effekt och ett stort batteri. Är det nödvändigt?

– Vi ser att räckvidd är värdefullt, framför allt i början. Alla som köper en elbil i dag kommer från en diesel- eller bensinbil och då är man van vid enorm räckvidd.

Räckvidd är, som jag ser det, den enskilt viktigaste egenskapen i en elbil i den här första generationen av elbilar.

Hade vi behövt ha två (elmotorer.) och 408 hästkrafter, frågar sig Henrik Green och ger själv svaret: – Ja, där kan jag hålla med om att många kunder kanske hade

kunnat tänka sig att välja en enklare utformning. Men de flesta som har råd vill ha så stort batteri som möjligt.

Men när Henrik Green siar in i framtiden några år då många köpt en stor elbil och ska köpa en andrabil – då ser han en marknad för elbilar med mindre batterier. – Då kommer nog fler att fråga sig varför de ska bära omkring på 300 kg och 75 000 kronor batteri. Där ser jag att batteristorleken kommer gå ner i framtiden, säger han.

Erik Wedberg

Polisen: Låt bilen stå i dag

LÖRDAG 7 DECEMBER 2019

Det kan bli stökigt i trafiken i dag, lördag, med idrottsevenemang, demonstrationer och flera julmarknader i Stockholm. Därför manar polisen stockholmarna att lämna bilen hemma.

Lördagen blir en ovanligt händelserik dag i Stockholm. Bland de många evenemangen

som väntar märks en bandymatch på Östermalms IP som kommer att locka storpublik. Då besökare visiteras tar insläppen vanligtvis lång tid.

I samband med derbymatchen mellan AIK och Hammarby kommer det att röra sig mycket folk i områdena kring Valhallavägen, Gärdet och Lidingövägen.

Ett stort antal julmarknader och julhandeln lär också skapa trängsel. Under lördagen väntar även demonstrationer, däribland på Norra Bantorget strax efter lunchtid.

Polisen uppmanar därför stockholmarna att ta sig fram kollektivt snarare än med bil.

Andreas Nordström

andreas.nordstrom@dn.se

Kemipristagar en: Tror det bara kommer finnas elfordon i storstäderna

SÖNDAG 8 DECEMBER 2019

**Kemipristagaren Stanley
Whittingham lade grunden för
litiumjonbatteriet, som nu finns**

**i både mobiltelefoner och
elbilar.**

**– Det har varit underbart att se
folk bygga vidare på det och
använda det, säger han.**

**– Vi hade drömmar, men de var
inte så stora som det som
verkligen hände. Det har varit 50
fantastiska år, säger Stanley
Whittingham.**

**Han är i Stockholm för att ta emot
årets Nobelpris i kemi
tillsammans med John
Goodenough och Akira Yoshino
för utvecklingen av det
uppladdningsbara
litiumjonbatteriet.**

Den 97-årige John Goodenough är den äldsta Nobelpristagaren någonsin, och han var den ende som inte deltog i Kungliga Vetenskapsakademiens presskonferens för pristagarna i fysik, kemi och ekonomi på lördagen.

– Jag träffade Goodenough vid frukosten i går, och han var på mycket gott humör, säger Stanley Whittingham.

– Vad pratade ni om, undrade en av journalisterna på presskonferensen.

– Vi pratade om hur bra han mådde, svarade Whittingham.

De tre pristagarna har arbetat var för sig, och alla tre kommit med avgörande bidrag till att vi nu har lätta, hållbara, säkra och kraftfulla laddningsbara batterier i mobiltelefoner, elcyklar, elbilar, surfplattor, bärbara datorer och pacemakers.

På 1970-talet blev Stanley Whittingham rekryterad av oljebolaget Exxon tillsammans med andra unga och framstående energiforskare.

– Det var verkligen spännande. Exxon hade mycket pengar och vi fick helt nya laboratorier där fysiker, kemister, organiska

kemister och andra jobbade tillsammans, säger han.

Det var under energikrisen, och Exxon ville bredda sin verksamhet.

– De sa inte till oss att vi fick göra precis vad vi ville, men närapå: vad som helst som hade med energi att göra, bara det inte rörde olja eller kemikalier. De ville bli ett energiföretag, säger Stanley Whittingham.

Whittingham började arbeta med så kallade supraledare, och hittade ett sätt att öka ämnens ledningsförmåga.

– Jag insåg att vi skulle kunna utnyttja den energin och bygga batterier, säger han.

Sedan sjönk oljepriset, och Exxon såg inte längre någon lönsamhet i att utveckla elfordon. Stanley Whittingham återvände så småningom till universitetsvärlden.

– Jag ville verkligen börja forska igen, och komma till en yngre och mer levande miljö. I akademien kommer en ny grupp studenter varje år. Det håller dig ung, säger han.

Batterierna är viktiga för framtidens renare transporter, menar han.

– Jag tror att städer som Stockholm, New York och London kommer att förbjuda alla förbränningsmotorer i centrum. Det kommer bara att finnas elfordon.

Maria Gunther

maria.gunther@dn.se

Fakta. Nobelpriset i kemi 2019

Stanley Whittingham, John Goodenough och Akira Yoshino

får en tredjedel var av Nobelpriset i kemi 2019 ”för utveckling av litiumjonbatterier”.

Intresset för natttåg till fjällen ökar kraftigt

SÖNDAG 8 DECEMBER 2019

I år har det stora genombrottet kommit för tågresande under semestern. Redan nu börjar många boka sina resor för 2020. Här är tips på tio skidorter i fjällen som det är lätt att ta tåget till i vinter. Så bokar du

enklast, så mycket kostar det och så gör du om tåget är fullbokat.

Det var järnvägen som öppnade porten till fjällvärlden för svenskarna i slutet av det förra sekelskiftet. Först med järnvägen till Storlien som invigdes 1882, och några decennier senare med tåg till Narvik via Abisko Björkliden och Riksgränsen. De senaste decennierna har dock inte nattågstrafiken till fjällen prioriterats särskilt högt. Gamla slitna vagnar, bristfällig service och krångliga bokningar har mött dem som valt SJ:s nattåg.

För tre år sedan lade SJ ned den regelbundna nattågstrafiken till Jämtland. Protesterna från turistnäringen i Jämtland var kraftiga.

Men nu tycks utvecklingen vara på väg att vända. Under det senaste året har intresset för att resa med tåg ökat kraftigt i Sverige. I vinter är det lättare än på länge att ta tåget till fjällen eller alperna.

SJ:s nattåg till Jämtland går åter på daglig basis – om än med statligt stöd. Snälltåget trafikerar södra Lappland under sportlovsveckorna. Och DN kör

ett chartrat sportlovståg till Alperna.

Snälltågets satsning på skidorterna Borgafjäll, Kittelfjäll och Hemavan Tärnaby sker i samarbete med Inlandsbanan. Nattåg med direkta vagnar från Malmö och Stockholm går till Dorotea, Vilhelmina och Storuman. Där väntar transferbussar.

– Vi kan tyvärr bara köra en avgång i veckan eftersom det råder en kapacitetsbrist på liggvagnar, säger Marco Andersson, marknadschef på Snälltåget.

Det fransk/tysk-ägda bolaget kör sedan flera år tillbaka två nattågsavgångar varje vecka till Vemdalsfjällen under vintersäsongen. På stationen Röjan mitt i skogen sker omstigning till transferbussar. – Vi såg en resandeökning på 40 procent till Vemdalen förra året och vi vet att det finns potential att öka ytterligare framöver, säger Marco Andersson.

I vinter utökas transfertrafiken från Röjan till orterna Ramundberget och Tänndalen.

Både till södra Lappland och till Vemdalen går tågen på Inlands-

banan, som inte är elektrifierad. Det har gett en större klimatpåverkan än andra tåg som drivs med el.

– På Inlandsbanan kör vi numera på det fossilfria bränslet HVO.

Även anslutningsbussarna till Vemdalen och Ramundberget går från och med i år på HVO.

Tidigare har det inte funnits några tankmöjligheter, säger Marco Andersson.

Vid anslutningarna till Borgafjäll, Kittelfjäll, Hemavan Tärnaby, Edsåsdalen, Vålådalen och Storulvån används diesel i nuläget.

– Oftast är problemet att det inte finns någon HVO-tank i området, berättar Marco Andersson.

SJ har lyssnat på den tidigare kritiken om nattågstrafiken och tycks nu vara berett att satsa igen.

– Kritiken har varit berättigad. Vi har nu fått ordning på bokningen. Nattågen har blivit jätteviktiga för oss, säger Jan Kyrk, affärschef på SJ.

Däremot så dröjer den utlovade upprustningen av nattågsvagnarna, som skulle ha varit klar förra året, på grund av en ny upphandling.

Natttågen vid jul och påsk och även under sportlovsveckorna blir snabbt fullbokade. För sportlovet är ett tips är att leta efter en avgång dagarna före eller efter de tåg som är anpassade för stugbytardagarna söndag och torsdag.

– Just de avgångarna brukar vara fullbelagda, men kan man resa en dag tidigare eller senare brukar det finnas plats, säger Jan Kyrk. För den som bor i Göteborg med omnejd kan de norska fjällen vara ett smidigt alternativ. Tågresan till Geilo eller Lillehammer tar till

exempel runt sju timmar, med byte i Oslo.

Men det uppmärksammade krånglet med att boka tåg ut i Europa gäller även till vårt grannland Norge. Tågen mellan Göteborg och Oslo körs visserligen av de norska statsbanorna, som nu heter Vy. Den resan kan bokas på SJ:s sajt och app. Men den som vill resa vidare till skidorterna i Norge måste använda sig av appen vy.no.

Kanske blir det enklare från nästa sommar då SJ börjar köra en stor del av tågen i Norge.

Hans Arbman

hans.arbman@dn.se

Fakta. Tio skidorter du når med tåget

Edsåsdalen

Busstransfer från Undersåker

Tåg från Malmö: 16.15–7.50 (1 byte, Snälltåget). Liggplats från 1 619 kr.

Tåg från Göteborg: 18.24–7.50 (2 byten, SJ, Snälltåget). Liggplats från 1 570 kr.

Tåg från Stockholm: 22.50–7.50 (1 byte, Snälltåget). Liggplats från 964 kr.

Boka på www.snalltaget.se

Skidbackar: 11 nedfarter, 5 liftar.

Dagkort: 370 kr. Skidspår: 1,5–18 km. Avgift.

Turåkning: 15 mil väl märkta leder med raststugor och serveringsstugor.

Storlien

Tåg från Malmö: 17.40–9.17 (1 byte Snälltåget/Norrtåg). Liggplats från 1 499 kr.

Tåg från Göteborg: 18.29–9.17 (1 byte, SJ/Norrtåg). Liggplats från 1 078 kr

Tåg från Stockholm: 22.50–8.50 (direkt, Snälltåget). Liggplats från 1 049 kr.

Boka på sj.se eller snalltaget.se
Skidbackar: 23 nedfarter, 7
liftar. Dagkort: 320 kr. Rabatt för
den som har veckokort i Meråker.
Skidspår: 2,5–12 km.
Turåkning: Leder bland annat mot
Skurdalsporten och
Blåhammaren
Åre/Duved
Tåg från Malmö: 16.15–7.40
(direkt med Snälltåget) Liggplats
från 1 499 kr.
Tåg från Göteborg: 18.29–8.06
(direkt, SJ). Liggplats från 995 kr.
Tåg från Stockholm: 23.20–6:50
(direkt, SJ). Liggplats från 845 kr
Boka på sj.se eller snalltaget.se

Skidbackar: 89 nedfarter och 46
liftar.
Dagkort: 520 kr (högsäsong).
Skidspår: 1–5 km. Avgift.
Turåkning: Finns i Ullådalen, strax
utanför Åre.
Vemdalen (Björnrike,
Vemdalskalet, Storhogna/
Klövsjö)
*Järnvägsstation Röjan, sedan
busstransfer*
Tåg från Malmö: 16.15–9.10 (1
byte). Liggplats från 1 499 kr.
Tåg från Göteborg: 18.24–9.10 (2
byten). Liggplats från 1 250 kr.
Tåg från Stockholm: 22.50–9.10
(1 byte) Liggplats från 749 kr

Boka på snalltaget.se
Skidbackar: 58 nedfarter, 35 liftar.
Dagkort: 360 kr.
Skidspår: 1,5–8 km
Turåkning: 18 mil rösade leder i området.
Ramundberget
Järnvägsstation Röjan, sedan busstransfer
Tåg från Malmö: 16:15–11:00 (1 byte). Liggplats från 1 499 kr.
Tåg från Göteborg: 18.24–11.00 (2 byten). Liggplats från 1 250 kr.
22.50–11.00 (1 byte). Liggplats från 749 kr.
Boka på snalltaget.se

Skidbackar: 42 nedfarter, 10 liftar.
Dagkort: 470 kr (högsäsong).
Skidspår: 30 mil preparerade spår, varav 2,5 elljusspår. Avgift.
Turåkning: 45 mil rösade turleder.
Borgafjäll
Transferbuss från Dorotea
Tåg från Malmö: 15.00–10.45. (1 byte) Liggvagn från 1 449 kr.
Tåg från Göteborg: 17.24–10.45. (1 byte) Liggplats från 1 681 kr.
Tåg från Stockholm: 21.55–10.45. (1 byte) Liggplats från 1 449 kr.
Boka på snalltaget.se
Skidbackar: 13 nedfarter, 3 liftar.
Dagkort: 340 kr.
Skidspår: 2,5–10 km.

Turåkning: Stort utbud av
markerade leder

Hemavan/Tärnaby

Transferbuss från Storuman

Tåg från Malmö: 15.00 – 13.50. (1
byte) Liggvagn från 1 449 kr.

Tåg från Göteborg: 17.24 – 13.50.
(1 byte) Liggplats från 1 681 kr.

Tåg från Stockholm: 21.55 –
13.50. (1 byte) Liggplats från 1
449 kr.

Boka på snalltaget.se

Skidbackar: 42 nedfarter 15 liftar.

Dagkort: 440 kr.

Skidspår: 50 km totalt. Avgift.

Turåkning: Kungsleden och
Drottningleden är populära leder.

Gällivare/Dundret

Tåg från Malmö: 13.10–10.35 (1
byte). Liggplats från 1 106 kr.

Tåg från Göteborg: 18.29–13.06.
(1 byte)) Liggplats från 1 051 kr.

Tåg från Stockholm: 18.08–7.57.
(Direkt) Liggplats från 1 144 kr.

Boka på sj.se

Skidbackar: 13 nedfarter, 5 liftar.

Dagkort: 360 kr.

Skidspår: 2,5 km–5 mil.

Turåkning: Flera utflyktsmål.

Björkliden

Tåg från Malmö: 16.04–16.07 (2
byten). Liggplats från 1 112 kr.

Tåg från Göteborg: 18.29–16.07
(1 byte). Liggplats från 1 051 kr.

Tåg från Stockholm: 18.08–11.12.
(Direkt) Liggplats från 1 144 kr.

Boka på sj.se

Skidbackar: 27 nedfarter, 5 liftar.

Öppnar den 7 februari.

Dagkort: 410 kr.

Turåkning: Bland annat till
Riksgränsen via Låktatjåkko
fjällstation.

Narvik

Tåg från Malmö: 16.04–17.40 (2
byten). Liggplats från 1 059 kr.

Tåg från Göteborg: 18.29–17.40
(1 byte). Liggplats från 999 kr.

Tåg från Stockholm: 18.08–12.54.
(Direkt) Liggplats från 1 145 kr.

Boka på sj.se

Skidbackar: 15 nedfarter. 6 liftar.

Dagkort: 437 kr.

Turåkning: Finns, men inte i direkt
anslutning till backarna.

SJ kör dagligen nattåg från
Göteborg och Stockholm till
Duved i Jämtland och till Narvik i
Nordnorge.

Till Jämtlandsfjällen kör SJ även
dagtåg.

Snälltåget kör under
vintersäsongen två nattåg i
veckan till Duved eller Storlien
samt till Vemdalen.

Under sportlovsveckorna i februari
kör Snälltåget även nattåg till
södra Lappland.

Fotnot: Tågtider och prisexempel gäller respektive avreseorts sportlovsvecka 2020. Priser är hämtade under november 2019. Priserna kan sedan dess ha ändrats och avgångar kan ha blivit fullbokade

Fakta. Får man ta med skidorna på tåget?

På SJ:s nattåg lägger du ditt bagage i kupén, vilket kan bli lite trångt. Familjer kan boka en egen liggvagnskupé och får då extra plats för bagage – om man inte har många barn. För skidor finns

speciella skidställ i varje vagn. På dagtågen läggs skidorna oftast på hatthyllorna.

Snälltåget har på sina tåg till Jämtlandsfjällen en bagagevagn där man mot en avgift kan checka in större bagage. Incheckning kan göras på stationerna i Malmö, Lund, Stockholm, Östersund, Åre och Duved. På övriga sträckor får man använda skidställ i vagnsändarna. Familjer kan även här boka en egen liggvagnskupé. Norska tågen tillåter tre kollin bagage på sammanlagt 30 kg per person. Bagaget läggs på särskilda bagagehyllor och på

hatthyllorna. Skidor ska förpackas ordentligt i skidfodral.

Fakta. Några saker att tänka på när du bokar

På nattågen anpassade till stugbytardagar söndag och torsdag är det ofta fullbokat – i synnerhet i samband med sportlov. Ett tips är att leta efter avgångar dagarna före eller efter, för den som har möjlighet till det. Då är det lättare att hitta plats. SJ har dagliga nattåg till Jämtland och Lappland/Narvik.

Familjer kan boka en egen liggvagnskupé med både SJ och

Snälltåget och får då mera plats för bagage.

SJ:s och Snälltågets resor kan bokas både sj.se och snalltaget.se.

Resor från Göteborg respektive Storlien till fjällen i södra Norge kan bokas på vy.no. Från Stockholm bokas resan till Oslo på sj.se och resan vidare till skidorterna på vy.no. På tagbokningen.se kan man få hjälp med att boka hela resan.

Så byggs smarta fabriker med 5G

SÖNDAG 8 DECEMBER 2019

5G blir det hittills mest kraftfulla teknikkivet inom mobilbranschen. Det gläder dataspelsfantaster, men kan också helt omforma industrin, vården, transporterna.

Det kommer att skapas nya jobb med 5G – andra arbeten försvinner när tekniken används för att rationalisera.

Telekomjätten Ericsson har anställt 5 000 nya ingenjörer de senaste två åren, de allra flesta har koppling till 5G. Företaget är ett av de ledande när det gäller utvecklingen av det nya snabbare mobilsystemet.

– Det handlar om att vi måste möta en helt ny kravbild från konsumenter som till exempel vill kunna spela avancerade vr-spel – men inte minst från företag. Där handlar det om en helt ny

infrastruktur som bygger på att maskiner är uppkopplade direkt mot nätet, säger Erik Ekudden. Han är Ericssons högste teknikchef och sitter i bolagets ledning.

– Det pratas alltmer om smarta industrier, där man till exempel kan kapa kablarna till robotarna och i stället styra dem via mobilnätet. Det kan minska kostnaderna drastiskt men kräver också ny kompetens hos kunderna.

Du är på en middag och hamnar bredvid en rörmokare med eget

bolag. Vad svarar du på hennes fråga om nyttan med 5G?

– Hon kan hela tiden ha koll på vilka prylar som finns i lager, göra transporterna effektivare, hålla koll på kostnaderna, hennes servicetekniker kan få ständig handledning via nätet. Allt detta kräver mer bandbredd. I framtiden kan hon förebygga vattenläckor genom att samla in information från ett stort antal system och modellera fel som kan uppstå.

För det var länge sedan mobiler gjordes för att ringa i, numera handlar det om att skicka data

med mobilt bredband – och 5G är det nya svarta i en alltmer uppkopplad värld.

Tekniken ska inte bara göra att man sekunds snabbt kan ladda ned en långfilm, utan också bana vägen för det som kallas ”sakernas internet”.

Det kan vara sensorer som talar om när en väg måste sandas, smarta insulinsprutor, väderinformation som automatiskt kopplas till trafikplanering, uppkopplade lås som kan stängas med en fjärrkontroll.

Ericsson spår att 5 miljarder saker och maskiner är direkt uppkopplade mot nätet år 2025, mot drygt 1 miljard i dag.

– Det handlar här bland annat om att kombinera två sorters ny kraftfull teknik – 5G och artificiell intelligens, AI. Vi kan vara säkra på att det dyker upp tjänster som ingen har tänkt på och som kräver helt ny kompetens. Så är det alltid med teknikkliv.

Det säger Ingrid Nordmark, och hon borde veta. Hon ledde utvecklingen av 4G på Ericsson. Till för ett år sedan jobbade hon med strategi och affärsutveckling

på statliga forskningsinstitutet Rise, i dag är hon konsult med bland annat stora teknikföretag som kunder.

– I den smarta fabriken vars robotar ska kopplas mot 5G vill man ju säkert också bygga ihop det med distribution och kundsystem. Två komplexa system ska giftas ihop, vilket kräver spetskunskap om hur man ordnar mjukvaran – den kompetensen finns i dag bara hos väldigt få.

Var finns annars den största potentialen?

– Jag tror man kan göra mycket inom förebyggande sjukvård, där vi kopplar upp oss själva och inom byggindustrin, där man borde kunna göra mycket mer när det gäller ledtider och spill, säger Ingrid Nordmark.

Joakim Wernberg är forskningsledare på Entreprenörsforum och kom tidigare i år med boken ”Människor, maskiner och framtidens arbete”.

– 5G och sakernas internet ger nya dataintensiva verktyg som löser problem som hittills varit för svåra – men kräver också helt nya

specialister. Men det blir svårare och svårare att identifiera precis vilken typ av ingenjörsutbildningar som behövs om tio år, säger han.

Hans Strandberg

hans.strandberg@dn.se

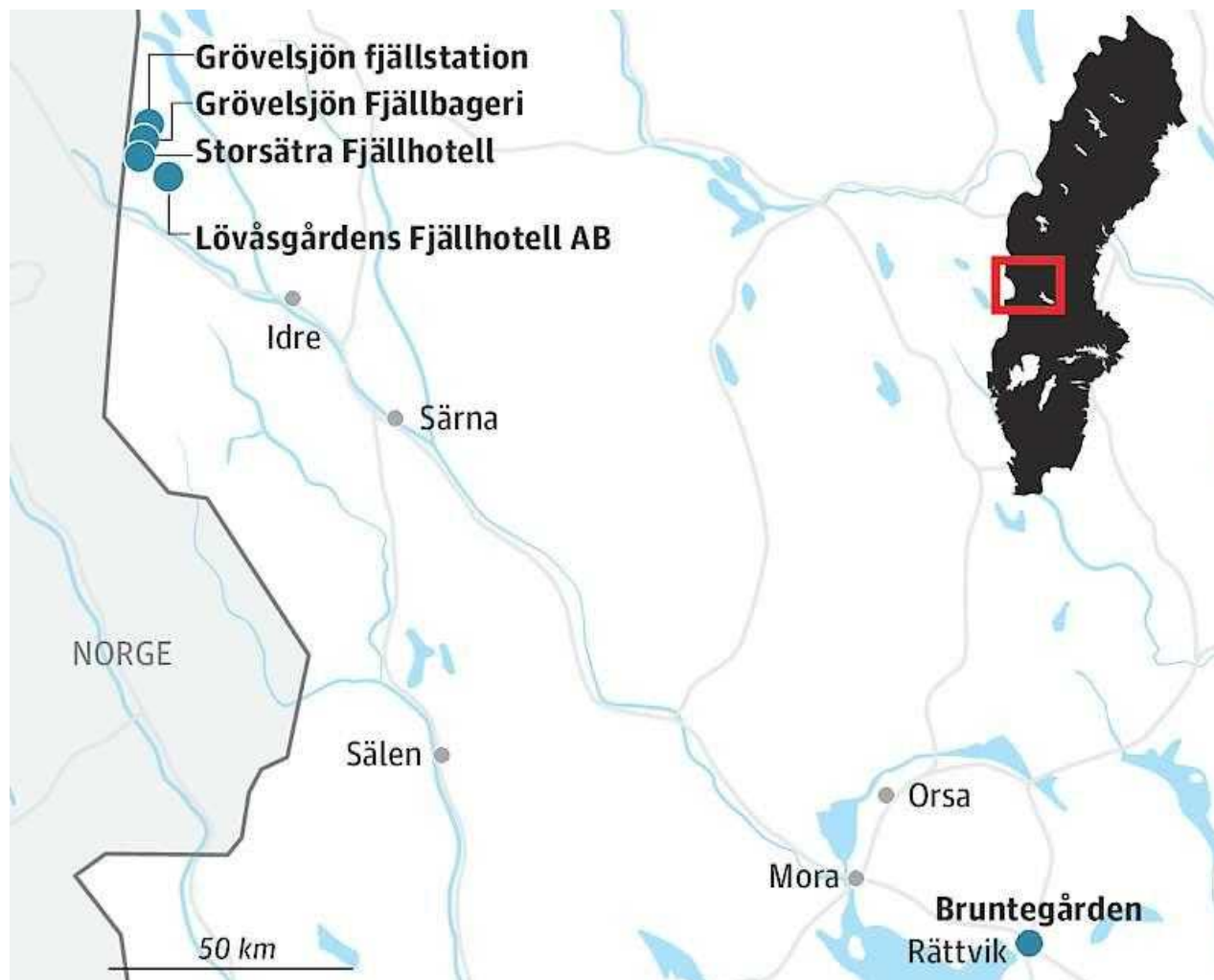
Fakta. 5G i Sverige nästa år

Med 3G blev e-post och internet möjligt att hantera i mobilen. Med 4G blev det möjligt att strömma ljud och film. 5G laddar ned ett tv-program på några sekunder och gör förarlösa bilar säkrare.

Ericsson var först med att visa upp ett testnät med 5G, och slåss

nu om kunderna i världen framför allt med kinesiska Huawei.

Det finns redan kommersiella nät i Asien och USA, i Europa har Schweiz tagit täten. I Sverige startar utrullningen först under 2020.

Klassisk fjällsemester i Grövelsjön

SÖNDAG 8 DECEMBER 2019

Vi tog en tur till Grövelsjön, där resan i sig blev ett mål. Vid vägens slut i norra Dalarna trivs barnfamiljerna, som gärna skidar på fjället med pulka och matsäck.

Det är midvintertid i Rättvik – det första stoppet på vår dalaresa. Minusgraderna gör att det riktigt

biter i kinderna under promenaden ut på den klassiska Långbryggan. Den mer än hundra år gamla och drygt 600 meter långa skapelsen byggdes 1895 för att ångbåtarna på Siljan skulle kunna lägga till.

Högt ovan ligger Lerdalshöjden och Bruntegården, ett anrikt pensionat, granne med slalombacke och skidspår. Här bjuder kockarna Magnus och Linn Ollas sedan några år tillbaka på gastronomi av högsta klass. En uppmärksammat restaurang som blivit en av Dalarnas mer innovativa mötesplatser för mat-

intresserade med lokal mat i fokus.

Och visst känns det härligt att komma in i stugvärmen och bli serverad glögg framför öppna brasan. Timmen senare njuter vi av middagen i den ombonade matsalen, med bland annat forellrom från Älvdalen, lättrokt röding, hängmörad ryggbiff och ostar från Hansjö.

Nästa morgon väntar Mora och vägen vidare norrut genom den ödsliga naturen, med enstaka avbrott för bebyggelsen i Älvdalen, Särna och Idre.

Vid en vändplan nära norska gränsen, där fjällbjörkarna, bergen och skidspåren tar vid ligger sedan målet för resan – Grövelsjöns fjällstation. En drygt 80 år gammal klassiker på över 800 meters höjd.

Här frodas fjällnostalgin och minnen från barndomens utflykter i skidspåren. Sliten canvasryggsäck, plåttermos med varm choklad och smörgåsar med falukorv. Renfäll i solgrop, apelsin i klyftor. Och Fia med knuff senare om aftonen – framför den öppna spisen i de varsamt renoverade sällskapsrummen.

Interiört är det rustika furumöbler som gäller. Trasmattor på golven och vävda löpare på borden.

Bokhyllor med Svenska Turistföreningens årsböcker och svartvita bilder på väggarna som skildrar dåtidens mer stilfulla friluftsliv.

Så här under årets mörkaste tid orkar solen knappt titta upp bakom fjälltopparna, och redan efter lunch börjar det skymma så smått.

Vi har valt att lämna barmarken i Mälardalen för några dagar av skidåkning och familjemys. Med barnbarn på fem och två år väntar

både turer med skidor och fjällpulka.

Det är gott om småbarnsfamiljer på fjällstationen. För Svenska Turistföreningen satsar en hel del på att locka flera generationer av gäster, genom särskilda familjefjällveckor, längdläger och yogahelger.

En familj som stortrivs är Olof Höglin och Nina Sundqvist från Gävle, som tillbringar det mesta av sin tid i skidspåren, med tvååringen Gustav och tre månader gamla Selma nerbäddade i modern pulka.

– Det är så bekvämt att bo spårnära. Snacka om ”ski-in ski-out”, säger Nina med ett leende. Familjen är på plats för andra året i rad, och som Vasaloppstränande småbarnsföräldrar turas de även om att få egen tid för träning i spåren.

– Vi har dessutom kompisar som är här på längdläger. Så vi umgås en hel del på kvällarna.

Utanför fjällstationen sjuder det av rörelse efter långfrukosten i matsalen nästföljande morgon. Rimfrost och 15 minusgrader är inget större hinder för oss gäster som längtat efter snö och kyla.

Några ska på heldagstur med färdledare. Andra satsar på alpina Grövel fjäll några kilometer bort. Och i skidspåren är deltagarna i längdläget i full gång med att nöta teknik. I området finns mer än tio mil med väl preparerade spår.

– Allt är så tillgängligt här uppe, med mjuka lågfjäll runt knuten och den mer högalpina prägel på andra sidan gränsen, säger Björn Jonsson, tidigare sportchef på fjällstationen.

Sedan ett par år tillbaka driver han företaget Experience Grövelsjön, där han erbjuder

guidade skidturer, vandringar och paddlingsutflykter.

Han pratar lyriskt om vidderna och de långa utförslöperna, som gör det hyfsat lätt att välja väg i vinterlandet mot bildsköna tusenetersfjäll som norska Storslåga, Sushögda och Digerhogna.

– Vi har ju dessutom tre nationalparker som närmsta grannar.

Läget precis vid trädgränsen gör det lätt även för nybörjare att ta sig upp på fjället. Jakobshöjden, strax norr om fjällstationen, är ett säkert tips från Björn.

I dag är det dock längdskidskola som gäller för Björn. Han manar deltagarna att öva flitigt – och fokusera på diagonalåkning och stakning.

Några familjer har slagit läger längs sluttningen för att kolla längdåkningarna och njuta av leken i snön.

Längre upp längs den kryssmärkta leden dominerar turåkningarna i klassisk anorak, med rejäl ryggsäck och liggunderlag.

Vi har med oss varm choklad och lunchpaket med mackor och rökt korv. Men kylan och barnbarn som vill in i värmen gör att vi efter

lunchuppehållet nere i fjällbjörkskogen söker oss mot Sjöstugan vid Grövelsjöns strand. En fikaklassiker med klart hög mysfaktor.

I en av utförslöperna möter vi Jonas Larsson och Sylvia Schweitzer från Bromma, även de på tur med barn i pulka. Här är det Alma och Erwin, fyra och ett år gamla, som sussar sött i var sin klassisk träpulka.

– Pulkorna är från min barndom, berättar Jonas, som tillbringat i stort sett varje vinter här sedan småbarnsåren. Det handlar om mer än 40 år av Grövelsjövintrar.

Familjen hyr stuga ett stenkast från skidspåren, och i dag har Alma premiäråkt längd för första gången.

– Det gick över förväntan, konstaterar Sylvia.

Halvtimmen senare är vi framme vid Sjöstugan, där en munter björkvedsbrasa sprakar i öppna spisen.

Anita Kindlund frestar med frasvåfflor, bullar och sju sorters kakor, samt hemlagad saft och starkt kaffe ur kopparpanna.

– Mina föräldrar startade kaféet redan 1948, så det är en väl

förvalta tradition som förs vidare.

Sedan Anita blev pensionär hjälper hon systersonen Erik Nisén med kaféet.

– Jag lärde mig grädda våfflor på löpande band redan som barn, och takterna sitter i, berättar han.

Ett besök hos fjällbagaren Maxime Bouju Kindlund är ett annat måste – en svärson till Anita. I ett litet timrat uthus en knapp kvart på skidor från Sjöstugan huserar den franske friluftsfantasten i Grövelsjön Fjällbageri, som gjort succé med sina surdegsbröd och kanelbullar.

Så pass att han prisats för ett av bröden – en saftig solroslimpa som fick guld i Mathantverks-SM 2017, endast två månader efter att Maxime öppnat bageriet i den gamla smedjan.

– Här i Grövelsjön kombinerar jag mina två stora intressen; skidåkning och brödbak, konstaterar Maxime glatt där han står och knådar deg i det 16 kvadratmeter stora bageriet.

Han har tidigare arbetat på flera av STF:s fjällstationer, bland annat som sportchef på Helags.

– Och så har jag även bakat bröd på stationen här i Grövelsjön.

Men så fort bröden är gräddade och morgonkunderna fått sitt drar han ut på fjället några timmar för att surfa fram på vidderna med skidor och drake.

– Snowkiting är min stora passion, och passar perfekt ihop med bagaryrket, konstaterar Maxime och bjuder oss att smaka på de nygräddade saffransbullarna.

Att sedan skida tillbaka i blå timmen, skymningstiden mellan solnedgång och kvällsmörker, är nog som allra vackrast så här i midvintertid, konstaterar vi efter bageribesöket. Nu väntar en

vintoddy och varm saft på Café Idyllen, fjällstationens självklara mötesplats efter skiddagen.

Anslagstavlan vid receptionen lockar med yoga före middagen. Eller varför inte en bastu och aromamassage på stationens fjällspa.

För barnbarnen är det lekrummet och sagostund som gäller, tillsammans med ett gäng andra småttingar.

I köket förbereder kökschefen Pelle Kjellander och hans kolleger kvällens Kravmärkta måltid. En högst lokal meny med tjälknöl på älg och hjortronparfait. Röran på

älvdalslax med pepparrot, färskost och laxrom är en av förrätterna, tillsammans med morotssoppa kryddad med ingefära och kokos.

– Folk som kommer hit vill ha rustik mat med finesse. Något som skapar mersmak och som mättar efter en dag på fjället, säger Pelle, som jobbat på stjärnkrogar i både Stockholm och Skåne.

Efter middagen känns det helt rätt att öka på nostalgidosen och ta en sparktur längs vägen, med sjungande medar på blåisen och en fartvind som biter rejält i kinderna. Femåringen hänger med, rejält påpälsad.

Ännu ett äventyr – med förhoppningen om att även få skåda stjärnfall och norrsken.

Cenneth Sparby

Grövelsjöns fjällstation, närmare 50 mil från Stockholm, är Svenska Turistföreningens sydligaste fjällanläggning och har sedan 1937 inspirerat människor till friluftsliv i fjällen.

Med fjällstationen som bas kan man delta i temaveckor eller hänga med på någon av de färdledarleda turerna.

Alpin utförsäkning finns vid skidanläggningen Grövelfjäll ett

par kilometer från fjällstationen. Söker man häftigare branter och längre pister är det en timme med bil till Idre fjäll.

Under vintern finns dagliga bussförbindelser från Mora (tåg Stockholm–Mora) ända fram till fjällstationen.

Januaripaket med fyra nätters boende, helpension, aktiviteter och färdledarleda turer från 5 460 kronor per person. Barn 0–3 år bor gratis. 3–15 år får rabatt på boende och mat. Det går även att boka enstaka dygn.

www.svenskaturistforeningen.se/grovelsjon,

www.grovelsjon.com

Fjälläventyr

Häng med på fjälläventyr med Björn Jonsson på Experience Grövelsjön. Längdläger, turskidskola och toppturer.

Arrangemang för både nybörjare och mer vana skidåkare.

www.grovelsjon.guide

Boende

Storsätra Fjällhotell

Mysigt boende med relaxavdelning och utevinterbad.

Skidspår utanför husknuten.

Weekendpaket i januari med i dubbelrum och helpension från 3 600 kronor per person för tre

dygn. Barnrabatter.

www.storsatra.se

Lövåsgårdens Fjällhotell

Pensionatsklassiker vid
trädgränsen. Familjär stämning.

Boende i dubbelrum med
helpension från drygt 1 295 kronor
per person. Rabatter för barn.

www.lovasgarden.se

Bruntegården i Rättvik

Anrikt pensionat med bra läge vid
skidbackar och spår. Här finner du
ett av Dalarnas bästa kök
dessutom. Dubbelrum från 1 145
kronor per person inklusive
frukost och liten

avsmakningsmeny.

www.bruntegarden.se

Två fina familjeturer

Olån–Norgegränsen, 10–12
kilometer

Lätt skidåkning i gles björkskog
och på kalfjäll längs vinterled och
bitvis ospårat. En lämplig tur om
man vill bekanta sig med
närområdet inför kommande turer.
Följ vinterleden ner till Grövelsjön
och sedan vidare västerut upp
mot Olåns dalgång. Härifrån finns
flera färdalternativ att välja mellan,
där väder och vind får avgöra. Vid
Olån finns det även en möjlighet

att ta en paus inomhus i den lilla raststugan eller vid den gamla slogboden (övernattningskoja för arbetsfolket vid avlägsna slåtterängar) Olåns vindskydd. Fortsätt upp mot Salsfjellet och gör en liten avstickare in på den norska sidan. Gränsen, som följs av ett renstängsel.

Valdalsbygget, cirka 5 kilometer Skida genom gammal fjällnära skog och med Grövelsjöfjällen i blickfång.

Valdalsbygget är en gammal fjällgård som ligger några kilometer söder om Norgevägen, endast hundra meter från gränsen

till Norge. Vid gården finns även en öppen raststuga. Södra Kungsleden passerar området. En markerad vinterled som fortsätter mot Sälenfjällen.

Turen börjar med en kortare bilresa fram till parkeringsplatsen strax iföre norska gränsen.

Härifrån skidar man söderut fram till Valdalsbygget. Turen går vidare upp mot Dyllen, som är en långsträckt höjdrygg. Skida sedan ospårat norrut till bilvägen som kan följas tillbaka till parkeringen.

Tiden på väg att rinna ut i tv-striden

TISDAG 10 DECEMBER 2019

Tv-avtalet håller på att löpa ut mellan Tele2 och Bonnier Broadcasting, som numera ägs av Telia. Om parterna inte enas kan en tredjedel av svenskarna stå utan TV4-kanalerna och C More.

– Min bedömning är tyvärr att kanalerna släcks ned under natten till onsdag, säger Tele2:s vd Anders Nilsson.

Det är hushåll med abonnemang hos Tele2-ägda Com Hem och Boxer som kan drabbas när det tidigare avtalet löper ut.

Kanalerna kommer då att plockas ur kanalutbudet tills en överenskommelse är på plats.

Några förhandlingar pågick inte under måndagen, enligt Anders Nilsson.

– Det händer ingenting. Just nu verkar det omöjligt att lösa.

Sedan den 2 december ägs Bonnier Broadcasting av Telia.

Tele2:s vd, Anders Nilsson menar att varken Telia eller Bonnier

Broadcasting visat intresse av att förhandla med operatören.

– Det har i princip inte varit någon dialog alls. Det verkar inte finnas något intresse att lösa den här konflikten, säger han.

Enligt Mathias Berg, operativ chef för TV4 och C More, har TV4 dock erbjudit en förlängning av nuvarande avtal enligt samma villkor.

– Det är olyckligt att Com Hem hotar med att släcka våra kanaler som en del av sin opinionsbildning. Det är ett cyniskt spel som drabbar tittarna. Konflikten handlar helt enkelt om

att Com Hem kräver nya rättigheter utan att betala för dem, säger han.

Tele2 menar däremot att motparten saknar vilja till dialog i förhandlingarna.

– De vet om att vi digitaliserar 1,6 miljoner hushåll och att vi därför inte kan förlänga längre än vi redan gjort. Det handlar om möjligheten att ge tittarna tillgång till TV4 digitalt och på valfri skärm. Men Telia verkar anse att endast Teliakunder ska ha den valfriheten, säger Anders Nilsson.

Gustav Olsson
gustav.olsson@dn.se

Flygjätte hotas av kollaps inför julen

TISDAG 10 DECEMBER 2019

Den sydafrikanska flygjätten South African Airways ska genomgå en företagsrekonstruktion. Det meddelar den ansvariga ministern Pravin Gordhan på torsdagen. Staten förlorar i praktiken kontroll över det skuldtyngha bolaget i denna

desperata räddningsaktion. Redan till jul kan det stå klart om företaget överlever eller likvideras.

Det är ett av de största flygbolagen i Afrika som nu står med en fot i graven sedan regeringen begärt att en rekonstruktion ska inledas. I veckan läckte en promemoria ut där president Cyril Ramaphosa krävde att en "frivillig" företagsrekonstruktion skulle inledas, vilket på torsdagen bekräftades av Pravin Gordhan som är minister med ansvar för landets statliga bolag:

– Det här är det optimala instrumentet för att återupprätta förtroendet för SAA och säkra bolagets goda tillgångar, säger Gordhan i pressmeddelandet där han hoppas att beslutet ska innebära en nystart.

Denna nystart innebär att regeringen pumpar in ytterligare 4 miljarder rand, motsvarande 2,6 miljarder kronor, i ett skuldtyngt bolag som inte gjort vinst på helårsbasis sedan 2011 och som kostat de syd-afrikanska skattebetalarna mångmiljardbelopp genom åren.

Men Gordhan poängterar att det inte handlar om att lösa ut några skulder. Han kallar det för ”finansiell assistans för att underlätta en radikal omstrukturering av flygbolaget”. Tidigare har han i en intervju med DN sagt att man ska göra sitt bästa för att rädda bolaget men att en konkurs är ett möjligt utfall. Vem som ska ta över som rekonstruktör är inte känt men denna person kommer att få fria händer och staten förlorar i princip inflytande över bolaget. Detta kan göra den politiska smällen mjukare om bolaget

likvideras. Det är politiskt känsligt för president Ramaphosa, som gått till val på jobbskapande, att hålla i yxan om uppemot 10 000 arbetstillfällen försvinner.

Under rekonstruktionen skyddas bolaget mot sina långivare. Inom tio dagar måste en rekonstruktör meddela om hen bedömer att det finns en realistisk chans att rädda bolaget från konkurs och en eventuell räddningsplan ska offentliggöras inom 25 dagar.

Tidsschemat sammanfaller med julhelgen och starten på högsäsongen för den sydafrikanska turistnäringen. Tills

vidare flyger bolaget som vanligt men det kan bli en kaotisk jul- och nyårsvecka för semesterresenärer om räddningsinsatsen visar sig vara förgäves.

Den afrikanska flygmarknaden växer så det knakar men konkurrensen är stenhård. De lång- siktiga chanserna för att South African Airways ska leva vidare i sin nuvarande form är närmast minimala.

Flygjätten har en åldrande flotta och den huvudsakliga hubben Johannesburg ligger alltför avsides för att bolaget ska kunna tävla om attraktiva globala

långflygningar och löneläget är dessutom högt i personalstyrkan. En strejk bröt ut under en vecka i november, som kostade uppskattningsvis 30 miljoner kronor om dagen.

Erik Esbjörnsson

erikesbjornsson@gmail.com

EU godkänner statligt batteristöd

TISDAG 10 DECEMBER 2019

EU-kommissionen ger klartecken för statligt stöd till batteriforskning. Sju länder, däribland Sverige, har bidragit med sammanlagt 3,2 miljarder euro, motsvarande 34 miljarder kronor, till ett konsortium bestående av 17 företag i flera EU-länder.

Det statliga stödet ligger till grund för att ta in ytterligare fem miljarder euro i privat kapital. Batteriprojektet syftar till att framför allt stödja den enorma omställningen av bilindustrin till eldrift.

TT-AFP

Två gripna misstänks ha klottrat på tåg i flera år

TISDAG 10 DECEMBER 2019

Polisen har gripit två män i 35-årsåldern som misstänks för grov skadegörelse.

Männen ska ha under flera år ha ägnat sig åt systematiskt klottrande i SL-trafiken.

Polisen skriver på sin hemsida att männen greps på onsdagen efter att ha varit anhållna i sin frånvaro.

Enligt polisen har männen klottrat systematiskt under flera års tid. De ska ha klottrat på tunnelbane- och pendeltåg i framför allt Stockholms norra delar.

I samband med att männen greps tog polisen en betydande mängd brottsverktyg i beslag.

Målsäganden i ärendet är SL och MTR. Till SVT Stockholm säger Claes Keisu, presskommunikatör på SL, att det ännu är oklart hur

stort skadeståndsyrkandet kommer att bli.

– Vi kan inte spekulera i skadeståndskravet, men det kommer handa om ett betydande belopp.

Andreas Nordström

andreas.nordstrom@dn.se

Över 100 år gammal bro renoveras för 450 miljoner

TISDAG 10 DECEMBER 2019

Nu ska den drygt 100 år gamla Norra Danviksbron renoveras för nästan en halv miljard kronor. Trafikborgarrådet Daniel Helldén (MP) tror att det kan göras utan större störningar för biltrafiken.

– Tanken är att vi ska klara det utan att påverka den södra bron där bilarna kör, säger han.

Norra Danviksbron är en öppningsbar bro som är uppförd som en kombinerad gatu- och järnvägsbro – vilket gör den unik i Sverige – över Danvikskanalen. Bron byggdes mellan åren 1917 och 1922. Norra Danviksbron har i tidigare utredningar dömts ut då den har uppnått sin tekniska livslängd.

– Bron behövs för transporterna mellan Stockholm och Nacka-Värmdö. På den norra bron går den viktiga Saltsjöbanan och

körfält för buss och taxi. Just nu när om- och nybyggnationen av Slussen pågår finns ett fönster för renovering, säger Daniel Helldén. Under Slussenbygget passerar inga tåg över Norra Danviksbron och Saltsjöbanan har tillfällig slutstation vid Henriksdal. Saltsjöbanan är planerad att åter öppnas för passagerartrafik till Slussen i juni 2026. En totalrenovering av Norra Danviksbron beräknas ta cirka 2–2,5 år att genomföra. Byggstart är planerad till hösten 2023 och den renoverade bron beräknas få en

livslängd som en modern ny bro, på 60 år.

– Det här har stötts och blötts i politiska generationer. Att vi nu är överens om projektet är viktigt och jättebra, bron är del i en viktig pulsåder för trafiken, säger trafikregionrådet Kristoffer Tamsons (M).

Prognoser för resandet på Saltsjöbanan som har gjorts för år 2030 visar att den ökade befolkningen innebär en generell ökning av behovet av kollektivtrafik i området. Det leder till att Saltsjöbanan får en ny och större roll i trafiksystemet.

Den renoverade bron gör det möjligt att öka turtätheten.

Staden och regionen har valt att totalrenovera bron i stället för att riva och bygga en ny, stål och betong som är skadat byts ut till nytt material.

– Vi ska inte lappa och laga utan det blir i praktiken en ny bro, men med samma gestaltning, säger Kristoffer Tamsons.

Stadsmuseet ansåg bland annat att brons överbyggnad i stål är av stort intresse och har ett värde att bevara. En ny bro skulle få stor - negativ påverkan på kulturmiljön och de utpekade riksintressena

”Nacka–Norra Boo–Vaxholm–Oxdjupet–Lindalssundet” och ”Stockholms innerstad med Djurgården”.

Enligt trafikkontoret, som har utrett brorenoveringen, går det inte att utesluta att projektet kan drabbas av förseningar och ökade utgifter på grund av okända delar i konstruktionen eller tekniska komplikationer. Värsta scenariot skulle vara att få störningar och inskränkningar i vägtrafiken på den närliggande Södra Danviksbron.

– Det är också ett skäl till att vi väljer att totalrenovera. Då kan vi

behålla brons landfästen och behöver inte spränga, säger Daniel Helldén.

mia.tottmar@dn.se

Den totala investeringsutgiften beräknas till 450 miljoner kronor för Stockholms stad och trafikförvaltningen tillsammans. Staden betalar 59 procent och regionen 41.

– Vi ser det som ett så centralt och viktigt projekt, med stads- miljövärden, att vi tänker söka statlig medfinansiering via stadsmiljöavtal – och har stora förhoppningar på att få det, säger Kristoffer Tamsons.

Mia Tottmar

**När
kompisen
tar upp
mobilen är**

**du för
tråkig**

TISDAG 10 DECEMBER 2019

Det spelar ingen roll om jag cyklar längs Norr Mälarstrand eller om jag tar t-banan från Slussen. Eller om jag slinker in på ett fik vid Vanadisplan för en kaffe och en stunds arbete på distans.

Nästan alla jag ser i Stockholm är uppkopplade – lätt böjda över

mobilens blåaktiga flimmer eller lyssnande i hörlurar.

ANNONS:

Åtskilliga tidningskolumnister (jo, kanske också jag) har förfasat sig över den här utvecklingen: Vi talar inte längre med främlingar och inte ens med varandra.

Men vi som skrivit de här texterna kanske helt har missuppfattat vad som pågår. Vi har inte förstått att det vi ser är ett framsteg. Den tekniska utvecklingen låter oss slippa ha tråkigt.

I stället för att håglöst stirra på reklamaffischer eller kallprata om

ingenting kan vi roa oss, lära oss något nytt eller bara koppla bort uppmärksamheten från en transportsträcka i tiden.

Jag hörde nyligen en podd med den amerikanske bloggaren Venkatesh Rao som påpekade hur vi före mobilernas tid tvingades genomlida oerhört tråkiga partyn, föreläsningar och möten och hur vi tänkte: ”men herregud, om jag bara kunde ta mig bort från den här tråkiga tillställningen”. Nu är det möjligt: snegla på mobilskärmen och hitta något mer stimulerande.

Så nästa gång du sitter på ett fik med din kompis och hen tar upp mobilen när ni ses så vet du. Du är för tråkig. Du är tråkigare än en mobiltelefon.

Nils Öhman

nils.ohman@dn.se

Nils Öhman är redaktör för DN Debatt och har tidigare skrivit om vårt liv med mobilerna.

Byggstart för en ny Skurubro – fem år senare än planerat

TISDAG 10 DECEMBER 2019

Nu ska bygget av den nya Skurubron börja på allvar. Fem år försenat.

Den nya bron byggs söder om den gamla, som egentligen består av

två broar, den äldsta invigdes en oktobermorgon 1915 av dåvarande kung Gustav V med jaktsällskap hyllad av barnen i Björknäs och Skuru skolor med sång (Kungssången och Du gamla du fria) och flaggviftningar.

Den andra bron som byggdes ihop med den första blev klar 1957. Sedan dess har befolkningen i Nacka och Värmdö och därmed trafiken över bron ökat kraftigt. Redan för femton, tjugo år sedan insåg alla att en ny bro behövdes, sade Mats Gerdau (M) kommunstyrelsens ordförande i Nacka, när byggstarten symboliskt

sent omsider startade på torsdagsförmiddagen med att en modell av den nya bron avtäcktes på platsen för en av de kommande bropelarna på östra stranden av Skurusundet.

Eftersom ingen ny Skurubro fanns med i den statliga planeringen de närmaste decennierna tecknade Nacka kommun ett avtal med dåvarande Vägverket 2009 som innebar att brobygget skulle tidigareläggas till 2014. Nacka erbjöd sig att som motprestation betala en del av kostnaden som skulle finansieras med broavgifter

för bilisterna (4 kronor per passage).

Men eftersom byggstarten försenades kraftigt på grund av överklaganden, oklarheter om det exakta läget för bron och vissa svårigheter för Trafikverket att få fram lämplig projektledare, vill Mats Gerdau att staten står för hela kostnaden och att de planerade broavgifterna därmed slopas vilket regeringen dock sagt nej till. Nu hoppas Mats Gerdau i stället att riksdagen ska gå med på hans krav.

Det är det danska arkitektkontoret Dissing+Weitling som ritat den

nya bron vars utseende brobyggets projektledare Åse Wallin liknade vid ”en servitris som håller upp en bricka” när hon berättade om projektet vid byggstartsceremonin. År 2022 ska den nya bron invigas om allt går som planerat (med eller utan broavgift).

Lars Epstein

Volvo-vd:n: ”Känner man rök bör man stanna bilen”

ONSDAG 11 DECEMBER 2019

Volvo Cars vd Håkan Samuelsson kommenterar nu att Volvos dieselmotorer kan börja brinna, bränder som hänger ihop med reningen av bilarnas kväveoxidutsläpp.

– Det finns ingen anledning att vara särskilt orolig. Det är väldigt låg sannolikhet, men känner man någon form av rök bör man omedelbart stanna, säger Volvo Cars vd Håkan Samuelsson.

DN har i en serie artiklar rapporterat om hur Volvo- och BMW-dieselmotorer kan brinna i det känsliga reningssystemet för kväveoxid.

Håkan Samuelsson säger att alla berörda har fått meddelande och att de då kan ta kontakt med Volvoverkstäder. Volvo Cars har

återkallat 508 000 dieslbilar från 2012 och 2017 globalt.

Som DN har berättat ingick Volvoägaren Bo Albinssons Volvo V70 diesel från 2016 i

återkallelsen. Den brann i somras trots minutiöst utförd service på märkesverkstad. Volvos Sverigeorganisation betalade alla kostnader för branden.

Men trots att Bo Albinssons bil brunnit i motorrummet och att den ingår i återkallelsen är det oklart när den ska åtgärdas för själva brandfelet. Volvo har bara sagt att det kommer mer information och ännu är en

mindre del av de återkallade bilarna åtgärdade.

Vad vill du säga till Bo Albinsson – kan han köra bilen och känna sig säker?

– Alla som fått brevet kan köra bilen. Men naturligtvis finns en liten risk för brand så man ska vara uppmärksam på det.

Vad säger du om att det är reningen av kväveoxid – EGR-systemet – som orsakar bränder?

– Dieselmotorn är mer komplicerad. I vissa fall blir det sotbildning som kan leda till det här.

Fram till runt 2018 fanns ett avgastest som diesebilarna enbart behövde klara i en sluten laboratoriemiljö – men de släppte sedan ut betydligt mer ute på gatorna, vilket lett till stora problem i flera länder och ligger bakom dieselsbilsförbud för bilar äldre än 2009 från och med i mitten av januari.

Volvos hyllade suv Volvo XC90 D5 skulle 2017 släppa ut 57,5 milligram kväveoxid per kilometer enligt försäljningsbroschyren, men den släppte ut 1,427 procent mer vid vanlig körning ute på vägen, enligt den engelska firman

Emission Analytics som låtit testa 45 nya bilar 2017.

Som DN rapporterat skickade EU:s industrikommissionär Elzbieta Bienkowska i maj ett skarpt brev till

infrastrukturminister Tomas Eneroth (S), som fick i uppdrag att få ner kväveoxidutsläpp på existerande dieselsbilsflotta i

Sverige. Ett brev han inte svarade på förrän ett halvår senare, två dagar efter att DN frågat efter ett svar.

Men enligt Öivind Andersson, professor i förbränningsteknik vid Lunds tekniska universitet, ökar

metoden att minska kväveoxidutsläpp sotbildningen och kan i värsta fall leda till bränder.

I flera fall – som hos Mercedes, Opel och Volkswagen har detta skett genom mjukvaruuppdateringar som påkallats av tyska regeringen eller den tyska motsvarigheten till Transportstyrelsen, KBA.

Volvo har redan dementerat att de gjort mjukvaruuppdateringar för att få ner utsläpp.

Har Volvo Cars fått påtryckningar om att sänka

kväveoxidutsläpp för den existerande bilflottan?

– Det finns en dialog om det här, självklart. Som vi ser det uppfyller bilarna de lagkrav som fanns vid tillfället, säger Håkan Samuelsson.

Han säger att Volvo Cars fört en dialog med bland annat miljödepartementet.

– Vi har fått frågan i Tyskland också, det vet jag säkert. Men det går inte att förbättra Volvos kväveoxidutsläpp i efterhand. Det är tyvärr inte möjligt. Det är bara att titta framåt och gå på elektrifiering.

Samuelsson medger att även Volvos EGR-system kan stängas ner vid vissa temperaturer och situationer för att skydda motorn. Bilbolag som Opel och Daimler har fått hård kritik för att de stängt av rening i temperatur på 17 respektive 10 grader varmt.

– Alla algoritmer i EGR-systemet är öppet redovisade och godkända. Alla Volvobilar är godkända – inklusive alla avstängningsfunktioner. Våra bilar uppfyller kraven.

Så säger Volvo Cars vd högt något som många valt att säga i smyg.

– För att få ner koldioxidnivåerna har man i Europa accepterat högre kväveoxidvärden för dieslbilar.

På tisdagen kom samtidigt Naturvårdsverket med nya siffror för de reala kväveoxidutsläppen 2018. Där ökade utsläppen något för personbilar. De meddelar också att Sverige kommer att missa målen än mer för 2030 än vad som tidigare varit känt.

Jonas Fröberg

jonas.froberg@dn.se

Fakta. Tecken på att bilen kan börja brinna

- Motorlampan kan lysa.
 - Bilen tappas kraft/gasen svarar inte.
 - Det börjar ryka ur motorn.
- Märker du något av detta – kör omedelbart in till vägkanten. Var beredd att ringa på hjälp. Varken BMW eller Volvo går ut med exakta modeller eller vilka chassinummer som är berörda. Generellt är många dieselmotorer mellan 2011–2017 hos BMW och 2012–2018 hos Volvo drabbade. Ring till din lokala återförsäljare för att få besked. Endast ett fåtal bilar är i dag drabbade.

Fakta. Nya utsläppssiffror visar på ökat problem

Naturvårdsverket släppte på i går nya siffror om de reala kväveoxidutsläppen 2018 i Sverige. Där går pilarna åt fel håll för biltrafiken: Utsläppen ökar efter att ha minskat svagt året innan och den stora ökningen ligger hos dieslbilar.

Sveriges kväveoxidutsläpp går dock ner totalt sett – men inte i den takt som Sverige förbundit sig.

Naturvårdsverket gör löpande bedömningar om Sveriges

chanser att nå EU:s mål för föroreningar 2030. Målet är formulerat i det så kallade takdirektivet. På tisdagen släppte Naturvårdsverket en ny bedömning som säger att Sverige har ännu sämre chanser att nå målet än de trodde för ett år sedan.

Ännu tuffare tider väntar för tidningsbrans chen

TORSDAG 12 DECEMBER 2019

På onsdagen släpps Institutet för mediestudiers årliga rapport om mediebranschens tillstånd. Den visar på positiv utveckling på vissa håll. Men vid horisonten ser det mörkt ut.

Rapporten behandlar bland annat nedskärningar på redaktioner, annonsförsäljningen och vilka områden som saknar journalistisk bevakning.

Först det positiva: Antalet kommuner som saknar lokal - nyhetsredaktion har inte ökat, utan är i år 46 stycken, precis som föregående år. Och även om nedskärningarna inom branschen fortsätter, är det i minskad takt mot tidigare. Mellan år 2017 och 2019 minskade antalet journalister med drygt fyra procent. Tidigare har redaktionerna bantats mycket -

hårdare: sedan 2013 har en fjärdedel av antalet journalister försvunnit.

Lars Truedson är föreståndare för Institutet för mediestudier. Han säger att antalet underbevakade områden är oförändrat tack vare det nya mediestödet som inrättades i år, som ska stärka den journalistiska närvaron i svagt bevakade områden: två kommuner tappade sina sista redaktioner, men två andra fick tillbaka sina.

– En annan faktor i att nedskärningarna minskat tror jag är sammanslagningarna där

större koncerner köpt upp nedläggningsshotade tidningar men behållit främst journalisterna, säger han. De många åren med nedskärningar har dock påverkat hur många som utbildar sig och söker sig till yrket. Flera företag, främst på landsbygden, menar att det blivit svårt att rekrytera personal.

– Vem vill bli journalist när det inte finns jobb? Utbildningar som Poppius, där man betalar för att bli journalist, har det tufft nu. Även andra utbildningar har lågt tryck. Har man höga betyg är det

inte journalist man i första hand blir, säger Truedson.

Dagspressen har historiskt sett vilat på två ben ekonomiskt: läsarintäkter, försäljning av lösnummer och prenumeration, och annonsförsäljning. Men det andra benet verkar nu vara på väg att förtvina: nyhetsjournalistikens andel av reklamintäkterna har halverats sedan 2008. Förra året, liksom flera föregående år, sjönk reklamintäkterna till journalistik med över en halv miljard kronor. Det är en förlust i nivå med hela presstödet. Trots det slog den totala annonsmarknaden rekord.

Det bådar inte gott för framtiden, tror Truedson.

– Det vi vet om 2019 utifrån preliminära siffror är att annonsmarknaden har rasat ihop och det har drabbat dagspress och andra medier. Ska vi titta framåt är det väldigt oroande: ett antal mediers resultaträkning har gått riktigt åt skogen andra halvåret 2019 på grund av att annonstappet accelererar.

2016 till 2018 var *all time high* för annonsmarknaden, men *all time low* vad gäller annonspengar till journalistik, säger han.

– Så nu är vi i en begynnande annonslågkonjunktur där det inte blir ett nytt rekordår, om jag tytt tecknen rätt. Så om man förlorar annonsintäkter i högkonjunktur, vad gör man då inte i lågkonjunktur?

– Effekten kommer bli att medborgarna får den journalistik de är beredda att betala direkt för. Hela branschen går mot ett ökat beroende av läsarintäkter.

Tv och radio går däremot bra, TV4 gjorde 2018 en rekordvinst på 1,3 miljarder kronor. Dels beror det på spelannonserna, säger Truedson. Ett annat skäl är att tv

är ett räckviddsmedium för annonsörer som vill kunna nå hela befolkningen samtidigt för att berätta om något stort.

– Då finns bara tv för att göra det, i dagspressen måste man samordna stora paket men tidningarna har låga täckningsgrader; så ser annonsköparlogiken ut.

Dagspressen får även spö på det lokala planet där småföretag vänder sig till digitala tjänster och sociala medier. Man kan köpa Facebookannonser riktade mot de boende i området som är i rätt ålder eller kön, det är mycket

billigare att annonsera än digitalt hos dagstidningar. På 1900-talet var man tvungen att vara klantig för att inte bli rik med en stark dagstidning, men nu måste man vara extremt skicklig för att kunna tjäna pengar på den.

I en artikel i DN

(”Lokaljournalistiken hotas i dagstidningsdödens spår”, 4/12) är det flera röster som efterfrågar en ökning av det statliga mediestödet. Men det skulle kunna skapa en situation som hotar mediernas självständighet, säger Truedson, eftersom en dagstidning för att få söka stödet

måste ha en hushållstäckning på under 30 procent på utgivningsorten.

– Men vi riskerar få en situation inom kort där alla svenska tidningar har rätt till stödet eftersom de alla ligger under 30 procent-spärren. Poängen med fria medier är att man ska äga sina produktionsmedel och kunna be folk dra åt helvete, oavsett om det är stat eller lokala annonsörer. Det blir lite märkligt med ett system där alla får stöd, kanske måste man förskjuta gränsen – om man vill att mediestödet ska gå till de mest behövande kanske

man måste sänka gränsen till 25 eller 20 procent.

Siffrorna visar även att hushållen är mer beredda att betala för underhållning än för journalistik. Ett hushåll lägger i genomsnitt 6 500 kr per år på rörlig bild som Netflix eller C More, medan man bara köper nyhetsmedier för i snitt för 1 700 kr. Truedson nämner även att teleoperatörerna tagit en del av mediepengarna.

– Vi är beredda att köpa mobiltelefoner och betala för abonnemang med många gigabyte surf för att kunna se rörligt innehåll på mobilen, så på ett sätt

är det en mediekostnad. Vi har gått från ett underskott på media till ett enormt överskott i utbudet och vi väljer snarare underhållning än nyheter.

Dessutom måste man numer ofta betala för det som förut varit gratis, journalistik på nätet, även om Truedson tror att det är ett beteende som kan förändras.

– Det ser ut att vara möjligt att få folk att förstå att det kostar att göra journalistik på nätet.

Kristofer Ahlström

kristofer.ahlstrom@dn.se

Fortsatt dödläge i tv- bråket

FREDAG 13 DECEMBER 2019

Än en gång har parterna i tv-bråket träffats i ett möte för att förhandla. Men efter mötet klargör TV4 att det dröjer innan Com Hem kan sända TV4 igen. – Först måste vi i lugn och ro träffa alla marknadens aktörer som är intresserade, och de är

många, säger TV4:s vd Casten Almqvist.

Com Hem och TV4 träffades under torsdagen för att hitta en lösning på konflikten.

– Tyvärr ville de inte förhandla med oss. Vi tycker så klart att det är beklagligt, säger Viktor Wallberg, kommunikationsdirektör på Tele2 som äger Com Hem, efter mötet. TV4 konstaterar att det kommer att dröja innan Com Hem kan sända TV4 igen. Enligt Casten Almqvist är TV4 bundna genom åtaganden till EU-kommissionen att erbjuda rättigheter för

internet-tv, så kallade OTT-rättigheter, till minst en aktör på marknaden efter Telias köp av TV4.

– Vi har lovat och åtagit oss att förhandla med alla marknadens aktörer på lika villkor, säger Casten Almqvist.

Förhandlingarna kommer att inledas under första kvartalet 2020, tillägger han.

Natten mot onsdag släcktes TV4:s och C Mores sändningar för Com Hems 1,6 miljoner kunder.

TT

Trafikförvaltningen backar om otrygghet i SL-trafiken

FREDAG 13 DECEMBER 2019

I en skrivelse från

Trafikförvaltningen påstods att olika grupper, bland andra "ensamkommande" och hemlösa, skapar otrygghet i samhället. Nu backar förvaltningen och hävdar att

syftet var att peka ut grupperna som utsatta.

Tidigare i veckan presenterade Region Stockholm i ett pressmeddelande anslag för att öka tryggheten i kollektivtrafiken. I tjänsteutlåtandet från Trafikförvaltningen motiveras trygghetsåtgärderna och ett antal grupper pekas ut som att de påverkar otryggheten. "De individer och grupper som till stor del påverkar otryggheten i samhället i stort är: hemlösa, missbrukare, passiva och aktiva penninginsamlare (tiggare), personer med psykisk ohälsa,

stökiga och högljudda ungdomsgäng och gruppen ensamkommande vuxna och unga (icke EU medborgare)”, står det i texten.

När trafikregionrådet Kristoffer Tamsons (M) fick frågan om det kunde uppfattas som stötande att peka ut dessa grupper svarade han:

– Jag utgår från att förvaltningen utgår från fakta. Det som vore upprörande är om vi inte skulle lyssna på resenärerna och de som jobbar i kollektivtrafiken.

Förvaltningen har mitt fulla stöd, sade Kristoffer Tamsons till DN.

Men i trygghetsundersökningen från 2018, som skrivelsen hänvisar till, nämns varken ”ensamkommande” eller ”hemlösa”. I ordmolnet som rapportförfattarna låtit göra av svaren om vad som skapar otrygghet finns ”påverkade”, ”män”, ”stökiga”, ”fulla” och ”ungdomsgäng”, ”bråk”, ”tiggare”, ”vakter”, ”invandrare” och ”passagerare”.

Vem som pekat ut de grupper som istället nämns i tjänsteutlåtandet framgår inte.

Nu backar Trafikförvaltningen och säger att formuleringarna är ”oerhört olyckliga”.

– Det är fel. Vi har brustit i vår interna kvalitetskontroll, säger kommunikationschef Suss Forssman Thullberg och fortsätter:

– Vi riktar insatser till dessa grupper eftersom de är speciellt utsatta, inte för att de orsakar otrygghet gentemot andra.

Hur kunde formuleringarna hamna där från första början?

– Det går inte att peka på var i processen och hur, frågorna har diskuterats, men då på det andra

sättet – nämligen kring de här grupperna som särskilt utsatta. Hur många läste texten innan den publicerades?

– Ett antal personer har läst den, men ingen av dem har reagerat på det sätt som de borde.

Formuleringarna är oerhört olyckliga – ingen ska behöva tvivla på varför vi tar trygghetsarbetet på stort allvar.

Hur kommer ni gå vidare nu?

– Vi kommer att ändra i rapporten och meddela politikerna som ska fatta beslut om detta på tisdag. Vi kommer däremot inte ändra på slutsatserna kring de insatser som

nämns i rapporten, för de tror vi på.

Hur kan detta ha påverkat situationen för de utpekade grupperna?

– Jag hoppas att allmänheten, stockholmarna, precis som vi, ser det som självklart att alla människor får plats i kollektivtrafiken och det är djupt olyckligt om detta bidragit till att så inte är fallet.

Kristoffer Tamsons (M) betonar att skrivelsen är en tjänstemanna-rapport och inte är en politisk produkt. Gällande grupperna som pekas ut som otrygghetsskapande

säger han att han inte uppfattat det så.

– Om jag läser innantill i rapporten så är detta grupper som beskrivs som sårbara och utsatta och till vilka man motiverar exempelvis mjukare trygghetsinsatser som samarbeten med civilsamhället. De pekas inte ut som otrygghetsskapande.

DN läser då upp stycket: ”De individer och grupper som till stor del påverkar otryggheten i samhället i stort är: hemlösa, missbrukare ...”

Kristoffer Tamsons vill då citera ett annat stycke i rapporten:

– Då läser jag här: Dessa kategorier omfattar till största delen definitionen av de sårbara och utsatta grupperna. Formuleringen jag frågar om och som Trafikförvaltningen också sagt att de tycker är olycklig är att de pekas ut som att de gör samhället i stort otryggt. Det är den formuleringen jag undrar hur du reagerade på när du läste rapporten.

– Jag har inte tolkat in det så. Kristoffer Tamsons säger att det är bra att Trafikförvaltningen ska förtydliga vissa formuleringar. Han säger också att det inte är

hans uppgift att gå in och eventuellt ändra i en tjänstemannaprodukt. Oppositionsregionråd Jens Sjöström (S) säger att han blev chockad när han läste ärendet.

– Vi fick ut själva trygghetsrapporten i går och det blir väldigt tydligt att detta sätt att formulera sig blir ett sätt att stigmatisera grupper som redan är väldigt utsatta. Han köper inte Trafikförvaltningens förklaring om formuleringarna.

– När detta förekommer på så många ställen i en

tjänsteskrivelse, då är det något annat än ett misstag.

Jens Sjöström säger att det är viktigt med trygghetsskapande åtgärder, men konstaterar att allmänheten inte pekat ut de grupper som lyfts fram i skrivelsen.

– Vi kommer kräva en återremiss av det här ärendet eller, vilket jag vädjar till Kristoffer Tamsons om, att han drar tillbaka ärendet inför tisdagens nämnd.

Han anser också att Tamsons tydligare borde ta ställning.

– Det är oansvarigt att, som Kristoffer Tamsons gjorde i går,

ställa sig bakom förvaltningen utan att själv reflektera eller bestämma sig för vad man tycker i frågan. Han gömmer sig bakom förvaltningen.

Amanda Lindholm

amanda.lindholm@dn.se

SVT satsar på berättelser och nyheter om hela Sverige

FREDAG 13 DECEMBER 2019

Sveriges Television satsar på fler svenska originalmanus för att stärka berättelserna om Sverige. Samtidigt kommer SVT att kraftigt utöka sin

redaktionella närvaro i hela landet, skriver Hanna Stjärne, vd för SVT.

Ibland i den rätt hetsiga debatt om public service som präglat hösten hör jag sägas: nu när vi lever i ett överflöd av både kultur och nyheter, då behövs inte public service längre. Men jag tror att det är precis tvärtom – att digitaliseringen och internationaliseringen gjort att det är viktigare än någonsin. Att saklig och trovärdig journalistik behövs i en värld där det blir allt svårare att skilja fakta från påståenden och rykten. Att det

aldrig varit viktigare att förstå vad som händer i olika delar av Sverige.

I vår tid är det också mer som drar människor isär. Då blir det viktigare att samla Sverige till upplevelser som vi delar, till gemenskap och en känsla av att höra till. Därför är jag glad att det nu formellt har slagits fast i det nya sändningstillståndet att SVT ska ha ett brett uppdrag.

Sverige kommer de närmaste åren behöva fler svenska program, inom alla genrer. Amerikanska bolag som Netflix, HBO samt Google, Facebook med flera ökar i

allt snabbare takt sitt inflytande i Sverige. Numera finns också kinesiska konsumenttjänster på den svenska marknaden, som Tiktok som växer snabbt bland barn och unga. De internationella bolagen har enorma ekonomiska muskler och mycket av deras utbud och tjänster håller utmärkt kvalitet. Men för dem är Sverige bara en liten perifer marknad långt upp i norr. För oss är Sverige centrum. Huvudansvaret för att berätta historier om Sverige, vad som format vårt samhälle och vad som är allra mest angeläget för dagens

svenskar kommer att ligga på svenska medieföretag. Sverige är ett litet språkområde och utbudet på svenska behöver värnas.

Här kan SVT göra skillnad och med anledning av det nya sändningstillståndet gör vi därför flera satsningar och startar med två områden inom kultur och journalistik:

Det är utmanande tider för den svenska filmen. Utbudet ökar och på totalen har biopubliken inte minskat, men hittills i år är det endast 10 procent av biobesökarna i Sverige som valt att se en film på svenska. Risken

är att vi får se allt färre filmer som bygger på svenska berättelser.

Just därför ser vi att det är av största vikt att fortsätta investera i svensk film tillsammans med våra omfattande satsningar på svenskt tv-drama.

För tre år sedan, hösten 2016, lovade SVT att ta ett fortsatt ansvar för filmen. Filmavtalet hade fallit, och vi gjorde en utfästelse att investera 300 miljoner kr under tre år, 2017 – 2019.

Detta löfte förnyar vi nu. SVT kommer även de tre kommande åren (2020–2022) satsa minst

300 miljoner kronor på svensk film. Löftet gäller som tidigare långfilm, barnfilm, dokumentärfilm, kulturdokumentär, kortfilm samt utveckling av nya talanger. I dialogen med svenska manusförfattare får vi ofta höra att de slutat skriva originalmanus för långfilm. De säger att de gärna skulle vilja men att finansiärerna inte vågar tro på berättelser som inte baseras på en bästsäljande roman eller annan förlaga. Det är en destruktiv utveckling för svensk film och här vill SVT göra skillnad.

För att sätta den svenska berättelsen i fokus kommer vi inom kort att utlysa en satsning på svenska originalmanus för långfilm. Med satsningen vill vi stärka bredden inom svensk film och motverka likriktning. Vi vill säkerställa berättelser om Sverige på bio men också i tv-rutan och på SVT Play, en allt viktigare arena för svensk kultur, med en ökning i tittartid med drygt 50 procent bara i år. Även dokumentärfilmen är starkt konkurrensutsatt från internationella medieföretag. De internationella

streamingtjänsterna är dock inte heller här intresserade av att ta till vara det svenska perspektivet. Dokumentärfilmen – kanske i ännu högre grad än den svenska spelfilmen – når ut till en svensk publik på ett helt annat sätt hos SVT än enbart via biosalongerna. SVT gör just nu en historiskt stor ökning av antalet redaktioner runt om i Sverige. För fyra år sedan hade SVT journalister på 27 orter, under nästa år kommer vi att utöka till 38. Under våren startar vi en redaktion i Arvidsjaur och inviger redaktionerna i Kristianstad, Skara och Nyköping.

Målet är att fortsätta utökningen till 45 orter de kommande åren. Fler journalister på fler platser gör att vi bättre kan skildra ett Sverige i förändring. Sverige urbaniseras och de flesta bor i dag i mellanstora orter. SVT ska både kraftsamla där många människor bor och skildra livet i glesbygd. Satsningarna de senaste åren har varit möjliga tack vare tuffa rationaliseringar och genom att SVT utvecklat innovativ och miljövänlig teknik för bland annat utsändning av nyheter. De publicistiska ambitionerna stöds av det nya sändningstillståndet

där det finns ett uttalat krav att stärka den journalistiska bevakningen av svagt bevakade områden.

Vår ambition är också att de frågor som bränner i olika delar av landet ska kunna följas av alla i Sverige. Program som Rapport (fyllda 50 år i dagarna), Aktuellt och SVT Nyheter digitalt är de nyhetskällor där man bäst kan följa frågor från hela Sverige. Nästa år lyfter vi fram de lokala nyheterna ännu mer och samlar dem i SVT1, Sveriges största tv-kanal. Vi testar också just nu nyutvecklad AI-teknik på SVT

Play som på sikt skulle kunna göra det möjligt att texta de lokala nyheterna, allt för att öka tillgängligheten.

SVT har som vision att bidra till ett Sverige där alla är mer nyfikna och insatta. Alla i Sverige är med och äger SVT och vi ska alltid ha publikens intressen och public service-uppdraget som ledstjärna. SVT är en nationalscen för rörlig bild och Sveriges kollektiva minne för kommande generationer – ”Fem myror är fler än fyra elefanter”, ”Scener ur ett äktenskap”, ”Melodifestivalen”, ”Vetenskapens värld”, ”På spåret”,

”Vår tid är nu”, nyhetsbevakning, julvärdar och julkalendrar genom åren.

Många i Sverige bidrar med viktiga delar i ett upplyst samhälle – utbildningsväsendet, forskning och vetenskap och inte minst privata medieföretag. I en tid när globala företag dominerar reklamintäkterna och till och med kan fungera som en plattform för ryktesspridning måste det finnas förutsättningar för en livskraftig svensk kommersiell mediemarknad. Svenska medieföretag är innovativa och en förebild internationellt, men

affärsmodellerna utmanas allt mer, inte minst lokalt, och därför kommer vi i början av nästa år att träffa de lokala tidningskoncernerna för att lyssna, lära och se inom vilka områden som vi kan samarbeta bättre.

Enligt forskning är det just kombinationen starka privata medier och ett starkt public service som gynnar publiken mest – till gagn för alla i Sverige och i förlängningen för den svenska demokratin.

Hanna Stjärne

”Vi borde inte ha privatiserat Telia så som vi gjorde det”

LÖRDAG 14 DECEMBER 2019

DN. DEBATT 20191214

Som näringsminister var jag år 2000 ansvarig för att öppna Telia för privat ägande. Det var rätt i princip, men vi borde redan då ha skilt den samhällskritiska infrastrukturen

från bolagets kommersiella del. Konflikten mellan Telia-ägda TV4 och Tele2-ägda Comhem är ett tecken på att dagens hybridmodell för ägandet inte fungerar, skriver Björn Rosengren.

För nästan tjugo år sedan, sommaren 2000, börsintroducerades Telia och staten sålde 30 procent av sitt innehav. Som näringsminister i Göran Perssons regering var jag ansvarig för att öppna bolaget för privat ägande. Det var rätt: det finns inga bra argument för att staten ska äga teleoperatörer.

Men så här i efterhand kan man konstatera att vi redan då borde ha skilt den samhällskritiska infrastrukturen från bolagets kommersiella del. I stället fick Telia behålla monopol på accessnätet, själva infrastrukturen. Vi skapade ett halvprivat monopol, och konsekvenserna av det är fortfarande tydliga. Dagens Telia verkar i huvudsak på en konkurrensutsatt marknad, men agerar alltjämt som en monopolist. Nu håller Teliahistorien på att ta en ny olycklig vändning. Telia

köpte nyligen tv-bolaget Bonnier Broadcasting, som bland annat äger TV4 och C More. Köpet godkändes av EU-kommissionen för några veckor sedan och slutfördes förra veckan. Förvärvet har fått skarp kritik. Att staten tar kontroll över den största privata tv-kanalen, den enda kanal som på allvar har utmanat de statliga public service-kanalerna när det gäller bredd och räckvidd, har jämförts med mediekoncentrationen i länder som vi inte ser som förebilder. När affären blev känd i juni 2018 varnade jag för konsekvenserna av

att Telia skulle bli huvudman för både public service och TV4. Det är både överraskande och oroväckande att det första som händer efter att Telia tagit över TV4 är att kanalen släcks för en tredjedel av de svenska hushållen. Det är nämligen det som händer just nu. Natten mellan tisdag och onsdag, mindre än tio dagar efter att TV4 uppgick i Telia, stängdes TV4 av för de kunder som tittar genom abonnemang hos Com Hem och Boxer. Konflikten grundar sig i att Telia vill begränsa möjligheten för tittare hos andra operatörer att se

fotbolls-EM och andra TV4-program på mobiltelefon eller surfplatta. Det är ett stort problem eftersom den yngre generationen överhuvudtaget inte tittar på traditionell tv. TV4:s funktion som samhällets lägereld och som den enda breda, privata public service-kanalen kommer att gå förlorad om en tredjedel av tittarna permanent stängs ute, vilket nu riskerar att ske. Telia måste bestämma sig för om det ska uppträda som vilket privat bolag som helst eller som en ansvarsfull förvaltare av samhällskritisk infrastruktur.

Dagens hybridmodell fungerar inte.

Två saker borde nu hända:

1 För det första borde Telia ta sitt ansvar och värna mediemångfalden och den fria konkurrensen. Lås inte in TV4. Ta marknadsmissigt betalt för att licensiera sändningsrättigheterna, men lås inte in det enda breda, privata alternativet till SVT bakom betalvägg.

Detta är nu ingen nyhet för staten eller socialdemokratiska regeringar. 2004 stoppades MTG:s köp av Skandias andelar i Boxer på grund av

konsekvenserna av att samma ägare kontrollerar både innehåll och distribution.

2 För det andra borde staten bryta upp Telia i två delar: en statlig del med samlat ansvar för fiberinfrastrukturen, och en privat teleoperatör som kan konkurrera på en fri marknad.

En separation bör göras där Telias koppar- och fiberinfrastruktur samlas i ett separat företag där staten har kontroll och möjlighet att utöva inflytande. I det nya infrastrukturbolaget samlas Telias passiva accessnät och transportnät, inklusive tillhörande

installationer och kanalisationer. Dessa verksamheter motsvarar det som tidigare kallades Skanova. Den bör stå under samhällelig kontroll.

Övriga tillgångar och verksamhet inom Telia, som tjänsteerbjudandet, behålls i Telia Company.

Strukturförändringen kan antingen ske genom en försäljning av Skanova till staten eller en särnotering av verksamheten, som då helt måste separeras från moderbolaget såväl operationellt som finansiellt. Det sistnämnda är då att föredra eftersom

aktieägarna på detta sätt går skadeslösa ur processen.

Så kan infrastrukturen frikopplas från det kommersiella bolag som kämpar om marknadsandelar och som köper tv-kanaler. Ett statligt kontrollerat koppar- och fiberinfrastrukturnät är betydelsefullt ur ett försvars- och säkerhetsperspektiv, och det är viktigt för landets sammanhållning. Telias position som leverantör av olika konkurrensutsatta tjänster är det däremot upp till marknaden att bestämma.

För 20 år sedan såg jag behovet av en avmonopolisering. I dag är det viktigt att staten förstår hur denna privatisering ska fullbordas utan att varken våra säkerhetsintressen eller våra fria medier äventyras.

Björn Rosengren, näringsminister (S) 1998–2002, tidigare rådgivare åt Kinnevikkoncernen som äger Tele2

Nya Golf redan omkörd av elbilssyskonet

LÖRDAG 14 DECEMBER 2019

Alla pratar om elbilen ID.3, men glöm inte bort att Volkswagen Golf är en av världens mest sålda bilar och att den nu finns i helt ny version. Kommer den att kunna konkurrera med sitt eldrivna syskon?

Det kan inte vara lätt när det har kommit en ny favorit i familjen,

en eldriven liten typ som alla pratar om och glömmer bort att Golf har kommit i ett helt nytt utförande.

Det får Golfen lov att stå ut med. Under sina dryga 45 år har Golf alltid stått i centrum som Volkswagens mest sålda modell. Varje generationsskifte har varit en världshändelse. Nu är det dags för det sjunde generationsskiftet och ingenting är som förut. Världen är förändrad. En ny Golf väcker inte samma uppståndelse. Allt är den där ID.3:s fel. Nej, det är det förstås inte.

Det är Volkswagens fel. Hade det inte varit för dieselgate hade ID.3 inte tagits fram just nu och lanserats så hårt, och åttonde generationen Golf hade sannolikt fortfarande spelat huvudrollen i familjen.

Volkswagen har sålt cirka 35 miljoner exemplar av Golf sedan första lanseringen 1974 och plattformen som Golf bygger på – MQB – producerar drygt 3,4 miljoner bilar fördelat på olika modeller. Varje år. Tro alltså inte att Golf har förpassats till att spela andrafiol riktigt än. Den utgående, sjunde upplagan av Golf, har till

dags dato sålts i dryga sju miljoner exemplar.

Nya och nya, är den verkligen helt ny? Både ja och nej. Den åttonde upplagan bygger på samma grundkonstruktion som den sjunde, men enligt Volkswagen tar Golfen ändå sitt största utvecklingskliv sedan debuten.

Att klivet är riktigt så stort är svårt att se. Utseendemässigt är det mesta sig likt, de karaktäristiska, bakre takstolparna har haft samma form på alla Golf-generationer och strålkastare och baklampor är endast marginellt omstöpta. Numera är det för

övrigt LED som gäller. Oavsett utrustningsnivå är det genomgående LED-teknik i strålkastarna och baklamporna. Bakom ratten är det lättare att hitta nya saker, för här är verkligen allting nytt. Först och främst: knapparna är borta. Det finns en startknapp och ett stort antal knappar på ratten, men det är i stort sett allt. I nya Golf tittar man som förare på en helt digital instrumentering och en pekskärm strax till höger om den, även om man har köpt en basutrustad Golf. Det finns inte ens några enkla klimativred. Och det här kan vara

den mest svårsmälta detaljen i nya Golf – temperaturen och ljudvolymen ställs in på en smal pekkänslig list.

Framför växelspaken finns ett mobilförvaringsfack med trådlös laddning och Android Auto och Apple CarPlay för uppkoppling av telefonen finns som standard. Det senare systemet fungerar numera trådlöst.

Allt sammantaget ger en stark nyhets känsla. Nya Golfen tar ett stort kliv från sin föregångare i fråga om förarplatsens utformning och det kommer att bli en vattendelare. Långt ifrån

alla har hunnit acceptera den knappfria förarmiljön.

Nya Golf kan fås med det så kallade Car2X-systemet, som kommunicerar med andra bilar. En bil kan varna en annan inom 800 meters radie om olyckor, halka, köbildning eller utryckningsfordon.

Med några av de många knapparna på ratten ställer jag in farthållaren. Det fungerar precis på samma sätt som i alla andra nya Volkswagenmodeller men nytt för Golf är att farthållaren är smart. Den kan inte bara hjälpa till att hålla bilen i sin fil, utan

även ”se bortom nästa kurva”. Med information från navigationsenheten förstår bilen att det är smart om den bromsar lite inför den där 90-graderskurvan som den annars inte skulle klara utan att gnugga sig mot räckets. Körupplevelsen i nya Golf kan sammanfattas kort: Välkammad och inte alls sensationell. Det kommer fortfarande lite för mycket buller från däckerna men fjädringskomforten är bra och det finns en tydlig skärpa i styrningen, utan att den är nervös eller ryckig.

Motorn beter sig däremot inte som förr. Provkörningsbilen har motoralternativet som heter 1,5 eTSI. Den lilla bokstaven ”e” avslöjar att det här är en mildhybrid och att det i grunden är samma fyrcylindriga 1,5-litersmotor vi känner sedan tidigare. Bensinmotorn får lite, med betoning på lite, hjälp av en kombinerad startmotor/generator som gör att bensinmotorn kan stängas av tidigare inför ett stopp och startas senare och snabbare när man ska köra iväg igen. Det här ska, enligt Volkswagen, sänka förbrukningen med tio procent.

Motorn är tyst och tillräckligt stark. Start/stopp-systemets snabba inkoppling är ett lyft. Utöver mildhybriden kan Golf fås med en svagare bensinmotor, en dieselmotor på 115 hästkrafter samt två olika laddhybridlösningar som kommer senare under år 2020 och inte har fått några priser än. Volkswagen har rensat i motorutbudet och, föga överraskande, tagit bort de flesta dieselalternativen. Den senaste uppfräschningen av Golf är just det, en uppfräschning av en redan bra bil som nu blir lite bättre. Men knappast förberedd

för framtiden. I framtiden kommer Volkswagen att sälja ID.3.

Erik Wedberg

Fakta. Golf 1,5 eTSI

Miljö

Koldioxidutsläpp: Ingen uppgift.

Bränsleförbrukning: Ingen uppgift.

Miljöförmåner: Ej bonusberättigad.

Ekonomi

Pris: 299 400 kronor.

Årlig fordonsskatt: Ej fastställt.

Garantier: Nybil 2 år, vagnskada 3 år, genomrostningsgaranti 12 år, lackgaranti 3 år.

Teknik

Motor: 4 cylindrar, 1,5 liter, 150 hk vid 5 000–6 000 varv/min, 250 Nm vid 1 500–3 500 varv/min.

Drivning: Framhjulsdrift.

Växellåda: 7-växlad automat, dubbelkopplingslåda.

Acceleration 0-100 km/h: 8,5 sekunder.

Toppfart: 224 km/tim.

Mått/vikt

Längd/bredd/höjd: 428/179/146 centimeter.

Bagagevolym: 380–1 237 liter.

Maximal släpvnagnsvikt: 1 500 kilo.

Betyg del för del:

Köregenskaper: 3

Säkerhet: 4

Ekonomi: 3

Komfort: 3

Miljö: 2

Totalbetyg = 15 av 25

Plus

Generös standardutrustning

Ny, smart teknik

Kommer i två laddhybridversioner

Minus

Hög ljudnivå

Ingen laddhybrid vid
introduktionen
Trångt baksäte

Deras låda lurar biltjuvarna

LÖRDAG 14 DECEMBER 2019

Antalet efterlysta bilar ser ut att i år återigen sjunka, men andelen nya bilar som stjäls ökar. En vanlig metod är att nyckelsignalen förstärks för att starta bilen, men det finns sätt att skydda sig.

Enligt statistik från
branschgemensamma

organisationen Larmtjänst, vars syfte är att bekämpa försäkringsbrott, efterlystes förra året 7 791 personbilar, där 1 574 av dem var fem år gamla eller nyare. Antalet efterlysta bilar i Sverige har de senaste åren minskat, vilket de även tycks göra i år. Med en månad kvar på året 2019 har totalt 6 607 bilar efterlysts, men antalet nya bilar som stjäls ökar. 1 730 bilar är fem år gamla eller nyare, en dryg fjärdedel av dem är fortfarande inte återfunna.

– Varför andelen nya bilar ökar? Det går inte att säga. Det kan vara

internationella ligor som är här och ger sig på bilar, det kan vara inhemsk brottslighet och bilar som leasas som får fötter, säger Torbjörn Serrander, utredare hos Larmtjänst.

Vart tar bilarna vägen?

– Vi ser ju var bilarna hittats och det är i Baltikum, Polen och till viss del Tyskland. Det är i första hand de länderna vi har en hög andel anträffade bilar i.

En vanlig metod som används vid bilstölder är den så kallade relämetoden. Med hjälp av en elektrisk dosa kan signalen nyckeln sänder blockeras. När

föraren tror att bilen är låst är den fortfarande öppen. Signalen kan också förstärkas med hjälp av dosan. Om nyckeln hänger vid ytterdörren, kan signalen “fångas upp” från utsidan och skicka den vidare för att låsa upp och starta bilen. Ett sätt att skydda sig är att förvara nyckeln i en RFID-säker låda som stänger inne signalen. David Skepplund, Fransic Haso och Carl Lindell går andra året på företagsekonomiprogrammet på Grillska Gymnasiet i Eskilstuna och har tagit fram en sådan låda. Företaget har de valt att döpa till

Safekey (säker nyckel på svenska) och är ett ungdomsföretag.

– Den här lådan ska våra kunder, alltså Sveriges bilägare, ha innanför sin ytterdörr där de lägger sina bilnycklar. Det yttre lagret är en blandning av koppar och nickel som stänger inne bilens signal, säger David Skepplund.

– Vi har testat lådan på många sätt, lägger man nyckeln i den och står intill, går dörrarna inte att öppna och bilen går inte att starta, fyller Carl Lindell i.

Idén fick David Skepplund några år innan, när han och hans pappa tittade på nyheterna och såg att

stölderna med hjälp av relämetoden ökade. De började söka på internet för hur man bäst skyddar sig och tipsen som gavs var att linda in nyckeln i folie eller lägga den i en kakburk.

– Många rekommenderar att lägga nyckeln i en metallåda, men vi vill ju göra något snyggare med samma funktion, säger Carl Lindell.

Att skydda sig mot reservdelstölderna är dock svårt. Storstadslänen är de mest utsatta, i synnerhet Stockholms län. BMW-ägarna är klart mest drabbade, 62 procent av

reservdelstölderna 2018 var en BMW, främst ratt/krockkudde och navigationen. Även Volvo, Mercedes och Volkswagen är utsatta för reservdelstölderna. Hos Volvo stjäls främst strålkastarna.

– De som är riktigt duktiga stjälar ju dina strålkastare på gatan. Hur skyddar du dig mot det? Jo, då ska du ha ett system där strålkastaren inte går att få loss från karossen, men hur gör man då när man ska byta en lampa? Det går inte att bygga en stridsvagn av en bil, säger Torbjörn Serrander.

Förra året halverades nästan antalet reservdelsstöldar.

Torbjörn Serrander tror det beror på gränspolisen i Stockholms och försäkringsbolagens förebyggande arbete för att försvåra stöldar.

– Vi trodde att det här året skulle bli ett riktigt bra år, men tyvärr hände något i oktober och siffran gick upp jättemycket. Det är uppenbart att det är internationella ligor som är här och härjar.

Med en månad kvar av 2019 tror ändå Serrander att siffran för året blir något lägre än 2018 då 2 302 reservdelsstöldar anmäldes, till en

uppskattad kostnad av dryga 162 miljoner kronor.

Det bästa sättet att skydda sig är att ha ett fungerande larm, parkera bilen på en upplyst plats, eller skaffa en lampa som tänds när någon närmar sig. Har man garage ska man använda det.

Till sist, tycker han att förvara nyckeln i en låda klädd i koppar och nickel är en bra idé?

– Ja, det fungerar säkert jättebra.

Glenn Lindberg

**Erik
Wedberg:
Volvo
kommer
tomhänta**

**till
knytkala-
set**

LÖRDAG 14 DECEMBER 2019

Du är bjuden på fest och när du kommer dit visar det sig att alla andra gäster har någonting med sig. Det är knytkalas. Du har ingenting. Mardrömmen är ett faktum. Volvo kan behöva vänja sig vid den känslan.

Sommaren 2020 börjar Volvo sälja sin första elbil och det framhålls att den kan snabbladdas. Att ladda från 10 till 80 procent ska inte ta mer än 40 minuter. För det krävs en laddeffekt på 150 kilowatt. Kruxet är att Volvo än så länge inte har gjort något för att underlätta den typen av snabbladdning för sina blivande elbilskunder.

Volvo har valt att stå utanför Ionomy som är ett stort nätverk för laddningsinfrastruktur och det enda som är i närheten av att konkurrera med Teslas Superchargers. Audi, BMW,

Daimler, Ford, Volkswagen, Porsche, Hyundai och Kia har däremot gått med och hjälps åt att bygga upp ett nät av snabbladdare med effekt upp till 350 kilowatt. Volvos kontring är ett samarbete med Vattenfall och bensinbolaget Tanka där man ska pytsa ut laddstationer med effekt upp till 50 kilowatt, vilket är väldigt långsamt i jämförelse med Ionomy. För att elbilismen ska komma igång på allvar krävs större satsningar på laddningsinfrastruktur än så. Helst av Iomony's magnitud.

Ionity har som mål att ha 400 snabbladdningstationer i drift i Europa nästa år, men har nu tvingats backa från det ambitiösa målet. Vem som helst får ladda på Ionitys stationer så länge man betalar för sig.

Som Volvoägare kommer du alltså att kunna stanna till hos Ionity och ladda så mycket du vill om du betalar, men du kommer kanske också att tänka på att du kör en elbil från en tillverkare som inte har bidragit till knytkalet.

Du ska inte behöva känna dig obekväm, det är Volvo som ska fundera på varför man som

marknadsledare i Sverige inte gör mer för laddinfrastrukturen.

Erik Wedberg

Gult ljus: Alla pratar om eldrivna ID.3, men nu kommer en ny Volkswagen Golf och den kommer fortsatt att vara storsäljare. Med bensin- och dieselmotorer.

Sportig Kia kan vara den perfekta kompromissen

LÖRDAG 14 DECEMBER 2019

**Är det en fågel, fisk eller
mittemellan? Kia breddar sitt
Ceed-sortiment med en
crossover-version. Frågan är
om nya Xceed är en onödig
skvader eller rent utav den
perfekta kompromissen?**

Koreanska Kia går från klarhet till klarhet. Biltillverkaren som nästan aldrig överraskar, utan hellre övertygar, brukar koka ihop minst sagt förnuftiga bilar. Tills nu. Med Xceed har Kia-folket tänkt till både en och två gånger när koncepten maldes ner och sattes upp på reklampelaren. Bilen som varken vill vara en suv, crossover eller sportcoupé är ändå detta, men samtidigt inte. Den yttre designen är slank, samtidigt tufft bullig. Tankarna går till Citroëns DS-serie parat med en underlig kombination av Volkswagen T-Roc och den

nedlagda Volkswagen Scirocco. Närmaste förståeliga konkurrent torde vara Audi Q3 Sportback. Som första svenska journalist får undertecknad provsmaka Kia Xceed i Frankfurt. Till en början är en 1,4-liters bensinmotor aktuell, men efter årsskiftet kommer laddhybriden Xceed Plug-In Hybrid som lär bli bästsäljaren i Sverige, priserna börjar på 369 900 kronor och tekniken hämtas från Kia Niro Plug-in Hybrid. Även kombin Ceed SW blir möjlig att få med laddhybridteknik. Räckvidd vid

körning på enbart el sägs bli uppemot sex mil. Vi kör ut från Frankfurts bankkvarter. Bilen är aningen stötig när vi korsar spårvagnsspår och genar över trottoarkanter. Uppenbarligen vill Kia att nya Xceed ska vara en sportigt stöddig typ att ratta. Men så är också hjulen på provbilen snudd på extrema – däck i dimensionen 235/45 på 18-tumsfälgar. Ljud från chassi och däck har lätt för att leta sig in i kupén. De 140 hästkrafterna räcker till men i körläget Sport vill inte växlarerna hos

dubbelkopplingslådan kastas på plats så som önskas, utan skiftena görs först efter det att Xceeds huvuddator godkänt detta. Bäst går bilen i läget Normal samt i lägre svenska hastigheter.

Sportläget känns överdrivet med 1,4 T-DGi-motorn och passar bättre med den starkare 1,6 T-DGi.

Runtomsikten är dålig på grund av de breda bakstolparna och den låga bakrutan. Snett bakåt uppskattar jag sidobackspeglarnas dödvinkelvarningsfunktion och vid backning är den bakåtriktade kameran min privata spejare.

Jag sitter in i baksätet bakom mina egna 185 centimeter och då blir benutrymmet knappt samtidigt som den slokande taklinjen stjäl värdefullt huvudutrymme. Jämfört med den betydligt mer förnuftigt utformade Niro är Xceed en trång typ. Men jag uppskattar fällbart baksäte i proportionerna 40/20/40 med bred lastyta för fyra par skidor mellan två sittande i baksätet. Med uppfällt baksäte ryms acceptabla 426 liter, den som sitter och väntar på Xceed Plug-in Hybrid ska veta om att bagaget då krymper till 291 liter.

Bakom ratten är Xceed ändå en trevlig bekantskap, mest märks den tydliga formgivningen, den goda sittpositionen och återigen överraskande kommunikativ styrning. Förarmiljön är hämtad från sportkombin Proceed. Summa summarum är Kia Xceed rätt på bollen, med beprövad teknik och kaxigare look kan man nu söka sig utanför det traditionella Kia-utbudet. Xceed lär inte bli folkbildande på något vis, desto mer vinna över ännu fler köpare till det koreanska segertågsbilmärket.

Hans Hedberg

Fakta. Kia Xceed 1,4 T-GDi DCT

Miljö

Koldioxidutsläpp: 156 gram/km (WLTP), 134 gram/km (NEDC)

Bränsleförbrukning: 0,68 liter/mil (WLTP), 0,59 liter/mil (NEDC).

Miljöförmåner: Nej

Ekonomi

Pris: 251900 kronor.

Årlig fordonsskatt: 3996 kr per år de tre första åren, därefter 866 kronor per år.

Garantier: Nybil 7 år, vagnskada 3 år, rostskydd 12 år, lack 5 år.

Teknik

Motor: Bensin. Fyra cylindrar 1 353 cm³. 140 hk vid 6000 r/min, max vridmoment 242 Nm mellan 1500-3200 r/min.

Drivning: Framhjulsdrift.

Växellåda: Sjuväxlad dubbelkopplingslåda.

Prestanda

Acceleration 0–100 km/tim: 9,5 sekunder.

Toppfart: 200 km/tim.

Mått/vikt

Längd/bredd/höjd: 440/183/148 centimeter.

Bagagevolym: (VDA-liter)
426-1378 liter.

Tjänstevikt: 1 450 kg.

Maximal släpavagnsvikt: 1 410 kg.

Betyg del för del

Köregenskaper 4

Säkerhet 4

Miljö 3

Komfort 3

Ekonomi 4

Totalbetyg = 18 av 25

Plus

Prisvärd

Kommer som laddhybrid

Flexibel fällning av baksäte

Minus
Bullrig
Trångt baksäte
Runtomsikt

Tysk elbil i Trollhättan dröjer

LÖRDAG 14 DECEMBER 2019

Produktionsstarten för elbilen Sion planerades att starta i Saabs gamla fabrik Trollhättan hösten 2020. Nu är den tyska tillverkaren Sono Motors i ekonomisk kris och skjuter fram starten – om den ens blir av. 500 miljoner kronor behövs nämligen innan nyår.

DN

Tesla tar betalt för internet efter årskiftet

LÖRDAG 14 DECEMBER 2019

Vid årsskiftet kommer elbilstillverkaren Tesla att börja ta betalt för sina uppkopplade premiumtjänster som har varit gratis sedan 2012. Ett abonnemang i USA ska kosta 10 dollar i månaden men de som köpte sin Tesla innan den 30 juni 2018 ska kunna fortsätta använda

samtliga tjänster utan extra kostnad.

Även i Sverige kommer tjänsterna att kosta, men hur mycket och från och med vilket datum är ännu inte bestämt.

DN

Klimatbonus till alla gasbilar

LÖRDAG 14 DECEMBER 2019

Regeringen har beslutat att bilar som efterkonverteras till gasdrift innan de når slutkund ska få ta del av klimatbonusen på 10 000 kronor.

Tidigare har bonusen bara gällt bilar som utrustats med gasdrift direkt från fabrik.

Den nya ändringen rör bilar som tidigare varit EU-godkända men som efter godkännandet har genomgått en ny registreringsbesiktning. Det är alltså inte bara efterkonverterade gasbilar som påverkas av det nya beslutet utan även exempelvis laddhybrider som i efterhand anpassas för personer med funktionsnedsättning eller elbilar som anpassas till hantverkare. Gränsvärdet för hur mycket koldioxid en klimatbonusbil får släppa ut ändras i samma veva från 60 till 70 gram koldioxid per kilometer.

Ändringen görs för att ta hänsyn till strängare WLTP-körcykeln som gäller från årsskiftet.

Nu får även efterkonverterade bilar bonus.

DN

8 favoritbad på Gran Canaria

SÖNDAG 15 DECEMBER 2019

Gyllene stränder, badplatser med skönt tillbakalutad atmosfär, utomhuspooler med makalös bergsutsikt och naturliga pooler med friskt havsvatten. Följ med författarna bakom guideboken "Mitt Gran Canaria" till deras åtta bästa bad på ön.

Vi står på den vilda stranden mellan höga klippor och spanar ut

mot vågorna. De slår ganska hårt mot den svarta vulkansanden. Ska vi våga hoppa i för ett bad? Och, som enda besökare, vågar vi kasta alla kläder och rusa ut i solglittret? Svaret blir så klart ja på båda frågorna och badglädjen som följer av att utan en tråd på kroppen hoppa upp och ner i de salta atlantvågorna är lika ren som den var när vi var barn. Det låter kanske som vi är långt bort från civilisationen, men natursköna Playa Guayedra ligger på Gran Canarias västra kust på vandringsavstånd från staden

Agaete och bara en timme från Las Palmas med bil eller buss. De flesta känner säkert till stranden vid Maspalomas ökenliknande dyner, där vinden ofta ligger på från havet. Många är de som därför väljer att stanna vid hotellpoolen. Men Gran Canarias enormt varierande natur gömmer många varianter på badande. De norra och västra kusterna bjuder på skyddade havspooler och vackra naturstränder med höga vågor, här och där surfas det friskt. Här finns också chans att se en hel del fisk om du snorklar eller dyker. Södra och östra

kusten består mestadels av sandstränder, en naturlig följd av det torra och steniga landskapet i den änden. Här är det tätare mellan charterorterna, men det gömmer sig ändå små pärlor mellan komplexen, som förutom bad erbjuder bra restauranger och lokalt surr på uteserveringarna. Vi och våra vänner utrustar oss med en rejäl laddning handdukar, många omgångar badkläder och tar oss under en vecka runt hela den runda ön för att utforska allt i badväg. Bästa sättet att ta sig fram är med hyrbil men de flesta badställena

går att nå med buss, i vissa fall kombinerat med en kort promenad. Lokalborna brukar konstatera att man kan ta sig nästan var som helst på ön oavsett var man befinner sig på cirka en timme med bil.

Vi bor helst i tillbakalutade Las Palmas som också fungerar som en bra utgångspunkt för att utforska Gran Canaria, men hittar man sin egen badfavorit har man oftast nära till någon form av boende.

1. Njut av surf och folkliv på Playa de Las Canteras

Det är inte svårt att förstå varför många anser detta vara en av världens bästa stadsstränder. Nästan tre kilometer lång och kantad av en bred och bilfri strandpromenad har den något för alla. Vi älskar att promenera, springa eller simma längs med den långa gyllene stranden som också bjuder på ett rikt fiskliv. Vid den södra delen (som kallas La Cicér) finns inget skyddande rev – här rider i stället stans alla vågsurfare Atlantens böljor till den förbipasserande publikens förtjusning. Förutom surfare är publiken en blandning av lokalbor

och småbarnsfamiljer, här finns flera uteserveringar, många surfskolor och ett par stora lekplatser.

Själva trivs vi bäst mitt på den långa stranden vid den del som kallas La Peña, mellan Calle Kant och Calle Olof Palme. Stranden har relativt bra skydd av klipprev vilket gör den hyfsat badvänlig och mycket snorkelvänlig. Intill ligger flera mycket bra restauranger – La Bikina Cantina på strandpromenaden är ett utmärkt vattenhål för tacos eller burgare med bra spanläge medan galiciska Restaurante Ons ligger

ett kvarter in från stranden och bjuder på kulinariskt finlir. Öns bästa glasshak finns också vid denna del av stranden och heter Peña la Vieja, döpt efter den lilla klippan som ligger rakt utanför i vattnet.

Går man allra längst norrut mot La Puntilla blir det tätare mellan parasollerna och badstolarna, inkastarna blir fler och turismen påtaglig. Här ligger också de flesta av de stora hotellen. Stranden har mjuk fin sand och ligger helt i skydd av revet vilket gör vattnet stilla, men det är ofta tjockt med folk.

Playa Las Canteras, Las Palmas
La Bikina Cantina

Paseo las Canteras 63

*[www.facebook.com/
labikinacantina](http://www.facebook.com/labikinacantina)*

Peña la Vieja

Paseo las Canteras 48

Restaurante Ons

Calle Portugal 13

*[www.facebook.com/
restauranteons](http://www.facebook.com/restauranteons)*

2. Simma ut till havsguden Neptunus på Playa Melenara

Utanför Playa Melenara vakar en
över fyra meter hög bronsstaty av
havsguden Neptunus, med treudd
i hand och krona på hjässan.

Statyn invigdes 2001 och är
skapad av lokale konstnären Luis
Arencibia. Denne ska också som
pojke ha simmat ut till klippan
som skulpturen står på. Statyn
ligger inte så långt ut, så en stilla
dag går det fortfarande bra att ta
en tur ut till Neptunus från
stranden. Ligger vågorna på är det
mäktigt att se havet brytas runt
hans orubbliga och kraftfulla
figur.

Vi kommer hit en sen eftermiddag
när solen är på väg ner. Stranden
är bred, har mjuk sand och det är
lätt att komma i. Här finns gott
om plats för barnen att både härja

och gräva och stämningen är avslappnad. Playa Melenara ligger också nära flygplatsen så då och då susar flygplan förbi på lite lagom avstånd, vilket känns både urbant och udda. Efter ett skönt bad provar vi en av serveringarna vid stranden. Här hörs bara spanska runt borden och diskussionerna som förs är livfulla och innehåller omfattande utläggningar. Här är det ingen som har bråttom. I de sista solstrålarna tar vi en öl och ett par enklare tapas. Mysigt och familjärt.

Tar du en promenad längs stranden tio minuter norrut kommer du till en liten pärla till restaurang. Här ligger Taliartes Cofradía de Pescadores som serverar färsk fisk till bra pris.

Playa de Melenara

Calle Luis Morote, Melenara

Cofradía de Taliarte

Paseo Marítimo de Taliarte, s/n

Playa del Hombre

3. Slappna av på tillbakalutade Playa Las Marañuelas

En av anledningarna till att vistas på en strand är förutom badandet och solen själva avkopplingen. Som ett av få ställen på Gran

Canarias i övrigt hårt turistexploaterade sydkust är lilla Arguineguín en skönt tillbakalutad pärla. Här finns både ett lokalt folkliv och en fin liten fiskehamn. Före turismen fanns knappt någon som bodde på den södra och torra delen av ön förutom fiskarfamiljer, så de flesta ställena är helt konstruerade efter turismen och därmed ganska själlösa. Men, sydkusten är också den delen av ön som får mest sol och värme så här är nästan alltid bra väder. Nedanför en liten strandpromenad ligger mysiga Playa Las Marañuelas väl skyddad

i en halvlagun. Det är enkelt att komma i och ur för både stor och liten. Parasoll finns inte att hyra och träden är få, så behöver du skugga får du ta med egen. Intill stranden ligger flera sköna kaféer och restauranger. Vill du ha riktigt färsk fisk på klassiskt manér promenerar du bara fem minuter bort till den lilla hamnen. Här hittar du fiskegubbarnas egen restaurang, Cofradía de Pescadores. Krusidullfritt, rustikt men också pinfärskt och vällagat. Precis ovanför stranden provar vi också hyllade Taste Mesón, som förutom ett brett champagne-

sortiment kan skryta med mycket god gastronomi. Vi beställer in många rätter och delar, den ena smakar bättre än den andra och tiden flyter behagligt i väg tillsammans med lunchvinet. Att byn Arguineguín har många välbeställda norrmän som besökare hörs lite här och där, men just på det här stället märks det även på prisnivån som är högre än genomsnittet.

Playa Las Marañuelas

Av. del Muelle, Arguineguin

Taste Mesón

Paseo Des Las Marañuelas,
Arguineguin

4. Häng med lokala vid Agaetes naturliga havsvattenpooler

Lilla vita staden Agaete ligger längst norrut på västkusten, omgiven av gröna berg och dramatiska klippformationer. Här, liksom på den norra kusten, finns en mängd naturliga havsvattenpooler med friskt vatten från havet. Poolerna fungerar på det viset att de svämmas över vid högvatten varpå vattnet byts ut, ofta har man hjälpt naturen på traven med en liten betong- eller stenmur som håller kvar vattnet vid lågvatten.

Även om vågorna svallar rejält utanför är det lugnt och fint inne i poolen. Ofta är det också fint att snorkla här för att spana in de förvånade fiskar som spolats över kanten. Poolerna vid Agaete är tre till antalet, alla sammanbundna av vulkaniska tunnlar, lite som ett gammaldags fort. Här är det så pass stort att det också går att ta en simtur och samtidigt njuta av utsikten över den taggiga västkusten. Bekvämligheter i form av bänkar att sitta på och offentliga toaletter finns också. Vi kombinerar besöket med en sen lunch i närliggande Puerto

Las Nieves, hamnbyn som med tiden vuxit samman med Agaete. Följer man kusten mot hamnen i 7–8 minuter kommer man ner till en liten samling fiskrestauranger. Flera är bra men vår favorit är definitivt Terraza Angor.

Fortfarande salta och våta efter badet värms vi upp av solen på uteserveringen, nygrillad fisk med vitlök trollas fram efterhand från köket och utsikten över västkusten fortsätter att tjusa.

Las Salinas
Calle el Muelle, Agaete
Terraza Angor
Avenida de los Poetas 2

5. Nakenbada på vilda stranden Playa Guayedra

För den som längtar efter nakenbad och vilda naturstränder med svart vulkansand är västkusten bästa stället. Vi tar bilen till Agaete (se tips 4) och fortsätter förbi, söderut. Solen glittrar i Atlanten som känns mörkare blå än på de andra kusterna. Formad likt svansen på en grön drake tornar västkustens klippor upp sig och det är här vi ska ta oss ner för att nå lilla Playa Guyaetra. Först går vi helt fel väg ner i en synnerligen snårig men mycket vacker barranco (spanska

för bäckravin). Efter att helt ha kört fast nere i ravinen med treåring och allt får vi till sist en hjälpande hand av hotellchefen på eco-fincan Redondo de Guyaetra. Efter en rundtur på den synnerligen vackra och retreat-liknande fincan och stärkta av deras egenodlade passionsfrukt når vi till sist stranden.

Den är en månskära av svart mjuk sand som tar emot djupblå skummande vågor. Vi är nästan helt ensamma på stranden, långt borta från all ära och redbarhet. Kläderna ryker och vi springer förtjusta ner i havet. Vi är efteråt

överens om att detta nog är en av våra bästa badupplevelser någonsin. Men glöm inte bort att vågorna är starka på västkusten så var mycket försiktig och låt småbarnen stanna och gräva på stranden. Hit tar du dig genom att följa GC-200 förbi Agaete med bil eller buss. Sväng av eller promenera ner mot havet efter busshållplatsen med namnet "Guyaedra". Gå eller kör så långt ner du kan och parkera bilen. Promenera sedan ner mot havet till en stenig strand med namnet Playa Sotavento. Via denna når du

enkel Play Guayedra som ligger precis bredvid.

Playa Guyaedra, Barranco de Guayedra S/N

6. Både bada och dyk vid Sardina del Norte

Sardina del Nortes strandpromenad känns igen på ett gäng kulörta och ihopträngda hus inramade av en massiv klippvägg. Några av husen är delvis byggda i grottor, en tradition som kanarierna haft alltsedan urinnevånarna var ensamma på ön. Den enda restaurangen är helt okej, men det är inget finlir så

sikta in dig på ett glas av något och en enkel rätt eller en pinnglass.

Stranden når man genom att ta ett par breda och välskötta trappor ner från strandpromenaden. Här finns både duschar och bänkar för ombyte, praktiskt och genomtänkt. Vi kliver ner på en liten gyllengul mjuk sandstrand. Det är fint att bada och framför allt mysigt på den lilla stranden, som ligger i en vik. Men vågorna är ibland höga så var vaksam. Vid Sardina del Norte hittar vi också öns bästa dykning. En stenbrygga försedd med trappsteg

ner i vattnet och ett rejält räcke gör det enkelt att komma i.

Hamnens vågbrytare består av ett stort antal jättestora kubformade betongblock vilket ger det marina livet fina gömställen och bra ytor att växa på. Dessutom ser det spännande ut under vatten! Vi simmar ut en bit och möter en bläckfisk och ser stora stim av silvriga sardiner likt undervattensmoln som skuggas av barrakudor. Så lösgör sig något platt och mönstrat från botten. Det är en ängelhaj, typisk för området, som gömt sig i sanden och nu skrämts av oss. Elegant

glider den genom vattnet och vi följer långsamt efter.

Playa de Sardina del Norte
Spanja, Avenida Alcalde Antonio
Rosas, 67A

Dykcenter Buceo Norte
Avenida Alcalde Antonio Rosas
46, Puerto de Sardina del Norte
buceonorte.com

7. Spa-bada i bergen med vidunderlig utsikt

De höga bergen på Gran Canaria har sin alldeles egna tjusning och det är makalöst vackert att vandra här. Det har hänt att det fallit snö på topparna men mestadels är

temperaturen bara lite lägre här uppe och luften lätt fuktig av undanglidande moln. Vid Cruz de Tejeda på 1 500 meters höjd ligger Gran Canarias paradur. De spanska paradurerna är en lyxhotellkedja som ägs av staten och som alla ligger i historiska byggnader eller i en speciellt naturskön omgivning. Just den här paraduren har en fin och modern bad- och spaavdelning där utomhuspoolen kan skryta med fantastisk bergsutsikt. När vi kommer är det lite mulet så vi börjar med ett avslappnande bubbelbad i inledelen och lite

ångbastu. Innepoolen har förutom bubbel också flera olika massagestrålar. Perfekt om kroppen är trött efter vandringen. Efterhand kommer solen fram och vi simmar ut genom en öppning till utedelen. Luften är kryddig och frisk, badet är skönt varmt och vi njuter länge av att bara hänga vid kanten och spana ut över det mäktiga landskapet. För den som vill bubbla ute har man också ett utomhusbadkar ett snäpp bort från den större poolen. Bor man mer än fyra nätter på paradoren har man fri tillgång till spa-avdelningen, för övriga

(inklusive den som inte är hotellgäst) kostar ett besök mellan 230 och 370 kronor.

Vi avslutar med lunch i paradorens restaurang som serverar det kanariska köket. Till exempel papas arrugadas (saltkokt potatis) och vår favorit, mandelkräm-desserten bienmesabe, oftast serverad med glass.

Parador

Cruz de Tejeda, s/n

8. Sök skydd från Atlantens vågor vid Punta de Gáldar

På Gran Canarias nordvästra spets sticker det ut en liten udde vid ett mycket litet samhälle. För att komma hit måste man köra på slingrande smala vägar mellan stora bananplantager. Se bara till att göra som de lokala och tuta i kurvorna om sikten är dålig. Första gången vi var här för ett bad satt en farbror med halmhatt och käpp på en bänk och blickade ut över havet, lyssnandes på en skramlig transistorradio. När vi kom tillbaka ett par veckor senare satt samma farbror på samma bänk lyssnandes på samma radio. Han var också en av de få

personer vi mötte under både första och andra besöket, vilket säger något om hur stillsamt det är på den här platsen. Lika lugn som stämningen är i byn, lika vildsint är havet här ute på nordspetsen. Som väl är för alla badsugna göms ett gäng mindre naturliga havsvattenpooler ett par trappor ner från samhället. De är ganska små, men vackert och naturligt formade med få förstärkningar. En är större och perfekt för grund snorkling. Det är lätt att hitta sitt eget hörn lite gömd från andra.

Vi är helt ensamma (ja förutom då farbrorn med radion ett par trappor upp) när vi kliver i en av de mindre poolerna. Det är friskt och svalkar behagligt även om det inte är något för en simtur. Den picknick vi har med oss passar utmärkt mellan doppen och utsikten över havet som skummar nedanför ger både underhållning och avkoppling. För en liten person som ska prova att snorkla för första gången är det en bra plats, mycket att se på men ändå grunt och lugnt vatten. Har du tid före eller efter badet, så är ett tips att svänga in till närliggande

staden Gáldar, en gång Gran Canarias huvudstad. Stadskärnan består nästan genomgående av gamla byggnader och det är fint att ta en promenad och en fika vid något av torgen.

Playa Punta Gáldar

Camino Punta de Gáldar, Punta de Gáldar

Plaza de Santiago, Gáldar

**Anna W Thorbjörnsson och
Marko T Wramén**

Res hit: Tåg från Stockholm till Cadiz, cirka 36 timmar total restid med byte i Köpenhamn, Hamburg, Mannheim, Avignon och Madrid.

Färja från Cadiz till Gran Canaria cirka 40 timmar.

Det finns mängder med charter från Stockholm, Norwegian flyger direkt till Gran Canaria. Restid från Stockholm cirka sex timmar.

Koldioxidutsläpp: Flyg Stockholm-Gran Canaria cirka 1 411 kg per person, tur och retur, inklusive höghöjdseffekt. (För beräkningsmetod se www.klimatsmartsemester.se)

Tidsskillnad: –1 timme.

Bästa tiden: Fungerar fint året om. Lite större risk för moln och regn november–februari.

Språk: Spanska. Engelska fungerar på relativt många ställen.

Valuta: Euro.

Prisnivå: Billigare än Sverige, både mat och inte minst dryck.

Ta dig runt: Det går lokalbuss till en hel del platser, annars hyrbil.

Bussinfo: www.guaguas.com och www.guaguasglobal.com

Bra att veta: Det bor cirka 380 000 personer i Las Palmas.

Läs mer: www.grancanaria.com samt guideboken "Mitt Gran Canaria" skriven av artikelförfattarna.

Böcker: Mari Jungstedts kriminalserie "Gran Canaria".

Hårda vindbyar stängde väg- och tågtrafiken över Öresundsbron

MÅNDAG 16 DECEMBER 2019

Hårda vindar drog över de södra delarna av landet under söndagen. SMHI utfärdade en klass 1-varning för hårda vindbyar på 21–23 meter per sekund i Skåne, Blekinge och Halland.

Väg- och tågtrafiken över Öresundsbron stängdes av under söndagseftermiddagen på grund av de hårda vindbyarna, stundtals över stormstyrka.

Efter någon timme kom beskedet att vindarna lugnat sig och bron kunde åter öppna.

28-årige Anton Sahlback Nilsson lämnade Köpenhamn med buss på

väg mot Göteborg klockan 12.50 på söndagen men hann inte långt. Strax före bron över mot Sverige stannade trafiken.

– Vi sitter fast med bussen här, precis innan bron på den danska sidan, berättar han för DN, men han beskriver stämningen på bussen som god.

Runt om i Skåne har träd blåst ned och i vissa områden har det varit flera strömavbrott. Även tågtrafiken i länet har drabbats och flera avgångar har ställts in.

Josef Svenberg

josef.svenberg@dn.se

Räddnings- tjänsten besköts med raketer

MÅNDAG 16 DECEMBER 2019

Oroligheterna i Angered bröt ut under lördagskvällen. En container sattes i brand och polis fick rycka ut för att skydda släckningspersonal från raketer.

Polisen rubricerar händelserna som våldsamt upplopp.

Larmet kom halv niotiden på lördagskvällen, vittnen ska enligt polisen ha sett fyra personer röra sig i bostadsområdet Lövgärdet innan branden bröt ut.

– Räddningstjänsten hade fått larm om en brand i en container och i bildäck, säger Göran Carlbom vakthavande befäl vid polisregion Väst, till DN.

Väl på plats hindrades räddningstjänsten i sitt arbete av ungdomar som smällde smällare och polisen fick rycka ut.

– Vårt uppdrag att skydda dem så att deras arbete kan genomföras, säger Göran Carlbom.

Busstrafik genom det aktuella området ställdes in och Västtrafiks störningskoordinator Jonathan Nord-Ekfeldt sade till GP att det även har kastats smällare mot bussar.

Ingen kunde frihetsberövas för händelserna, som rubriceras som våldsamt upplopp av polisen. Vid halv tolvtiden hade läget lugnat ned sig och insatsen kunde avslutas.

Det är inte klart vad som utlöst händelserna, men enligt Göran

Carlbom kan det bero på polisens ökade närvaro i området efter att en man hittats död i Lövgärdet på onsdagen förra veckan.

– Vi har en trygghetsskapande insats efter mordet. Kanske hände det här på grund av att vi är mer synliga, vilket retar upp en del, säger Göran Carlbom, som dock understryker att man inte ser någon vidare koppling mellan mordet och lördagskvällens oroligheter.

Josef Svenberg

josef.svenberg@dn.se

Ministern krävs på svar om de smutsiga diesebilarna i trafiken

MÅNDAG 16 DECEMBER 2019

**Trafikutskottets ordförande
Jens Holm (V) kräver svar från
infrastrukturminister Thomas**

**Eneroth efter DN:s granskning.
Frågan gäller hur regeringen
ska rena alla smutsiga
dieselmotorer ute i trafiken.**

Nu hettar det till i frågan om de höga kväveoxidutsläppen från dieselmotorer ute i trafiken. Efter DN:s artiklar i ämnet kräver nu ordföranden i Riksdagens trafikutskott, Jens Holm (V), svar från infrastrukturminister Thomas Eneroth om konkreta åtgärder. Det sker genom en så kallad "Skriftlig fråga till statsråd".

– Vi har tusentals av dieselmotorer som rullar på våra gator med

alldeles för höga kväveoxidutsläpp. Varken branschen eller regeringen verkar göra något, säger Jens Holm och fortsätter:

– Det är väldigt oroväckande med tanke på att vi inte kommer att nå våra utsläppsmål.

Det var efter att DN nyligen berättade om hur dåvarande industrikommissionär Elżbieta Bieńkowska den 14 maj skrev ett skarpt brev till infrastrukturminister Tomas Eneroth.

I brevet från Bryssel krävs stora åtgärder för att få ner utsläppen

från dieslbilar ute i svensk trafik ”som orsakar dålig luftkvalitet i stadsmiljöer”.

Industrikommissionären poängterade att det är medlemsstaternas ansvar att sänka kväveoxidutsläpp på den existerande bilflottan innan året är slut.

Bakgrunden är ett otillräckligt avgastest i Europa där de flesta dieslbilar från 2008 släpper ut många gånger mer av den skadliga lokala föroreningen kväveoxid. Detta gäller fram till att avgastestet gjordes om 2018–2019.

Enligt den gröna tankesmedjan Transport & Environment finns 1,2 miljoner dieslbilar i trafik i Sverige som släpper ut för mycket kväveoxid. Antalet dieslbilar har under 2000-talet gått upp starkt eftersom de är snåla och släpper ut mindre koldioxid än bensinbilar.

Även Volvo är drabbat. Den populära suven Volvo XC90 D5 släppte 2017 ut 878 mg kväveoxid i verklig körning ute på vägen i stället för den uppgivna siffran 57,5 milligram, enligt den engelska firman Emission Analytics.

Thomas Eneroth besvarade kommissionärens brev först den 8 november, två dagar efter att DN efterfrågat det.

– Det är mycket förvånande och otillfredställade att det ska ta ett halvår och en granskning av DN innan ministern svarar i den här viktiga frågan, säger Jens Holm. Holm har begärt ut och läst Eneroths svar.

– När jag läser svaret blir jag frustrerad. Ministern har ingen tydlig strategi för hur det här problemet ska hanteras.

I veckan kom samtidigt Naturvårdsverkets nya siffror för

de reala kväveoxidutsläppen 2018. Även om kväveoxidutsläppen minskade totalt ökade utsläppen för personbilar ute i trafik åter efter att ha minskat något året innan. Naturvårdsverket meddelar också att Sverige kommer att missa kväveoxidmålet i det så kallade takdirektivet mer för 2030 än vad som tidigare varit känt.

2030 är Sveriges mål att släppa ut 58 000 ton kväveoxid. Enligt Naturvårdsverkets beräkningar med de åtgärder som är kända landar utsläppen på 75 000 ton.

Det finns därför ett gap på 17 000 ton.

Jens Holms konkreta fråga är:

”Avser ministern att skyndsamt vidta åtgärder för att sänka kväveoxidutsläppen i den existerande bilparken?”

Presskommunikatören Axel Eriksson hos

infrastrukturminister Thomas Eneroth meddelar att Eneroth kommer att besvara Jens Holms fråga i riksdagen och vill inte ge kommentarer i media innan dess.

Jonas Fröberg

jonas.froberg@dn.se

Tv-kanal i USA tar bort reklam med hbtq- inslag

MÅNDAG 16 DECEMBER 2019

Fyra reklamfilmer på den amerikanska tv-kanalen Hallmark har väckt ont blod hos konservativa kristna, rapporterar New York Times. Filmerna visar samkönade par i färd med att gifta

sig, men dras nu tillbaka av kanalen.

Sedan den 2 december har kanalen visat sex reklamfilmer för Zola, en hemsida för bröllopsplanering. I fyra av dessa filmer förekommer samkönade bröllopspar, men visas nu inte längre. Kvar blir reklamfilmer med endast heterosexuella par. Beslutet har föregåtts av protester från "One million moms", en grupp under den mäktiga kristna konservativa organisationen American Family Association. Organisationen har som uttalat mål att motverka "oanständighet"

och har för vana att organisera bojkotter och namninsamlingar mot bland annat hbtq-vänliga företag och organisationer. Hallmarks tillbakadragande av filmerna har samtidigt mötts av kritik och i helgen trendade hashtagen #boycotthallmark på Twitter.

Josef Svenberg

Automatiken var för bra – piloterna fick inte öva

ONSDAG 18 DECEMBER 2019

Tanken var att spara pengar åt flygbolagen. Piloterna sågs därför som fulländade fenomen som inte behövde simulatorträning för den nya modellen. Av samma anledning monterades endast en mätare, i

stället för två som annars varit vanligt, som visade flygplanets vinkel i luften.

Läxan för Boeing är dyrköpt. I måndags meddelades att tillverkningen av den olycksdrabbade modellen 737 Max tillfälligt stoppas.

Sedan tidigare står hundratalas flygplan på marken världen över. Kostnaderna för bolaget efter de två dödsolyckorna, då 346 människor omkom, beräknas till hittills 100 miljarder kronor. Till slut hoppas Boeing att flygförbudet hävs i februari, men

frågan är också hur passagerare kommer att reagera.

Lärdomen för hela branschen är att teori är en sak och vad som orsakar en flygolycka är en helt annan. Glöm aldrig den gyllene regel inom flyget som lyder: adderade risker. För det är aldrig en enda orsak som ligger bakom en olycka, alltid en kombination av faktorer.

Om en sak inte fungerar helt som den ska är det därför endast en tidsfråga innan någon pilot hamnar i en svårighet som orsakas av den.

Framför allt är krascherna en vunnen kunskap om att aldrig ta kvaliteten för given – vare sig det gäller tekniken i en liten mätare eller handlingskraften hos en pilot som inte fått rätt träning.

Det är svårt att förstå Boeings beslut att som standard endast leverera flygplanen med en anfallsvinkelgivare. (Något som bolaget nu säger att det ska bli ändring på).

När denna enda mätare visade fel värde sattes utan anledning ett automatiskt system igång mot överstegring, som tryckte nosen mot marken och övermannade

piloterna. Det var den första risken.

Den andra faran var att det uppkomna läget inträffade på låg höjd, vilket ökade kravet på snabb reaktion.

Den tredje adderade risken bestod i att piloterna aldrig hade fått träning i simulator på den nya flygplansmodellen.

Innan olyckorna hade nya 737 Max blivit en succé för Boeing med runt 5 000 beställningar. Modellen drar mindre bränsle, rymmer fler säten på samma storlek av plan och har en större räckvidd än den tidigare 737:an.

Max-modellen fick större motorer som placerades lite längre fram.

Det ökade risken för att flygplanets nos skulle höjas och planet tappa fart. Det var anledningen till att det automatiska systemet installerades.

Boeing valde att inte informera piloterna om det nya systemet. Förvissningen var att de med sin erfarenhet ändå snabbt skulle vidta åtgärder och hantera uppkomna situationer korrekt. Flygsäkerhetsmyndigheter i USA övertalades också att olikheterna mellan den gamla trotjänaren

737:an och den nya modellen Max var så liten att simulatorträning för piloterna inte var nödvändig. Boeing hade mycket att vinna på att förringa olikheterna mellan flygplansmodellerna. Och att anta en överdrivet optimistisk syn på piloternas beteende eftersom det minskade kostnaderna för flygbolag att köpa och flyga den nya modellen. Det var också vad som skedde, har granskningar i amerikanska medier visat. Automatiserade system har gjort det säkrare och enklare att flyga stora flygplan på långa sträckor. Tekniken är bättre än människan

på att ta hand om enahanda jobb och behålla precisionen under lång tid.

Systemet i moderna flygplan känner av hur piloten rör kontrollerna och förutser hur människan i cockpit vill att flygplanet ska flyga. Systemet utför sedan uppgiften eller till och med förbättrar den om piloten gjort sig skyldig till en klumpig rörelse. På kort sikt är det av godo att mänskliga misstag rättas till. På lång sikt kan det leda till att en oerfaren pilot av just den anledningen kan fortsätta att

arbeta innan bristen på yrkeskunskap upptäcks.

Förresten behöver en skicklig pilot också öva för att behålla sin förmåga, men den chansen får piloten aldrig eftersom systemet är så väl utformat för att sköta flygplanet.

Först när högst ovanliga och svåra situationer uppstår och det automatiska systemet misslyckas krävs en resolut och skicklig åtgärd från piloten, som då har minimal erfarenhet av avancerade ingripanden – eftersom det automatiska systemet brukar

fungera så bra. Det brukar kallas automatiseringsparadoxen.

Europeiska flygbolag som köpt 737 Max hade gett sina piloter utbildning på modellen och aldrig råkat ut för problem. Piloter på andra håll i världen saknade däremot utbildning.

Den yttersta lärdomen av den utdragna händelsen är illusionen om den felfria piloten, som inte behöver träning. I framtiden bör ingen komma undan med antagandet som låg till grund för Boeings felbedömning.

Peugeot och Chrysler går samman

TORSDAG 19 DECEMBER 2019

Samgåendet mellan franska Peugeot-ägaren PSA och italiensk-amerikanska Chrysler Automobiles är nu bekräftat. Affären är värderad till 50 miljarder dollar, motsvarande 470 miljarder kronor, och betyder att bolaget blir världens fjärde största biltillverkare. TT-Reuters

Volvo och Isuzu i strategisk allians

TORSDAG 19 DECEMBER 2019

Lastbilstillverkarna Volvo och Isuzu ska ingå ”en strategisk allians inom kommersiella fordon för att ta tillvara de möjligheter som skapas i den pågående omvandlingen av branschen”.

”Vi ser att det finns en stor potential i att utöka vårt samarbete inom teknik, försäljning och service, säger Martin Lundstedt, vd och koncernchef för Volvokoncernen, i ett pressmeddelande.

TT

Vrakfynd avslöjar 400 år av Stockholms historia

FREDAG 20 DECEMBER 2019

Ett gammalt skeppsvrak som upptäckts under en innergård vid Kungsträdgården avslöjar 400 år av Stockholms historia. Vid vrakdelarna har man också hittat bruksföremål, som rökipor och en spelkula.

Mer än två meter under byggrester och grus på en innergård mitt i stan har arkeologer grävt fram ett 1500-talsskepp, och med det en god bit av Stockholms stadsbyggnadshistoria. Skeppet Samson, över 30 meter långt, beställdes år 1598 av hertig Karl (som så småningom skulle bli kung Karl IX). Det betyder att det är 30 år äldre än Vasa. Byggherre var Anders Pedersson i Enånger i Hälsingland. Det var ett av de första båtbyggena som kronan lade ut på entreprenad. Skeppsvraket består av 400 år

gamla, delvis anfräta delar. Hur kan man veta så mycket om det? Och varför hittar man en båt långt in över land? När Riksbankens jubileumsfonds fastighet vid Kungsträdgården skulle grundförstärkas fick arkeologer länsstyrelsens uppdrag att undersöka om det låg något av historiskt värde därunder. Sju källarrum skulle tömmas. Där var det tomt. Men så var det en innergård som skulle schaktas ur. – Där stötte vi på byggnadslämningar från 1700-talet och 1600-talet. De vilade på ett tjockt lager åsgrus. Nästan en

meter ner i gruset stack det upp trä. Det såg ut som en båt, berättar arkeologen och projektledaren Philip Tonemar från företaget Arkeologikonsult. När man ska ta reda på hur gamla trävrak är och var de kommer ifrån analyserar man årsringarna i träet. Analyserna sade två saker: Fartyget var från 1590-talet och virket från antingen Dalarna, Hälsingland eller Medelpad. – Man känner bara till ett skepp som byggts där och då som stämmer överens med vårt fynd, och det är Samson, säger Tonemar.

Samson hade plats för 20 kanoner men användes främst som lastfartyg. Det byggdes av furu, vilket inte är särskilt tåligt. År 1607 försvinner alla noteringar om Samson i arkiven. Troligen har det då tagits ur bruk och huggits upp, och de delar man inte tyckt man hade annan användning för har man deponerat i strandkanten. På den här tiden var Kungsträdgården en strandkant. Blasieholmen var verkligen en holme och Kungsträdgården och Berzelii park var delar av en djup havsvik. Det var först i mitten av

1800-talet den delen av innerstaden var torrlagd. Under de följande decennierna har folk som bott i närområdet kastat sina sopor, som man gjorde, på stranden ovanpå de övergivna vrakdelarna. Kring Samson-delarna har arkeologerna också hittat bland annat keramik från holländska krukor och fat, skärvor från dryckesglas, mynt, en liten spelkula i lera och delar av kritpipor. Efter en storbrand på 1640-talet bestämde makthavarna att stadens gator skulle breddas och

rätas ut. Då började man dika ut i strandkanterna med grus från åsarna. Därav allt det åsgrus Samson låg begravd under. Snart började man bygga i sten, och torrläggningen av vattnen runt Stockholms innersta delar fortsatte. Det hus som skulle grundförstärkas är från 1850. Vrakfyndet gjordes redan i somras.

– Vi väntade med att gå ut med vad vi hittat, för vi ville vara så säkra man kan bli, säger Philip Tonemar.

Den som vill få en verklighetsnära upplevelse av fyndet kan ta del av

en 3D-modell av Samson, som
Statens maritima och
transporthistoriska museer gjort.

Anders Bolling

anders.bolling@dn.se

Italienskt utskott vill porta Huawei

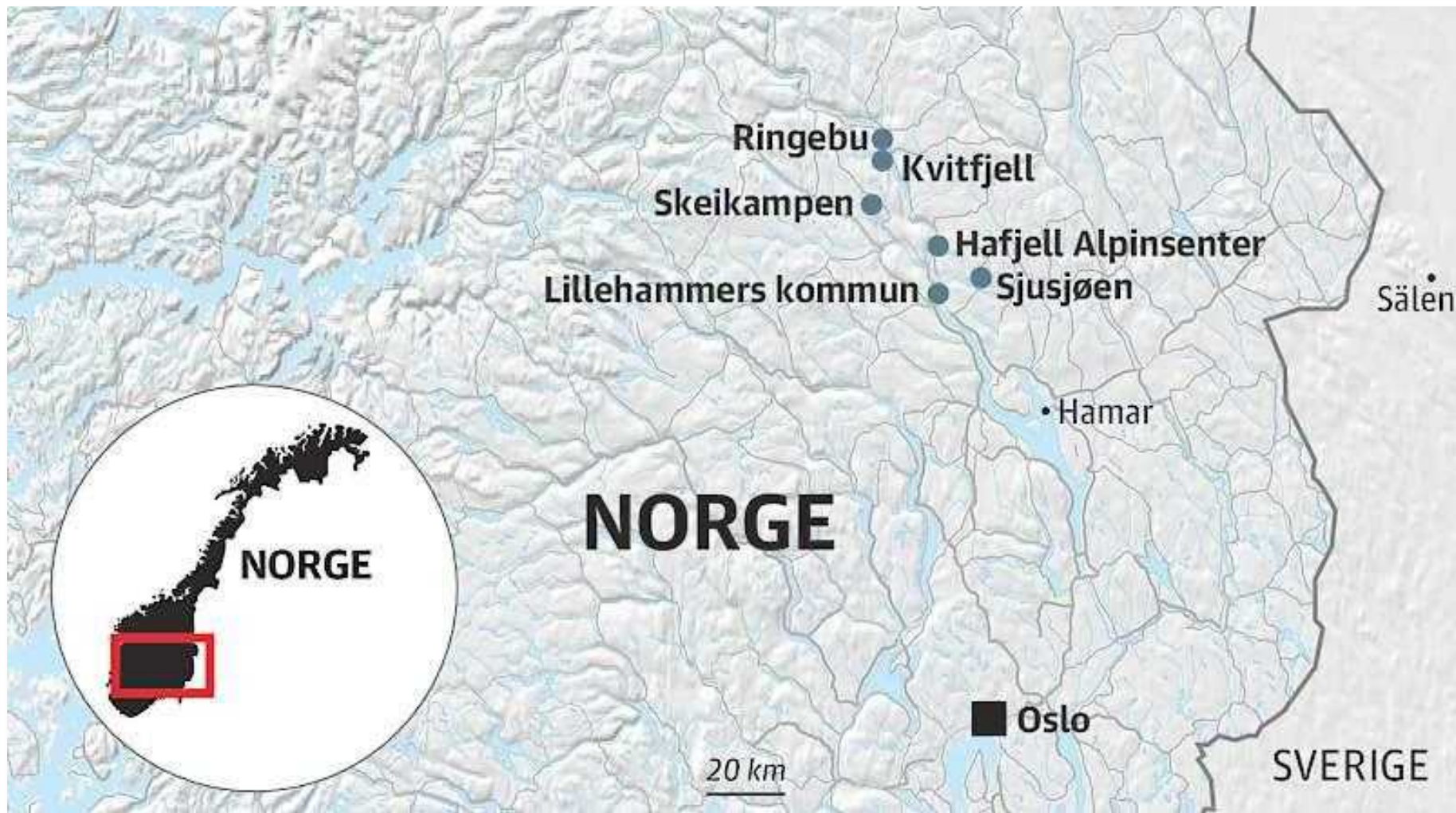
LÖRDAG 21 DECEMBER 2019

Italien borde överväga att porta kinesiska telekomtillverkare som Huawei och ZTE från att delta i utvecklingen av 5G-nät, enligt ett utskott i det italienska parlamentet.

Rekommendationen, som inte är bindande, kommer sedan Trump-regeringen utövat påtryckningar

på allierade till USA för att få dem att avstå från att använda kinesisk utrustning när det ska byggas 5G-nät. Enligt Trumpregeringen kan 5G-nät som byggs av kinesiska komponenter utgöra en säkerhetsrisk.

TT-Reuters

Flygbranschen bakom rekordmånga anmälningar

MÅNDAG 23 DECEMBER 2019

**Antalet anmälningar till
Allmänna
reklamationsnämnden (ARN)
ligger på en rekordnivå.
I mitten av december var det
redan 14 procent fler än under
hela förra året.**

**Flygbolag som SAS och -
Norwegian finns med bland -
bolagen med flest anmälningar.**

TT har fått ut siffror från ARN gällande ärenden fram till 16 december. Även om året inte är slut står det klart att 2019 går till historien som det med allra flest anmälningar någonsin.

Detta betyder i sin tur att en stigande trend håller sig och exempelvis jämfört med 2016 har det skett nästan en fördubbling (48 procent).

ARN:s ordförande och chef Marcus Isgren ser en tydlig förklaring:

– Kännedomen om reklimationsnämnden har blivit större genom att företagen numera är skyldiga enligt lag att informera konsumenter om att vi finns i de fall som man inte kommit överens.

Nedbrutet på avdelningar är det några som sticker ut, främst då resor där antalet anmälningar ökat med 26 procent jämfört med förra året. Vårens flygstrejk med SAS har bidragit med 907 ärenden, dock är konkurrenten Norwegian ännu värre med totalt 1 455 anmälningar till ARN.

– Kompensation för flygresor är det område som ökat absolut mest. Dels är det på grund av SAS-strejken, dels beroende på att det blivit mera välkänt bland resenärer att är flyget inställt kan man ha rätt till ganska höga ersättningar.

Bland övriga avdelningar märks också en tydlig ökning gällande bostadsärenden där Marcus Isgren menar att en del i förklaringen är konjunkturläget med lågräntemiljö som bidragande faktor.

– Det har fortfarande varit god konjunktur och många haft

möjligheter att renovera sitt hem.
Ju fler köp, desto fler konflikter.
Det hänger lite ihop.

ARN:s beslut är
rekommendationer och därmed
inte tvingande. Dock följdes
nästan fyra av fem (78 procent)
under första halvåret 2019.

Myndigheten har under året fått
budgettillskott och dessutom
genomgått effektiviseringsarbete
för att möta ökningen de sista
åren. Dock finns frågetecken för
kommande år.

– Vi har behov av att behålla det
här tillskottet under tid och där
har vi inte fått några garantier.

Får vi inte det kommer inte heller
effektiviseringarna att hjälpa och
då kommer man behöva vänta
längre, säger Marcus Isgren.

TT

Fakta.

Avdelningar med flest ARN--
anmälningar till och med den 16
december i år, förra årets totala
antal inom parentes.

Resor: 5 209 (4 105)

Motor: 3 320 (3 083)

Allmänna: 3 255 (2 752)

Bostad: 2 528 (2 122)

Elektronik: 2 049 (2 065)

Försäkringar: 1 052 (956)

Bank: 1 026 (865)

Källa: ARN

Tågresandet utomlands ökar

ONSDAG 25 DECEMBER 2019

Den största svenska distributören av tågresor utomlands har sålt över 30 000 interrailkort i år, vilket är dubbelt så många i jämförelse med förra året, rapporterar Sveriges Radio. Det finns inga exakta siffror på hur mycket svenskarnas tågresande utomlands har ökat, men en stor

del av resandet sker med
interrailkort och där har alltså
försäljningen ökat markant.
Det är fler vuxna och barnfamiljer
än ungdomar som köper
interrailkort.

TT

Kommunalråd vill ha tåg till Sälen

TISDAG 31 DECEMBER 2019

Trots att Sälen är Sveriges största skiddestination går det inget tåg dit. – Min långsiktiga målsättning är att vi ska ha en järnväg till Sälen igen innan min tid som politiker är slut, säger Hans Unander (S), kommunalråd i Sälen Malungs kommun.

Sälen är Sveriges i särklass största skiddestination. Förra vintern stod Lindvallen-Högfället, Tandådalen-Hundfället, Stöten och Kläppen

tillsammans för nästan 30 procent av liftkortsomsättningen i Sverige.

Men de som vill ta sig dit är hänvisade till egen bil och buss. Och den 22 december öppnade den nya flygplatsen som kritiserats av vissa aktörer. Men något tåg har inte gått till Sälen sedan slutet av 60-talet. Den som vill ta tåget får byta till buss i Borlänge eller Mora.

Trafiken på vägarna mot Sälen periodvis är hårt belastade.

– Det är försvinnande få av våra besökare som inte kommer med bil, säger Jonas Bauer, destinationschef för Skistar Sälen. Han skulle gärna se en tåglinje hela vägen upp till Sälen och tycker att besöksnäringen är nedprioriterad när det handlar om infrastruktur, trots att den har en avgörande betydelse.

– Det är klart att man borde kunna åka tåg till Sälen. Hade Sälen varit en gruva så

hade det funnits både järnväg hela vägen fram och utmärkta vägar. Om Sälen legat i Alperna så hade det självklart gått att ta tåget dit, säger han.

Hans Unander (S) är kommunalråd och kommunstyrelsens ordförande i Sälen-Malungs kommun.

– Min långsiktiga målsättning är att vi ska ha en järnväg till Sälen igen innan min tid som politiker är slut. Jag tror att det är realistiskt. Klimatdebatten har ju inte försämrat läget, säger han.

Sälen hade en järnvägsförbindelse fram till 1969, då sträckan mellan Malung och Sälen lades ned. Ett par år senare revs rälsen upp. Ända fram till december 2011 gick det dock att åka persontåg till Malung, drygt sex mil från Sälenfjällen. Underhållet av den så kallade Västerdalsbanan mellan Borlänge och Malung har varit eftersatt i många år.

Hans Unander har varit djupt engagerad i arbetet med att rusta upp banan.

– I somras kunde vi mot alla odds åter öppna banan för godstrafik. I dag går flera tåg i veckan med virke, massaved och flis. Det är en stor framgång, säger han.

Hans Unanders partikamrat, infrastrukturminister Thomas Eneroth, var den som höll i saxen när banan återinvigdes den 20 augusti i Malungsfors. Han säger att 7 500 färre lastbilar kör längs sträckan med skogstransporter när trafik lagts över på tåg och att upprustningen varit en smart klimatsats.

– En sådan här satsning väcker naturligtvis hopp i bygden och kan även väcka tankar om tåg ända fram till Sälen. Det är inte orimligt att tänka sig att den här typen av tankar, idéer och förhoppningar växer nu när vi ser att

intresset för att åka tåg ökar kraftigt, säger Eneroth.

Martin Drakenberg, affärschef på SJ för Tåg i Bergslagen samt för linjen mellan Stockholm och Dalarna, ser också flera hinder för att tågen åter ska börja rulla till Sälen, men vill inte säga att det är omöjligt.

– I alla fall inte sträckan fram till Malung. Nästa steg – att få en ny järnväg byggd de sista milen fram till Sälen – är en mycket större puck, säger han.

Trafikverkets presschef Bengt Olsson ser två stora hinder för att järnvägen till Sälen ska återuppstå. Dels att det saknas spår ända fram till Sälen. Dels menar han att det är svårt att få ekonomi i säsongsstyrd tågtrafik.

– Vi skulle inte med rent samvete kunna satsa på en järnväg till Sälen när det finns

så många andra prioriterade områden, säger han.

Infrastrukturminister Tomas Eneroth tycker att det är svårt att sja om ifall det åter kommer att bli möjligt att ta tåget till Sälen.

– När vi gjorde prioriteringar för den senaste nationella planen för infrastruktur fanns inte den frågan uppe. De stora resurserna går till nationella satsningar på Norrbotniabanan och Ostlänken och inte minst underhåll av västra och södra stambanan, säger han.

Hans Unander är ändå övertygad om att det ska gå att bygga ny järnväg till Sälenfjällen.

– Det är en framtidsfråga. Kommunen har tidigare varit så förutseende att den köpt in hela den gamla banvallen norr om Malungsfors.

För Skistar har en ny järnväg inte varit en prioriterad fråga. I stället har fokus de senaste åren legat på en flygplats i Sälen.

– Vi får ta ett krig i taget. En flygplats är en mycket enklare fråga än att bygga ny järnväg, säger han.

Hans Arbman

hans.arbman@dn.se

Fakta. Tåg till Sälen

Sälen fick järnvägsförbindelse på 1920-talet.

År 1969 lades sträckan mellan Malung och Sälen ned. Ett par år senare revs rälsen upp.

I december 2011 lades persontrafiken på Västerdalsbanan mellan Borlänge och Malung ned av länstrafiken Tåg i Bergslagen. Enligt trafikoperatören berodde det på bristande underhåll från Trafikverket. Sträckan var även försökssträcka för det nya signalsystemet ERTMS, vilket krävde dyra ombyggnationer av tågen.

På senare år har det gjorts vissa upprustningar av Västerdalsbanan, till exempel ny räls. Detta efter

en ökad efterfrågan om att köra godstrafik längs banan.

Den 20 augusti återinvigdes godstrafiken på sträckan efter flera decennier.

Västerdalsbanan är inte elektrifierad.

Nya regler – många fossilbilar får fördubblad fordonsskatt

MÅNDAG 6 JANUARI 2020

Ska du köpa en ny bil som går på bensin eller diesel? Då kan du räkna med att få betala mer, och i många fall mycket mer, i fordonsskatt i år.

Det som styr den svenska fordonsskatten från årsskiftet är den så kallade körcykeln WLTP som nu gäller inom EU. Vad bokstäverna står för kan vi lämna därhän, men det kan vara bra att veta att den till skillnad från föregångaren bygger på verklig körning och inte mer eller mindre manipulerade tester i laboratorier. Positivt för konsumenterna är att de nu kan lita på uppgifterna om bränsleförbrukning och utsläpp när de väljer mellan modellerna. – Som en följd av Volkswagen-affären har systemet för testning av bilar gjorts om. Fram till nu har

de lägsta värdena använts, men efter nyår gäller det högsta värdet, förklarar Jonny Geidne, strateg på avdelningen för fordonsinformation på Transportstyrelsen. Och de nya utsläppssiffrorna ger direkt utslag i skatten. Precis som tidigare är den magiska gränsen 95 gram utsläppt koldioxid per kilometer och med WLTP är det många fler modeller som hamnat på fel sida gränsen. Är utsläppen högre blir det höjd skatt och är de mycket högre, över 140 gram, blir fordonsskatten därefter. Då kickar nämligen malusdelen av

fordonsskatten in under den nya bilens tre första år.

För många bilmodeller handlar det om en fördubbling eller mer av fordonsskatten.

– Regelverket är detsamma, men skatten höjs generellt, säger Jonny Geidne.

För den som vill ha koll på den nya skatten finns det flera sajter på nätet och Transportstyrelsen har tagit fram en app som kan användas.

TT

Fakta. Ger klirr i statskassan

Det finns ingen total bild av konsekvenserna av övergången till ett nytt system för hur testerna av utsläpp påverkar fordonsskatten för de bilar som registreras från och med den 1 januari i år.

2 617 kronor ligger den genomsnittliga ökningen på, men vissa bilar kan få mer än 10 000 kronor i skatteökning. 15 procent av bilarna får ingen förändring av fordonsskatten.

Snålhet ska ge Voi skjuts framåt under 2020

ONSDAG 8 JANUARI 2020

Förra året skedde en överetablering av elsparkcyklar i svenska städer.

Under 2020 kommer i stället ett antal bolag att slås ut eller köpas upp, spår Fredrik Hjelm, vd för Voi.

Fredrik Hjelm kan blicka tillbaka på ett 2019 som definitivt etablerade elsparkcykeln som ett begrepp inte bara i Sverige utan även runtom i Europa.

Rent ekonomiskt har bolaget fått in 730 miljoner under året i riskkapital. Gällande bolagets omsättning, säger Fredrik Hjelm: – Vi har ungefär 14–15 miljoner åkturer. Om en åktur kostar 25 kronor blir det en omsättning på ett par hundra miljoner kronor. 2018 var omsättningen tio miljoner så det har vuxit väldigt mycket. Förlusterna kommer i år

vara mycket större än intäkterna men det ligger enligt plan. Enligt Fredrik Hjelm kommer man först 2021 eller 2022 att kunna visa upp svarta siffror för bolaget även om man redan nu är lönsamt i vissa städer, till exempel Stockholm.

Samtidigt har konkurrensen hårdnat. Under hösten har åtta olika bolag funnits i Stockholm, bland annat amerikanska jättar som Lime och Bird.

Fredrik Hjelm ser Voi:s strategi som helt annorlunda mot många av konkurrenterna.

– Det man ser från bolag från västkusten i USA är att de har tillgång till oändligt kapital och kan expandera extremt snabbt på väldigt skakig grund. Vi kan inte göra det. Vi måste vara mera fokuserade och snåla i varje moment.

Och hur ska ni göra då?

– Det enda sättet för oss att vinna är att ha elsparkcyklar som kan laddas till en lägre kostnad och som dessutom håller mycket längre än dem från de amerikanska företagen.

TT

Väg måste åtgärdas efter stor vattenläcka

ONSDAG 8 JANUARI 2020

**Trafikstörningarna i Bromma
väntas snart vara åtgärdade
efter helgens stora vattenläcka.
Det uppger Stockholm vatten
och avfall.**

**– Det är väldigt ovanligt med en
så här stor läcka, säger Petra
Holgersson, pressansvarig.**

Människor fick vada i ankelhögt
för att ta sig över korsningen vid
Islandstorget efter den stora
vattenläckan i lördags.

Bergslagsvägen fick stängas av i
båda riktningarna och enligt
Stockholm vatten och avfall
drabbades ett 20-tal villor av
översvämningar. Det blev också
stora skador i asfalteringen.

– Det var ett väldigt högt tryck i
ledningen eftersom det var en
huvudledning. Men ingen blev
utan vatten, säger Petra

Holgersson, pressansvarig på Stockholm vatten och avfall.

Läckan är åtgärdad, men ny asfalt behöver läggas. Planen var att detta skulle ske natten mot onsdag, enligt Petra Holgersson.

– Sedan ska allt fungera som vanligt. Till våren kommer vi dock behöva lägga om asfalten igen eftersom refugen är skadad.

Hon säger att många olika orsaker kan ligga bakom läckan.

– Bland annat rörelser i marken, det kan handla om temperaturförändringar i miljön omkring ledningen. Det är väldigt svårt att avgöra varför ledningen

gick sönder, men vi vet att det inte bara har med exempelvis ålder på rören att göra.

Petra Holgersson säger att Stockholm vatten och avfall har ett pågående förebyggande arbete för att undvika läckor. Bland annat arbetar de med artificiell intelligens för att göra beräkningar av risker.

Någon garanti för att en liknande läcka inte ska ske igen kan hon dock inte ge.

– Det är väldigt ovanligt med en så stor läcka. Det sker högst en gång om året, knappt det. Det brukar dock vara ett antal mindre

läckor. Det är väldigt många mil ledningar det handlar om.

Amanda Lindholm

amanda.lindholm@dn.se

Rekordfå omkom i trafiken 2019

TORSDAG 9 JANUARI 2020

Förra året omkom 223 personer i trafiken på svenska vägar. Siffran är den lägsta sedan Transportstyrelsen inledde sina mätningar i början av 50-talet och en kraftig minskning från föregående år då 324 omkom. Framför allt handlar det om att antalet personbilsolyckor har

minskat och då främst singelolyckor.

– Som det ser ut nu är det möjligt att uppnå Nollvisionens etappmål för vägtrafiken som innebär högst 220 omkomna år 2020, men det kommer krävas fortsatta insatser från alla inblandade parter, säger Jonas Bjelfvenstam, generaldirektör för Transportstyrelsen.

Antalet omkomna i trafiken under 10-talet:

2019: 223.

2018: 324.

2017: 252.

2016: 270.

2015: 259.

2014: 270.

2013: 260.

2012: 285.

2011: 319.

2010: 266.

Källa: Transportstyrelsen.

TT

Massiv kritik mot den nya höjningen av SL-priset

FREDAG 10 JANUARI 2020

SL:s senaste prishöjning för resor med kollektivtrafiken har fått kritik på många håll. Höjningen kallas "ocker" och "orimlig". Men en jämförelse med andra län visar att Stockholms pendlare fortfarande har bland de lägsta kostnaderna för att resa kollektivt.

Sedan den 3 januari kostar ett månadskort i Stockholms kollektivtrafik 930 kronor för

en vuxen resenär, från det tidigare priset 890 kronor. Samtidigt har priset för en enkelbiljett inköpt med reskassa höjts från 32 till 37 kronor.

Ökningarna har lett till kritik från flera håll, inte minst på SL:s Facebooksida. Flera hundra kommentarer där höjningen beskrivs som "ocker" och liknande vittnar om ett utbrett missnöje mot höjningen. Många av de kritiska rösterna hänvisar också till att man är i "beroendeställning" gentemot SL.

Kerstin Holmberg i Farsta är en av många som har blivit irriterade över den senaste prishöjningen. Hon använder sig av reskassa och fyller på med 200 kronor med jämna mellanrum. Med ett pris på 37 kronor per enkelresa räcker den summan inte längre till sex enskilda resor.

– Det var ju dyrt redan innan. Och så nu detta då. Det är ”too much” alltså, säger hon om den senaste höjningen.

Hon berättar hur det ofta blir så att hon åker bara en station – från Farsta strand till Farsta centrum – på grund av att utbudet i Farsta strand ibland inte är tillräckligt. Bland annat när man ska till apoteket, biblioteket eller vårdcentralen måste man ta sig in till ett centrum, menar Kerstin Holmberg.

– Det är ju så väldigt många ställen längs tunnelbanelinjen som är på det viset. Det är kanske var tredje eller var fjärde station som har ett ordentligt centrum. Så de flesta har inget och måste åka bara någon enskild station, säger hon.

Kan man inte gå om det bara är en station?

– Det kan man ju göra. Men det tar lång tid, och det beror ju på hur man mår och

vad det är för väder. Jag tycker att det ska gå att åka och handla för en rimlig summa. Tur och retur blir kostnaden för bara en stations resa 74 kronor – om man inte hinner klara av sina ärenden på tiden som biljetten gäller: en timme och en kvart.

– Ofta hinner man ju inte det. Det är som om man inte har tänkt på den enskilda personen, och inte heller klimatet, när man har satt priset. Det är alldeles för mycket. Alla människor har inte så stor plånbok, säger Kerstin Holmberg.

På SL:s Facebooksida finns också flera personer som argumenterar för att priserna ändå inte är speciellt höga, med tanke på vad man får för pengarna. Denna åsikt får till stor del också stöd av forskningen. Karl Kottenhoff, transportforskare vid Kungliga tekniska högskolan, menar att privatpersoners kostnader för kollektivtrafiken i

Stockholms län jämförelsevis inte är speciellt hög om man jämför med andra delar av landet.

– Stockholm ligger ganska lågt. I de flesta län i Sverige kostar det mer att använda kollektivtrafiken, säger han.

De privata bussbolag som har linjer till flygplatserna och som får bära sina kostnader fullt ut fungerar som bra indikationer på vad kollektivtrafiken hade kunnat kosta om inte regionerna via skattebetalarna hade stått för runt 50 procent av kostnaderna, berättar Karl Kottenhoff vidare.

– Annars skulle det ju kosta ungefär dubbelt så mycket att åka med kollektivtrafiken som det gör i dag. En resa till Arlanda kostar drygt 100 kronor enkel resa. Ungefär så mycket skulle den vanliga kollektivtrafiken också kosta för en

motsvarande sträcka om det skulle bära sina egna kostnader, säger han.

Löner till förare står runt hälften av driftskostnaden i kollektivtrafiken, enligt Karl Kottenhoff. En annan faktor som påverkar hur mycket driften kostar är antalet kilometer fordonen går.

Prisökningen över tid för biljetterna har varit större än för de flesta andra varor, visar DN:s genomgång. Det står också klart att biljettpriserna har ökat betydligt snabbare än konsumentprisindex sedan 1971. Denna effekt förklarar Karl Kottenhoff med hänvisning till flera olika faktorer. Dels har standarden på både bussar och tunnelbanetåg gått upp ordentligt de senaste decennierna. Dessutom handlar det om flera andra förbättringar som kostar pengar.

– Både bussarna och tunnelbanetågen är bekvämare nu, och de har flera

elektroniska system som bland annat har underlättat för funktionshindrade. Sedan var kollektivtrafiken mycket mindre förut, säger han och nämner även att båtresor ingår i stockholmarnas periodkort numera.

Övergången till mer miljövänliga drivmedel har också inneburit vissa kostnadsökningar.

– Men man har fått viss acceptans för de kostnaderna. Jag är personligen ganska nöjd med nivån på kollektivtrafiken, säger Karl Kottenhoff.

Trafikregionrådet Kristoffer Tamsons (M) är inne på samma spår som Karl Kottenhoff vad gäller kollektivtrafikens utveckling över tid.

– Konsumentprisindex är en sammanvägd korg av priser som utgår från att en vara är identisk. Ett äpple 1971 är ett äpple 2020,

så är det inte med kollektivtrafiken, säger han.

Det är en haltande jämförelse, menar Kristoffer Tamsons, och pekar på att sedan 1971 har utbudet, turtätheten, tillgängligheten och miljömedvetandet ökat i Stockholms kollektivtrafik.

– Det är mer rättvist att titta på stockholmarnas disponibla medel- och medianinkomst. Vi har mer pengar i plånboken nu, ser man på hur den disponibla inkomsten har ökat de senaste tio åren så har priset på SL-kortet i princip legat still.

SL-trafiken finansieras i princip till hälften av resenärernas avgifter och till hälften med skattemedel.

Ser du några fördelar med att finansiera den helt via landstingsskatten?

– Det skulle ta miljarder från sjukvården och vore en helt felaktig prioritering, att ta

pengar från sjuka och ge till friska resenärer, säger Kristoffer Tamsons. Ni kan ju höja skatten?

– Vi har redan Sveriges högsta landstingsskatt, det vore en dålig idé. Då skulle vi få höja skatten på nytt varje gång vi ska göra en investering, bygga ut eller öka underhållet.

Över hälften av all kollektivtrafik som är i gång en vanlig dag i Sverige finns enligt Kristoffer Tamsons i Stockholmsregionen, till ett betydligt lägre pris för resenärerna än i de flesta andra delar av Sverige och omvärlden.

– Nu är historiska satsningar på gång som ökar kapaciteten med 50 procent i de norra och södra delarna av länet. Det kostar pengar och en del behöver resenärerna betala, säger han.

Att köpa enkelbiljett eller använda reskassa blir relativt sett dyrare än att ha ett månadskort. Varför det?

– Det finns en bred politisk enighet om att vi ska gynna våra trogna resenärer, det är därför det är en större subvention på månadskort.

Kerstin Holmberg i Farsta tycker att det är orimligt att betala 37 kronor för att åka en station. Hur ser du på det?

– Det ska vara så enkelt som möjligt att resa, inget krångel med olika zoner eller avstånd. Det är därför vi har enhetstaxan, det kostar lika mycket oaktat hur långt du åker. Samtidigt riktar vi in extra subventioner till pensionärer, studenter och ungdomar, säger Kristoffer Tamsons.

Adam Svensson

adam.svensson@dn.se

Mia Tottmar

mia.tottmar@dn.se

Pongo orsakade kaos i t-banan

LÖRDAG 11 JANUARI 2020

I fyra timmar drabbades tunnelbanetrafiken av stora störningar när en hund på rymmen sprang på spåren. Under sin tur lyckades hunden Pongo ta sig ända från Linde till Östermalmstorg.

Det första larmet kom till SL vid 19.45 på torsdagskvällen. En hund hade då setts springa på tvärbanans spår i höjd med Linde.

– Vid 20.05 springer den sedan över från tvärbanan vid Globen till tunnelbanans

gröna linje. Då uppstår det större trafikstörningar, säger Elin Lindström, på presstjänsten på SL.

Hunden, som heter Pongo och är en snart åtta år gammal blandras, nöjde sig dock inte med det. Han gav sig ut på en rejäl löptur – troligtvis skrämmd av tågen och uppmärksamheten.

– På något sätt lyckades han vid T-Centralen ta sig över till röda linjens spår och springa vidare mot Östermalmstorg, säger Lindström.

Många passagerare blev vittne till hundens framfart och hos SL och ordningsvakterna rådde febril aktivitet för att få tag i hunden. En del tåg fick stundtals stå stilla, andra krypköra. Hundfångare och djurambulans kopplades in.

– Det händer att djur befinner sig på spåren men att de springer så långt, och att det blir den här omfattningen, det är

ovanligt och ganska spektakulärt, säger Elin Lindström.

Först fyra timmar efter det första larmet fångades Pongo in. Han fördes sedan till ett djursjukhus där han fick tillbringa natten.

– Han mår under omständigheterna bra, säger Suzanne Edlund.

Hon är en av dem som varit engagerad i en sökgrupp som sattes samman efter att Pongo som försvann från sitt hem den 5 januari. Suzanne Edlund var även en av dem som var med på torsdagskvällen för att försöka fånga in Pongo och som följde med honom till djursjukhuset.

– Det måste ha varit en jättestressande situation för honom, till slut blev han så trött av allt springande att han bara lade sig ner på spåret. Som tur var lyckades han undvika den strömförande skenan.

Linda Hjertén

linda.hjerten@dn.se

Fakta. Hundens färd i kollektivtrafiken

19.45: SL får information om att en hund springer på tvärbanans spår vid Linde.

20.05: En förare har sett hunden springa mellan tvärbanans och tunnelbanans spår vid Globen.

Trafikledare skickas dit.

20.30: Hunden är i höjd med Gullmarsplan och nu i tunnelbanans spårområde. Nu är även hundfångare på plats.

20.35: Hunden går vidare norrut från Gullmarsplan – resurser skickas även till Skanstull.

20.40: Hunden vänder söderut vid Skanstull för att ge sig av tillbaka mot Gullmarsplan.

20.55: Hunden är åter vid Gullmarsplan, men vänder och smiter förbi resurserna på plats både i tunneln från Gullmarsplan mot Skanstull och i Skanstull.

21.15: Hunden har passerat Slussen och springer längs Söderströmsbron.

21.30: Hunden är i Gamla stan och resurserna på plats får den att vända söderut för att hundfångare vid Slussen ska kunna plocka upp den.

22.00: Hunden har sprungit söderut, och är åter i tunnlarna mellan Slussen och Skanstull.

22.15: Strömmen stängs av mellan Medborgarplatsen och Slussen, och är avstängd i ungefär en timme. Ersättningsbussar går mellan T-Centralen och Gullmarsplan.

22.25: Hunden springer norrut från Medborgarplatsen. Personal vid Slussen ska försöka förhindra att den springer vidare norrut men lyckas inte och hunden passerar i stället Slussen mot Gamla stan.

22.45: Resurser finns på plats vid T-Centralen där hunden anländer ungefär tio minuter senare, men man lyckas inte fånga in den.

23.00: Hunden springer vidare mot Östermalmstorg där resurser står och bevakar spåren, och personal åker i tåget bakom för att kunna hämta upp hunden. Personal finns dessutom på plats vid både Stadion och Karlaplan.

23.15: Hunden springer tillbaka till T-Centralen men fortsätter mot Hötorget.

23.45: Hunden omhändertas av väktare någonstans mellan T-Centralen och Hötorget.

Avgift för kabinväskor väntas på flyget

SÖNDAG 12 JANUARI 2020

Från och med februari kan den som reser på den billigaste biljetten hos flygbolaget Norwegian inte längre ta med en kabinväska gratis.

Flygexperter spår att fler bolag kan följa i samma fotspår.

Enligt Norwegians nya bagageregler måste den som reser på så kallad low fare-biljett betala extra för kabinväska.

– Vill man ha med en liten kabinväska ombord som placeras i bagagehyllan kan man betala lite extra för det eller välja en annan biljettyp, säger Charlotte

Holmbergh Jacob, bolagets kommunikationschef.

Det kommer fortfarande att vara gratis att ta med ett litet handbagage som ryms under sätet framför.

Mats Hyttinge, flyganalytiker på investeringsrådgivarföretaget Carlsquare, tycker att avgiften tyder på att bolaget vill tjäna mer pengar. Men han förstår samtidigt argumentet att vilja höja punktligheten.

– Alla resenärer tar med sig en väska och vill ha den i kabinen, vilket gör att det blir långa väntetider när man ska in i planet.

Det här är nog ett sätt att försöka styra flödena, säger han.

Flygbolaget Ryanair har tidigare infört en avgift för kabinväskor.

Mats Hyttinge tror också att fler flygbolag kan införa liknande höjningar. Men att

bolag som SAS skulle göra det har han svårt att se.

– Det kanske blir en konkurrensgrej, där Norwegian tänker att om Ryanair gör det kan de också ta betalt, och jag tror säkert att fler kommer att gå samma väg. Men SAS gör nog inte det, de tycker att sådant ska ingå i biljettpriset.

SAS meddelar själva att de inte har som plan att införa någon avgift för kabinväskor.

Norwegian har ännu inte beslutat hur stor avgiften blir.

TT

Skön mix i Las Palmas heta kvarter

SÖNDAG 12 JANUARI 2020

Guanarteme i Las Palmas på Gran Canaria har gjort sig ett namn bland lokala öbor. Här öppnas restauranger och barer, den ena bättre än den andra. Att stadsdelen ligger ett stenkast från hav, sandstrand och bad gör det inte sämre.

Vi vaknar i vår hyrda lägenhet ett snäpp in från stranden. Under natten har bruset från havets vågor letat sig in genom fönstret tillsammans med spridda skratt från barerna intill. Ändå känns det inte

påträngande eller stökigt, utan mer som att vi flyttat in i ett levande kvarter, där de boende ofta och gärna ses på något av de många kaféerna och barerna. Området Guanarteme ligger intill södra delen av stadsstranden Playa Las Canteras och har fått namn från huvudgatan som skär igenom området, Calle Fernando - Guanarteme.

Morgonen börjar på bästa sätt med klarblå himmel och lätt havsbris. Vi promenerar de få metrarna ner till strandpromenaden för frukost. Det är lågvatten, så vi tar kaffet i handen för en sväng på stranden. En och annan joggare studsar förbi i strandbrynet och långt borta syns berget Teide på Teneriffa. Vi går mot den delen av Playa Las Canteras som heter La Cícer. Just här finns till skillnad från resten av den långa stranden inget skyddande rev utanför, vilket ger Atlantens vågor fritt svall in mot

sanden. Med andra ord ett perfekt surfställe. Några är redan ute på vågorna och från de intilliggande surfskolorna droppar förmiddagens elever ner, bärande på sina nybörjarbrädor.

Efter att vi har spanat ett tag på alla vattenkonster kommer värmen så sakta och det är dags för svalka. Insidan kyla allra bäst på Gran Canarias bästa glasshak, Peña la Vieja. Kokosglassen är en favorit tillsammans med belgisk choklad. Självklart måste utsidan också svalkas och vi hoppar i havet direkt nedanför glasskaféet.

Precis som resten av Guanarteme befolkas den här delen av stranden av en behaglig mix av lokala och turister, varav många surfare och unga familjer. Vi varvar strandhäng med en lång simtur. Stranden är utmärkt att simma längs med vilket ger

både motion men efterhand också en hel del hunger.

Det kryllar av bra restauranger ett par minuter in från strandpromenaden och flera av matställena vi gärna återkommer till ligger på kroggatan Calle Joaquin Costa. Här ligger Allende, en av favoritrestaurangerna, som har tre filialer i Las Palmas. Gatan är dock bäst på kvällarna så vi testar ett nytt ställe som flera av våra lokala bekanta pratat om. Restaurante Ons ligger en halvtrappa ner på ett hörn vid gulliga parken och urbana odlingsområdet Parque Pino Apolinario. Linnedukarna är välpressade, personalen är välkomnande och trots att det bara är ett kvarter från stranden lyser turisterna med sin frånvaro. Men det är nästan fullt av spanska familjer och vänner som ses på helgens sena långlunch. Restaurangen är galicisk och lockar med både kött- och

fiskrätter. Vi provar husets kroketter och bläckfisk på galiciskt tema. Kroketterna är en utmärkt kombination av milt luftigt innandöme och frasigt yttre. Vi är fortfarande så där lagom hungriga när bläckfisken kommer in. Den är pinfärskt mjuk med vitlök på toppen och gudomligt god. Vi äter varje uns av rätten och fångar med nybakat bröd upp de sista dropparna. På lokalt vis sitter vi sedan länge vid bordet och hinner med både efterrätt och kaffe innan det är dags för siesta på rummet.

Utvilade kliver vi upp igen när solen sakta är på väg ner och ger oss ut till strandpromenaden och havet. Vi får sista bordet på La Bikina, som erbjuder en modern bugar- och tacomeny. Här sitter vi ofta vid solnedgången för att fånga de sista strålarna och se solen gå ner bakom bergen. Ibland är det fullt här, då brukar vi

gå vidare till Toma Pan y Moja ett litet snäpp norrut för tapas och ett glas rött. Annars är det svårt att hitta bra ställen på den i övrigt fina strandpromenaden. De flesta restaurangerna är superturistiga men de här två går vi gärna till.

Kvällstid byter Guanarteme skepnad. Flera ställen som under dagen varit tillbommade rullar upp sina jalusier och avslöjar rökiga små källarhak, snygga barer, tapasrestauranger och en mängd olika kaféer. Plazoleta de Farray är lite av ett centrum och här trivs både lokala och turister på uteserveringarna. Mopederna knattrar förbi, ett par palmer rasslar i vinden och sorlet ökar efterhand som mörkret faller. Varje fredagskväll spelar ett band på torget och det händer att det blir både dans och en och annan sing-along. Senare på kvällen öppnar cocktailbaren El Mono Malvado vilket rakt översatt betyder

”den elaka apan”. Här trängs tiki-glasen på hyllorna och inredningen är mysig och rödtonad. Baren har varit i gång sedan 2015 och drivs av en italienare från Venedig och är helt inriktad på avancerade cocktails. För att verkligen testa nivån i baren ber vi om något utanför listan som bartendern själv får blanda. Tre olika glas som både är snygga och roligt utformade anländer så småningom efter ett koncentrerat skakande, droppande och vispande. Den persikodoftande gindrink vi provar är perfekt avvägd mellan sötma och friskhet, med ett stänk av blodapelsin medan piña colada-varianten är fylligt krämig och inte för söt. Ett utmärkt sista vattenhål innan läggdags!

Nästa dag bjuder på lätta moln och mätta på sol och strand från gårdagen beslutar vi att besöka det nya akvariet, Poema del Mar. Akvariet öppnade 2017 och är en av

Las Palmas senaste och mest populära sevärdheter. Om du vill kunna njuta i lugn och ro är det därför en bra idé att komma redan vid öppning. Vi promenerar de tjugo minuterna bort till området Santa Catalina där akvariet ligger. Treåringen skuttar exalterat in mellan konstgjort uppbyggda klippformationer i den jättehall som utgör akvariets första del. Den är skapad i flera nivåer för att likna ett riktigt landskap och det är mysigt att gå runt mellan träd och fågelkvitter. Det blir tvärstopp vid en krokodil som ligger halvt nedsänkt i vattnet. Genom glasrutan ser vi hela dess vackert mönstrade utsträckta kropp. Här sitter vi länge för att se om den kanske rör sig, men den ligger verkligen blick stilla. Andra halvan av Poema del Mar består av ett antal större och mindre vattentankar, tjugigt och modernt utformade med tunnlar och runda former. Här simmar

fiskar från hav, sjö och flod. En av de mer annorlunda tankarna är den med skaldjur. Vackert belyst rör sig humrar och krabbor med sina delikat formade tentakler runt och på varandra.

En fika på kaféet vid den största havstanken avrundar besöket. Kaffet är utmärkt och utsikten mot tanken är behagligt avkopplande. Får man inte nog av museer efter akvariet ligger Las Palmas vetenskapsmuseum Museo Elder de la Ciencia y la Tecnologia bara ett par minuters promenad från akvariet vid Santa Catalina-torget. Det känns bäst igen på det flygplansutsnitt som sticker ut från sidan av byggnaden. Därinne avhandlas både rymden, diverse djurarter och ett flertal vetenskaper. Trots sin litenhet är det välgjort och underhållande, framför allt för barn.

Under eftermiddagen lyser solen åter och vi promenerar tillbaka mot La Cícer, den södra delen av Playa Las Canteras. När skuggorna blir långa och ljuset mjukt är det som mest liv och rörelse här. Solen är inte längre så stark och folklivet består av både surfare, småbarnsfamiljer, kontorsarbetande på hemväg och en och annan elegant paljettbeströdd äldre dam. Ibland tar vi picknick med ner på stranden men i dag provar vi lokalt hantverksöl med smak av mango på The Block.

Uteserveringen ligger precis ovanför surfstranden och har en skönt avslappnad känsla. En tallrik nachos kommer också in på bordet, perfekt till den friska ölen. Sista turen för kvällen blir en sväng bort mot moderna konserthuset Auditorio Alfredo Kraus som med sin fyrtorsliknande silhuett tronar precis i slutet av stranden. Framför byggnaden,

vänd mot havet finns också den berömde tenoren som gett namn åt konserthuset. Han är här avbildad i form av en gigantisk staty spanandes ut över Atlanten. Så avslutar vi också kvällen medan mörket faller, blickandes ut över de oändligt återkommande vågorna.

Anna W Thorbjörnsson och Marko T Wramén

Resa hit med tåg: Tåg Stockholm–Cadiz, cirka sex byten. Färja från Cadiz till Gran Canaria cirka 40 timmar.

Resa hit med flyg: Det finns mängder med charter från Stockholm. Restid från Stockholm cirka sex - timmar.

Koldioxidutsläpp: Flyg Stockholm–Gran Canaria cirka 1 411 kg per person, tur och retur, inklusive höghöjdseffekt. (För beräkningsmetod se www.klimatsmartsemester.se)

Bästa tiden: Fungerar fint året om. Lite större risk för moln och regn november–februari.

Tidsskillnad: –1 timme.

Språk: Spanska. Engelska fungerar på relativt många ställen.

Valuta: Euro.

Prisnivå: Billigare än Sverige.

Ta dig runt: Det går lokalbuss till en hel del platser, annars hyrbil. Här finns bussinfo:

www.guaguas.com och www.guaguasglobal.com.

Bra att veta: Det bor cirka 380 000 personer i Las Palmas.

Läs mer: www.grancanaria.com samt guideboken "Mitt Gran Canaria" skriven av artikelförfattarna.

Böcker: Mari Jungstedts kriminalserie Gran Canaria.

12 tips. Klassiska tapas, liveband och fina fiskar

1 Skönaste delen av stranden

Playa las Canteras

Den långa stranden byter karaktär beroende på var man befinner sig. Vår favoritdel för bad ligger nära både glass och god mat.

Sträckan mellan Calle Olof Palme och Calle Kant.

2 Njut av gastronomi i toppklass

Restaurante Ons

Hit kommer vi gärna på helgens långlunch, utmärkt gastronomi med rätter i det galiciska köket.

Calle Portugal 13.

www.facebook.com/restauranteons

3 Ät goda tacos i solnedgången

La Bikina Cantina

Här bjuds både god mat av mexikanskt slag och fina burgare, tillsammans med finöl och cocktails.

Paseo las Canteras 63.

www.facebook.com/labikinacantina

4 Surfa eller spana på surfare

La Cícer och Oceanside

Oavsett om du vill surfa eller bara spana på surf, ska du rikta in dig på den södra delen av stranden, den som kallas La Cícer. Surfskolor finns det massor av, både för den som vill ta lektion eller bara hyra bräda.

Oceanside Surf Camp and Surf School

Calle Numancia 47.

www.oceansidegrancanaria.com

5 Ta en sundowner

The Block Café

Det här sköna haket bjuder på både havsutsikt, snygg publik och väl vald öl eller cocktails. Perfekt för en sundowner och lättare snacks.

Calle Lepanto 1.

6 Besök undervattensvärlden

Poema del Mar

Det modernt utformade akvariet är kul för alla, perfekt en mulen dag.

Muelle del Sanapú 22

www.poema-del-mar.com

7 Vimla på lokala kroggatan

Calle Joaquin Costa och Allende

Kvällstid är det full rulle med drinkbord längs hela den här lilla gatan. Här göms också ett flertal bra restauranger som är öppna både för lunch och middag. Allende är ett av våra favoritställen.

Calle Isla de Cuba 42.

www.allenderestauracion.com/locales/allende-puerto

8 Njut av bästa glassen

Heladeria Peña la Vieja

Det här klassiska lilla glasshaket står sig än, hit går vi ofta för en strut.

Paseo las Canteras 48.

9 Prova cocktails i toppklass

El Mono Malvado

Utmärkta cocktails av alla sorter, ägarens special är en romdrink med bland annat kaffebönor.

Plazoleta de Farray 2.

10 Träna på stranden

Strandpromenaden är nästan tre kilometer lång, bred och bilfri. Utmärkt för en springtur eller en rejäl promenad. Allra längst söderut förbi konserthuset Alfredo Kraus göms ett gratis utegym vid en palmklunga.

Playa Las Canteras och Litoral El Rincón Park.

11 Åt klassiska tapas och drick lokalt vin

Tasca Galileo

När suget efter spanska tapas och ett väl valt rödvin faller på är Tasca Galileo ett utmärkt val. Hit går många lokala, kommer du på en helg så boka bord före.

Calle Galileo 13.

12 Lyssna på liveband ute på torget

Nästan varje fredagskväll är det livemusik på det gulliga och livliga torget.

Plazoleta de Farray.

Nya pirathamnen ska rivas: ”Det är helt sanslöst”

MÅNDAG 13 JANUARI 2020

I höstas avhystes flera båtar från den så kallade Pirathamnen i Årstaviken efter klagomål om stök, bråk och bränder. I vad som beskrivs som en katt-och-råtta-lek bildades strax därefter en ny olovlig ”pirathamn” i Minneberg.

Den här gången ska de förtöjda båtarna destrueras på plats.

I den idylliska miljön på Minnebergs norra strand ligger ett antal båtar olovligt förtöjda sedan flera månader tillbaka. Nu är beslutet taget: Båtarna ska bort.

Antingen får ägarna flytta dem, eller så destrueras de, berättar Ann Sundberg och Peter Geidemark, kronoinspektörer vid kronofogden, när DN träffar dem i det aktuella området.

– Vi har en entreprenör som kommer att ta isär sakerna på plats, säger Ann Sundberg.

Kronofogdens insats inleds på måndagen klockan 09.00, och alla berörda parter har informerats om händelsen.

– Vi var ju här och underrättade i onsdags. Och så har vi satt upp lappar på båtarna och på andra ställen i området, säger Ann Sundberg vidare.

I området finns flera förskolor och när DN besöker Minneberg en kylig förmiddag är ett antal barn i olika grupper ute och leker under uppsikt av sina lärare bland kullarna som omger en liten koloniträdgård. Men vid båtarna som ligger ett stenkast bort ligger både bråte och skräp på olika ställen. De tre större båtarna, och de tre–fyra mindre som är på plats, är alla nergångna.

Ingen verkar befinna sig ombord.

Ann Sundberg och Peter Geidemark går en runda i området för att kontrollera att inga stora förändringar, som skulle kunna påverka måndagens arbete, har skett. De berättar att i det aktuella fallet arbetar de på uppdrag av Stockholms stad.

– Vi tar ju aldrig initiativ till sådana insatser själva. Vi verkställer bara besluten. Det här är en otillåten bosättning

och nu ska den bort, säger Peter Geidemark.

Ann Sundberg förtydligar kronofogdens inställning och roll:

– Vi kan ju inte ta parti för någon i den här typen av frågor, säger hon.

Insatsen i Minneberg sker några månader efter den uppmärksammade rivningen av den så kallade Pirathamnen i Årstaviken, i närheten av Södersjukhuset på Södermalm. Efter flera bränder och återkommande klagomål om stök och narkotikahandel avhyste kronofogden den 16 september med stöd av polisen de personer som bodde på båtarna vid bryggan. Vid tillfället togs flera båtar om hand och magasinierades och flera som bott där reagerade med tydlig irritation.

– Polisen sa att ”ni har haft flera månader på er”. Jag tycker att de är jäkligt omänskliga. De har stoppat skeppet här

som är sjödugligt och allting, sa en av personerna DN talade med då.

Minst en båt som tidigare låg i Årstaviken låg under fredagen i stället i Minneberg.

Agerandet beskrivs ibland som en form av katt-och-råtta-lek där de olovliga bosättningarna till sjöss successivt flyttar från ställe till ställe.

På exploateringskontoret i Stockholms stad är man väl medveten om fenomenet med otillåtna bosättningar på olika ställen i kommunen. Erik Tjernberg, markförvaltare vid Exploateringskontoret, bekräftar i ett mejl till DN att de har ansökt till kronofogden om att avlägsna båtarna i Minneberg.

Lasse Larne är en av dem som nu måste flytta sin båt och han är kritisk till att kronofogden ska destruera båtarna.

– Åh jävlar. De är inte kloka. Det är helt sanslöst. Jag vet inte vad jag ska tänka om det, säger han.

Han vänder sig mot beskrivningen av en katt-och-råtta-lek med myndigheterna, och hävdar att det under vissa omständigheter är tillåtet att lägga till under längre tid på det sätt som han nu har gjort.

– Det finns ju nödlagar, så att man ska kunna reparera sin båt. Jag stör ju ingenting, och jag bråkar inte. Och jag betalar gärna till staten om det skulle vara så. Jag har försökt prata med Stockholms stad för flera år sedan, men det ledde inte till något, säger Lasse Larne.

Adam Svensson

adam.svensson@dn.se

Flera båtar lämnade olovlig hamn före avhysning

TISDAG 14 JANUARI 2020

När kronofogden kom till "pirathamnen" i Minneberg på måndagsmorgonen hade flera av de olovligt förtöjda båtarna redan gett sig iväg. Myndigheternas katt-och-råtta-lek med båtägarna fortsätter nu på andra platser i Stockholmsområdet.

– Det är som någon form av jättelikt Tetris, säger kommunpolisen Matti Rönqvist om situationen.

Kronofogdens besked till personerna som har förtöjt sina båtar utan tillstånd vid Minneberg gav resultat. Flera av båtarna var redan flyttade när myndigheten tillsammans med polis och en entreprenör skulle ta bort den olovliga hamnen klockan nio på måndagsmorgonen.

– Egentligen är det bara tre båtar kvar här nu. De andra är borta. En båt var på väg när vi kom i dag på morgonen, säger Ann Sundberg, kronoinspektör vid Kronofogden.

I onsdags satte Kronofogden upp lappar på de båtar som hade lagt till i området olovligen. Enligt Matti Rönqvist, kommunpolis i lokalpolisområde Vällingby, har flera av båtarna som under flera månader har legat i Minneberg

tidigare legat i Årstaviken, där en uppmärksammanad rivning av den så kallade pirathamnen genomfördes i september.

– Som mest var det väl en sju-åtta båtar här. Det var efter sommaren. Men den här båten har legat här väldigt, väldigt länge, säger han och syftar på en större båt som med nöd och näppe lyckas ta sig ut från land när DN är där.

Flera personer har vittnat om fenomenet med att båtar flyttar från ställe till ställe och lägger till olovligen tills de uppmanas att flytta. Denna manöver, som ofta beskrivs som en katt-och-råtta-lek, där myndigheterna tvingas ta nya formella beslut baserade på omständigheterna för varje nytt ställe det gäller, är välkänd även hos polisen.

– Det är som någon form av jättelikt Tetris. Man behöver egentligen ta ett helhetsgrepp på det här. Det håller ju inte,

som det är nu. Det kostar ju både pengar och annat, säger Matti Rönqvist. Han lyfter fram problemen med att de aktuella båtarna i nästan alla fall saknar ordentliga toalettsystem och andra nödvändigheter. Personerna som har båtarna använder dem också i många fall bara för att sova på, och är troligen att jämföra med hemlösa.

– Jag tror inte att de skulle motsätta sig hjälp för att få slippa bo så här. Det är ett problem, men någonstans måste man ha ett mänskligt synsätt på det. Det här är ju inget semesterliv de lever, säger han.

De båtar som på måndagsmorgonen hade lämnat Minneberg observerades vid flera andra ställen i Stockholm. Det finns ingen fullständig förteckning över var båtar är otillåtet förtöjda finns, men enligt Matti Rönqvist finns det troligen flera tiotals båtar som används på detta sätt.

– Jag skulle gissa på 50 båtar. Egentligen är det ett litet problem på ett sätt. Men det kostar ändå rätt mycket pengar att hantera det här, säger han.

Adam Svensson

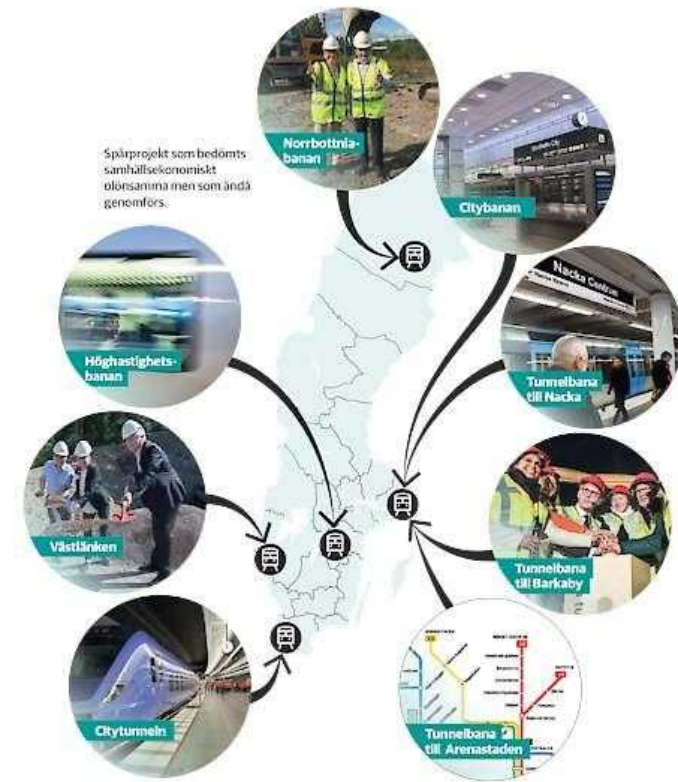
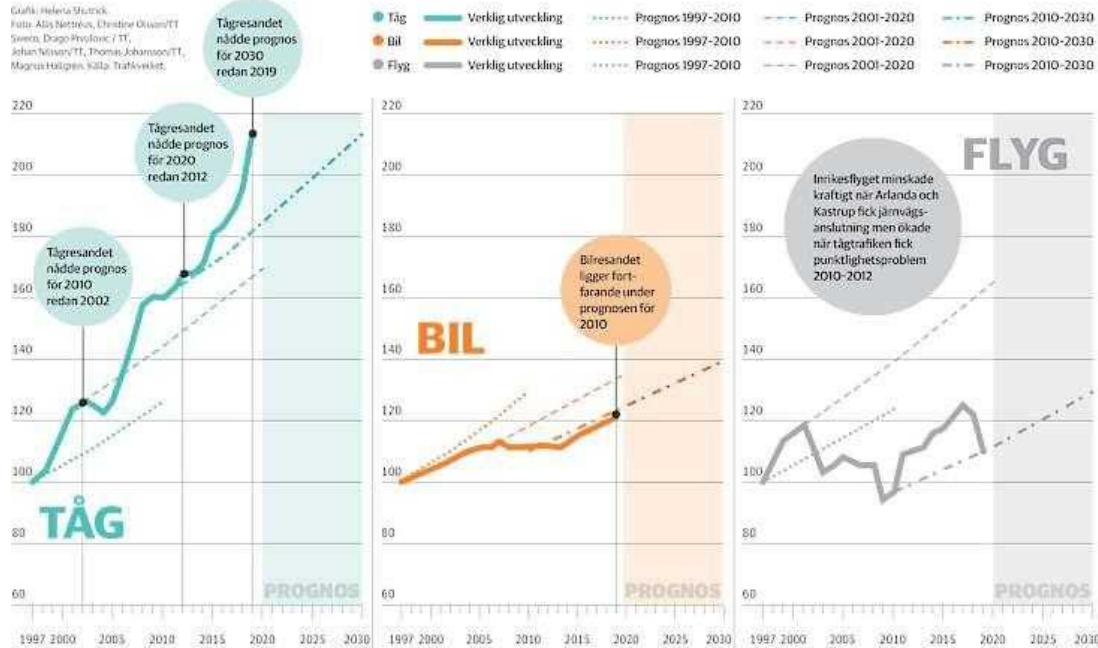
adam.svensson@dn.se

Trafikverkets upprepade prognosmissar

Användning av tåg, bil och flyg jämfört med prognos.

Ökning i procent av personkilometer per transportslag

Gränsl: Helena Strömberg
Foto: Abby Mervius, Christine Olsson/TT
Svein, Drago Prokovic/TT,
Johan Nilsson/TT, Thomas Johansson/TT,
Magnus Isången, Källa: Trafikverket

Tåg underskattas när framtidens resande beräknas

TORSDAG 16 JANUARI 2020

När Trafikverket beräknar framtidens resande blir det stora fel i prognoserna. Tågtrafiken underskattas, medan utvecklingen av biltransporter överskattas. Bilisternas tid skattas högre än tågresenärernas.

Prognoserna används i debatten ofta som en naturlag, trots att de bygger på värderingar och slår förbluffande fel, menar kritiker.

De nya stambanorna mellan Stockholm och Göteborg och Stockholm och Malmö, beräknade till 230 miljarder kronor, är bara ett av de stora spårbundna projekt som bedöms vara samhällsekonomiskt olönsamt, enligt Trafikverkets kalkyler. Om politikerna enbart hade förlitat sig på prognoserna hade Citybanan i Stockholm aldrig byggts. Inte Citytunneln i Malmö. Västlänken, Norrbotniabanan och tunnelbanorna till Nacka och Barkarby i Stockholm är andra exempel på projekt som bedömts vara olönsamma.

– Det är förbluffande hur fel det konsekvent blir i Trafikverkets kalkyler. Tittar man 30 år tillbaka har vi varit mycket bättre på att prognostisera klimat

än transporter i Sverige, säger Christer Ljungberg, vd i konsultföretaget Trivector, som arbetat med strategiska transportfrågor i över 30 år.

Citytunneln i Malmö beräknades av dåvarande Banverket som kraftigt olönsamt i kalkylen från 2001. Men en efterkalkyl av Trafikverket 2015 visade att det var samhällsekonomiskt lönsamt.

De senaste av Trafikverkets grova missar syns i verkets egna uppföljningar för hur trafiktillväxten för olika transportslag utvecklats. Antalet personkilometer för tåg i prognosen för 2030 nåddes redan 2019, enligt den officiella statistiken från Trafikanalys.

Liknande misräkningar gjordes med prognoserna som sträckte sig fram till 2010 och 2020. I båda fallen utvecklades tågtrafiken åtta år snabbare än i prognosen.

På liknande sätt har utvecklingen för bil- och motorcykeltrafik i stället regelbundet övervärderats i prognoserna. Biltrafikens faktiska utveckling fram till i dag ligger fortfarande tio procentenheter under använda prognoser för 2010.

Den förväntade utvecklingen gör att Sverige byggt ut vägarna för att möta prognosens ökning av vägtrafik, i stället för verklighetens mindre ökning.

Men den faktor som betyder mest för hur Trafikverket kommer fram till sina samhällsekonomiska bedömningar är hur en timme intjänad restid värderas, påpekar Emil Frodlund, tidigare trafikkonsult och vice ordförande i Resenärsforum, Sveriges enda nationella konsumentorganisation för kollektivresenärer.

En timme kortare restid för en bilist anses vara värd 93 kronor. Medan motsvarande

tidsbesparing för tåg- och bussresenärer endast beräknas vara värda 74 respektive 57 kronor.

Värderingen bygger på självuppskattningar från trafikslagens trafikanter av vilket värde de sätter på tidsvinster.

På 80-talet kanske det stämde eftersom trafikanter med bättre ekonomi åkte bil och flög, men i dag har efterfrågan på klimatsmarta resor ökat i alla samhällsklasser, menar Emil Frodlund. De som försvarar synsättet hävdar att kollektivresenärernas tid ska värderas lägre eftersom de har möjlighet att arbeta under resan, och således inte är lika intresserade av att komma fram fort.

– Det är ett väldigt märkligt resonemang, anser Emil Frodlund. Fördelen att kunna göra nytta för samhället under sin restid när man åker kollektivt ska alltså straffas

när man beräknar vilket trafikslag som ger störst samhällsnytta? Det skulle vara intressant att se hur nyttoanalyserna förändras om man tillämpade samma värdering för alla.

Frankrike är ett land där minskad restid på tåg till och med värderas högre än kortare restid med bil, enligt Lennart Lennefors, utredare vid Trafikverket.

Han tycker det är viktigt att erfarenheterna tas tillvara, då prognosen för 2030 redan överskridits.

– Skälet till att prognoserna för tågresandet underskattas är att de bygger på utvecklingen under de senaste 50 åren. För att prognosen ska bli mer rimlig borde den baseras på utvecklingen under de 20–25 senaste åren, säger Lennart Lennefors.

– Modellen fungerar bra när det gäller mindre projekt. Men när vi ska utvärdera stora kollektivtrafikprojekt har vi sett att

beräkningsmetodiken stämmer dåligt. Den har då svårt att fånga in alla viktiga aspekter, fortsätter han.

Ett sådant område är överflyttningar mellan trafikslag när stora kollektivtrafikprojekt utvärderas i Sverige. Endast 10 procent av flygresenärerna skulle, enligt Trafikverkets beräkningar, flytta över till snabbtåg om restiden minskar från 4,5 till 2,5 timmar mellan Stockholm och Malmö.

I andra länder har sådana satsningar nästan slagit ut flyget.

När Sverige i höstas beslöt ge klimatet ett nytt pris var det med en chockhöjning – kostnaden för ett kilo koldioxid höjdes från drygt en krona till sju kronor, med nästan 700 procent.

– Det är ett symptom på att beräkningsmodellerna inte är realistiska. Men vinsterna av förkortad restid utgör

lejonparten i modellerna, så det blir i alla fall ingen stor förändring, säger Emil Frodlund.

Dessvärre, säger han, är det ytterst få som har insyn i ingångsvärdena och i hur modellerna är uppbyggda, vilket gör att få kan kritisera dem.

Christer Ljungberg, vd i Trivector, har under hela sitt yrkesliv hållit på med transporter och försökt förutse hur framtidens transporter går till.

– Så svårt som det är i dag har det aldrig varit. De som kommer in med de nya elsparkcyklarna har ingen koll på stadsplanering och stadsplanerarna som jobbar med trafik har ingen koll på de nya mobiltetssystemen. Men Trafikverket verkar inte bekymra sig för osäkerheten. De säger att de gör trafikberäkningar för framtiden, som är baserade på dagens

transporter och resandemönster. Så kan vi inte tänka i dag, säger Christer Ljungberg. Vad som sker nio år fram i tiden är det ingen som har en aning om. Allt som ligger mer än fem år framåt är meningslöst att försöka analysera, påpekar han och syftar på den nationella infrastrukturplanen som sträcker sig från 2018 till 2029.

– Problemet är att de 622 miljarder kronorna som ingår i den nationella planen – alla de statliga pengar som ska gå till vägar och järnvägar – analyseras med de här verktygen, säger han.

Torbjörn Petersson

torbjorn.petersson@dn.se

Postnords vd om förlusterna: Vi måste planera för det värsta

SÖNDAG 19 JANUARI 2020

Postnords vd Annemarie Gardshol bekräftar miljardförluster inom några år om inget görs. Hon kan inte utesluta konkurs. För att spara vill hon minska servicen i brevutdelningen.

– Jag skulle gärna vilja ha ett godkännande från regeringen senast sommaren 2020.

Efter tre års förluster på nära 3 miljarder kronor verkar Postnord gå mot nollresultat 2019.

Det kan ses som ett ljus i tunneln.

Det är det inte.

– Drar vi ut trendlinjen och inte gör något pratar vi om miljardförluster i brevverksamheten om några år i Sverige, säger Annemarie Gardshol sittande i ett konferensrum på huvudkontoret i Solna.

Hon fortsätter:

–I Danmark står vi inför ett förlustscenario redan nu om vi inte får ersättning av danska staten för brevutdelningen.

Med nöd och näppe baxade folketinget strax före jul igenom ett räddningspaket på 100 miljoner kronor för att dela ut post

i hela Danmark. De pengarna tar slut vid halvårsskiftet.

I Sverige står nu bolaget inför en brant nedgång av skickade brev, som är Postnords kassako med tvåsiffriga vinstmarginaler. Enligt

tillsynsmyndigheten Post- och Telestyrelsen (PTS) kommer svenska brevvolymer att halveras inom några år.

– Paketvolymer ökar och den svenska e-handeln växer med 10–15 procent årligen, säger Annemarie Gardshol.

Men det är en pressad och konkurrensutsatt marknad med tunna marginaler.

Enligt DN:s källor med insyn i bolagets strategi är det osäkert om paketverksamheten ens gör vinst, beroende på hur man räknar de gemensamma kostnaderna med brevverksamheten.

– Vi gör vinst.

Vad har ni för vinstmarginal på paket?

– Jag kommer inte att svara på de frågorna.

Samtidigt har Postnord ett samhällsuppdrag med höga fasta kostnader för att dela ut brev till alla hushåll – det är bakgrunden till eventuella förluster framåt. 95 procent av breven ska komma fram inom två dygn men kunna nå alla brevlådor varje vardag.

Som DN kunnat avslöja beställde ägarna – svenska och danska regeringarna – en genomlysning av Postnord av konsultfirman McKinsey & Company. Den lämnades i januari 2019.

DN har fått ut rapporten. En slutsats var att om verksamheten försätter med nuvarande premisser får bolaget ett så kallat negativt värde, men om staten fullt ut finansierar den samhällsomfattande

posttjänsten kan bolaget få ett värde på runt 35 miljarder kronor.

Det är resultatet av nedgången i antalet skickade brev kombinerat med ett bibehållet samhällsuppdrag – pilar som pekar åt samma håll.

– Den riktningen är ingen nyhet.

För att spara vill nu Annemarie Gardshol dela ut brev varannan dag. För det har hon fått okej hos PTS, men i praktiken måste regeringen godkänna något mer.

– Vi vill också få tre dagar på oss att leverera brev.

Anledningen är att Postnord annars måste återgå till dyrt och klimatovänligt postflyg.

Men det räcker inte, enligt Annemarie Gardshol.

– Inte om två eller tre år, men lite längre fram måste man titta på en finansiering av posttjänsten. Jag skulle gärna se att

regeringen startar en postlagsutredning – för fortsatta förändringar och där titta på glesbygdsfrågan.

Samtidigt har Postnordkoncernens egna kapital – alltså kassan – gått ner till rekordlåga 2,9 miljarder kronor varav aktiekapitalet är 2 miljarder. Det innebär att Postnord inte tål stora förluster.

Om du drar ut linjerna och inte får någon hjälp av staten. När blir det konkurs?

– Konkurs kan jag inte uttala mig om... men det är klart att det blir ett allvarligt läge.

Kan du utesluta konkurs?

– Jag tror aldrig att någon tillåter Postnord att gå i konkurs.

Hon säger att det inte vore ansvarsfullt av ägare, styrelse och ledning.

– Men vi måste planera för det värsta. Glesbygden är en stor fråga. Postnords lantbrevbäring kostar ungefär dubbelt så

mycket som vanlig brevbäring. Ofta är det den sista samhällsservice som lämnar en glesbygd.

Men du vill ju göra den servicen glesare? – Varannandagsutdelning gäller brev. Om det finns paket att dela ut ska vi köra ut dessa varje dag.

Hur menar du – det är väl samma postbil som åker ut?

– Kommer vi längst ut i glesbygd kan det ändå bli så att vi kör ordinarie lantbrevbärarslinga varje dag.

Har Postnord ett ansvar för service på landsbygden?

– Självklart. Men om vi eller staten bestämmer sig för hög service måste vi se på vad det får kosta.

Hon hänvisar till att det är ett politiskt beslut. Hon pekar också på att så kallade paketstationer – där man själv hämtar sitt

paket i så kallade boxar – kan bli ett bra alternativ för glesbygden.

Vill folk leva i ett samhälle där man inte träffar någon människa?

Hon tystnar.

– Nej. Det tror jag inte att någon av oss vill.

Ser du att Postnord har ett ansvar för att upprätthålla mänsklig kontakt i glesbygd?

– Det är en väldigt filosofisk fråga. Vi har ett fantastiskt arv att förvalta. Jag förstår vad våra brevbärare betyder. Är det vårt ansvar att hålla Sverige levande? Vi jobbar för det och har proaktiva dialoger med politiker.

När vill du ha besked av regeringen?

– Jag skulle gärna vilja ha ett godkännande av att få tre dagar på oss att leverera brev senast sommaren 2020.

Jonas Fröberg

jonas.froberg@dn.se

Kapitel 13:Näringsliv, arbets-
marknad, löner, pengar o d.
DN-artiklar 6 december 2019 -
16 januari 2020.

”Privata sjukvårdsför- säkringar underminerar offentlig vård”

FREDAG 6 DECEMBER 2019

DN. DEBATT 20191206

**Utvecklingen mot en alltmer
belastad primärvård och allt fler
privata sjukvårdsförsäkringar
måste brytas. Vi föreslår en**

primärvårdsreform med listning på fast namngiven läkare, en formalisering av undersköterskans roll och en jämlik vård där privat finansierade genvägar inte upplevs som nödvändiga, skriver Heidi Stensmyren och Karl-Petter Thorwaldsson.

Jämlik hälsa och vård som fördelas efter medicinska behov är centralt för ett samhälle som håller ihop. Den gemensamt styrda och finansierade vården vi har byggt upp i Sverige bidrar till jämlikhet och förbättrad folkhälsa. Svensk sjukvård är

bland de bästa i världen när det gäller medicinsk kvalitet. Allt fler som får allvarliga sjukdomar som cancer och hjärtsjukdomar överlever och kan leva goda liv. Men under lång tid har politiken tappat fokus på jämlik hälsa och medborgarnas behov av vård. Köerna till operation och behandling har växt, tillgängligheten i primärvården är ofta dålig och kontinuiteten mellan läkare och patient riktigt usel. Misstron till vården har helt enkelt ökat. Ett tecken på det är att allt fler tecknar privata sjukvårdsförsäkringar. Över 650

000 personer har en sådan försäkring. Det är ett tydligt tecken på att förtroendet för svensk sjukvård urholkas. Ett problem som ligger bakom de privata sjukvårdsförsäkringarna och deras ökning är den upplevda bristen på god tillgänglighet. När vården inte kan leverera söker sig allt fler till andra alternativ.

För oss är det av största vikt att all offentligt finansierad hälso- och sjukvård försäkrar sig om att vården är jämlik, ges efter behov och inte avgörs av hur patienten kan finansiera vården. Privata sjukvårdsförsäkringar, eller annan

privat ersättning, får inte innebära att principen om jämlik vård åsidosätts. Det ska inte heller gå att köpa sig förbi vårdköer, eller få bättre vård ifall man kan betala för sig, inom den offentligt finansierade hälso- och sjukvården.

LO och Sveriges läkarförbund vidmakthåller att människovärdes-, behovs- och solidaritetsprinciperna måste vara rådande inom den offentligt finansierade hälso- och sjukvården. Vi vill se en solidariskt finansierad sjukvård som är jämlik, värdig och human.

Faktorer såsom utbildning, socio-ekonomisk status, samhällsklass, kön, etnicitet eller vilken landsända du bor i ska inte påverka den sjukvård som erhålls. Vi ser i dag stora skillnader över landet såväl vad gäller vilken vård som erbjuds, tillgången till vård, väntetider och kvalitet på vården. Utvecklingen mot en allt mer belastad primärvård och allt fler privata sjukvårdsförsäkringar måste brytas. Det är hög tid att satsa på en god, nära och jämlik vård.

Tillsammans kräver LO och Sveriges läkarförbund en ny

styrning innehållandes en nationell primärvårdsreform med listning på fast namngiven läkare i primärvården, en formalisering av undersköterskans roll och en jämlik vård där privata finansierade genvägar i vården inte upplevs som ett nödvändigt alternativ.

Privata sjukvårdsförsäkringar går rakt emot tanken om jämlik vård. Försäkringarna är betydligt vanligare bland personer med hög inkomst och lång utbildning än bland personer med låg inkomst och kort utbildning. Två tredjedelar av de försäkrade är

män. Försäkringarna bidrar till en både dyr och ojämlikt fördelad vård. Det är tydligt på den amerikanska vårdförsäkringsmarknaden.

Marknaden klarar helt enkelt inte av att lösa det vi gemensamt bestämt att vården ska åstadkomma, att sjuka får den vård de behöver efter behov och på lika villkor.

Dessutom innebär privata sjukvårdsförsäkringar att redan knappa personalresurser riskerar att tas i anspråk för försäkringspatienter. Privata sjukvårdsförsäkringar leder ofta

till ökad vårdkonsumtion som belastar den gemensamt finansierade vården snarare än avlastar den. Ofta finansieras privata försäkringar av arbetsgivare för att minska sjukfrånvaron hos personalen, och därmed kostnader för företaget, då det finns en oro för onödigt långa väntetider. Vi måste säkerställa en sjukvård med god tillgänglighet för att minska behovet av privata sjukvårdsförsäkringar.

När resurserna är knappa och befolkningen blir allt äldre måste vi prioritera smartare. Hur

styrningen av vården och personalsammansättningen ser ut få stor betydelse för hur väl vården kan möta medborgarnas behov. Det är hög tid att våga tänka nytt och låta de olika yrkesgruppernas specifika kompetens bidra till en bättre helhet. Införandet av listning på fast läkare i primärvården som har ett helhetsansvar skulle öka tryggheten för patienterna och stärka effektiviteten. En formalisering av undersköterskornas uppgifter skulle underlätta arbetet i

vårdteamet och avlasta läkare och sjuksköterskor.

Listning på fast läkare bidrar även till en mer jämlik hälsa och vård. En fast läkarkontakt innebär att alla i befolkningen väljer en egen läkare som de skriver sig hos och att läkaren har ett rimligt antal patienter för att kunna ha helhetsansvar för medborgarnas hälsa. När alla har en egen läkare underlättas såväl det förebyggande hälsoarbetet som tillgängligheten och kontinuiteten för de patienter som söker sig till primärvården.

Att medborgarna har förtroende för vården är avgörande för att kunna upprätthålla en offentligt finansierad vård av hög kvalitet. När alla litar på att de kommer få den vård de behöver inom den offentligt finansierade vården kommer de även att vilja bidra till finansieringen via skatten.

Ökningen av privata sjukvårdsförsäkringar visar att allt fler inte längre litar på den offentligt finansierade vården. Då minskar även viljan att bidra till de gemensamma systemen.

För att säkra finansieringen av en sjukvård efter behov krävs en

kraftfull satsning på en god, nära vård där patienten får möta en läkare som har kunskap om personens sjukdomshistoria och kan ta ansvar för helheten runt patienten.

LO och Läkarförbundet har följande förslag:

1 Utveckla hälso- och sjukvården genom stärkta resurser och en ny styrning så att privata vårdförsäkringar inte behövs eller efterfrågas. En nationell lagstiftning som innebär att hela befolkningen listar sig på en fast namngiven läkare med listningstak ska ingå.

2 Skapa väl fungerande vårdteam där alla kompetenser i vården tas tillvara. Formalisera och synliggör undersköterskornas kompetens. Undersköterska ska vara en skyddad yrkestitel. Utbildningen behöver vara likvärdig i hela landet och yrket behöver regleras med skyddad yrkestitel.

3 Stärk principen i lagstiftningen om att vård ska fördelas efter behov. Utvecklingen mot mer av privata sjukvårdsförsäkringar riskerar att underminera den offentligt finansierade vården. Den utvecklingen måste brytas.

4 En gemensamt finansierad sjukvård, som prioriteras och fördelas efter medicinska behov och en tillgänglig primärvård genom listning på läkare med god kontinuitet bidrar till jämlikhet, tillväxt och välbefinnande. Den skapar tillit och sammanhållning och reparerar revorna i välfärden.

Heidi Stensmyren, ordförande
Sveriges läkarförbund
Karl-Petter Thorwaldsson,
ordförande LO

V gör sig till högerens nyttiga idiot

FREDAG 6 DECEMBER 2019

När Jonas Sjöstedt valde att släppa fram regeringen påstod han att det fanns en uttalad garanti: V skulle få inflytande över januariavtalet. Men när det kom till kritan visade det sig att det enda som fanns var ”minnesanteckningar”, några ord Sjöstedt själv hade kladdat ner på ett papper.

Att man trots detta lät Löfven bilda regering berodde på att det i vänsterögon fanns ett värre högeralternativ. Knappt ett år senare verkar det bortglömt. V meddelar nu att man riktar en

misstroendeförklaring mot arbetsmarknadsministern. När minnesanteckningar inte längre är ett alternativ intar man i stället krypskyttens position. Och man gör det i samma dike som Ulf KristerSSon och Ebba Busch Thor. M- och KD-ledarna ställer upp, de kan liksom inte låta bli att spela det vanliga spelet – och säga att det inte handlar om något politiskt spel. Nej, *sakpolitiken* står i fokus för beslutet att fälla ministern med V, förklarade de på presskonferensen. Men det är förstås inte sant. För vad hotet handlar om är att fälla

en minister för att hon ska reformera Arbetsförmedlingen. Alltså precis det som M och KD själva har förespråkat. Deras budget, som röstades igenom i tumultet runt regeringsbildningen, sparade mer än 4 miljarder kronor på Arbetsförmedlingen. Och varför? Jo, för de ville se förändring, och det snabbt. Nu motiverar man misstroendeförklaringen med att man är oroad över farten. Och läser man om KD:s politik på partiets hemsida är det – nästan ordagrant – vad januariavtalets reform går ut på: ”Vi vill att den

arbetssökande själv ska få välja jobbförmedlare.”

Arbetsförmedlingen ska läggas ner, står det. Samma sak går att läsa på Moderaternas hemsida. Så Kristersson och Busch Thor kan förstås fortsätta låtsas att de är sakpolitikens ädla väktare. Men egentligen är det enkelt: KD och M vill ta makten till varje pris, och V hjälper dem på traven.

Amanda Sokolnicki

amanda.sokolnicki@dn.se

Regeringen öppnar för att backa efter Vänsterns hot

FREDAG 6 DECEMBER 2019

**Regeringen och
samarbetspartierna är öppna
för att ändra ramarna för
Arbetsförmedlingens
reformer. Beskedet kommer
efter V:s hot om
misstroendevotum mot**

arbetsmarknadsminister Eva Nordmark (S).

– Vi vill naturligtvis inte hasta igenom det här och få en dålig reform, säger Anders W Jonsson, Centerpartiets ställföreträdande partiledare.

Hela oppositionen: M, KD, SD och V är beredda att rösta igenom en misstroendeförklaring mot arbetsmarknadsminister Eva Nordmark. Omröstningen kommer att ske i början på nästa vecka, men riksdagen fick förslaget på torsdagen.

Gruppledaren Annelie Karlsson (S) säger att hon är förvånad över

att Vänsterpartiet tar det här steget:

– Jag tycker att V ska förklara var de vill gå med den här politiken. Vi har ju försökt ge Vänstern svar på de frågor de har haft, men nu bildar man i stället pakt med det högerkonservativa blocket.

Hon säger också att regeringen nu står inför ett svårt beslut.

– Om regeringen ska fortsätta jobba så går det inte att skjuta ner statsråden när man inte gillar politiken. Misstroendevotum ska användas när ett statsråd har agerat felaktigt.

– Vilket statsråd är det nästa gång? Nu måste vi ta ställning till om det är möjligt att fortsätta regera när de skjuter ner våra statsråd, säger Karlsson. Tidigare har misstroende väckts mot justitieminister Morgan Johansson (S) och tidigare socialminister Annika Strandhäll (S). De omröstningarna fick inte majoritet.

– Om vi ska kunna regera, behöver vi ha en majoritet. Och det har vi inte om Vänsterpartiet ingår samarbeten med det högerkonservativa blocket, då har

de bildat en ny majoritet, säger Annelie Karlsson.

M och KD har formulerat två krav som regeringen nu ska få ta ställning till.

Det ena handlar om tidsplanen för reformeringen av arbetsförmedlingen, och det andra handlar om lagtillämpning. Partierna vill inte att lagen om valfrihetssystem, Lov, ska användas, med argumentet att den inte passar för så stora, komplexa verksamheter. Lagen innebär ett marknadsbaserat system med fri etableringsrätt för privata utförare och ersättning

efter leverans, och är ett alternativ till offentlig upphandling.

Liberalernas partiledare Nyamko Sabuni säger att hon

”hörsammar” Moderaternas och Kristdemokraternas krav. Hon är öppen för att ändra även sådant som är fastslaget i januariavtalet.

– Vi noterar Moderaternas och Kristdemokraternas konkreta krav på vad de tycker att regeringen ska göra för att inte fullfölja misstroendeförklaringen. Vi välkomnar det för vi har själva påpekat de här bristerna och sagt att vi kan behöva tidsförlängning. Vi har heller inget problem med

att man påpekar att upphandlingen måste säkras upp så att det blir kvalitet. Vi ska självklart titta på det. Vi hörsammar kritiken och får återkomma med ett svar, säger Nyamko Sabuni.

Vill du diskutera det här med M och KD?

– Nej, jag tycker att vi i januaripartierna bör diskutera hur vi upprätthåller en god kvalitet i reformen och en god kvalitet kan komma att kräva mer tid och att vi följer upp det pilotförsök som pågår med upphandlingssystem. Jag hoppas att det svar som vi fyra

partier kommer fram till ska tillfredsställa riksdagen.

Hur vill du att processen ska se ut de närmaste dagarna?

– Vi kommer att ha möten i helgen för att formulera ett svar på de krav på kvalitet som M och KD har ställt, säger Nyamko Sabuni.

Är det en diskussion på partiledarnivå du vill se?

– Det måste det vara. Alla diskussioner kring januariavtalet som kan innebära nytänk måste ske på partiledarnivå.

Också Centerpartiets gruppleadare Anders W Jonsson är öppen för att fortsätta diskussionerna.

– M och KD har lyft två saker som de tycker är viktiga. Det ena är tidsplanen som de är oroliga för. Vi vill naturligtvis inte hasta igenom det här och få en dålig reform.

– Sedan har vi frågan om upphandling eller valfrihet enligt Lov. Valfriheten är viktig för oss, det är en ideologisk fråga, vi vill att de arbetslösa ska ha rätten att själva bestämma. Men det är klart att om andra partier har tunga skäl så får vi fundera på det. Nu

ska vi sätta oss ner och analysera de krav som de har ställt, säger Anders W Jonsson (C).

Alternativet till lagen om valfrihet, Lov, är att Arbetsförmedlingen skulle upphandla ett visst antal tjänster.

Statsminister Stefan Löfven (S) kallar Vänsterpartiets agerande för "anmärkningsvärt".

"Regeringen arbetar med att utforma reformeringen av Arbetsförmedlingen, i det arbetet är vi öppna för samtal. Nästa steg för mig är att partierna som står bakom januariavtalet nu diskuterar hur vi går vidare

utifrån den uppkomna situationen", säger han i en skriftlig kommentar till DN.

Även vice statsminister Isabella Lövin (MP) meddelar via sms att hon är öppen för nya diskussioner.

En "allians" mellan V, M, KD och SD ser ut att kunna fälla arbetsmarknadsminister Eva Nordmark (S).

Alexandra Carlsson Tenitskaja
[alexandra.carlsson.tenitskaja@dn](mailto:alexandra.carlsson.tenitskaja@dn.se)
[.se](mailto:alexandra.carlsson.tenitskaja@dn.se)

Hans Rosén
hans.rosen@dn.se

Fakta.

Vänsterpartiets krav:

Arbetsförmedlingens, AF:s reform ska inte baseras på lagen om valfrihet.

AF ska finnas i hela landet.

AF ska få mer pengar till reformen.

Innan reformen fortsätter ska en ekonomiskt och tidsmässigt exakt plan presenteras.

Stöd för funktionsnedsatta ska säkras.

Regeringens svar:

I regleringsbrevet till AF ska vikten av lokal närvaro betonas.

900 miljoner kronor i oanvänd anslagskredit ska få användas nästa år.

Riksdagspartierna ska ges ökad insyn i reformen genom en arbetsgrupp.

Vänsterpartiet, regeringen

Oppositionen hotar att fälla arbetsmarknadsministern

FREDAG 6 DECEMBER 2019

– Vi hade inget annat val, säger Jonas Sjöstedt om att Vänsterpartiet får stöd av M, KD och SD för ett misstroende mot arbetsmarknadsminister Eva Nordmark (S). Partierna kräver omedelbara ändringar från

regeringen för att inte driva igenom en omröstning om Nordmark i början av nästa vecka.

Reformeringen av Arbetsförmedlingen har mötts av starka reaktioner. Vänsterpartiet kallar omstöpningsen av myndigheten för ”kaosprivatisering” och hotade för två veckor sedan att fälla arbetsmarknadsminister Eva Nordmark om regeringen inte bromsade. Partiet förankrade ett stöd hos M och KD. När Jonas Sjöstedt på torsdagen valde att göra verklighet av hotet

skedde det trots flera samtal med Nordmark. Enligt Nordmark har regeringen svarat V på de områden partiet hade synpunkter på. Det handlar bland annat om vikten av att ha en statlig verksamhet i hela landet, om resurser och satsningar på funktionshindrade.

– De har kommit en liten bit på väg, men inte tillräckligt, menar Sjöstedt, som vill se omedelbara förhandlingar.

Moderaternas partiledare Ulf Kristersson går längre:

– Det här är ingen förhandling, det är ett konstaterande. Det är

bara att räkna röster: saknas stöd ändrar man sin politik eller tar en förlust. Oppositionen ger regeringen några dagar på sig: har den inte backat på tisdag vill man gå till omröstning då.

– Det handlar om parlamentarism: det är riksdagen som bestämmer. En minoritetsregering måste mer än andra regeringar vara ödmjuk, säger Ulf Kristersson.

Sanna Torén Björling

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se

AF:s nya chef: ”Det är ett exceptionellt utsatt läge”

FREDAG 6 DECEMBER 2019

**Arbetsförmedlingens nya chef
Maria Mindhammar rivstartar
genom att redan under
fredagen samla ledningen.
Uppdraget: att leda arbetet
genom den största**

**förändringen i myndighetens
historia.**

Maria Mindhammar, sedan 2017 överdirektör på Arbetsförmedlingen, säger att myndigheten redan börjat planera inför det nya regleringsbrev man ska få från regeringen om två veckor.

– Jag vill inte gå med på ordet ”kaos”, det är när man inte har kontroll, men det är ett exceptionellt utsatt läge, säger hon.

Det har varit ett turbulent år för Arbetsförmedlingen, med

stortvarsel och beslut om att lägga ned 132 lokalkontor.

– Uppsägningar står fast tills vidare, vi får invänta vilka signaler vi får från regeringen, säger Maria Mindhammar.

Januariavtalet mellan regeringspartierna, Centern och Liberalerna innebar att Arbetsförmedlingen ska reformeras i grunden, bland annat med hjälp av en privatisering.

– Den privata marknaden kommer inte att etableras över en natt. Vi kommer att först göra försök och sedan sjösätta projekt vartefter, det här är en sak vi får

resonera vidare med regeringen om.

Hans Strandberg

hans.strandberg@dn.se

Ewa Stenberg: Löfven pressas till reträtt

av ohelig allians

FREDAG 6 DECEMBER 2019

**Vänsterpartiets Jonas Sjöstedt
får stöd av M, KD och SD för att
avsätta**

**arbetsmarknadsminister Eva
Nordmark – om inte regeringen
förhandlar om januariavtalet.
Inför en majoritet i riksdagen
får regeringen och dess
samarbetspartier böja sig. Nu**

väntar troligen en revidering av januariavtalet.

Vänsterpartiet har satt tummen i ögat på regeringen Löfven och försöker pressa den till att bryta mot januariavtalet. Det är två centrala punkter som Vänsterledaren Jonas Sjöstedt försöker bli kvitt. Det första är att lagen om valfrihet ska gälla landets arbetslösa, de ska få välja jobbförmedlare mellan olika privata utförare (och i vissa fall kommuner). Den andra punkten som V vill dra ett streck över lyder: ”Denna överenskommelse innebär att Vänsterpartiet inte

kommer att ha inflytande över den politiska inriktningen i Sverige under den kommande mandatperioden.”

Genom att flexa med musklerna vill Sjöstedt visa väljarna att partiet inte är någon dörrmatta utan att regeringen måste ta hänsyn till V.

Vänstern har fått stöd av Moderaterna och Kristdemokraterna för att kräva att lagen om valfrihet inte ska gälla arbetsmarknaden och att reformeringen av Arbetsförmedlingen ska göras i lugnare tempo. Också

Sverigedemokraterna har lovat rösta mot Eva Nordmark.

M, KD och SD har ett strategiskt intresse av att tvinga Löfven att förhandla med Sjöstedt om januariavtalets skrivningar, det frestar nämligen på det i deras ögon förhatliga januarisamarbetet. De fyra oppositionspartierna är en ideologiskt ohelig allians med SD och V på samma barrikad, men de har tillsammans en majoritet i riksdagen så de kan verkligen avsätta Nordmark. Det innebär också att de verkligen kan tvinga januaripartierna till eftergifter.

Regeringen och samarbetspartierna kommer att förhandla under helgen. Socialdemokraterna skulle med lätt hjärta kunna uppfylla det oppositionen begär, rent politiskt. Det är inte deras hjärtefråga att privatisera mer av Arbetsförmedlingen utan Centerpartiets. Men river de i januariavtalet kan regeringsmakten börja skaka – om det inte görs i fullt samförstånd. Det är svårigheten. Statsminister Stefan Löfvens kommentar till hotet andas stor förhandlingsvilja. ”Regeringen

arbetar med att utforma reformeringen av Arbetsförmedlingen, i det arbetet är vi öppna för samtal. Nästa steg för mig är att partierna som står bakom januariavtalet nu diskuterar hur vi går vidare utifrån den uppkomna situationen.” Också uttalandena från Liberalernas Nyamko Sabuni och Centerns Anders W Jonsson signalerar kompromissvilja. Lyckas regering och opposition inte komma överens blir Eva Nordmarks ministertid mycket kort. Hon har inte genomfört neddragningarna på

Arbetsförmedlingen, och kommer om hon fälls att efterträdas av en annan minister som inte heller har gjort det. Frågan är varför den efterträdaren skulle tolereras av riksdagen om hen fortsätter den kritiserade Arbetsförmedlingsreformen. Avsätter riksdagen minister efter minister hotas stabiliteten i regerandet. Det vill regeringen förstås inte vara med om. Men inför en riksdagsmajoritet som säger att reformeringen av Arbetsförmedlingen inte kommer att accepteras får januaripartierna

böja nacken och kompromissa, alternativet är regeringskris och extraval.

Lita på att telefonerna kommer att gå varma fram till på tisdag, när misstroendeförklaringen enligt planen ska lämnas av

Vänsterpartiet och Moderaterna tillsammans. Det blir några spännande dygn i svensk politik, även om den mest sannolika utgången är att regeringen går oppositionen till mötes.

Ewa Stenberg

ewa.stenberg@dn.se

”Vi förväntar oss att britterna gör allt för att stoppa detta”

FREDAG 6 DECEMBER 2019

Finansmarknadsminister Per Bolund (MP) säger att det är för lätt att tvätta pengar och han ser mycket allvarligt på avslöjandena som kommer fram i

läckan från Formations House i London.

– Vi förväntar oss att britererna gör allt man kan för att stoppa den här typen av verksamhet, säger Per Bolund.

DN har tillsammans med medier från 20 länder granskat en omfattande läcka från bolagsbildningsbyrån Formations House i London. Granskningarna visar att ett hundratal svenskar finns med i läckan, bland annat Hells Angels tidigare ledare Thomas Möller som skapade ett hemligt bolag i en falsk frizon i Gambia.

Finansmarknadsminister Per Bolund (MP) reagerar starkt på avslöjandena:

– Det är väldigt allvarligt och ytterligare ett exempel på hur kriminella aktörer har kunnat tvätta sina kriminellt intjänade pengar med väldigt komplicerade upplägg. Det är precis den typen av arbete som vi måste sätta stopp för, säger han.

Per Bolund säger att det var när han tillträdde som finansmarknadsminister som han insåg hur allvarlig frågan kring penningtvätt är. Men att frågan är

större än vad ett enskilt land kan klara av.

– Vi välkomnar att EU tar ett större ansvar kring penningtvätt. För det här är frågor där vi måste se till att alla gör sitt jobb. Det är för lätt att tvätta pengar genom att flytta dem utomlands om inte andra länder också gör sin insats, säger Per Bolund.

– Sedan är det ju så klart viktigt för de myndigheter som har ansvaret i det land där bolaget har sin verksamhet – i det här fallet är det Storbritannien som är hemmaland så att säga – och där förväntar vi oss att brittena också

gör allt man kan för att stoppa den här typen av verksamhet. Det är någonting som drar hela landets finansiella system i tvivel. Att det framstår som att man har en reva öppen för företag som inte vill följa reglerna eller snarare vill kringgå dem, det kommer att skada förtroendet för hela det finansiella systemet.

Tycker du att brittena gör för lite?

– Det har varit för lätt, i alla fall historiskt, att kringgå reglerna genom olika typer av skalbolag och upplägg med flera olika instanser inblandade i flera

länder. Och inte minst när det gäller penningtvätt och finansiering av terrorism så måste vi sätta stopp för det. Det är en stor risk för våra samhällen om vi inte får bukt med den organiserade brottsligheten och terrorismen, säger Per Bolund. Tycker du att Formations House är ett bevis på att Storbritannien inte riktigt har gjort sin läxa när det gäller att stoppa den här typen av verksamhet?

– Så långt vill jag inte gå, jag har lite för dålig insyn i vad man har gjort från Storbritanniens sida för att motarbeta den typen av

upplägg. Men det är ju en tydlig påminnelse om att vi i alla länder måste fortsätta att stänga de dörrar som tyvärr stått för öppna för att kringgå lagstiftning och skatteregler till exempel.

– Och det är inte minst viktigt just i ljuset av de stora affärer där vi har sett ganska grovt kriminella aktörer kunnat få sina pengar tvättade, och därmed få tillgång till dem och därmed kunna fortsätta sin verksamhet, som ju skadar samhället, säger han.

Mattias Carlsson

mattias.carlsson@dn.se

Så samlades 150 bolag på en tom gräsplätt i Gambia

FREDAG 6 DECEMBER 2019

Hundratals svenskar finns med i läckan från det brittiska bolaget Formations House – ett företag som under 15 års tid varit en leverantör av

brevlådeföretag och offshore-bolag för den som vill gömma pengar och undvika skatt. Här är historien om hur 150 bolag som utger sig för att vara banker registrerades på ett tomt fält vid Banjuls flygplats i Gambia.

På en av Londons mer fashionabla gator, på Harley Street nummer 29, har bolaget Formations House sitt kontor. Härifrån har de under lång tid sålt färdiga brevlådeföretag och skapat upplägg med bolag i skatteparadis. För några tusen extra får bolagen använda den

eleganta Londonadressen för att ta emot sin post.

Företag som Formations House grundat har vid ett stort antal tillfällen använts för att begå omfattande ekonomiska brott. DN har som enda nordiska tidning tagit del av en omfattande dataläcka som kastar helt nytt ljus på Formations Houses verksamhet. Läckan kommer ursprungligen från informationsaktivistgruppen Distributed Denial of Secrets (DDoS) och har sedan delats med det internationella journalistnätverket OCCRP och

Dagens Nyheter samt en lång rad andra medier över hela världen. Formations House är ett Londonbaserat familjeföretag som registrerar och driver tusentals bolag. Materialet består av miljontals mejl med bilagor, tiotusentals dokument inklusive kundregister, interna försäljningsplaner och kunders pass- och bankuppgifter fram till våren 2017.

Ett hundratal svenska kunder finns med i materialet. Som DN tidigare avslöjat är den förre Hells Angels-presidenten Thomas Möller en av dem. En annan

svensk man driver en falsk privatbank från sin bas i Spanien. En av Formations House mer populära produkter, förutom vanliga brittiska bolag, har varit bolag registrerade i det västafrikanska landet Gambia. Materialet i läckan visar hur Formations House själva skapade en egen frizon i Gambia – helt utan insyn och regler mot penningtvätt. En plats där de själva skrev lagen och gav sig möjligheten att till den som betalade sälja företag, banker och försäkringsbolag.

Flera av de gambiska bolagen har kopplingar till Sverige. Under åren 2013–2019 skapade Formations House och deras återförsäljare drygt 150 falska banker i frizonen. Kunderna kommer från hela världen och bankerna har sedan i stor utsträckning använts för att begå ekonomiska brott. Granskningen visar på brott över flera kontinenter för världen motsvarande flera miljarder kronor. Ofta i form av falska kreditbrev. I Bangladesh misstänks till exempel en statlig bank ha lurats på flera hundra

miljoner dollar med hjälp av ett av de gambiska bolagen.

I april 2013 tar Gambias president Yahya Jammeh emot Formations Houses grundare Nadeem Khan i presidentpalatset i Banjul.

På bilder från mötet syns de sitta i förgyllda stolar med grön läderklädsel. Yahya Jammeh tog makten i en militärkupp 1994 och hade vid tillfället styrt landet i nästan 20 år. Mötet skedde bakom stängda dörrar men efteråt mötte Nadeem Khan den lokala presskåren.

Han berättade om hur presidenten gett honom stöd för

hans idé: att införa en särskild handelszon i Gambia. Zonen ska locka företag att registrera sig i Gambia och kan skapa tusentals jobb, säger han.

Presidenten upplåter 500 hektar mark i anslutning till den internationella flygplatsen. Snart ska ingenjörerna åka till Gambia för att påbörja planerna för den nya zonen, säger han enligt den gambiska dagstidningen The Point. En månad senare skrivs det formella avtalet under av presidentens kanslichef.

Den gambiska staten ska enligt avtalet få 60 procent av

registreringsavgifterna, som efter tre år beräknas uppgå till motsvarande 5 miljarder kronor per år.

Några veckor senare, i London, håller Formations Houses direktör Charlotte Pawar ett personalmöte och presenterar försäljningsstrategin för den kommande månaden. I ett e-brev skriver hon:

Den stora nya grejen är släppet av Gambiajurisdiktionen.

Hon listar produkterna som ska lyftas fram i försäljningen:

Vi kan erbjuda: Spellicenser, banklicenser, licenser för försäkrings- och finansbolag. Bolagsregistrering 365 dagar om året, dygnet runt – giltiga bolagshandlingar inom några minuter.

Hon avslutar mejlet:

Vi behöver registrera 1 000 bolag i juni – Let's do it!

I ett annat dokument finns de bästa säljargumenten som återförsäljarna ska använda sig av:

Ingen skatt på inkomster som härstammar utanför handelszonen.

Det går att köpa undantag på kravet på revisor.

Ingen insyn – dolt register över aktieägare, direktörer och tillgångar.

Samtidigt: Gambia är inte svartlistade av någon av de internationella organisationerna och öppnande av bankkonton går enkelt.

Den interna prislistan för återförsäljare finns i en Excelfil:

Aktiebolag: 250 USD.

Licens för finansbolag: 10 000 USD och uppåt.

Spellicens: 25 000 USD.

Banklicens: 125 000 USD.

Ett användningsområde för bolagen som Formations House

själva lyfter fram är re-invoicing – återfakturerings. Det är en metod för att flytta bolagsvinster till skatteparadis. Idén är enkel: ett bolag i en högskattezon säljer sin produkt med liten eller ingen vinst till ett bolag i ett skatteparadis som sedan säljer vidare samma produkt med en vinst som stannar i den skattefria zonen.

En annan fördel med bolagen som framhålls är att förkortningen för bolagsformen får skrivas på vilket språk som helst. Ltd, som i den engelskspråkiga världen, AS

(Norge), AG (Tyskland), AO (Ryssland) eller SA (Schweiz). Det dröjer inte länge innan de första beställningarna kommer in och nyfikna återförsäljare undrar över villkoren och möjligheter. En person, som senare ska komma att bli en av de största återförsäljarna, kallar sig Michael. Han undrar över möjligheterna att starta bolag med ordet "insurance", "försäkring", i namnet. Han ser framför sig ett upplägg där bolag kan köpa försäkringar av sig själva och på så vis göra skatteavdrag för kostnaden.

Inom några timmar får han svar: **Om du vill ha ett bolag med försäkring i namnet kan vi registrera det för 500 pund. Vill du ha med "bank" kostar det 5 000 pund. Vi registrerar det samma dag som vi får ID, kundinformation och betalning.**

Michael undrar över några färdigregistrerade försäkringsbolag som listas på Formations House sajt:

Jag har en kund nu som omedelbart är intresserad av Fidelity Insurance Ltd, Apex Insurance Ltd eller Mercury Insurance Ltd. En av hans partner är intresserad av Meridian Trust Bank som är till salu för £5 000 – finns dessa bolag fortfarande tillgängliga?

Meridian Trust Bank visar sig redan vara sålt men försäljaren erbjuder sig raskt att registrera ett nytt bolag med bank i namnet – och givetvis tar de emot betalning med Visakort.

Två år senare, i juni 2015, har Michael blivit en av Formations Houses mest framgångsrika återförsäljare. Nu har han en amerikansk kund på kroken, som är intresserad av att skapa en bank, skriver han i ett mejl. Men bolagsnamnet som de önskar – Alliance Bank International Ltd – är redan upptaget av en storbank i Malaysia och en annan bank i

USA. Det tycker inte Michael borde tillåtas störa affärerna. Namnet godkänns, men med varningen att de borde vara försiktiga med att göra affärer i de områdena.

Michael tycker att Formations House borde ta ett samtal med de ansvariga så att liknande namn kan godkännas:

Det har en negativ inverkan på säljbarheten.

Han fortsätter:

Från vår synvinkel är sådana namn försäljningsincitament för köpare; människor som inrättar dessa små banker är ofta hänfödda av idén att äga sin egen privata lilla bank med ett stort

namn, ofta bara för att ge sig själva ett gynnsamt kreditbetyg eller bara att sätta på sina visitkort ...

Han skriver sedan att han i andra offshorezoner med framgång registrerat en rad ”kopior” på riktiga banker, som Union Bank, Rockefeller Bank, Mellon Bank, Rothschild Bank, Coutts Bank, Lloyds of London Bank.

Slutligen bestämmer sig kunden för ett annat banknamn. Michael betalar 3 500 pund för registreringen och skickar ett kvitto på betalningen till Formations House.

Banken ska enligt registreringen ha ett kapital på 5 miljoner dollar. Och registreras på Enterprise Way 1, Enterprize Zone, Banjul.

Adressen existerar inte – och har aldrig gjort.

– Det finns ingen sådan zon, det är ett fält vid sidan om motorvägen från flygplatsen. Det är en tom plats som har öronmärkts för utveckling som aldrig har hänt, säger den gambiska advokaten Abdul Aziz Bensouda till Dagens Nyheter. Advokatbyrån Amie Bensouda & Co, där han arbetar, fick i början

av 2015 flera förfrågningar som gällde just gambiska banker.

– Vi blev medvetna om det här 2015, vi började få förfrågningar från personer som hade köpt en bank eller som gjorde affärer med en bank och ville få verifierat att det var en gambisk bank.

– När vi gjorde en snabb kontroll så insåg vi att de här bankerna inte har någon representation i Gambia, vi kontaktade centralbanken, som är tillsynsmyndighet för alla banker i Gambia. De sa att det inte finns några offshorebanker i Gambia och att de här bankerna är

olagliga. Samma svar fick vi från justitiedepartementet, säger Abdul Aziz Bensouda.

Advokatfirman lämnar en rapport till sina kunder med informationen de fått från gambiska myndigheter.

Rapporten, som konstaterar att bolagen är olagliga, kommer att orsaka stor uppståndelse på Formations House och bland dess återförsäljare.

I de läckta mejlkonversationerna går det att följa utvecklingen – och det är med en svensk kund som problemen startar. I juni 2015 kontaktas Michael av en

svensk affärsman i London. Han har tidigare under året köpt flera gambiska banker åt sina kunder, men har nu fått problem efter advokatbyråns rapport om att bankerna är falska.

Han citerar beskedet de fått från advokatbyrån och skriver:

Uppenbarligen, om det här är sant, så är det ett rent bedrägeri och kommer att bli en sak för polisen.

En av bankerna som den svenska affärsmannen bildar, med hjälp av Michael och Formations House heter Fidelity Trust Bank International. Ägaren är en

kinesisk medborgare via ett bolag i Schweiz.

I juni 2015 bildar banken ett svenskt kommanditbolag och registrerar sig i det svenska penningtvättsregistret. I Bolagsverkets arkiv återfinns registreringsbevisen från Gambia. Anmälan till registret görs av en man från Östergötland som var central i den omfattande härva med kommanditbolag som DN avslöjade 2017. Han skötte registreringarna för drygt 40 kommanditbolag med samma upplägg – som utnyttjar en lucka i svensk lagstiftning.

Fidelity Banks svenska bolag får en egen kod hos Swift – det internationella systemet för banköverföringar. Efter ett halvår byter de ut det gambiska bolaget och två bolag från Förenade Arabemiraten tar över.

Tre kommanditbolag i härvan använder sig av gambiska bolag vid registreringen.

Precis som alla andra liknande kommanditbolag saknar bolaget en aktiv skatteregistrering och har aldrig lämnat in en årsredovisning. Bolagsverkets uppmaningar om att lämna in

årsredovisningar har kommit i retur.

Den svenska affärsmannens tal om polisen och hot om stämningar får återförsäljaren Michael att reagera. I ett brev till Formations Houses vd Charlotte Pawar vädjar han om att de ska ta hoten på största allvar:

Klienten hävdar att det är bedrägeri och att på grund av det så har han drabbats av 'mega-förluster' och kommer att stämma skiten ur alla som är ansvariga (...) men det är det minsta av det – han vill göra detta till en polissak.

Det måste tas extremt allvarligt. Om iCommerce Registry inte kan visa upp något slags dokumentärt bevis (...) så

kommer detta enligt klienten att blåsa upp till en fullskalig bedrägerianmälan mot er, Formations House, registret, alla. Som svar får han en fil med det åttasidiga kontraktet mellan den gambiska presidenten och Infini Africa Group. Med avtalet lyckas han övertyga den svenska affärsmannen och affärerna kan fortsätta. Michael mejlar in två nya beställningar på banker och skriver:

Om deras advokater vill fortsätta måste de bevisa att kontraktet har sagts upp eller på något sätt inte är giltigt, vilket de inte kan.

I mejlen mellan Michael och Formations House blir det tydligt

att Londonföretaget själva helt och hållet styr över bolagsregistret som utåt sett sägs representera den gambiska staten. Michael skickar färdigskrivna brev och intyg till London som de sedan skickar till kunder på brevpapper med det gambiska statsvapnet på. Breven är ofta undertecknade med namnet Dr Aziz Kebe, som uppges vara direktör för bolagsregistret i den gambiska handelszonen, iCommerce Registry. Om han verkligen existerar är oklart, i mejlen finns inga kontakter med honom. Journalistnätverkets

OCCRP:s reporter i Gambia har inte kunnat hitta en sådan person. I flera fall skickas breven antingen i slutskedet av en försäljning eller för att övertyga kunder som är tveksamma till verksamhetens legitimitet. De ändrar också datum för när ett företag registrerats för att ge intrycket av att det funnits en längre tid. Michael mejlar den 24 mars 2017 om försäljningen av ett nybildat bolag:

Kan du vänligen datera banken den 2 mars 2015 och meddela mig omgående.
Han får svar samma dag:

Jag kommer att ändra datum, styrelseledamot och aktieägarinformation när du skickar mig all information.

I slutet på 2016 förlorade president Jammeh valet och i januari 2017 tvingades han avgå efter att grannlandet Senegal hotat med militärt ingripande. Han flydde landet och lever nu i exil i diktaturen Ekvatorialguinea. I januari 2017 skriver Formations Houses vd Charlotte Pawar ett underlag till ett brev till kunderna där de förklarar att den nya regeringen upplöst tillståndet som den avsatte presidenten en gång

gav. Nya lösningar är på gång,
skriver hon:

Formations House arbetar emellertid för
närvarande med flera nya jurisdiktioner
för att erbjuda ett annat alternativ på
samma sätt som Gambia, men i ett land
med mycket mindre instabilitet.

Mattias Carlsson

mattias.carlsson@dn.se

Stefan Rothmaier

Finansminist- rar enade om linje mot digitala valutor

FREDAG 6 DECEMBER 2019

**Privata digitala valutor som
Facebooks kontroversiella
Libra-projekt kommer inte
tillåtas i EU förrän samtliga
risker har belysts fullständigt,
har unionens finansministrar
enats om.**

Facebook aviserade kryptoprojektet i juni och avsåg då att lansera i första kvartalet 2020. Så kommer det nog inte bli, givet all den negativa uppståndelse som projektet har vållat över hela världen, men företrädesvis i USA och EU.

I ett gemensamt uttalande skrev finansministrarna på torsdagen att EU-specifika regler kan komma att införas som del av ett globalt ramverk mot kryptotillgångar och digitala valutor såsom Libra.

Finansministrarna varnade för att stabila kryptovalutor kan medföra en lång rad risker.

Libra avses bli en stabil kryptovaluta, till skillnad från bitcoin, som är mycket skakig.

– Det är viktigt att man har noga koll på riskerna det kan betyda för det finansiella systemet, säger finansminister Magdalena Andersson.

Finansministrarnas uttalande slår fast att inget globalt stabilt kryptovaluta-arrangemang bör starta i EU förrän ett regelverk finns på plats som hanterar tillsyn och risker.

”Arbetsförmedlingens kaos är Stefan Löfvens ansvar”

LÖRDAG 7 DECEMBER 2019

DN. DEBATT 20191207

Regeringen har utan vidare utredning beslutat att genomföra en total omorganisation av

Arbetsförmedlingen. Med ett väl motiverat misstroende som följd. Men arbetsmarknadsminister Eva Nordmark (S) har inte medverkat till dagens situation. Ansvaret för den uppkomna situationen ligger i stället hos Stefan Löfven (S), skriver förre generaldirektören KG Scherman.

Arbetsförmedlingen är i kaos. I stora delar av landet tvingas kommunerna ta över, utan varken resurser eller kompetens. Enskilda människor ställs utan stöd. Medierna har under senare

tid varit fyllda av beskrivningar av situationen. Experter, fackföreningar, företrädare för kommuner, alla stämmer in. Ett inlägg bland många är Lars Calmfors i tidningen Arbetsvärlden: "Inte i vår vildaste fantasi kunde vi föreställa oss dagens kaos." En skoningslös men rättvis kritik mot hur illa detta sköts.

Vänsterpartiet upprepar nu sitt hot om misstroendeförklaring mot arbetsmarknadsminister Eva Nordmark (S). SD, M och KD ansluter till detta. Misstroendet är väl motiverat. Men måltavlan är

fel vald. Eva Nordmark har inte medverkat till dagens situation. Den 5 november begärde Nyamko Sabuni, Liberalernas partiledare, en översyn av januariavtalets stadgande om en total omstöpning av Arbetsförmedlingen, den ska vara helt genomförd 2021. Statsminister Stefan Löfven (S) ville inte diskutera, "Vi är i slutet på 2019, hur det ser ut 2021 vet ingen", ska han ha sagt. Att kritiken handlar om hur det ser ut nu, inte om hur det eventuellt skulle kunna se ut 2021, det låtsas Stefan Löfven inte om.

Det är dessa förutsättningar som Vänsterpartiet gav Eva Nordmark två veckor att ändra på. Ett orimligt krav. Det förstår man inte minst av den hektiska aktivitet som pågått sedan Vänsterpartiet uttalade sitt hot för två veckor sedan: uttalanden om ”närvaro i hela landet” utan långsiktig finansiering, några möten med intressenter, en ny generaldirektör, löfte om en arbetsgrupp för partierna. Åtgärder som inte lindrar det kaos som råder i dag. Det är i första hand Stefan Löfvens agerande som behöver

granskas. Varför har alla självklara förberedande åtgärder försummats? För regeringens och statsministerns arbete finns riktlinjer i regeringsformen, i 7 kap 2§ kan man läsa: ”Vid beredningen av regeringsärenden ska behövliga upplysningar och yttranden inhämtas från berörda myndigheter. Upplysningar och yttranden ska också i den omfattning som behövs inhämtas från kommuner. Även sammanslutningar och enskilda ska i den omfattning som behövs ges möjlighet att yttra sig.”

Vid en så långtgående förändring som en fullständig omstöpning av Arbetsförmedlingen krävs en omfattande beredning innan beslut fattas. Det gäller både frågan om förändringen alls ska göras och hur den skall genomföras.

Bra underlag fanns i form av en utredning som tillsattes 2016. Utredningen föreslår långtgående förändringar i arbetsmarknadspolitiken och av Arbetsförmedlingens organisation. Den konstaterar också att styrningen av Arbetsförmedlingen genom åren

varit detaljerad, föränderlig och kortsiktig. En strävan att lyfta Arbetsförmedlingen över den politiska striden är tydlig bakom artiga formuleringar.

Men redan i december ändrades förutsättningarna och utredningen gick direkt i papperskorgen. Regeringen hade lagt fram ett förslag till budget, som, med hänsyn till att regeringen var en så kallad övergångsregering, innehöll en i princip neutralt omräknad budget jämfört med 2018. Riksdagen accepterade emellertid inte detta synsätt och i den budget som

röstades igenom minskades
Arbetsförmedlingens
förvaltningsanslag med mer än 10
procent.

Regeringens representanter skrev
tillsammans med Vänsterpartiets
ledamöter att ”En nytillträdd
regering kommer att behöva lägga
fram en extra ändringsbudget
med nödvändiga korrigeringar
snarast”.

Den nya regeringen begärde
emellertid inte några ökade anslag
och lämnade till
Arbetsförmedlingens ledning att
helt på egen hand hantera den
uppkomna situationen. Några

alternativ till att säga upp
personal och stänga kontor fanns
då inte. Med följd att dagens kaos
har uppstått.

Regeringen valde, i stället för att
ta ansvar för den omedelbara
situationen, att helt satsa på
januariöverenskommelsen. I
snabba politiska förhandlingar
skisseras där en ny modell för
arbetsmarknadspolitiken. Den
nya modellen ska i sin helhet vara
genomförd 2021. Regeringen har
alltså utan vidare utredning
faktiskt beslutat att genomföra en
total omorganisation.

Arbetsförmedlingens fick i uppdrag att skriva en rapport om de praktiska konsekvenserna. Rapporten presenterades i början av november. Den innehåller så många och så tydliga reservationer att det är uppenbart att denna omorganisation inte går att genomföra på den utmätta tiden.

Slutsatsen är tydlig. Ansvaret för den uppkomna situationen ligger inte hos Eva Nordmark utan hos Stefan Löfven.

Regeringen och de förbundna partierna skyller den uppkomna situationen på riksdagen och den

budget som antogs i december 2018. Och visst, våldsamma neddragningar i anslaget för Arbetsförmedlingen gjordes och ordvalen bakom riksdagens beslut pekade hän mot något som liknar januariöverenskommelsen. Men detta är inte en tillräcklig ursäkt. Riksdagens beslut innehöll ingen tidplan. Inget hindrade regeringen från att inrikta sig på att reda upp i den situation som de av riksdagen förskrivna neddragningarna uppenbarligen skulle komma att medföra. Någon kanske invänder: ”Men januariöverenskommelsen då, den

är ju kategorisk.” Javisst är svaret. Men det är en överenskommelse mellan partier. Sådana överenskommelser befriar inte regeringen från de krav på beredning av ärenden som Regeringsformen reser.

Konstitutionsutskottet får till våren anledning att pröva just denna fråga vid behandlingen av en anmälan om regeringens beslut och bristande beredning av denna reform.

Nu är situationen den att de politiska partierna formerar sig för omedelbar strid. Kravet på Eva Nordmarks avgång är

uppenbarligen en förevändning för att fälla regeringen.

Regeringens avgång, med all säkerhet följd av nyval, framstår som en oundviklig följd om Vänsterpartiets krav vinner majoritet i riksdagen.

Denna utveckling är ytterst olämplig, helt oberoende av de formella försummelser som statsministern är ansvarig för. Den skulle ju oundvikligen leda till en upprepning av förra höstens cirkus.

Nu är det i stället dags för partierna, alla åtta, att hörsamma kravet att lyfta

arbetsmarknadspolitiken över partipolitiken. Decennier av hugskott, av ständigt nya idéer, den ena mer orealistiskt än den andra, måste ersättas av enighet, lugn och långsiktighet.

Det går inte att lösa problemen enbart genom att öppna några kontor. Det kan vara en första åtgärd. Men förtroendet är borta. Från alla, från kommunerna, från arbetsmarknadens parter, från de arbetssökande. Från befolkningen i stort och från dem av Arbetsförmedlingens anställda som är kvar.

Vad som nu måste till är en process i flera steg:

Det första blir att helt nollställa alla ogenomtänkta reformidéer, och rensa upp i det kaos som skapats. Att tillföra de resurser som behövs för att skapa det lugn som alls går att skapa med dagens omedelbara förutsättningar.

Det andra att se över arbetsmarknadsutredningens väl genomarbetade förslag i ljuset av den situation som nu råder och därefter remittera den.

Det tredje att därefter noga tänka igenom hur en reform slutligen bör se ut, och då också ta in

överväganden om hur och inom vilken tid den praktiskt kan genomföras.

Ordning och reda är ett i dag ofta använt uttryck. Det är vad som i hög grad behövs i detta sammanhang.

KG Scherman, statssekreterare
1976–1979, sjukhusdirektör
Karolinska sjukhuset 1979–1981,
generaldirektör
Riksförsäkringsverket 1981–1996

Kristersson och Sjöstedt i samtal om misstroende

LÖRDAG 7 DECEMBER 2019

Moderaternas partiledare Ulf Kristersson har fört samtal med Jonas Sjöstedt (V) om misstroendehotet mot Arbetsmarknadsminister Eva Nordmark.

**”Och den gemensamma
ståndpunkt som M, KD och V i
går redovisade är inte något
förhandlingsbud till
regeringen”, skriver Ulf
Kristersson på Facebook.**

Senast på tisdag måste regeringen
inkomma med svar på de krav
som Moderaterna och
Kristdemokraterna har på
reformereringen av
Arbetsförmedlingen. Nu meddelar
Ulf Kristersson att M och KD
kommer att ta emot regeringens
svar – tillsammans med
Vänsterpartiet.

Partiledare Ulf Kristersson (M)
samtalade under fredagen med V-
ledaren Jonas Sjöstedt om
partiernas ”två gemensamma
krav”.

”Och om vägen fram mot
tisdagens beslut om
misstroendefrågan ska väckas
eller inte. Och den gemensamma
ståndpunkt som M, KD och V i går
redovisade är inte något
förhandlingsbud till regeringen”,
skriver Kristersson.

Gruppledaren Tobias Billström
(M) förtydligare i en intervju med
DN att när det gäller
reformereringen av

Arbetsförmedlingen och Lagen om valfrihetssystem (Lov) så har M samma synsätt som V.

Moderaterna kommer att låta Vänsterpartiet ta ställning till det som regeringen kommer fram till.

– Om ett statsråd inte kan genomföra en politik kan man ju inte regera. Det finns en del märkliga uttalanden som har gjorts, bland annat är man fast i att misstroendeförklaring bara kan vara att man har begått allvarliga fel. Så är det inte, olika partier kan tolka det på olika sätt, det är tydligt enligt 1974 års regeringsform. Det finns inga krav

på att det bara kan användas när ett statsråd har begått ett konkret fel. Det höga tonläget är omotiverat på det viset, säger Tobias Billström.

Inte heller Kristdemokraterna är beredda att förhandla om sina krav på regeringen.

– De två krav M och KD har fört fram är sådana där det finns en majoritet i kammaren, vi väntar oss ingen förhandling. Vi väntar med spänning på att Stefan Löfven ska acceptera kraven, säger Kristdemokraternas presschef Per Gudmundson.

Diskussionerna mellan regeringen, C och L kommer att föras under helgen.

Socialdemokraternas partiledare statsminister Stefan Löfven har till skillnad från M-ledaren inte talat med Jonas Sjöstedt.

Däremot samlades S-topparna i sitt högkvarter på Sveavägen för att diskutera vägen framåt.

– Det här är en regeringsfråga men vi är överens om att vi vill att det ska bli bra i

Arbetsförmedlingen. Den ska finnas runt om i hela landet, så att det går att göra mer för att människor ska komma i arbete.

Men då blir det huvudlöst av Vänsterpartiet att kasta ut det här i total osäkerhet. Och de krokarm med de partier som vill sänka anslagen till Arbetsförmedlingen ännu mer, säger statsministern. Löfven säger att samtalen om M- och KD:s bud pågår mellan regeringen och samarbetspartierna.

– Alla har uttryckt att det finns en möjlighet att ha en sådan diskussion, eftersom att vi ännu inte satt någon reform, säger Stefan Löfven.

Sanna Torén Björling

Alexandra Carlsson Tenitskaja

alexandra.carlsson.tenitskaja@dn.se

Fakta. Kraven på S+MP-regeringen

M och KD ställer gemensamt två krav för att avstå från att driva misstroendeomröstning:

1. Tidsplanen för reformen av Arbetsförmedlingen. M och KD anser att reformen måste få ta längre tid och inte pressas fram. Exakt hur lång tid som krävs sägs inte, men den ska ha stöd av utredning och analys av

kommunernas uppgifter och ekonomi.

2. Reformen får inte baseras på lagen om valfrihet, Lov, som innebär ett marknadsanpassat system med fri etableringsrätt och betalning efter leverans. M och KD menar att Lov är olämpligt för så komplexa och stora verksamheter som AF. Inte heller Vänsterpartiet vill ha Lov.

V vill även se ökade resurser till Arbetsförmedlingen; säkerställa att AF finns i hela landet och att funktionsnedsattas behov tillgodoses, samt ha en tydlig plan

för ekonomi och tidsåtgång innan
reformen fortsätter.

Förhandlingar- na kan sluta med regeringskris

LÖRDAG 7 DECEMBER 2019

**Nu börjar förhandlingarna om
förändringar i januariavtalet. De
sker inför hotet att riksdagen
annars avsätter
arbetsmarknadsminister Eva
Nordmark (S). Här är tre**

scenarier för vad som kan hända nästa vecka:

1. Kompromiss

Moderaterna och Kristdemokraterna var överens med Centern och Liberalerna inför riksdagsvalet 2018 om att lägga ner Arbetsförmedlingen och öppna jobbmatchningen för privata aktörer. Nu hotar KD, M och Vänsterpartiet med misstroendeförklaring på grund av att januaripartierna vill gå så långt i liberaliseringen att de planerar införa lagen om valfrihet (Lov) för de arbetslösa, så de kan välja jobbförmedlare.

Socialdemokraterna och Miljöpartiet vill egentligen inte privatisera förmedlingen. Reformen är något de har varit tvungen att svälja för att få ihop ett regeringsunderlag. M, KD och Vänsterpartiet kräver också att reformtempot dras ner och en realistisk tidsplan beslutas. Liberalernas Nyamko Sabuni har tidigare efterlyst ett lugnare reformtempo. Inte heller det är något problem för regeringspartierna. Problemen finns i Centerpartiet, som i praktiken avgör hur långt regeringen kan backa. De tre

andra januaripartierna kan behöva dämpa smärtan i C genom att erbjuda partiet en annan framgång under helgens interna förhandlingar mellan januaripartierna.

Centern och Liberalerna vill absolut inte förhandla med Vänsterpartiet. De gör hellre upp med M och KD, men den hjälpande handen vill Moderaterna inte bjuda på. M vill visa att januariöverenskommelsen inte är stabil.

Det mest sannolika är ändå att regeringen backar och att oppositionen glatt får utropa sin

seger nästa vecka. Men eftergifter är aldrig lätta. Och M, KD, SD och V har stort behov av att visa sina väljare att de är en tuff opposition. Förhandlingarna kan mycket väl gå i baklås.

2. Ministeravgång

Om regeringen inte kan blidka oppositionen kan det bli en misstroendeomröstning nästa vecka. Statsminister Stefan Löfven (S) har låtit två ministrar avgå förut, inför hot om just misstroendeomröstningar. Men då bidrog avgångarna till att lösa statsministerns problem. Det handlade om ministrar som begått

misstag under Transportstyrelseskandalen. Om Eva Nordmark avsätts av riksdagen beror det inte på att hon personligen har gjort något fel. Det är regeringens politik och januariavtalet som egentligen döms ut. Ersätter statsministern Eva Nordmark med en ny arbetsmarknadsminister kommer den personen att vara lika bunden av januariavtalets skrivningar om Arbetsförmedlingen. Problemet är alltså inte löst, regeringen riskerar fler avsatta ministrar och en mandatperiod på gungfly.

3. Kabinettsfråga

Stefan Löfven kan i stället välja att höja insatserna ytterligare. Skulle riksdagen fälla Eva Nordmark så kan Löfven välja att betrakta det som ett underkännande av hela regeringens politik.

Statsministern kan i så fall svara med att lämna in sin avskedsansökan till talmannen. Då blir det regeringskris och en ny talmansrunda väntar.

Vi är åter i sonderingarna under förra vintern. Men läget är ett annat nu. Ulf Kristersson (M) har öppnat dörren för förhandlingar med SD:s Jimmie Åkesson. Det är mycket osannolikt att

Centerpartiet skulle acceptera Kristersson som statsminister efter det. Liberalerna röstade emot Kristersson med ganska stor majoritet för ett år sedan, på grund av blotta misstanken om att SD skulle få inflytande. Partiets kurs är oklar under Nyamko Sabuni, men vill hon ändra sig om januariavtalet stundar en ny uppslitande intern strid. Vänsterpartiet skulle hamna under press, det var delade meningar om att släppa fram Löfven som statsminister förra gången och kritiken mot januariavtalet har växt i partiet.

Det Löfven skulle vinna genom att ställa kabinetsfråga är att visa väljarna att hans parti inte sätter makten framför allt och vill regera till varje pris.

Men han riskerar samtidigt att det slutar i extraval, vilket Socialdemokraterna inte vill ha. Den ende partiledare som kommer att fira ett sådant är Jimmie Åkesson (SD) – ni minns honom som alla andra partier ville motarbeta förut.

Ewa Stenberg

ewa.stenberg@dn.se

Trots oklarheterna – personal fortsätter att lämna AF:s kontor

LÖRDAG 7 DECEMBER 2019

**Anställda fortsätter lämna
Arbetsförmedlingen i spåren av
myndighetens oklara framtid.**

Bara under de två sista
veckorna i november valde 144
personer att säga upp sig.
En uppfattning bland de
anställda är att reformen nu
gått så långt att det är för sent
för politikerna att bromsa den.
I början av året lade
Arbetsförmedlingen ett varsel om
4 500 tjänster som skulle bort.
Efter fackliga förhandlingar under
våren har 1 600 personer fått
besked om uppsägning.
Nästan lika många har lämnat
myndigheten på eget initiativ
under året. Som DN tidigare
rapporterat hade 1238 personer

sagt upp sig fram till och med den 14 november i år. Nya siffror visar nu att ytterligare 144 personer gjort samma sak bara två veckor senare.

Ett utskick som gjorts på Arbetsförmedlingens interna webbplats, som DN tagit del av, beskriver läget:

”I början av året hade Arbetsförmedlingen cirka 13 700 anställda, en siffra som den 1 november hade sjunkit till 11100. I praktiken är det dock bara 8800 som jobbar, då ungefär 2300 är tjänstlediga på grund av

bland annat sjukskrivningar och att man provar andra jobb.”

Hr-direktören Lena Hadad beskriver det i utskicket som att myndigheten är i ”ett särskilt utsatt läge”.

Det framgår också att Arbetsförmedlingen i november har utlyst 500 nya tjänster.

Alltifrån arbetsförmedlare på lokalkontor till it-personal och kundresurser.

En orsak till avhoppet är, enligt Fredrik Andersson, ordförande i ST-facket inom Arbetsförmedlingen, den politiska oklarheten som råder.

– Det blir väldigt förvirrat och man vet inte var vi kommer landa någonstans. Jag tror otryggheten är en del av det som gör att man lämnar, säger Fredrik Andersson. I januariavtalet är samarbetspartierna överens om att ett nytt system baserat på Lov, lagen om valfrihetssystem, ska utvecklas där fristående aktörer matchar och rustar arbetssökande för de lediga jobben. Men efter kritik från politiska motståndare har arbetsmarknadsminister Eva Nordmark (S) nu sagt att man kan tänka sig att testa olika upplägg

för privatiseringen. Något klart besked har inte getts, och lär inte ges förrän i regleringsbrevet som går ut till Arbetsförmedlingen den 18 december.

Arbetsförmedlingen har också börjat avveckla stora delar av det lokala kontorsbeståndet i landet. Men regeringens senaste besked är att myndigheten i stället måste stärka sin lokala närvaro, och att den därför får behålla omkring 900 miljoner kronor som blir över i årets budget.

En handläggare som DN pratat med, som vill vara anonym, beskriver hur oklarheten inte bara

går ut över de anställda utan även över de som söker hjälp.

– Jag vet inte längre själv alltid var jag ska skicka vissa personer som kommer till mig, säger hon och fortsätter:

– Jag hoppas att det blir bättre men man vet inte det. Allt har gått väldigt fort och folk runtomkring en flyr. Det är frustrerande för oss som är kvar, men framför allt för arbetssökande som får fördröjningar i allting.

Enligt Fredrik Andersson finns det två huvudsakliga uppfattningar om det politiska läget bland medlemmarna.

En som tycker det vore bra om politikerna drog i handbromsen nu och tänkte över reformen – och en som menar att det är för sent.

– Det jag hör från många är att man är rädd att det gått för långt redan. Det här med kontoren till exempel – ska man öppna upp dem igen nu när vi inte har något folk kvar, frågar han sig.

Andreas Lindberg

andreas.lindberg@dn.se

Björn Wiman: Pristaga- ren hånler fortfaran-

de åt frågorna

LÖRDAG 7 DECEMBER 2019

Presskonferensen i Börshuset visade att Peter Handke varken har ord eller medkänsla med dem som lever med såren efter folkmordet i Bosnien, skriver DN:s Björn Wiman.

Fredagens presskonferens på Svenska Akademien med Nobelpristagarna i litteratur inleddes med 2018 års pristagare

Olga Tokarczuk. Hon var glad, stolt, berättade om sin litteratur och om den stiftelse som hon ska starta för prispengarna. En alltigenom värdig pristagare. Några timmar tidigare hade hennes amerikanska översättare beklagat att Tokarczuk måste ”dela scenen med en folkmordsapologet”. Vad det senare innebar skulle snart visa sig. När Peter Handke gör entré försöker någon – med begränsad uppslutning – lätta upp den spända stämningen genom att sjunga en födelsedagssång för pristagaren.

När den amerikanske journalisten Peter Maass – som själv bevakade krigen på Balkan – till slut frågar om Handkes syn på folkmordet i Srebrenica sprider sig ett hånleende över pristagarens ansikte. Han svarar sedan att han föredrar toalettpapper med fekalier framför dessa ”tomma” frågor.

Det hela skulle kunna vara ännu en dag i uppmärksamhetsfabriken, där Peter Handke spelar sin länge inövade roll som finkulturell provokatör och föraktet för journalistikens roll i samhället tar

ytterligare ett okommenterat steg framåt. Men för dem som lever med såren efter folkmordet i forna Jugoslavien är årets Nobelpris i litteratur inget charadspel. För dem har pristagaren inga ord, inga tankar, ingen medkänsla. På tisdag tar Peter Handke emot sina prispengar. 9 miljoner svenska kronor ur kungens hand. Grattis.

Björn Wiman

bjorn.wiman@dn.se

Höjda skatter att vänta på många håll i Sverige

LÖRDAG 7 DECEMBER 2019

Kommunerna har det tufft, och många klagar högljutt över den ekonomiska bördan. Men för regionerna är det ännu kämpigare när den stora efterkrigsgenerationen börjar bli skröplig.

Nu väntar skattehöjningar i både kommuner och regioner.

Ekonomin blir allt kämpigare för kommunerna, ändå har det värst inte inträffat ännu, förklarar Annika Wallenskog, chefsekonom på Sverige Kommuner och Regioner (SKR).

– Alla kommuner effektiviserar, och 80 procent jobbar också med besparingar, det vill säga de minskar sin verksamhet. Cirka tio procent av kommunerna, eller 28 av 290, höjer skatten, enligt de preliminära uppgifter vi har nu. Orsaken är de tunga bördor som stora barnkullar innebär, med

kostnader för förskolor och skolor. En del av förklaringen till att barnaskarorna vuxit är den stora flyktinginvandringen för några år sedan. Ändå, kommunernas knipa är ännu inte alls lika allvarlig som regionernas, förklarar Annika Wallenskog.

– Regionerna får nu ta de ökade kostnader som de stora efterkrigsgenerationerna innebär, nu när de börjar bli gamla och få sjukdomar.

Från årsskiftet träder ett nytt system för skatteutjämning i kraft, den nya så kallade Robin Hood-skatten. Pengar förs över från

rika, tätbefolkade och socioekonomiskt starka kommuner och regioner till socioekonomiskt fattigare och mer glesbefolkade, så att de kan bedriva verksamheter som skola och äldreomsorg, trots att deras egen ekonomiska bärkraft inte räcker till. Systemet har funnits tidigare, men nu vässas det för att få mer effekt.

– De kommuner som har många äldre, och barn i förskolan, med långa avstånd, som tappar invånare, får mer pengar av kommuner med korta avstånd och som är socioekonomiskt starkare.

Det har klagats en del, bland annat från region Stockholm, som tyckt att regionen får betala för mycket. Andra, som vissa glesbygdskommuner, har tyckt att systemet är otillräckligt och att utjämningen blir för liten.

– Region Stockholm förlorar på systemet, men Stockholms stad tjänar på det, på grund av en del ändringar som gjordes i sista stund. Visst kan det finnas felaktigheter i systemet, men man försöker göra det så rättvist det går, säger Annika Wallenskog.

TT

Den svenska makten tog mynten till Finland

LÖRDAG 7 DECEMBER 2019

När det svenska riket under - medeltiden erövrade Finland förde man en konkret nyhet med sig – mynt. ”Då Finland blev en del av Sverige var mynten för det vanliga folket ett av de mest

konkreta tecknen på den nya makten, med sina bilder på kronor och krönta huvuden”, säger Frida Ehrnsten, som nyligen lagt fram en avhandling vid universitetet i Helsingfors om hur myntbruket i Finland förändrades under åren 1200–1500. Tidigare hade enkla mynt framför allt använts som gravgåvor, men under den svenska tiden började mynten även användas i handel och för att betala skatt.

Magnus Västerbro

Sjöstedt redo att förhandla

SÖNDAG 8 DECEMBER 2019

V-ledaren Jonas Sjöstedt tycker att regeringens agerande i frågan om Arbetsförmedlingens framtid är obegripligt och ansvarslöst. Nu uppmanar Sjöstedt statsminister Löfven att släppa på prestigen och förhandla fram ett annat reformförslag.

– Det verkar som att både regeringen, Centerpartiet och

Liberalerna nu är beredda att backa på de här planerna på ”kaosprivatiseringen” av Arbetsförmedlingen. Det har varit den svåraste knuten i de här meningsskiljaktigheterna som vi haft om vad man ska göra, säger Jonas Sjöstedt.

Hans mening är att regeringens plan för AF skulle förvärra för arbetslösa och dessutom leda till fler utan arbete. Om det stämmer som han säger, att regeringen är redo att backa, ser Sjöstedt en öppning för att förhandla och komma överens också på de andra punkterna.

– Då säger regeringen att de inte vill prata med oss. Så å ena sidan säger de att de inser att den här privatiseringen skulle skada de arbetslösa väldigt hårt – och i nästa stund vill man inte diskutera hur man ska lösa det med närvaro i hela landet eller hur man ska få yrkesutbildningar att fungera igen.

M och KD har sagt att de inte är öppna för förhandlingar om AF:s framtid. Partierna kräver att reformen ska ta god tid på sig och att den inte ska vara baserad på principen om valfrihet, ett marknadsanpassat system med fri

etableringsrätt och betalning efter leverans.

– Vi tycker att ansvaret mot kommuner om arbetslösa måste gå först. Vi uppmanar regeringen gå oss till mötes, men också samtala med Moderaterna och Kristdemokraterna. Vi är övertygade om att det här går att lösa bara de kommer ur sina egna interna låsningar, säger Sjöstedt. Efter att Sjöstedt haft samtal med Ulf Kristersson på fredagen meddelade M-ledaren att man med KD är överens med V om de två kraven. Regeringen med samarbetspartierna C och L

diskuterar reformen under helgen och ska senast på tisdag svara på de krav som Moderaterna och Kristdemokraterna har på reformer.

Regeringens deadline på tisdag gäller, för då väntas en misstroendeförklaring mot arbetsmarknadsminister Eva Nordmark lämnas in av Vänsterpartiet med stöd av Moderaterna, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna.

Ossi Carp

ossi.carp@dn.se

Ekonomipris- tagaren: Beslutsfattare stirrar sig blinda på tillväxt

SÖNDAG 8 DECEMBER 2019

**Ekonomipristagaren Esther
Duflos forskning kretsar kring
fattigdom, hur den befäster sina**

rötter och vilka uttryck den tar i människors liv.

Hennes slutsats är att det är ett slöseri med tid att försöka höja ett lands tillväxt. Och hennes uppmaning gäller beslutfattare i både rika och fattiga ekonomier: – Vad vi i stället borde bry oss om är att förbättra människors liv, särskilt för de som har det sämst ställt, säger hon till DN.

Årets ekonomipristagare sticker ut. Esther Duflo, Abhijit Banerjee och Michael Kremer har alla forskat tillsammans i varierande konstellationer. Två av dem, professorerna Duflo och Banerjee,

är gifta. Esther Duflo är dessutom yngst någonsin och den andra kvinnan i prisets 50-åriga historia. Hon understryker att den fattigdomsforskning som hon och hennes kollegor prisas för är en kollektiv gärning.

– Det här priset är ett pris till en hel rörelse. Det bygger på hundratal forskares arbete och på samarbete med många frivilligorganisationer, säger hon. Deras forskning har fått en generation nationalekonomer att skifta perspektiv. Fattigdomens gåtor har brutits ned i konkreta delfrågor som forskarna kan söka

svar på i fältexperiment. Hur når man ut med barnvaccinationsprogram? Hur får man elever att klara grundläggande kunskapskrav i skolan?

En kritik som förts fram mot ansatsen är att forskarna inte kommer att se skogen för alla träd.

Svaret de själva ger är att det är bäst att först undersöka träden noggrant och vetenskapligt. Att studera själva skogen har visat sig svårt.

– Ett av problemen med ekonomisk tillväxt är att vi

fortfarande inte vet hur man påverkar den på ett tillförlitligt sätt. Det är inte som att makroekonomer kan säga till en regering exakt vad den behöver göra för att få till stånd långsiktig tillväxt, eller för att råda bot på svängningarna i ekonomin.

Esther Duflos råd till beslutsfattare är därför att sluta försöka höja sina länders bnp. Det är mer värt mödan att försöka förbättra människors liv i det lilla. – Det är logiskt att bry sig om mänskliga problem. Det är inte rimligt att stirra sig blind på ekonomisk tillväxt. Ekonomisk

tillväxt kan visserligen hjälpa, men det är lättare att försöka lösa de andra problemen eftersom vi vet mer om hur vi ska gå tillväga. Det resonemanget, säger hon, gäller också många rika länder som ägnar för lite uppmärksamhet åt vanliga människors tillvaro.

– Det pågår en stor hälsokris i USA, med ökad dödlighet i breda grupper. Hur kan bnp-tillväxt spela någon roll när dödligheten har ökat flera år i rad?

Carl Johan von Seth

carljohan.vonseth@dn.se

Fakta. Ekonomipriset till Nobels minne 2019

Esther Duflo, Abhijit Banerjee och Michael Kremer delar lika på årets ekonomipris ”för deras experimentella ansats för att mildra global fattigdom”.

”Inget självändamål att komma upp till nollränta”

SÖNDAG 8 DECEMBER 2019

**I veckan pratade vice
riksbankschefen Per Jansson
om ränteklimatet.**

**– Jag ser det inte som något
självändamål för Riksbanken
att komma upp till nollränta,
sade vice han vid ett anförande.**

Han sade att det för honom inte var givet vid det senaste mötet att nästa höjning av reporäntan ska ske så snart som prognosen pekade på.

– Det är centralt att hela tiden vara väldigt tydlig med att det är inflationsmålet som styr penningpolitiken. Annars kan det uppstå en självförstärkande process som leder till att den genomsnittliga inflationen fastnar på en alltför låg nivå, sade han. Han tillade att en sådan utveckling skulle vara problematisk, inte minst eftersom den skulle innebära att styrräntan

kommer att behöva vara negativ oftare och under längre perioder. Per Jansson påpekade att det finns en stor uppslutning bakom inflationsmålet och att detta i sin tur borde innebära att kronans växelkurs försvagas när Riksbanken för en expansiv politik för att upprätthålla förtroendet för inflationsmålet. Han noterade att kronan utvecklats svagt några år och att det inte är någon tvekan om att ett skäl till detta är just den expansiva penningpolitiken. Men det är långt ifrån hela bilden.

– Det är uppenbart att en annan del av förklaringen är att valutor i små öppna ekonomier tenderar att försvagas när det är oroligt i världen, sade han.

Per Jansson noterade att ordningen med inflationsmål och flytande växelkurs naturligtvis inte är perfekt i alla lägen och för alla skeenden.

Han konstaterade att en viktig lärdom är att Riksbanken hela tiden har blicken på bollen och att inte låta andra aktörer tvivla på att så är fallet.

Ett bra exempel är oktobermötet, som visserligen hade ett väl avvägt

besked om långsamt höjde reporänta, även om det var tveksamt om behovet att höja vid årsskiftet. En del tolkade signalerna som att det var ett självändamål att höja till noll, och en del har även spekulerat i att Riksbanken nu ser nollnivån som så viktig att den skulle dra sig för att sänka räntan under kommande år om utsikterna försämrats.

– Jag menar att det i och med det kan finnas en risk för att flera gör tolkningen att vi i viss mån faktiskt har tappat blicken på bollen, eller i varje fall inte har

den lika stadigt i blickfånget som tidigare, sade han.

I grunden handlar det om att hela tiden vara väldigt tydlig med att det är inflationsmålet som styr penningpolitikens utformning. Vad gäller minusräntan sade han att svårigheterna inte handlar så mycket om rent ekonomiska aspekter, utan mer om vad som enligt samhälleliga konventioner är gångbart och möjligt att skapa förståelse för.

Exempelvis är det största problemet förmodligen inte att allmänheten skulle välja att tömma sina bankkonton och bara

hålla kontanter. Däremot skulle det troligen vara svårt att få förståelse för en politik som innebär att också privatpersoner möter negativ ränta på sina inlåningskonton. Det skulle i förlängningen kunna undergräva legitimiteten för Riksbankens oberoende, snarare att just noll procent skulle vara en magisk gräns för reporäntan.

Ökad risk för fattigdom bland singlar

SÖNDAG 8 DECEMBER 2019

Singlar har en ökad risk att hamna i fattigdom. Det visar en ny studie i sociologi från Stockholms Universitet. Det är SR:s Vetenskapsradion som rapporterar om den nya studien som visar att andelen fattiga bland ensamhushåll har ökat kraftigt sedan 1980-talet,

men då har framför allt ensamstående föräldrar setts som den primära riskgruppen.

Studien bygger på registerdata från 400 000 vuxna i åldrarna 25–64, bosatta i Sverige mellan åren 1988–2011.

Forskarna konstaterar att risken för fattigdom har ökat nästan lika mycket i singelhushåll som för ensamstående föräldrar.

Vetenskapsradion rapportar att den kraftiga ökningen tros vara att arbetslöshetsförsäkringen har blivit mer begränsad de senaste decennierna och att ensamhushållen därmed blivit

mer utsatta, vare sig de har barn eller inte.

DN

Så försökte ingenjörerna öka kreativiteten

SÖNDAG 8 DECEMBER 2019

I stället för traditionella workshops och brainstormmöten försökte några ingenjörer på ett svenskt techbolag öka kreativiteten på egna sätt.

– Det är viktigt att vara kreativ i det vardagliga arbetet, säger forskaren Anna Grzelec som följde ingenjörerna.

Workshops, brainstormmöten och programmeringsmaraton stimulerade inte deras kreativitet tillräckligt.

I stället fick ett dussintal ingenjörer på ett svenskt techbolag lov att försöka öka kreativiteten på nya sätt på en avdelning med 600 anställda.

– De ville göra det vardagliga arbetet mer kreativt, säger Anna Grzelec som under 2,5 år följde ingenjörernas initiativ i en studie

på Handelshögskolan vid Göteborgs universitet.

Hon kan inte säga vilket techbolag det handlar om men det har funnits länge, har tiotusentals anställda världen över och har skapat många nya innovationer och produkter.

– Men ingenjörerna upplevde att marknaden höll på att förändras. En person sa att den värsta konkurrenten numera kunde vara en tonårig kille i Indien.

Ingenjörerna satsade mer på så kallade skunkjobb, skunkworks, alltså egna hemliga idéer som man brann för.

– Skunkworks är inget nytt men alla pratade om att det var kärnan i verksamheten. Det sågs som något positivt att personal i hemlighet jobbade vidare på projekt som ledningen uttryckligen sagt nej till eftersom företagets mest framgångsrika produkter hade skapats i sådana projekt.

En annan sak var att ingenjörerna gjorde en uppskattad teaterföreställning i stället för en traditionell power point-presentation.

– För att förklara olika abstrakta saker iklädde de sig olika roller.

Någon fick vara en slutkund och de spelade olika mjuk- och hårdvaror som levererade det kunden ville ha. Det togs väldigt bra emot för det var roligt och lätt att förstå, säger Anna Grzelec. Och i stället för att skriva ner en företagsstrategi gjorde de ett manifest, ett verktyg som ofta används i konstnärliga sammanhang.

Manifestet bestod av uttryck som ”vi är nyfikna”, ”vi vågar vara galna”, ”vi tror att man kan vara allvarlig och ha roligt samtidigt”. – Det var en vision om hur man får lov att vara som anställd, på

ett kreativt sätt som inte ryms inom de vanliga ramarna för en strategi, säger Anna Grzelec. Andra idéer blev mindre lyckade, som att ersätta workshops med så kallade walkshops. I stället för att sitta i ett rum skulle man promenera och samtala, men det blev svårt att genomföra rent praktiskt i större grupper. De lade också ut leklera i fikarummen som skulle användas för att få fram kreativa processer i hjärnan men många kollegor förstod inte syftet och intresset var svalt.

– De ville använda leksaker för att träna upp kollegors förmåga att släppa loss lite mer och prova något nytt och annorlunda i jobbet. Syftet var att öka kreativiteten i det vardagliga arbetet men lekleran i fikarummen blev inte en integrerad del på arbetsplatsen utan något man gjorde på fikatiden.

Anna Grzelec disputerade den 4 oktober. Hon menar att kreativitet kan handla om enkla saker som i förlängningen kan leda till något nytt.

– Även om deras projekt inte blev så lyckat och alla idéer inte föll väl ut så berättade några av ingenjörerna i efterhand att själva idén att kunna uttrycka sig kreativt på ett mer fritt sätt fanns kvar på företaget. Sen kan man göra det på olika sätt. Det är spännande. Man ska inte alltid förringa misslyckade projekt för de kan skapa embryon till något annat.

Fredrik Samuelson

fredrik.samuelson@dn.se

**Björn
Wiman:
Det är inte för
Peter
Handke**

**som ska
skämmas
för
Nobelpri-
set**

SÖNDAG 8 DECEMBER 2019

Gör er inte dummare än vad ni är. Det är förmodligen det bästa som hittills har sagts om Svenska Akademiens beslut att tilldela Peter Handke 2019 års Nobelpris i litteratur.

Repliken fälldes dessutom tidigt i debatten – redan i SVT:s direktsändning efter tillkännagivandet mindes litteraturkritikern Ulrika Milles sin mammas barska tillrättavisning av den som kom med dåliga bortförklaringar: ”Gör er inte dummare än vad ni är.” I allt väsentligt är det fortfarande det enda som behöver sägas.

Ändå kan det vara värt att rekapitulera sakförhållandena. Här har vi alltså en institution som efter en djup kris så sakteliga har börjat återfå sitt förlorade förtroende och som – på nåder – har fått tillbaka rätten att utse världens mest prestigefyllda litteraturpris. Vad gör då denna institution? Jo, den beslutar att ge priset till en kontroversiell författare som av högst trovärdiga personer anklagas för att i sina böcker ha förnekat folkmord och som har hållit tal vid en misstänkt krigsförbrytares begravning. Men vad värre är. Institutionens

ledamöter låtsas dessutom bli förvånade och uppbragta när de får kritik för detta beslut.

2019 års Nobelpris till Peter Handke är ett haveri från början till slut, något som ytterligare underströks av Peter Englunds bojkott och veckans två avhopp från den externa Nobelkommittén. Även den som anser att Handke är Guds litterära gåva till mänskligheten borde ha kunnat förutse att valet skulle leda till den typ av protester som är vad Svenska Akademien och Nobelpriset minst av allt behöver just nu. Det krävs heller inget

större snille för att förstå att upphöjelsen av den omdebatterade Handke skulle uppfattas som en legitimering av de krafter som vill relativisera de serbiska krigsförbrytelseerna under kriget på Balkan, bland annat folkmordet i Srebrenica 1995, där 8 000 pojkar och män mördades. I veckan fick jag ett mejl av Christina Doctare, som arbetat både som läkare för WHO under kriget och som expert i krigstribunalen i Haag. Doctare skriver, med vrede och förtvivlan, om hur hon mötte kvinnorna och barnen från Srebrenica när de

kom i busslaster till Tuzla: ”Jag trodde väl aldrig att jag 27 år senare skulle komma att behöva stå upp igen och vittna om vad som faktiskt hände.”

Hur ska man då tolka det som skett? Jag tror att valet av Peter Handke visar hur lite som har förändrats i Svenska Akademien efter krisen, trots nya ledamöter och utfästelser om förändring. Prisbeslutet är resultatet av en konst- och livssyn som fortfarande är djupt förankrad bland många av dess ledamöter – närmare bestämt de som i samband med skandalen kring kulturprofilen

Jean-Claude Arnault ansåg att Akademien bör stå över både rättsväsendet och det civiliserade samhällets normer.

En av dem är ledamoten Horace Engdahl. De senaste åren har den svenska allmänheten under stigande förvåning kunnat bevittna hans kräftgång i offentligheten, från respekterad intellektuell till fritt fabulerande fanatiker.

I Matilda Gustavssons nya bok ”Klubben” ges häpnadsväckande exempel på Horace Engdahls självbild och verklighetsuppfattning. För en

alltmer perplex Gustavsson förklarar Engdahl att den granskning av kulturprofilen Jean-Claude Arnault som hon själv genomförde i Dagens Nyheter hösten 2017 var ”en förtalskampanj och konspiration” av ett antal kvinnor i syfte att ”störta” hans vän och akademikollega Katarina Frostenson ”från poettronen”. ”De som ligger bakom kommer att bli straffade”, förkunnar Engdahl. Men galenskaperna upphör inte där. Horace Engdahl driver tesen att ”Dagens Nyheter och kulturchefen” publicerade

kvinnornas material utifrån egna intressen, eftersom DN ”konkurrerar med Svenska Akademien när det gäller inflytande och prestige”. I Katarina Frostensons bok ”K” preciseras ursprunget till denna bisarra konspirationsteori: DN har som mål att ”nå in i den höga församlingen för att söndra den; kanske få insyn och makt över den till slut”. Det är svårt att veta hur man ska bemöta denna typ av fantasier. Det lättaste vore förstås att avskriva dem som rent vanvett – ungefär som när Donald Trump

påstår att man får cancer av vindkraft. Men troligare är att de är ett uttryck för ett annat fenomen i tiden. De är exempel på ett begrepp som Svenska Akademien och dess anhängare nu använder för att försvara både Katarina Frostensons totala förnekande av sin makes skuld i boken "K" och för att motivera Peter Handkes faktaföraktande dimridåer kring folkmordet i Bosnien: "litterär sanning." "Genom att tilldela Handke Nobelpriset 2019 slår Akademien alltså fast att litteraturen bär på en sanning som står över

journalistikens", skrev professorn i engelska Magnus Ullén nyligen i Aftonbladet. Det är exakt vad det handlar om: att utnyttja litteraturens upphöjda ställning för att sprida medvetna lögner om verifierbara historiska skeenden. Folkmord? Våldtäkter? Domstolsbeslut? Sådant finns ingen plats för i den "litterära sanningens" värld. Tur då att det också finns en autentisk litterär sanning, en som faktiskt är förankrad i den verklighet som resten av världen lever i. I den världen kan vi i dag alla läsa Matilda Gustavssons bok

om hur Svenska Akademiens tysta stöd var förutsättningen för de årtal av trakasserier, hot och övergrepp som till slut ledde fram till att kulturprofilen Jean-Claude Arnault dömdes för två fall av våldtäkt. I den kan alla läsa om hur föraktet för människovärdet och den djupa nihilismen sitter i väggarna på en institution som alltjämt anser sig ha rätten att sväva fritt över både levande och döda.

Det är inte Peter Handke som ska skämmas när Nobelpriset i litteratur delas ut på tisdag. Det är Svenska Akademien.

Björn Wiman

bjorn.wiman@dn.se

Så överlevde min dröm 48 refuseringar

SÖNDAG 8 DECEMBER 2019

Nästan femtio refuseringsbrev och ett antal manus som aldrig kom längre än till förläggarens papperskorg. Vägen till att bli publicerad har inte varit rak för författaren Augustin Erba. Här berättar han om misstagen han gjorde – men också om tolv

viktiga lärdomar som till slut ledde till att han blev utgiven.

Jag vet inte när jag bestämde mig för att bli författare, men jag minns tydligt första gången jag skrev i min dagbok. Jag var tio år och hade fått den vita, inbundna anteckningsboken av min bullriga och varma mormor. Min pappa, kärnfysikern, var våldsam och min ständigt pianospelande mamma levde vid självmordets gräns, så min mormor var den enda personen i min barndom som kändes kärleksfull. Ingen av de vuxna i min familj hade svenska som modersmål.

Jag skrev i min dagbok med en penna som jag hade tagit från min pappas arbetsrum, jag skrev mina tankar på det vita pappret och kände mig sällsamt fri. Här, på den vita sidan behövde jag inte vara rädd. Här, på den vita sidan kunde jag vara mig själv. Jag hade äntligen fått en plats i universum. Jag älskade att skriva.

Jag minns hur ledsen jag blev när jag spillde en mugg vatten på min dagbok; jag hade suttit och skrivit vid mitt skrivbord, det som pappa hade köpt på Myrorna, och som vi hade målat om för att inte skavankerna skulle synas. Pappret

blev blött, korvade sig, och sedan när det hade torkat gick det inte längre lika bra att skriva på. Jag bad inte om en ny dagbok, det hade varit att riskera en örfil av min pappa för att jag inte hade varit rädd om min bok. Min mamma skulle nog svara att vi inte hade råd. I värsta fall hade hon, som då hade fått reda på dagbokens existens, letat rätt på den och läst mina innersta tankar. Min mamma gjorde sånt. Min första roman skrev jag på en grön Halda i mitt studentrum medan jag studerade på Teknisk fysik på KTH. Jag var drygt 20 år

gammal. Det tog två veckor; varje eftermiddag efter föreläsningarna satt jag i den nedsuttna fåtöljen med skrivmaskinen på det låga soffbordet och knackade ner en historia om kärlek och vuxenblivande. På något sätt var det självklart för mig att jag skulle ta steget från dagboksskrivande till författarskap. Jag visste att mitt liv inte skulle kännas levt om mina berättelser skulle försvinna med mig. Och så älskade jag ju att skriva.

När jag hade skrivit klart läste jag igenom kärleksromanen, prisade min egen begåvning; jag var

särskilt nöjd med att det framgick hur beläst jag var och jag bestämde mig för att skriva ut den på dator: raka högermarginaler, dubbelt radavstånd, ett lasertryckt typsnitt i Times Roman skulle sopa banan med andra manus. Det här var på tiden när folk skickade in handskrivna manus. Antalet människor med tillgång till laserskrivare var begränsat på tidigt nittiotal. Men inte på KTH. Jag nämnde mitt romanskrivande i min dagbok, mest som ett konstaterande. När jag var upptagen av att producera en bok

om året skulle jag nog inte ha tid att skriva dagbok.

Jag döpte min första roman till ”Från ingenstans till ingenting”, en titel som jag tyckte precis hade fångat existensens meningslöshet. Den som skickar romaner till förlag ska helst ha ett följebrev, ett brev där man talar om vem man är, varför man har skrivit sin roman. De flesta förläggare jag har talat med, och genom åren har det blivit många av landets allra skickligaste, säger att följebrevet kan vara viktigare än själva romanen, för det säger allt om författarens personlighet.

Förläggare letar inte bara efter en bra författare, de letar efter någon som det går att jobba ihop med.

Jag var lyckligt ovetande om detta, så jag skrev med röd tuschpenna på försättsbladet: ”Här är den.” Och för att inte verka alltför kaxig skrev jag också att de kunde skicka tillbaka boken om de inte gillade den.

Jag har sparat följebrevet, som en påminnelse om hur naiv jag var. Svaret från förlaget hoppades jag skulle komma ganska omgående och påminna om det som Pär Lagerkvist fick för ”Bödeln” – det

inleddes med "Jag har läst din bok i natt och med största intresse..."

Det tog tre månader innan jag fick ett mycket kort brev. "Vi har nu granskat ditt manuskript men får tyvärr konstatera att vi inte kan anta det för utgivning."

Jag har sparat mina refuseringar i en låda. Jag öppnar lådan nu när jag ska blotta detta som vi författare helst inte talar om. Och jag börjar svettas direkt. Lyfter blad efter blad med artiga avvisanden, svart på vitt att jag har gjort mig löjlig, att jag förhävt mig som trott att någon skulle vilja läsa det jag skrivit.

Jag ber faktaredaktören Hugo Ewald på redaktionen att göra ett ordmoln av refuseringarna. Det tydligaste ordet, som jag ser det, är "tyvärr". "Tyvärr" kan vara svenskans fulaste ord.

Och så tänker jag på den där optimistiska tjugoåringen.

Lärdom 1: En roman är inte bara några hundra sidor nedskriven text.

Jag trivdes inte på Teknisk Fysik, även om där fanns laserskrivare. Och så en eftermiddag av den sorten man har många av när man är ung och barnlös, satt jag och rökte Marlboro Lights på kaféet

Vita Hästen på Mäster
Samuelsgatan med min bästa vän.
Han sa att jag kanske skulle söka
till journalisthögskolan om jag nu
ville skriva romaner. Det gjorde
jag.

*Lärdom 2: Man får inte lära sig
att skriva romaner på
journalisthögskolan. Man får
lära sig att bli journalist, vilket är
något annat.*

Min första refusering, den för
kärlekshistorien, bet inte på mig,
för jag visste att jag ville skriva.
Jag gnällde lite i min dagbok över
det. Men skrev en ny roman, en
rolig sådan. Jag hade läst mycket

Edith Nesbit, Sue Townsend och
Jerome K Jerome; jag trodde nog
att jag skulle kunna få till något
underhållande.

Det tog lite längre tid än förra
gången, men jag satt och fnissade
åt mina egna skämt.

Den här gången var svarsbrevet
med det artiga avböjandet inte
fullt lika kort: "Ändå ett hyfsat
försök i en svår genre", stod det.

*Lärdom 3: Jag borde inte sitta
och skriva med pekfingervalsen
om jag skulle bli författare, så jag
tog en skrivmaskinskurs och
lärde mig skriva nästan lika fort
som jag tänker.*

Det måste vara fel på förlagen, tänkte jag. Frågar man äldre författare om förläggare, så kan de svara som John Gardner i "On becoming a novelist": ...förläggare är begränsade människor, men om det är möjligt bör man behandla dem artig.

Det lät klokt.

Jag lät några nära och kära läsa, men jag ville mest höra hur bra min text var och om de vågade sig på invändningar försvarade jag mig ilsket. Några av teknologerna tyckte i alla fall att jag var rolig.

Lärdom 4: Det säger ingenting om ditt skrivande att vänner gillar dina texter.

Den tredje romanen jag skrev var en relationsroman om vänskap, och den tog flera månader att skriva och skriva om. Nu var jag utbildad journalist och även om jag inte hade lärt mig att skriva så hade jag lärt mig att ta reda på hur saker förhåller sig – som till exempel förläggarverksamhet – i stället för att gissa. (*Lärdom 5*). Jag hade börjat läsa böcker om skrivande, insett att första utkastet sällan duger. Och jag önskar att jag redan här kunde

skriva att jag tagit till mig det som alltså blev *lärdom 6: Skriv om*. Men jag skrev inte om på riktigt. Jag kortade någon mening här och där, jag ändrade lite i kommateringen.

Jag skickade den till Albert Bonniers Förlag. Mindre förlag var jag inte intresserad av.

Jag skrev i min dagbok att jag äntligen hade skrivit en riktig roman. Och så väntade jag på svar.

Min lägenhet hade stora fönster, men mörkret var ändå dominerande, för Damoklessvärdet hängde över

mig. Varje eftermiddag kom jag hem med en klump i halsen. Jag ryckte till om jag var hemma när posten kom i brevlådan, och bläddrade igenom kuverten med stressade fingrar.

Den här tredje romanen fick också ett nej. Året var 1994.

Det var första gången som jag grät över en refusering. De andra två romanerna hade jag skrivit på ren kärlek. De hade inte kostat någon större tid eller ansträngning – vilket förstås hade märkts på kvalitén. Men den här romanen var något annat. Den här romanen hade jag skrivit trots att jag inte

hade tid att skriva, för jag kämpade med att ta mig in i journalistbranschen. Den här romanen hade fått mig att säga till människor i min närhet att jag inte hade tid med dem, för att jag höll på med mitt skrivande.

Jag visste inte hur ovanligt det är att författare skriver ett manus, skickar in och blir antagna.

Lärdom 7: Ett stort förlag får mellan 1 500 och 2 000 så kallade spontanmanus per år. Av dem - antas kanske ett eller två.

Processen, det vet jag nu, ser oftare ut på motsatt sätt: en förläggare hittar något som någon

har skrivit i en tidning eller sagt på tv eller – numera – på Youtube. Och så ringer förläggaren upp och frågar: ska du inte skriva en bok åt oss?

Nya tag: jag läste mycket magisk realism och tänkte att det var en oprövad yta för svenska författare. Ny roman. Ny refusering.

Till slut kände jag att det var självplågeri. Det var uppenbart att jag inte var tillräcklig, att förlagen inte ville ge ut mina böcker. Det gick däremot bra med min journalistkarriär, det som jag hade tänkt syssla med som en

tillfällig försörjning innan jag slog igenom som författare.

Alla som någonsin drömt om att åstadkomma något utöver det vanliga har någon gång kommit till en punkt när det är fullständigt rimligt att ge upp. Jag älskade att skriva och berätta historier, men varje refusering dödade något i den kärleken. Det skulle snart inte finnas något kvar.

Jag beslöt att pröva ett annat liv under ett år, ett då jag inte försökte bli författare. Linda Boström Knausgård skriver i "Oktoberbarn": "Att ge ut böcker är inget för oroliga själar. I alla fall

inte för oroliga själar i nöd." (*Lärdom 8*)

Jag kunde ta upp tecknandet, oljemålandet och drakflygandet. Kanske fortsätta att göra film, jag hade ju gjort kortfilmer.

Det gick ett år. Det blev dags att utvärdera. Hur hade min skrivfria tillvaro förflutit egentligen? Jag satt i min lilla lägenhet, med teckningar och oljemålningar på väggen och med en prisvinnande pappersdrake upphängd i taket. Och så flyttade sig blicken till min överbelamrade bokhylla. Där fick jag syn på raden med dagböcker

som jag hade fyllt detta år, det som jag hade kallat skrivfritt. Det var då jag insåg *lärdom 9: Jag har inte valt skrivandet, skrivandet har valt mig.* Om jag tydligen skulle skriva resten av mitt liv, då var det kanske inte så bråttom med att bli antagen, försökte jag tänka. Norman Maclean, författaren till mästerverket "Där floden flyter fram", var 73 år när han debuterade, med just den berättelsen. Varför inte skriva en novellsamling? frågade jag mig. Förlagets svar: "Vi tror oss inte

kunna ge ut boken med framgång." Jag hade fortfarande inte hittat min egen stil. Min egen röst. Någon bad mig spökskriva en självbiografi och det gjorde jag. Den fick ett stort genomslag. Ingen visste att det var jag. Och det var inte min röst. Får jag återvända till min låda med refuseringar ett ögonblick? När jag läser slungas jag tillbaka till det förflutna. Det spelar ingen roll att jag numera har tre utgivna romaner i ryggen, det minns jag knappt. Jag kan egentligen inte skriva, tänker jag, går till jobbet

här på tidningen och förväntar mig att få vända i dörren.

Skammen överväldigar mig. Jag får ångest över alltihop och jag ångrar gruvligt att jag sa till min redaktör Åsa Beckman att, visst, jag kan skriva om mina refuseringar. Det var mitt journalistjag som svarade, mitt skönlitterära jag är betydligt skörare. Jag när en rädsla (eller är det en förhoppning?) att Åsa ska refusera den här texten.

J K Rowlings trollkarlsfantasi refuserades av tolv förlag. Sylvia Plaths mästerverk "Glaskupan" refuserades två gånger av samma

förlag – ena gången skickade hon in den under pseudonym, andra gången i sitt riktiga namn. F Scott Fitzgerald fick rådet att ta bort rollfiguren Gatsby ur "Den store Gatsby". Och så har vi förstås Joseph Heller som döpte sin klassiker "Moment 22" efter att ha fått – ja, just det – 22 refuseringar. Jag är åtminstone inte i närheten av kultklassikern "Zen och konsten att sköta en motorcykel" som fick 121 refuseringar.

90-talets brittiska deckardrottning Elizabeth George

skrev så här i "Write Away",
hennes bok om skrivande:

Du kommer att bli utgiven om du
har de här tre egenskaperna:
talang, passion och självdisciplin.
Du kommer troligen att bli
utgiven om du har två av tre och
en av dem är självdisciplin. Det är
också möjligt att bli utgiven om
du bara har en av de tre
egenskaperna, om det är
självdisciplin. Men om du bara
har talang och passion, då kan det
bli så att du aldrig kommer att bli
utgiven.

Eftersom stjärnförläggaren Ann-
Marie Skarp gav mig den

vänligaste och mest omsorgsfulla
refusering som jag någonsin fått
kontaktar jag henne när jag ska
skriva den här texten. Vi ses på
Piratförlagets kontor på
Östermalm och sätter oss i var sin
stol i hennes rum. Någon hämtar
en kopp te till mig.

Då är det nitton år sedan jag
tänkte att jag skulle försöka skriva
något som folk ville läsa. Då var
deckare vägen framåt så jag skrev
en som jag skickade till det då
nystartade Piratförlaget, just till
Ann-Marie Skarp, som
tillsammans med Jan Guillou,
Liza Marklund och Sigge

Sigfridsson var de som bäst visste vilka böcker som hade en chans att nå ut. Om jag skrev en deckare som tjänade pengar till förlaget, kanske jag skulle få skriva det jag egentligen ville sedan.

I juni 2000 träffades vi på ett utomhuskafé i Gamla stan för att prata om mitt deckarmanus. Det hade två spår, ett som var en barndomsskildring och ett om själva mordandet. Försiktigt föreslog hon att jag skulle stryka deckardelen, men jag förstod inte hur det skulle gå till. Hade jag begripit kanske det inte hade blivit en refusering.

Jag trodde att begreppet ”Kill your darlings” betydde att man skulle stryka en mening. Inte att det kunde betyda en eller flera romankaraktärer eller – som i det här fallet – halva romanen.

(Lärdom 10).

När vi återser varandra nästan tjugo år senare beskriver hon refuseringarna ur förläggarens synvinkel.

– Jag vet ju alltid varför jag inte vill ge ut en roman, och försöker skriva ner det, säger hon. Ibland blir det långt.

Den vanligaste kategorin är nästan inte en refusering, det är mer ett nej med vändande post. – Vad letar du efter i ett manus? frågar jag.

Hon dröjer med svaret, blicken går upp i taket. Eftertänksamt. – Folk skriver så mycket bättre nuförtiden, säger hon. De har gått i skrivarskolor och allt möjligt, men bara för att de är bra på att skriva betyder det inte att de har något att säga. Jag letar ofta efter något som inte har skrivits förut, ett sätt att använda orden som jag inte sett förut.

Jag funderar på om jag ska nämna att hon refuserade mig för nitton år sedan, men jag vill inte att hon ska tro att jag är här för att säga att hon hade fel, utan snarare för att hon hade rätt, så jag måste i så fall säga det på ett bra sätt.

Efter hennes refusering av min misslyckade deckare fortsatte jag att skriva.

En text som jag skrev i antologin "Uppdrag: Pappa" som kom ut 2004, fick kärlek både från redaktörer och recensenter. Det var en annan stil än det jag dittills prövat, mer hudlös. Inte så självgod. Men det var ju inte så

man skriver romaner, tänkte jag och förstod heller inte varifrån den där stilen kom. Så jag fortsatte som jag hade gjort hittills.

Hos Ann-Marie Skarp har jag tagit mod till mig och påminner henne om refuseringen och hon utbrister genast att hon minns det mycket väl. Jag säger att hon hade rätt i sina förslag, men att jag inte begrep.

– Någon har sagt att en god författare tar sitt skrivande på allvar, säger hon vänligt. Men inte sig själv på lika stort allvar.

Sex år efter Ann-Marie Skarps refusering skriver jag i min dagbok att jag inte kommer att överleva ännu en misslyckad roman. Ett nytt manus är utskrivet i femton exemplar och ligger i prydliga, rektangulära högar på trägolvet, intill femton tjocka kuvert. Romanen är en samtidsberättelse med satirisk udd. Femton foljebrev lägger jag ut, ett på varje manus. Jag lägger de femton manusen, till femton förlag, i brevlådan.

Jag tycker att jag har gjort allt som står i mänsklig makt.

Jag skickar till alla förlag, inte bara de största och finaste.

(Lärdom 11)

Det tar tjugofyra timmar innan ett *tyvärr* trillar in i mejlkorgen. Det är från ett nystartat förlag som lovat korta väntetider. De håller sannerligen vad de lovar.

Refuseringarna fortsätter att komma – en del på mejl, de flesta på papper. Jag gråter inte för varje refusering, det orkar jag inte till slut.

Det lilla brevet ligger på hallmattan.

Jag plockar upp det och tänker:

”Vad kan vara värre än en refusering?”

Brevet är från ett av Sveriges största förlag, Forum. De vill inte ge ut min roman. Och så står det att de också äger ett annat förlag som jag har skickat min bok till. Refuseringen gäller även för detta andra förlag.

Ja, det enda som kan vara värre än *en* refusering är *två* – i samma brev.

När jag lagt brevet med de dubbla refuseringarna i min låda så jag gör det som jag måste göra: jag

sätter mig och skriver en ny roman.

Det skulle dröja ytterligare refuseringar, sammanlagt 48 stycken, innan jag hade förstått allt jag hade lärt mig. Jag förstod att den där stilen, den hänsynslöst självutlämnande berättelsen, den som mött sådan uppskattning i antologin, att det var den stil som jag utvecklat när jag skrev dagbok, när jag skrev för mig själv, när jag inte skrev för någon annan. Och när jag slutligen skrev en roman i den stilen blev det den första berättelsen som tog sig hela vägen in till det som jag i så många år

hade betraktat som det finaste förlaget. 2009 publicerades slutligen en roman av Augustin Erba.

Jag minns hur jag satt med mitt exemplar i handen, kände på de hårda pärmarna och tänkte på de tjugo år av hårt arbete och de många refuseringar som det hade kostat mig. För det är min viktigaste lärdom, *lärdom 12: Fortsätt göra det du älskar.*

Augustin Erba

augustin.erba@dn.se

När jag skriver måste jag känna allt inom mig

SÖNDAG 8 DECEMBER 2019

”Hur skriva, hur konstruera sin berättelse så att den ska kunna omfatta hela den väldiga konstellation som är världen?” Det frågar Olga Tokarczuk i sin Nobelföreläsning som DN publicerar i förkortat skick.

”Litteraturen är byggd för att uppvisa känslighet.”

Hela livet har jag fascinerats av de nät av länkar och influenser i växelverkan som vi oftast är helt omedvetna om och upptäcker mest av en slump, som ett förunderligt tillfälligheternas spel, alla dessa broar, reglage, kopplingar och växlar som jag

spårade i "Löparna". Detta att sätta samman fakta, söka efter ordningar, fascinerar mig. I grund och botten – det är jag övertygad om – är författarens medvetande syntetiskt. Det samlar envist på sig varenda liten smula och försöker sedan med hjälp av dessa att sätta ihop världen på nytt. Hur skriva, hur konstruera sin berättelse så att den ska kunna omfatta hela den väldiga konstellation som är världen? Jag inser förstås att det inte finns någon möjlig återvändo till den berättelse om världen som vi känner från myten, sagan och

legenden, och som genom att gå från mun till mun höll världen levande. I dag skulle samma berättelse behöva vara långt mångtydigare och mer komplicerad. Vi vet ju faktiskt så oerhört mycket mer, vi känner till de helt osannolika sambanden mellan sinsemellan skenbart avlägsna fenomen. Låt oss dröja vid ett visst ögonblick i världshistorien. Det är den dagen, 3 september 1492, då den lilla karavellen Santa Maria sätter segel i Palos de la Faveras hamn. Befälhavare ombord är Cristopher Columbus.

Solen skiner, på kajen myllrar det alltjämt av sjömän, hamnsjåarna lastar ombord de sista lårarna med proviant. En svag västlig vind räddar de avskedstagande familjerna från att dråsa omkull i värmen. Måsarna tar några högtidliga steg längs relingen och håller noggrann uppsikt över människornas sysslor.

Ögonblicket som vi nu ser i historiens ljus ledde till att 56 miljoner av nära 60 miljoner amerikanska urinvånare dog. De utgjorde då ungefär tio procent av jordens befolkning. Européerna förde aningslöst med sig ett antal

dödliga gåvor – sjukdomar och bakterier som ursprungsbefolkningen saknade motståndskraft mot. Dessutom tog de urinvånarna som slavar eller dödade dem skoningslöst. Blodbadet pågick i flera år och förändrade landet i grunden. Där det tidigare växt bönor, majs, potatis och tomater på de enligt ett raffinerat system bevattnade fälten, tog en vild växtlighet snart över. Närmare sextio miljoner hektar odlad mark förvandlades på några få år till en djungel. Den regenererade växtligheten slukade enorma mängder

koldioxid, vilket förde med sig att växthuseffekten försvagades. Det ledde i sin tur till att temperaturen sjönk på jorden. Detta är en av flera vetenskapliga hypoteser till varför Europa i slutet av 1500-talet drabbades av en smärre istid som ledde till en långvarig nedkylning av klimatet. Istiden pågick tillräckligt länge för att förändra Europas ekonomi i grunden. Under de följande decennierna ledde långa och kalla vintrar, följda av svala somrar med intensiva skyfall till en minskad avkastning inom det traditionella jordbruket. I

Västeuropa visade sig de små familj jordbruken med produktion av livsmedel för eget bruk alldeles otillräckliga. En våg av hungersnöd blev följden och ledde till att man måste tänka om när det gällde vad som skulle odlas. England och Holland som drabbades av den kraftigaste nedkylningen och saknade möjligheter att lösa problemen via eget jordbruk, började utveckla handeln och industrin. De många stormarna tvingade holländarna att invalla och torrlägga delar av havsbotten i skapandet av så kallade polder. Torsken flyttade

söderut, vilket var förödande för Skandinavien men till fördel för England och Holland som nu kunde stärka sin makt inom handel och sjöfart. Den påtagliga temperatursänkningen blev särskilt smärtsam i de skandinaviska länderna.

Kontakterna med Island och det grönskande Grönland bröts, de stränga vintrarna hade en förödande inverkan på skörden och ledde till år av matbrist och hungersnöd. Sverige kastade lystna blickar söderut och gick ut i krig mot Polen (vilket inte minst underlättades av att Östersjön

frös, så att de svenska trupperna lätt kunde ta sig över) och engagerade sig i trettioåriga kriget.

Vetenskapsmännens ansträngningar när det gäller att bättre förstå verkligheten visar att den utgörs av ett konsistent, finmaskigt nät av influenser. Det handlar inte längre bara om den berömda "fjärilseffekten", som bygger på tanken att minimala förändringar av villkoren i inledningen av en process kan få oförutsägbara följder av kolossala mått längre fram i tiden, utan om en oändlig mängd fjärilar och

deras vingar, i oavslått rörelse.
En mäktig våg av liv som rör sig
genom tiden.
Upptäckten av ”fjärilseffekten”
sätter som jag ser det punkt för en
epok av mänsklig tilltro till den
egna oförvitligheten, förmågan till
kontroll och till bilden av
människan som skapelsens krona.
Den tar inte ifrån henne styrkan i
att kunna bygga, erövra och
uppfinna, men gör henne
medveten om att verkligheten är
mer komplicerad än någon
människa tidigare kunnat
föreställa sig. Och att hon bara

utgör en liten bråkdel av dess
processer.

Vi har alltför bevis på
förekomsten av spektakulära och
ibland häpnadsväckande samband
i global skala.

Vi är alla – vi, växter, djur,
föremål – insvepta i en och
samma rymd, styrd av fysikens
lagar. Denna gemensamma rymd
har sin givna gestalt, vari de
fysiska lagarna utmejslar en
oräknelig mängd former som
oupphörligen refererar till
varandra. Vårt blodomlopp
påminner om floders
avrinningsområden, lövens

uppbyggnad liknar mänskliga kommunikationssystem, galaxernas rörelser – vattenvirveln i våra tvättfat. Samhällsutvecklingen – en bakteriekoloni. Mikro- och makroskalor avslöjar ett ändlöst system av likheter. Vårt tal, tänkande och skapande är ingenting abstrakt, ryckt ur sitt globala sammanhang utan en vidareutveckling på en annan nivå av dess oupphörliga förändringsprocesser. Jag funderar hela tiden på om det i dag är möjligt att finna en grund för ett nytt slags berättelse som är

universell, hel, icke uteslutande, rotad i naturen, fylld av kontexter och samtidigt begriplig. Skulle det vara möjligt med en berättelse som sökte sig bortom den icke-kommunikativa låsningen vid ett eget ”jag”, avtäckte ett större område av verkligheten och lyfte fram ömsesidiga samband? Som skulle kunna distansera sig från det upptrampade, självklara och banala centrum som består av ”allmänt spridda uppfattningar” och förmå betrakta det givna på ett ex-centriskt vis, från en punkt utanför centrum?

Det gläder mig att litteraturen på ett fantastiskt sätt bevarat rätten till allehanda egendomligheter, till fantasmagorier, provokationer, groteskerier och galenskap. Jag drömmer om höga blickpunkter och breda perspektiv, där kontexten vida överskrider det förväntade. Jag drömmer om ett språk som förmår uttrycka de dunklaste intuitioner, jag drömmer om en metafor som överbryggat kulturella skillnader och, sist men inte minst, om ett slags berättelse som rymmer mycket, överskrider gränser och samtidigt älskas av läsarna.

Jag drömmer också om ett nytt slags berättare – i ”fjärde person”, som förstås inte ska ses enbart som något slags grammatisk konstruktion utan mer som någon med förmågan att härbärgera varje enskild figurs perspektiv men även se bortom var och ens horisont, ha en längre och vidare utblick och vara i stånd att sätta sig över tiden. O ja, en sådan berättare är fullt möjlig. Har ni någon gång funderat över vem den underbara berättaren är, som i Bibeln med mäktig stämma förkunnar: ”I begynnelsen var ordet”? Som beskriver hur världen

skapades, dess första dag, då ordning skildes från kaos? Som följer varje avsnitt i serien om hur kosmos blev till? Som känner Guds tankar, vet om Hans tvivel och utan att darra på handen nedtecknar på papper den oerhörda meningen: "Och Gud såg att det var gott". Vem är det som säger sig veta vad Gud ansåg? Om vi nu lämnar det teologiska tvivlet därhän kan vi se denna känsliga och hemlighetsfulla berättare som en underbar och säregen figur. Den är en punkt, ett perspektiv, utifrån vilka allt kan ses. Att se allt innebär ytterst ett

erkännande av de ömsesidiga sambanden mellan allt som existerar och formar en helhet, även om vi ännu inte kommit underfund med vilka dessa samband är. Att se allt innebär även ett helt annat slags ansvar för världen eftersom det blir självklart att varje gestikulerat "här" är förbundet med gesten "där", att ett beslut fattat i en del av världen leder till följder i någon annan del av den, att uppdelningen i "mitt" och "ditt" börjar bli betänkelig. Det gäller således att ärligt berätta så att det i läsarens medvetande

genererar en känsla av helhet, en förmåga att sätta samman fragmenten i ett mönster, att i det lilla känna igen hela konstellationer av händelser. Ge ifrån sig berättelser som klargör att allt och alla är inbäddade i en och samma föreställning, som vi för varje nytt planetvarv omsorgsfullt inpräntar i medvetandet.

Litteraturen har den styrkan. Vi skulle då tvingas förkasta okomplicerade kategoriseringar som finlitteratur och låg litteratur, populärlitteratur och nischad

litteratur, med en blinkning ta oss förbi uppdelningen i genrer.

Vi skulle ge upp beteckningen ”nationallitteratur”, i full medvetenhet om att litteraturens kosmos är ett med idén unus mundus, bestående av en gemensam psykisk verklighet, i vilken våra mänskliga erfarenheter förenas, och där Författaren och Läsaren spelar jämbördiga roller, den förra genom att skapa, den andra genom sitt oavlåtliga tolkningsarbete.

Kanske borde vi sätta större tilltro till fragmentet, eftersom

fragmenten skapar konstellationer som förmår ge en mer uttömmande, komplex beskrivning, flerdimensionellt. Våra berättelser skulle kunna åberopa sig på varandra i det oändliga och deras hjältar börja umgås sinsemellan.

Jag tror att vi snart kommer att få se en omdefiniering av det vi i dag kallar för realism, i sökandet efter en som tillåter oss att överskrida våra egna jags gränser och tränga in genom den glasruta till skärm genom vilken vi ser världen. Behovet av verklighet är ju något som i dag utnyttjas av såväl

medier som sociala medier och online-relationer på nätet. Kanske är det oundvikligt att vi hamnar i något slags neosurrealism, med nya perspektiv som inte räds att mäta sig med paradoxen och gå mot strömmen när det gäller den enkla ordning som orsak och verkan erbjuder. Ja, det är sant, vår verklighet har redan gått och blivit surrealistisk. Lika övertygad är jag om att många berättelser behöver skrivas om i nya intellektuella kontexter, inspirerade av nya vetenskapliga teorier. Lika viktigt tycks mig emellertid att ständigt knyta an

till myten och människans hela föreställningsvärld.

Ett sådant återvändande till mytologins täta struktur skulle kunna föra med sig en viss känsla av stabilitet i den obeskrivlighet vi nu lever i. Jag tror att myterna utgör byggstenarna i vårt psyke, omöjliga att bortse ifrån (på sin höjd kan man vara omedveten om deras inflytande).

Det lär nog inte dröja förrän något geni konstruerar en helt annorlunda, i alla avseenden komplett form av berättelse, än så länge omöjlig att föreställa sig. Ett sådant sätt att berätta kommer

med säkerhet att förändra även oss, få oss att kasta de gamla krampaktiga perspektiven överbord och anamma nya, som förvisso alltid funnits, vi har bara inte sett dem.

I romanen "Doktor Faustus" skriver Thomas Mann om en kompositör som tänkt ut ett nytt slags total musik i stånd att förändra det mänskliga tänkandet. Men Mann skriver ingenting om hur denna musik är komponerad, han skapar bara en föreställning om hur den kan tänkas låta. Kanske är det just det som är konstnärens roll – att ge

en försmak av vad som skulle kunna existera, på så sätt att det blir möjligt att föreställa sig. Och att något är möjligt att föreställa sig innebär att det redan har nått första stadiet av existens.

Jag skriver skönlitterärt men det är aldrig något jag snyter ur näsan. När jag skriver måste jag känna allt inom mig. Alla personer och föremål närvarande i boken, allt som är mänskligt eller bortom det mänskliga, levande eller livlöst, måste jag släppa igenom mitt eget inre. Varje föremål och varje människa måste jag syna i sömmarna, under

största uppmärksamhet, förnimma deras väsen i mig, bli dem.

Och det är just där som min känslighet kommer till sin rätt – för känsligheten är konsten att personifiera, att känna med någon och då ständigt se likheterna. Att skapa berättelser är att ständigt ge liv och existens åt varje liten skärva av världen som utgör en del av den mänskliga erfarenheten, genomlevda situationer, minnen. Känsligheten förmänskligar allt som den benämner, tillåter att det får röst, rymd och tid att finnas till och

uttrycka sig på. Det är känsligheten som får tekannen att börja prata.

Känsligheten är kärlek i dess allra blygsammaste form. Den visar inte sig själv i skrift, inte i något evangelium, ingen svär vid den, ingen åberopar sig på den. Den saknar emblem och symboler, leder inte till brott eller avund. Den visar sig där vi uppmärksam och koncentrerat blickar in i någon annans tillvaro, i det som inte är "jag".

Känsligheten är spontan och osjälvisk, den sträcker sig vida längre än den empatiska

medkänslan gör. Den är snarare en medveten, om än möjligen en smula melankolisk delning av ödet. Känsligheten är en djup omsorg om vår nästa, om dennes bräcklighet, unika väsen, utsatthet för lidande och tidens åverkan. Känsligheten ser banden mellan oss, våra gemensamma nämnare, våra likheter. Den ser med den sortens blick som visar fram världen som levande, sammanhängande, samarbetande, där alla delar är ömsesidigt beroende av varandra. Litteraturen är byggd just för att uppvisa denna känslighet

gentemot varje annan existens än vi själva. Det är romanens grundläggande psykologiska mekanism. Genom detta underbara verktyg, den mest raffinerade formen för mänsklig kommunikation, kan vår erfarenhet fara genom tiden och nå fram till de ännu ofödda som en vacker dag fattar intresse för våra ord, för vad vi berättat om oss själva och om vår värld. Jag har ingen aning om hur deras liv kommer att se ut, vilka de kommer att vara. Ofta tänker jag på dem med känslor av skam och skuld.

Klimatkrisen och den politiska krisen som vi i dag försöker komma tillrätta med och bekämpa i våra försök att rädda världen, har inte dykt upp ur tomma intet. Vi glömmer ofta bort att de inte utgör någon ödets nyck utan är resultatet av ytterst konkreta mått och steg; på ekonomi, samhälle eller världsåskådning (exempelvis religion) grundade beslut. Girighet, bristande respekt för naturen, egoism, brist på inlevelse, aldrig sinande konkurrens och ansvarslöshet har förvandlat världen till ett föremål

möjligt att skära i bitar, utnyttja och förstöra.

Därför känner jag att jag måste berätta om världen som om den var levande och oupphörligt uppstod inför våra ögon som en helhet, och vi – en på samma gång liten men mäktig del av den.

© Nobelstiftelsen 2019. Texten är en förkortad version av Olga Tokarczucs Nobelföreläsning. Hela texten går att läsa på *dn.se/kultur*.

Olga Tokarczuk

Peter Handkes

Nobelföreläsning.

”Min mor har gett mig impulsen till mitt författarliv”

Läs även Peter Handkes Nobel-föreläsning på *dn.se/kultur*.

**Ledare:
Med
patient-
flöden
måste**

**pengaflö-
den följa**

MÅNDAG 9 DECEMBER 2019

Först varslades 600 läkare och undersköterskor på Karolinska universitetssjukhuset i Stockholm. Sedan 100 på Södersjukhuset. Därefter 100 på Danderyds sjukhus. Det är ett svar på de besparingskrav som ålagts Stockholms sjukhus, samtidigt som dessa också förväntas

producera ännu mer vård framöver (DN 25/10).

Hur allt ska gå ihop är oklart.

Antalet akutmottagningsbesök har redan minskat, men väntetiderna har alltså ändå ökat kraftigt. Redan knakar det i fogarna: på flera akutmottagningar rapporteras det om svårt skadade och sjuka som ligger i korridorerna i timmar i väntan på inläggning.

Tydligt är dock att det fortfarande kommer många patienter till akutmottagningarna, som inte har där att göra. Tanken är därför att de i stället ska söka sig till

vårdcentralerna och i viss mån närakuterna, och att man därigenom ska minska trycket på sjukhusen.

”Vi genomför en omställning av hälso- och sjukvården och då måste resurserna flyttas dit patienterna befinner sig”, förklarar det moderata finansregionrådet Irene Svenonius nedskärningarna (DN 30/11).

Men primärvården i Stockholm har bara fått 1,5 procents påslag i budgeten till nästa år – vilket medräknat inflation och

löneökningar i själva verket blir en besparing.

Och fortfarande är det ofta svårt att nå fram: Vänligen tryck si och så för att boka en telefontid. Ett enklare alternativ för den enskilda blir då att vända sig till någon av de privata nätläkartjänsterna.

Deras incitament är dock att erbjuda alla en digital läkarkonsultation, oavsett åkomma, vilket blir dyrt för skattebetalarna.

Den som har väldigt ont blir förstås till sist frestad att åka in till akuten.

Att dirigera om patienter är alltså en god idé, men först när personalen har rätt att dirigera om och det faktiskt finns en plats att dirigera till. Annars riskerar sjukhusen att i framtiden stå med samma flöde av patienter, men mindre personal och mindre pengar.

Man kan inte begära att patienter själva alltid ska kunna avgöra exakt vad som är viktigt och vad som kan anstå. Med uppenbart livshotande tillstånd ska man förstås alltid söka vård akut. Men många gånger är allvaret svårt att bedöma för en lekman.

Därför är det bra att Vårdguiden 1177 nu utvecklas åt samma håll som de befintliga privata nätläkartjänsterna, och på så vis ge möjlighet till videosamtal där oroliga och osäkra kan få en första bedömning.

En annan modell är att införa remisser till akuten. Det är inte så gallet som det kanske först låter. Norge och Danmark arbetar redan på det sättet, liksom i praktiken Nya Karolinska dit patienter endast kommer antingen i ambulans, med svåra trauman eller med mycket allvarlig sjukdom. Nyligen beslutade

Region Stockholm att utreda om remisser kan bli aktuellt även för de andra akutmottagningarna i länet.

Grundproblemet kvarstår likväl: Sjukvården hör till samhällets mest grundläggande uppdrag, och det går inte att kapa i den hur mycket som helst. Till en början bär personalen upp påfrestningarna förstås. Det är de som inte har tid att gå på toaletten, som får slänga i sig lunch vid 16-tiden på eftermiddagen, för att allt på något sätt ska gå ihop. Sedan blir

patienterna lidande – i det skedet
är vi delvis redan.
DN 9/12 2019

**Strand-
berg:
Ericsson
kommer
att ha**

ögonen på sig

MÅNDAG 9 DECEMBER 2019

Ericsson har redan pudlat, men nesan blir än större när korruptionen nu kommer på pränt. Bolagets varumärke får sig en rejäl fläck när man skriftligen tvingas erkänna: vi har mutat.

Ericsson är ett betydligt mer välmående företag i dag än när Börje Ekholm tog över i januari

2017. Han har storstädat, med bland annat 20 000 uppsägningar, företaget har gång på gång sagt att man ligger i fas för att nå de finansiella målen. Börje Ekholm hade sett fram emot att göra sitt tredje vinstrika kvartal i följd nu senast – i stället tog bolaget mångmiljardkostnaden för den uppgörelse som nu kommit. Kostnaden kan bolaget ta, man har i kassan, så det finns inget som tyder på att detta skulle påverka jobben hos Ericsson. Böterna ligger dessutom inom ramen för vad Ericsson förutspått

– så vi kommer troligen se något jätteras på börsen på måndag. Avtalet med amerikanska justitiedepartementet och amerikanska finansinspektionen gäller historiska brott till och med första kvartalet 2017. Då hade Börje Ekholm bara varit vd i tre månader, men suttit i bolagets styrelse i flera år medan de amerikanska utredningarna pågick. I en intervju med DN har han sagt att han inte insåg bristerna till fulllo förrän han fick resultatet av den interna granskning han satte i gång.

Och brister är väl en underdrift i sammanhanget: Förlikningen innebär att man betalar drygt 10 miljarder i böter och går med att man korrumberat och gjort bokföringsbrott av olika slag i sex länder – Kina, Djibouti, Indonesien, Kuwait, Saudiarabien och Vietnam. Bland bovarna finns höga chefer i olika regioner. Börje Ekholm har på fråga från DN sagt att man inte märkt att affärerna har påverkats av skandalen. Det är en sak, men att varumärket ändå fått sig en rejäl fläck är det nog ingen som förnekar i Ericssons ledning.

Och nu kommer företaget att ha ögonen på sig från USA, som med stöd av sina lagar kan agera världspolis när det gäller att jaga korruptionslagar.

Överenskommelsen med justitiedepartementet är treårig och innebär förutom böter att man under den tiden ska visa att man följer de amerikanska lagarna. En slags villkorlig dom. Dessutom kommer man under samma tid ha en "överrock", som nagelfar att bolaget verkligen genomför den långa åtgärdslista som ingår i avtalet.

Optimisten kanske säger att det var bra att det nu kom till ett slut, nu kan bolaget få arbetsro, börja om och framför allt koncentrera sig sin främsta ambition – att dominera marknaden för den nya mobila bredbandstekniken 5g, som nu ska rullas ut på allvar. Ericsson har satt i gång ett intensivt internt städarbete för att undvika att man drar på sig ett liknande stort elände, och man har redan tidigare sparkat 49 personer som en följd av skandalen. Hittills har bolaget inte velat avslöja några detaljer

om orsakerna. Kanske det är nästa steg i det moraliska stålbadet?

Hans Strandberg

hans.strandberg@dn.se

Dålig mångfald i toppen

MÅNDAG 9 DECEMBER 2019

18 procent av styrelseledamöterna i storbolagen på Stockholmsbörsen bor utanför Sverige. Det kan jämföras med de drygt 6 procent av styrelsemedlemmarna som är folkbokförda här men har utländsk bakgrund.

Av de sammanlagt 531 styrelseledamöterna som är folkbokförda i Sverige är två födda utanför Europa, enligt underlaget som Statistiska centralbyrån tagit fram åt Dagens Industri.

– Siffrorna visar tydligt att det finns en likriktning i styrelserna. Det handlar om homosocialitet. Män som liknar varandra och föredrar varandras umgänge, säger Amanda Lundeteg, vd för stiftelsen Allbright, till Di.

TT

Inera: ”Framför kritiken till regionerna”

MÅNDAG 9 DECEMBER 2019

Landets regioner beslutade att inte längre finansiera Hjälpplinen.”Då hade vi inte längre möjlighet att driva linjen vidare”, säger Tomas Lithner, som varit ansvarig för den

populära telefonjouren hos bolaget Inera.

Sedan flera år har Inera, som ägs av landets regioner/landsting, drivit Hjälpplinen. Men nu är det alltså slut och telefonjouren läggs ned vid årsskiftet. Beslutet fattades redan i våras, men blev allmänt känt först för någon månad sedan (se artikel intill). Tomas Lithner är avdelningschef på Inera och huvudansvarig för Hjälpplinen.

– Regionerna ville ta hem den här stödverksamheten till sin ordinarie verksamhet. Vad jag vet finns ingen gemensam

ståndpunkt om att upprätthålla tjänsten, och jag har inte hört talas om några initiativ till en nationell eller några regionala hjälplinjer, säger han.

Vad säger du om kritiken?

– Jag kan ha förståelse för den.

Och det är synpunkter som jag tycker ska föras fram till regionerna. Det är ju på deras uppdrag vi drivit Hjälpplinen.

Har ekonomin spelat någon roll?

– Ekonomi finns ju med i alla frågor, men jag tror inte att regionerna i första hand ser detta som en besparing. Hjälpplinen kostar cirka 10 miljoner kronor

per år och det är i sammanhanget ingen stor summa. Men regionerna tycker att pengarna gör större nytta i deras verksamhet.

Tycker du att Hjälpplinen fyllt en viktig funktion?

– Den har fått cirka 14 000 samtal varje år från personer som behöver stöd. Nu måste de vända sig någon annanstans. Många har fått hjälp av dem som arbetat med telefonjouren, så är det.

Kritikerna menar att möjligheten att ringa anonymt till Hjälpplinen inneburit att många som annars inte tagit kontakt med vården hört

av sig. Tomas Lithner anser att det ligger något i detta.

– Tröskeln för att söka hjälp blir högre när man måste uppge sitt namn. Så anonymiteten har varit viktig.

Vad säger du om att ni var sena med att berätta om att Hjälpplinen upphör?

– Vi valde att gå ut med allmän information två månader i förväg. Kanske var det för sent, så här med facit i hand.

Thomas Lerner

thomas.lerner@dn.se

”De lägger ned en fungerande stödlinje på lösa grunder”

MÅNDAG 9 DECEMBER 2019

Kritiken mot beslutet att lägga ned den nationella hjälplinjen för psykisk ohälsa fortsätter. Anki Sandberg, ordförande för en rad intresseorganisationer, menar att det kommer att få

stora följder för människor som mår psykiskt dåligt.

Sedan början av 2000-talet har den rikstäckande telefonjouren HjälpLinjen erbjudit anonym och kostnadsfri psykologisk hjälp. I våras beslutade landets regioner/landsting i tysthet att lägga ned verksamheten från årsskiftet.

Anki Sandberg är ordförande för Nationell samverkan för psykisk ohälsa (NSPH) som samlar tretton olika intresseorganisationer. Hon är mycket kritisk till beslutet att lägga ned HjälpLinjen och är än mer upprörd över den bristande informationen.

– Här fattas ett beslut om att lägga ned en fungerande verksamhet för människor som behöver professionella råd, på mycket lösa grunder. Nu ska hjälpsökande hänvisas till den vanliga vården där köerna är långa runt om i landet.

Anki Sandberg menar att det handlar om ett stort svek mot alla som ringer och får hjälp anonymt. Hon påpekar att den psykiska ohälsan växer och att trycket på de ideellt drivna hjälplinjerna redan är för stort.

– Hur kan då någon komma på den dåliga idén att stänga den

enda rikstäckande hjälplinjen som finns här i landet? Tanken på en nationell lösning med en gemensam jour dit folk runt om i landet kan ringa var en grundbult när Hjälplinjen en gång kom till, säger hon.

Hjälplinjen drivs sedan flera år av bolaget Inera, som ägs av landets regioner. Och det är dessa ägare som fattat beslutet att verksamheten nu ska upphöra.

– Först i ett mycket sent skede går bolaget ut och informerar allmänheten om att denna så viktiga jourverksamhet ska

upphöra. Det är anmärkningsvärt, fortsätter Anki Sandberg.

Samtliga anställda på Hjälpplinen är uppsagda. En av de personer som arbetar där menar att det är en stor kompetens bland personalen som nu går förlorad: – Den här verksamheten är viktig för dem som vänder sig till oss, och hjälpbehovet ökar i alla åldersgrupper. Vi når personer i kris som är i behov av direkt stöd och en första kontakt för att över huvud taget orka besöka en vårdcentral eller använda en app. Många som kontaktar oss bor i glesbygd och ett stort antal är

självmondsnära, säger personen som arbetat länge på Hjälpplinen. Många organisationer hänvisar till Hjälpplinen på sina hemsidor. Och i samband med artiklar och reportage är det också dit personer som behöver stöd hänvisas.

Vilka är det då som då kontaktar er?

– Det kan vara ungdomar som mår dåligt, ensamamma mammor som är oroliga för sina barn, gamla som upplever sin första depression ... det är män och kvinnor i alla åldrar. Många säger att de fått en tid på vårdcentralen

eller en psykiatrisk mottagning om fyra veckor.

Hjälplinjen grundades av bland andra Riksförbundet för social och mental hälsa (RSMH). För åtta år sedan övergick driften till Inera. Jouren har gett samtalsstöd alla eftermiddagar och kvällar i veckan.

De som ringer är i någon form av kris. Det kan handla om ångest, depression eller tillfällig psykisk ohälsa – men också om personer som varit med om en obehaglig och skrämmande upplevelse och inte vet vart de ska vända sig.

Kritikerna av nedläggningsbeslutet påpekar vikten av att både den som ringer och den som svarar har kunnat vara anonyma. Samt att hjälplinjen är öppen 13–22 årets alla dagar.

Senaste året försökte 30 000 personer nå fram till Hjälplinjen. Knappt hälften av samtalen besvarades. Fyra av tio som ringde jouren anser att råden och stödet de fått varit tillräckliga i stunden.

I genomsnitt två samtal varje dag kommer från personer som har självmordtankar. Organisationen

Suicide zero, som sedan 2013 arbetar för att radikalt minska självmorden, riktar kritik mot beslutet att lägga ned Hjälpplinen. Om färre erbjuds stöd i ett tidigt skede kan regionernas ovilja att fortsätta finansiera Hjälpplinen leda till ökande kostnader kopplade till psykisk ohälsa, menar Suicide zero.

Nedläggningsbeslutet går också direkt emot regeringens satsningar på suicidprevention, hävdar organisationen.

I dagsläget finns inga planer på att starta en verksamhet motsvarande Hjälpplinen, vare sig

nationellt eller på regional nivå. I stället hänvisas hjälpsökande efter årsskiftet till befintliga vårdcentraler, bup och psykakuter.

Frivilligorganisationen Mind driver Självmondslinjen där Johanna Nordin är verksamhetsansvarig. Hon påpekar att det redan i dag saknas tillräckliga resurser inom vården och att väntetiderna för att få hjälp är långa.

Mot den bakgrunden befarar Johanna Nordin att många av samtalen kommer att hamna hos Självmondslinjen som redan är

hårt ansträngd. Hon säger att bara en tiondel av alla samtal hinner besvaras i nuläget.

I förra veckan kom beskedet att Tim Bergling foundation kommer att stödja Självmordslinjen med tio miljoner kronor per år i tre år. Målsättningen är att denna telefonjour ska kunna hålla öppet dygnet runt.

Thomas Lerner

thomas.lerner@dn.se

Fakta.

Råd och stöd på chatt och telefon
Mind arbetar för psykisk hälsa och
stödjer människor i kris. Mind ger

stöd genom Självmordslinjen
(Telefon: 90 101) samt även
genom Föräldratelefonen och
Äldretelefonen.

Jourhavande präst är öppen för
alla som behöver medmänskligt
stöd på natten. Den som svarar
har tystnadsplikt. Ring 112 och be
att få kopplas vidare.

Jourhavande kompis. Röda
korsets chattjour där ungdomar
under 25 år kan chatta anonymt
om vad som helst. Läs mer på:
jourhavandekompis.se

Jourhavande medmänniska. För
dig som söker medmänskligt stöd
på natten. Telefon: 08-702 16 80.

RSMH (Riksförbundet för social och mental hälsa) är en organisation för personer med egen erfarenhet av psykisk ohälsa och deras närstående. Mer info: www.rsmh.se

SPES (Riksförbundet för suicidprevention och efterlevandes stöd) är en ideell organisation som är till för alla som har förlorat en närstående genom självmord. Telefon: 08-34 58 73.

Det här är Hjälpplinen
Hjälpplinen är en telefonjour som erbjuder kostnadsfritt, tillfälligt psykologiskt stöd. Den är varit

öppen mellan 13–22 alla dagar året runt.

Hjälpplinen startade i maj 2001, på initiativ av Nationell samverkan för psykisk ohälsa (NSPH) och flera andra brukarorganisationer. År 2011 övergick driften till det landstingsägda företaget Inera AB.

De som bemannar Hjälpplinen erbjuder ett första stödsamtal, men ingen behandling eller upprepad kontakt. Både den som ringer och den som svarar är anonyma. De som svarar har stor erfarenhet av att stödja människor i kris och alla har professionell

utbildning som exempelvis
psykolog, socionom eller
sjuksköterska.

Källa: Vårdguiden, Hjälpplinen,
Wikipedia

Fanatiska fans förgiftar kulturen

MÅNDAG 9 DECEMBER 2019

De får nedlagda tv-serier att återuppstå, Hollywood att ändra i filmer och skådespelare att vilja ta livet av sig. Fans har i dag fått stor makt och lyssnas på av beslutsfattare – men håller de på att förgifta kulturen? DN:s Kristofer Ahlström undersöker.

Innan en 28-årig man gick in i en moské i Christchurch, Nya Zeeland, och mördade 51 människor i maj livesände han ett videomanifest som avslutades med uppmaningen "Prenumerera på Pewdiepie!".

Pewdiepie, den svenske youtubaren Felix Kjellberg, har tidigare anklagats för rasism och antisemitism och för att dra till sig ljusskygga följare (Disney sade upp samarbetet med honom efter att han betalat två personer att hålla upp skyltar med texten "Död åt alla judar"). Som ett ställningstagande meddelade

Kjellberg därför i september att han skulle donera en halv miljon kronor till Anti-defamation league, ADL, en organisation som motarbetar antisemitism och diskriminering.

Det ville dock inte hans fans, som kallar sig själva The Bro Army.

Efter en proteststorm i hans kommentarsfält, som även innehöll konspirationsteorier om att Kjellberg utpressats av ADL, valde han att dra tillbaka sin donation.

Exemplet är intressant, inte minst för det mandat som Kjellberg ger sina fans. Det är heller inte första

gången de rycker ut till vad de anser vara hans ära: I december förra året hackade de 50 000 skrivare på kontor världen över som programmerades att spotta ur sig dokument med budskapet "Prenumerera på Pewdiepie". Hans följare kallas ofta "toxiska", giftiga, och sägs representera det sämsta med datorspelskulturen. I en omröstning på New York Magazines sajt Vulture utsågs The Bro Army rent av till den värsta fanskaran på hela internet. – Det har alltid funnits diskussioner om att det är ohälsosamt att vara ett fan, det

ligger i själva ordet som bygger på "fanatiker" – någon som inte är vid sina sinnens fulla bruk. Så det har förekommit tidigare, men gnället har blivit mer uppmärksammat och fått större genomslag tack vare nätet: det är lättare att dödshota nu än förr, det lättare att få folk att delta i stora hatkampanjer, säger DN-medarbetaren Fredrik Strage som skrivit boken "Fans. En bok om besatthet". Strage har själv blivit mordhotad av fans. Efter en kritisk konsertrecension av emopopbandet Good Charlotte

fick han ett brev där det stod han skulle dö.

– Men det var skrivet på rosa brevpapper, vilket gjorde att hotet förtogs lite av det gulliga i det.

Idoldyrkan och besatta anhängare är som sagt ingenting nytt. När Charles Dickens anlände till New York 1841 stormades han på kajen av uppbragta läsare som ville veta hur följetongen ”Den gamla antikvitetshandeln” skulle sluta.

1844 myntades begreppet ”Lisztomani” – alltså 121 år innan någon pratade om ”Beatlemania” – för att beskriva hysterin som uppstod kring kompositören

Franz Liszts konserter, där publiken slogs om en kvarglömd handske eller en brusten pianosträng.

När Arthur Conan Doyle lät ta livet av Sherlock Holmes i en följetong i tidningen The Strand 1893 svarade fansen genom att i tusental säga upp sina prenumerationer så att tidningen i ett enda slag plötslig befann sig på fallrepet. Unga män tågade runt i London med svarta sorgbindlar runt armarna och startade klubbar för att tvinga tillbaka mästardetektiven i livet. Mycket riktigt blev trycket för stort: tio år

senare återuppstod Holmes i novellen "Det tomma huset", men redan året dessförinnan gavs "Baskervilles hund" ut, som utspelar sig innan Holmes dödsfall.

Fans som påverkar en upphovsperson genom att organisera sig har i dag blivit en bärande del av vår kultur, inte minst med internets intåg. Efter dokumentären "Leaving Neverland", med anklagelser om pedofili mot Michael Jackson, stämde flera Jackson-fanklubbar två män som i dokumentären hävdar att de utsatts för

övergrepp av superstjärnan. Fansen anordnade även protestdemonstrationer utanför den tv-kanal som visade dokumentären i England, med plakat som "Facts don't lie, people do".

När den sista säsongen av "Game of thrones" pågick blev många tittare gravt missnöjda med manusförfattarna David Benioff och DB Weiss behandling av seriens karaktärer och handling. Därför startades en namninsamling på nätet för att hela säsongen skulle spelas in på nytt. Ett ganska magstarkt krav på

en säsong som kostat 900 miljoner kronor att spela in, men uppropet samlade 1,7 miljoner underskrifter.

Manusförfattarna blev så avskydda att de ställde in sitt framträdande på nördmässan Comic Con i somras, och valde dessutom att hoppa av sitt uppdrag att skapa en ny "Star wars"-trilogi: enligt källor till The Hollywood Reporter berodde det på ångesten över att behöva uppleva samma behandling från en ny fanskara. "Vem vill gå igenom det igen? Inte de i alla fall", säger en källa till tidningen.

"Star wars" är ett exempel där fansens genomslagskraft bidragit kraftigt till att anhängare nu hörsammas av produktionsbolagen. Efter att George Lucas kritiserats för att i sin trilogi 1999–2005 missförstått sin egen skapelse (hatet blev så intensivt att personen som spelade den utskällda karaktären Jar Jar Binks övervägde att ta sitt liv), fick fansen sin vilja igenom. När Disney köpte "Star wars"-franchisen plockades Lucas helt bort från den kreativa processen och allt man producerat sedan dess har handlat om att blidka

fansen: den första filmen i nya trilogin, "The force awakens" (2015), var så dogmatisk att den var en blåkopia av originalfilmen från 1977. Vissa menar att fansen helt har kapat samtidskulturen. I en artikel i The New Yorker erkänner en filmproducent att man alltid ställer sig frågan "Är fanbasen så stor och så viktig för biljettintäkterna att vi måste ändra något för att hålla dem glada?" Som exempel nämns filmatiseringarna av "Turtles" och tv-spelsfiguren "Sonic" där man försökt förnya

ursprungsberättelsen; i det senare fallet reagerade fansen så kraftigt på igelkottens utseende i trailern ("VARFÖR GAV NI HONOM MÄNSKLIGA TÄNDER?") att figuren skickades tillbaka till ritbordet, designades om helt, och filmens premiär sköts upp ett halvår.

Bråken om "Sonic", "Turtles" eller "Ghostbusters" beror på att de alla är nya versioner av gamla berättelser. Fredrik Strage jämför det med hur olika kyrkor bråkar om hur gamla texter ska tolkas. – Det bibliska begreppet "kanon" förekommer ju numera flitigt när

man diskuterar vad som ska finnas med och inte i filmerna och serierna. På så sätt påminner "Sonic"-fansens agerande om en extremistisk religiös reaktion. Den som vuxit upp med "Star wars" älskar det lika innerligt som en jude älskar Torah.

Så stort har intresset för fansens mobilisering blivit att det skrivs lika mycket om debatten som om verken.

– Titta på "Joker" där striden mellan olika fraktioner, inte bara mellan "Batman"-fansen, blivit mer uppmärksammas än själva filmen. Det påminner om Martin

Kellermans "Rocky"-stripp där någon frågar om han sett Ruben Östlunds film "Play" ännu: "Nej, men jag håller på att läsa om debatten, så säg inget om filmen för jag vill inte få debatten spoilad."

Även det politiska klimatets hatmiljö färgar fansens aktioner. I förra "Star wars"-filmen "The last jedi" hade Kelly Marie Tran, en skådespelerska med vietnamesiskt ursprung, en bärande roll. Som första icke-vita kvinna i en ledande roll i filmserien blev hon måltavla för en koordinerad attack med rasistiska motiv.

Hatstormen fick henne att radera alla sina inlägg på Instagram och lämna Twitter. Men i en studie utförd av forskare vid Universitetet i södra Kalifornien, USCA, visade det sig vara en påverkansattack som förmodligen hade väldigt lite med faktiska fans att göra: mer än 50 procent av kontona var botar, troll eller politiska aktivister med högerextrema intressen. ”En stor del av användarna verkar vara - ryska troll”, kom studien fram till. – I fandebatter märks när folk inte är så pålästa utan bara har kidnappat en fankultur. Man kan

se samma tendens på artisten Morrisseys fansida, där massa tangentbordskrigare försvarar att han gillar högerextrema sajten Breitbart. De är inte fans av honom utan av något annat, säger Strage.

Men massan kan även vända sig mot sin idol. Sångerskan Zara Larsson, som byggt en identitet som feminist och förespråkare för allas lika värde, anklagade make up-influeraren James Charles för att ha försökt stjäla hennes pojkvän och hånade honom för att han aldrig skulle kunna göra det. Men det retade upp hennes följare

som menade att hon ägnade sig åt homohat. Larsson postade därpå ett långt inlägg på sociala medier där hon bad om ursäkt för att hon ”gett homofoba människor skäl att tro att alla hbtq-personer är rovdjurslika”.

Även Madonna har fått se sina anhängare byta sida. I mitten av november stämde stjärnan av fans i Florida eftersom hennes konsert startade två timmar efter den utsatta tiden.

Fredrik Strage menar att det är ett ”kunden har alltid rätt”-tänk som blivit norm bland fans i dagens on demand-samhälle, där man är van

vid en omedelbar behovstillfredsställelse.

– Man förväntar sig valuta för pengarna: startar inte konserten i tid så har du rätt få pengarna tillbaka. Det är en kommersialisering som gör att hela den sjaviga rockromantiken tyvärr försvinner. Det är som att klaga på att det tar lång tid att få in maten på restaurang eller att ett yogapass börjar för sent. För mig brukar peppen snarare öka inför att spelningen ska sätta i gång om artisten inte går på i tid. Äganderätten som många fans känner för ett verk eller en person

har sin förklaring, säger Strage: om man investerar tillräckligt mycket känslor i något så betraktar man objektet som del av sig själv och känner en moralisk äganderätt till det.

– Det är något som författare och konstnärer ofta säger när de har släppt något: ”Det här verket tillhör inte mig längre, det tillhör folket.” Fortsätter man tanken i den riktningen så blir det som att folket verkligen äger det, då slutar det som i Stephen Kings roman ”Lida” där författaren kidnappas och får fötterna brutna när boken inte slutar som hans fans vill.

Psykopaten i Kings ”Lida” baserades på John Lennons mördare Mark Chapman, en psykiskt sjuk beundrare som bara minuter före mordet fått Lennons autograf. Men när konsten imiterar livet så kan livet snart imitera konsten: kort efter att ”Lida” gavs ut bröt sig en man in i Kings hus och påstod att huvudpersonen i romanen baserats på hans moster. Mannen sade sig ha en bomb och hotade att spränga Kings hus i luften (bomben var i själva verket ett gäng blyertspennor hopvirade med gummisnodd).

Men i någon mån har äganderätten faktisk legitimitet, för vad är en idol utan sina fans? Lisa Ehlin, doktor i digital kultur, säger att det handlar om lojalitet och en genuin vilja att lyfta sitt kärleksobjekt så högt det går. Hon nämner det koreanska popbandet BTS och deras fanskara ARMY (som står för Adorable Representative M.C. for Youth) som exempel.

– ARMY:s intensiva fandom har faktiskt haft en enorm roll i BTS framgång, som varit ganska svår och ryckig. De har så att säga förtjänat en maktposition,

eftersom gruppen inte skulle existera utan dem. Inom koreansk pop – kpop – har fankulturen alltid varit avgörande för ett bands framgångar, och det är en typ av konsumentmakt som vi nu ser manifesterad i västerländsk form där artisten är så gott som livegen, säger Ehlin.

– Varje ny grupp som debuterar i k-pop låter fansen rösta fram namnet på sin egen fanskara, och den är en oerhört central del av gruppens existens på ett sätt som är extremt i västsammanhang. Hela album kan tillägnas fansens kärlek och lojalitet, och idolerna

gör sig själv nästan sjuka för att uppfylla och finnas till hands för den typen av kärlek och dedikation, exempelvis att sända en 24-timmars maratonlivestream.

ARMY är ökända för att attackera både de som ogillar bandet och de som inte anses vara tillräckligt hängivna fans. Det är de inte ensamma om: nästan alla stora artister har i dag egna fanskaror. Ariana Grandes fans kallas Arianators och attackerade hennes ex-pojkvän Pete Davidson på nätet tills han lämnade Instagram med orden "Nätet är en

ondskefull plats och den får mig att må dåligt."

Beyoncés fans Beyhive gav sig på kvinnan de trodde att Beyoncés man Jay-Z varit otrogen med, och även hennes 16-åriga dotter, med meddelanden som "Din mamma borde dricka blekmedel".

Nicki Minajs anhängare, The Barbz, mordhotade en skribent som påpekat att Minaj borde utvecklas som textförfattare och de lyckades få kvinnan sparkad från sitt praktikantjobb. Lady Gagas fans Little Monsters jagade bort Ed Sheeran från Twitter

sedan de trott att han talat illa om henne i en radiointervju.

Så frågan är: Har kändisen något ansvar för hur fansen beter sig?

Såvida artisten inte själv uppmanar till aktion tycker Fredrik Strage inte att de ska belastas med skuld, på samma sätt som The Beatles inte kan anklagas för mordet på Sharon Tate för att Charles Manson lyssnat på "The white album". Däremot tror han att fans kan lockas och påverkas av kändisens egen personlighet, och att deras agerande i någon mån kan vara en spegling av stjärnans image.

– Artistens attityd är ofta del av det som fansen tycker är coolt, så de vill vara smarta och häftiga på samma sätt, och även dessa folk på samma sätt, säger Strage.

– Men det har även andra sidor: en kille greps efter inbrott hos Lana Del Rey för att stjäla en bok. Det var fint att hennes litterära image reflekterades hos hennes stalker: han stal inga trosor utan gick direkt till bokhyllan för att stjäla hennes böcker om häxkonst. Är då den ökade konsumentmakten enbart av ondo? Nej, tycker Lisa Ehlin, och menar att det samtidigt visar en

mer transparent och ärlig version av vad idoldyrkan alltid har varit: det är fansen som betalar, ger av sin tid, investerar känslor och håller något vid liv.

– Att det finns en tydligare dialog, som också innehåller konflikter och förhandling, är ju ett sätt att frångå den traditionella konsumentrelationen från 1900-talet. Sådär ser fandom ut i dag, och att ”bli kändis” och börja ta sina fans för givna visar att man saknar känsla för samtiden. K-popen är på många sätt extremt problematisk här, men vad den gör är åtminstone att

uppmärksamma att makten är delad i många bitar, och alltid under förhandling.

Kristofer Ahlström

kristofer.ahlstrom@dn.se

Fansen som har påverkat kulturen.

”Jericho”

Hur mycket vägde fansens kärlek till tv-serien ”Jericho”? Svar: 20 000 kilo. I protest mot att serien skulle läggas ner efter första säsongen startades kampanjen ”Nuts for Jericho” där fans köpte och postade sammanlagt 20 ton jordnötter till tv-bolaget CBS.

Kanalen såg inget annat val än att lyssna på fansen. "Vi räknar med att ni uppbådar samma gräsrotsenergi och volym som ni har visat de senaste veckorna", skrev man i ett pressmeddelande. Det blev ytterligare tre säsonger.

"Rick and Morty"

Polisen fick rycka ut för att lugna upprörda fans till animerade tv-serien "Rick and Morty" efter att de stormat McDonald's-restauranger i jakt på en särskild Szechuan-sås som omtalas i serien, och därför återinfördes under en enda dag på McDonald's. Efterfrågan blev så

stor, och kampanjen så hetsig, att hamburgerkedjan till slut fick föra in såsen i det ordinarie segmentet.

"Sonic the hedgehog"

Trailern till filmen om tv-spelsfiguren Sonic the Hedgehog fick nätet att rasa över hur olik filmkaraktären var sin förlaga. Filmens regissör, Jeff Fowler, tvingades gå ut på Twitter för att bemöta kritiken och lova en omgörning.

"Tack för stödet. Och kritiken. Budskapet är tydligt... ni är inte nöjda med utseendet och ni vill ha ändringar. Det kommer att hända",

skrev han. Filmens premiär
flyttades därför från september i
år till februari 2020.

**”Jag blev
mycket
belåten över
att inte ha
tilldelats
Nobelpriset”**

MÅNDAG 9 DECEMBER 2019

**Det uteblivna Nobelpriset till
Leo Tolstoj beskrivs ofta som
Svenska Akademiens största**

fadäs. Akademien ville inte belöna den store romanförfattaren – men Tolstoj ville inte heller ha priset. Det framgår i ett brev från Tolstoj som DN i dag kan publicera.

I februari år 1902 anlände ett brev med exotiska poststämplor till Svenska Dagbladets kulturchef Oscar Levertin. Det var ett tack från samtidens store romanförfattare Leo Tolstoj. Levertin och det radikala Svenska Dagbladet hade i flera år propagerat för att Tolstoj skulle tilldelas det första litterära Nobelpriset, som utdelades 1901.

Brevet inflöt alltså bara några veckor efter de första Nobelfestligheterna, och ett par månader efter att omvärlden låtit höra ett ljudligt missnöje över Sveriges skrala debut som den litterära smakens högsta instans. I stället för den solklare Tolstoj utkorades, efter en intensiv kampanj från den franska akademien, poeten Sully Prudhomme – en bortdömning av Tolstoj som Levertin i en SvD-ledare kallade ”en nationell förödmjukelse”. Tolstoj, menade Levertin, var ”den siste av de bibliska profeterna” och ”den störste av sanningens konstnärer”.

Svenska Dagbladet publicerade lite senare på hösten 1901 en hyllnings- och protestskrivelse i ärendet, signerad av landets ledande kulturella ljus, bland dem Selma Lagerlöf, Strindberg, Zorn, Carl Larsson och Hjalmar Söderberg.

Med tanke på allt detta torde brevet från Jasnaja Poljana gjort den svenske poeten tämligen snopen. Tolstoj vände sig till de svenskar som engagerat sig för hans kandidatur:

Kära och ärade kolleger,
Jag blev mycket belåten över att inte ha tilldelats Nobelpriset. För

det första räddades jag därmed ur ett stort bryderi – [nämligen] vad jag skulle göra med dessa pengar, som liksom alla pengar i min - mening endast för ont med sig, för det andra bringat mig äran och det stora nöjet att mottaga sympatyttringar från högt värderade om än för mig personligen okända människor (...).

León Tolstoj

Akademien tog upp Tolstojs kandidatur till behandling. Flera animerade konseljer utmynnade i en rekommendation för avslag. Aktstycket bar tung prägel av

Akademisekreteraren Carl David af Wirséns konst- och livssyn. I utlåandet prisas Tolstoj som litterär gigant – för att sedan ratas för sina åsikters skull. Tolstojs bisarra leverne, hans självsvåldiga bibelkritik och hans allmänna civilisationsfientlighet ansågs uppväga de konstnärliga meriterna. Ovanpå dessa dubier tillkom nog farhågorna för att Tolstoj skulle chikanera det nya priset genom att donera pengarna till anarkister och vapenvägrare. Det är mig okänt om innehållet i Tolstojs brev till Levertin kom till Akademiens kännedom. Det ser

inte ut så. Tolstoj var med på alla priskommitténs förslagslistor fram till hösten 1906. Då nåddes Tolstoj av ett (ogrundat) rykte att han vore årets vinnare. Han kastade i väg ett brev till sin lärjunge och översättare, den finlandssvenske domaren Arvid Järnefelt, och bönföll denne att ingripa: ”...det skulle vara mycket obehagligt för mig att avböja ... därför ber jag dig omedelbart ... göra allt du förmår för att man inte skall ge mig priset ...” Hans ord togs ad notam. Tolstoj avfördes definitivt från förslagslistorna.

De radikala svenskarnas engagemang för Tolstoj var långt mer än litterärt. Upprorsmannen och kyrkofienden Tolstoj var dem lika kär som diktaren. Författaren, nu åttio, var det kejserliga Rysslands farligaste och mest okuvlige opponent. Hans världsberömmelse gjorde det omöjligt att krossa honom. Hans senaste roman "Uppståndelse" hade kommit ut 1899 och rivit upp ett moln av harm, chock och jubel som ännu inte lagt sig. Boken, Tolstojs första roman på 25 år, släpade regimen och kyrkan i rännstenen. Tsarens mäktige

rådgivare, den urkonservative och antisemitiske Pobedonostsev, lätt igenkännlig i en av romanens figurer, fick sig en omild släng av slevan.

"Uppenbarelse" är inget storverk, författaren kommer i skymundan för moralpredikanten, men läsare världen över hade väntat länge nog. Nu slet de åt sig exemplaren i en formlig feber. Tolstoj gav - honoraren till Dukhoborst-sekten, en svårt förföljd pacifistisk rörelse som med Tolstojs hjälp utvandrade till Kanada (där den ännu fortlever.)

I februari 1901, i Vår Frus katedral i St. Petersburg, bannlystes Tolstoj ur den rysk-ortodoxa kyrkan som kättare. Samma dag förbjöds den ryska pressen att nämna hans namn. För varje annan ryss hade detta varit ett dråpslag; för Tolstoj blev det en upphöjelse. Hans ställning som sanningssägare och etablissemangets gisslare hade nu fått officiell sanktion. Stormålaren Repin ställde ut målningen "Tolstoj i bön", med författaren på knä i rollen som Franciskus. På sommaren, då Tolstoj drabbades av malaria och for till Svarta

Havet för att vila upp sig, utbröt masstumult vid stationerna utmed banan då studenter trängdes för att hylla honom.

Spontan sympati för mördare har hittills inte diskvalificerat litterära Nobelpriskandidater; inte i år och inte förr: se Neruda, García Marquez, Sartre, Pinter, Sjolochov, med flera. Det är svårt att tänka sig Tolstoj, med alla hans galenskaper, blanda ihop tyranner med deras offer. Men en besläktad fråga, den om Tolstojs moraliska ledarskap i allmänhet, har fortsatt att fascinera.

Han hade i sin krafts dagar varit sexuellt omättlig och ibland hänsynslös, vilket förstås ställde hans senare askes i kuriös och ibland komisk dager. Det var svårt att tänka sig ett större och mer ömtåligt glashus än det från vilket han utslungade sina budord. Men det var inte bara skräpukar av Wirséns snitt som stöttes bort av Tolstojs andlighet: I sin dikt "Den ryske anakoreten" hyllar Fröding Tolstoj men går i polemik mot hela hans livssyn: Men säg mig, gamle man från öknens håla,

är det ej livet självt du så förbannar
(...)

Är ej den kraft, som samman-slingrar kroppar, densamma kraft, som knyter cell till celler...

När Tolstoj ville förvisa all sinnlighet från livet så förnekade han dess grundförutsättningar, menade Fröding. I en av sina allra bästa essäer, den om Tolstojs hat mot Shakespeare, gör George Orwell en likartad tolkning. I en jämförelse mellan Tolstoj och samtidens *näst* mest skandalomsusade skribent, Oscar

Wilde, gjorde Nathan Söderblom en skarpsinnig iakttagelse: Tolstoj fick på sin lott ett liv fullt av lycka och framgång – men han föraktar det! Wilde, å andra sidan, ”ser tillbaka på lättingens fladdrande njutningsliv och ångrar det ej, hur mycket han än blyges över sin förnedring”. Efter att ha vägt ”titanen” och ”snobben” mot varandra, når ärkebiskopen en förbluffande slutsats: ”Jag kan inte undgå att finna, att den irländske tukthusfången sett djupare på saken”.

*Nathan Shachar har skrivit
”Blodseld och nordisk längtan.*

*Oscar Levertin och hans
tid” (Atlantis, 2006).*

*Leo Tolstoj. Brevet från Tolstoj
anlände till Svenska Dagbladets
kulturchef, författaren Oscar
Levertin, i februari 1902. Det
finns på Kungliga Biblioteket.*

Nathan Shachar

naranjal@gmail.com

**Augustin:
Hur kan
man vara
oskyldigt**

**vit på en
svart dag?**

MÅNDAG 9 DECEMBER 2019

Han stod före mig i kön till cykelaffären och hade precis betalat 20 000 kronor för en cykel.

– Hur mycket rabatt fick jag?
frågade mannen som hade ett ostyrt, grått skägg och designerkängor.

– Femtusen, svarade den inte fullt lika designade killen bakom disken.

Den svarta fredagen, eller som den i folkmun kallas, Black Friday, har spridit sig över veckans dagar som något slags svart oljig massa. Det finns numera en svart helg och även en svart vecka.

Få saker är trevligare än att samtala med fullständiga främlingar, tycker jag. Även om det är populistiskt korrekt att skrämma befolkningen för människor som vi inte redan känner.

Det är bra att påminnas om att den överväldigande delen personer omkring oss är sådana som du och jag, som mest försöker hitta ett rimligt sätt att leva sina liv.

Vid informationen om de femtusen kronornas rabatt utropade jag generöst att jag uppenbarligen hade köpt min cykel vid fel tidpunkt, för jag vet att inget gör en köpare gladare än att ha gjort en bättre affär än personen som står precis bredvid. Det var generöst, eftersom mitt utrop gav sken av att jag inköpt min cykel förra veckan, men i

själva verket var det flera år sedan.

Man får inte vara knusslig när man ska glädja sina medmänniskor. Cykelköparen nämnde, apropå den svarta fredagen, att butikskedjan Haglöfs, tvärtom, i en miljöpräglad protest mot köpfesten, höjt priserna.

Mannen med det grånade skägget och de dyra skorna prisade detta beslut och just när prisandet skulle nå sin kulmen mötte han blicken från killen i kassan. Han hejdade sig, och det såg ut som om han kom på sig själv. Och så

hasplade han ur sig något i stil med:

– Ja, alltså det är ju jättebra att *ni* sänker priserna här. Verkligen jättebra.

Jag är inte konflikträdd, men jag led med den vänlige cykelköparen som insåg att han just hade dissat den väldiga rabatt som han fått på sin cykel.

– Men cyklar är miljövänliga, sa jag.

En bil tar upp en massa yta i storstäderna, vare sig den är i rörelse på vägen, eller står oanvänd på gatan eller i ett parkeringshus i betong.

– Och kläder, fortsatte jag, det är bland det mest miljöfarliga som finns.

Ja, det var kanske heller inte helt korrekt. Det är ju så klart sämre med ett flygplan eller anrikat uran, men de båda andra nickade instämmande och jag tror att vi alla tre kände att vi inte svärtades av de svarta dagarna.

Augustin Erba

augustin.erba@dn.se

**Sophie
Arnö:
Innovation
är en**

mänsklig drivkraft

MÅNDAG 9 DECEMBER 2019

För en vecka sedan var jag på Lesbos och besökte det flyktingläger som har blivit en skamfläck för Europa. Liksom alltid när jag mött människor i utsatta situationer världen över slås jag av hur vi kämpar för att bevara vår värdighet.

Människor söker efter mening och riktning även under de mest horribla omständigheter.

Att själv skapa något kan vara ett sätt. I varje vrå av det överfulla lägret surrade det av projekt, överallt människor som hittade på nya lösningar för att bättre kunna hantera sin tillvaro. Det kunde handla om att hitta ett nytt smart sätt att hänga upp kläder på tork, att fodra tältet, eller att skapa en eldstad.

Det verkar som om innovation är en mänsklig drivkraft. Kanske också en kraft som räddar oss när vi möter nya utmaningar.

Sverige ställdes inför flera utmaningar under flyktingvågen 2015. Då togs också flera initiativ till nya lösningar för mottagande och integration. Fyra år senare har det breda engagemanget dalat men några initiativ lever vidare. Vi var med när familjen Asp och familjen Tajik träffades via invitationsdepartementet. Läs också om gymnasieeleverna som engagerar sig för en bättre värld genom sina sociala innovationer, allt från en hållbar brödpåse som tagits fram med hjälp av nyanlända kvinnor – till restaurangmenyer i punktskrift

för att även synskadade ska kunna läsa dem.

Och nu har vi inte ens börjat prata om de tekniska, digitala och medicinska framsteg som görs, och all annan utveckling som sker till följd av långvarigt forskningsarbete.

Allt ett resultat av människors kraft och driv mot framtiden.

Trevlig läsning!

Sophie Arnö

sophie.arno@dn.se

Flyktingvågen skapade nya lösningar på segregationen

MÅNDAG 9 DECEMBER 2019

**Hur hittar man någon att umgås
med när man är ny i ett land?**

**Hur kommer man in på
arbetsmarknaden?**

**Flyktingvågen 2015 ledde till
flera innovativa lösningar.**

Invitationsdepartementet är ett

**av de initiativ som står starkt
fyra år senare – när det breda
engagemanget har dalat.**

**DN var med när familjen Arp
och familjen Tajik träffades för
första gången.**

Hemma hos familjen Arp i
Traneberg står lasagnen i ugnen.
Mamma Frida skär sallad och
tvååriga Bill är exalterad och
springer runt i lägenheten. Snart
ska Ahmed, Afsane och sonen
Johan komma.

Det är första gången familjerna
ska träffas, de har matchats ihop

av organisationen

Invitationsdepartementet.

– Vi har själva bott utomlands flera gånger så vi vet hur svårt det kan vara att hitta människor att umgås med när man är ny. Vi ville träffa en familj med ett litet barn, för Bills skull. Förhoppningen är ju att vi ska klicka och ses fler gånger, säger Frida.

Hennes telefon ringer och hon går ner för att öppna porten. De är här.

Under flyktingvågen 2015 bubblade det av idéer, initiativ och projekt för integration. På så kallade hackatons – träffar för

programmerare – diskuterades innovativa digitala lösningar.

Enligt Amelie Silfverstolpe, verksamhetsledare för Öppna Dörren, var det då som den privata sektorn på riktigt tog sig an frågan.

– Tidigare tyckte många att integration var det offentligas ansvar. Men när det kom så många flyktingar samtidigt insåg man att de institutioner som jobbar med detta – som var så överbelastade – inte kunde lösa allt. Vi måste alla – företag, civilsamhälle och privatpersoner – vara med och dela på ansvaret

om vi ska lyckas med integrationen.

Öppna Dörren är en satsning av Axfoundation och består av fyra initiativ, däribland Invitationsdepartementet, för att få nya och etablerade svenskar att träffas och nätverka. Lanseringen sammanföll med flyktingvågen men var planerad sedan något år tillbaka.

– Det var positivt för projektet förstås, att det råkade sammanfalla. Det var ett väldigt stort intresse för integration från allmänheten just då.

Amelie Silfverstolpe berättar att de under 2015 och 2016 fick mängder av samtal från folk som ville presentera nya integrationsidéer eller hjälpa till på något sätt. Men därefter har engagemanget inte fortsatt att öka.

– Många har en uppfattning om att integrationsproblemen inte längre är akuta – vilket de verkligen är.

Invitationsdepartementet har sedan starten 2014 sammanfört 18 500 personer. Deras egna mätningar visar att en enkel middag mellan nya och etablerade

svenskar bidrar till att 97 procent känner sig mer välkomna i Sverige och att 93 procent av de etablerade får större förståelse för hur det är att vara nyanländ.

Middagarna sker förutsättningslöst men ungefär hälften håller kontakten efteråt. Hemma hos Arps har familjerna satt sig i soffan. Johan vill behålla jackan på och trycker sig mot mamma Afsane samtidigt som han försiktigt spanar på Bill som visar upp sina leksaker.

En kvart senare försöker de båda rymmas på Bills sparkbil.

Pappa Ahmed berättar att de bott i Sverige i 3,5 år, nu i Järna, fyra mil söder om Stockholm. Han och Afsane läser Svenska för invandrare och försöker träna så ofta de kan även efter lektionerna. Det är en av anledningarna till att de anmält sig till Invitationsdepartementet.

– Vi vill också lära oss om svensk kultur och mat och förstås lära känna svenskar. Vi har varit på en middag hos en annan familj tidigare, nu ska de snart komma hem till oss, berättar Afsane. De är båda födda i Afghanistan men har vuxit upp i Iran. Där

jobbade Afsane som lärare och Ahmed som snickare och elektriker. Nu går han en utbildning för att kunna återuppta yrket här. Johan går på förskola. – Han älskar det. Ibland kommer han hem och använder svenska ord som vi ännu inte lärt oss, säger Ahmed och skrattar. Några av de initiativ som togs under flyktingvågen har nu stannat av – eller gått från att ha varit sociala företag med flera anställda till att krympa till ideella organisationer. Welcome app är ett exempel. Det är en plattform där nyanlända kan

ställa frågor om i princip vad som helst och etablerade svenskar kan svara eller hjälpa till på andra sätt – som att bjuda in till att träffas över lunch eller förmedla kontakter och nätverk. Med hjälp av kapital från bland andra Norrsken Foundation kunde drygt en handfull personer anställas. Men den senaste tiden har finansieringen inte räckt till och plattformen drivs nu som ett ideellt projekt. Kompis Sverige, som grundades 2013 och matchar etablerade och nya svenskar för att skapa nya

kompisrelationer, har också märkt av en förändring i engagemanget.

– Fram till 2017 behövde vi aldrig aktivt söka etablerade svenskar, vi kunder inte ens ta emot alla som hörde av sig. Nu måste vi jobba för att få in dem i vår verksamhet, säger verksamhetschef Johan Bäckström.

Han tror att organisationer måste ha förmåga att anpassa sig för att klara sig och påpekar att behoven har förändrats. När tusentals passerade gränsen till Sverige behövdes allt möjligt – sovplatser, mat, kläder och pengar.

– Det verkar som att vi har lättare för att skänka pengar och saker, att ge av sin tid är svårare. Men det är vad som krävs för att vi ska klara integrationen – att vi ska dela med oss av våra nätverk och vår tid.

Under flyktingvågen funderade många sociala entreprenörer också på hur innovativa företagsidéer skulle kunna främja integration samtidigt som de gav en ekonomisk vinst.

Flera startupföretag fokuserade på rekrytering. Enligt SCB förmedlas sju av tio jobb via kontakter, något som de flesta nyanlända inte har.

Efter tio år i Sverige
förvärvsarbetar endast två av tre
immigrerade svenskar.

Farzad Golchin, grundare av
rekryteringsföretaget Novare
Potential, jobbade som
marknadschef för Comviq med
fokus på mångkulturella
målgrupper, där teleoperatören
tappat marknadsandelar. De
försökte locka tillbaka kunderna
på kreativa sätt – som att skicka
dadlar med kontantkort på
ramadan, då man ofta äter dadlar
i kvällen.

– Vi tog tillbaka 7 procent på
marknaden – vilket är jättemycket

– och det var tydligt för mig vilken
stor affärsnytta det kan ge att
satsa på det mångkulturella
Sverige.

En undersökning som
rekryteringsföretaget gjorde
visade att osäkerhet kring språk
och kulturskillnader ofta var
anledningen till att företagare
drog sig för att anställa
nyanlända. Det fanns också en
uppfattning om att det är svårt att
hitta rätt kompetens bland dem.
Novare Potential utgår från
efterfrågan på arbetskraft och
använder konkreta tester för att
klargöra vilken kompetens

kandidaterna har, i stället för att titta på formella titlar. Första året tar de själva på sig arbetsgivaransvaret – därefter ska kandidaten gå över till en anställning hos kundföretaget. Hittills har nästan alla också gjort det – 97 procent, enligt Farzad Golchin.

– På vissa arbetsplatser har det tagit ganska lång tid att få in den första – men sedan har man anställt många nya svenskar när man sett att det har fungerat. Det finns en idé om att har man jobbat eller pluggat i Sverige så är man lite bättre – och många företagare

är förvånade över hur bra det blivit med de nyanlända.

Farzad Golchin tycker att engagemanget för integration nu har blivit mer konkret än det var under flyktingvågen.

– I dag är man mer fokuserad på specifika behov.

Forskarna Eva Nilsson Lundmark och Ingvar Nilsson har försökt mäta den ekonomiska samhällsvinsten av att få nyanlända i arbete snabbare. I dag är etableringsfasen nästan åtta år i snitt.

I rapporten ”Att vara med i leken”, gjord på uppgift av Fryshuset och

Axfoundation, slår de fast att varje år som tiden utan arbete förkortas skulle ge omkring 400 000 kronor i samhällekonomisk vinst per person genom skatteintäkter och minskade kostnader för till exempel bidrag och utbildningar. Detta för personer i låglönegrupper – för yrken med högre löner är vinsterna större. Att förkorta den genomsnittliga introduktionstiden till hälften, från åtta till fyra år, skulle alltså vara värt minst 1,6 miljoner kronor per individ. De påpekar också att en 20-åring som vuxit upp i Sverige kostat 3–

3,5 miljoner kronor – något som bekostats av ett annat land för dem som kommer till Sverige som vuxna.

För att korta etableringsfasen utvecklade den digitala utvecklingsbyrån Iteam i flyktingvågens spår en digital tjänst där asylsökande kan lära sig hur den svenska arbetsmarknaden fungerar och registrera sina kompetenser – även om uppehållstillstånd och svenskt personnummer dröjer. Tjänsten har upphandlats av Arbetsförmedlingen och heter numera Jobbskills.

Christian Landgren, vd för Iteam, tycker att Sverige måste lära av flyktingvågen och ändra vissa strukturer för att stå bättre rustat inför framtida stora invandringsvågor.

– Det fanns en del saker som gjorde att många projekt inte lyfte eller att de stod klara lagom till att allt lugnat ner sig, trots stort engagemang av eldsjälar. Till exempel var det svårt att marknadsföra tjänsterna eftersom myndigheter, som Migrationsverket, enligt konkurrensregler inte får skicka ut information om privata

företags initiativ. I sådana här krislägen måste allt kunna gå mycket snabbare.

Tillbaka hos familjen Arp har både lasagnen och en äppelpaj med blåbär ätits upp. Barnen får leka lite till innan det är dags för Afsane, Johan och Ahmed att tacka för sig och bege sig hem till Järna.

Familjerna har redan bestämt sig för att ses igen, nästa gång hos familjen Tajik.

Värdarna är nöjda med kvällen.

– Det har varit en fantastisk upplevelse. Det är ett så enkelt sätt att göra något för

integrationen och träffa nya
vänner. Vi kommer absolut att
bjuda hem fler, säger Frida Arp.

Annika Wilhelmson

annika.wilhelmson@dn.se

Maria Gunther: Till mänsklig- hetens

**största
nytta –
innovation
erna som**

**förändrar
världen**

MÅNDAG 9 DECEMBER 2019

**Sverige leder ligan för
innovationer i EU. Vi borde
prata mer om hur forskning
leder till nya uppfinningar - och
företag.**

Jag tycker att ni skriver alldeles
för mycket om gammalt dna,
säger han.

Det finns samtal man minns mer
än andra, och det här kommer att

bli ett av dem. Det är lunchtid i Uppsala, och jag sitter på en fiskrestaurang nära centrum, tillsammans med Ulf Landegren, professor i molekylärmedicin vid Uppsala universitet.

Kommentaren handlar egentligen inte om just gammalt dna, utan om varför vi i media tycker så mycket om att presentera den sortens forskningsresultat. Vi skriver spaltkilometer om människans tidiga utveckling, svarta hål i avlägsna galaxer och nya exotiska elementarpartiklar – forskningen för forskningens egen skull, som inte direkt är inriktad

på praktiskt användbara resultat som kan förändra människors vardag. Och det ger läsarna en skev bild av vad forskning är och kan vara, menar han.

Jag blir lite tagen på sängen. Den vanliga kritiken från forskare brukar vara att journalister alltid envisas med frågan: ”men vad ska det vara bra för?” när de presenterar spännande grundforskning.

Men visst tar jag åt mig. Jag gillar grundforskning, och har skrivit många texter om hur viktig den är, och om forskaren som kulturarbetare. Som gammal

partikelfysiker är det kanske extra känsligt. Vem kan se den praktiska nyttan av att leta efter kvarkar och Higgspartiklar – fast det var just den som gav oss world wide web, och påverkade våra liv mer än något annat de senaste decennierna.

Den historien är nästan tacksammast av allt: berättelsen om den oväntade nyttan av den fria forskningen, för att låna en rubrik från en skrift som Kungliga Vetenskapsakademien gav ut härom året, med Alexander Flemings upptäckt av penicillinet i mögelsvamparna som dödat

bakterierna i hans odling på omslaget.

Men varför berättar ni så sällan om den väntade nyttan, undrar Ulf Landegren.

Han vet vad han talar om. Han har fler patent än de flesta forskare, och runt 300 personer jobbar på företag som är avknoppningar från hans forskargrupp.

EU-kommissionen har i flera år rankat Sverige allra högst på sin årliga European Innovation Scoreboard, med mänskliga resurser, innovationsvänliga miljöer och attraktiva

forskningsystem som de främsta styrkorna.

När Office of Life Sciences, under det brittiska departementet för hälso- och omsorgspolitik, listar indikatorer för konkurrenskraft inom livsvetenskaperna för världens länder kom Sverige på tredje plats över antalet börsintroduktioner 2017, efter Kina och USA, och på femte plats 2018, tätt efter Sydkorea och Kanada.

Den aspekten av forskning blir det sällan artiklar om, det har Ulf Landegren rätt i. Men det var nog sådant Alfred Nobel hade i

tankarna när han skrev *till mänsklighetens största nytta* i sitt testamente.

En innovation behöver inte vara en oväntad, och oväntat användbar, uppfinning man fick på köpet i labbet. Sådant händer, utan tvekan. Men det är nog vanligare att innovationer är resultatet av långt, tråget och målinriktat arbete.

Maria Gunther

maria.gunther@dn.se

Innovationer- na som Sverige satsar på

MÅNDAG 9 DECEMBER 2019

Varje år delar Vinnova ut omkring 3 miljarder kronor till satsningar på ny innovation. Utveckling av artificiell intelligens och hållbara lösningar på samhällsproblem står i fokus.

Vinnova är en statlig myndighet med uppgift att stödja innovation som bidrar till en hållbar tillväxt – främst genom bidrag till projekt och forskning som syftar till att utveckla nya lösningar på samhällets utmaningar.

För att välja bland tusentals ansökningar tar myndigheten hjälp av omkring 1 000 experter inom olika områden. De tittar på vad det är som ska utvecklas, hur det ska genomföras och vem som ska göra det – för att skapa en uppfattning om hur sannolikt det är att projektet lyckas.

– Innovation är ett risktagande, vi väljer de ansökningar som vi tror har goda möjligheter. Ofta handlar det om projekt som ännu är i ett tidigt skede, säger Peter Eriksson, chef för verksamhetsutveckling.

Vinnova följer sedan upp utfallet under flera år efteråt.

– Givetvis varierar det hur varje projekt lyckas med sina egna ambitioner men de flesta är nöjda med resultatet. Vi tittar också på hur projekten skapar andra effekter som följdprojekt, lärande och nya samarbeten.

De senaste åren har Vinnova satsat mycket på utveckling av artificiell intelligens, som kan användas inom många olika områden. Myndigheten kommer att satsa 50 miljoner kronor per år i tio års tid på riktade insatser inom AI, förutom den finansiering som redan ges till forskningsfältet inom andra program. I början av året invigdes ett nytt centrum för AI-forskning i Göteborg.

Annika Wilhelmson

annika.wilhelmson@dn.se

Darja Isaksson: Rädda människor har svårt att tänka fritt

MÅNDAG 9 DECEMBER 2019

**Att förstå behov och att kunna
ställa sig utanför sin egen
kontext är grunden för att**

**skapa goda innovationer. Det -
menar Darja Isaksson,
generaldirektör för Vinnova.
Vad gör Vinnova rent konkret?**

— En av de viktiga saker vi gör är att finansiera innovationsprojekt, vi finns till för att ta risker när näringslivet inte vågar göra det. Vi skapar också miljöer som främjar innovation, där det finns kunskap som behövs för innovatörer att komma vidare. Vi finansierar samarbeten som kopplar ihop kunnanden som vanligtvis inte möts.

Vilka egenskaper, i stort eller i smått, skapar innovationsförmåga?

— Att förstå behov – samhällets och andra individers. Det är också viktigt att kunna se utanför sin egen kontext, att kunna arbeta med andra kompetenser och andra branscher. Man ska komma ihåg att en bra innovatör inte nödvändigtvis är en bra entreprenör. Det innebär att en bra miljö ofta bygger på ett team med olika kunskaper.

Hur stimulerar man kreativitet?
— Människor som är rädda eller för stressade har svårt att tänka

fritt och våga ta risker, så det måste man arbeta hårt med. Det är också viktigt för kreativiteten att människor med olika perspektiv möts eller att personer med samma perspektiv kan bredda sitt synfält.

Har du några egna förebilder inom innovation?

— Jag har alltid inspirerats av grupper av starka individer som gått sin egen väg. Ofta har de bråkat massor men de har vågat vara olika och ändå hittat en gemensam väg framåt. Nu läser jag en bok om Leonardo Da Vinci. I hans fall har många varit så

måna om att bena ut exakt vem som gjorde vad, men det är inte riktigt poängen. Även Leonardo verkade i ett socialt sammanhang där man arbetade ihop och inspirerades av varandra. Det är en relevantare berättelse tycker jag.

Hur stor roll spelar Sveriges stora företag för landets innovationsförmåga i stort?

— De stora företagen lägger väldigt mycket pengar på innovation, även internationellt är det så. Det är inget snack om att Google, Amazon och de stora it-bolagen driver AI-utvecklingen

framåt, till exempel. Så de stora företagen spelar en stor roll, men samtidigt vet vi att det inte räcker i dag. Nu behövs innovationskraft som finns hos andra aktörer som mindre bolag och start up-bolag och där kan Vinnova hjälpa till med stöd och stimulans.

Sverige har länge legat bra till vad det gäller innovation, men till exempel i Bloombergs innovationsindex har vi sjunkit i år. Vad tänker du om det?

— Delvis kan man säga att Bloomberg värderar antal patent högt och därför kan det bli stor skillnad från år till år. Men det är

väl värt att ta till sig insikten att bara för att vi har varit bland de bästa så är det inte säkert att det fortsätter vara så. Vi har absolut saker att bli bättre på och oavsett om vi sjunker i indexen eller inte så behöver vi utveckla vår förmåga att vara innovativa tillsammans. Samhällsutmaningar som klimatet och en åldrande befolkning är stora och vi har inte så lång tid på oss att lösa dem. För att lyckas måste många olika branscher och aktörer samarbeta, det räcker inte med en smart teknologisk lösning. I Sverige är vi bra på att samverka

på det här sättet, men vi måste bli ännu vassare.

Finns det någon fara med att Sverige rankas lägre i de här indexen?

— Ja, om du menar: spelar det någon roll för Sverige hur vårt varumärke inom innovation ser ut för världen? Absolut. Och vi har också ett bra varumärke i dag som ett ledande innovativt land och det har vår nya regering sagt att vi ska värna och utveckla och det behövs. Vi har inte råd att vara ”fat and happy”.

Hur kan Sverige bli ännu starkare som innovationsland?

— Vi har lämnat förslag till regeringen om vad vi tror behövs, inför den forskningspolitiska propositionen som ska läggas fram nästa år. Där lyfter vi bland annat att det behövs mer samarbeten mellan universitetsforskare och innovativa företag, och att vi behöver utveckla hur man arbetar med regelverk som påverkar innovationers möjligheter att göra skillnad i samhället.

— Vi föreslår också satsningar på forskning och innovation inom teknologier för digitalisering såsom artificiell intelligens,

sensorer, robotik, cybersäkerhet och system av system.

Hur kan innovationer hjälpa till att lösa de stora ödesfrågorna som vi står inför i dag?

— Vi har flera otroligt komplexa systemutmaningar som klimatförändringarna och den psykiska ohälsan framför oss. Forskare som jobbar med lösningar på den här typen av utmaningar säger att det viktigaste är att formulera en målbild som funkar. Om vår gemensamma vision är att vi ska ha bilfria samhällen till exempel, så är det inte så lätt för

transportsektorn att bidra. Det vi istället borde sträva mot är kanske koldioxidfria, säkra transportlösningar som gör att vi frigör yta i våra städer och slipper bilköer.

När vi är inne på transporter, inom politiken finns det olika syn på flyget. Antingen ska vi sluta flyga, eftersom det är dåligt för klimatet, eller så ska vi fortsätta flyga för att det ger flygbranschen pengar att utveckla nya mer klimatsmarta lösningar. Hur ser du på den debatten?

— Det är just den här typen av svåra målkonflikter som vi måste

bli bättre på att hantera. Men som jag ser det så måste vi både utveckla alternativ till att resa över huvud taget, videosamtal till exempel, och utveckla möjligheter att ha biobaserade drivmedel till flygen.

Kan vi inte nå en punkt då vi helt enkelt måste inse att en innovation, flyget till exempel, helt enkelt inte funkar längre, hur bra den än varit ur andra aspekter?

— Jo, det kan hända. Men jag tänker att det är rätt brutalt att helt sätta punkt för flygen. Det finns ju olika nödvändiga

flygresor och det finns fortfarande möjligheter att innovera även på det här området.

Vilken är tidernas bästa innovation?

— Jag säger skrivkonsten. Den antas ha utvecklat vår förmåga till logiskt och rationellt tänkande och den skapade absolut helt nya förutsättningar för oss att dela kunskap med varandra, över tid och generationer. Utan skrivkonsten hade vi inte haft vetenskap och utan den hade vi aldrig klarat av bygga upp de samhällen och skapa den sjukvård som vi har i dag.

Vad är den mest spännande innovationen just nu?

— Digitaliseringen. Jag har sagt det tidigare och kommer att säga det igen, digitaliseringen innebär en omorganisation av hela samhället på sikt. Det har både skapat nya sårbarheter i samhället som vi måste lära oss att hantera, samtidigt har den ökat våra möjligheter att snabbt ställa om till ett hållbart samhälle.

Vilken är dagens mest problematiska innovation?

— Alla de innovationer som gör att samhället aldrig kommer att bli det samma – så som artificiell

intelligens, digitalisering, nanoteknik och genteknik. I dessa ligger en otrolig dualitet. Vi behöver dem för att skapa hållbarare samhällen, bli friskare och leva längre. Samtidigt skapar de helt nya sårbarheter som vi ibland inte kan förutse och som vi ännu inte kan hantera. Det kan kännas läskigt och i vissa avseenden är det bråttom, men jag gör ett aktivt val att vara - optimist.

Amanda Dahl

amanda.dahl@dn.se

Vinnova

Vinnova är Sveriges innovationsmyndighet. Uppdraget från regeringen lyder att myndigheten ska främja hållbar tillväxt och utveckla innovationsförmågan i Sverige. De flesta länder har en innovationsmyndighet, som investeringar i branscher och olika innovatörer för att driva utvecklingen i landet framåt. En del av verksamheten är att utlysa satsningar. Varje utlysning designas för ett specifikt syfte och

en målgrupp. Innovatörer kan sedan ansöka om att få del av de ekonomiska tillgångar som delas ut. Idéerna rankas och de som passar bäst väljs ut och får finansiering.

Sedan i maj 2018 är Darja Isaksson generaldirektör för Vinnova.

Framtidens företagare vill göra världen bättre

MÅNDAG 9 DECEMBER 2019

Det är året då de unga tagit rollen som klimatets främsta försvarare. Viljan att göra världen till en bättre plats är tydlig också bland gymnasieeleverna i Ung Företagsamhet. DN har träffat

några av årets sociala innovatörer.

Grön Framtid

Elias Leverud, Isak Popovski, Emil Yfver, Simon Parker, Isac Norlander och Anna Sahovic (ej på bild), Thorildsplans gymnasium.

För att uppmuntra barn att sopsortera har gänget i Grön Framtid skapat ett memoryspel med avfallskategorier som de säljer till förskolor, skolor och familjer. Intresset har varit stort och de första 100 exemplaren sålde slut fort.

Att förena en kommersiell idé med ett socialt mervärde var deras utgångspunkt från första början.

– Det är vårt primära syfte. Det här räddar ju inte hela världen men är ett steg i rätt riktning och vi tänker att det kan vara bra att prata om klimat och miljö från tidig ålder, säger Isak Popovski.

Redlocker

Clara Lidman och Liza Eriksson, Nacka gymnasium.

En mensskyddsautomat ska göra tamponger lika självklart som papper på arbetsplats- och skoltoaletter. Plexiglas visar

tydligt vad skåpet innehåller och är tänkt att minska tabut kring mens. En funktion som låser drevet i några minuter efter varje tampong ska motverka att man tar många på en gång.

– Vi blir provocerade av att de få företag som väl har mensskydd på toaletterna också har produkter som munskölj, tops och torrschampo. Mensskydd är en nödvändighet, det är inte munskölj, säger Liza Eriksson. Båda två jobbar vidare med automaten efter studenten. De har redan sålt in den till kameraföretaget Canon och

förhandlar med flera stora företag.

Brödpåse

Tilde Olsson, Amanda Mattsson, Ellinor Pålson, Nina Jonson Franzén och Astrid Bobeck, Hersby gymnasium.

I ett projekt med Lidingö stad har tjejerna bakom brödpåsen jobbat med arbetsintegration.

– Där vi bor märker man inte av segregationen, men vi vet ju att den finns och vill jobba med det. Vi har pratat mycket med kommunen om hur man arbetar med arbetsintegrerande företag

på rätt sätt, för att inte utnyttja kvinnorna utan ge dem ett sammanhang med svenskar, säger Ellinor Pålson.

Nyanlända kvinnor som läser SFI har hjälpt dem att sy och projektet har lett till nya vänskaper, både med kvinnorna som deltagit och deras barn. Att brödpåsen minskar plastanvändning ser de som en klimatbonus.

Feel it

Moa Lowent, Madeleine Daher, Gan-erdene Narmandakh och Sabrina Forslund, NTI Handelsgymnasiet.

Idén fick de från en artikel. En synskadad kvinna berättade om hur jobbigt hon tycker att det är att gå på restaurang, att hon känner sig i vägen när hon alltid behöver be om extra hjälp för att läsa menyn. Därför låter hon helst bli. Ungdomarna kontaktade Synskadades Riksförbund som bekräftade att det knappt finns någon restaurang som har meny på punktskrift.

– Vi har fått positiva reaktioner och har förhoppningsvis några avtal på gång. Några krögare har påpekat att det blir krångligt att

byta ut menyerna när de ändrar något, säger Sabrina Forslund.

yPath

Vide Rabo och Alexander Björkenstam, Kungsholmens gymnasium.

En digital plattform och app där ungdomar kan ställa frågor om studier och karriärsval ska minska segregationen mellan Stockholms skolor. Där ska ungdomar kunna få svar på sådant som varken deras kompisgäng eller skolans studievägledare kan svara på.

– Som hur det är att plugga på ett visst universitet. Den kan också

användas för att hitta någon att plugga med utanför kompiskretsen, säger Alexander Björkenstam.

De hoppas att plattformen ska bli en kanal mellan elever och studievägledare och har stora planer för hur den ska fortsätta utvecklas.

Annika Wilhelmson

annika.wilhelmson@dn.se

10 innovationer som har satt Sverige på kartan

MÅNDAG 9 DECEMBER 2019

**Sverige har hjälpt världen att
spränga, skruva muttrar, stänga
jackor – och att cykla säkert
utan att förstöra frisyren.
Säkerhetständstickan**

För 200 år sedan var tändstickor väldigt brandfarliga. Men år 1844 fick svenske kemisten Gustaf Erik Pasch idén att fästa röd fosfor på ett plån och ett kemiskt ämne på en sticka som reagerade med fosfor och började brinna. Säkerhetständstickan var länge en av Sveriges viktigaste exportprodukter.

Skiftnyckeln
Johan Petter Johansson var duktig på att lösa små vardagsproblem med

innovationer. När den svenske hantverkaren var trött på att kånka runt på flera olika tänger uppfann han år 1888 den ställbara rörtången. Tre år senare kom han på den moderna skiftnyckeln och behövde därmed bara ha en skruvnyckel med sig.

Blixlåset

När svenskamerikanerna Gideon Sundbäck och Peter A Aronsson uppfann det moderna blixtlåset år 1917 fanns redan patent för en liknande innovation. Det de två männen kom på var ett sätt att göra mekaniken lättanvänd och

fästbar på kläder. "Lightning fastner" döpte den amerikanske armén den lättanvända knapparsättaren till. På svenska: "blixtlås".

Dynamiten

År 1866 upptäckte en svensk man i den tyska staden Krümmel att om man blandar nitroglycerin med bland annat kiselgur så blir det förstnämnda ämnet mindre lättantändligt. Resten är historia. Faktum är att dynamiten var en av sammanlagt 355 patent som Alfred Nobel registrerade. Han

kom bland annat även på tändhatten och spränggelatin.

Pacemaker

Idén att styra ett hjärtas slag med hjälp av elektromagnetisk puls har funnits sedan 1880-talet. Men det var först år 1958 som svenske Rune Elmqvist designade en pacemaker (engelska för takthållare) liten nog att operera in i en mänsklig kropp. Vilket hans kollega Åke Senning gjorde senare samma år. Sedan dess har innovationen räddat många liv.

Skype

År 2000 skapade den svenske it-entreprenören Niklas Zennström fildeningssprogrammet Kaazaa tillsammans med dansken Janus Friis. De använde tre år senare samma fildeningsteknik till programmet Skype som var till för långdistanssamtal över nätet. I dag har tjänsten hundratala miljoner användare och "skajpa" har blivit omtvistat verb bland språkvårdare.

Spotify

Själva tekniken att lyssna på musik på nätet hade funnits i flera år men det var affärsmodellen

som gjorde Spotify unikt när det lanserades år 2008. Genom att knyta avtal med skivbolag kunde företaget erbjuda ett stort utbud lagligt strömmad musik för en abonnemangssumma. Spotify har i dag över 150 miljoner användare.

Hövding

Fåfången känner ingen nöd, kan man säga. För snart 15 år sedan undersökte studenterna Anna Haupt och Terese Alstin möjligheterna till en hjälm som inte syntes när man cyklade. Resultatet blev en airbaghjälm

och de döpte innovationen till Hövding. Uppfinningen säljs i dag på 16 europeiska marknader och är mycket säkrare än en vanlig plastvariant.

Swish

För sju år sedan gick sex svenska storbanker ihop med Riksbanken för att skapa en mobilapplikation för privatpersoner att snabbt skicka pengar till varandra. I dag har swisha blivit ett verb och tjänsten har över 6,5 miljoner användare. Liknande tjänster finns i andra länder men ingen

annanstans har systemet fått samma spridning.

Tetrapak

Idén till tetrapaketet kläcktes av en febrig laboratorieassistent en kväll år 1944. Erik Wallenberg kom då på att plastlaminerat papper vikt som en pyramid både var lättillverkat och slöt tätt. Hans chef Ruben Rausing tog patent och blev en av världens rikaste män. Först år 1991 fick Wallenberg sitt fulla erkännande i form av en guldmedalj av Ingenjörsakademien.

Källa: Tekniska museet, Hövding.

Spotify, Swish N

John Falkirk

john.falkirk@dn.se

**Ledare:
Bra att
rege-
ringen
ändrar sig**

**– och
säger nej
till V**

TISDAG 10 DECEMBER 2019

På måndagsmorgonen meddelade ledarna för S, MP, C och L att de går kritikerna till mötes om förändringen av Arbetsförmedlingen.

Reformtakten saktas ner – genomförandet skjuts upp till hösten 2022 och större betoning läggs på att det ska ske i etapper. Dessutom slår man fast att reformen inte ska ”baseras på LOV” (Lagen om valfrihetssystem), som kraftigt skulle begränsa Arbetsförmedlingens möjlighet att styra vilka privata utförare som tjänster ska upphandlas från. Under dagen lämnade sedan Vänsterpartiet, Moderaterna och Kristdemokraterna beskedet att misstroendehotet mot

arbetsmarknadsminister Eva Nordmark (S) dras tillbaka. Regeringens omsvängning är välkommen. I Sverige har vi höga ambitioner för vår arbetsmarknadspolitik, och spenderar stora summor på området. Från den utgångspunkten fungerar Arbetsförmedlingen för dåligt. Förändringar som ger en större roll för privata aktörer är nödvändiga, att de genomförs skyndsamt är bra. Men att något ska gå snabbt är inte en ursäkt för att göra det förhastat – det är utmärkt att

tempot sänks och fler kontrollstationer införs. Det är också välkommet att man inte låser fast sig vid att endast använda LOV.

Januariavtalets motståndare till både vänster och höger lär gotta sig åt reträtten, hävda att överenskommelsen är om inte sönderslagen så i alla fall skadskjuten. De som står till vänster kommer att slå sig på bröstet för att de stängt dörren för en ”privatisering” av Arbetsförmedlingen. Belackare på båda sidor lär undslippa sig ivriga tjut om att Jonas Sjöstedt och

hans partikamrater visst har inflytande, i motsats till vad regeringsdokumentet säger. Det är nonsens.

Uppgårelsen mellan S, MP, C och L vilar på tre ben. För det första: i ett fragmenterat och polariserat landskap ska den politiska tyngdpunkten placeras i mitten. För det andra: Sverige är i behov av ett gediget reformprogram – C:s och L:s starka förhandlingsposition innebär att det givits en tydlig liberal prägel. För det tredje: de fyra partiernas 167 mandat utgör en god grund för att åstadkomma detta.

Januariavtalets parlamentariska styrka hämtas ur två källor. Den första är samarbetet kring den ekonomiska politiken. För att få igenom en budget räcker det med att vara störst, det krävs ingen absolut majoritet. Och det är S, MP, C och L, eftersom V, M, KD och SD inte röstar på samma budget. På så sätt förverkligas löften om slopad värnskatt, sänkta arbetsgivaravgifter och pengar till kommunerna.

Den andra källan till styrka är det faktum är att flera av de punkter som inte faller inom ramarna för budgetsamarbetet är klassisk

allianspolitik: dit hör reformerna av arbetsrätt och hyresreglering. Sätter M och KD sakpolitiken först kan regeringen räkna med deras stöd och en solid riksdagsmajoritet när de ska genomföras.

I ingetdera fallet har Jonas Sjöstedt något att säga till om.

DN 10/12 2019

Löfven trodde aldrig att V och SD skulle stå på samma barrikad

TISDAG 10 DECEMBER 2019

Analys.

Den nya oheliga politiska alliansen, där Jonas Sjöstedt (V) och Jimmie Åkesson (SD) står på samma barrikad, kommer troligen att bli synlig i riksdagen igen. Den gör det svårare för Stefan Löfven (S) att

regera och tvingar januari-partierna att diskutera hur många nya reträtter de är beredda till.

Arbetsmarknadsminister Eva Nordmark (S) inledde arbetsveckan med att, iförd en banderollröd blus, läsa upp januaripartiernas reträtt. Privatiseringsreformen i Arbetsförmedlingen skjuts upp och begränsas. Vänsterpartiet, Moderaterna, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna får i stort sett vad de gemensamt krävt för att inte avsluta Nordmarks - ministerkarriär med en

misstroendeförklaring från riksdagen.

Sedan tog Vänsterpartiets Jonas Sjöstedt och Ali Esbati över den politiska scenen. Framför bilden av en röd nejlika utropade de sin seger. Partiet kan påverka politiken, trots att det står i januariavtalet att Vänsterpartiet inte ska ha något inflytande.

Men segern för Vänstern är inte total. Privatiseringen av Arbetsförmedlingen kommer att fortsätta, även om den fått snävare ramar. Sjöstedt fick inte sitta med vid förhandlingsbordet, utan fick samtala med

regeringsföreträdare vid sidan om.

Ändå var detta dagen då oppositionen tydligt flyttade fram sina positioner.

Moderaterna sträckte förra veckan ut en hjälpande hand till Vänsterpartiet, som inte kan driva fram en misstroendeomröstning i riksdagen utan hjälp. KD och SD backade snabbt upp dem. Det motsvarar en riksdagsmajoritet, och en sådan har den slutliga makten.

Man kan fråga sig varför Moderaterna, KD och SD har valt att backa Jonas Sjöstedt i hans

motstånd mot privat
arbetsförmedling. De vill ju inte
stoppa möjligheten till vinst i
välfärden. Men de har ett par goda
skäl, utöver oro för
Arbetsförmedlingens framtid. De
vill demonstrera för väljarna att
januarisamarbetet inte är stabilt.
De vill dessutom legitimera en ny
samarbetskonstellation.
Moderatledaren har just brutit sitt
gamla löfte att inte samarbeta
med Sverigedemokraterna, och
fått hård kritik. Om
januaripartierna börjar samarbeta
med Vänsterpartiet bryter de
också ett löfte. Det kan göra

samarbetet mellan M, KD och SD
mer legitimt när båda regerings-
alternativen anpassar sig till ett
nytt politiskt läge.

Reträkten om
Arbetsförmedlingsreformen är
inte jobbig i sak för tre av
januaripartierna. Varken
Socialdemokraterna, Miljöpartiet
eller Liberalerna har velat hasta
fram en reform som innebär att
jobbförmedlingen privatiseras.
Det har varit Centerns hjärtefråga
att införa lagen om valfrihet (lov),
och att ge de arbetslösa frihet att
välja mellan olika privata
jobbförmedlare.

Men reträtten har skakat stabiliteten i regerandet. När januariavtalet gjordes upp hoppades de fyra samarbetspartierna kunna regera stabilt med en del av oppositionen till höger och en till vänster. Den senaste veckan fick en allians som januaripartierna inte sett komma konturer. Statsminister Stefan Löfven trodde aldrig att SD och V skulle ställa sig på samma barrikad. Nu har det hänt. Och det kan mycket väl hända igen. Vänsterpartiet och Kristdemokraterna har redan gått ihop för att Sverige ska motsätta

sig höjd EU-avgift. Vänsterpartiet lovar också att försöka driva fram ett nyval om regeringen föreslår lagändringar som försvagar anställningstryggheten och som innebär mer av marknadshyror. M, KD och SD har visat att de är beredda att backa Sjöstedt och hitta minsta gemensamma nämnare också i frågor där de står mycket långt från varandra. Det finns två skäl för Vänsterpartiet att ändå hålla igen. Jonas Sjöstedt säger att han på inga villkor vill ge SD makt, men samtidigt bygger hela misstroendehotet på stöd från

Åkessons parti. Det kan undergräva Vänsterpartiets trovärdighet. Det andra som kan hålla V tillbaka är risken för att regeringen Löfven ersätts med en högerregering.

Regeringen fruktar nya misstroendehot. Fortsätter den att ge efter för den okonventionellt sammansatta riksdagsmajoriteten bekräftas bilden av att Socialdemokraterna och Miljöpartiet vill regera till varje pris – oavsett politiskt innehåll. Det är förödande för både S och MP på sikt. Därför har statsminister Löfven ett intresse

av att visa väljarna att det finns en röd linje också för honom.

Får regeringen inte gehör för den gränsen skärps kraven på majoritet för regeringen i ett turbulent och polariserat politiskt läge. Om inte C och L vill ha med Vänsterpartiet i samarbetet kan regeringsbildningen behöva göras om – eller Sverige gå till extraval. Och det är det bara Sverigedemokraterna som vill i nuläget.

Ewa Stenberg

ewa.stenberg@dn.se

V hotar med nya misstroenden

TISDAG 10 DECEMBER 2019

Vänsterpartiet, Moderaterna och Kristdemokraterna drar tillbaka misstroendeförklaringen mot arbetsmarknadsminister Eva Nordmark (S). Samtidigt hotar V-ledaren Jonas Sjöstedt regeringen om den går vidare med förändringar av arbetsrätten.

– Då är vi beredda att väcka misstroende mot Stefan Löfven, säger Jonas Sjöstedt.

Vid lunchtid på måndagen kunde arbetsmarknadsminister Eva Nordmark andas ut efter drygt två veckor med hotet om att bli avsatt hängande över sig. Då meddelade Vänsterpartiet att de inte går vidare med att rikta misstroende mot henne för planerna på förändringar av Arbetsförmedlingen.

– Som helhet har regeringen backat på alla punkter. Det blir ingen kaosprivatisering, säger V-ledaren Jonas Sjöstedt.

Regeringen och samarbetspartierna C och L har under helgen förhandlat fram en ny modell för hur reformeringen av Arbetsförmedlingen ska gå till. Reformen skjuts upp i ett år och ska inte längre baseras på lagen om valfrihet, lov. Det innebär att januariavtalet nu måste revideras.

– Det blev väldigt tydligt i förra veckan att det inte finns stöd i Sveriges riksdag för att vi ska utgå från lagen om valfrihet. Det fanns heller inte stöd för själva tidsplanen. Nu har vi hörsammat de kraven, säger Eva Nordmark.

Hon utesluter inte att regeringen behöver skjuta till mer pengar till Arbetsförmedlingen de kommande åren.

– Det är något som vi får återkomma till i kommande budgetar. Men det är klart att vi ser vikten av att vi har en väl fungerande myndighet och att vi har en arbetsmarknadspolitik som är tillgänglig i hela landet. Vi är beredda att pröva om det behövs mer resurser och skjuta till det, men det måste förhandlas innan, säger Eva Nordmark.

I januariavtalet är partierna överens om att Vänsterpartiet inte

ska ha något inflytande över politiken under mandatperioden. Enligt Eva Nordmark har hon inte förhandlat med V om Arbetsförmedlingen utan bara informerat om vilka förändringar som varit aktuella.

– Det har inte varit några förhandlingar. Det är S, MP, C och L som i helgen har pratat ihop oss om de krav som har ställts. Det är vi som har bestämt oss för att backa tillbaka när det gäller inriktningen kring lagen om valfrihet och att förändra tidsplanen och ge ett år extra, säger Eva Nordmark.

V-ledaren Jonas Sjöstedt har en annan bild.

– Vi har haft kontakt med regeringen löpande. Det har varit samtal där de har korrigerat sin politik efter att ha hört våra synpunkter. Ni väljer själva vad ni kallar det, säger Jonas Sjöstedt. Moderatledaren Ulf Kristersson anser att allt prat om att V inte skulle ha haft inflytande är ”nonsens”.

– Självklart har de haft det. Det är alldeles uppenbart. Det var ju för att V, M och KD med instämmande av SD gjorde gemensam sak. När man formar

en majoritet med andra partier så får man inflytande.

Både Moderaterna och Kristdemokraterna drar också tillbaka hotet om misstroendeförklaring mot Eva Nordmark.

– Eftersom regeringen backar och gör det vi krävde så finns det inget skäl att aktualisera ett misstroende, säger Ulf Kristersson.

Regeringen klarade sig ifrån en misstroendeomröstning den här gången, men det kan komma nya tillfällen då förtroendet provas i riksdagen. Redan när

Vänsterpartiet släppte fram Stefan Löfven som statsminister utfärdade Jonas Sjöstedt ett ”misstroendelöfte”. Om regeringen föreslår stora undantag i turordningsreglerna eller fri hyressättning för nyproducerade bostäder tänker V väcka misstroende mot statsministern.

Det löftet ligger fast, enligt Jonas Sjöstedt.

– Om regeringen med lagstiftning vill försämra turordningsreglerna enligt januariavtalet är vi beredda att väcka misstroende mot Stefan Löfven, säger Jonas Sjöstedt.

– Jag hoppas att parterna kan lösa det här med något som är betydligt bättre än det som står i januariavtalet. Annars är vi beredda att ta ett nyval på turordningsreglerna, fortsätter han.

Centerpartiet har varit drivande bakom förändringarna av Arbetsförmedlingen. Nu tvingas C acceptera att en av partiets viktigaste punkter i januariavtalet måste skrivas om.

– Vi i Centerpartiet är pragmatiska. Vi vill se förändring i politiken och då kan man inte sitta och tjura på sin kammare och

säga att ”vi är inte beredda att kompromissa”, säger den vikarierande partiledaren Anders W Jonsson.

Hanna Jakobson

hanna.jakobson@dn.se

Hans Olsson

hans.olsson@dn.se

I januariavtalet enades S, MP, C och L om att Arbetsförmedlingen ska reformeras i grunden, bland annat genom ett nytt system baserat på Lagen om valfrihet, lov, med fristående aktörer för jobbmatchning.

Den 21 november hotade Vänsterpartiet med misstroendeomröstning mot arbetsmarknadsminister Eva Nordmark (S) om inte de fyra partierna ändrade reformförslaget på ett antal punkter. V fick stöd av M, KD och SD.

Under måndagen meddelade regeringen att januaripartierna enats om ett nytt förslag, det nya systemet ska inte enbart baseras på lov. Dessutom skjuts reformen upp ett år, till 2022. Kort efter beskedet drog V, M och KD tillbaka hotet om misstroende.

Miljonböter efter storbranden i Västmanland

TISDAG 10 DECEMBER 2019

Fem år efter den stora skogsbranden i Västmanland har ansvarsfrågan fått ett svar. En underentreprenör får betala 2,5 miljoner kronor i böter – medan skogskoncernen Stora Enso frias helt.

Det var den skogsmaskin som ägdes och kördes av en mindre maskinentreprenör som ledde till att branden i Västmanland startade, slår Västmanlands tingsrätt fast i domen som gäller allmänfarlig vårdslöshet. Och det var den som utförde maskinarbetet, det vill säga entreprenören, som bäst kunde avgöra om arbetet borde ha ställts in, anser rätten. Domslutet innebär att Stora Enso, som beställde markberedningen, frias helt och koncernens juridiska ombud, Tomas Nilsson, är nöjd med utslaget:

– Ansvarsfördelningen i det här fallet motsvarar den branschpraxis som har växt fram och som har godtagits av alla parter.

Branschföreningen Skogsentreprenörerna beklagar däremot domen.

– Om man har ett samarbete och ändå trycker till den enskilde entreprenören känns det väldigt darrigt, säger föreningens ordförande Kolbjörn Kindströmer.

TT

**”Det känns
som om jag är
närmare mina
barn när jag är
här”**

TISDAG 10 DECEMBER 2019

**I Stockholm laddar besökare
från Srebrenica för en stor
demonstration mot
litteraturpristagaren Peter
Handke. I staden Srebrenica är**

**det spöklikt lugnt. DN möter
mödrarna som har kämpat för
sanning och rättvisa för sina
döda söner i snart 25 år.**

Srebrenica.

Rafija Hadzibulic ställer sig
mellan två kritvita gravstenar som
når upp till midjan på henne,
lägger varsamt händerna på dem
och säger:

– Här är mina söner.

Bakom henne står tusentals
identiska gravstenar på rad.
Tillsammans med andra kvinnor
från föreningen Srebrenicas
mödrar besöker hon gravplatsen
och minnescentret Potocari

utanför Srebrenica så ofta hon kan.

Vid ingången till gravplatsen står en minnesplatta med 8 372 namn över saknade personer. Runt 6 200 har identifierats med hjälp av dna från offrens släktingar och begravts i gemensamma ceremonier den 11 juli varje år, på minnesdagen av folkmordet. Srebrenicas mödrar var i allra högsta grad involverade i skapandet av minnescentret. Det började med sökandet efter försvunna söner, män och bröder redan 1997.

För Nura Mustafic, som har förlorat sin man och tre söner är minnescentret mer än en begravningsplats.

– Det ger mig ett lugn i själen att veta att de är här. Hade inte det här stället funnits så skulle ingen tro oss att detta har hänt. Jag behöver inte ens berätta min historia. Det räcker att komma hit och se alla gravarna. Där ligger Srebrenicas ungdom. Två av hennes söner är identifierade och hon hoppas fortfarande att hon ska hitta den tredje.

– Vi försökte lämna staden tillsammans men de stoppade oss och tog dem ifrån mig. Jag vet att han inte lever men han hör hemma här, säger hon.

Hajra Catic serverar kaffe och söta bosniska kakor. På väggen i matsalen hänger en förstorad teckning på sonen Nino. Hon har ytterligare en bild på honom från när han gjorde lumpen och andra foton som hon samlat hos vänner. Deras egna familjebilder försvann när de lämnade Srebrenica.

Hajra Catic väntar också på att sonen ska hittas. Han var radiooperatör i Srebrenica och

hans sista rapport, dagen innan staden föll, löd: Srebrenica håller på att förvandlas till ett slakthus. Sedan flydde han genom skogen tillsammans med sina vänner.

Hon själv satt på en buss med sin man som plockades av bussen av serbiska soldater.

Maken hittades död men inte sonen. Hon har besökt flera massgravar och gick till och med genom ett minfält i hopp om att kunna hitta honom men utan resultat.

– Det hade räckt med ett ben, bara så jag kan begrava någon del av honom. Då går det inte att

förneka. Då kan jag komma hit och be för hans själ. Då kan jag föreställa mig att han är där.

Den andra sonen tog sig till Sverige flera år tidigare och bor nu i Göteborg.

– Vilken tur, annars hade han också försvunnit, säger hon.

Medan landsmän över 2 000 kilometer bort laddar för en stor demonstration i Stockholm i dag, är det helt lugnt i Srebrenica. Här kan man inte demonstrera, berättar Hajra.

Srebrenica ligger i Republika Srpska, den av Bosnien-Hercegovinas två delar där majoriteten

av invånare är serber. Här har det internationella samfundet jobbat på högvarv för att få den överlevande bosniakiska befolkningen att återvända, men det har inte varit lätt.

Hajras hus i centrala Srebrenica är omgivet av andra nyrenoverade hus. Men ingen bor där, berättar hon. Många av dem som kom tillbaka stannade inte länge.

Att dessa kvinnor valde att stanna kvar har att göra med bandet till de försvunna sönerna. Nura kom tillbaka år 2000 efter att ha bott i staden Tuzla sedan kriget.

– Det känns som om jag är närmare mina barn när jag är här. Här har de lekt, här gick våra män, här har vi minnen... Så fort jag åker någon annanstans känns det som att de är kvar här och ropar på mig, säger Nura.

Srebrenica beskriver de som en delad stad. Försoning är att hoppas för mycket på, men man lyckas samexistera sida vid sida.

– Jag kan inte hata. Man måste leva. Jag har ingen hämndlystnad. Jag har ingen ilska. Bara sorg, säger Nura.

– Det finns de som hjälper mig, serber också, hur kan jag hata

dem då? När man förlorar nästan hela sin familj är man tacksam för varje vänligt ord. Men den som är skyldig måste sota för sina brott. Det enda vi behöver är rättvisa och sanning, säger Rafija.

Srebrenicas mödrar var bland de första som protesterade mot årets Nobelpristagare i litteratur, Peter Handke. Flera av dem har åkt till Stockholm för att demonstrera.

– Det känns som att man tar ifrån oss det vi har varit med om. Det är väldigt smärtsamt, säger Rafija.

Folkmordet i Srebrenica aktualiseras den 11 juli varje år då fler identifierade offer begravs i en

gemensam ceremoni. Då är staden full av aktivitet. En dag i december är det som en spökstad. – Efter klockan fyra är det helt tomt. Den här staden är död på något sätt, säger Camil Durakovic, före detta borgmästare i Srebrenica.

– Alla bär detta fruktansvärda brott inom sig. Vi gjorde en massa projekt men man kan inte fixa människornas inre demoner. Till och med yngre generationer drabbas. Varje gång vi träffas, går det inte att länge innan någon nämner 1995. Mitt i det trevliga. Det är tvångsmässigt, säger han.

Camil Durakovic var 16 år gammal och helt ensam i Srebrenica när serbiska styrkor intog staden. Istället för att överlämna sig själv valde han vägen genom skogen med tusentals andra på vägen till staden Tuzla och säkerheten. De var hungriga, törstiga och rädda. De tog sig genom minfält och utsattes för beskjutningar. Många nådde inte ända fram. Fem av hans släktingar dog under flykten.

– Bara en dag av marschen var som en film, och då tog det sju dagar att ta sig dit. En gång var vi

omringade av serbiska soldater och gömde oss i ett dike. En av männen ville detonera en granat så att vi inte skulle tillfångatas. Men de såg oss inte, vi överlevde. Camil lämnade landet och studerade flera år i USA. Men det kändes som att han ständigt var på flykt. 2005 kom han tillbaka. – Jag behövde komma hit för att hitta något slags inre lugn och försöka göra skillnad, säger han. Enligt honom bor det lika många bosniaker som serber i Srebrenica, åtminstone på pappret. Det skvallrar valresultaten om då de flesta

röstar på kandidater ur den egna folkgruppen.

Han försökte bryta uppdelningen när han som oberoende kandidat blev borgmästare i staden. Den största utmaningen blev att försöka motverka att folkmordet relativiseras.

– Jag är inte nationalist. När jag pratar om folkmordet pratar jag inte om det som politiskt ställningstagande utan som fakta. Det är inget argument jag använder för att vinna debatter mot serbiska politiker. Internationella domstolar har bestämt det.

Det är också det som han menar är farligt med debatten som följde Svenska akademins val av Nobelpristagare.

– Vi har ett samhälle som växer isär. Vi har fortfarande skolor som döps efter dömda krigsförbrytare. Detta är inget teoretiskt för oss. Vi får inte förvirra situationen med olika narrativ och behandla fakta som åsikter. Europa såg oss dödas. Vi måste lösa vårt förflutna baserat på det vi vet är sant. Bosniens framtid hänger på det. I dag tisdag demonstrerar flera kvinnor från Srebrenicas mödrar i Tuzla mot Nobelpriset i litteratur.

Enligt Nura Mustafic handlar det inte om att visa ilska.

– Det handlar om sorg. Det är våra barn som de pratar om. Det får inte glömmas bort. Och det får aldrig hända igen.

Marina Ferhatovic

marina.ferhatovic@dn.se

Fakta. 8 000 dödades i Srebrenica

Under kriget i Bosnien-Hercegovina 1992–1995 förvandlades Srebrenica till ett stort flyktingläger. Staden var en "säker" enklav som skyddades av

en fredsbevarande FN-styrka från Nederländerna.

Sommaren 1995 ryckte bosnien-serbiska styrkor fram mot Srebrenica. I juli intogs staden av generalen Ratko Mladic. Panik utbröt bland befolkningen och tusentals bosniaker (muslimer) försökte fly genom skogen. Andra som sökte sig till FN-styrkans bas i en batterifabrik möttes av bosnienserbiska soldater. Männen skildes från kvinnorna. Männen fördes till skolor och andra uppsamlingsplatser, kvinnorna sattes på bussar till staden Tuzla.

Mellan den 11 och 22 juli dödades omkring 8 000 muslimska män och pojkar. En filmsekvens som sändes över hela världen flera år senare visar hur männen ställdes upp på rad med bakbundna händer. Många av de män som försökte fly till Tuzla genom skogen gensköts och dödades. Arbetet med att identifiera offren från hundratals massgravar med hjälp av dna-teknik pågår fortfarande. Varje år i samband med årsdagen av folkmordet begravs de offer som identifierats under året.

De dåvarande bosnienserbiska ledarna Radovan Karadzic och Ratko Mladic har dömts till livstids fängelsestraff för sin inblandning i folkmordet i Srebrenica.

Källa: DN

**Skyddsombud
slår larm: ”Vi
klarar inte
längre att följa
lagar och
regler”**

TISDAG 10 DECEMBER 2019

**Varslet och
massuppsägningarna på
Arbetsförmedlingen har fått ett**

skyddsombud att slå larm till Arbetsmiljöverket.

Arbetssituationen är nu ohållbar i region syd, enligt facket.

– Vi bedömer att man inte har några förutsättningar att bedriva verksamhet längre, säger Dan Ribbenborg, huvudskyddsombud.

Antalet arbetsförmedlare på avdelningen som ska hjälpa arbetssökande i

Arbetsförmedlingens region syd har närapå halverats två gånger i år. Samtidigt är det lika många arbetslösa som ska ha hjälp.

Efter varsel, personalflykt och interna organisationsförändringar är belastningen på handläggarna i regionen nu så hög att huvudskyddsombudet slår larm till Arbetsmiljöverket.

– Personalstyrkan är kraftigt decimerad, men har kvar samma uppdrag. Vår bedömning är att man inte ens klarar av att följa lag och förordning längre, säger Dan Ribbenborg från fackförbundet ST, huvudskyddsombud i regionen.

Efter varslet i januari har myndigheten gjort sig av med 1 600 anställda och över 1 300 har

sagt upp sig på egen begäran, som DN rapporterat tidigare. I region syd har detta enligt Dan Ribbenborg inneburit att personalstyrkan har minskat med 43 procent.

Dessutom har region syds handläggare som ska hantera de inskrivna sökande delats in i två grupper, där bara den ena ska hantera inskrivna sökande i fortsättningen.

– Vi har ungefär 100 000 inskrivna i region syd. 80 000 av dem står i arbetssökandespåret. Först halveras vi nästan – med 43 procent – sedan är det bara 65

procent av de kvarvarande som ska stödja de arbetssökande. Det går inte, det är helt omöjligt att lösa uppdraget, säger Dan Ribbenborg.

Det har inte synts i rapporteringen till facket än, men han fruktar att antalet anmälningar om hot och våld mot handläggare kan komma att öka om myndigheten inte gör någonting.

– Många är beroende av Arbetsförmedlingen för sin försörjning och vi måste fatta beslut i rätt tid så att de får pengar. Personer som inte får

beslut är potentiella risker för personalen, och som det ser ut i dag hinner vi inte med att fatta rätt beslut, säger Dan Ribbenborg.

Verksamhetsområdeschefen för avdelningen har enligt honom svarat att man är medveten om att kraven är större än resurserna och att man prioriterar och planerar framöver.

Men enligt facket kommer det inte att räcka med att bara prioritera om.

– Som statstjänsteman kan man inte prioritera mellan lagar och förordningar. Det går inte att välja

vilken lag jag ska uppfylla i dag, men det är det vi tvingas göra just nu, säger Dan Ribbenborg.

I stället kräver han nu att Arbetsförmedlingen antingen backar om

organisationsförändringen som delar avdelningen i två, eller ser till att den får mer resurser så att fler kan anställas.

Arbetsmiljöverket ska besöka regionen den 17 december för att avgöra om åtgärder i form förelägganden eller viten är aktuellt.

Andreas Lindberg

andreas.lindberg@dn.se

Fakta.

Enligt januariavtalet ska Arbetsförmedlingen göras om i grunden. Delar av verksamheten ska läggas på privata utförare. På samma gång har Arbetsförmedlingen bestämt att lägga ned 132 kontor över hela landet och dra ned på personalen med 4 000 tjänster, det till följd av besparingar som var en effekt av den M- och KD-budget som röstades igenom förra hösten. DN har i flera artiklar rapporterat om en oro på många håll kring hur den nya verksamheten kommer

att drivas, och att det i en tredjedel av Sveriges kommuner just nu saknas privata alternativ.

Swedbank städar i toppen

TISDAG 10 DECEMBER 2019

Swedbank kapar antalet personer i koncernledningen från 17 till 14. ”I dag presenterar jag en ny ledning för att utveckla Swedbank och stärka förtroendet. Som ett led i detta lämnar också ett antal personer banken. Jag startar även en utvärdering av kulturen i Swedbank”, skriver Swedbanks vd

Jens Henriksson i ett pressmeddelande. Bland annat försvinner koncernriskchefen Helo Meigas och nuvarande chefen för Baltisk bankrörelse Charlotte Elsnitz. Swedbank kämpar med att återfå förtroendet efter den penningtvättskandal som uppdagats i den baltiska rörelsen.

TT

Therese Svanström ny TCO-bas

TISDAG 10 DECEMBER 2019

Therese Svanström heter TCO:s nya ordförande. Nu har hon formellt svurits in på tjänstemannaorganisationens extra kongress. Hon efterträder Eva Nordmark som tidigare i höstas rekryterades av statsminister Stefan Löfven som ny arbetsmarknadsminister.
TT

Eon sänker elnätspris

TISDAG 10 DECEMBER 2019

Energibolaget Eon sänker elnätspriserna från årsskiftet. Bakgrunden är den nya regleringen från Energimarknadsinspektionen. Sänkningen sker för alla kunder, men blir olika stor beroende på var i landet kunderna bor, enligt ett pressmeddelande. Störst sänkning blir det i område syd, där en typkund boendes i

villa utan elvärme får sänkt
elnätspris med 90 kronor per
månad jämfört med 2019. I
Stockholm blir motsvarande
prissänkning 15 kronor per
månad.

TT

Hur vågar ni ge Nobelpriset till Peter Handke?

TISDAG 10 DECEMBER 2019

**I dag, tisdag, mottar Peter
Handke årets Nobelpris i
litteratur ur kungens hand. Men
den som belönar en
folkmordsförnekare bidrar
också till att
historierevisionismen segrar.**

”Beslutet kommer att förfölja Svenska Akademien för evigt”, skriver Jasenko Selimovic.

Jag tillbringade nästan ett år i det belägrade Sarajevo. Jag sprang över korsningar för att undvika krypskyttar, upplevde hur liten man är när 2 700 granater får staden att skälva oavbrutet i tolv timmar, åt blad från stadsparker, tvättade mig med en kopp vatten, längtade efter något som skulle kunna mildra lukten från ospolade toaletter och levde med de flyktingar, oftast kvinnor, som hade kommit från de bosnienserbiska etniskt rensade

områdena. De hade ofta blivit utsatta för saker som inte går att beskriva i en tidningsartikel, vissa under väldigt lång tid och oräkneliga gånger, deras hud full av ärr efter att man hade släckt cigaretter på dem. De hade räddats för att den bosnienserbiska armén bytte dem mot mjöl, eller något annat, och satt tysta i våra källarhål. Nobelpriset katapulterade mig tillbaka till den verkligheten. Det som gjorde den där tiden outhärdlig var inte bara kriget, förnedringen, svälten, döden. Ännu värre, om möjligt, var

förnekelsen av det som hände oss. Samma kväll som något hände kunde man se på serbiska nyheter, där man fabulerade, förnekade, anklagade oss för att skjuta på oss själva. Att utstå den sadistiska verkligheten var en sak, men att sedan utstå att nyheterna, artiklarna och böckerna inte ens tillät sanningen om lidandet att komma fram; att de förnekar, reviderar och ljuger om det som vi upplevde, är faktiskt värre. Frustrationen i att nu igen behöva ropa att det verkligen var så – att bosnienserbiska paramilitärer från Visegrad, som Peter Handke

försvarar i sin bok "Sommerlicher Nachtrag", bevisligen har stängt in och bränt upp sammanlagt 132 unga kvinnor och barn levande, att en annan av författarens vänner, Novislav Djajic, som Handke försvarar och romantiserar i "Rund um das große Tribunal", faktiskt har dömts för delaktighet i mordet på 14 fångar, att vi i Sarajevo verkligen inte har skjutit på oss själva som Handke påstår i "Eine winterliche Reise...", att unga kvinnor från Drinadalen har blivit våldtagna, att männen har blivit plågade och summariskt avrättade

i läger – den frustrationen är obeskrivlig.

Debatten om Peter Handke handlar om gränsen som skiljer ett författarskap som kan belönas med ett pris från ett som inte kan göra det. Redan 2005 drog den kloke serbiske författaren Bora Cosic den gränsen, när han i en debatt om Handke skrev att en författare naturligtvis har rätt att umgås med vem han vill, hysa vilka politiska åsikter som helst, beundra fascismen som Louis-Ferdinand Céline eller nazismen som Knut Hamsun. Eller så kan författaren vara väldigt vänster

och beundra tyranner, såsom Harold Pinter hyllade Slobodan Milosevic och Pablo Neruda prisade Josef Stalin.

Författaren kan, för min del, även skriva att Srebrenicas mödrar är äckliga och blodbadet vackert. Visst – allt detta vore ytterst obehagligt men en värld som inte tillåter hat, inskränkthet och idioti är en otäckare värld än vad dessa åsikter är. Hade någon jury haft den dåliga smaken att belöna en sådan författare skulle jag vara tvungen att acceptera att världen rymmer obegripligheter.

Men en författare som skriver att ingen gasades i Auschwitz kan inte belönas, eftersom en sådan utmärkelse skulle legitimera och sprida folkmordsförnekelse. Detsamma gäller en författare som påstår att Warszawas getto inte existerade. Eller som Handke: att Srebrenica inte var ett avsiktligt planerat folkmord, att Sarajevoborna kastade granater på sig själva, att Dubrovnik inte besköts, att det i bosnienserbiska läger inte fanns några fångar och att de inte blev misshandlade och avrättade.

För precis i den stund man skriver det, förvandlas verket från litteratur till historierevisionism. Den röda linjen utgörs av fakta som har prövats och bevisats för länge sedan – och som när de förvrids eller förnekas förvandlar det skrivna till en medveten lögn. Vi ger inte priser till historierevisionister. Inte heller till folkmordsförnekare. Lika otänkbart som det vore att belöna David Irving eller Robert Faurisson borde det därför vara att belöna Peter Handke. Men, frågar kanske någon, har verkligen Peter Handke ägnat sig

åt historierevisionism och folkmordsförnekelse i sina böcker? Utan tvekan.

Upprepande, envetet och medvetet. Läs exempelvis Peter Maass (DN 29/10), min egen artikel (Aftonbladet 15/11) eller Alida Bremer (DN 3/12) om ni inte tror mig.

De som belönar Handke förvandlas till kollaboratörer som legitimerar revisionismen. Att se på hur Svenska Akademien och Nobelkommittén förvandlas till medhjälpare som skyddar folkmordförnekarnas lögner känns bittert. Den externa

Nobelkommitténs Mikaela Blomqvist skrev (GP 5/11) att det inte finns något annat problematiskt hos Peter Handke än "enstaka intervjusvar eller ett tal på Slobodan Milosevics begravning". Hon vet naturligtvis att det finns mycket mer i många av Handkes böcker, men när hon fick motbevis presenterade för sig och tillfrågades om varför hon skrev som hon gjorde svarade hon inte ens.

Horace Engdahl översatte en intervju med Handke, tvättade det värsta uttalandet och låtsades inte förstå vad problemet är. Eric M

Runesson och Akademiens ständiga sekreterare Mats Malm försökte med att Handke inte ”dyrkade ett monster eller förnekade krigsförbrytelser” (DN 17/10), men när de överbevisades blev de tysta. Att se akademiledamöter försöka lura offentligheten om vad som står i böckerna och intervjuerna var att plötsligt inse att Handke inte är ensam.

Pinsamheten är kolossal när man inser Svenska Akademiens och Nobelkommitténs okunskap. Henrik Petersen, en av ”experterna” som gav Handke

priset, skriver om ”hunden” i Handkes ”Vägen till Sainte-Victoire” i tron att det är en riktig hund (Aftonbladet 12/11). Utan att känna till att ”hunden” är en verklig människa, en överlevande från Warszawas getto, som Handke kom på kant med och som hämnd förvandlade till en ”hund” som förlorade sina ”raskännetecken”. Att läsa Rebecka Kärdes försvar av Handke och inse att hon inte ens förstår att hon hänvisar till en folkmordsförnekande artikel i sin text (DN 18/10). Skammen över att se juristen Eric M Runesson

åberopa hur forskare som han inte förstår stöder sig på konspirationsteorier. Och ironin att inte bjuda Jimmie Åkesson till Nobelfesten men kunna ge priset till Peter Handke!

Tystnaden från granskarna gör också ont. Varför krävde ingen journalist att Mikaela Blomqvist skulle förklara sig? Varför frågade ingen Eric M Runesson: "Hur kan du citera forskare som stöder sig på konspirationsteorier?" Varför ställde ingen journalist Mats Malm till svars: "Vad menar du med skillnaden mellan verk och person? Är inte de här

problematiska citaten, styckena, sju böcker, pjäserna Handkes verk? De utgör största delen av det Handke skriver sedan 1995." Varför tittade ni på, ännu en gång, utan att göra något? Vi som pekade på problemen var många, detaljerna konkreta, lögnerna uppenbara. Ändå blev vi lämnade med en förnimmelse av obegriplig likgiltighet; med en känsla av att våra liv inte är lika mycket värda som era, av att journalisterna i Sverige tycker att ett folkmord och några hundra tusen människors historia inte är något att bry sig om.

Okunskapen om kriget i forna Jugoslavien är nästan gränslös. Nobelkommittén verkar inte ens förstå vad Peter Handke skriver. Den kan inte avkoda det, inte sätta det i sin utomlitterära kontext. Ni är analfabeter inför Srebrenica. Srebrenica finns så sällan i era samtal, tal och skrifter att ni fortfarande inte ens kan uttala namnet utan att lägga till några påhittade tje-ljud. Hade ni läst två domar från Haagtribunalen eller sett någon av rättegångarna, skulle ni förstå att allt som sägs i Peter Handkes böcker redan har sagts av

Radovan Karadzic, Ratko Mladic och andra folkmordsförnekare; att det har prövats och otaliga gånger bevisats vara osant. Då skulle ni förstå varför många av de mest kunniga omedelbart protesterade mot priset. Seriösa, respekterade internationella skribenter och tänkare, från tunga högertidningar som The Times, via Anne Applebaum, Deborah Lipstadt, Ian Buruma, Salman Rushdie, Roy Gutman, Aleksandar Hemon, till människor långt till vänster som Ed Vulliamy och Slavoj Zizek, inklusive de tyngsta

Balkanforskarna som till exempel Florian Bieber och Marko Attila Hoare. Men ni har så lite kunskap att ni inte ens förstår att Peter Handkes teorier är samma teorier som florerade i debatten kring Ordfront Magasin 2003, där tidskriften publicerade ett historierevisionistiskt reportage om Balkankrigen. Och ändå djärvdes ni ge Handke det finaste priset man kan ge någon. Hur vågade ni?

Ringde inte någon klocka när man vägrade ge Handke Heinrich Heine-priset i Tyskland 2006? Ibsenpriset framkallade en

våldsam debatt i Norge 2014. Betydde det inget? Eller trodde ni att er stora kunskap om Srebrenica och Haagtribunalen gjorde alla dessa invändningar irrelevanta?

När debatten om Ordfront pågick var jag inte med. Men jag beundrade Maciej Zarembas och DN:s sätt att sabla ner dumheten. Då fick Ordfrontredaktören avgå. För samma lögner, samma folkmordsförnekelse som Handke gör sig skyldig till. 2011 visade SVT filmen "Srebrenica: staden som offrades" – en blåkopia av det som påstods i Ordfront och av det

som Handke skriver: Srebrenica var en kaotisk operation, en hämnd utan avsikt att utrota, utan planering och organisation. Det vill säga: inget folkmord. Men då hände plötsligt mycket mindre. SVT:s ansvariga backade aldrig, inte ens när Haagtribunalen skrev till dem. De hävdade sin rätt att ”balansera bilden”.

Granskningsnämnden fällde ändå filmen och den visades endast i ett fåtal länder efter det. Men nu får samma historierevisionism och folkmordsförnekelse Nobelpris. Det är häpnadsväckande.

Jag känner ett av offren från Srebrenica, Teufika Sabanovic. Det är en mjuk, klok kvinna, utan minsta spår av hat trots allt som har hänt henne. Hennes far, eller rättare sagt 36 procent av kvarlevorna från hennes far, har hittats i åtta olika massgravar, femtio kilometer från varandra. Bödlarna grävde upp Teufika Sabanovics fars kropp och alla de andra tusentals kropparna med bulldozrar för att dölja brottet. Bara det är ett tillräckligt bevis mot det förnekande av folkmordet som Peter Handke gör i bland annat ”Die Tablas von Daimiel”.

Om Srebrenica verkligen hade varit en oplanerad, oorganiserad hämnd utan ett uppsåt att utrota alla, som Handke implicerar, hade ingen försökt gömma kropparna. Det finns inget behov av att gömma något som inte är ett brott.

Svenska Akademien har med sitt pris spottat på Teufika Sabanovic och andra offer. Och nu när vi blir upprörda är det plötsligt vi som ska förminskas till vandaler som med fradga kring munnen "vantolkar Handke". Akademien, däremot, vill framstå som den kunniga, raffinerade församling

som i sina frackar och långa klänningar förstår konstens sanna väsen och ser det som barbarer från Balkan inte kan se. Teufika Sabanovic, jag och alla andra som blir spottade på borde egentligen bara lära oss att ta emot loskan med lite tacksamhet.

Peter Handke har sällan rätt, men när han nyligen under en intervju kastade ut kulturchefen för den österrikiska nyhetsbyrån APA sade han om sina böcker om forna Jugoslavien: "Om något kommer att överleva, då kommer det att vara mina grejer." Tyvärr tror jag att han har rätt. Folk läser

Nobelpristagares böcker, inte Haagtribunalens domar. Denna kulturdebatt kommer att vara bortglömd om några år och historierevisionismen kommer slutligen att ha segrat.

På tisdag den 10 december klockan 18 hålls en demonstration på Norrmalmstorg i Stockholm som Teufika Sabanovic organiserar. Det är inte en protest mot Peter Handke, utan en protest mot Svenska Akademien. Men egentligen är det ett gravöl. När kungen ger Handke priset kommer det att bli en slutpunkt i Akademiens legitimering av

folkmordsförnekelse och historierevisionism. Bilden av kriget kommer framöver att bli annorlunda. För det ska endast Svenska Akademien och Nobelkommittén hållas ansvariga. Ni har tagit det som The Times med all rätta kallat det mest perversa beslutet i Akademiens historia. Och det beslutet kommer att förfölja Akademien för evigt. Dagarna efter nyheten om Nobelpriset inkom en ansökan till Srebrenicas kommunfullmäktige om att resa ett monument till Peter Handkes ära, ägnat att vittna om att ”det inte begicks

något folkmord i Srebrenica”. Jag antar att inskriptionen kommer att säga något i stil med: ”Till Peter Handke och Svenska Akademien, som förstod oss.”

Jasenko Selimovic

Jasenko Selimovic.

Jasenko Selimovic kom till Sverige som flykting från krigets Sarajevo 1992.

1998 utsågs han till konstnärlig ledare för Göteborgs stadsteater, där han även var verksam som dramatiker och regissör.

Selimovic mottog 1998 - Expressens teaterpris och år 2000 Svenska Dagbladets Thaliapris. 2006 utsågs han till chef för Radioteatern. Åren 2015–2018 var han EU-parlamentariker (L). Han är i dag verksam som debattör och författare.

LO splittrat om arbetsrätten: ”Förtroendet förbrukat”

ONSDAG 11 DECEMBER 2019

**LO:s två största förbund har
helt olika syn på
förhandlingarna om en
förändrad arbetsrätt.
Kommunal har lämnat, IF Metall
fortsätter:**

**– Man kan inte hoppa av bara
för att det kommer läskiga
förslag från motparten, säger IF
Metalls avtalssekreterare Veli-
Pekka Saikkala.**

Enligt januariöverenskommelsen
ska arbetsrätten ”moderniseras”,
inte minst turordningsreglerna
vid uppsägning. En utredning om
detta ska vara klar i maj nästa år.
Detta fick arbetsgivare och
arbetstagare att sätta sig ned för
att ta loven av utredningen. LO,
tjänstemännens PTK har sen i
våras förhandlat med Svenskt
Näringsliv.

I grova drag handlar det om detta: Arbetstagarna vill ha tryggare arbetsvillkor och möjlighet till kompetensutveckling och måste rimligen betala i form av en uppluckring av lagens om anställningsskydd, las. Men nu finns det en "avsiktsförklaring" som direkt slitit upp en reva i LO-samarbetet. Sex av fjorton förbund säger att man inte längre ger LO mandat att företräda dem. Ett av dem är Kommunal, LO:s största fack. – Vi gör det för att den flyttar väldigt mycket makt till arbetsgivarna. Vi är också kritiska

till att vi som förbund inte är med i diskussionerna, så vårt förtroende för LO i denna fråga är förbrukat, säger ordförande Tobias Baudin.

En avgörande punkt är förslaget att begreppet "saklig grund" ska tas bort för uppsägningar av personliga skäl, som regleras i las. – Det är en "aldrig-i-livet-fråga" för oss, som skulle kunna göra att man sparkar folk som jobbar för sakta eller bedöms ha samarbetssvårigheter. Däremot diskuterar vi gärna turordningsregler och annat, säger Baudin.

LO:s näst största förbund, IF Metall, har en helt annan hållning:

– Det finns ingen anledning att avbryta förhandlingarna, eftersom vi inte har löst problemen än – till exempel att 25 procent av LO:s kvinnor har otrygga visstidsanställningar. Man kan inte avbryta för att motparten kommer med läskiga förslag, säger förbundets avtalssekreterare Veli-Pekka Saikkala.

Han hoppas att avhopparna ska komma tillbaka när det finns ett tydligare förslag:

– Löser inte parterna detta lämnar vi walk-over till politikerna, och det är riskfyllt oavsett hur riksdagsmajoriteten ser ut.

Så vilket mandat har LO nu?

– Det blir en fråga för LO:s styrelse när det är dags, vi har bara börjat förhandla, målet är att vara klara i september nästa år.

Avsiktsförklaringen är en partsinlaga från Svenskt Näringsliv, vi ska svara nu i veckan. Tanken är att vi ska få ihop ett dokument som vi kan utgå från i vår, nu blir det paus för löneförhandlingar, säger LO:s

avtalssekreterare Torbjörn
Johansson.

Hans Strandberg

hans.strandberg@dn.se

Fakta. Fem fackförbund lämnar las-förhandlingar

Förbunden som inte längre stödjer
LO i förhandlingarna är
Kommunal, Fastighetsanställda,
Målarna, Seko, Pappers och
Byggnads. Det är mer än hälften
av medlemmarna, å andra sidan

har alla fjorton förbund lika stor
makt.

Beklagligt, kommenterar Svenskt
Näringslivs förhandlingschef
Mattias Dahl. "Samtidigt blir det
märkligt att hoppa av innan det
finns något konkret
förhandlingsresultat att ta ställning
till. Så långt har parterna inte
kommit ännu", skriver Dahl i en
skriftlig kommentar.

Källa: TT

Dela

Saudi Aramco blir världens största börsbolag

ONSDAG 11 DECEMBER 2019

**När Saudi Aramco introduceras
på saudiska börsen på
onsdagen är det världens
största börsnotering både till
värde på sålda aktier, 243
miljarder kronor, och till
sammanlagt börsvärde.**

**Värderingen av det saudiska
oljebolaget är på över 16 000
miljarder kronor, drygt tre
gångar storleken på Sveriges
bnp.**

Nya chefen vill ha fler besked om framtiden

ONSDAG 11 DECEMBER 2019

Det är bra att den stora omgörningen av Arbetsförmedlingen skjuts upp ett år, anser den nya generaldirektören Maria Mindhammar. Men efter de tvära kasten det senaste året vill hon ha fler besked och arbetsro.

– Vi hoppas att vi till våren, när vårpropositionen kommer, har haft en bra dialog och får lite ytterligare besked om vart vi är på väg, sade Mindhammar i samband med att myndigheten presenterade sin prognos över utvecklingen på arbetsmarknaden.

Det har varit ett mycket ryckigt år för myndigheten. I december förra året klubbade riksdagen igenom Moderaternas och Kristdemokraternas budget, med stöd av Sverigedemokraterna, med kraftiga nedskärningar av myndighetens förvaltningsanslag

och resurser för arbetsmarknadsåtgärder. En följd av det blev ett av de största varslen på svensk arbetsmarknad – av AF:s anställda varslades 4 500 personer. Sedan dess har över 3 000 personer sagts upp eller sagt upp sig själva, vilket starkt har påverkat verksamheten. Samtidigt ska en stor reform av förmedlingen inledas och AF självt har varnat för att tidsplanen som först sattes upp var alltför pressad. I går fick förmedlingen veta att man har ett år till på sig, till 2022, och regeringen har

också flaggat för mer pengar nästa år-

– Det är en bit på vägen men naturligtvis är vi i en exceptionellt utmanande situation. Vi ser över var vi ska ha vår personal framöver för att ha bästa effekt men det här kommer att hjälpa oss en bit på vägen, säger hon på en pressträff.

Vad betyder det här för personalläget för Arbetsförmedlingen?

– Det innebär att det blir lättare att fylla de hål vi ser. Redan nu försöker vi parera den ojämnheter som varit och därför återanställt

en del som blivit uppsagda, säger Maria Mindhammar.

– Det vi behöver nu är arbetsro och framtidstro. Det tycker jag att vi börjar få och det är oerhört positivt. Vad vi landar i kan jag inte svara på men jag ser positiva signaler att man värnar om myndigheten.

Om fler än hittills ska återanställas är för tidigt att svara på, enligt Mindhammar, som varit generaldirektör mindre än en vecka.

– Huruvida vi ska återanställa fler får vi se när budgeten för 2020 är mer klar.TT

Åklagaren yrkar på långa straff i Allrahärvan

ONSDAG 11 DECEMBER 2019

Åklagarna vill att ledningen för finansbolaget Allra döms till långa fängelsestraff. Vd:n Alexander Ernstberger bör dömas till sju år, enligt åklagaren. Det står klart att de åtalade i Allrahärvan har gjort

medvetet dåliga affärer för att berika sig själva på pensions-spararnas bekostnad och att de har gjort vad de kunnat för att dölja upplägget, enligt åklagarnas summering i tingsrätten.

TT

Inflation bäddar för höjd ränta

TORSDAG 12 DECEMBER 2019

Inflationen steg något mer än väntat i november och ligger i linje med Riksbankens prognos. Riksbanken väntas därmed, trots att tillväxten bromsar in, höja styrräntan till noll nästa vecka.

Sammantaget steg inflationen, det vill säga prisförändringarna på

årsbasis enligt måttet KPIF, till 1,7 procent i november enligt Statistiska centralbyrån (SCB).

Det var något högre än snittprognosen bland analytiker, men i linje med Riksbankens prognos.

Årets sista räntebesked kommer den 19 december. Inför detta har Riksbanken tydligt signalerat att det är dags att efter snart fem års minusränta höja styrräntan till noll.

Den så gott som bokade räntehöjningen nästa vecka är dock omstridd. Den bromsar svensk ekonomi i ett läge där

tillväxten är på väg nedåt. Och räntehöjningen kommer efter flera år med minusränta trots högt resursutnyttjande, hög tillväxt och sysselsättning på rekordnivåer.

– Konjunkturmässigt är det fel – det är det. Man gasar i nedförsbacke och bromsar i uppförsbacke, säger Torbjörn Isaksson, chefsanalytiker på Nordea.

TT

Ingen las för personer med beredskapsjobb

TORSDAG 12 DECEMBER 2019

Vaktmästaren hade arbetat som beredskapsarbetare på samma arbetsplats i elva år. När mannen skulle fylla 65 meddelade hans arbetsgivare, Karlskrona kommun, att han inte fick jobba kvar.

Det innebär att beredskapsarbetare har sämre anställningsskydd än andra.

Byta lampor, hänga upp krokar och byta däck på bilar. Det är tre exempel på uppgifter som vaktmästaren utförde på sina arbetsdagar. Arbetet startade i oktober 2008 när han anställdes av Karlskrona kommun.

Mannen arbetade som beredskapsarbetare och deltog i beredskapsavtalet, som är en arbetsmarknadspolitisk åtgärd. Anställningen finansierades med bidrag från Arbetsförmedlingen.

Ett halvår före vaktmästarens födelsedag, den andra februari i år, fick han ett besked av Karlskrona kommun som förvånade honom – anställningen skulle upphöra i samband med att han fyller 65. Förklaringen var dels att mannens anställning var tidsbegränsad, men också att han nu har uppnått pensionsålder. Vanligtvis har anställda rätten att stanna kvar på sin arbetsplats fram tills de fyller 67, enligt lagen om anställningsskydd (las). Som beredskapsarbetare saknade 65-åringen den rätten. Alltså var han

aldrig garanterad att få stanna kvar på sin arbetsplats så länge. Ett annat skydd som mannen saknade är att en allmän visstidsanställning ska övergå till en tillsvidareanställning. Det ska ske automatiskt när den anställda har haft en visstidsanställning i minst två år under en femårsperiod. I stället har vaktmästarens anställning förlängts i perioder.

– Nästan alla subventionerade arbeten har inskränkningar i arbetsreglerna. Det tydligaste exemplet är att jobben inte ger möjlighet till a-kassa, säger

Anders Forslund, professor på Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU).

I dag är det bara nystartsjobben som har samma anställningsregler som ordinarie arbeten, enligt honom. Genom åren har Anders Forslund studerat subventionerade anställningar. Oftast är det långtidsarbetslösa som erbjuds tjänsterna.

– Varför jobben har ett lägre skydd är svårt att svara på. En tanke kan vara att subventionerade jobb ska vara mindre attraktiva. Personerna ska

ha en drivkraft att fortsätta leta efter ett fast jobb, säger han.

I sina studier har Anders Forslund undersökt hur effektiva de subventionerade anställningarna är. En slutsats är att arbetslösa med beredskapsjobb snabbare hittar en fast anställning.

– Om du tar två långtidsarbetslösa och ställer dem på startlinjen är målet att få en fast anställning.

Om den ena får ett subventionerat jobb på vägen kommer den snabbare fram till mållinjen, säger Anders Forslund.

Mannen anmälde händelsen till Diskrimineringsombudsmannen

(DO). Orsaken var att han upplevde sig åldersdiskriminerad. DO konstaterar att det finns ett samband mellan 65-åringens ålder och varför han nekades förlängd anställning. Trots det räknas inte kommunens agerande som åldersdiskriminering.

– Mannen har missgynnats på grund av sin ålder, men vi kom fram till att det här är ett undantag från lagen. Under vissa omständigheter är det tillåtet med särbehandling kopplat till åldern, säger Tarek Qureshi, expert på åldersdiskriminering vid DO.

För att särbehandlingen ska vara tillåten krävs det att den har ett berättigat syfte. När DO undersöker skälet hämtar de stöd från rättspraxis i EU-domstolen. Karlskrona kommun är nöjda med DO:s beslut.

Skulle ni ha gjort något annorlunda med vetenskapen som ni har i dag?

– Det fanns ett önskemål att ordna ett jobb åt mannen, vilket vi gjorde med enklare arbetsuppgifter. Det är möjligt att vi kunde ha varit ännu tydligare med att det var en tidsbegränsad anställning och att avgångsåldern

var 65, säger Mikael Jansson, förhandlingschef på kommunen.

Raffaella Lindström

raffaella.lindstrom@dn.se

Fakta. Beredskapsarbete

Att arbeta som beredskapsarbetare innebär att jobbet är offentligt finansierat. Normalt sett har tjänsterna lägre kvalifikationskrav. 1998 ersattes beredskapsjobben med anställningsstöd. Trots det fortsatte personer som redan hade fått sina beredskapsjobb att arbeta under sin yrkestitel.

Senare infördes en ny reform som kallas för "moderna beredskapsjobb". Reformen skulle få fler långtidsarbetslösa och nyanlända att komma ut på arbetsmarknaden. I slutet av november 2018 fanns det 2 381 moderna beredskapsjobb. Den 1 januari i år stoppade Arbetsförmedlingen anvisningar till nya beredskapsjobb. Källa: Arbetsförmedlingen

**Niklas
Wahlöf:
Släpp
taget om
skrivbor-**

**det och ta
en frisk
promenad**

TORSDAG 12 DECEMBER 2019

**Varför dessa ständiga protester
över att behöva gå i pension?
Att sluta jobba behöver väl inte
 innebära att livet tar slut.
Tvärtom borde vi kunna hinna
med en massa roliga och aktiva**

sysslor som inte tidigare fått plats i schemat.

Led den mannen av banan”, hävdas en tv-kommentator ha sagt medan en överårig golfspelare i oroande takt närmat sig ett nervöst sammanbrott. Det är i vilket fall som helst ett citat som borde dammas av oftare. Inte i golfsammanhang, givetvis, utan närhelst en fyrtotaliststöt i kraftiga konvulsioner protesterar mot beskedet att behöva gå i pension. Inte få förlängt avtal. Tas av banan.

Särskilt vi inom medierna tycks ha getts gudomlig rätt att fortsätta

verka mot betalning i all evighet.

Allt annat anses vara ett - ålderismens övergrepp.

Det är en djupt provocerande hållning, främst förstås för alla yngre som inte ges chansen att inta dessa för mänskligheten tydligen så otroligt viktiga positioner. De yngre som, lite lustigt får man ändå säga, ständigt anklagas för att diskriminera äldre.

Men man får förstå dem, antipensionsaktivisterna. I sinom tid kanske de också gäller mig. För att fortsätta arbeta kreativt – nu pratar vi alltså inte om

betongarbetare eller flyttpersonal, sådana bryr sig absolut ingen om – har blivit synonymt med inte bara att fortsätta vara någon utan att fortsätta vara aktiv. Hålla i gång. Inte stelna. Leva länge. Det är en förfärlig missuppfattning. Inaktivitet är skadlig, eller innebär åtminstone en större risk att bli sjuk och dö i förtid, vad nu förtid är. Det vet väl nästan alla. Om inte annat kommer sådana som Världshälsoorganisationen, WHO, titt som tätt med alarmerande rapporter om vad stillasittande gör med människan.

Och hur reagerar vi på sådana? Vi sätter oss ned och arbetar. Med gulnande, klolika naglar håller vi oss sedan fast där i skrivbordet så länge det bara går. Spärrar kontorsstolens hjul med pennstumpar. Vägrar. Och alla verkar glömma att allt fler arbeten – förutom sådant som betongarbete och, ja, ni fattar – blir alltmer stillasittande. Just det: fysiskt inaktiva. Och så lyckas vi med konststycket att i stället få ledighet, som pensionen, att vara bilden av inaktivitet. Att vara detsamma som att ligga blick stilla i soffan och äta chips tills

artärerna korkar igen av transfetter, ögonen implodera i sina hålor av Netflixmaktkamper och tänderna rulla ur mun av ständigt semmelintag.

Det är ungefär samma typ av missuppfattning som att de energikrävande små demonerna elsparkcyklarna, vad man än tycker om hur det ser ut att åka på dem, är ett klimatsmart alternativ. Till vad? Alternativet till att sitta ned och jobba tills man nickar mikrofonen eller tangentbordet, liksom till att se ut som en idiot på två hjul när man ska förflytta sig några kvarter, är det urgamla och

oöverträffade sättet att vara aktiv på: Att gå. Promenera. Vandra, om du vill.

Så många under så många år och i så många sammanhang har vittnat om gåendets positiva effekter. Medicinskt, mentalt, kreativt. Från gamla författare till nutida läkare.

Hur den ständiga rörelsen i promenaden håller oss aktiva, friska, smarta. Samtidigt så lagom långsam så att våra urtidshjärnor hänger med, långt bättre än något vansinnigt springande, så att vi såväl hinner upptäcka vår

omgivning som kan samtala med någon bredvid oss.

Vi vet detta. Att gåendet är sunt, trevligt, gratis. Klimatsmart. Vi vet att det är det bästa sättet att möta såväl medmänniskor som miljön omkring oss på. Och vi vet att vi inte riktigt hinner med detta så länge vi arbetar, sitter ned.

Det är därför som vi en dag, om vi då inte själva har förstått det, bör ledas av banan.

Niklas Wahllöf

niklas.wahllof@dn.se

Vinklubben ville hålla verksamheten hemlig

FREDAG 13 DECEMBER 2019

Vinklubben är nedlagd och det finns få spår efter den. Men ett telefonnummer leder till en svensk mediebyrå, som länge köpte klubbens tjänster.

Vinklubben Winenose betalade sina medlemmar för att beställa

utvalda viner ur Systembolagets beställningssortiment. Mannen bakom klubben hävdar att det har varit enbart i syfte att recensera viner och Systembolagets service. Enligt Systembolaget ser förfarandet ut att bryta mot reglerna.

Telefonnumret bakom Swishkontot som betalat ut medlemmarnas ersättning för vinet går till en av vinbranschens största mediebyråer – WBS Media Group.

Tobias Nissen är byråns vd. Enligt honom drevs klubben av en underleverantör, och anledningen

till att telefonnumret går till mediebyrån är att underleverantören i dag har fått anställning där.

– Det vi köpte av Winenose är en sammanställd marknadsundersökning. Vi köper ganska mycket research varje år, och här hör det till saken att vi valde att avsluta just det här samarbetet för lite mer än ett år sedan, säger Tobias Nissen. Varför gjorde ni det?

– Det finns vissa tveksamheter, tycker jag, i modellen. Även om det vi köper är marknadsundersökningar så sker

indirekt en försäljning också, som man kan ha synpunkter på. Vi valde att avsluta därför att vi tyckte att den modellen inte var något vi ville fortsätta att jobba med.

Systembolaget tycker att det liknar rena stödköp. Vad tänker du om det?

– Man kan ha synpunkter på modellen som sådan. Det vi köpte var en marknadsundersökning. Det är klart att det finns en indirekt försäljning som sker här, men Systembolaget säljer produkter för 30 miljarder. Jag

tror att det är för små volymer för att ”köpa in” en produkt på hyllan. När DN når underleverantören berättar han om klubbens omfattning. Omkring 400–500 medlemmar har varit med och fått betalt för att handla vin, säger han, men backar efter intervjun till ”omkring 300”. Det har inte varit fråga om några stödköp, enligt honom.

– När jag satte upp detta tittade jag på andra liknande tjänster som fanns där ute. Jag körde lite ”copy–paste” på det, säger han. Urvalet av viner som recenserats har enligt honom inte gjorts på

uppdrag av någon annan, utan av honom själv och ibland på inrådan av WBS. Anledningen till att det var så viktigt att medlemmarna inte berättade om klubben, är enligt honom att recensionerna även gällde Systembolagets service.

– Man ville att det skulle se normalt ut när de kom och handlade så att inte personalen skulle tänka att de blev utvärderade.

Han berättar också att han försökt sälja in recensionerna till Systembolaget, som inte var intresserat.

– De ringde upp och frågade om klubben. Då förklarade jag hela upplägget och frågade om de var intresserade.

Vad tyckte de då?

– De sa att det kan ses som stödköp och att de inte var intresserade av att köpa tjänsterna.

En medlem uppger att den flera gånger fått betalt utan att ge någon recension. Hur kan det vara så?

– Så har det inte varit. Jag var väldigt noga med att se till att de kom in med recensioner, men jag sa att de kunde få pengarna på en

gång för utlägg. Lämnade de ingen recension sedan fick de inte vara med i framtida utvärderingar.

Systembolaget menar att det troligen bryter mot alkohollagen att i kommersiellt syfte betala för privatpersoners alkoholkonsumtion. Vad tänker du om det?

– Jag pratade både med Systembolaget och med Skatteverket om det här. Om det är så, så hade inte jag någon aning om det och jag tycker att jag kollade med berörda parter, säger underleverantören.

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se

Privatpersoner fick gratis vin – ”ser ut som stödköp”

FREDAG 13 DECEMBER 2019

Den hemliga klubben betalade privatpersoners vinköp under flera år, mot att de recenserade vinerna. I själva verket manipulerades Systembolagets inköpsprocess. DN kan avslöja att klubben drivit upp

försäljningen på utvalda viner så mycket att de kvalat in i Systembolagets högt eftertraktade fasta sortiment. Systembolaget är en av världens största inköpare av öl, vin och sprit. Butikernas fasta hyllsortiment beskrivs av personer i branschen som en potentiell guldgruva för den leverantör som lyckas få in sin flaska där. Enligt Konkurrensverket sker ungefär 96 procent av all försäljning i de fysiska butikerna.

– Det är en stor skillnad. Målet för de flesta är väl att komma dit om man har kapaciteten att leverera så mycket. Kommer man in där når man ju alla konsumenter, säger Sveneric Svensson, ordförande i föreningen Svenskt vin.

För att ta sig dit finns två vägar: En längre, i form av en detaljerad upphandlingsprocess som i slutet avgörs i dubbla blindprovningar utförda av Systembolagets sensoriska experter. Tanken är att det ska vara så objektivt, rättvist och icke-diskriminerande som möjligt.

En kortare väg som går via beställningssortimentet. Alla leverantörer vars produkt är inom ramen för svensk lag får säljas via beställningssortimentet. Den som säljer bäst i förhållande till sin produktkategori kvalar in i de fysiska butikshyllorna.

DN kan nu berätta om en hemlig vinklubb, kopplad till en av branschens största mediebyråer, som på ett enligt Systembolaget otillåtet sätt drivit upp försäljningen av utvalda viner i Systembolagets beställningssortiment.

Systembolaget har fått ta del av DN:s uppgifter och bedömer att det i flera fall ser ut att ha lyckats.

Flera av vinerna har kvalat in i butikssortimentet och finns på hyllorna än i dag.

Vinklubben, som gick under namnet Winenose, har betalat vanliga privatpersoner för att köpa utvalda viner ur

Systembolagets beställningssortiment, och hämta ut dem i specifika butiker.

Att som leverantör själv eller via ombud köpa sitt eget vin för att driva upp försäljningen kallas för stödköp, och är förbjudet enligt

inköpsvillkoren. Men detta har Systembolaget inte upptäckt i sin kontroll.

Klubben utger sig för att göra det i syfte att recensera vinerna.

Köparen har sedan fått full ersättning för köpen, mot uppvisande av kvitto.

DN har genom en av klubbens tidigare medlemmar tagit del av transaktioner från flera tillfällen under 2017 och 2018. Utifrån dessa, tillsammans med kvitton och mejl, går det att identifiera tre viner som klubben betalat medlemmen för att köpa. Något mer om nätverkets omfattning har

inte gått att slå fast, men det framgår att de är verksamma på flera orter.

Medlemmen har aldrig träffat någon från klubben, utan har endast fått instruktioner via mejl. Där anges tydligt vilket vin som ska köpas och i vilken butik beställningen ska hämtas ut. I vissa fall har det gällt upp till tre flaskor av exakt samma sort vid ett och samma köp.

– Det var en grej jag funderade över. Varför jag ska få prova tre flaskor av samma vin för att utvärdera hur det smakar, säger den tidigare medlemmen.

Nätverkets hemsida är numera borta. Men i en återskapad version från webbkivet Wayback Machine går delar av den att se. Det går bland annat att se att den var aktiv så sent som i september 2018, och att syftet är att utvärdera viner.

Det är också vad medlemmarna får veta. De uppmanas i sina instruktioner att utvärdera såväl vinerna som butikerna efter att de köpt produkterna. Men enligt den tidigare medlemmen som DN varit i kontakt med har det inte lagts särskilt stor vikt vid att samla in utlåtandena efter köpet.

– Jag skrev recensioner någon gång. Men det kom pengar även de gånger man inte gjorde det, utan att någon följde upp.

I välkomstmejlet som går ut till nya medlemmar går det att läsa om hur nätverket värdesätter försiktighet kring affärerna.

”Det enda som är viktigt i sammanhanget är diskretion”, står det bland annat, följt av en instruktion om hur misstankar från Systembolagets personal ska bemötas:

”Får du i samband med uthämtning av vin en fråga från personalen om varför du handlat

just detta vin så svarar du bara enkelt att du sett en annons eller fått ett tips.”

Det framgår också av den återskapade hemsidan att klubben funnits på flera platser i landet, men att den inte är öppen för vem som helst. För att gå med måste man bli rekommenderad av en redan befintlig medlem.

Systembolagets enhetschef för sortiment, Ulf Sjödin, ansvarar för inköpsprocesserna och ser till att villkoren följs. Han har fått ta del av DN:s uppgifter för att kontrollera de tre vinerna mot försäljningsdatabasen.

Det visar sig att ingen av flaskorna fanns i det fasta sortimentet innan nätverket uppmanade sina medlemmar att beställa dem – och att alla tre kvalat in efter nätverkets kampanjer.

– Det ser verkligen ut som ett klart fall av stödköp utifrån det du skickade till mig. Samtidigt har de troligen kört en traditionell marknadsföring också, vilket är tillåtet. Så den riktiga kundefterfrågan ser av allt att döma ut att vara större än den som gjorts med stödköp, säger Ulf Sjödin.

I inköpsvillkoren står det att köp som görs av leverantören, någon som är associerad med leverantören eller har intressegemenskap med den måste anmälas till Systembolaget.

– Upplägget som jag ser det, om det är så att en leverantör har beställt det här, då är det ett brott mot våra inköpsvillkor. Hade jag upptäckt det hade jag agerat, säger Ulf Sjödin.

Kommer du att göra det nu?

– Jag kommer förstås att kalla in leverantörerna till de här vinerna och be om en förklaring.

Alkoholleverantörernas egen granskningsman kallas Alkoholgranskningsmannen. Det är en funktion som i huvudsak jobbar för att stävja marknadsföringen i branschen. Mattias Grundström, som är den nuvarande alkoholgranskningsmannen, har fått ta del av DN:s uppgifter. Han har sett liknande upplägg ett fåtal gånger tidigare, men känner inte till den här klubben. Enligt honom ser upplägget ut att bryta mot två regler.

- Det ena är en inte helt begriplig regel som säger att all

marknadsföring av alkohol riktad till konsumenter ska vara särskilt måttfull. Direkta köpuppmaningar är inte måttfulla, och att sponsra konsumenters alkoholinköp är definitivt inte förenligt med kravet på särskild måttfullhet.

- Nummer två är att det i systembolagets allmänna inköpsvillkor finns ett förbud mot så kallade stödköp, som det här enligt min bedömning ser ut att vara, säger Mattias Grundström.

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se

Den långa vägen

Vare år går omkring 300 nyheter genom den här processen för att ta plats i det fasta sortimentet.

1 Omvärldsanalys och lanseringsplan
Systembolaget gör ett översiktligt kartläggande världsmarknaden för att ta reda på vad som finns och vad som efterfrågas av svenskarna.

2 Lagesbilden sammanställs i en lanseringsplan
En lång lista över östest bestående produkter som Systembolaget tänker ha med i nästa lansering. Kriterierna i det här steget kan vara såväl som ursprungsländ, typ av dricka och ungefärligt prisintervall.

3 Offer för frågan stöcks ut
När vi på vinerna är mer specifika här. Prisintervall, let blir snävare, man ställer krav på förpackning och typ av kork, men framför allt bedöms noga om vilken st- och kvalitetsprofil drycken ska ha.

Exempel:
"Vi söker ett fruktigt, torrt mousserande vin med inslag av gröna och gula äpplen, gula plommon, citrus, kex och örter"

4 Offerterna från leverantörerna kommer in
De som stämmer överens med kraven i förslagsunderlaget får skicka in vinprover för bedömning.

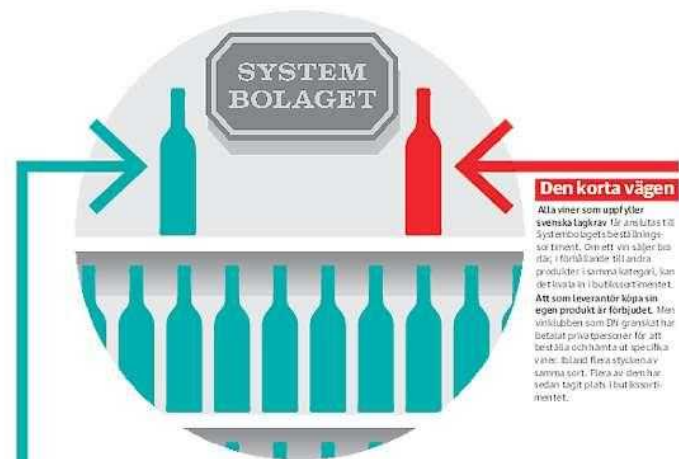
5 Blindtester
Vinproverna blindtestas i två omgångar av Systembolagets experter. De är värdebedömande och inte nödvändigt nogt att de dryckendetrin som aldrig vet mer om produktens art vad som syns i glas. Bland provas mer än 100 olika drycker.

De som går vidare därifrån provas igen
och rangordnas utifrån dryckens kvalitet. Högst poäng tar plats på hyllan i nästa lansering.

6 För att säkert säkra att det är samma dryck som sedan går ut i butikerna görs nya tester strax före lansering och en tid efter lansering.

Den korta vägen

Alla viner som uppfyller svenska lagkrav för vinet till Systembolagets butiksnätverk sortiment. Om ett vin säljer bra dag i butikerna till andra produkter i samma kategori, kan det vara så i butikens sortiment. Att som leverantör köpa sin egen produkt är förbjudet. Men vinbutikerna som DR granskat har betalat provkostnader för att bestämma och hämta ut specifika viner. Bland flera stycken av samma sort. Flera av dem har sedan tagit plats i butikens sortiment.

Flera kommuner får behålla omdiskuterat statligt skolbidrag

LÖRDAG 14 DECEMBER 2019

**Nio kommuner som tagit emot
det statliga – och
omdiskuterade –**

**likvärdighetsbidraget till sina
skolor får behålla pengarna för
2018. Endast en av de nio ska
betala tillbaka en mindre del av
bidraget, har Skolverket nu
beslutat.**

De åtta kommuner som får
behålla hela sitt bidrag är
Borgholm, Bräcke, Gnesta,
Karlsborg, Simrishamn, Tranemo,
Tyresö och Vallentuna. Norrtälje
ska betala tillbaka cirka 200 000
kronor eftersom kommunen tog
emot 4,3 miljoner kronor men
använde 4,1 miljoner.

Tidigare i år har sju
skolhuvudmän, sex kommuner

och ett skolföretag, fått återkrav på totalt 24 miljoner kronor. Likvärdighetsbidraget, som uppgår till 3,5 miljarder kronor i år och 4,9 miljarder nästa år, ska gå till undervisning och elevhälsa och infördes för att minska kunskapsklyftorna. Bidraget viktas efter skolornas behov. Men de nuvarande bidragsreglerna säger också att skolhuvudmännen inte kan minska sina resurser till skolan samtidigt som de tar emot bidraget. Reglerna har kritiserats redan från start för att vara för

stränga, med tanke på att de flesta kommuner har sparbetning. Utbildningsminister Anna Ekström (S) har sagt att reglerna ska ändras så att villkoret tas bort. Något beslut om detta har ännu inte fattats.

TT

Svensk organisation ska ge bättre jobbvillkor

LÖRDAG 14 DECEMBER 2019

Företag, fackförbund och offentliga aktörer i Sverige går samman för att främja bättre arbetsvillkor i produktionsländerna.

Projektet kallas Ethical Trading Initiative (ETI) och finns sedan tidigare i Norge, Danmark och Storbritannien.

Mycket av importen är beroende av produktion i länder där arbetsvillkoren ofta kan vara undermåliga, speciellt långt ut i leverantörskedjan. Medlemskapet i ETI Sweden är öppet för företag, civilsamhälle, fackföreningar och offentliga aktörer.

Några av medgrundarna till ETI Sweden är Systembolaget, Axfoundation och LO.

TT

Region Stockholm ska spara - ytterligare 1,1 miljarder i vården

LÖRDAG 14 DECEMBER 2019

**Det redan pressade
ekonomiska läget för
sjukvården i Region Stockholm**

blir nu ännu tuffare. Utöver de sparkrav som lagts på akutsjukhusen och varsel av personal ska regionen göra ytterligare besparingar på 1,1 miljarder kronor nästa år. Samtidigt laddar tusentals vårdanställda för en sjukvårdsmarsch i dag, lördag. På tisdag beslutar hälso- och sjukvårdsnämnden i Region Stockholm om verksamhetsplanen för nästa år. Då står det klart att besparingar på 1,1 miljarder kronor måste göras på sjukvården i Region Stockholm under 2020.

Förra året hade sjukvården en kostnadsökning på knappt 4,5 procent, som bland annat förklaras med hyror till NKS och flera fastighetsinvesteringar, samtidigt som regionen då gjorde en satsning på primärvården och så kallad prehospital vård.

I 2020 års budget räknas anslagen upp med bara 2,6 procent.

– Den differensen gör att vi måste bromsa kostnadsökningstakten, säger Björn Eriksson.

Hur skulle du beskriva det ekonomiska läget?

– Jag skulle beskriva det som en tuff utmaning, säger Björn Eriksson.

I klartext innebär det tuffa besparingar i sjukvården, utöver de sparkrav som redan lagts på akutsjukhusen, och som innebär att 1 350 läkare, undersköterskor och administrativ personal varslats från Karolinska, Södersjukhuset och Danderyds sjukhus.

– Vi tittar nu på 1,1 miljarder kronor som vi behöver effektivisera eller spara i vården, säger Björn Eriksson.

Besparingen motsvarar cirka 1,7 procent av sjukvårdsbudgeten som är på 63,6 miljarder kronor 2020, 2 miljarder mer än 2019. För att klara en budget i balans kommer det att krävas större besparingar och kraftigare kostnadsminskningar än tidigare, enligt förslaget till verksamhetsplan.

Kommer det att bli fler varsel?

– Jag har inte information om att det skulle förekomma fler varsel.

Men det är upp till varje vårdgivare att bedöma vilken bemanning de behöver för att utföra sitt vårduppdrag.

Tidigare har besparingarna på sjukhusen förklarats politiskt med att resurser måste flytta någon annanstans i sjukvårdssystemet i samband med att vård flyttar ut från akutsjukhusen till primärvård och privata vårdgivare i vårdgivare. Men besparingarna som nu ska göras kommer att beröra andra delar av sjukvården, som inte inkluderar sjukhusen.

Kommer det här betyda att stockholmarna måste förbereda sig på kvalitetssänkningar i sjukvården?

– Alla patienter som behöver vård kommer att få den vård de

behöver. Vi tittar nu på formerna för hur vården ska ges. De medicinska behoven ska vi tillgodose. Det pågår arbete med att se hur vi ska kunna ge vården men med mindre medel, till exempel genom effektivare arbetssätt.

Samtidigt har tusentals vårdanställda anmält att de under lördagen ska delta i en sjukvårdsmarsch som ska tåga genom Stockholm. Startskottet till marschen var de varsel som lagts och även den pågående omställningen av Stockholms sjukvård, då alltmer vård ska

flyttas från akutsjukhusen till primärvård och privata vårdgivare i vårdval.

– Vi gjorde det här som en ”nu får det räcka”-grej, för vi märkte att det spelade ingen roll vad vi sade. Det som händer nu med varsel och besparingar, och omstruktureringen av sjukvården – vi tycker det är så fel, säger Akil Awad ST-läkare på Södersjukhuset som tillsammans Laura Björnström, ST-läkare på Karolinska, startat uppropet. Flera av fackförbunden för vårdanställda kommer att medverka under vårdmarschen.

En av talarna är Johan Styrud, ordförande i Stockholms läkarförening.

– Det här är jätteviktigt för alla läkare. Jag uppfattar att alla aktiva i Stockholms läkarförening kommer att vara med. Jag tror inte att allmänheten förstår vad som kommer att inträffa om den här besparingen genomförs.

Anna Gustafsson

anna.gustafsson@dn.se

Fakta. Sjukvårdsmarschen

I slutet av november startade en Facebookgrupp som heter Sjukvårdsuppropet som en

reaktion på de omfattande varslen på Stockholms akutsjukhus.

Tusentals har anmält intresse att tillsammans marschera i Stockholm i dag, lördag, för att visa sitt missnöje.

Klockan 12:00 samlas de som ska marschera på Norrbro där tal kommer att hållas. Strax innan 13.00 går marschen från Mynttorget, via Riddarhuset, Vasabron, Tegelbacken, Stadshuset, Hantverkargatan fram till Landstingshuset, där manifestationen avslutas med ytterligare tal.

**Agnes
Lidbeck:
Litteratu-
ren är på
väg att bli**

**den nya
jitter-
buggen**

LÖRDAG 14 DECEMBER 2019

Jag var utomlands i veckan, och hamnade på middag med ett gäng unga män som jag inte begrep mig på över huvudtaget. De ”sysslade med tech” och ”var ceo:s på start-ups”, vilket i klartext betyder att

de håller på att revolutionera världen under våra fötter, utan att egentligen ha frågat om lov först. Alla hade de kompetenser som jag absolut inte har, och som skrämmer vettet ur mig. De kan programmera algoritmer och läsa data, de kan påverka mitt beteende och förutsäga det. De kan få mig att göra allt jag gör i dag, på ett annat sätt, eller inte göra något av det jag gör i dag, för att de uppfunnit en robot som gör det åt mig. Och allt detta via verktyg som jag aldrig kommer att begripa mig på.

Det är skillnad mellan tech och andra revolutioner. Ge mig en giljotin, och jag kommer förr eller senare kunna lista ut vilken som är den vassa sidan. Men tech? Med tech är det mindre glasklart. Jag gissar att jag var ungefär lika obegriplig för dem. Jag är inte ung, och vet inte skillnaden mellan att ha wifi och inte ha wifi, och har fortfarande inte lyckats logga in på skolplattformen. När jag försiktigt frågade dem om de "gjorde appar" råkade en av dem frusta öl över hela bordet. Jag kunde inte hejda mig, utan

frågade vidare: ”men hur sover du om nätterna?”

Han sa ”lustigt att du frågar” och gav en utförlig rapport om exakt hur han sov på nätterna. Det kunde nämligen hans telefon tala om för honom.

Jag försökte igen. ”Men skrämmer det dig inte? Skrämmer det dig inte att du har makt att helt förändra världen... mig skulle det skrämma”. Han undrade varför det skulle skrämma honom.

”Ja, jo för att det är... det är ett stort ansvar. Det är ett stort ansvar att kunna förändra väldigt

mycket för väldigt många människor”

”Ja, så?”

”Och då menar jag bara att man kanske skulle få svårt att sova. Om man visste att man höll på att förändra världen, men inte visste vad som skulle komma i stället. Om det skulle vara bra, eller dåligt”

”Framtiden kommer” sa han ”räcker inte det?”

”Men” envisades jag. ”Är du inte rädd för allt vi förlorar, samtidigt?”

”Vadå förlorar” sa han”, nämn en sak vi förlorar”.

”Litteraturen!” sa jag, för litteraturen var faktiskt det första jag kom att tänka på.

”Litteraturen, och vad den kräver av oss, hur den kräver lång koncentration och inte bygger på optimering och sökparametrar och...”

”Äh” sa han. Sen drack vi mer öl. Jag kan inte riktigt släppa det där samtalet. Jag kunde det inte i sömnen, när moskeernas utrop gick genom natten. Jag kunde det inte på hemvägen, när jag valde film på planet istället för min medsläpade bok (”Swan song” av

Kelleigh Greenberg-Jephcott, den är riktigt bra faktiskt).

Äh. Jag tror det var äh:et som tog knäcken på mig.

Vi är på väg in i en ny tid. Det har vi varit sedan dag ett, det är varken nytt eller något inneboende dåligt. Vi är på väg in i ett nytt årtionde. Inte heller någon stor sak, det är vi var tionde år. Eller varje år, om man släpper siffermagin med jämna nollor. Historien är en enda gigantisk konvulsion framåt, som ibland kommer kasta fram giljotiner, ibland en Flaubert. Vi kan aldrig veta på förhand och alla försök att

kontrollera det hela slutar bara med att vi bränner böckerna och gör simkort av klingorna.

Men äh. Måste man verkligen säga äh, om det som försvinner ifrån oss?

Jag är inte orolig för berättelsen, för mänsklighetens vilja att berätta, om sig själva, för andra. Snarare skulle jag säga att alla tendenser pekar på att just den lusten är nog så utbredd i dag som tidigare.

Litteraturen däremot.

Litteraturen sjunger sin svanesång, på detta tvivlar jag inte. Den kommer snart att

framleva sitt lilla liv som den gjorde när den var ny. När böcker var en raritet, som fanns i vissa kretsar. När man lyssnade till traderade berättelser, i stället för att ha sjuttioåtta pocketar om små bagerier vid kusten i Cornwall i bokhyllan. Litteraturen som masskultur, den håller på att gå ur tiden. Chop-chop, säger giljotinen.

Det är oundvikligt, precis som all annan historia visat sig vara oundviklig när den väl har inträffat. Och jag kan acceptera det. Jag kan acceptera att vara på god väg att bli en riktig KUF: en

motsvarighet till filatelisten eller modelljärnvägsentusiasten, där jag sitter hemma och bläddrar i mina otympliga luntor. Jag kan leva med det. Men det där äh:et, det sved faktiskt.

Ja, litteraturen som konstform är på väg att gå samma öde till mötes som operan, mimteatern, den klassiska tragedin och jitterbuggen – kan vi då inte samla oss till en liten sorgenhögtid. Kanske skulle man kunna instifta något pris? Priset för minst relevanta författare. Det skulle kunna delas ut under festliga former, för en liten skara. I mitt

vardagsrum, till exempel. Jag har plats för fem pers, ungefär, om några kan sitta på golvet.

Agnes Lidbeck

E-kronan ska testas i nytt projekt

SÖNDAG 15 DECEMBER 2019

Riksbanken ska utveckla en plattform för sin så kallade e-krona. Syftet är att i testmiljö undersöka det digitala betalningsmedlets möjligheter och begränsningar.

Kontanter har länge minskat i betydelse. Ett sätt för Riksbanken att råda bot på det skulle kunna

vara att införa elektroniska centralbankspengar, ungefär som bankers betalkort men med myndigheten som garant.

Projektet började för snart tre år sedan och i somras inleddes upphandlingen av leverantör för att utveckla den tekniska plattformen.

Nu är det klart att det blir konsultbolaget Accenture som tillsammans med Riksbanken bland annat ska ta fram ett lämpligt användargränssnitt. I testmiljön ska man undersöka betalning med e-kronor från mobiltelefoner, kort och klockor,

heter det i ett pressmeddelande.
Tills vidare gäller att Accentures
uppdrag pågår genom hela nästa
år, med option på förlängning.
Riksbanken betonar att man inte
har fattat ett beslut om att ge ut e-
kronan än.

Ossi Carp

ossi.carp@dn.se

Så kommer Riksbankens beslut att påverka boräntan

SÖNDAG 15 DECEMBER 2019

**På torsdagen kommer besked
från Riksbanken om Sverige för
första gången på nästan fem år
inte längre kommer att ha en
styrränta som är negativ. Din**

Ekonomi har bett några ekonomer om vad det betyder för boräntorna och vad låntagarna ska tänka på.

1. Kommer Riksbankens direktion att höja räntan?

Sharon Lavie, Familjeekonom, Ikano Bank: Ja, jag tror att den gör det - av två skäl. Dels har de flaggat för det och dels har inflationen stigit och ligger nu i paritet med vad de har väntat sig. Den är till och med lite högre än deras prognos. (Inflationen steg i november till 1,7 procent, från 1,5 procent i oktober. Riksbankens mål är två procent. Red.anm.)

Johanna Kull, Sparekonom, Avanza: Ja. Riksbanken har varit tydlig med att om inget oförutsett sker kommer en räntehöjning. Den närmast cementerades av novembers inflationsutfall på 1,7 procent.

Ingela Gabrielsson, Privatekonom, Nordea: I och med att inflationen för november låg helt i linje med Riksbankens egen prognos på 1,7 procent så talar det för att det blir en höjning av reporäntan. Vi närmar oss nu inflationsmålet på två procent. Ett

alternativ för Riksbanken skulle kunna vara att lämna räntan oförändrad den här gången men med en uttalad avsikt att höja den vid nästa sammanträde.

Maria Landeborn, Sparekonom, Danske Bank: Ja, det är mycket troligt. Efter den senaste inflationssiffran som var i linje med Riksbankens prognos ökade sannolikheten ännu mer.

2. Gör de rätt i det?

Sharon Lavie, Familjeekonom, Ikano Bank: Jag är mer osäker i dag än vad jag var för en månad

sedan. Vi går mot en mer avvaktande konjunktur och en ökad oro i världen.

Jag hade nog avvaktat till februari i varje fall.

Johanna Kull, Sparekonom, Avanza: Ja, studier pekar på att minusränta bara haft marginell positiv effekt på inflationen. Dessutom signalerar den kris och har negativa bieffekter som till exempel ökat risktagande. Vi ska också komma ihåg att även o-ränta är en expansiv penningpolitik.

Ingela Gabrielsson, Privatekonom, Nordea: Just nu kan det vara rätt, men med tanke på att ekonomin är i obalans finns det en risk för att man i ett senare skede blir tvungen att sänka den igen.

Men det är inte önskvärt att fortsätta med minusränta utan räntan bör komma tillbaka till mer normala nivåer igen.

Maria Landeborn, Sparekonom, Danske Bank: Jag tror inte att Riksbanken tycker att svensk ekonomi behöver en åtstramning, snarare vill man komma bort från

minusräntan eftersom den sänder krissignaler och upplevs som märklig av hushållen.

En möjlighet är att en lite högre, positiv ränta faktiskt är mer gynnsam för ekonomin än en till synes evig minusränta.

3. Vad händer med boräntorna?

Sharon Lavie, Familjeekonom, Ikano Bank: De kommer att stiga lite grann. Men då Riksbanken inte tror på några ytterligare höjningar på flera år så blir det inga stora höjningar. Det är snarare så att Riksbanken kommer att tvingas sänka igen.

*Johanna Kull, Sparekonom,
Avanza:* Höjningen borde inte påverka boräntorna i någon större omfattning. Dels för att vi talar om en enskild höjning vilken spås bli den enda på flera år, dels – och främst – för att bankerna gynnas av att vi lämnar minusområdet. Minusräntan har inneburit en kostnad för dem och de har kompenserat sig genom höga marginaler på bolån.

*Ingela Gabrielsson,
Privatekonom, Nordea:* Nivån på boräntorna påverkas inte enbart

av nivån på reporäntan. Och även om reporäntan höjs är den fortfarande historiskt låg. Det är troligt att boräntorna fortsätter att vara låga ännu en tid.

*Maria Landeborn, Sparekonom,
Danske Bank:* De kommer att stiga, men frågan är hur mycket. Det är inte alls säkert att hela höjningen förs vidare till låntagarna. Konkurrenten på marknaden är stenhård i dag. De långa räntorna bör inte påverkas så mycket om inte Riksbanken samtidigt ändrar

räntebanan. Som den ser ut just nu blir det inga fler höjningar förrän om tre år.

4. Vad ska bolåntagare tänka på?

Sharon Lavie, Familjeekonom, Ikano Bank: Om du har rörlig ränta kan du låta den ligga kvar. Då kan du utnyttja läget om Riksbanken sänker senare och förhandla med banken. Om du däremot har mycket små marginaler så ska du shoppa runt bland bankerna och binda till den bästa räntan.

Johanna Kull, Sparekonom, Avanza: Håll koll på att banken inte höjer din ränta. Jämför din ränta med snitträntorna hos såväl din nuvarande bank som och hos andra.

Jag tycker inte man ska stressa med att binda. Det finns inget som talar för kraftigt stigande räntor i närtid. Vill man binda ska man göra det för att man vill veta exakt vilken månadskostnad man får varje månad och så ska man vara säker på att man kommer att bo kvar i bostaden bindningstiden ut.

Ingela Gabrielsson,
Privatekonom, Nordea: Det är viktigt att ha koll på hur boräntorna utvecklas. Det är nu ett bra tillfälle att binda åtminstone en del av sina boräntor.

Ett tips är att också räkna på hur en högre boränta skulle påverka ekonomin. Spara den mellanskillnaden mellan den ränta du betalar i dag och en tänkt högre ränta.

Maria Landeborn, Sparekonom,
Danske Bank: Det har sällan varit billigare att bo och låna pengar än

i dag, men det är ändå klokt att ha beredskap för högre räntor. Att ha marginaler för att tåla en boränta på 4-5 procent är fullt rimligt tycker jag. Man ska också passa på att spara när räntan är låg, inte nödvändigtvis för att räntan väntas bli så mycket högre den närmaste tiden men kraven på den som köper en bostad har skärpts, med större kapitalinsats och hårdare amorteringskrav.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se

**Maria
Crofts:
Dags för -
bankerna
att slopa**

**de höga
räntekra-
ven**

SÖNDAG 15 DECEMBER 2019

**Snart har vi haft minusränta i
fyra år och det var mer än sex
år sedan bankernas listade
boräntor låg över 3 procent.
Trots det har bankerna en
kalkylränta på 7 procent när de
bestämmer om de ska bevilja**

bolån. Det är dags att sänka kalkylräntan så att fler kan få någonstans att bo.

Sedan februari 2016 har riksbankens viktigaste styrränta, reporäntan, legat på minus.

Reporäntan är en av de faktorer som påverkar boräntorna och vi har haft jämförelsevis låga boräntor under lång tid.

Bankernas listräntor ligger högre än snittet för de förhandlade räntorna men de flesta borde kunna få en tremånaders boränta på runt 2 procent. Mycket pekar

dessutom på att vi kommer att ha låga boräntor ett bra tag framöver. Åtminstone om vi ska tro riksbankschefen Stefan Ingves som gjorde den prognosen i oktober.

Trots de låga boräntorna är det fortfarande väldigt svårt för unga att få klartecken från banken när de vill köpa en bostad. En del av svårigheterna ligger i att de måste klara bankernas kalkyler som bland annat bygger på en boränta på 7 procent.

I storstadsregionerna är det inte ovanligt att bostäderna kostar två miljoner kronor eller mer och då

behövs en månadsinkomst på långt över 40.000 kronor i månaden för att få ett bolån. Därför är det inte ovanligt att de unga vuxna, som lyckats spara ihop flera hundra tusen kronor i kontantinsats, faller på målsnöret när de vänder sig till banken. De allra flesta begriper väl att bankerna inte kan låna ut pengar gratis och inser därför att de måste betala ränta på bolånet. Amorteringarna går också att förstå eftersom de är ett långsiktigt sparande. Att alla har levnadsomkostnader är också lätt att inse.

Men att banken kräver att låntagarna ska klara en räntenivå som vi inte sett för tremånadersräntan i Sverige på över 20 år blir snudd på obegripligt. Alla banker är uppenbarligen inte bekväma med den höga kalkylräntan som hindrar dem från att bevilja lån och tjäna räntepengar. Danske Bank erbjuder till exempel sina kunder ett lån som är bundet på 30 år. Med så lång bindningstid behövs ingen kalkylränta utan man kan använda den riktiga räntan som

ligger under 3 procent. På så sätt sjunker inkomstkravet med ungefär 3 400 kronor i månaden för varje lånad miljon.

Hittills har Finansinspektionen inte reagerat på arrangemanget och det lär visa sig med tiden om det här upplägget får godkänt. Då kommer nog de andra bankerna med liknande konstruktioner.

Det skulle vara bra för alla som behöver en bostad och får nobben av banken i dag.

Maria Crofts

maria.crofts@dn.se

Techbolagen som betalar bäst

SÖNDAG 15 DECEMBER 2019

Techbranschen växer och skriker efter kompetens. Det har trissat upp lönerna som tros fortsätta stiga.

– Löneutvecklingen kommer nog fortsätta inom it-branschen, man vill få de bästa och mest kompetenta till företagen, säger Barbara

Powell, kommunikationschef på Yubico.

Dagens industri har kartlagt lönerna på svenska techbolag. Bäst betalar dotterbolagen till amerikanska jättar – Facebook, Google, Amazon Web Services och Microsoft har alla snittlöner på över 90 000 kronor i månaden. I USA och inte minst i teknikutvecklingens centrum Silicon Valley är levnadskostnaderna höga och lönerna i branschen generellt generösare än här i Sverige.

Lönen signalerar att företagen värnar om sina anställda, enligt Barbara Powell på Yubico.

– Det är mycket viktigt att de anställda känner att de är en tillgång för företaget. Vi följer it-branschens utveckling noga och vi vill fortsätta att vara ledande att attrahera folk som verkligen tror på vårt uppdrag att göra internet säkert för alla.

Flera av de svenska techföretagen som DN har pratat med säger dock att det inte är storleken på lönen som är viktigast.

Utvecklingsmöjligheter i det vardagliga arbetet och möjlighet

att påverka sitt arbete är än viktigare faktorer för att locka den bästa kompetensen.

– Lönen spelar mindre roll än vad man tror. Vi betalar marknadsmässiga löner i kombination med bra förmåner som betald föräldraledighet och flexibel ledighet. Men jag tror att vi har en fördel eftersom vi kan erbjuda en väldigt speciell miljö med högpresterande kollegor, spännande utmaningar och en rolig arbetsplats, säger Katarina Berg, personaldirektör på musiktjänsten Spotify.

Just ersättning vid föräldraledighet och extra semesterdagar återkommer bland företagen. Ett häftigt och annorlunda kontor, som techbolagen gjort sig kända för att locka med, attraherar inte lika mycket som förr, enligt Daniel Svärd, livespelschef på spelbolaget King.

– Vi märker att de förmåner som traditionellt sett erbjuds inom techbranschen, som gratis mat och dryck, fantastiska lokaler med spel, biljardbord och så vidare, inte har samma attraktionskraft längre, vilket påverkar

löneanspråken bland våra kandidater.

Daniel Svärd säger att företaget höjt ingångslönerna kontinuerligt de senaste åren på grund av att kandidaternas anspråk vuxit samtidigt som spelindustrin blivit allt större.

Framöver lär lönerna stiga ännu mer, tror företagen själva.

– Techsektorn och finanstech är några av de hetaste branscherna just nu och det gör så klart att lönenivåerna har ökat. Vi tävlar om de bästa talangerna på en global nivå, vilket ställer höga krav på oss som arbetsgivare och

på våra löner, säger Rachel Haines, personaldirektör på betaltjänsten Klarna.

Flera områden inom sektorn har utvecklats snabbt vilket lett till en allt större brist på specifika kompetenser som fått ett högt värde på arbetsmarknaden.

Helena Sjöberg, personalchef på Microsoft, påpekar att det är svårt att säga hur lönenivåerna framåt kommer att förändras eftersom konjunkturen påverkar utvecklingen av branschen.

– Men techsektorn växer fortsatt rekordsnabbt och har svårt att

möta kompetensgapet i
branschen, säger hon.

Annika Wilhelmson

annika.wilhelmson@dn.se

Bristerna kan bli en fråga för EU

MÅNDAG 16 DECEMBER 2019

**EU-kommissionen kan
ifrågasätta Sverige och
Systembolaget om inte
alkoholleverantörer behandlas
lika.**

**– Ur ett EU-perspektiv kan det
vara ett problem om man inte
lyckas hålla sådant borta, säger**

Jörgen Hettne, forskare och expert på statliga monopol.

DN har avslöjat flera fall då viner på ett otillåtet och felaktigt sätt tagit plats i Systembolagets fasta butikssortiment. Men det kan gå längre än så, enligt Jörgen Hettne, docent i EU-rätt på ekonomihögskolan i Lund. Han har bland annat lett en statlig utredning om Systembolaget 2014, och forskar om EU:s inre marknad och konkurrenspolitik – i synnerhet kring statliga monopol.

Enligt honom bör fusket och det faktum att Systembolaget inte

upptäckt det rapporteras till EU-kommissionen, som har högt ställda krav på det svenska monopolet, bland annat att inköpsprocesser och villkor ska vara objektiva och rättvisa.

- Om det förekommer fusk så upplevs monopolets inköpsorganisation inte objektiv längre då det finns leverantörer som får in sina viner på systembolagets hyllor genom fusk, i stället för att det går rättvist till, säger han och tillägger:
- Ur ett EU-perspektiv kan det vara ett problem om man inte

lyckas hålla sådant borta, säger Jörgen Hettne.

Systembolaget upptäcker ett fåtal fall varje år. Men det fallet som DN rapporterat om har undgått kontrollerna och det är det som är problemet, menar han.

– Det Systembolaget lyckas åtgärda är inget problem. Frågan är snarare hur mycket de inte gjort något åt, och det vet ingen, säger Jörgen Hettne.

– Skulle det här vara toppen på ett isberg kan det ju vara så att hela ordningen kan ifrågasättas, om det verkligen är rättvist som det är nu. Man kan till och med prata

om ett systemfel om det är många som försöker köpa sig in.

Konkurrensverket har i uppdrag att två gånger om året underrätta EU-kommissionen om hur det svenska monopolet fungerar, främst med fokus på frågorna om rättvisa och objektivitet.

Men inte sedan tidigt 2000-tal, i samband med den stora mutskandalen där 92 systembolagsanställda och vinimportörer åtalades, har frågan om stödköp lyfts enligt Konkurrensverkets utredare Cecilia Maxe Aglinder. Trots att det alltjämt förekommer.

Hon känner inte ens till att stödköp fortfarande förekommer.

– Nej, det gör jag inte. Det är inte heller någonting som jag har ställt frågor om till Systembolaget. Det jag frågar om inför rapporteringen är sådant som är aktuellt just för tillfället. Främst eventuella ändringar i Systembolagets inköpsvillkor eller sortimentsmodell, säger Cecilia Maxe Aglinder.

Ligger det inte inom ramen för vad EU-kommissionen vill veta om monopolet?

– Vårt fokus ligger på att bevaka vad Systembolaget gör, medan det

vi pratar om här är egentligen fall av stödköp som leverantörer ägnat sig åt. Jag kan inte veta vad kommissionen är intresserad av, men vi skriver i rapporten vad vi tror kan vara av intresse.

Om Konkurrensverket skulle få vetskap om brister via tips eller liknande kan ett separat ärende inledas. Om det då konstateras vara ett problem tas det upp i rapporteringen till kommissionen, förklarar hon vidare.

– Att Systembolaget har ett system för att upptäcka stödköp tycker jag tyder på att de vidtagit åtgärder för att undvika

problemet, säger hon, och vill inte närmare kommentera uppgifterna om stödköp.

Andreas Lindberg

andreas.lindberg@dn.se

Fakta. Stödköp på Systembolaget

Produkter i Systembolagets beställningssortiment har möjlighet att kvala in i butikssortimentet, om de säljer tillräckligt bra. Att som leverantör till Systembolaget köpa sin egen produkt för att driva upp

försäljningen kallas för stödköp, och är förbjudet.

DN har i sin granskning hittat flera fall då en vinklubb betalat sina medlemmar, omkring 300 privatpersoner, för att köpa utvalda viner ur Systembolagets beställningssortiment.

Systembolaget har tagit del av och kontrollerat uppgifterna mot sina försäljningsdata, och konstaterar att det ser ut att handla om "ett klart fall av stödköp". DN

Fakta. EU-krav

När Sverige gick med i EU 1995 vädjade politikerna om att få behålla sitt alkoholmonopol. Det främsta argumentet var att det var viktigt för folkhälsan.

EU gick med på det, men med en rad krav på hur konkurrenssituationen skulle se ut. Systembolaget är ensam aktör vad gäller detaljhandel av alkohol, men de måste sköta sina inköp på ett sätt som är rättvist och inte är diskriminerande mellan svenska och importerade varor.

Nya Karolinskas pris - ifrågasätts i Arkitektur

MÅNDAG 16 DECEMBER 2019

Tidskriften Arkitekturs nya nummer "Hälsans pris" (8/2019) landar samtidigt som Sjukvårdsuppropet rasar, med

demonstrationer i helgen mot väldiga varsel på Stockholms akutsjukhus.

Är Nya Karolinska Solna verkligen värt 23 miljarder kronor? Det är temats hetaste fråga. NKS, ritat av White Tengbom Team, är både ett av de största byggena i svensk historia och ett av de dyraste sjukhusen i sitt slag i hela världen. Recensenten Tomas Lewan ser en hög konstnärlig och arkitektonisk helhetsnivå som hälsofrämjande i sig. Men frågar sig sedan: "Är inte traditionell sjukhusprojektering, där professioner på olika nivåer görs delaktiga genom en

integrerad process, långt viktigare än de renodlade utformningsfrågorna?"

Ylva Frids reportage ger dessutom en bakgrund till den kritiserade affärsmodellen "värdebaserad vård" och "visionen om generalitet", att kunna anpassa sig till snabba förändringar i vårdverksamheten. Minst sagt oroväckande i dagens ljus.

Birgitta Rubin

birgitta.rubin@dn.se

Toppris för Carl Fredrik Hills kända landskap

MÅNDAG 16 DECEMBER 2019

Carl Fredrik Hills kända landskapsmotiv "Trädet och flodkröken" blev det dyraste verket på Bukowskis Important Winter Sale, och mer än dubblerade värderingen med

slutpriset 15,3 miljoner kronor. Målningen finns i sex versioner, varav fyra av ägs av museer: Waldemarsudde, Nationalmuseum, Göteborgs konstmuseum och Sven-Harrys konstmuseum. I denna version syns en figur i förgrunden, enligt Hillexperten Sten Åke Nilsson troligtvis Hill själv. Bukowskis fick 11 miljonnoteringar på sin auktion, liksom även Uppsala auktionskammare på sin internationella kvalitetsauktion. Två fotorealistiska verk av Ola Billgren, "Samtal" och "Själv",

drog iväg till slutpriserna 4,1
respektive 3,75 miljoner kronor.
Birgitta Rubin

**”Du
konsume-
rar ju så
mycket –
pengar till**

en capriccio- sa har du väl? ”

MÅNDAG 16 DECEMBER 2019

Den medelålders mannen i tunnelbanan står lutad mot stången vid utgången och plirar ut

över de åtta som sitter ner. Han har skitiga jeans, en lite trasig jacka och en pappmugg i handen.

Först frågar han:

– Är det någon som har några pengar?

Han frågar så uppgivet som man gör när man vet att alla kommer att svara – om de svarar – att de bara har kort. Så börjar han lyssna på telefonsamtalet som en av kvinnorna för.

– Va? Har inte pengarna för hästen kommit än? säger hon.

Vad konstigt. Ja, du vet jag konsumerar så mycket nu. Jag kanske glömde signera.

Kvinnan lägger på och mannen spänner ögonen i henne:

– Har inte du några pengar?

– Nej, tyvärr, svarar hon.

Då kontrar han fräckt:

– Men du säger ju att du konsumerar så mycket! Då kan du väl konsumera lite på mig? En pizza? Pengar till en capricciosa och en bira har du väl råd med? Leenden sprider sig på medtrafikanternas ansikten. Spänningen stiger. Hur ska hon, som precis har köpt en häst och som beklagar sig över att hon spenderar så mycket pengar på

saker, klara sig ur det här? Det är ju ändå juletid.

Men hon ler bara trevligt och mannen går av.

Det slår mig att det var så länge sedan jag såg en sliten människa med sådan resning. I veckan rapporterade DN om att SL:s trafikanter är rädda för tiggarna. Men vem kan vara rädd för dem som sveper förbi i tunnelbanevagnen utan att kunna språket eller som är så strykrädda att de inte vågar möta ens blick? Den här mannen var mer lik A-lagarna från min barndom. Slängda i käften och roliga innan

de blev för fulla. Men med ett självförtroende som räckte gott till att uttrycka både en önskan och en åsikt.

Helena Sjödin Öberg

helena.sjodin.oberg@dn.se

Helena Sjödin Öberg är redaktör på DN och ger pengar till tiggare när hon har några i fickan. Vilket hon sällan har.

Miljardprojektet ska säkra stadens strömförsörjning

MÅNDAG 16 DECEMBER 2019

Drottningholm. 1,2 mil elkabel med en kapacitet på 400 000 volt grävs ner väster om Stockholm. Kabeln ska förstärka elnätet – och får

samtidigt bort störande högspänningsledningar från naturen.

DN följde med på det mest komplexa momentet när kabeln ska läggas i vattnet vid Drottningholms slott.

Ute i sundet arbetar en dykare flera meter ner i vattnet för att undersöka botten. Han och hans kollegor har redan hittat ett kassaskåp, en moped och en massa spökgarn. Alla föremål på botten som ligger i vägen för kablarna markeras med flytbojar. Uppe på ytan ligger en pråm med en stor kran som sänker ner så

kallade stockmattor i vattnet. Dessa fungerar som ett slags förankring för de kablar som ska ligga på botten. Därför är det dykarens arbete att se till att stockmattorna hamnar på rätt plats.

– Den djupaste passagen har vi i Sättravik. Där är det ungefär 24 meter. Men här är det inte alls lika djupt, säger Jenny Nilander när den kalla decembervinden drar genom sundet vid Drottningholms slott.

Hon är projektledare hos elnätsägaren Ellevio för det mångåriga projekt som är en viktig pusselbit

för att säkra Stockholms elförsörjning under många år framöver, och som precis har inletts. Budgeten är runt en miljard kronor.

I händerna håller hon en kort del av en elledning. Trots att den bara är 40 centimeter lång väger den ungefär 14 kilo. Mycket av vikten består av den flera centimeter tjocka isoleringen som omfattar en kärna av flera mindre metallkablar som bara är några millimeter tjocka i sig.

Högspänningskablarna är tjocka som trädstammar och har en kärna av aluminium eller koppar,

beroende på om den ska läggas i vatten eller i marken. Nu ska nio stycken parallella sådana kablar läggas mellan Beckomberga och Bredäng. Det handlar om kabel med mycket hög kapacitet, berättar Jenny Nilander.

– Det här är en rejäl kabel. Den klarar den högsta spänningsnivån som vi har i Sverige, säger hon om de 400 000 volt det gäller.

Projektet är omfattande och innebär att de nio parallella kablarna ska dras längs en sträcka på cirka 1,2 mil. Totalt handlar det om cirka sex kilometer kabel som kommer att dras i vattnet från

Södra Ängby ner genom sundet mellan Lovön och Kårsön söderut tills den når stranden mellan Sättra och Bredäng. Arbetet med att dra kablarna i vattnet räknas som den mest komplexa etappen och det förberedande arbetet inleddes i oktober.

Elledningarna som ligger i vattnet behöver extra skydd på vissa ställen. Detta är anledningen till att arbetet utanför

Drottningholms slott är extra komplicerat. Det hela sköts under vintertid för att störa exempelvis båttrafik och badgäster så lite som möjligt.

Ett 20-tal meter ut i vattnet pågår arbetet i vattnet utan uppehåll. Intill pråmen gungar en båt som är till för dykarbetet som kommer att fortgå under hela tiden arbetet i sundet pågår. Förutom dykaren i vattnet finns som en säkerhetsåtgärd ytterligare en dykare färdig att gå ner i vattnet vid behov. Ytterligare personal med olika expertområden finns i närheten.

Området i vattnet är avgränsat av så kallade siltgardiner – en sorts duk som går ner i vattnet – några tiotal meter både norr och söder om båtarna.

– Syftet med dem är att förhindra grumling av vattnet. Sedan finns det en liten öppning så att båtar kan ta sig förbi. Vid de ställena har vi bubbelridåer i stället, säger Jenny Nilander.

I området mellan barriärerna kommer elkablarna att omslutas av skyddsrör som läggs i grupper om tre stycken och hålls på plats av stockmattorna. I det trånga sundet vid Drottningholms slott ligger redan mängder av ledningar av olika slag. Därför ställer arbetet i just den passagen extra stora krav på noggrannhet hos entreprenören.

De 250 meter långa kabelrören ligger nu i sundet och väntar på placering på Mälarens botten. På land kommer arbetet att innebära helt andra moment som samtidigt leder till andra svårigheter. Dessa etapper att få en större påverkan på de berörda områdena i Beckomberga, Råcksta, Norra Ängby och Södra Ängby i norr, och Sättra och Bredäng i söder. Bland annat är planen att Bergslagsvägen delvis måste brytas upp för att kunna placera elledningarna i marken. Fördelen är dock att de stora korridorer som har behövts runt

de nu befintliga luftledningarna inte kommer att behövas längre – vilket ger flera fördelar.
– Vi kommer att slippa de fula stolparna. Men vi kommer också att kunna frigöra mycket mark för Stockholms stad att exploatera på, säger Jenny Nilander.
Projektet som Ellevio nu har påbörjat är ett av de största som företaget har genomfört. Ännu är inte alla delar färdigförhandlade i detalj men planen är att allt kommer att vara klart 2023. Men redan tidigare än så ska strömmen kunna slås på.

– Tanken är att kablarna spänningssätts under hösten 2022, säger Jenny Nilander. Den nya ledningen kommer att innebära en uppgradering och utveckling av elnätet i västra Stockholm och är en del av ett samarbete mellan Ellevio, Svenska kraftnät och Vattenall för att skapa en ”ny struktur för Stockholms elnät” genom projektet Stockholms ström. Bakgrunden är enkel: Staden växer snabbt och strömförbrukningen väntas öka kraftigt.

Genom det nu pågående projektet dras högkapacitetskablar av det slag som annars bara används i det svenska stamnätet för första gången i stadsmiljö, berättar Ellevios presschef Jonatan Björk. – Det finns tillräckligt med el i Sverige, men kraftledningarna räcker inte till. I Stockholm, Malmö, Uppsala och delvis i Göteborg börjar man närma sig maxkapaciteten. Det här projektet är ju en pusselbit för att lösa det kapacitetsbehovet. Och det här är det största vi har gjort någonsin på Ellevio. Det är lite coolt, säger han.

Adam Svensson
adam.svensson@dn.se

Så tycker partierna om privata vårdsförsäk- ringar

ONSDAG 18 DECEMBER 2019

Plånboken får aldrig styra
Moderaternas social-politiska
talesperson, Camilla Waltersson

Grönvall, kommenterar DN:s granskning:

– Plånboken får och kan aldrig styra. Vi ska ha en vård i Sverige som alla ska kunna känna sig trygga med att den fungerar. Om någon har gått före någon i en sjukvårdskö så är det fel. Men när inte polisen kommer så skaffar sig kommunerna väktare. När människor inte får vård i tid så försöker de hitta sätt att få vård. Det är svårt att klandra den enskilda människan, även om detta är fel.

S kommer att lägga samma förslag på lagändring som ni

röstade ned 2017. Hur kommer du rösta?

– Den hälso- och sjukvårdslag vi redan har i dag gör det ju olagligt att gå före i en vårdkö. De privata vårdgivare som tecknat avtal med en region måste leverera på det avtalet innan de börjar leverera till försäkringsbolag. Är det någon vårdgivare som gjort på annat sätt ska de förlora sitt avtal med regionen.

Waltersson Grönvall vänder sig emot utformningen av S lagförslag.

– Lagrådet yttrade sig om att lagstiftningen inte

behövs. Däremot behövs bra uppföljning och där kan man titta på Riksrevisionen som kritiserat regeringen och Ivo, som inte kan uppfylla sin skyldighet att granska vården.

Lagen är redan tydlig – behöver inte ändras

Enligt Liberalernas social- och sjukvårds-politiska talesperson Lina Nordquist kan en privat sjukvårdsförsäkring kan -behövas i undantagsfall.

– Jag kan ett i fåtal fall se värde i extra sjukförsäkring, till exempel för en snickare som är enmansföretagare och skadar ett

knä, eller en frisör som måste operera en axel, där det kan vara privatekonomiskt avgörande att snabbt få hjälp.

Även Nordqvist anser att en lagändring är onödig.

– Lagen är tydlig med att gemensamt finansierad sjukvård ska ges efter medicinskt behov, utan hänsyn till vem som kan betala extra. Därmed behövs inte mer text som säger samma sak – däremot tydliga avtal, skärpt uppföljning och sanktioner om någon av oss kan tränga undan andra genom att betala extra. Vårt

gemensamma skyddsnät ska vara lika starkt för oss alla.

Skadar tilliten för vården

Kristdemokraten Acko Ankarberg Johansson, ordförande i riksdagens socialutskott:

– Det är ett bevis på att hälso- och sjukvården inte fungerar som den borde när människor väljer att betala två gånger för vård. Det här är verkligen varningssignal om att vi måste få bort köerna och få en -behovsstyrd hälso- och sjukvård som fungerar i hela landet.

Ser du något problem med att -privata vårdgivare prioriterar

försäkringspatienter framför -patienter från den offentliga vården?

– Den offentligt finansierade vården måste säkerställa att de avtal man har med alla sina vårdgivare följer hälso- och sjukvårdslagen som säger att man ska ha vård efter behov. När det finns tecken på, vilket ni har visat, att det inte fungerar så, så skadar det ju tilliten till hela hälso- och sjukvården.

Om att S återigen kommer att lägga fram lagförslag om att reglera vårdgivarnas prioritering av patienter, säger hon:

– Fokuserar socialdemokraterna på att reglera symptomen, då tror jag de tänker fel. Just nu behöver de lägga mest energi på att få bort köerna, förstärka primärvården, få den personal vi behöver, ge goda arbetsvillkor och se till att alla de miljarder vi beslutat om i riksdagen kommer ut i verksamheterna.

Kräver transparens bland privata vårdgivare

Vänsterpartiets sjukvårdspolitiska talesperson Karin Rågsjö:

– Jag är väldigt oroad och har varit det i flera år, eftersom jag ser att detta eskalerar – det blir allt

fler privata vårdbolag och privata sjukvårdsförsäkringar. Man kan i dag även ta en cancerförsäkring. Utvecklingen är lönsamt för såväl vårdbolagen som försäkringsbolagen. Samtidigt har vi en hälso- och sjukvård som går på knäna då man varken satsar på personal eller andra resurser – och då kan folk börja teckna privata sjukvårdsförsäkringar just av detta skäl.

Lagförslaget från S-MP 2017 var en del i uppgörelsen med V om en välfärd utan vinstintressen.

Rågsjö kräver transparens bland de -privata vårdgivarna, som

enligt henne bör visa hur kösystemen för de olika -patienterna fungerar.

– Det behövs en politisk samling kring den här frågan. Vi har en hälso- och sjukvårdslag som säger ”sjukast först”, och den är överspelad vid det här laget. Då får man antingen ändra lagen eller se till att vi har en hälso- och sjukvård som är jämlik, som vi faktiskt har haft länge i Sverige. Men som det är nu går det undan åt andra hållet.

Har man brutit mot lagen måste det få konsekvenser

SD:s sjukvårdspolitiska talesperson Per Ramhorns kommentar 2017 när S-MP-förslaget röstades ned var:

– Vi sverigedemokrater anser att regeringen inte har kunnat belägga att det finns en undanträngnings-effekt till följd av privata sjukförsäkringar. Därmed finns det ingen anledning att lagstifta om detta. Efter att ha tagit del av DN:s granskning säger Per Ramhorn i dag:

– Det är oroande om det är på det viset. Hälso- och sjukvårdslagen är tydlig med att den som har

mest behov av vård ska få det först. Om vissa privata vårdgivare brutit mot det här, så är det allvarligt. Då har man till och med brutit mot lagen, och då måste det få konsekvenser, säger Ramhorn.

Behövs en skärpning av lagen för att förtydliga?

– Vi är öppna för att titta på det. Jag var med om när regeringen lade fram förslaget 2017. Vi tittade på remissinstanserna och lagrådet som kritiserade hur man hade utformat förslaget, och det var det vi utgick ifrån. Om Lena Hallengren vill lägga fram ett

förslag igen – får det vara ett nytt förslag som är bättre förberett. DN har sökt Centerpartiet för en kommentar, men har inte fått svar.

Jämför med dem som stannar

TORSDAG 19 DECEMBER 2019

Inslaget i Sveriges Radio på tisdagen är tänkvärt. Det handlar om de invandrare som kom hit

från Finland omkring 1970, år då svenska fabriker svalde hundratusentals utländska arbetare.

Efter 50 år i Sverige har deras inkomster halkat efter de svenskföddas. Störst skillnad är det för gruppen finskfödda män.

De har 6400 kronor mindre i medianinkomst i månaden jämfört med svenskfödda.

Inslaget ger flera förklaringar till skillnaden. De finska invandrarna hade lägre utbildning och lågavlönade arbetaryrken. De blev oftare sjukskrivna och förtidspensionärer. När röster

som Ebba Kaisa Röjerman, Matti Koski och Tuula Heiskala vittnar om verkstadsgolv, två kronor i timmen, extraarbete och låga pensioner är det en intensivkurs i arbetar- och migrationshistoria. Utan de hundratusentals finska invandrarna hade Sverige varit ett på alla sätt fattigare land. Frågan är hur upprörd man ska vara över att de tjänar mindre än jämnåriga svenskar.

De intervjuade sverigefinnarna gestaltar något av utvandringens kärna. När man ger sig i väg till ett annat land, ett annat samhälle, en annan kultur, vet man att något

kommer att gå förlorat. Man vet ofta att det kommer att vara svårt att konkurrera med de infödda, de med den speciella sociala kompetens som ligger under samhällsväven i varje land.

Egentligen vore det intressantare att jämföra de utvandrade med dem som stannade kvar. Jag tror att de utflyttade räknar med att migrationen innebär stor personlig uppoffring. Däremot utgår de nog från att deras barn kommer att få det lika bra som sina jämnåriga vars föräldrar är födda i det nya landet. Där borde skillnaden vara utraderad.

Så är det för sällan i dag. Att den andra generationen inte lyckas är ett betydligt större samhällsproblem än att den första tjänar mindre än svenskarna.

Erik Helmerson

erik.helmerson@dn.se

Experter: Inte olagligt låta försäkringspatienter gå före

TORSDAG 19 DECEMBER 2019

Det är inte olagligt för vårdbolag att låta försäkringspatienter gå före, som lagen ser ut i dag, enligt experter DN talat med.

Men att ändra lagen enligt regeringens förslag förändrar ingenting, anser de – i så fall krävs skarpare formuleringar. – Ett villkor för offentlig finansiering bör enligt lag vara att man inte tar emot privatfinansierade patienter, säger professor Göran Dahlgren.

Efter DN:s avslöjanden om att vårdgivare prioriterar patienter med privata sjukvårdsförsäkringar framför patienter med remiss från regionerna, vill socialminister Lena Hallengren (S) ändra lagen,

så att vård till försäkringspatienter inom den offentligt finansierade vården enbart skulle få ges ”om man inte åsidosätter principerna om människovärde, behov och solidaritet”.

Allianspartierna och SD röstade ned samma förslag 2017, med argumentet att rådande lag redan gör det olagligt för vårdgivare att prioritera annat än efter medicinska behov.

Men experter som DN talat med uppger dels att prioritering av försäkringspatienter i dag inte är direkt olagligt, dels att

regeringens tidigare förslag inte gör någon skillnad.

Göran Dahlgren är gästprofessor i folkhälso- och sjukvårdsfrågor vid brittiska University of Liverpool.

Tidigare var han bland annat chef för socialdepartementets

sjukvårdsenhet, sakkunnig i flera statliga vårdutredningar och har arbetat för

Världshälsoorganisationen, WHO.

Enligt honom stämmer det inte att rådande lagstiftning reglerar vårdbolagens prioriteringar.

– Det finns inte någon skarp lagstiftning emot att vårdbolag prioriterar patienter med privata

sjukvårdsförsäkringar, även om det strider mot hälso- och sjukvårdslagens intentioner.

Dahlgren är personlig vän med en av författarna till hälso- och sjukvårdslagen, som han kontaktat i samband med DN:s juridiska frågor.

– Han menar att hälso- och sjukvårdslagen är en ramlag, som anger intentionerna, men man kan inte säga att den i denna mening är legalt bindande.

Göran Dahlgren har tagit del av DN:s granskning.

– Där det finns en överkapacitet skulle man kunna erbjuda detta,

utan att strida mot intentionerna i lagen. Men det är ett konstigt sätt att resonera eftersom alla vet att det finns långa väntetider och anledningen till att man tecknar en försäkring är just att man vill gå före i kön.

Enligt Dahlgren finns möjlighet för regionerna att i avtal med privata vårdgivare skriva in ett villkor: "Ni får bedriva den här offentliga vården mot att ni inte tar emot privatfinansierade patienter." Ett sådant avtal skrevs mellan Stockholms läns landsting och Capio, då vårdbolaget tog över

driften av S:t Görans sjukhus 1999.

I föl gavs Göran Dahlgrens bok "När sjukvården blev en marknad – effekter och alternativ" ut. Där föreslår han en lagstiftning, likt det lokala förslag som lagts fram av V och S i Region Stockholm.

– Ett villkor för offentlig finansiering bör enligt lag vara att man inte tar emot privatfinansierade patienter. Anna-Sara Lind, professor i offentlig rätt vid juridiska institutionen vid Uppsala universitet:

– Det man sysslar med i vården är ytterst att leva upp till ett demokratiskt uppdrag. Det står i grundlagen att det allmänna ska verka för goda förutsättningar för hälsa – något som ligger i linje med internationella folkrättsliga åtaganden som gäller rätten till hälsa. Det står också i lagstiftningen att alla har rätt till vård på lika villkor. Vården ska ges med beaktande av behovsprincipen, solidaritetsprincipen och slutligen kostnadsprincipen.

Men Lind ser problem med tillämpningen av lagen som vården är organiserad i dag.

– Lagen borde vara vägledande för hur man bygger upp sjukvårdssystemet. Men om man bygger ett system som de facto kringgår detta med vård på lika villkor så har vi ett problem. När vi tar in privata aktörer ska de vara en del i dessa grunder, annars är det uppbyggt på ett felaktigt sätt.

Därför håller Anna-Sara Lind med Göran Dahlgren om att en lagförändring behövs.

– Om man anser att man inte kan spåra lagstiftningens grundläggande intentioner i systemet kan man behöva göra en förtydligande lagstiftning.

Ulrika Sandén, lektor i rättsvetenskap vid Umeå universitet, håller med om invändningarna som dåvarande Alliansen och även lagrådet hade mot den rödgröna regeringens proposition 2016 – med en formulering som är en återupprepning av hälso- och sjukvårdslagen.

– Principen om att den som har störst behov ska få vård först finns

redan inskriven i lagen, och en återupprepande text av en rådande lag är inte fördelaktigt.

Att en vårdgivare bryter mot principen skulle jag inte säga är olagligt eller brottsligt – men det strider mot hälso- och sjukvårdslagens principer.

Skulle det finnas något sätt att reglera det här hårdare på?

– Ja, i så fall får man skapa en lag som tar sikte på att lösa problemet. Ett alternativ är ju den stopplag som fanns tidigare som förbjöd offentligt finansierade vårdgivare att ta emot

försäkringspatienter, säger Ulrika Sandén.

Lisa Röstlund

lisa.rostlund@dn.se

Anna Gustafsson

anna.gustafsson@dn.se

Fakta. Så säger lagen

Regeringsformen

"Särskilt ska det allmänna trygga rätten till arbete, bostad och utbildning samt verka för social omsorg och trygghet och för goda förutsättningar för hälsa."

Hälso- och sjukvårdslagen

"Målet med hälso- och sjukvården är en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen. Vården ska ges med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans värdighet. Den som har det största behovet av hälso- och sjukvård ska ges företräde till vården."

Patientsäkerhetslagen

"Vårdgivaren ska planera, leda och kontrollera verksamheten på ett sätt som leder till att kravet på god vård i hälso- och sjukvårdslagen upprätthålls."

Patientlagen

”Målet med hälso- och sjukvården är en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen. Vården ska ges med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans värdighet. Den som har det största behovet av hälso- och sjukvård ska ges företräde till vården.”

**Riksban-
ken famlar
vilset efter
vassare**

verktyg i lådan

FREDAG 20 DECEMBER 2019

Efter nästan fem år är den över: den svenska minusräntans epok. På torsdagen höjde Riksbanken till noll procent, precis som chefen Stefan Ingves i princip lovade redan i oktober.

Beskedet var alltså väntat. Noll i ränta är, fortfarande, inte så värst mycket. Riksbankens prognos är

att nivån ska ligga kvar där i tre år eller så.

Likafullt ser det konstigt ut att höja nu. Och två av direktionens sex medlemmar var emot.

Den penningpolitiska rapporten säger att Sverige är ”på väg in i en fas med lägre tillväxttakt efter flera år med stark konjunktur”.

Nog låter det som motsatsen till när tidpunkten för en räntehöjning är lämplig. Det centrala målet är att hålla inflationen nära 2 procent, och Riksbanken hävdar att det går fint sedan ett par år tillbaka.

Sanningen är att prisutvecklingen

mattas av och att den aktuella siffran är 1,7.

Konjunkturinstitutet är tydligt i sin decemberrapport. Ekonomin bromsar in, arbetslösheten stiger. Trumps handelskrig och brexit gör osäkerheten i världen stor.

”Inflationen faller tillbaka och blir påtagligt lägre än 2 procent de närmaste åren”, heter det. Alltså hade det ”varit bättre att lämna reporäntan oförändrad”.

Så vad är Riksbankens motiv? Kanske vill den medge att minusräntan är en flopp, lika bra att lägga sig på noll, då slipper vi kritikernas tjat. Fast har den

misslyckats? Det är inte vad ledningen själv brukar hävda. Linjen kan vara att vi vet inte vad vi ska göra, så vi provar det här i stället. I så fall inger räntepolitiken inte direkt förtroende. Allt började med den avgrundsdjupa internationella finanskrisen för drygt tio år sedan. Extrema tider krävde extrema åtgärder, när bnp rasade blev chocksänkta räntor svaret. Världens centralbanker köpte så småningom också statsobligationer för enorma belopp. Mycket var outforskad terräng. Sakta men säkert

stabiliserades tillvaron. Men även när konjunkturen kom i gång hade de flesta länder svårt att stimulera inflationen.

Och lite inflation vill alla ha.

Teorin säger att sjunkande priser kan utlösa en ond spiral där ingen vågar investera eller konsumera.

Medan minusräntan stöttade konjunkturen, hade den utan tvivel också oönskade effekter.

När det är billigt att låna trycks till exempel bostadspriserna uppåt, och hushållen drar på sig större skulder. Ett tag var Ingves helt besatt av den risken, och höll räntan högre än den borde ha

varit. Sedan gav politikerna Finansinspektionen ansvaret för den affären.

Med låga räntor är det svårare att spara vettigt. Aktier och fastigheter blir mer lönsamma att satsa på, men alla kan eller törs inte ta den risken. Pensionsfonder får ett dilemma. Och när börsen stiger växer kapitalinkomsterna och därmed de så kallade klyftorna.

Den svenska kronan har också sjunkit stadigt, även om den mått aningen bättre på sistone. Lägre valutakurs är bra för exporten, men många produkter innehåller

en stor andel importerade insatsvaror. Det kan vara knepigt för företagen att planera. Och om exportindustrin tjänar pengar utan att effektivisera finns en oro för att den inte skärper sig tillräckligt för att klara framtida konkurrens.

Nästa fråga är hur realistiskt det är nuförtiden att hålla inflationen på 2 procent. De flesta länder kämpar i motvind, trots att centralbankerna fyrat av all känd ammunition för att blåsa upp den. Det kan naturligtvis vara så att globalisering och digitalisering har satt det klassiska sambandet

mellan arbetslöshet och inflation delvis ur spel. Internationella leverantörskedjor innebär både lägre priser och dämpade löneökningar i västvärlden. Standarden ökar överallt, men inte på grund av avtalsrörelser. Hur det går i längden för ett lågränte- och låginflationssamhälle är obekant. Att penningpolitiken inte kan sköta allting är dock uppenbart. Tyskland, med sina väldiga exportöverskott, borde investera mer på hemmaplan. Sverige, med sin låga statsskuld, har också råd

med finanspolitik utan att sätta statskassan i pant.

Helt säkert är bara att Riksbanken har ett pedagogiskt bekymmer.

Minusräntan är död, men obduktionsprotokollet övertygar inte.

Gunnar Jonsson

gunnar.jonsson@dn.se

Arbetsförmedlingen tvingas ha lokal närvaro

FREDAG 20 DECEMBER 2019

Det är fortfarande oklart hur många av Arbetsförmedlingens kontor som undgår nedläggning.
– Det är myndigheten som beslutar om sin egen organisation,

säger arbetsmarknadsminister Eva Nordmark (S).

Regeringen fattade på torsdagen beslut om ett nytt regleringsbrev för Arbetsförmedlingen, som bland annat innehåller krav på att myndigheten ska säkerställa en fungerande verksamhet i hela landet. Som DN redan kunnat berätta innebär det att den pågående nedläggningen av kontor stoppas och att en del öppnas igen.

– Vissa kontor har ännu inte lagts ned så visst kan det vara så att myndigheten nu bestämmer sig

för något annat, säger Eva Nordmark.

I början av året beslutade Arbetsförmedlingen att 132 kontor skulle läggas ned. Sedan dess har mellan 90 och 100 kontor hunnit slå igen och en stor mängd personal har lämnat myndigheten. Hur många kontor som blir kvar efter de nya instruktionerna från regeringen är fortfarande oklart.

Hans Olsson

Tyska H&M- chefer anklagas för att spionera på anställda

FREDAG 20 DECEMBER 2019

**Hälsoproblem, kärleks-
bekymmer och menssmärtor.
Inga uppgifter var för privata för
att vara av intresse för H&M-
chefer i Tyskland, som**

**anklagas för att ha upprättat ett
hemligt register med känslig
information om de anställda.**

Historien som just nu rullas upp
på den svenska klädjätten H&M:s
servicecenter i Tyskland påminner
om en film om den tyska
säkerhetspolisen Stasi.

Just nu utreds kontoret i
Nürnberg för att i hemlighet ha
samlat in känsliga

personuppgifter om
medarbetarnas privatliv, som
sedan sparats i ett dataregister.
Akterna ska bland annat innehålla
detaljerade beskrivningar av de
anställdas kärleksrelationer,

eventuella familjeproblem, sjukdomar och medicinering. Om kvinnliga medarbetare ska det även ha gjorts noteringar om problem kopplade till menscykeln. Insamlingen av information ska ha organiserats av arbetsledare som fått i uppgift att först skapa en vänskaplig atmosfär där den anställda lockats att tala öppenhjärtigt om sitt liv. Informationen har sedan - vidare rapporterats och sparats utan att medarbetaren informerats. Det har skett under schemalagd arbetstid, men även under lunch- och fikapauser.

Det hemliga dataregistret avslöjades efter att det inträffat ett tekniskt fel som gjorde att obehöriga kommit åt uppgifter på centrala hårddiskar. H&M anmälde händelsen till ansvarig tillsynsmyndighet som inledde en undersökning. Det var när utredarna gick igenom hårddiskarna som de inte bara hittade medarbetarnas anställningskontrakt och jobbansökningar, utan även "samtalsnotiser" innehållandes känslig privat information. Bolaget utreds nu för brott mot den tyska dataskyddslagen och

riskerar böter om motsvarande upp mot drygt 200 miljoner kronor, uppger public service bolaget Bayerischer Rundfunk (BR).

Den ansvariga myndigheten för tillsyn ser mycket allvarligt på händelsen och har sett till att hårddiskar med sammanlagt 66 gigabyte tagits i beslag.

– Både vad gäller kvalitet och kvantitet kan detta vara ett massivt brott mot dataskyddsreglerna som saknar motstycke under de senaste åren, säger Johannes Caspar som är ansvarig för utredningen till BR.

Även det tyska fackförbundet Verdi har riktat hård kritik mot den svenska klädjättens hantering av de anställda på callcentret i Nürnberg.

– Detta har skett planerat under många år, säger en talesperson till tidningen Frankfurter Allgemeine Zeitung.

Varför informationen har samlats in är inte klarlagt, men det finns misstankar om att uppgifterna använts som underlag för att avgöra vilka medarbetare som inte skulle få jobba kvar. Flertalet av de omkring 600 medarbetarna har tidsbegränsade kontrakt.

H&M säger enligt BR att man -
lovar att gå till botten med
händelsen. Medarbetarna har fått
se sina akter och ledningen på
företaget ska under våren få gå en
kurs i persondataskydd.

Lina Lund

lina.lund@dn.se

Staten kan få betala för vildsvin

MÅNDAG 23 DECEMBER 2019

Livsmedelsverket vill att staten
ska betala för analyser av
radioaktivitet i vildsvin,
rapporterar SVT Gävleborg.
I vissa områden, som Uppsala,
Gävleborgs och Västmanlands län,
kan vildsvinen fortfarande ha
höga halter av radioaktivitet efter
Tjernobylolyckan 1986.

Vildsvinen bökar i marken och får i sig av den radioaktivitet som ännu finns kvar. Vissa vildsvin kan innehålla mycket höga halter. De som har för höga halter måste destrueras, vilket staten också borde bekosta, enligt förslaget.

TT

**Linus
Larsson:
2010-talet
ryckte
glorian**

**från
techvärldens
självut-**

**nämnda
frälsare**

ONSDAG 25 DECEMBER 2019

**För bara tio år sedan gick
Silicon Valleys höjdare runt
med gloria och en självbild som
högstående världsförbättrare.
Sedan kom 2010-talet.**

Han har intensivt gröna ögon och
huden är blek så fräknarna syns,
Mark Zuckerberg på omslaget av
Time Magazine när han utsågs till
årets person 2010. Facebook hade

passerat en halv miljard användare. När grundaren blev föremål för en spelfilm, med manus av Aaron Sorkin och med Justin Timberlake på rollistan, var de verkliga skandalerna inte tillräckligt grova för att övertyga filmskaparna, så de skarvade med egna påhitt.

Att läsa intervjun i Time är som att titta in i en tidskapsel. ”

Zuckerberg kommer försvara rätten till privatliv intill döden”, skrev tidningen och avfärdade tanken på att han girigt profiterar på att kartlägga människor som vilseledande. Vad gäller hur

Facebook hanterar folks privata information ”kanske det kommer visa sig att Zuckerberg inte har fel, han kanske snarare är förutseende”. Hela huvudkontoret, heter det i artikeln, ”vibrerar av ett högre syfte, en känsla av att världen blir bättre och att förändringen kommer härifrån.”

Och så gav Zuckerberg sin bild av hur 2010-talet skulle bli. I korthet: Världen skulle bli som Facebook föreställer sig den. ”Om de senaste fem åren var uppbyggnadsfasen så tror jag de kommande fem kommer präglas

av att fler branscher inser att det är så här det ska vara, och att det är bättre.”

Vad som faktiskt hände fem år senare var att Facebook fick de första tecknen på att något inte stod rätt till kring ett obskyrt företag vid namn Cambridge Analytica. Sen blev det USA-val och ... ja, man orkar inte upprepa allt om ryska trollfabriker och påverkanskampanjer en gång till. Det vore vrickat att beskriva 2010-talet som annat än lyckat för Facebook. Eller för Amazon. Eller Google eller Apple eller deras aktieägare eller riskkapitalbolagen

som investerar i företagen som försöker bli som dem. De har tjänat ofantliga pengar och slagit rekord för hur mycket ett bolag kan vara värt.

Men någonting försvann. En sorts gloria som man ännu kunde skymta i Times-intevjun från 2010. Det gällde företagen och dess ledare, men kanske ännu mer internet i sig. Bara månader efter att Zuckerberg hamnade på omslaget sågs de första tecknen på vad som skulle bli den arabiska våren, och på 2010-talets första år kunde folk fortfarande utan ironi kalla det en Facebookrevolution.

Jag minns hur någon chef på ett trist, svenskt it-bolag kryddade en Powerpoint med ett foto från Kairo med en demonstrant framför en banderoll med texten "we want internet". Under några år kunde alla som jobbade med it ha den där självbilden. Glorian var intakt och tillgänglig för vem som helst.

"The decade tech lost its way" summerar New York Times årtiondet och radar upp milstolparna: Glasögonen Google Glass, i dag utskrattade men ett kort tag det hetaste heta. De första självkörande bilarna. Apple som

släpper Ipad. Men ju längre in på 2010-talet man kommer desto deppigare blir det: Övervakningen som Edward Snowden avslöjade 2013. Rysk påverkan i USA-valet. Mark Zuckerbergs egen mentor Roger McNamee vände sig mot honom: "Jag är livrädd för skadan dessa internetmonopol gör". Till och med hans gamla medgrundare och rumskamrat från Harvarduniversitetet har krävt att Zuckerbergs makt ska stoppas.

Svenska Björn Jeffery flyttade 2012 till San Francisco. Han var vd för Toca Boca som utvecklar

appar för barn och han behövde vara nära Apples huvudkontor. Vid ett besök där smet han in i presentbutiken och köpte en vattenflaska med Apple logga. Han har kvar den än i dag. Men en dag i fjol kom han på sig själv med att tveka inför att ta med den ut. Plötsligt kändes det inte som något man ville skylta med. ”Jag undrar hur många andra som tvekar i Silicon Valley i dag. Folk frågar sig om de är på rätt plats, om de står på rätt sida, om de förändrar världen så som de ville”, skriver han i ett blogginlägg.

Google och Facebook har rasat på listan över mest populära arbetsplatserna. Bara varannan Facebookanställd tror att företaget gör världen bättre. Fler verkar onekligen tveka.

Linus Larsson

linus.larsson@dn.se

Ledare: Konverti- ter ska inte mötas av

huvudduk och kors

FREDAG 27 DECEMBER 2019

Det talas allt oftare om bruket av religiösa symboler i arbetslivet. Får en förskolepedagog bära heltäckande slöja? Ska en ortodox troende jude eller muslim som vägrar att skaka hand med någon av det motsatta könet ändå ha rätt att jobba var hen vill? Frågorna är komplicerade, vi

kommer knappast att kunna formulera en enkel lagparagraf som en gång för alla besvarar frågan om religion och arbete. Några grundprinciper torde däremot stå klara. Privata arbetsgivare har långt gångna rättigheter att anställa vem de vill och bestämma vilka regler som gäller på jobbet. På offentliga arbetsplatser bör det se annorlunda ut. Alla ska veta att de behandlas objektivt och rättvist av stat, kommun, region eller andra myndigheter. När man går till Skatteverket eller Polisen ska man slippa utsättas för politiska

budskap. Däremot kanske man generellt får stå ut med att möta tjänstemän i muslimsk hijab eller judisk kippa; klädseln eller tron är i sig inget som ska påverka hur medborgarna blir bemötta. Men det får inte gå till som det beskrivs i DN på annandagen. Där berättar Marcus, asylsökande från Afghanistan och kristen konvertit, om hur han på Migrationsverket möttes av en handläggare i just hijab. Hon var en av dem som skulle bedöma trovärdigheten i hans historia om hur han lämnat islam och sökt sig till kristendomen, hon skulle lyssna

när han uttryckte vad han kände om islam. Enligt Marcus själv blev han blockerad: ”Jag kände att hon redan hade bestämt sig.”

Situationen för asylsökande kristna konvertiter är mycket komplicerad i sig. Att ha lämnat islam, och dessutom blivit kristen, kan vara ett asylskäl i sig eftersom det ökar risken att bli förföljd, fängslad eller dödad i hemlandet. Det förekommer att asylsökande ljuger, även om sin tro. Att utreda om en konversion är ärligt menad är en komplicerad process. Fallet Marcus, och andra liknande asylprocesser, har lett till förnyad

diskussion om hur man ska hantera framför allt de asylsökande som säger sig ha lämnat islam.

Här krävs stor fingertoppskänsla. Mycket tyder på att de verktyg som Migrationsverket hittills använt sig av är för trubbiga och klumpiga. I början av 2018 berättade den kristna tidningen Dagen till exempel om de testfrågor som verket ställde till konvertiter; många av dem hade varit besvärliga även för vanekristna. ”Har ni diskuterat svärdverserna i Bibeln?”, ”Vad skiljer en missionsförsamling mot

andra kyrkor som pingst och Svenska kyrkan?”, ”Diskuterade ni i kyrkan om Jesus är människa eller Gud, eller båda delarna. Svara ja eller nej.”

I ett gästlägg i Svenska Dagbladet i mitten av december försvarar verkets generaldirektör Mikael Ribbenvik att Marcus fick möta en handläggare i huvudduk. Frågan ”förutsätter att Migrationsverket skulle registrera alla handläggares religiösa tillhörighet”, skriver han. Men det gör den inte. Den förutsätter att verket instiftar regler om när en

handläggare ska få bära religiösa symboler och inte.

Ribbenviks svar ger snarast stöd för kravet på att

Migrationsverkets rutiner för att handlägga konvertiter behöver genomlysas och omprövas.

Det minsta man kan begära är att en person som fruktar förföljelse för att hen lämnat islam inte ska få en handläggare som bär hijab. På samma sätt ska en muslim som förföljts av kristna slippa redogöra för detta inför en myndighetsperson med kors om halsen. Det handlar inte om att inskränka de anställdas

religionsfrihet, däremot om att
garantera att svensk
myndighetsutövning alltid är
sekulär och opartisk.
DN 27/12 2019

Decenniet som delade världen

FREDAG 27 DECEMBER 2019

**Världen som den såg ut för tio
år sedan går inte att känna
igen. Gamla fiender har blivit
vänner, gamla vänner har blivit
fiender. Den populistiska
internationalen har egenheten
att skära tvärs över de
traditionella allianserna.**

Det är den 10 december 2009 och
tre veckor återstår tills 2010-talet
bryter in. Barack Obama, som ett

år tidigare valts till USA-president på slagordet "hope and change", har landat i Oslo där han ska ta emot Nobels fredspris.

Detta utspelar sig för bara tio år sedan, och i västvärlden råder en försiktig optimism. De utvecklade industriländerna är på väg att kravla sig upp ur den värsta globala finanskrisen sedan den stora depressionen på 1930-talet. Inför prisceremonin i Norge har Obama markerat att han inte anser sig vara värd priset, han har ju knappast hunnit med att göra något. Men han tar ändå emot det.

I sitt tal i Oslos rådhus låter han allt annat än pacifistisk. I stället chockerar han de norska värdarna när han förklarar att krig och våld ibland kan vara nödvändigt. Men krig, betonar han, ska inte vara ett sätt för USA att påtvinga världen sin vilja utan ett sätt att söka en bättre framtid för alla folk.

Obama hade segrat i valet 2008 på löften om att bättra på landets image i utlandet, reparera USA:s relationer med den islamiska världen, nystarta förbindelserna med Ryssland, ta steg mot en kärnvapenfri värld, avsluta pågående krig (Afghanistan och

Irak) och bekämpa klimatförändringarna.

Egentligen lyckades Obama bara på den första punkten. Hans presidentskap blev mycket populärt i omvärlden efter den nedgång som inträffat under George W Bush och de folkrättsstridiga metoder och tortyr som CIA tillämpat i "kriget mot terrorn".

Obama vann ytterligare några poäng när han redan under sin första dag i Vita huset gav order om att stänga fängelset i Guantánamo. Det skedde dock inte – på grund av att

republikanerna i kongressen förbjöd en stängning.

Men när det gäller de flesta andra av sina utrikespolitiska vallöften måste Obama sägas ha missat målet när han åtta år senare överlämnade nycklarna till Vita huset till sin efterträdare Donald Trump.

Den islamiska världen hade gått igenom våldsamma konvulsjoner i spåren av den arabiska våren 2011. Revolten utvecklades snart till ett antal blodiga krig – allra värst i Syrien, Libyen och Jemen – med makter som Saudiarabien, Iran, Ryssland och USA direkt och

indirekt inblandade. Och terrorsekten IS etablerade sig på en stor yta i Irak och Syrien. Mot mitten på decenniet, då Ryssland invaderade Ukraina och annekterade halvön Krim kastades förbindelserna mellan USA och Ryssland tillbaka ner till en ny bottennivå. Den kärnvapenfria världen har inte kommit närmare. Tvärtom är flera avtal om rustningsbegränsningar på väg att löpa ut, samtidigt som USA, Ryssland och Kina har satsat på moderniseringar av sina kärnvapenarsenaler.

Inte heller de två stora krig i Irak och Afghanistan som USA hade inlett under 2000-talet avslutades. Och trots Parisavtal och en rad FN-konferenser om blev det ingen dämpning av klimatförändringarna. Därför är stämningen tio år senare inte lika optimistisk, i varje fall inte i den demokratiska delen av världen. När decenniet går mot sitt slut sker det oerhörda att Obamas efterträdare Donald Trump ställs inför riks rätt. Enligt representanthuset åtal anklagas

presidenten bland annat för maktmissbruk – han har begått förräderi mot USA då han har försökt påverka nästa val i maskopi med en främmande makt.

Men alldeles oavsett utgången av riksrättsåtalet mot Trump har USA:s ställning i större delen av omvärlden kraftigt försvagats. Det har delvis orsaker bortom den amerikanska politikens räckvidd. Stormakter som ett allt mer expansivt Kina och ett allt mer aggressivt Ryssland har tagit sig större och större friheter, utan att vare sig USA eller EU har hittat

något enhetligt och effektivt sätt att kontrastlå.

Men USA:s nedgång – en process som inleddes redan under Bush och Obama – är till stor del självförvållad. Obamas grundsyn på världen var att USA:s försvagade globala ställning inte nödvändigtvis behöver vara något negativt.

I boken "World order"(2014) skrev förre utrikesministern Henry Kissinger att USA:s försvagade ställning inte enbart beror på att den faktiska styrkebalansen har förskjutits från "Väst" till "Öst", utan också därför

att själva legitimiteten i efterkrigsordningen hade utmanats.

Enligt Kissinger var Obamas svar på det att slå till ”strategisk reträtt” från ett antal krishärdar, främst i Mellanöstern.

Det är också vad Trump har strävat efter åtminstone sedan han lanserade sin presidentvalskampanj.

Till skillnad från Bush och de neokonservativa ideologerna ansåg Obama inte att USA har en särskild mission i världen, och hyste en motvilja mot interventioner i utlandet och

”*regime change*” och nationsbyggande i andra länder. I det avseendet befann sig egentligen Obama inte så långt från Trump.

Ingen av dem anser att USA ska vara världspolis.

Den stora skillnaden mellan de två presidenterna är att Obama till skillnad från Trump tror på behovet av internationella organisationer som FN, på multinationella handelsavtal på nedrustningsavtal och på folkrättsliga principer.

Det är just detta internationella regelverk som Trump instinktivt

motsätter sig och vill riva sönder i enlighet med sitt slagord

”America First”. Och det har han till stor del redan lyckats med.

Vilket har fått till följd att andra krafter i världspolitiken har fyllt tomrummet och har getts ökat spelrum.

Ett talande exempel är Trumps upphävande av kärnenergiavtalet med Iran. Trumps motivering till att riva upp avtalet var bland annat att det inte hindrade den iranska regimen från att fortsätta att expandera sitt inflytande i regionen med ”krig via ombud” på

platser som Libanon, Syrien, Irak och Gaza.

Men det som hände var tvärtom att när USA backade ut från regionen – genom att överge sina kurdiska allierade i norra Syrien och trappa ner i Irak – fick mullorna i Iran betydligt friare händer i regionen och utrymme för shiamuslimska miliser som Hizbollah.

Ett motsvarande större spelrum har Trump gett Turkiets president Recep Tayyip Erdogan med tillbakadragandet av USA:s militär från Syrien.

Under decenniet tog också Ryssland klivet från att vara en regional maktspelare genom invasionen i Ukraina våren 2014 till att hösten 2015 demonstrera sina globala ambitioner med hjälp av ett massivt bombkrig i Syrien som gav Moskva en geopolitisk triumf.

När Ryssland annekterade Krim protesterade USA:s utrikesminister John Kerry, bland annat med argumentet: "På 2000-talet kan man bara inte bete sig på 1800-talet, och invadera ett land med en totalt påhittad förevändning".

Men Kerry hade inte riktig koll på samtiden (förutom att även USA, elva år tidigare, hade invaderat Irak under en falsk förevändning).

Den gamla stormaktspolitiken var i själva verket tillbaka.

Den gamla USA-ledda "liberala världsordningen" som dominerat sedan andra världskriget nådde vägs ände under 2010-talet. Det demonstrerades tydligt i samband med Natos 70-årsfirande i London i början av december, då de västallierade mopsade upp sig mot den amerikanske presidenten.

Inte ens drömmen om ett enat, demokratiskt Europa kunde längre hållas levande, i och med att det under decenniets sista veckor stod klart att Storbritannien snart kommer att lämna EU.

I takt med att USA:s inflytande blev allt mindre hann därmed verkligheten till slut ikapp Moskvas och Pekings mantra om att världen är ”mångpolig”. Bush-administrationens drömmar om att USA var ”ensam supermakt” i all evighet låg i spillror.

Det är inte bara Kina och Ryssland som har höjt sin profil

på världsscenen. En av de största förändringarna är att högernationalister i många andra länder – ibland i opposition, ibland i regeringsställning – har satt präge på den globala politiken.

Denna ”populistiska international”, som den ibland kallas, består av så vitt skilda företeelser och personer som Recep Tayyip Erdogan i Turkiet, president Rodrigo Duterte i Filippinerna, Viktor Orbán i Ungern, Frankrikes nationalistledare Marine Le Pen, Nigel Farage från Brexitpartiet i

Storbritannien, Jair Bolsonaro, president i Brasilien och Jaroslaw Kaczynski från de regerande högernationalisterna i Polen – och en stark inspiratör för många av dem är Trump.

Även Rysslands president Vladimir Putin – som Trump aldrig har sagt ett kritiskt ord om – har sett till att uppmuntra dessa rörelser i Kremls propaganda och ekonomiskt. Allt i syfte att luckra upp den politiska och ekonomiska enigheten inom EU – en union som ofta funnit sig vara ett mål också för Trumps verbala attacker.

Den populistiska internationalen har egenheten att skära tvärs över de traditionella allianserna. Det är därför Natolandet Turkiet köper ryska luftvärnsrobotar och Ungerns ledare Orbán – som Trumps tidigare strateg Steve Bannon har kallat för ”Trump före Trump” – står mycket nära Putin. På den politiska skalans andra sida – där det finns ledare som Emmanuel Macron i Frankrike och Angela Merkel i Tyskland – är enigheten mindre. Var och en har sin egen agenda. Macron aspirerar på att bli Europas starka man, medan Merkel, den tidigare

symbolen för EU:s stabilitet, är på väg ut i kulisserna.

Michael Winiarski

Årtiondets ord.

Visselblåsare

Ordet – en direktöversättning av ”whistleblower” – uppfanns inte på 2010-talet, men fick ett rejält genomslag när anställda inom säkerhetstjänster och militär rörde olagligheter, övergrepp och krigsbrott.

För några av visselblåsarna fick avslöjandena svåra personliga följder:

Chelsea Manning, en underrättelseanalytiker i USA:s armé, skickade 750 000 hemliga dokument till Wikileaks, och dömdes till fängelse för spioneri. Edward Snowden, konsult vid signalspaningstjänsten NSA, läckte dokument om USA:s övervakningssystem. Via Hongkong flydde Snowden till Ryssland, där han fick politisk asyl.

Fake news

Det började användas som en kritisk beteckning på falska nyheter, som medvetet sprids av diverse desinformatörer – såväl

statliga (Ryssland, Kina) som privata företag. Särskilt på internet och sociala medier, i syfte att vilseleda allmänheten.

Men ordet annekterades snart i politiskt syfte, för att angripa meningsmotståndare. Ofta har "fake news" som produceras av trollfabriker spridits vidare av aningslösa etablerade medier. Även USA:s president Donald Trump använder ordet flitigt för att attackera medier som New York Times, Washington Post och CNN.

Kalifatet

Ett nära 1 400 år gammalt begrepp fick plötsligt nytt liv. Det ursprungliga kalifatet var en islamisk stat, grundad år 632 e.kr, som omfattade västra Asien, norra Afrika och delar Europa. Ordet kalif betyder "efterträdare" (till profeten Muhammed). Sommaren 2014 utropade terrorgruppen IS högste ledare Abu Bakr al-Baghdadi ett nytt kalifat. Inom något år hade det lagt under sig en tredjedel av Iraks territorium och en stor del av Syrien, en yta motsvarande halva Sverige.

När decenniet led mot sitt slut hade kalifatet i stort sett nedkämpats, och al-Baghdadi var död.

Arabiska våren

Begreppet dök upp som en följd av att en ung arbetslös tunisier i december 2010 tände eld på sig själv i protest mot de usla levnadsvillkoren i landet. Det inspirerade till folkliga protester, som under vårvintern 2011 spred sig från Tunisien till hela arabvärlden.

I Egypten störtades den diktatoriska regimen, men snart förbyttes hoppet till en mardröm: i

Libyen och Syrien ledde upproret till blodiga inbördeskrig som pågick hela årtiondet, och som utlöste en av de värsta flyktingkatastroferna i modern tid.

Populism

En gammal företeelse som aldrig varit mer aktuell eller spridd över världen än under 2010-talet. Det talas till och med om ”den populistiska internationalen”, som innefattar politiker som Donald Trump i USA, Viktor Orbán i Ungern, Matteo Salvini i Italien, Marine Le Pen i Frankrike och Jaroslaw Kaczynski i Polen.

Populismen (efter latinska populus, "folk") kan ha olika politiska förtecken, men med undantag för Latinamerika är det främst höger-populismen, kombinerad med nationalism, som har låtit tala om sig. Gemensamt är en vag ideologi som ställer "folket" – som anses hysa en inneboende sund instinkt – mot den korrupta "eliten", och en nedlåtande syn på den liberala demokratin.

Regionen vill få "fördjupad bild" av förturer i vården

LÖRDAG 28 DECEMBER 2019

Efter DN:s avslöjande om att patienter med privat sjukvårdsförsäkring går före vanliga patienter i vårdvalet, ska hälso- och

sjukvårdsförvaltning nu gå vidare för att få en bättre bild av situationen.

– Nu har vi ju konkreta fall, och vill försäkra oss om att vårdgivarna följer lagen, säger sjukvårdsregionrådet Anna Starbrink (L).

DN har kunnat visa att privata vårdgivare som tar emot försäkringspatienter, och samtidigt har vårdavtal för vanliga patienter med regionerna, i nio fall av tio svarat att försäkring ger snabbare vård. Ett par av vårdgivarna finns i Region Stockholm. Bland annat svarade

Unilabs kundtjänst på ett mejl från en källa att ”försäkringspatienter är överlag prioriterade”.

Sjukvårdslandstingsrådet Anna Starbrink har tidigare sagt att regionen inte har rätt att granska andra patienter än regionens egna, att det saknas konkreta fall, och att det är upp till Inspektionen för vård och omsorg, Ivo, att granska vårdgivarna. Men vid mötet i hälso- och sjukvårdsnämnden återremitterades en skrivelse från Socialdemokraterna som gällde de

privata sjukvårdsförsäkringarna, på begäran av Starbrink själv.

– Vi vill skaffa oss en fördjupad bild efter det som kommit upp i medierna, som ju visar på konkreta fall. Vi vill gå vidare och försäkra oss om att vårdgivarna följer hälso- och sjukvårdslagen, säger Anna Starbrink.

Redan i höstas lyftes frågan om undanträngningseffekter av vårdgarantikansliet i ett möte med politiker i valfrihets- och tillgänglighetsberedningen.

Hälso- och sjukvårdsdirektör Björn Eriksson har bekräftat för DN att patienter trängs undan och

att vårdgivarna i specialiteter där det råder brist, uppgett att de inte kan ta emot regionens patienter för att försäkringspatienter prioriteras.

– Ja, personligen var jag inte med på mötet. Och när vi frågar tjänstemännen så är det ingen som berättar. Men nu har vi ju nya konkreta fall och får ta ett nytt varv med vårdgivarna, och kanske förtydliga från regionens sida i avtal vad som gäller, säger Anna Starbrink.

Anna Starbrink säger att hon inte utesluter att regionen kommer att lyfta frågan till Ivo.

– Om vi får indikationer på att vårdgivare bör granskas så absolut. Regionen kan ju också initiera en sådan diskussion. Samtidigt står det klart att den utredning av vårdvalet som regionen ska låta genomföra under våren inte kommer att omfatta hur patienterna prioriteras hos vårdgivarna, uppger hälso- och sjukvårdsdirektör Björn Eriksson i ett mejl.

”Det finns inget specifikt uppdrag att utreda om försäkringspatienters roll i vården men utredningen innehåller ett

uppdrag att se över de styrprinciper som prioriterar vård efter behov. Frågan om försäkringspatienter utifrån rådande rättsläge kommer vi förhoppningsvis kunna ge svar på redan till nämnden i januari.” Oppositionsregionrådet Talla Alkurdi (S) har i likhet med Vänsterpartiets vårdpolitiska talesperson Jonas Lindberg ställt krav på ett stopp för att försäkringspatienter tas emot i vårdvalen, ett förslag som röstades ner i regionfullmäktige. – Det är besvärande att oppositionens möjligheter att få

en fördjupad analys är beroende av medial press. Vi har tidigare fått höra att förvaltningen saknar verktyg för att följa upp. Efter det som har framkommit tycker jag att en reglering av våra avtal är desto viktigare, säger Talla Alkurdi.

Frågan om huruvida dagens lagstiftning är tillräcklig har lyfts av experter, där bland andra Göran Dahlgren, gästprofessor i sjukvård och hälsofrågor vid brittiska Liverpool university, konstaterar att principen om vård till den med störst behov först inte går ihop med lagen om

valfrihetssystem, lov, och den fria etableringsrätten av vårdgivare, vilket även Riksrevisionen konstaterat i sin granskning av vårdvalet.

Enligt Olle Lundin, professor i förvaltningsrätt vid Uppsala universitet, är det dock främst inte lagstiftningen som är problemet.

– Generellt är regionerna dåliga på att specificera krav i upphandlingar och skriva avtal som reglerar det man vill ha.

Regionerna har, om de vill, stora möjligheter att ställa krav och hota med sanktioner om inte

vårdgivare följer hälso- och sjukvårdslagen, säger Olle Lundin.

Lisa Röstlund

lisa.rostlund@dn.se

Anna Gustafsson

anna.gustafsson@dn.se

Tryggheten och barnen viktigast för stadens politiker

LÖRDAG 28 DECEMBER 2019

**Oro för nedskärningar i skola
och förskola,
klimatomställningen och
kriminaliteten. Det är de
vanligaste svaren när**

toppolitikerna i Stadshuset får frågan om vad som blir - viktigast under 2020.

Anna König Jerlmyr (M),
finansborgarråd

”De viktigaste frågorna 2020 är trygghet och ansvarstagande för stadens ekonomi.

Trygghetsarbetet är fortsatt prioriterat och kommer att vara det under hela mandatperioden. Vi kommer att stärka arbetet med kameror och ordningsvakter, fånga upp unga på glid in i kriminalitet och fortsätta med avhopparprogram. Det ska vara svårt att bli kriminell och lätt att

sluta. Vi investerar 100 miljoner i tryggare gatumiljöer, med målet att det ska kännas tryggt, trivsamt och säkert för unga, föräldrar och äldre.

Vi tar också ansvar för stadens ekonomi. Liksom många andra städer i Sverige står Stockholm inför en ökande andel äldre, svagare konjunkturläge och vikande skatteunderlag. Vi behöver fokusera på att de som nu är i bidrag kommer i jobb, främst genom yrkesutbildning och vuxenutbildning. Stockholm ska vara det naturliga valet för entreprenörer, för befintliga

företag att växa i och Stockholm ska vara staden att bo och åldras i. Vi ska vara staden som aldrig står still och där stockholmarens behov alltid står i centrum för vårt arbete.”

Sissela Nordling Blanco (Fi),
gruppledare

”Den största frågan under 2020 kommer att vara försämringar i skolan och förskolan som en konsekvens av det grönbå styrets skattesänkningar. Vi kommer att få se större barngrupper och hårt pressad personal. Tyvärr kommer det att vara de mest utsatta

barnen som behöver lugn och ro i förskolan och ungdomar från studieovana hem som kommer att ta den största smällen.

Vi ser också med oro på hur mäns våld mot kvinnor ökar samtidigt som kvinnor kommer att få det svårare att skydda sig och sina barn på grund av nedskärningar, utförsäljningar och marknadsanpassningar som riskerar att slå ut kvinnojourer med lång erfarenhet. Vi kommer fortsatt att vara en högljudd röst för att stoppa våldet.

Klimatfrågan kommer fortsatt att vara högaktuell och vi kommer att

sätta press för att Stockholm ska ta större ansvar för klimatomställningen. Vi vill se en snabbare minskning av fossila bränslen och en cirkulär ekonomi. Det finns fortfarande stora möjligheter att minska vår klimatbelastning om vi vågar tänka nytt.”

Karin Wanngård (S),
oppositionsborgarråd
”Det är skolan och förskolan. Alliansen och Miljöpartiet har gjort kraftiga nedskärningar. Så här lite pengar har skolan inte fått på över tjugo år. Redan nu sägs

personal upp och det kommer att bli värre. Vi stockholmare kommer att märka detta. Främst drabbar det barnen, fler ungar kommer att halka efter när personalen går på knäna. Skolan och förskolan är oerhört viktiga för att det ska gå bra i våra barns liv. Vi kommer att se effekter redan nu men också i framtiden, när barnen växer upp och ska in på en alltmer kunskapsbaserad arbetsmarknad. Det är en så fundamentalt märklig prioritering att skära i skolan, det är en tydlig högerpolitik där barns

livsmöjligheter begränsas från tidig ålder.”

Peter Wallmark (SD), gruppleadare
”Det viktigaste är att politiken helt ändrar inriktning. Det handlar inte om en enskild fråga, utan om helheten.

En fungerande infrastruktur som tar hänsyn till alla trafikslag är mycket viktig för stockholmarnas vardag. Framkomlighet för alla möter lättare upp miljökraven. Bromma flygplats ska utvecklas, inte avvecklas.

Staden äldre ska ges möjlighet att bo kvar i sitt område även om de

behöver ett omsorgsboende. För att säkerställa att tillräckligt många platser finns, ska inga boende för äldre ska avvecklas i staden. Studenter, unga och hemlösa ska erbjudas boende i de många modulhus som uppförts. Utbyggnad och förtätningen ska ta hänsyn till hållbarhet och estetik. Vår stad ska fortsätta att vara en vacker stad där kyrktornen utgör de högsta punkterna. Tryggheten måste säkerställas i hela staden genom fler ordningsvakter, utökad kameraövervakning och trygghetsbelysning.

Skolresultaten måste förbättras, nyckeln till det är kunskapen i svenska. Hemspråksundervisning som inte är lagstadgad ska därför tas bort till förmån för undervisning i svenska.

En gynnsam miljö för företagande måste säkerställas. Staden måste lyssna på och möta upp krav från företagen som underlättar drift och utveckling, vilket på sikt gynnar stadens skatteintäkter.”

Clara Lindblom (V),
oppositionsborgarråd
”Den stora frågan nästa år
kommer att bli den ökade

ojämlikheten i Stockholm till följd av det moderatledda styrets nedskärningspolitik. Vi har redan sett hur de förebyggande verksamheterna ute i stadsdelarna får stryka på foten när det saknas pengar och hur välfärdsverksamheterna går på knäna till följd av så kallade effektiviseringar. Barn och unga riskerar att drabbas allra hårdast eftersom skolan och förskolan får rekordlåga anslag i den grönbå budgeten.

En annan viktig fråga för alla stockholmare är hur den grönbå majoriteten ska hantera

bostadsbristen. Nästa år kommer processen med ombildningar att fortsätta och cirka 2 000 lägenheter riskerar att ombildas vilket skulle ta allmännyttan cirka fyra år att bygga i kapp. Om det grönbå styret inte låter de allmännyttiga bostadsbolagen bygga mer under nästa år så riskerar vi också att få se en allvarlig försämring på en bostadsmarknad som redan i dag är i kris.

Vi behöver fler hyresrätter och de måste byggas även i de stadsdelar där det i dag finns en övervägande andel bostadsrätter och villor.

Bara så kan vi minska bostadssegregationen och skapa ett mer jämlikt Stockholm.”

Karin Ernlund (C),
arbetsmarknads- och
integrationsborgarråd
”Integrationen är och förblir vår tids stora utmaning. Speciellt när konjunkturen bromsar in, då har vi inte råd med stelbenta strukturer som försenar nyanländas etablering. Vi måste möta de som kommer hit under 2020 med en tydlig väg till egenförsörjning med så få byråkratiska hinder som möjligt.

Staten äger ansvaret för etableringen men vi som kommun måste förändra hur vi möter individerna. Jobben är nyckeln och därför måste dialog och samarbete med företag som skapar jobben förbättras avsevärt. Integrationspakten är en viktig pusselbit i detta arbete.”

Lotta Edholm (L), skolborgarråd
”År 2020 tror jag, tyvärr, att trygghetsfrågan fortfarande kommer att vara i fokus och särskilt i de utsatta områdena i Stockholm.

Barn och ungas kriminalitet är ett allvarligt och växande samhällsproblem som är särskilt framträdande i utsatta områden. Vi måste vända utvecklingen med ungdomsrånen som ökat den senaste tiden, det är helt oacceptabelt att föräldrar inte vågar skicka sina barn till lokala centrum mitt på dagen.

Staden måste tillsammans med polisen ta ett grepp kring arbetet med barn och unga i riskzonen. Fokus ska vara både på förebyggande arbete och samtidigt åtgärder för att hindra unga som redan är i kriminalitet. Skolan har

en avgörande roll för barn och unga och deras framtid. Vi ska använda insatser som forskning visat fungerar för att höja kunskapsresultaten, såsom vidta åtgärder för att uppnå ökad trygghet, studiero och skolnärvaro.

Det är en stor uppgift, men med rätt insatser så är jag övertygad om att vi ska kunna se till att bristande trygghet inte behöver vara den största frågan 2021.”

Erik Slottner (KD), äldre- och trygghetsborgarråd

”Att återskapa tryggheten i Stockholm blir tveklöst en av de största uppgifterna under året. Vi kan aldrig acceptera en verklighet där stockholmarna blir likgiltiga och vänjer sig vid skjutningar, våldtäkter och rån. Kommunens förebyggande och reaktiva åtgärder för att minska brottsligheten och öka tryggheten måste fortsätta att stärkas. Inte minst är stadens satsning på ordningsvakter viktig att utveckla och utöka. Ordningsvakterna kompletterar och förstärker polisens arbete samt genom sin

synlighet bidrar till att öka tryggheten för medborgarna. En annan stor utmaning är att säkra välfärdens kärna i en tid då ekonomin går in i tuffare tider. Att värna omsorgen om barn och äldre måste vara en huvuduppgift i varje civiliserat samhälle. Trygga barn skapar goda förutsättningar för ett tryggt samhälle och äldre ska ha rätt till en kvalitativ och värdig omsorg som ger livskvalitet livet ut.”

Daniel Helldén (MP),
trafikborgarråd

”När polarisarna smälter, artutrotningen accelererar och de globala utsläppen ökat är det många stockholmare som undrar hur de kan bidra för att göra ännu mer för klimatet – men som också undrar vad politikerna håller på med. Kanske vill du att det ska bli lättare att välja tåget i stället för flyget, minska mängden plastförpackningar i vardagen eller få en bättre cykelväg till jobbet så att det blir enklare att välja bort bilen. Vi vet att många stockholmare vill göra vad de själva kan för att minska sin klimatpåverkan.

Under 2020 kommer det att bli stort fokus på om politikerna är beredda att ta de beslut som krävs för att möjliggöra det. Frågan är inte längre vilka förändringar som krävs för att minska Stockholms klimatavtryck, utan hur snabbt omställningen kan ske och när viktiga beslut blir verklighet.

Under 2020 kommer Stockholm att anta ett nytt miljöprogram och en ny klimathandlingsplan. Under våren kommer också äntligen den sista koleldade pannan i Värtaverket att stängas. Vi vet redan att 2020 blir ett viktigt år

för klimatet i Stockholmspolitiken.”

Mia Tottmar

mia.tottmar@dn.se

Årets tio största genombrott

SÖNDAG 29 DECEMBER 2019

Den allra första bilden av ett svart hål är det största vetenskapliga genombrottet 2019 enligt tidskriften Science. På tio-i-topp-listan finns också mediciner som minskar dödligheten i ebola, den isovamänniskans ansikte och en överlägsen kvantdator.

Bilden av det svarta hålets skugga gjorde det osynliga synligt

Astronomi. – Det känns som att titta på helvetets port: slutet för rymden och tiden, sa Heino Falcke, professor i radioastronomi och astropartikelfysik vid Radboud university Nijmegen vid presskonferensen den 10 april.

”Årets största vetenskapliga genombrott är utan tvekan den första bilden av ett svart hål, tagen med ett teleskop lika stort som jorden”, skrev DN, och tidskriften Science gör samma bedömning. Bilden av skuggan av det svarta hålet i mitten av galaxen Messier

87, 55 miljoner ljusår bort i Jungfruns stjärnbild, har förstaplatsen på tidskriftens tio-i-topp-lista för 2019.

Bilden är en enastående bedrift, på många sätt. Svarta hål är omöjliga att se då de har så stark dragningskraft att inte ens ljuset kan lämna dem. Men Event horizon telescope har tagit en bild av skuggan, den lysande gasen eller ringen av eld som omger hålet, och på så sätt gjort det osynliga synligt.

Event horizon telescope är inte ett teleskop, utan ett samarbete mellan 200 astronomer från 40

olika länder som har kopplat ihop åtta radioteleskop i Nord- och Sydamerika, Europa, Hawaii och Antarktis. Under fem nätter i april 2017 tog teleskopen bilder av det svarta hålet, synkroniserade med atomur. Sedan krävdes det nästan två års beräkningar av två superdatorer på två kontinenter för att sammanställa data från teleskopen till en bild.

Det avbildade svarta hålet är en av de tyngsta himlakroppar vi känner till, med en massa som är 6,5 miljarder gånger större än solens. För att få tillräckligt hög upplösning för att kunna avbilda

det krävs ett teleskop med en spegel nästan lika stor som jorden. De åtta ihopkopplade radioteleskopen blev tillsammans ett teleskop av den storleken. Bilden har för första gången gjort det möjligt att testa om Einsteins allmänna relativitetsteori stämmer även nära en så extrem plats som ett svart hål, där gravitationen är så stark att själva rumtiden böjs. Nästa år räknar Event horizon telescope med att presentera ytterligare en bild: av Sagittarius A*, det svarta hålet i Vintergatans mitt.

Denisovaflickan fick ett ansikte
Paleontologi. En underkäke med flera kindtänder, hittad av en munk i en grotta på tibetanska höglandet på 1950-talet, visade sig vara det första fyndet av en så kallad denisovamänniska utanför Sibirien. Det gick inte att utvinna dna, men käken identifierades med protein från tänderna. En annan forskargrupp återskapade hur den först hittade denisovaflickan kan ha sett ut: sluttande panna och framträdande underkäke, med brett ansikte och längre tandrad än neandertalare och moderna

människor – precis som käken från Tibet.

Asteroiden som dödade dinosaurierna
Geologi. En enorm asteroid träffade jorden för 66 miljoner år sedan och utrotade tre fjärdedelar av alla arter, däribland de stora dinosaurierna.

I år publicerades analysen av en 835 meter lång borrhärna från Chicxulubkratern vid Mexiko där asteroiden slog ned. 130 meter av den är avlagringar från dagen för katastrofen, och visar nästan minut för minut vad som hände. Där finns smält sten, förbränt trä

från stora bränder men mycket lite svavel. Den kan ha förångats och lett till global nedkylning och mörker.

Den överlägsna kvantdatorn
Datavetenskap. Företaget Google har byggt en kvantdator som kan göra en uträkning på 200 sekunder som världens största superdator behöver 10 000 år för att klara. De skulle alltså ha nått ”*quantum supremacy*” – kvantöverlägsenhet. I en kvantdator kan bitarna vara noll och ett som i en vanlig dator men dessutom både noll och ett samtidigt.

Konkurrenten IBM invände att superdatorn skulle klara uppgiften på två dagar med rätt algoritm. Det är också en bit kvar tills kvantdatorn kan göra något praktiskt användbart.

En närmare släkting?

Biologi. Allt liv delas in i tre domäner: bakterier, arkéer och eukaryoter. Vi själva och alla andra djur, växter och svampar är eukaryoter, då våra celler har cellkärnor.

Efter 12 års försök lyckades en grupp japanska forskare att odla en gäckande arké i labbet. Den

hör till gruppen Asgard, uppkallad efter de nordiska asarnas hemvist Asgård, och lever i slam på havsbotten på mer än 2 000 meters djup.

Forskarna fann att den bär på eukaryotgener. Det kan betyda att eukaryoter och arkéer borde vara samma domän.

Trippelt mot svår lungsjukdom

Medicin. Varje år föds mellan 15–20 barn i Sverige med den ärftliga sjukdomen cystisk fibros.

Sjukdomen orsakas av mutationer i CFTR-genen och kännetecknas av slembildning och infektioner i

lungorna. 2012 godkändes det första läkemedlet som påverkade sjukdomen, men det fungerade bara hos några få procent av patienterna. Sedan kom ett kombinationsläkemedel som fungerade för fler.

Nu har en trippelbehandling som kan hjälpa upp till 90 procent av patienterna godkänts i USA.

Läkemedlet är ännu inte godkänt i EU och en knäckfråga lär bli priset.

Närbild av fjärran planet

Astronomi. 1 januari 2019 tog Nasas rymdsond New Horizons en

närbild av den 36 kilometer stora småplaneten 2014 MU69, i Kuiperbältet bortanför Neptunus. I november fick den ett officiellt namn: Arrokoth – himmel på den nordamerikanska Powhatan-stammens språk.

Artificiell poker

AI. Programmet Pluribus besegrade fem elitspelare i No-limit Texas hold'em, nutidens populäraste pokerspel. År 2017 vann programmet Libratus, utvecklat av samma forskare, en pokervariant för två spelare, men

nu kan artificiell intelligens även slå många.

Läkemedel minskar dödligheten i ebola
Medicin. Ebolaviruset upptäcktes 1976, och sedan dess har det orsakat många dödliga utbrott. Nu finns ett vaccin och behandling när man väl insjuknat. I år har man tagit ett stort steg mot att kunna erbjuda medicin till de redan ebolasjuka. Två antikroppar testats i randomiserade studier under det pågående utbrottet i Kongo, som hittills dödat fler än 2000 människor. 70 procent av de som fick någon av antikropparna

överlevde, jämfört med 50 procent av de andra. Resultaten var så bra att man avbröt studierna i förtid. Läkemedlen kan inte bara öka överlevnaden, utan också bidra till att människor söker vård tidigt.

Bakterier mot undernäring

Folkhälsa. Varje år drabbas miljontals barn i världen av undernäring. Många av dem återhämtar sig aldrig och växer därför inte som de ska. En orsak är att deras tarmflora aldrig mognar.

Nu har en internationell forskargrupp identifierat 15 viktiga bakterier i tarmfloran och testat olika typer av mat för att få tarmfloran att återhämta sig.

Kikärtor, bananer och jordnötsmjöl var bättre än mjölkpulver och ris.

Studien var liten, och nu testas metoden på fler barn och under en längre period för att se om den kan få barnen att växa normalt.

Och några vetenskapliga sammanbrott
Mässling ökade kraftigt i världen under 2019 på grund av fattigdom, konflikter och

vaccinationsmotstånd. USA rapporterade det högsta antalet fall sedan 1992. Under det första halvåret drabbades fler än 90 000 människor i Europa av mässling, fler än under hela 2018. I Kongo har fler människor dött i mässling än i det pågående ebolautbrottet. Andra sammanbrott är att bränderna i Amazonas regnskog ökat med 44 procent under året jämfört med 2018 och att miljöförstöring och klimatförändringar lett till tre miljarder färre fåglar i Nordamerika.

Viktig för vetenskapen

Tidskriften Nature utser varje år tio personer som betytt mycket för forskningen. I år hamnade *Greta Thunberg* på listan för att hon fått oss att uppmärksamma för hur bristfälliga länders åtgärder mot klimatförändringarna är.

Maria Gunther

maria.gunther@dn.se

Amina Manzoor

amina.manzoor@dn.se

Oro för fler ekobrott när det blir billigare att starta aktiebolag

SÖNDAG 29 DECEMBER 2019

Kravet på aktiekapital halveras vid årsskiftet för den som vill starta aktiebolag. Målet är att

fler ska bli företagare. Men Ekobrottsmyndigheten är kritisk och inte ens organisationen Företagarna applåderar.

Det ska vara lätt att starta ett aktiebolag, det tycker de flesta av landets politiker. Centerpartiet välkomnar reformen med sänkt krav på aktiekapital.

– De flesta nya jobb skapas av småföretag och då måste vi göra det enklare att starta och driva företag. Att sänka kravet på aktiekapital är ett steg på vägen till ett bättre företagsklimat i Sverige, säger Centerpartiets

näringspolitiska talesperson, Helena Lindahl.

Den som vill starta ett aktiebolag måste sätta undan ett aktiekapital, som en säkerhet för dem som bolaget har skulder till, om bolaget skulle gå omkull. Från årsskiftet sänks kravet på aktiekapital från 50 000 till 25 000 kronor.

För tio år sedan halverades summan från 100 000 till 50 000 kronor. Nu är det alltså dags för en ny halvering. Förändringen ingår i januariöverenskommelsen mellan S, MP, C och L. Men när

det nu blir lättare att starta aktiebolag kommer också kritik.

– Vi ser en risk för ökad ekonomisk brottslighet, att aktiebolag används som brottsverktyg. Vi har redan stora problem med målvakter som sätts in i aktiebolag. Det här är ett steg i fel riktning, säger Henrik Lundin, strategisk ekorevisor på Ekobrottsmyndigheten.

Organisationen Företagarna, i vanliga fall en stark förespråkare för att det ska vara enkelt att starta företag, tillstyrkte reformen med lägre aktiekapital. Men man gjorde det utan större entusiasm.

– Vi ser en hel del problem. Om man måste sätta av 50 000 kronor tvingas man ta sig en funderare innan man startar ett aktiebolag. Nu ökar risken för att en del startar aktiebolag baserat på affärsidéer som inte är så genomtänkta, säger Daniel Wiberg, chefsekonom på Företagarna.

TT

Fakta. Målet är fler företag

Den 28 november beslutade riksdagen att det lägsta tillåtna aktiekapitalet i privata aktiebolag blir 25 000 kronor från och med

årsskiftet. Beloppet har varit 50 000 kronor de senaste tio åren. Också befintliga aktiebolag kan sänka sitt aktiekapital till 25 000 kronor från den 1 januari.

Tanken med att sänka kapitalkravet är att göra företagsformen aktiebolag mer tillgänglig för den som vill starta ett företag.

Källa: Bolagsverket

Många nya lagar på plats efter nyår

TISDAG 31 DECEMBER 2019

Mer kontantservice och mer samhällsorientering för nyanlända – mindre bidrag till asylsökande i utsatta områden och mindre skatt för höginkomsttagare.

Det är några av de lagändringar som träder i kraft efter årsskiftet.

En mängd nya lagar och lagändringar träder i kraft i Sverige under början av nästa år. Regeringskansliet har listat ett 50-tal av de viktigaste.

Här följer ett antal att hålla koll på.

Mer samhällsorientering för nyanlända invandrare

Kommuner blir skyldiga att erbjuda minst 100 timmars samhällsorientering för nyanlända, en höjning från det tidigare kravet om 60 timmar. Undervisningen syftar till att öka förståelsen för det svenska samhället och ge ”en grund för fortsatt kunskapsinhämtande”.

Begränsad bidragsrätt för asylsökande

Asylsökande som på egen hand ordnar bostad i ett område med ”socioekonomiska utmaningar” ska som regel inte ha rätt till dagersättning eller särskilt bidrag enligt lagen om mottagande av asylsökande. Förhoppningen är att det ska leda till att asylsökande i stället väljer att bosätta sig i mindre utsatta områden.

Värnskatten avskaffas

Den femprocentiga tilläggs-katten för den högsta inkomstnivån tas bort.

Avskaffandet av värnskatten var ett av Liberalernas viktigaste krav för att släppa fram Stefan Löfven som statsminister. Beslutet har väckt häftig kritik mot regeringen, framför allt från vänsterhåll.

Sänkt drivmedelsskatt

Energi- och koldioxidskatten sänks för bensin och diesel, detta för att motverka höjda priser efter ökad inblandning av biodrivmedel till följd av reduktionsplikten.

Barnkonventionen blir lag

Sverige ratificerade FN:s barnkonvention 1990, men det är först vid årsskiftet som den blir svensk lag. Inkorporeringen av konventionen ska bidra till att ”synliggöra barnets rättigheter, och är ett sätt att skapa en grund för ett mer barnrättsbaserat synsätt i all offentlig verksamhet”, enligt Regeringskansliet.

Banker blir skyldiga att tillhandahålla bankomater

De största bankerna i Sverige blir skyldiga att tillhandahålla platser för kontantuttag, vilket möjliggörs genom en ny miniminivå för kontantservice. Bryts kravet kan bankerna ges föreläggande om rättelse och sanktionsavgift.

Kamerabevakning utan tillstånd

Polisen, Säpo, Kustbevakningen och Tullverket får efter årsskiftet bedriva kamerabevakning utan tillstånd av Datainspektionen. Inspektionen ska bedriva tillsyn, men myndigheterna får nu själva bedöma om intresset av bevakningen väger tyngre än allmänhetens intresse av att inte bli bevakad.

Inrikesminister Mikael Damberg (S) har tidigare sagt till TT att den administrativa processen för att bevilja tillstånd tar för lång tid.

– Då kan ju brottsligheten ha flyttat på sig eller ändrat karaktär och så kan vi inte ha det, sade Damberg då.

Höjd åldersgräns i arbetsrätten

Åldersgränsen för när en arbetstagare kan sägas upp utan saklig grund genom förenklat uppsägningsförfarande höjs till 68. Den höjs även till 68 beträffande tiden för när tidsbegränsade anställningar inte längre övergår till tillsvidareanställningar, samt för när särskilda regler för uppsägningstid och företrädesrätt börjar gälla. Riksdagen har beslutat att åldersgränserna ska höjas till 69 till år 2023.

Nytt utjämningsystem

Det kommunala utjämningsystemet förändras. Syftet är att i högre grad ta hänsyn till strukturella skillnader mellan kommuner och regioner, med följden att

omfördelningen ökar och utjämningen stärks.

Sänkt kapitalkrav

Kapitalkravet för privata aktiebolag sänks, från 50 000 till 25 000 kronor, med syfte att främja företagande.

Landsting ska heta regioner

Beteckningen landsting byts ut mot regioner. Nu ska även fullmäktige i regionerna benämnas regionfullmäktige och styrelsen regionstyrelse.

Skärpta straff

Straffet för mord skärps. I straffbestämmelsen ska det som skäl för livstids fängelse särskilt beaktas om gärning föregåtts av ”noggrann planering, präglats av särskild förslagenhet, syftat till att främja eller dölja annan brottslighet, inneburit svårt lidande för offret eller annars varit särskilt hänsynslös”. Syftet är

att fler livstidsstraff ska utdömas vid mord.

Straffet för utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling skärps. Minimistraffet höjs från böter till fängelse. Maxstraffet höjs till fängelse i fyra år.

Nytt sabotagebrott

Sabotage mot blåljusverksamhet införs som ett nytt gradindelat brott i brottsbalken. Även straffskalan för grovt våld eller hot mot tjänsteman skärps till fängelse i lägst ett år och högst sex år.

TT

LO fortsätter att tappa medlemmar

TISDAG 31 DECEMBER 2019

LO-facken fortsätter att tappa medlemmar. Fram till sista november låg minskningen i år på 8 550 medlemmar, eller 0,7 procent, till 1 224 000 yrkesaktiva medlemmar, rapporterar Ekot i Sveriges Radio.

För helåret väntas nedgången bli ännu något större, närmare 9 000.

Störst är nedgången för IF Metall.

Alla 14 förbund har minskat i antal, utom Byggnads och Kommunal.

TT

Rekordår för svensk elexport

TISDAG 31 DECEMBER 2019

Full fart på allt fler vindsnurror. Samtidigt minskar användningen. 2019 blev året då Sverige nettoexporterade mer el än någonsin hittills.

De flesta kraftslagen producerade mer el 2019 än året innan. Det medförde en nettoexport, export minus import, av el på 25,8 terawattimmar (TWh), motsvarande ungefär vad tre kärnkraftsreaktorer levererar under ett normalår.

Jämfört med 2018 handlar det om en ökning av nettoexporten på 50 procent.

Det gamla exportrekordet från 2015 lyder på 23 TWh, enligt statistik från branschorganisationen Energiföretagen.TT

Hadžialić lägger fram en offert

ONSDAG 1 JANUARI 2020

Januariavtalet har det besvärligt inför 1-årsdagen. Den nya fördomsfria samarbetspakten V-

M-KD-SD är det yttre hotet. Det inre utgörs av den socialdemokratiska vantrivseln. Avtalets liberala reformagenda svider och är en ständig påminnelse om den förödmjukande förminskningen av partiets storlek och makt. Enligt Aftonbladets färskta Demoskop-mätning tycker sju av tio socialdemokratiska väljare att det egna partiet gått för långt åt höger. Det bör förstås som ett uttryck för missnöje med januariavtalet. Det med S-mått mätt mycket måttliga stödet för Stefan Löfven i samma mätning är

ett mer än övertygande indicium på att partiledaren inte är immun mot missnöjessmitta. Ogillar man avtalet ligger det nära till hands att överföra de negativa känslorna på den som slutit det.

Spekulationerna om vem som ska efterträda Stefan Löfven som partiledare kan snabbare än de flesta hittills trott bli konkreta och akuta.

Shekarabi-Damberg-Ygeman-komplexet? Visst, mycket talar för att det blir någon av partiets hertigar. Kronprinsessan Magdalena Andersson? Kan ha drabbats av prins Charles

förbannelse (vara den som stått på tur för länge).

I DN:s intervjuserie "Strategerna" lade Aida Hadžialić på måndagen fram en socialdemokratisk framtidsoffert med rubriken "Danmark". S ska återerövra de till Sjöstedt och Åkesson migrerade väljarna, genom att som de danska socialdemokraterna, kombinera välfärdsconservatism med hård migrationspolitik.

Och vem ska föra befälet under denna kniptångsmanöver? Man får en känsla av att Aida Hadžialić också här tänker sig att partiet bör

kasta blickarna på Danmark, eller
varför inte på Finland? Mette
Frederiksen och Sanna Marin.
Varför inte en yngre kvinna som
S-ledare också i Sverige? Skulle
inte förvåna om Aida Hadžialić
gärna inkluderar sig själv i
offerten.

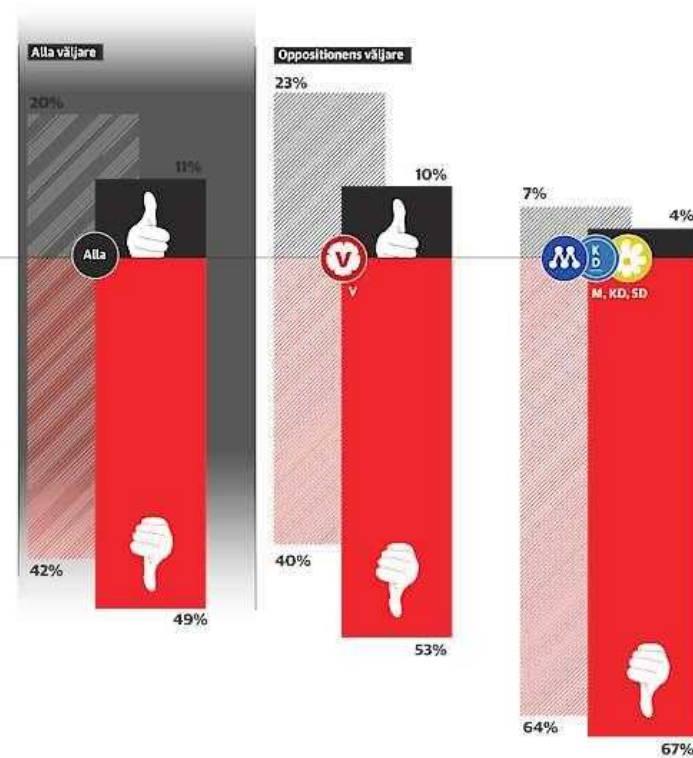
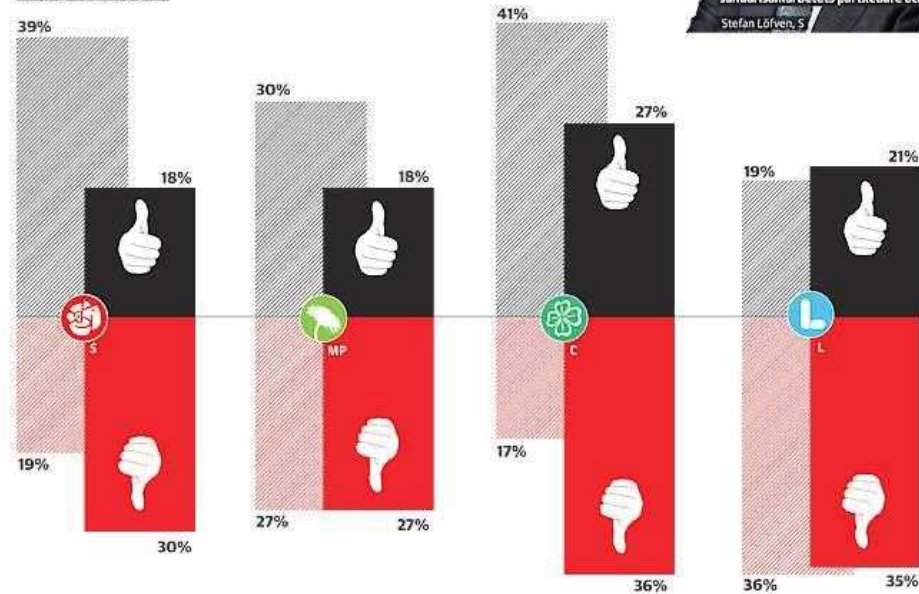
Per Svensson

per.svensson@dn.se

Så ser väljarna på hur stor samsyn regeringspartierna har
Hur stor är samsynen mellan S, MP, C och L om hur de viktigaste problemen ska lösas?

Februari 2019
December 2019
■ De har stor samsyn
■ De har liten samsyn
(Procent)

Januaripartiernas väljare

Grafik: Johan Andersson. Källa: DNI/Ino. Foto: Lotta Händel, Mickan Palmqvist, Lisa Mattsson, Magnus Hallgren, Alexander Malmrood

Väljarna: S, MP, C och L utan samsyn

ONSDAG 1 JANUARI 2020

Allt fler väljare anser att partierna bakom januariavtalet saknar en gemensam bild av samhällsproblemen och hur de ska lösas. Det visar en mätning från DN/Ipsos. Bland S-väljare har andelen som anser att partierna har liten samsyn nästan fördubblats under året.

När DN/Ipsos ställde frågor i februari om samarbetet mellan S, MP, C och L hade bläcket nyss torkat på januariavtalet.

Sedan dess har väljarnas bedömning av samsynen mellan januaripartierna blivit betydligt mer kritisk. Det visar DN/Ipsos decembermätning där samma frågor ställts igen.

Nicklas Källebring är opinionsanalytiker på Ipsos:
– Mätningen i februari gjordes när många väljare kände en viss lättnad över att regeringsfrågan hade fått en lösning. Nu har det gått ett år och väljarna börjar se

det faktiska utfallet. Det är förhoppningar kontra verklighet som vi mäter i den här undersökningen, säger han. Andelen väljare som uppfattar en låg grad av samsyn mellan S, MP, C och L har ökat generellt, men den stora förändringen finns bland dem som sympatiserar med de fyra samarbetspartierna. Särskilt tydligt är det bland socialdemokratiska väljare. Andelen S-väljare som ser en låg generell samsyn mellan de fyra partierna har ökat från 24 till 43 procent. Andelen socialdemokrater som anser att

partierna har en gemensam syn på problemen liksom hur de ska lösas har ungefär halverats. I alla dessa tre avseenden fanns bland S-väljarna i februari en övervikt för dem som uppfattade förutsättningarna för samarbetet positivt. Nu är pessimisterna fler på alla tre punkterna. – Sådant som hänt under hösten påverkar bilden av hur januarisamarbetet fungerar. Vi har haft skjutningarna och gängkriminaliteten och sedan konflikten om Arbetsförmedlingen, säger Nicklas Källebring.

Även bland centerpartistiska väljare anser allt fler att januaripartierna är splittrade. De var allra mest optimistiska om samarbetet när januariavtalet var färskt, vilket hade saklig grund i att C fått igenom många hjärtefrågor i förhandlingarna. Men nu har till exempel andelen C-väljare som ser bristande samsyn mellan januaripartierna i hur samhällsproblemen ska lösas mer än fördubblats. Ändå är centerväljarna tillsammans med miljöpartisterna de som tror mest på samarbetet. I bägge grupperna är det fler som

säger att partierna har en gemensam bild av samhällsproblemen än som uppfattar splittring. Liberalernas väljare var mest skeptiska till januariavtalet när det hade slutits, men nu är skillnaderna mindre i jämförelse med dem som uppger att de skulle rösta på S, C eller MP. – Samarbetets första år har resulterat i att de väljare vars partier står bakom januariavtalet ser större splittring och mindre samsyn, sammanfattar Nicklas Källebring på Ipsos.

Vänsterpartistiska väljare har fått en markant mer negativ uppfattning om samsynen mellan januaripartierna. Det gäller även kristdemokratiska sympatisörer. Moderata och sverigedemokratiska väljare hade en tydligt negativ syn på samarbetet redan i februari och den har förstärkts något sedan dess.

Generellt i opinionen är det framför allt S av samarbetspartierna som har straffats av väljarna 2019. I senaste DN/Ipsos låg partiet på 25 procent av väljarstödet, 3

procentenheter under valresultatet och med ett närmast försumbart försprång framför SD. DN/Ipsos kunde också visa nyligen att förtroendet för S-socialdemokraternas politik dalar på många områden. När det gäller exempelvis jobb, äldreomsorg och invandring noterades de sämsta nivåerna hittills för S i mätserien från 2006 och framåt.

Centern har däremot legat relativt stabilt kring valresultatet under det första året med januariavtalet. Däremot har väljarnas förtroende för partiledaren Annie Lööf sjunkit rejält.

Även MP ligger i nivå med valresultatet och i senaste DN/Ipsos även L som dock har halkat under riksdagsspärren i flera mätningar.

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se

Fakta. Så gjordes undersökningen

DN/Ipsos har den 3–15 december genomfört digitala intervjuer med 1 222 röstberättigade väljare. 414 personer, som utgjorde ett slumpmässigt urval, svarade via sms-länk. 808 svarande utgjorde

ett kvoturval från en slumpmässigt rekryterad webbpanel.

Frågorna som ställdes var:

Hur skulle du beskriva den politiska samsynen mellan Centerpartiet, Liberalerna, Miljöpartiet och Socialdemokraterna?

... rent generellt?

... vad som är de viktigaste frågorna och problemen för Sverige?

... hur de viktigaste frågorna och problemen för Sverige ska lösas? Opinionsmätningar är alltid förknippade med viss osäkerhet. För mer information om urval,

bortfall och svarsfrekvens, se
ipsos.se eller kontakta Ipsos
opinionsanalytiker Nicklas
Källebring.

6 utmaningar ett år efter januariavtalet

ONSDAG 1 JANUARI 2020

Trots krisen kring

**Arbetsförmedlingen har den
omaka kvartetten S, C, MP och
L överlevt första året
tillsammans. Men utmaningarna
växer under 2020. Nu måste de
skarpa besluten fattas.**

Förra julen pågick
förhandlingarna för fullt mellan

partierna för att Sverige skulle kunna få en regering. Resultatet blev ett avtal som lät Stefan Löfven sitta kvar som statsminister mot att han accepterade en politik som i stor utsträckning dikterats av Centern och Liberalerna.

Ett år senare har partierna börjat genomföra sitt gemensamma 73-punktsprogram. Enligt DN:s genomgång håller tidsplanen i de flesta fall, och så gott som samtliga punkter är på något sätt påbörjade.

Men det är skillnad på att inleda ett arbete och att slutföra det.

Under året måste januaripartierna fatta en rad beslut som kommer att fresta på samarbetet.

Samtidigt förbereder sig oppositionen för nya attacker på regeringen och dess politik. DN listar några av de hetaste frågorna i januariavtalet under 2020.

1. Klimat och miljö

Precis före jul presenterade regeringen den första klimathandlingsplanen. Listan med 132 åtgärder för minskade utsläpp har fått beröm från både forskare och miljörörelsen. Men tiden är knapp om Sverige ska bryta den nuvarande utvecklingen

och böja ner utsläppskurvorna i riktning mot de ambitiösa klimatmålen. 2020 är det upp till bevis för regeringen och samarbetspartierna om de klarar att hålla ett tillräckligt reformtempo. En stor fördel är att klimathandlingsplanen är förhandlad och klar samarbetspartierna emellan. Oenigheten om skogspolitiken har man däremot skjutit framför sig. Tuff dragkamp väntar 2020 mellan C och MP när utredningarna om äganderätt och naturskydd är klara.

2. Integration

Klyftan mellan inrikes och utrikes födda på arbetsmarknaden måste slutas av flera skäl. Arbetslösheten bland nyanlända tynger kommunernas ekonomi. Låg sysselsättning i utanförskapsområden kan vara en grogrund för kriminalitet. Intensivåret – yrkessvenska, praktik och samhällsorientering – ska dras i gång 2020. Frågan är hur Arbetsförmedlingen ska mäkta med samtidigt som myndigheten reformeras. Under året införs också etableringsjobb med lägre lön för nyanlända enligt

en modell som fack och arbetsgivare tagit fram. C har fått igenom att även företag utan kollektivavtal inkluderas. Även om kvartetten har enats i januariavtalet finns en latent spänning mellan Socialdemokraternas förkärlek för statligt styrda åtgärder och Centerns vurm för marknadslösningar.

3. Skatterna

Från den 1 januari 2020 får både pensionärer och höginkomsttagare sänkt skatt, när två löften från januariavtalet prickas av. Löftet om sänkt

pensionärsskatt uppfylls dock inte helt och hållet. I och med att M och KD fick igenom sin budget och ett nytt jobbskatteavdrag för ett år sedan ökade skillnaden ytterligare mellan pensionärer och löntagare. Regeringen har lovat att jämna ut beskattningen under kommande år.

En stor fråga under 2020 blir sannolikt hur en ny skattereform ska utformas. Samarbetspartierna har lovat att genomföra en skattereform under mandatperioden och har bara ett par år på sig att mejsla fram en ny modell för det svenska

skattesystemet. Finansminister Magdalena Andersson (S) bedömer att en ny skattereform inte hinner genomföras före nästa val 2022.

4. Arbetsmarknad
Reformeringen av Arbetsförmedlingen ska enligt januariavtalet vara genomförd under 2021 men efter misstroendehot mot arbetsmarknadsminister Eva Nordmark (S) har regeringen och samarbetspartierna tvingats skjuta fram den med ett år. Räkna med att Arbetsförmedlingen

kommer att bli en stor fråga även 2020.

Minst lika stökigt kan det bli kring arbetsrätten. Senast den 31 maj ska en utredare lägga förslag med bland annat tydligt utökade undantag från turordningsreglerna.

Vänsterpartiet har lovat att rikta misstroende mot statsminister Stefan Löfven om ett sådant förslag läggs fram till riksdagen. Regeringen kan räddas av att arbetsmarknadens parter kommer överens om en ny modell för arbetsrätten. Men det är en skakig grund att vila på. Flera LO-

förbund har hoppat av förhandlingarna.

5. Bostäder

Dagarna före jul tog regeringen beslut om ett nytt statligt investeringsstöd för hyresrätter, helt enligt januariavtalets skrivningar. Villkoret för att få stöd är att minst 10 procent av lägenheterna ska vara små med högst ett rum och kök. Dessutom ska kommunen erbjudas att hyra eller förmedla var åttonde bostad till sociala kontrakt och till ungdomar.

En annan punkt som redan är uppfylld är att det numer inte

krävs bygglov för att bygga en altan.

De riktigt känsliga frågorna ligger dock ännu inte på bordet.

Januaripartierna är överens om att införa fri hyressättning för nyproducerade bostäder. Redan i dag kan byggbolagen sätta vilka hyror de vill under en 15-årsperiod men de nya reglerna innebär ytterligare ett steg mot marknadshyror. Enligt januariavtalet ska en utredning vara klar under 2020 och ny lagstiftning vara på plats 1 juli 2021. Vänsterpartiet hotar med misstroende mot Stefan Löfven

om regeringen går fram med förslaget.

6. Velfärd

Januariavtalet innebär ett stopp för planerna att begränsa vinsterna i välfärden. Däremot ska partierna ta fram nya kvalitetskrav för de privata aktörerna som verkar inom välfärdssektorn. De här kraven är ännu inte klara och räkna med att debatten tar fart på nytt när de presenteras.

Familjeveckan, som är en av S hjärtefrågor, ska påbörjas men det är fortfarande oklart när det blir av. Överenskommelsen är att

föräldrar till barn mellan 4 och 16 år får tre lediga dagar var inom ramen för föräldraförsäkringen som de kan ta ut när barnen inte kan vara i skolan på grund av lov, planeringsdagar och liknande. Den stora utmaningen under 2020 handlar dock om något annat: pengar. En majoritet av landets kommuner planerar att skära ned på verksamheten av ekonomiska skäl och regeringen och samarbetspartierna har lovat att skjuta till mer pengar.

Hans Olsson

hans.olsson@dn.se

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se

1 januari: Värnskatten slopad.

15 januari: Utredning redovisas om tredubblat tak för rut-avdraget.

28 februari: Skolverket ska föreslå hur lärarassistenter ska avlasta lärare.

15 april: Vårbudgeten presenteras.

29 maj: Betygsutredningen ska vara klar.

31 maj: Utredning om las redovisas.

1 juli: Ingångsavdraget ska vara infört.

Utredning om äganderätt och naturskydd i skogen ska vara klar.

15 augusti: Förslag från utredare om nya möjligheter att stänga skolor med stora brister.

21 september: Finansministern överlämnar höstbudgeten till riksdagen.

30 november: Regeringen får utredningsförslag om ändrat strandskydd.

Fotnot: Utöver dessa punkter väntar en rad politiska utmaningar 2020 som helt eller delvis ligger utanför januariavtalet, exempelvis

migration, brottsbekämpning,
energi och försvaret.

Här är politikerna att hålla koll på 2020

ONSDAG 1 JANUARI 2020

**Alltmer ljus riktas mot
partiledarna men bakom dem
står en rad hungriga politiker
som kommer att göra avtryck i
år.**

DN:s politikredaktion listar några heta namn att hålla koll på under 2020.

Aida Hadzialic (S)

När kvinnorna erövrar makten i våra nordiska grannländer, blänger feminister i Sverige lite misslynt på statsminister Stefan Löfven och hans krets. Finns det fler kvinnor att välja på än finansministern i socialdemokratian?

Ja, det gör det.

Aida Hadzialic, inte minst.

Hon var den rekordunga ministern som fick avgå sommaren 2016, efter att ha kört

bil med alkohol i blodet. Det var en pinsam historia, men en snyggt skött sorti. I höstas återvände hon till politiken som regionråd i opposition i Stockholm. Nu får hon vara med och formulera den för partiet så viktiga välfärdspolitiken. Kanske har hon något för alla: En ung kvinna med flyktingbakgrund. En betongsosse som vill stärka nationalstaten.

Andreas Carlson (KD)

32-åringen från Mullsjö har på kort tid blivit en central spelare i KD:s nya unga lag. Som gruppledare i riksdagen och talesperson i kriminalpolitik är

han en av dem som, utöver partiledaren, syns mest när KD:s budskap ska lyftas fram.

Lena Rådström Baastad (S)

Partisekreteraren verkar ha partiledarens odelade förtroende men många inom socialdemokratin önskar att det hördes en tydligare ideologisk röst från högkvarteret på Sveavägen 68. Frågan är hur mycket lägre opinionssiffrorna kan sjunka innan önskningarna övergår i rena avgångskrav.

Amanda Lind (MP)

Miljöpartiet har prövats hårt av regerandets kompromisser.

Partiet behöver någon som håller det ideologiska ljuset brinnande men samtidigt accepterar maktinnehavets villkor. Efter sitt resoluta ställningstagande för yttrandefriheten mot kinesiska påtryckningar är kulturminister Amanda Lind på god väg att ta den rollen.

Alice Teodorescu Måwe (M)

I april tog hon steget in i partiet och före jul åkte hon på turné med partiledaren Ulf Kristersson. Alice Teodorescu Måwe, tidigare politisk redaktör på G-P, gör snabb karriär i M. Formellt är hon huvudsekreterare för arbetet med

partiets nya idéprogram. Prognos: Det blir mer huvud än sekreterare.

Juno Blom (L)

Hon blev medlem i Liberalerna så sent som 2017 och bara två år senare utnämndes hon till partisekreterare. Efter de uppslitande striderna om regeringssamarbetet har det varit locket på för de interna konflikterna. Men om inte Nyamko Sabuni lyckas vända opinionen kommer det troligen att börja mullra igen i L-leden och då får partisekreteraren en grannlaga uppgift att hålla ihop sitt parti.

Lorenz Tovatt (MP)

Som tidigare språkrör för Grön ungdom är den orädd klimatdebattören nu på väg att etablera sig i rikspolitiken. Drar sig inte för hård polemik i sociala medier och får som klimatpolitisk talesperson en roll att vara MP:s radikala röst i riksdagen. Inte otänkbart att siktet är inställt på högre positioner i partiet.

Tobias Andersson (SD)

Blott 23 år gammal har Skövdesonen redan en stark position i Sverigedemokraterna. Ekonomen med en examen från Handels i Göteborg är en av

Sveriges yngsta riksdagsledamöter och som ordförande i Ungsvenskarna hör han till partitoppen. Ungdomsförbundet låg bakom flera av förändringarna under partiets landsmöte i november, bland annat att SD numera står bakom samkönade adoptioner.

Johan Forssell (M)

Få, om ens någon, tror att Johan Forssell har siktet inställt på något annat än den högsta posten i Moderaterna. Som talesperson för kriminalpolitiken har stockholmaren en utmärkt plattform för att profilera både sig

själv och sitt partis tuffare inställning mot brottslingar. Det lär bli många tillfällen att efterlysa hårdare tag och kritisera regeringens politik även under 2020, och Forssell kommer knappast att försitta något tillfälle. Även inom partiet finns det många som ser Johan Forssell som den naturlige efterträdaren till Ulf Kristersson. Tidigare Muf-ordförande, examen från Handelshögskolan och migrationspolitisk talesperson är i många ögon de rätta meriterna för att så småningom bli frontfigur för 20-talets moderater.

Ali Esbati (V)

Som arbetsmarknadspolitisk talesperson har Ali Esbati en nyckelroll i V:s strävan att bli ett tydligt oppositionsparti. V har redan visat att man är beredda att skadeskjuta regeringen om politiken drar iväg för långt högerut, som med Arbetsförmedlingen. Om arbetsrätten går åt samma håll kommer sannolikt Ali Esbati och V-ledningen att dra fram misstroendekortet igen.

Jimmy Jansson (S)

Kommunstyrelseordförande som under året har gjort sig känd som

högljudd S-röst i debatten.

Eskilstunas högste politiker efterlyser en striktare migrationspolitik och drev i våras igenom ett tiggeritillstånd i kommunen. Stark kritiker av januariavtalet och tycker inte att partiet står upp för vanligt folk.

Nooshi Dadgostar (V)

Som föräldraledig har den vice partiordföranden kunnat iaktta de stigande interna spänningarna från sidlinjen. En falang med namnkunniga företrädare har krävt en radikalisering av politiken. Det har viskats om att Jonas Sjöstedt sitter löst. Skulle

ett tronskifte bli aktuellt anser många att Nooshi Dadgostar är den givna efterträdaren. Med en bakgrund som förortsaktivist har hon cred bland de radikala. Samtidigt har hon imponerat på de mer realpolitiskt sinnade genom sitt deltagande i budgetförhandlingarna med regeringen under förra mandatperioden. Även om det inte blir ett ledarskifte så kommer Nooshi Dadgostar att vara viktig för V:s balansgång mellan idealism och realism.

Henrik Vinge (SD)

Juristen från Järfälla är en viktig del av Sverigedemokraternas nya lag inför valet 2022 och har gjort raketkarriär i partiet de senaste åren. Vinge är ny gruppleadare och valdes till andre vice partiordförande på SD:s landsdagar i november och har redan pekats ut som potentiell partiledarkandidat av Jimmie Åkesson själv.

Hans Eklind (KD)

Prästen från Örebro blev en snabbt stigande stjärna i svensk kristdemokrati när han valdes in i riksdagen 2018 och året efter tog han plats i partistyrelsen. Men

Eklind är knappast ny i partikretsar, under 90-talet var han ordförande för ungdomsförbundet. Nu är han ansiktet utåt för KD:s nya, stramare migrationspolitik.

Lina Nordquist (L)

”Med sikte på framtiden” hette L:s självvrannsakande valanalys, som den Uppsalabördiga Nordquist ledde arbetet med. Hon hejade på Erik Ullenhag under partiledarskiftet, men fick en plats i partistyrelsen ändå. Som sjukvårdspolitisk talesperson får hon en ny plattform för att ytterligare stärka sin roll i partiet.

Eva Nordmark (S)

Inte ens tre månader efter tillträddandet hotades Eva Nordmark av misstroendeförklaring. Hon klarade sig till sist men kommer att få hantera turerna kring Arbetsförmedlingen också nästa år. Stigande arbetslöshet och ovissa och laddade förhandlingar om arbetsrätten innebär att vi kommer att få se mycket av arbetsmarknadsministern även under 2020.

Martin Adahl (C)

Höstens stora politiska kris handlade om Arbetsförmedlingen,

och den som fått personifiera omläggningen mer än någon annan är C:s intensiva och debattglada arbetsmarknadspolitiska talesperson, Martin Ådahl. Centern, med Ådahl i spetsen, har varit drivande bakom förändringarna av Arbetsförmedlingen men har nu fått backa några steg från de ursprungliga privatiseringsplanerna, som var en av partiets stora triumfer i Januariavtalet. Räkna dock med att debatten om lagen om valfrihet, lov, och

kontorsnedläggningar kommer att blossa upp även under nästa år. Lägg till uppslitande förhandlingar om en förändrad arbetsrätt så kommer Martin Ådahl garanterat att vara i politikens centrum också under 2020.

Ida Alterå (C)

Liberalismen får inte bara vara en tjusig fana som Centern viftar med i kulturkriget mot SD. Den måste också synas i praktiskt politik, anser ungdomsförbundet CUF med Ida Alterå i spetsen. Skatter, familjepolitik och manlig omskärelse blev heta frågor på

partistämman i höstas och fler strider lär följa 2020.

Maria Malmer Stenergard (M)

Som moderat ledamot i migrationskommittén och partiets talesperson i samma fråga sitter Malmer Stenergard på ett av de tyngre uppdragen i partiet.

Juristen, systemvetaren och före detta kronofogden från Skåne gör sitt sjätte år i riksdagen och har tidigare hanterat både skatte- jordbruks- och miljöfrågor.

Louise Erixon (SD)

Hon tyckte själv att hon skrev politisk historia när hon tog över ordförandeklubban för

kommunstyrelsen i Sölvesborg för ett år sedan. Om syftet var att väcka uppmärksamhet får Louise Erixons insatser som kommunalråd beskrivas som en succé. Även om det blivit rätt mycket rabalder. När kommunen skulle sluta hissa Prideflaggan började medborgarna vifta med den i stället. Den nya policyn för att undvika ”provocerande samtidskonst” provocerade kulturen.

Men på SD-möten hyllas samstyret med M och KD i Sölvesborg. Louise Erixon sticker ut i partiet, när andra tongivande

kvinnor väljer att sluta eller petas ett snäpp nedåt. Hon är även partiledaren Jimmie Åkessons sambo. Annars skulle hon pekas ut som hans efterträdare.

Hanna Jakobson

hanna.jakobson@dn.se

Sanna Torén Björling

Hans Olsson

hans.olsson@dn.se

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se

Karin Eriksson

**Ledare:
Motboken
står kvar i
vår**

mentala bokhylla

TORSDAG 2 JANUARI 2020

År 2019 är över, och därmed har vi avverkat ett ursvenskt jubileumsår: Etthundra år sedan motboken infördes i hela Sverige. Motboken var en produkt av det så kallade brattsystemet, infört för att reglera svenskarnas alkoholkonsumtion.

Ivan Bratt som gav systemet sitt namn var själv motståndare till ransonering, men successivt under första världskrigets gång infördes allt fler inköpsbegränsningar. År 1919 fanns motboken på plats överallt. Eller snarare: inte överallt. Systemet präglades av stor ojämlikhet. Giftna kvinnor fick sällan motbok, det fick deras make sköta. Över huvud taget fick kvinnor betydligt lägre ransoner än män, men unga, arbetslösa, fattiga eller bostadslösa karlar kom inte heller på fråga.

Det fanns till och med geografiska ojämlikheter – i norra Sverige var man mer njugg än i södra.

Det säger sig självt att systemet skapade problem. Angiveri spred sig, inspektörer gjorde hembesök, langning var vanligt. Smugglare gjorde sig glada dagar, liksom hembrännare. Byråkratin som krävdes för att upprätthålla modellen antog snart absurda proportioner.

När motbokssystemet gick i graven, år 1954, saknades det av få. Systembolaget tog dess plats. Spritregleringen fanns kvar, men i

en mer typiskt svensk, lagom form.

Alkoholen förblir en laddad fråga. Inför julen krävde som vanligt renlevnadsmänniskor att alla borde följa deras exempel och inte dricka, åtminstone inte ”inför barnen”. Regelbundet skrivs debattinlägg som kräver att motboken återinförs.

Spritromantiker och förbudsivrare förenas av att de skänker alkoholen närmast mytologiska egenskaper. Så snart man släpper på garden det allra minsta riskerar landet enligt de senare att översvämmas av starka drycker.

Ett exempel är debatten om gårdsförsäljning. Det är klart att Sverige skulle kunna hitta en kompromiss med EU, likt den finska, att tillåta svenska bönder att sälja alkohol till turister – och att en sådan modell inte skulle vara ett dråpslag mot folkhälsan. Men det är som att vissa politiker fortfarande tror att deras uppdrag är att vara väljarnas föräldrar snarare än vuxna människors valda ombud.

Tydligast märks det i snusdebatten. Tobaksrökning är bland det farligaste man kan ägna sig åt. Däremot tvistar

vetenskapen fortfarande om huruvida snusande är märkbart på folkhälsan. Ändå envisas politikerna med att behandla de två sätten att konsumera nikotin i stort sett likadant, med samma drakoniska skatter. Att snusandet gör att svenskarna röker minst i Europa spelar ingen roll – det är som att själva nikotinbruket är en moralisk svaghet som måste bestraffas och beskattas.

Lägg till de regelbundna förslagen om snusförbud, socker- och fettskatt, obligatorisk träning, diverse porrcensur och förbud mot reklam för onyttiga

produkter. Drömmen om att med social ingenjörskonst uppfinna ett sundare folk har uppenbarligen inte bleknat.

Den 1 oktober 1955 försvann den bruna boken. "Lugnt och stilla", skrev Dagens Nyheter om dagen (kanske berodde lugnet på att det var en lördag, då Systembolaget höll stängt).

Och måttlighet är inte fel. Lugn och stillhet är det förhållningssätt som de allra flesta av oss har till våra laster. Låt oss koncentrera oss på att hjälpa dem som lider av missbruket och lämna resten av folket i fred.

DN 2/1 2020

Så utnyttjar du tiden mellan jobb

TORSDAG 2 JANUARI 2020

En avmattad högkonjunktur har under slutet av 2019 tvingat många företag att varsla om uppsägningar. Konsulten och den digitala strategen Emelie Fågelstedt vet hur man använder tiden mellan jobb på bästa sätt.

– Passa på att nätverka, gå digitala kurser och delta i hackatons, säger hon.

Redan efter utbildningen i kommunikation valde Emelie Fågelstedt bort livet som fast anställd. Hon ville ha friheten att bestämma var och när hon skulle jobba – även om det betydde att hon själv får jobba för en trygghet som man som anställd ofta tar för given.

Det har gjort henne väldigt medveten om sin egen kompetens och attraktivitet på arbetsmarknaden – och vikten av att hålla den aktuell.

– Som frilans måste man ta ett större ansvar för sin egen kompetensutveckling. Därför ser jag till att regelbundet gå på relevanta frukostseminarier och workshops.

Just nu förändras arbetsmarknaden snabbt till följd av digitaliseringen. Oavsett om man har en anställning eller inte blir det allt viktigare att hänga med i utvecklingen.

Arbetsförmedlingens yrkeskompass har prognoser för utsikterna för specifika yrken – några kommer att rationaliseras bort.

Står man utan jobb en period är det ett bra tillfälle att se över vilka kompetenser som skulle gynna en framöver. Grundläggande kunskaper i programmering eller digitala verktyg är ofta ett attraktivt tillskott i meritförteckningen.

– Det finns flera bra onlinekurser som dessutom är gratis, som Google Digitalakademin om Googles egna verktyg. Kursen ger certifikat som man kan skriva upp på sitt CV.

Men trots digitaliseringens framfart står sociala kompetenser fortfarande högst i rang. När

nätverksplattformen LinkedIn kartlade de mest eftertraktade kompetenserna på arbetsmarknaden visade det sig att egenskaper som kreativitet och övertalningsförmåga låg i topp. Att förstå sig på AI, ha analytisk förmåga och kunna utveckla molntjänster kom strax därefter.

- Det är därför också bra att fundera på hur man kan utveckla sina sociala kompetenser och hur duktig man är på att arbeta i grupp, säger Emelie Fågelstedt. Fack, branschorganisationer och en del coworking-kontor ordnar workshops och seminarier. Det

ger tillfällen att både lära sig saker och träffa nya människor.

- Att nätverka är jätteviktigt för att hitta nya uppdrag och arbetsingångar. Det finns coworkingställen som man kan bli medlem i gratis, som

Internetsstiftelsens Goto 10. Det är också bra att gå med i grupper som är relevanta för ens bransch, till exempel på Facebook.

Emelie Fågelstedt tycker att fler borde testa på hackatons – även om man inte kan något om tech.

- Tanken med hackatons är att människor med olika kompetenser gör något ihop. De

som anordnar dem vill gärna ha deltagare med så spridda kompetenser som möjligt så man behöver inte känna att man måste vara bra på it – i stället kan man bidra med något helt annat.

För den som går i tankar på att starta eget kan tiden mellan jobb vara ett bra tillfälle att prova på det.

– Gå igenom vad du har jobbat med på dina tidigare arbetsplatser och vilka kompetenser du har. Kanske kan du paketera dem som en specifik tjänst som du kan erbjuda företag.

Emelie Fågelstedt påpekar att det inte behöver handla om ett uppdrag på heltid, utan ett mindre samarbete kan leda till större uppdrag eller en anställning på företaget längre fram.

Själv kan hon inte tänka sig att byta friheten i sitt frilansande liv mot tryggheten i en anställning. Den har låtit henne jobba från Tokyo och London när hennes man haft uppdrag där och stanna kvar på resmål efter att semestern tagit slut. Framöver räknar hon med att flexibiliteten ska ge henne

mer tid med dottern Klara, som nu är sex månader.

– Dessutom har jag möjlighet att gå på de evenemang som intresserar mig och se till att jag håller mig attraktiv på arbetsmarknaden, säger hon.

Annika Wilhelmson

annika.wilhelmson@dn.se

Tips. Så kan du bredda din kompetens

Code Academy lär ut grundläggande programmering.

Lär dig mer om Googles verktyg och bli certifierad genom Google Digitalakademin

Moderskeppet har flera online-kurser i kreativa färdigheter som foto, bildbehandling och video.

Udemy är en välrenommerad plattform som har

onlineutbildningar i det mesta.

LinkedIn Learning – kurser från världens största professionella nätverk.

Världsledande universitet som MIT och Harvard håller öppna kurser, så kallade Massive open online courses, Mooocs.

På Verksamt.se kan man hitta webbseminarium om att starta och driva företag, samt datum för fysiska träffar som arrangeras av Skatteverket, Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen.

Så ska invånarna lockas tillbaka

TORSDAG 2 JANUARI 2020

I fyra år har kommunerna och näringslivet i Luleåregionen ordnat evenemanget Hemlängtan i Stockholm. Syftet är att locka utflyttade Luleåbor att komma hem igen.

– Vår utmaning är att vi har många äldre och unga i regionen. Vi behöver fler i åldrarna

däremellan, säger Åsa Thomtén Jacobsson, hr-strateg på Luleå kommun.

Hon var varit med på Hemlängtan's evenemang samtliga gånger sedan starten för att locka fler hemvändare till kommunen.

– Det händer mycket positivt i Luleå. Flera statliga myndigheter har flyttat hit. Vi bygger massor – både villor, bostadsrätter och hyresrätter.

I kommunen och regionen finns stora behov av rekrytering, bland annat av lärare, sjuksköterskor och undersköterskor.

– Vid senaste Hemlängtan pratade jag säkert med fyrtio personer som var på väg till Luleå. Någon hade redan köpt tomt och börjat bygga utan att ha jobb ännu. Det är rätt häftigt att de tror så starkt på regionen att de vet att det kommer att lösa sig.

Åsa Thomtén Jacobsson är själv uppvuxen i Luleå och har bott kvar där. Hon tycker att skärgården, de ljusa somrarna med många soltimmar och snön som lyser upp vintern hör till de stora fördelarna.

– På vintern kan jag åka efter våra draghundar på isen i skärgården.

Och så har vi en spolad isbana runt stan som skottas regelbundet. Där kan alla åka skridskor eller låna en spark. Det är väldigt populärt, säger hon.

– Vi kan nog så ett och annat frö hos dem som kommer till Hemlängtan och är nyfikna.

Hans Arbman

hans.arbman@dn.se

Arrangemanget Hemlängtan har hållits de senaste fyra åren i Stockholm.

Syftet är att locka hem utflyttade norrbottningar till regionen.

Arrangeras av Boden, Kalix, Luleå Piteå och Älvsbyn kommun, näringslivet i regionen samt det gemensamma näringslivskontoret. Senaste Hemlängtan hölls sommaren 2019 på Junibacken och hade cirka 400 besökare. Luleå kommun har för åren målet 1 200 nya folkbokförda per år under perioden 2019–2022. Det är en fördubbling mot tidigare mål.

Chefer på Spotify i topp på lönelistan

FREDAG 3 JANUARI 2020

**Den högsta lönen i 2019 års
taxering sätter nytt rekord: 332
miljoner. Det är Gustav
Söderström på Spotify som får
den, och han har tätt med
kollegor från
musikströmningstjänsten i 2019
års lönetopp. Samtidigt dyker
klockentreprenören Filip**

**Tysander upp på listorna – han
har på rekordtid gått från två
tomma händer till miljardär.**

Filip Tysander – som beskrivs
som killen från en Svenssonfamilj
i Järfälla – klämmer sig in bland
H&M-miljardärer, finanstoppar
och fastighetskungar i
inkomsttoppen 2019. 34-åringen
har på några år byggt upp
företaget Wellington, som säljer
klockor över hela världen, och i
den senaste deklARATIONEN, som
blev offentlig för några veckor
sedan, taxeras han för 403
miljoner i inkomst av kapital för
inkomståret 2018.

Till inkomst av kapital räknas bland annat aktieutdelningar, vinster från försäljningar av aktier, bolag eller fastigheter, och räntor.

På listan ligger H&M-syskonen Stefan Persson och Lottie Tham i topp i vanlig ordning, även om de deklarerade för betydligt lägre belopp 2019 än året innan: 601 respektive 665 miljoner kronor. Att finansfamiljen Douglas och börstungviktaren Fredrik Lundberg är med på listan kommer inte heller som någon överraskning, Lundberg har i

vanlig ordning kring en halv miljard i inkomst av kapital. Trenden från de senaste åren – att de digitala företagen marscherat förbi de traditionella industri- och teknikföretagen i lönetoppen, håller i sig – med en rekordnotering: Gustav Söderström på Spotify taxeras för hela 332 miljoner kronor i inkomst av tjänst. Dit räknas lön, bonusar och andra förmåner. Han har utöver detta haft drygt 12 miljoner i inkomst av kapital. Sammanlagt betyder det också att han betalat drygt 194 miljoner kronor i skatt.

Det tidigare rekordet (321 miljoner) innehades av danskan Ane Maersk McKinney Uggla, arvtagare till Maersk-imperiet och som bor och betalar skatt i Sverige.

Hon var för några år sedan, under tre–fyra års tid, den högst betalda personen i Sverige och ligger högt även på 2019 års lista med sina 62 miljoner.

Det är dock Spotify för hela slanten i den nya inkomsttoppen, även om Patrick Söderlund – som beskrivits som ”Sveriges mäktigaste på datorspel” håller samma höga nivå som förra året,

175 miljoner kronor, och blir tvåa efter Gustav Söderström.

Inte mindre än sju Spotifyhöjdare kvalar in på 20-i-topplistan.

Mobilspelsbolaget King kommer på andra plats med fyra platser. Spotify börsnoterades 2018 och enligt bolagets årsredovisning för det året ligger nivån på de totala ersättningarna till toppcheferna på 6–8 miljoner dollar, det vill säga i spannet 56–75 miljoner kronor.

Spotifychefernas övriga löneinkomster – flera har haft över 100 miljoner i inkomst – kan komma från bonusar eller

ersättningar från åren före börsnoteringen, när dessa inte behövde redovisas offentligt på samma sätt.

Även medicinbolaget Wilson Therapeutics gör ett starkt inhopp med tre före detta chefer som - cashat in, förmodligen som ett resultat av att företaget köptes upp av det amerikanska läkemedelsbolaget Alexion för omkring 7 miljarder kronor 2018. Kvinnor är det som vanligt ont om i lönetoppen. Utöver Ane Maersk McKinney Ugglar kvalar ingen in på 20-i-topp-listan.

Som trogna representanter för den traditionella industrin finns som vanligt de båda Leifarna – Leif Johansson och Leif Östling, med 63 respektive 50 miljoner kronor.

Juan Flores

juan.flores@dn.se

Fakta. Här är de som hade högst lön (miljoner kronor)

Gustav Söderström, Spotify, musikströmningstjänst 332

Patrick Söderlund, Embark, datorspel 175

Oskar Holter Stål, Spotify 143

Alex Ming Norström, Spotify 135

Luca Baratta, Spotify 131
Sebastian Knutsson, King,
datorspel 108
Jonas Hansson, fd Wilson
Therapeutics, medicinbolag 101
Thomas Hartwig, King 85
Tjodolf Sommestad, King 67
Leif Johansson, Volvo AB,
Electrolux, tidigare Ericsson 63
Ane Maersk McKinney Uggla,
Maersk-koncernen 62
Carl John Michael Berg,
Babybjörn. Tidigare Medcap,
finansbolag 61
Stefan Blom, fd Spotify 57
Leif Östling, tidigare vd Scania,
Eqt, SKF med mera 50

Per Hillström, Morgan Stanley,
bankverksamhet 49
Anders Martin-Löf, fd Wilson
Therapeutics 45
Marcus Jacobs, King 44
Fredrik Knagenhielm-Karlsson,
Eleiko, fd Lifco, finanskoncern 42
Martin Lundstedt, Volvo,
fordonstillverkare 42
Carl Bjartmar, fd Wilson
Therapeutics 42
Från taxeringen 2019, inkomståret
2018.

**Fakta. Här är de med högst
kapitalinkomster (miljoner
kronor)**

Lottie Tham, H&M-ägare 665
Stefan Persson, H&M-ägare 601
Carl Douglas, finansman 559
Stefan Bengtsson, H&M-arvtagare
513
Fredrik Lundberg, finansman 481
Lars Edman, tidigare stor
fastighetsägare 409
Filip Tysander, klockentreprenör
403
Victor Bengtsson, Siba-miljardär,
Netonnet 377
Eric Douglas, finansman 346
Nathanael Weitzberg, Nordic
Capital 311
Anders Hultin, Nordic Capital 308

Inkomster från aktier, fastigheter,
räntor med mera. Från taxeringen
2019, inkomståret 2018.

Börsen - startade året med kursrekord

FREDAG 3 JANUARI 2020

Stockholmsbörsen repade sig efter fjolårets röda avslutning. Kurserna nådde nya rekordnivåer på årets första börsdag.

Stockholmsbörsen avslutade ett starkt 2019 med svag nedgång den

senaste veckan, storbolagsindexet OMXS30 tappade 1,3 procent de sista dagarna.

Det nya året öppnade dock med klara uppgångar. Både OMXS30 och det breda OMXSPI steg direkt med över 1 procent. Under dagen noterade bägge indexen nya kursrekord.

En förklaring till uppgången var att det kom delvis positiva siffror i form av inköpschefsindex för december månad. PMI-talet, som det också kallas, steg något från 45,7 i november till 47,1 i december.

Det innebär en viss ljusning i inköpschefernas syn på konjunkturen, samtidigt som ett tal under 50 fortfarande indikerar nedgång.

Andreas Lindberg

andreas.lindberg@dn.se

Många oseriösa bolag gick i konkurs 2019

FREDAG 3 JANUARI 2020

Vart fjärde bolag som gick i konkurs under 2019 har visat tecken på oseriöst eller bedrägligt beteende, visar årsstatistik från UC.

Antalet konkurser minskade med 7 procent i december vilket betyder att årsutfallet för 2019 blev detsamma som för 2018.

TT

5

FREDAG 3 JANUARI 2020

procent. Så mycket växte de svenska hushållens lån med i november, enligt Statistiska centralbyrån (SCB). Ett år tidigare var tillväxttakten 5,7 procent. Sammanlagt uppgick hushållens lån i november till 4 189 miljarder kronor.

TT

Petade S- toppen har nytt jobb – kör sopbil

MÅNDAG 6 JANUARI 2020

Ann-Sofie Hermansson, före detta S-topp och kommunstyrelsens ordförande i Göteborg, har börjat på sitt nya jobb. Nu hämtar hon göteborgarnas sopor.

– Jag tycker att det är roligt att få börja jobba, jag har saknat att ha kollegor, säger hon.

För ungefär ett år sedan tvingades Ann-Sofie Hermansson bort från Socialdemokraterna efter interna strider under vilka hon anklagats för toppstyrning och kompromisslöshet. Nu, efter nio månaders ledighet med avgångsvederlag, tar hon klivet ut i arbetslivet.

– Jag började i torsdags, det är jätteroligt. Även om man är lite mör i kroppen nu. Man hoppar ju upp och ner i lastbilen upp emot 80 gånger på en dag, säger Ann-

Sofie Hermansson och tillägger att det mesta av jobbet ändå görs av maskiner.

C-körkortet som krävs för att få framföra en tung lastbil har hon haft sen 80-talet.

– Sen har jag inte kört lastbil på många år, så jag köpte till en sådan kurs för att få rätt behörighet. Och sedan sökte jag jobb på Renova, säger hon.

Renova är ett västsvenskt företag som arbetar med återvinning och avfall. Ann-Sofie Hermansson har fått ett timvikariat på företaget.

– Jag blir inringd när folk blir sjuka och så. Nu i torsdags körde

jag i Björlanda (ett bostadsområde på västra Hisingen reds. anm.).

Nästa vecka ska jag in i centrum och köra, säger hon.

Förutom sophämtning arbetar Hermansson med ett uppdrag åt regeringen. Hon är ansvarig för en statlig utredning om kommunernas brottsförebyggande arbete.

– Jag får ju ett arvode för det. 14 000 kronor i månaden. Men det går inte att klara sig på det, så nu har jag tagit det här jobbet på Renova. Jag hoppas att jag ska hinna med båda jobben, säger Ann-Sofie Hermansson.

Framförallt tycker hon att det är trevligt att få arbeta med kollegor.
– Jag tycker att det är jättekul att börja jobba. Jag har saknat att få slänga käft med kollegor på ett sätt som man inte kan göra i något annat sammanhang. Jag tror att de flesta av oss mår bra av att jobba, säger hon.

Hon hyllar särskilt sin kollega Gustavo Galindo som enligt Hermansson gav henne en utmärkt introduktion till det nya jobbet.

– Lite nervös var man ju inför första dagen så, men jag fick en så

fin introduktion, säger Ann-Sofie Hermansson.

Gustavo Galindo har lagt upp en selfie på Facebook där han poserar med sin nya kollega.

”Detta är inte ett lätt jobb, men hon klarade det galant”, skriver han.

Alexandra Carlsson Tenitskaja
[alexandra.carlsson.tenitskaja@dn](mailto:alexandra.carlsson.tenitskaja@dn.se)
[.se](mailto:alexandra.carlsson.tenitskaja@dn.se)

Bakgrund. Tvingades bort från posten

2016: Ann-Sofie Hermansson väljs till ny gruppledare för S i Göteborg.

2018: S får rekordlåga 20,4 procent i valet och S förlorar makten i Göteborg för första gången på 24 år.

11 februari 2019:

Distriktsstyrelsen kräver Hermanssons avgång.

13 februari 2019: Partiets fullmäktigegrupp beslutar att avsätta Hermansson som gruppledare.

3 mars 2019: Hermansson avsätts från sin post efter en omröstning inom extrakongress.

Konsten att dra en vals på nyårs- afton

MÅNDAG 6 JANUARI 2020

Det är nyårsafton och ett nytt decennium ska födas. Vi tar spårvagnen genom ett soligt Stockholm till Djurgården. Kön in till Nordiska museet är inte så lång, snart är vi inne. Ner en trappa och av med kappa, rock och tröja. In med vantar och väskor i förvaringsskåp. Åh, vad skönt att det inte längre krävs mynt för att låsa in sina ägodelar. Väl inne i stora salen med stengolvet, där den enorma statyn av Gustav Vasa tronar, är det fullt av folk. De har, som vi, kommit för att det har lockats med wienervals. Några är klädda i

mycket högtidliga kläder. Andra har jeans och T-shirt. Högtalaranläggningen är uppenbart inte gjord för akustiken i denna höga sal, men alla lyssnar så gott de kan på instruktörerna. Jag varken ser eller hör, vi har hamnat för långt bort, men jag hoppas att minnena från en danskurs ska sitta kvar i kroppen. Musiken spelar upp, men det är inte den utlovade wienervalsen utan något annat, modernare. Visserligen i rätt takt, men jag erkänner att jag är lite besviken. Det tar några låtar innan – om jag inte missminner mig – en tvätt-

äkta Strauss ljuder över oss.
Lagom till dess har vi börjat bli
varma i våra finkläder och
trampar inte varandra på tårna
utan snurrar kvartsvarv och till
och med något halvt varv.
Det mesta av tiden får vi
anstränga oss, hjälpas åt och
påminna varandra om hur man
gör. Men under några korta
ögonblick hittar vi den perfekta
rytmen och de perfekta stegen, så
att det känns som om vi svävar
över golvet.

Augustin Erba

augustin.erba@dn.se

Augustin Erba är redaktör på DN
Lördag och är fullt upptagen av att
göra listor på det han skulle vilja
göra under 2020.

Jag tycker det är synd när tron blir kopplad till ekonomi.

TISDAG 7 JANUARI 2020

Annika Larsson, kyrkoherde i
Lundby församling, om att
Svenska kyrkan fortsätter att
tappa medlemmar. En trend är att

familjer väljer att dela på
medlemskapet.

TT

Sabunis stabschef slutar

TISDAG 7 JANUARI 2020

Liberalernas stabschef, Christer Hallerby, slutar efter ett halvår på sin tjänst. Enligt partiledningen övergår han till att bli senior rådgivare åt partiledaren Nyamko Sabuni.

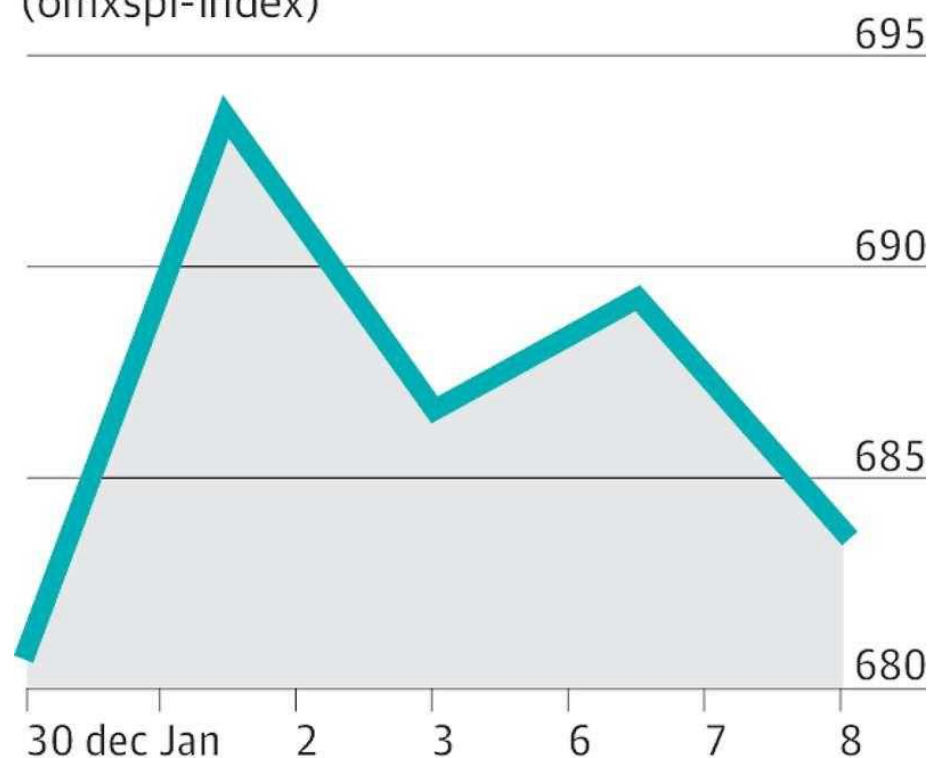
Uppgiften om att Christer Hallerby slutar kommenteras i ett

skriftligt meddelande från partisekreterare Juno Blom. ”Christer Hallerby är sedan årsskiftet senior rådgivare åt Nyamko Sabuni. Christer Hallerby har i inledningen av Nyamko Sabunis partiledartid bistått med sin gedigna erfarenhet och övergår nu till en rådgivande roll. Christer kommer fortsatt att vara en nyckelperson för att stödja Liberalernas ledning”, säger Juno Blom i kommentaren.

DN

Stockholmsbörsen hittills i år

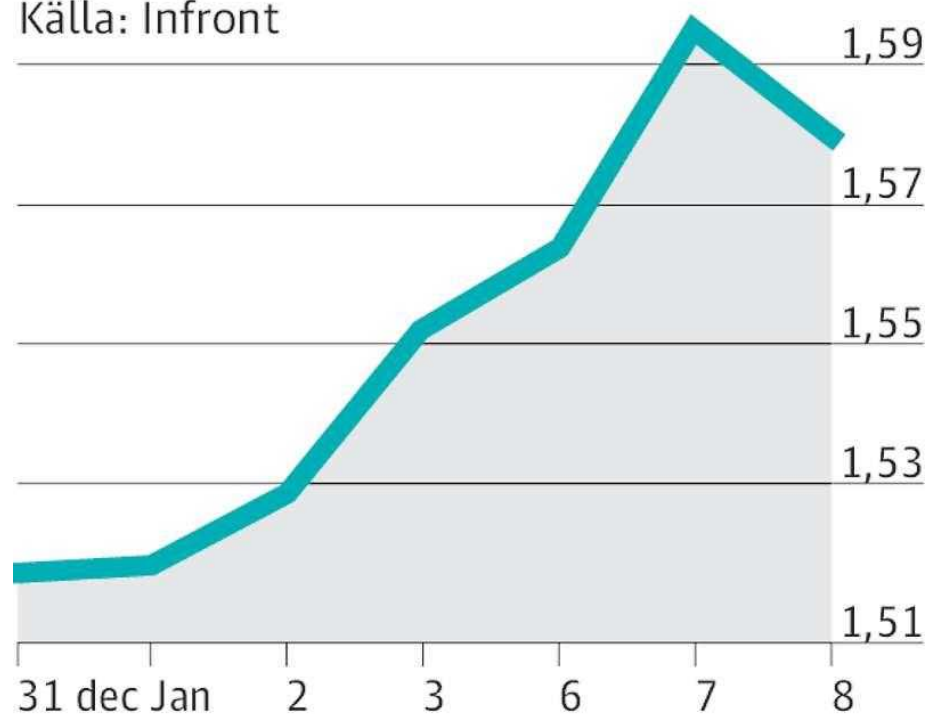
(omxspi-index)

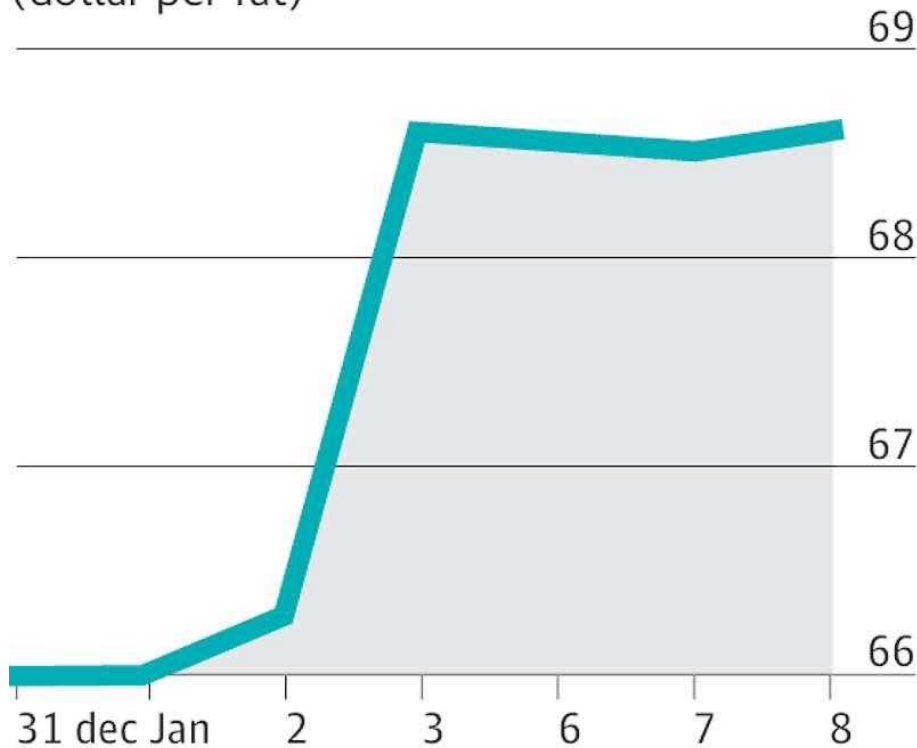
Guldpriset

(dollar per uns)

Källa: Infront

Oljepriset
(dollar per fat)

Så påverkas viktiga delar i din ekonomi

TORSDAG 9 JANUARI 2020

Aktörerna på världens börser tar hittills krisen mellan Iran och USA med ro, men oljan och guldpriserna påverkas. DN reder ut hur olika delar av ekonomin påverkas av konflikten.

1. Börsen och fonderna

Stockholmsbörsen har börjat året med både uppgångar och fall, mycket i samband med vad som hänt i konflikten USA–Iran. Men rörelserna är inte ovanligt stora och det är helt i sin ordning, enligt Claes Måhlén, chefsstrateg på Handelsbanken.

Kopplingen till den globala ekonomin går framför allt via oljepriset, konstaterar han, och oljeproduktionen i området har varit förskonad under de senaste attackerna.

– Priset har förvisso stigit men rörelsen är inte anmärkningsvärt stor. De flesta antar att det här är

en konflikt som i grunden kommer att förbli lågintensiv snarare än att eskalera till ett fullskaligt krig. Och inte ens om det skulle eskalera till ett sådant behöver det leda till en global recession, säger Claes Måhlén. En annan förklaring till de hittills lugna börsreaktionerna är att Mellanöstern är en redan konfliktdrabbad region.

– Det är lite grann som det är med terrorattacker, hur hemska de än må vara. Man kunde se enorma effekter på marknaderna efter 11 september 2001, sedan har det blivit mindre för varje attack. I

dag kan man i princip säga att man inte längre ser några konsekvenser på finansiella marknader när det sker, säger Måhlén.

Den som har kapital och har tänkt investera i början av det nya året kan göra rätt i att avvakta lite och se vart konflikten tar vägen, enligt Maria Landeborn, sparekonom på Danske Bank. Men några stora justeringar i portföljen är inte nödvändigt än, menar hon.

– Den marknad som brukar vara mest motståndskraftig när det blir oroligt är USA. Så vill man stabilisera lite grann men ändå

vara exponerad mot börsen kan man öka exponeringen mot USA, trots att landet är huvudperson i den här konflikten, säger Landeborn.

Arturo Arques, privatekonom på Swedbank, säger att den som är orolig kan fundera på sin riskbild och kanske vikta över sparandet mot mer börsoberoende former, som räntefonder.

– Har du till exempel ett regelbundet fondsparande, så fortsätt det men minska andelen aktier och öka andelen räntebärande, säger han.

2. Oljan

Oljepriset steg kraftigt när nyheten kom om Irans hämnd-attack mot de amerikanska baserna i Irak.

Nordsjöoljan Brent, steg med drygt 4 procent till över 71 dollar fatet, för att under morgontimmarna falla tillbaka.

Vid 16-tiden på onsdagen låg priset på 67 dollar fatet, i nivå med priset på torsdagskvällen.

Även den amerikanska WTI-oljan gick igenom en liknande prisförändring. Efter att ha toppat på 65:50 dollar fatet föll priset ner till 62:30 dollar på eftermiddagen.

Att prisnivån sjunker kan tolkas som att den iranska reaktionen blev mildare än vad marknaden hade förväntat sig. Men redan i fredags steg oljepriset efter att USA:s president Donald Trump beordrat den dödliga attacken mot den iranske generalen Qassem Soleimani. Prisnivån ligger kvar en bit över vad den var för en vecka sedan.

3. Bensinen

Priset på bensin och diesel höjdes redan på tisdagen som en följd av det högre oljepriset. De ledande kedjorna i Sverige höjde riktpriiset på 95-oktanig bensin med tio öre

till 16:23 kronor liten. Dieselpriiset höjdes med lika mycket och landade på 16:93 kronor litern. Men på onsdagen backade bolagen när det gäller bensinpriset och tog tillbaka tisdagens höjning. Det var en följd av att noteringen för bensinpriset gick ned. Däremot ligger höjningen på diesel kvar.

4. Guld

Guld har i alla tider betraktats som en skyddad investering när det råder internationell konflikt och oro. Så även denna gång. På en vecka har priset på guld stigit med 5,2 procent.

Höjningen har i stort sett skett i två etapper. På fredagen, dagen då general Soleimani dödades, steg priset från 1 367:43 euro per troy uns – den enhet som guld mäts i internationellt – till 1 393:91 euro. När den iranska attacken blev känd steg priset från runt 1 410 euro per uns till som högst 1 440:35 euro, för att sedan falla tillbaka till 1 424 euro.

Ett troy uns motsvarar 31,1 gram.

5. Flyget

Konflikten påverkar flyget. Den amerikanska luftfartsmyndigheten FAA har uppgett att de planerar att stoppa

alla amerikanska flygbolag från att flyga i luftrummet över Iran och Irak. Dessutom stoppas flygen som passerar luftrummet i Omanbukten och vattnet mellan Iran och Saudiarabien, enligt tidningen Reuters.

Det finska flygbolaget Finnair har fattat ett annat beslut. Deras flyg till Dubai passerar i vanliga fall iranskt luftrum. Nu tar flyget en omväg över det saudiarabiska luftrummet. För resenärer som ska med flyget innebär det en två timmar längre resa, uppger bolaget för DN.

Även SAS har ställt in ett flyg som skulle ha färdats till Beirut, i Libanon. I det fallet berodde det på oroligheterna efter den senaste flygkraschen i Iran.

Norwegian flyger över iranskt luftrum till både Dubai och Tel Aviv. Under morgonen uppgav bolaget att de inte har förändrat sina rutter.

Anders Lidman är flyganalytiker på konsultbolaget Aeropol. Han bedömer att det är alldeles för tidigt att uttala sig om hur flygrutterna kan påverkas. Däremot ser han en annan risk.

– Det mest skadliga skulle vara om bränslepriserna går upp som en följd av att oljepriset stiger. Då blir det en belastning för flygbolagen. Det är en stor del av deras rörliga kostnader, säger Lidman.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se

Andreas Lindberg

andreas.lindberg@dn.se

Raffaella Lindström

raffaella.lindstrom@dn.se

Minskat utrymme för räntesänkningar

TORSDAG 9 JANUARI 2020

Riksbankens utrymme att hantera en oväntat djup ekonomisk nedgång med räntesänkningar har minskat, enligt riksbankschefen Stefan Ingves.

Han efterlyser vad han kallar ”mer innovativa metoder”.

Resonemanget fördes på Riksbankens räntemöte i december, där en oenig riksbanksledning höjde reporäntan med 0,25 procentenheter till noll och satte punkt för nästan fem år med minusränta.

I samband med räntebeskedet lades en prognos av direktionen som pekar mot att det dröjer åtminstone till slutet av 2021 innan räntan kan höjas igen.

”Utrymmet för räntesänkningar och statsobligationsköp är inte

lika stort som tidigare, och skulle utvecklingen bli väsentligt sämre än i vårt huvudscenario behövs sannolikt en annorlunda polycymix i Sverige”, sade Stefan Ingves enligt ett mötesprotokoll. ”I ett sådant scenario, som vi alltså inte alls ser som det mest sannolika, behövs mer innovativa metoder för att få ut köpkraft till hushåll och företag. I ett sådant scenario ligger en kraftig expansion av vår balansräkning närmare till hands än en minusränta”, tillade han.

”Vi har med andra ord ett gott utgångsläge om vi skulle behöva

ändra penningpolitikens sammansättning och riktning” Vice riksbankschef Martin Flodén tvekade inför beslutet att höja räntan. Han röstade dock med majoriteten, med brasklappen att han såg det som en möjlig åtgärd att sänka till minusränta igen. Men i omröstningen var det bara två av sex ledamöter i direktionen som reserverade sig mot räntehöjningen.

”I genomsnitt väntas KPIF-inflationen nu uppgå till 1,7 procent under både 2020 och 2021. Med den prognosen har jag svårt att se att det föreligger något

brådskande behov av en högre reporänta”, sade vice riksbankschef Per Jansson.

Den nytilträdde vice riksbankschefen Anna Breman reserverade sig också mot beslutet.

”Riskerna förknippade med att höja reporäntan i dagsläget är större än de nackdelar som följer av att vänta ytterligare några månader tills vi ser en stabilisering i konjunkturer”, sade hon på mötet.

Hon ser en risk för att Riksbanken med den höjning som nu gjordes begränsar utrymmet att långsamt

få upp ränteläget de kommande åren.

TT

Dela

Appar för samlad ekonomi öppnar för risker

TORSDAG 9 JANUARI 2020

**Numera kan man ha hela sin -
privatekonomi samlad i en app i
telefonen. Smart och bekvämt.
Men det gäller att se upp med
vad man säger ja till.**

Det kallas för open banking och vi har troligen bara sett början. Med de nya tjänsterna kan den som är kund i flera banker spara, betala, investera och låna hos vilken som helst av de bankerna. Allt samlas i en enda app. En bank där man är kund är skyldig att ge andra banker och företag tillgång till kundens konto. Ett villkor är att kunden uttryckligen ger sitt klartecken.

För många konsumenter finns det stora fördelar.

– Med hjälp av open banking blir det enklare för kunderna att ha en bra översikt över hela sin

ekonomi. Då kan de lättare fatta sunda ekonomiska beslut, säger Maria Sahlén, ansvarig för finansiella tjänster på konsultfirman PWC.

Men Gunnar Berger, chef för open banking på Nordea, säger att det är viktigt att man som kund läser det finstilta innan man ger klartecken till ett finansiellt företag som inte är en bank.

– Vi har sett hur aktörer inom sociala medier säljer data om sina kunder till aktörer som kunderna inte alls vill ha med att göra.

Samma sak skulle kunna hända på det här området. Det gäller att

vara vaksam som kund, säger Berger.

Alla storbanker erbjuder nu den här sortens lösningar. Sedan mitten av september gäller EU:s andra direktiv om betaltjänster, PSD2, i Sverige. Genom PSD2 regleras kontoinformation och betalningar. Men sådant som lån och investeringar ingår inte i PSD2.

Finansinspektionen råder konsumenterna att vara vaksamma.

– Som konsument måste man alltid förstå vad man ger sig in i, säger Åsa Thalén, chef för

operativa risker på Finansinspektionen.

Tanken med open banking är att konkurrensen ska öka och därmed stimulera till fler smarta tjänster, till nytta för kunderna.

För dagens storbanker innebär det här också nya utmaningar, en framtid där de i värsta fall bara blir ”lådor” där kunderna förvarar sina pengar. Andra aktörer, med nya smarta lösningar, tar hand om det som är mer lönsamt.

– De banker som nonchalerar den här förändringen kommer att få ångra sig, säger Gunnar Berger på Nordea.

Ett av de företag som erbjuder kunden att samla sin privatekonomi med hjälp av en app är Tink.

Daniel Kjellén är vd på och grundare av Tink. Han välkomnar det regelverk som styr Tinks verksamhet i och med att EU-direktivet PSD2 har införts i Sverige.

– Alla ska kunna känna sig trygga. Vi bygger in säkerhet som en del av vår kultur. Vi lägger oerhörda resurser på att vara lika trygga som en bank, säger Daniel Kjellén.

TT

Fakta. Alla storbanker har open banking

De fyra storbankerna i Sverige, Handelsbanken, Nordea, SEB och Swedbank har lösningar för open banking. Också en rad finansiella företag, till exempel betaltjänstföretaget Klarna, tillämpar open banking.

Avsikten med open banking är att öka konkurrensen och att kunderna ska få tillgång till nya tjänster.

Finansinspektionen har infört nya föreskrifter för alla typer av företag som tillhandahåller betaltjänster.

Bland annat ska företagen ha system för att hantera risker. De måste rapportera incidenter, händelser som kan verka misstänkta, till Finansinspektionen.
Källa: Finansinspektionen, bankernas hemsidor

Kommuner rekryterar genom tester som inte har granskats

TORSDAG 9 JANUARI 2020

30 av Sveriges 32 största kommuner har använt sig av personlighetstester vid rekrytering de senaste fem

åren. Men långt ifrån alla tester är kvalitetssäkrade.

– Det handlar ju om skattepengar. Ska man bedöma vanliga människor ska det ske på ett schyst sätt, säger arbetspsykologen Sara Henrysson Eidvall.

Lämnar du in rapporter i tid? Tar du ledningen i grupper? Blir du lätt stressad? Det är typiska frågor den arbetssökande kan få ta ställning till i ett personlighetstest.

En enkätundersökning av testtillverkaren Jobmatch visar att metoden är vanlig i svenska

kommuner. Men också att stora summor pengar läggs på tester som inte är certifierade. Nio av de svarande kommunerna angav att de använt icke-certifierade test. Totalt har kommunerna spenderat 15 miljoner kronor på tester som inte granskats.

– Det finns väldigt tydliga krav på kvaliteten på tester. De ska mäta rätt saker på rätt sätt. Om man använder psykologiska tester ska det vara tester som uppfyller kriterierna, säger Sara Henrysson Eidvall, som också är ordförande för nationella föreningen för

arbets- och organisationspsykologer.

Hon betonar att det kan finnas icke-certifierade tester som är bra, men att många bygger på modeller som inte har något med psykologisk vetenskap att göra och därför är irrelevanta för arbetsgivaren.

– De är populära, men det är rökning också. Man skulle önska att kommunerna var noggrannare när de köper in tester. Det handlar om stora pengar.

Kraven på att arbetsmetoderna är grundade i beprövad forskning måste vara desamma inom hela

den offentliga verksamheten, menar Sara Henrysson Eidvall.

– Om man hamnar på sjukhus vill man opereras utefter beprövade metoder med god evidens. Då ska man ställa samma krav på andra tjänster.

Tester som däremot uppfyller kriterierna kan vara en stor tillgång och gör rekryteringen mer rättvis, menar hon.

Arbetsintervjun, som är den vanligaste rekryteringsmetoden har sina brister.

– Vi vet utifrån gedigen forskning att intervju inte är ett speciellt bra sätt att hitta rätt personal. Vi

väljer gärna personer som liknar oss själva, uppvärderar gärna långa och nedvärderar tjocka. Standardiserade tester blir då ett sätt att komma ifrån den mänskliga faktorn. Då blir risken för diskriminering mindre, och sannolikheten att träffa rätt större.

– Tester som mäter rätt saker på rätt sätt är ofta mycket mer effektiva än en intervju. De tar inte hänsyn till ditt efternamn, hudfärg, vikt eller ålder.

Men finns det inte en risk att testerna manipuleras? Det krävs inte speciellt mycket erfarenhet

från arbetslivet för att gissa sig till att chefen söker någon som lämnar in rapporter i tid, tycker om att ta ledningen och är stresstålig.

Sara Henrysson Eidvall menar att det är svårt att lura testerna på ett konsekvent sätt. Att veta vad arbetsgivaren vill höra vittnar dessutom om att man förstått vad som väntas av en.

– Man har sett att det faktiskt kan vara någonting positivt. Att arbeta handlar ofta om att bete sig utefter en specifik roll. Och då måste man fatta rollen.

Genom forskning vet man i dag vilka egenskaper som är viktiga för olika arbeten. Det är dem testerna grundar sin bedömning på. Ett exempel är målmedvetenhet:

– Oavsett om man säljer hamburgare eller opererar hjärnor är det viktigt. Det är bra i alla sammanhang.

Att vissa personlighetsdrag därmed värderas lägre, ser inte Sara Henrysson Eidvall som ett problem. Någon form av rangordning kommer alltid göras vid rekrytering.

– Vi kan då rangordna sökande efter längd eller utseende, men det är inte relevant för jobbet. Då är det bättre att utgå från det som faktiskt påverkar arbetet.

Gustav Olsson

gustav.olsson@dn.se

Fakta. Personlighetstester

I undersökningen svarade 30 av 32 tillfrågade kommuner. Samtliga svarande använder sig av personlighetstester vid rekrytering.

9 kommuner uppgav att de använder icke-certifierade tester.

3 kommuner uppger att de saknar information om vilka tester som används.

3 kommuner använder både certifierade och icke-certifierade tester.

Totalt har kommunerna spenderat 15 miljoner kronor på tester som inte kvalitetssäkrats under de senaste fem åren.

Kort sagt

TORSDAG 9 JANUARI 2020

Hjärtlöst att ens tänka tanken att straffa tiggarna som pantar med konto och legtvång! Skämmas ska Rumäniens och Bulgariens regeringar göra. Besök Forum för levande historia.

Elisabeth Wilander, Sollentuna
Det var ett väldigt långt och invecklat förslag Stella Marklund hade för att hindra tiggare från att kunna panta burkar! Det enda hon vill i slutändan är ju ändå att tiggarna ska skickas hem så hon

slipper se dem. Märkligt inlägg
minst sagt!

Elisabet Anderbring, Solna

Instämmer i det osmakliga i att
låta den rändömde skådespelaren
Drago Mrsic medverka i SVT.

Samma synpunkt gäller filmen om
Clark Olofssons första år i frihet.

Varför låta före detta kriminella få
all denna uppmärksamhet?

Elisabet Rydbeck, Arvika

Minst 45 000 personer per år dör
i USA på grund av att de inte har
råd med sjukvård. Är inte det
också "American lives" som
Trump borde försvara?

Jessica Fryckstedt, Stockholm

Det är när man dyrkar någon som
det skapas diktatorer, reses
statyer och orsakar krig. Världen
vore bättre med fler som tvivlar.
Nils H Ährlig, Enköping

Lotta Edholm lämnar politiken i Stadshuset

TORSDAG 9 JANUARI 2020

Lotta Edholm (L), skolborgarråd i Stockholm, lämnar Stadshuset efter 21 år. Vem som ska ersätta henne är ännu inte bestämt – själv känner hon sig lättad över att sluta.

– Jag gör det nu för att ge min efterträdare gott om tid inför nästa val, säger hon.

Beslutet att lämna politiken kom hastigt. Det var för bara några veckor sedan som Lotta Edholm bestämde sig och under onsdagen informerades personalen och partikamraterna om att hon lämnar sin post som skolborgarråd och som Liberalernas gruppleddare i Stockholm.

I våras fick hon ta emot S:t Eriksmedaljen, stadens finaste utmärkelse. Hon fick den för att

hon hade suttit 20 år i kommunfullmäktige.

– Jag tycker att det är fel att få en medalj för det, men framför allt för att man inte ska sitta alltför länge, säger Lotta Edholm som för DN valt att berätta om beslutet att lämna Stadshuset.

Hon säger att 21 år får räcka – att det är dags att lämna nu.

Om du ska beskriva med ett ord hur det känns att sluta; är det stolthet, trötthet eller lättnad?

– Både stolthet och lättnad.

Absolut inte trötthet. Det är jag för lat för. Sten (Nordin, Moderaternas tidigare ledare i

Stadshuset) och jag kom fram till att nyckeln till att orka med det här jobbet är att kunna komma ned i varv snabbt. Då kan man slappna av och slippa riskera att bli utbränd, säger Edholm med ett leende.

Med Lotta Edholms sorti försvinner en, i många ögon, av Stadshusets skickligaste retoriker. Skolborgarrådet har levererat många ”enradingar” under de många debatterna i rådssalen. Och detta trots att hon egentligen inte tycker om att debattera, avslöjar hon när vi sitter i hennes tjänsterum på tredje våningen i

Stadshuset med utsikt över Riddarfjärden.

Rummet är ett av Stadshusets mörkaste med träpaneler utmed väggarna. Här står de fem svarta skinnfåtöljerna kvar sedan Mats Hulth (S) var borgarråd på 1990-talet. Möblemanget kostade 70.000 kronor då – något Hulth fick feta rubriker och kritik för. Några sådana rubriker har Lotta Edholm inte fått under sina år som skolborgarråd även om hon har fått en del kritik genom åren. Som för nedläggning av skolor på Järva på grund av färre elever och för att utbyggnaden av nya skolor

i resten av staden inte gick tillräckligt snabbt, något som ledde till att många skolor inte hade tillräcklig elevkapacitet. Om du ser tillbaka på dina år i Stadshuset – vad är du mest nöjd med?

– Det vi åstadkom efter valet 2006 då vi förde över grundskolan från stadsdelsnämnderna till en central förvaltning så att vi fick samma skolpolitik i hela Stockholm. Det var otroligt viktigt för kunskapsresultaten i Stockholm och ledde till att vi blev en mer attraktiv arbetsgivare. Plus att vi genomförde de stora

lönelyften för lärare som vi gjorde här i Stockholm.

Lotta Edholm har i huvudsak arbetat med skolpolitik, något som hon har varit intresserad av sedan hon gick ut skolan i

Västerås där hon växte upp. Hon beskriver sig själv som en produkt av den så kallade flumskolan.

– Högstadiet i Djäknebergsskolan var en katastrof. Hälften av lärarna var obehöriga och byttes ut hela tiden. Den enda lärare vi hade under hela högstadiet var klassföreståndaren, säger Lotta Edholm som efter gymnasiet i Rudbeckianska (Sveriges äldsta

gymnasium) gick med i FPU, Folkpartiets ungdomsförbund, inte på grund av intresse för skolfrågor, utan för att hon var intresserad av liberala värderingar.

Dessutom tyckte Edholm att det var dags att gå med sedan hon hade noterat att Folkpartiet hade noll procent ungdomsväljare i en opinionsmätning.

Folkpartiet, numera Liberalerna, har ”prenumererat” på skolfrågorna i Stadshuset under lång tid. Lotta Edholm fick ärva posten efter Jan Björklund när han gick till riksdagen. Jan

Björklund och namnen Jönsson (socialborgarråd i Stockholm) var bland de första som fick ta del av Lotta Edholms beslut att avgå. Ingen av dem ens försökte förmå henne att ändra ståndpunkt. Båda vet att det hade varit lönlöst. Har Lotta Edholm bestämt sig för något så...

– Björklund blev inte förvånad, men kanske lite överraskad över tidpunkten, men jag gör det nu för att ge min efterträdare gott om tid inför nästa val, säger Lotta Edholm och avslöjar att valrörelser roar henne lika lite som debatter.

– Folk tror inte det, men jag är ganska konflikthämmad och det ger mig ett visst obehag att stå i talarstolen och puckla på någon annan. Däremot tycker jag om att formulera mig skarpt, men jag har aldrig varit förtjust i debatterande, säger hon med eftertryck.

På frågan vad hon är mest besviken över att inte ha fått vara med om att genomföra kommer efter en tung suck ett något överraskande svar, fjärran från skolpolitiken:

– Att vi inte har fått till en spårvagnsförbindelse till Norra

Djurgårdsstaden. Det är synd att det har gått i stå för det hade betytt väldigt mycket för både stadsbilden och de som bor där, att kunna transportera sig på ett modernt sätt.

Är det kört?

– Nej, men det gynnar inte tillväxten att allt tar så förbannat lång tid i den här stan.

Ska jag skriva ”förbannat”?

– Du kan skriva vad du vill. Jag ska ändå avgå, säger hon och efter ett gapskratt tar hon upp Slussen som ett annat exempel på att det tar tid:

– Jag var ersättare i stadsbyggnadsnämnden 1994–98. Redan då, för 25 år sedan, diskuterades Slussen. Att man höll på så länge gjorde att det blev akut. Hade man satt ner foten tidigare, innan det började rasa, hade man kanske kommit fram till ett ännu bättre förslag.

Stadsbyggnadsfrågorna ligger Lotta Edholm minst lika varmt om hjärtat som skolfrågorna, kanske för att man som hon säger tänker långt fram i tiden.

Du är snart 55 och ska jobba tio år till. Hur ser din egen framtid ut?

– Minst tio år till, korrigerar hon och säger att hon inte vet vad hon ska göra.

– Men jag hoppas hitta ett jobb där jag kan utnyttja mina erfarenheter inom politik, samhällsfrågor, krishantering och ledarskap, men jag skulle också kunna tänka mig att skriva, för det tycker jag är roligt.

Eva-Karin Gyllenberg

eva-karin.gyllenberg@dn.se

Fakta. Lotta Edholm

Namn: Charlotta Kristina
Johansdotter Edholm.

Yrke: Skolborgarråd och gruppleadare för Liberalerna i Stockholms stadshus.

Aktuell: Meddelade på onsdagskvällen att hon lämnar Stadshuspolitiken efter 21 år.

Ålder: Fyller 55 år om ett par veckor.

Bor: Bostadsrätt i Vasastan.

Familj: Sonen Axel, 23, som just har flyttat hemifrån.

Politisk karriär: Gick med i FPU (Folkpartiets ungdomsförbund) som 18-åring 1983. Var statsrådsersättare i riksdagen för Birgit Friggebo 1992-1994.
Heltidspolitiker i Stockholms

stadshus sedan 1998. Utsågs till gruppleddare i Stadshuset efter Jan Björklund inför valet 2006. Skolborgarråd 2006-2014, oppositionsborgarråd 2014-2018 och skolborgarråd sedan valet 2018.

Favoritmotståndare i talarstolen av dem som sitter i fullmäktige i dag: "Clara Lindblom (V). Kommunalpolitik är inte alltid så ideologisk, men Clara tydliggör de ideologiska skiljelinjerna."

"Klimat och ekonomi vinnare när C är med och styr landet"

FREDAG 10 JANUARI 2020

DN. DEBATT 20200110

På lördag fyller januariavtalet ett år. Sansade krafter i mitten har nu det avgörande inflytandet. Men Centerpartiet ser gärna också bredare överenskommelser om bland annat migrationspolitiken, långsiktig

energiförsörjning, försvar, insatser mot brottslighet och gängkriminalitet och nya stambanor, skriver Anders W Jonsson (C).

Valresultatet 2018 gav ett mycket svårt parlamentariskt läge. Centerpartiet jobbade varje dag från valdagen för att få fram en regeringslösning mellan de sex partier som inte tillhör ytterkanterna. Vårt fokus var att genom konstruktivt samarbete skapa ett bättre Sverige baserat på en liberal reformagenda. Tyvärr visade flera partier upp en ovilja att hitta nya samarbeten, och låste sig i stället vid sina egna favoritlösningar.

Efter en rekordlång process med att bilda regering slöts så Januariavtalet. I morgon, lördag, är det ett år sedan.

Genom januariavtalet har flera saker som är viktiga för Sverige uppnåtts samtidigt:

Sverige har fått en ny reformpolitik på ett antal områden där vi står inför stora samhällsproblem. Det handlar bland annat om att öppna arbetsmarknaden för att minska utanförskapet, förbättra integrationen, ge bättre villkor för de jobbskapande småföretagen, hindra att Sverige tudelas och att bedriva en klimatpolitik som minskar utsläppen. Den vänstersväng som rådde under den förra mandatperioden, pådriven av Vänsterpartiet, med kraftigt ökade skatter och ständiga hot mot människors valfrihet är därmed avbruten. I stället sänks skatterna på jobb och företag, äganderätten stärks och valfriheten värnas och utvecklas. Detta är inte bara en lättnad för hundratusentals hårt arbetande småföretagare, för alla föräldrar, elever och barn som anlitar fristående skolor och

förskolor, utan säkert också för många pragmatiska socialdemokrater. Det är sansade krafter i mitten av svensk politik som har det avgörande inflytandet. Sverigedemokraternas inflytande över svensk politik är nu mycket begränsat. Den lösning som var alternativet till januariavtalet hade inneburit att SD:s röster skulle ha avgjort varje budget och andra viktiga riksdagsbeslut. Det är en lösning som inte bara skulle givit ett unikt och historiskt inflytande till ett främlingsfientligt parti. Det skulle dessutom ha riskerat att bli regeringskris vid varje budgetomröstning. Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Liberalerna, som var för sig utifrån sina utgångspunkter har medverkat till att januariavtalet har kommit till stånd, är värda ett erkännande för att ha tagit detta steg. Regeringen måste nu reformera

Sverige i en mer liberal och grön riktning. Det blir bättre både för klimatet och för svensk ekonomi när Centerpartiet är med och styr. Vi kommer att fortsätta att lyssna till människors oro för att lösa de problem vi ser i samhället, samtidigt som vi ser till att hela landet får ta del av att det går bra för Sverige.

2019 har på flera sätt varit ett dystert år för Sverige, där sprängningar och skjutningar, kris inom vården och ekonomiska problem i kommunerna har präglat debatten. Flera debattörer vill koppla alla dessa samhällsproblem till migration. Vi vänder oss emot denna förenklade syn. Det måste gå att hålla flera tankar i huvudet samtidigt. Insatserna mot gängkriminalitet och skjutningar måste vara kraftfulla. Samtidigt behöver vi minska utanförskapet och kraftigt förbättra integrationen – där är nyckeln

att fler människor kan hitta sitt första riktiga jobb. Arbetet för snabbare språkinläring och anknytning till arbetsmarknaden har nu inletts. Samtidigt ska samhällsorientering för alla nyanlända förbättras.

En väg för att förbättra arbetsmarknaden är att se till att alla de små och medelstora företag som skapar de nya jobben faktiskt vågar anställa. Den första budgeten innebär skattesänkningar med 13 miljarder, bland annat för människor som bor på landsbygden, samt satsningar på att göra det billigare att anställa människor som har svårt att få jobb.

Det spelar roll vem som styr Sverige, inte minst för klimatet. Och det märks skillnad när det nu är två gröna partier som samarbetar.

Sverige har nu fått en klimatpolitik som har rankats bland de bästa i världen.

Förnybar energi och förnybart bränsle är inte längre en framtidsdröm, och visionen att Sverige ska kunna bli fossilfritt ligger inte så långt in i framtiden. Centerpartiet vågar tro på att Sverige kan bygga en ny industri kring ny miljö- och klimatteknik, genom att ge rätt stöd. 2020 års klimat- och miljöbudget är den mest ambitiösa någonsin.

Australien står i brand just nu, miljontals djur dör i lågorna och glaciärer färgas bruna och smälter snabbare av aska och rök från bränderna. Vi behöver göra betydligt mer för klimatet, och i budgeten för nästa år storsatsar vi bland annat på stöd till privatpersoner som vill installera solceller och på att förbättra tågtrafiken, och det är tydligt i januariavtalet att nya stambanor ska byggas.

Centerpartiet står stabilt i mitten av svensk politik och genomför den politik vi

har gått till val på. Det första året med januariavtalet har vi visat att vi genomför reformer som är bra för Sverige. Samtidigt återstår mycket. Arbetsmarknaden ska bli mer flexibel. Det ska bli lättare att bo i hela landet. En stor primärvårdsreform ska genomföras och köerna inom vården ska kortas. Småföretagen ska få bättre villkor att skapa jobb. Integrationen ska förbättras. Flera stora satsningar ska göras för att ta fram ny miljöteknik. Försvaret kommer att få ökade resurser. Insatserna för att förstärka polis och rättsstat ökar. Kommuner och regioner får ökade resurser för att kunna klara kvaliteten inom skola, vård och omsorg. Samtal kring en ny stor skattereform för att modernisera svensk ekonomi ska påbörjas i år, och vårt mål är att få ett brett deltagande där även Moderater och Kristdemokrater är med. En skattereform

behöver brett stöd för att hålla över tid och ge långsiktiga spelregler. Centerpartiet ser ett tydligt behov av sänkta skatter i Sverige. En skattereform ska inte innebära ett höjt skattetryck. Lägre skatter på jobb och företag kommer vi att fortsätta driva, både i kommande budgetar och som en del av skattereformen.

Vi ser gärna en bred samsyn och överenskommelser med partier utanför januarisamarbetet också på ett antal andra områden. Det handlar bland annat om migrationspolitiken, Sveriges långsiktiga energiförsörjning, Sveriges försvar, insatser mot brottslighet och gängkriminalitet samt utbyggnad av nya stambanor. Vi hoppas att inte minst Moderater och Kristdemokrater vill delta i ett sådant konstruktivt samarbete. Sverige behöver inte mer av polarisering och

onödiga konflikter, utan fler vuxna i rummet.

Centerpartiet vill fungera som en garant för att det drivs klok liberal politik som stärker Sverige i en ny osäker tid. Vi kommer att fortsätta jobba hårt för att driva Sverige framåt.

Anders W Jonsson (C), vikarierande partiledare

Vänsterpartiet anmäler tre S- ministrar till KU

FREDAG 10 JANUARI 2020

Vänsterpartiet KU-anmäler tre S-ministrar: Ann Linde, Morgan Johansson och Mikael Damberg.

V anklagar ministrarna för att medvetet ha försökt vilseleda allmänheten om den svenska krigsmaterielexporten till Turkiet.

– Man har gått över gränsen, säger partiets utrikespolitiske talesperson Håkan Svenneling.

I samband med Turkiets angrepp i norra Syrien i oktober förra året uppmärksammades den svenska krigsmaterielexporten till Turkiet. Exporten delas in i två kategorier, ”krigsmateriel för strid” som till exempel vapen och ammunition, samt ”övrigt krigsmateriel”. Under 2018 uppgick exporten till 300 miljoner kronor, enligt ISP, Inspektionen för strategiska produkter, men det rörde sig enbart om ”övrigt krigsmateriel”. För Sveriges del består det under de senaste åren av produkter av typerna elektronisk utrustning, pansar- och skyddsutrustning, maskeringsutrustning, programvara och tekniskt bistånd.

Flera svenska ministrar – utrikesminister Ann Linde (S), justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S) samt inrikesminister Mikael Damberg (S) – betonade under höstens debatt att 2018 års export inte utgjorts av ”krigsmateriel för strid”, utan att det i stället föll under kategorin ”övrigt krigsmateriel”.

Håkan Svenneling skriver i KU-anmälan, som DN tagit del av, att ministrarna har försökt förminska betydelsen av Sveriges export av krigsmateriel och gett en felaktig bild av exporten.

Bland annat syftar anmälan på ett uttalande som utrikesminister Ann Linde (S) gjorde till DN i oktober, apropå exportkategorin ”övrigt krigsmateriel”.

– Vad det är för övrigt krigsmateriel vet vi inte exakt. Men övrigt krigsmateriel kan vara brandfiltar, första hjälpen-lådor,

skyddsplåtar. Exakt vad de olika affärerna innebär är inte offentligt, sa hon då.
Ett uttalande som inte stämmer, enligt Vänsterpartiet.

”Varken brandfilter eller första hjälpenlådor ingår i kategorin övrig krigsmateriel. För att någonting ska klassas som krigsmateriel och därmed kontrolleras enligt den svenska lagen och regelverket om exportkontroll krävs att det är ”särskilt utvecklat för militärt bruk” skriver de i anmälan.

Håkan Svenneling anklagar ministrarna för att medvetet försöka vilseleda allmänheten med noga uttänkta talepunkter om vilken kategori som exporterats.

– Det är egentligen inte så stor skillnad på kategorierna när man tittar på hur lagstiftningen ser ut. Det är snarare definitioner som ISP gör när de grupperar

vilken typ av export som skett. Men man behöver ju även skyddsplåtar, lastbilar och pansar för att kunna genomföra sin invasion av nordöstra Syrien som Turkiet har gjort, säger han.

Uttalandena om Turkiet gjordes i oktober, varför väntade ni så länge med att anmäla? – KU börjar sin granskning nu på våren så det hade inte haft någon betydelse om vi anmält tidigare. Det var för att få den större bilden och göra en så välskriven anmälan som möjligt, säger Svenneling.

Utrikesminister Ann Linde säger i en skriftlig kommentar:

– Jag noterar att en KU-anmälan har gjorts och välkomnar en eventuell granskning. I övrigt har jag inga kommentarer till innehållet.

Morgan Johanssons pressekreterare meddelar att de välkomnar KU:s

granskning. DN har också sökt Mikael Damberg.

Hanna Jakobson

hanna.jakobson@dn.se

Fakta. Svensk krigsmateriel- export till Turkiet

Under 2018 uppgick den svenska krigsmaterielexporten till Turkiet till 300 miljoner kronor. 2018 års export föll under kategorin ”övrigt krigsmateriel” av typerna elektronisk utrustning, pansar- och skyddsutrustning, maskeringsutrustning, programvara och tekniskt bistånd.

Under 2019 utfärdades inga tillstånd för krigsmaterielexport och den 15 oktober förra året stoppades all export av krigsmateriel till landet.

Källa: ISP

2019 ett lysande år för premiepensionsfonderna

FREDAG 10 JANUARI 2020

Premiepensionsspararna hade ett exceptionellt bra år 2019.

Den bästa aktiefonden hade en avkastning på 65 procent, betydligt bättre än de mest populära fonderna.

– Det har varit ett unikt år ur ett avkastningsperspektiv. Nästan oavsett vad man har haft placeringarna i har man fått en positiv avkastning i absoluta tal, säger Erik Fransson, chef för fondtorgsavdelningen på Pensionsmyndigheten.

Premiepensionen är den del av den allmänna pensionen som spararen själv kan påverka genom olika fondval. De som inte gör ett aktivt val hamnar i statliga AP7 Såfa som i fjol hade en avkastning på drygt 33 procent. Men många av de valbara fonderna på fondtorget gick betydligt bättre än så.

Rysslandsfonder, teknologifonder och fastighetsfonder hör till de kategorier och branscher som utmärkte sig särskilt.

Teknologisektorn är en bransch där det händer väldigt mycket och den har flera bra år bakom sig. Fastighetsfonder drar nytta av lågränteläget.

Den fond som hade absolut högst avkastning i fjol var Länsförsäkringar Fastighetsfond A, upp 65 procent, följt av Carnegie Fastighetsfond Norden A, upp 60 procent.

När det gäller den ryska börsen hade den ett väldigt bra år under 2019. Flera Rysslandsfonder finns med bland de tio fonder inom premiepensionen som haft bäst genomsnittlig avkastning de senaste fem åren. Bäst har SEB Rysslandsfond C varit med en snittavkastning på 25,1 procent under perioden.

– Men Ryssland är en marknad med stor politisk risk, det ska man vara medveten om. Det finns andra typer av risker på en sådan marknad än med globala aktiefonder som också gick väldigt bra förra året, säger Erik Fransson.

Ett globalt aktieindex steg nästan 35 procent under 2019.

– Det är mycket beroende på att USA fortsatte att gå väldigt bra och aktier noterade på amerikanska börsen utgör drygt hälften av innehaven i en globalfond, säger Erik Fransson.

Bland de tio mest valda fonderna presterade teknologifonden Swedbank Robur Technology bäst med en avkastning på 48 procent. Sämst av de mest valda gick AMF Aktiefond Sverige och Swedbank Robur Transfer 80 som lyfte 26 procent vardera i fjol.

Bland de svenska aktiefonderna varierar det kraftigt mellan bäst och sämst. Spiltan Aktiefond Sverige lyfte 47 procent medan Aktie-Ansvar Sverige A gick upp 19 procent.

Olika branscher har gått olika bra, exempelvis har bankaktier dragit ner avkastningen i vissa fonder.

Hur marknaden ska utveckla sig i år är det svårt att sia om. Efter många år med stark börsutveckling kan det vara läge för dem som närmar sig pensionen att se över sina innehav, anser Erik Fransson.

– Det kan vara ett bra tillfälle att fundera på om man inte ska minska risken om man snart behöver pengarna. Annars tycker jag inte man ska tänka så mycket på vad som ska hända i det korta perspektivet.

TT

Fakta. Fonderna med högst avkastning 2019 (%)

Länsförs. Fastighetsfond A, 65 %
Carnegie Fastighetsfond Norden A, 60 %
DNB SMB A, 54 %
UBS (Lux) Equity Fund– Tech Opportunity P-acc, 54 %
Swedbank Robur Ryssl.fond A, 52 %
SEB Rysslandsfond C, 52 %
SEB Teknologifond, 51 %
Blackrock World Technology A2, 50 %
OPM Listed Private Equity A, 49 %
Swedbank Robur Technology A , 48 %

Källa: Pensionsmyndigheten

Källa: Miljöförvaltningen, Stockholms stad

En miljon använde rutavdrag förra året

SÖNDAG 12 JANUARI 2020

En miljon svenskar använde sig av rutavdraget 2019. Marknaden omsatte också runt 11,4 miljarder kronor jämfört med 10,1 miljarder kronor 2018, en ökning med 12 procent, visar preliminära siffror från Skatteverket som företaget Hemfrid tagit del av.

Det var framför allt under andra halvåret som ökningen var som störst. Den 1 juli dubblerades det rutavdrag en person får göra per år från 25 000 till 50 000 kronor.

Den största ruttjänsten är hemstädning som står för 72 procent av marknaden, följt av trädgårdshjälp på 14,8 procent och flytthjälp på 8,7 procent. Andra tjänster som växer snabbt är it-hjälp och reparation av vitvaror.

TT

Säkerhetsombudsmannen: I Sverige accepterar vi att folk dör på arbetet

SÖNDAG 12 JANUARI 2020

Dödsolyckorna på arbetsplatserna i Sverige minskade förra året. Men på byggen ökade de. 16 personer omkom, vilket är fyra fler än året innan.

- I Norge accepteras det inte att man har en oljeplattform där personer dör. Men i Sverige accepterar vi att folk dör på arbetet, säger Ulf Kvarnström, ombudsman med ansvar för - säkerhetsfrågor på fackförbundet Byggnads.

Stavanger/Stockholm.

Alexander Kiellandolyckan 1980 där 123 människor dog chockade norrmännen. Det var landssorg, inställda tv-program och en gemensam övertygelse om att det aldrig fick hända igen.

– När 123 personer dör får säkerhetsarbetet helt andra dimensioner. Tidigare fanns det en cowboymentalitet på plattformarna, men nu inriktades arbetet helt på att vi ska kunna arbeta säkert i Nordsjön, berättar Ole Andreas Engen som är professor i säkerhet, ekonomi och planering på universitetet i Stavanger.

Olyckan sammanföll med en utveckling av arbetsmiljölagen. Det fanns regelverk på plats, politisk press och arbetstagarorganisationer som tryckte på. Ett starkt trepartssamarbete växte fram i Norge där facket fick en betydande roll. – Det har utvecklats ett väldigt sinnrikt system där myndigheterna bara sätter generella krav. Det är företagen själva, ihop med facket, som är ansvariga för att utveckla det i detalj, alltifrån systemen, hur de ska styra, till teknologin, förklarar Ole Andreas Engen.

Säkerhetstänkandet inom oljeindustrin avspeglar sig också inom byggbranschen i Norge. 2018 dog det ungefär hälften så många inom byggindustrin i Norge som i Sverige, om man tar hänsyn till antalet anställda i respektive land, enligt statistik från arbetsmiljöverken i Norge och Sverige. Det beror på flera saker, men en

är det metodiska säkerhetsarbetet i Norge, menar både industri, fack och Arbeitstilsynet.

Även i Sverige samarbetar företag och fack. Särkilt skyddsombuden har en stark roll. Men inom vissa branscher minskar trots det inte dödsolyckorna. De mest drabbade är processindustri, jord- och skogsbruk, transport och byggbranschen.

– Totalt är det en nedgång på nästan 20 procent under 2019, från 58 till 48 personer, så vi är nere på 2016 års nivå.

Men det ska vara noll. Ingen ska omkomma på jobbet, säger -

Arbetsmiljöverkets generaldirektör Erna Zelmin-Ekenhem och fortsätter:

– Det finns några saker som återkommer, både branscher och händelser. Ofta kan vi se att det har mycket att göra med säkerhetskulturen. Man måste ha ett

systematiskt säkerhetsarbete som fungerar varje dag.

Fram till december 2019 hade 3 365 personer skadats i en olycka inom byggindustrin i Sverige. Ulf Kvarnström är ombudsman på Byggnads som samarbetar med branschorganisationen om statistiken.

– Arbetsmiljön på en oljeplattform och ett bygge ser snarlik ut: Det är risk för fall, drunkning, risk för exponeringar av oljor, läckage och explosioner, säger han och fortsätter:.

– Samtidigt är det svårt att jämföra en plattform med ett företag med anställda som kanske byter arbetsplats två gånger om dagen. Det finns få förinbyggda säkerhetssystem på svenska byggarbetsplatser, det saknas ofta fasta och temporära skyddsutrustningar och man har för lite personlig

skyddsutrustning. Hade det varit plattformskvalitet på svenska byggen hade vi inte haft så många fallolyckor som vi har.

Alla som arbetar med säkerhet – från Arbetsmiljöverkets generaldirektör till industri och fack – är överens om att det handlar om att skapa en god säkerhetskultur.

Inom byggindustrin i Sverige finns olika åsikter hos fack och arbetsgivare om hur en bra säkerhetskultur skapas.

Arbetsgivarna menar att det handlar om att få individer att ta mer ansvar för arbetsmiljön. Facket anser att det måste vara arbetsgivaren som har huvudansvaret för säkerhetskulturen.

Helena Sjödin Öberg

helena.sjodin.oberg@dn.se

Fakta. Arbetsplatsolyckor i Sverige och Norge

12 personer dog inom byggsektorn i Sverige 2018.
4 451 personer råkade ut för en olycka som krävde mer än tre dagars sjukskrivning.

4 personer dog inom byggsektorn i Norge 2018. 1 398 personer råkade ut för en olycka som krävde mer än tre dagars sjukskrivning. Arbeitstilsynet publicerade nyligen en rapport som visar svart på vitt att det lönar sig för byggföretagen att arbeta systematiskt med säkerheten.

*Statistiken från 2019 är inte sammanställd

Källa: Arbeitstilsynet, Arbetsmiljöverket, Eurostat och företaget Skydda.

Antal döda inom den norska oljeindustrin:

1980-talet: 157.

1990-talet: 31.

2000-talet: 9.

2010-talet: 15. (13 av dem dog i en helikopterolycka utanför Bergen 2016.)

Vem ska rädda Arbetsförmed- lingen?

SÖNDAG 12 JANUARI 2020

Utsköld, hånad och evig syndabock. Ingen myndighet har så lågt förtroende hos svenska folket som Arbetsförmedlingen. Roland Paulsen skriver den sorgliga berättelsen om - institutionen som gick från att tjäna de arbetslösa till att kontrollera dem.

För fem år sedan träffade jag Mikael Sjöberg i ett P1-program för att diskutera Arbetsförmedlingen. Sjöberg hade nyligen tillträtt som generaldirektör för myndigheten. Jag hade skrivit boken "Vi

bara lyder. En berättelse om Arbetsförmedlingen”.

Jag hade sett fram emot samtalet med Sjöberg. Jag var nyfiken på denna människa som lämnat en trygg ämbetsmannatillvaro för att kliva rakt ut i skärselden där misslyckanden och missaktning oundvikligen väntade honom. Var han en nietzschean eller stoiker? En Prometheus eller Kristus?

Eller bara väldigt förtjust i makt?

Jag hade skrivit min bok efter ett års fältarbete på ett arbetsförmedlingskontor och intervjuer med allt ifrån långtidsarbetslösa till den före detta arbetsmarknadsministern Sven Otto - Littorin.

Bokens huvudargument var att Arbetsförmedlingens organisationsproblem och låga anseende springer ur ett strukturproblem.

Arbetsförmedlingens primära funktion är inte, som en gång i tiden, att vara en annonsplats där lediga tjänster offentliggörs. Arbetsförmedlingen har blivit ett kontrollorgan. Dess uppgift är att ingjuta arbetsdisciplin i resten av samhället genom att försvåra de arbetslösas vardag med åtgärder och rapporteringskrav.

När arbetslösheten stiger från att under 70- och 80-talen ligga kring tre procent till att numera ligga kring sju procent blir denna repressiva funktion allt viktigare. Arbetsförmedlingen har, givet dessa premisser, fungerat bra under de senaste decennierna. Organisationen själv har dock haft svårt att hantera övergången från tjänst till kontroll. Arbetsförmedlare har slitits mellan dubbla roller, och spänningen har märkts ända upp till de

olika generaldirektörer som genom åren tvingats avgå.

När Bo Bylund efter en tids kritik petades och Angeles Bermudez Svankvist tillträdde som generaldirektör var hon en stjärna, utnämnd till årets chef och med höga förväntningar om att äntligen rädda Arbetsförmedlingen från sitt dåliga rykte. Internt på Regeringskansliet kallades hennes tjänst emellertid för katapultstolen. SVT:s ”Uppdrag granskning” ställde henne mot väggen gällande den kritiserade åtgärden fas 3. Hon svarade som en robot och föll i onåd. Efter att någon läckt en telefonräkning övergick det i drev och hon fick sparken. När jag träffade den nyttillträdde Sjöberg 2015 var han nästan lika populär som en gång Bermudez Svankvist. Headhuntad ur betongsosseleden skulle han äntligen, äntligen rädda Arbetsförmedlingen. Vad

jag inte hade förväntat mig var att Sjöberg själv skulle vara så icke-ironiskt segerviss. Han var verkligen den som skulle ställa allt till rätta. När jag försökte lyfta en bit av ansvaret från hans axlar genom att påpeka att Arbetsförmedlingen är en syndabocksinstitution som politiker snarare än generaldirektörer rår över var han tvungen att avbryta mig:

”Det där stämmer inte. Det är faktiskt en felaktig bild. Vi har oerhört mycket i vår egen hand. Och ibland blir det så att man beskriver Arbetsförmedlingen som på något sätt ett offer för omständigheterna. Det är inte sant.”

På frågan om när Arbetsförmedlingen ska släpa sig upp från sin position som Sveriges minst omtyckta myndighet svarade han:

”För att få en riktigt, riktigt bra Arbetsförmedling, då kanske det tar fem

sex år. Men vi tror att vi behöver kanske två, två och ett halvt år för att göra påtagliga förbättringar av vår verksamhet.”

Fyra år senare fick han sparken.

Fenomenet illustrerar en cyklisk repetition av löften och svek som under de senaste 30 årens arbetsmarknadspolitik nått Trumpska nivåer. Gång på gång har sirensången ljudit: ”Nu ska Arbetsförmedlingen äntligen reformeras!” Varje gång har besvikelsen varit gruvlig. Att numret kunnat upprepas så många gånger är ett mysterium. Min gissning är att det dels handlar om tid och glömska, dels om tillit. Det är omtumlande att konfronteras med makthavare som vädjar till ens tillit, svårt att inte låta det goda inom en välja hopp framför cynism. Det är också riskfyllt. För varje gång tilliten sviks försvagas förmågan till fortsatt tillit.

Stefan Löfvens löfte om ”EU:s lägsta arbetslöshet 2020” var aldrig något annat än en fråga om tillit. Målet i sig var inte viktigt eller ens önskvärt. Det var från början till slut en korkad vision. Men det var ändå en vision.

Jag minns år 2013 då jag inledde min studie av Arbetsförmedlingen, hur den nya partiledaren slog landet med häpnad. Medielandskapet skulle bada i budskapet. I P1:s Lördagsintervju från samma år spelar det ingen roll vad programledaren frågar om. Hur ska vi göra med Husbykravallerna och vad tycker du om att var sjätte LO-medlem är sverigedemokrat? undrar hon i denna svunna tid. Inget kan avleda Löfven från att ännu en gång hamra in sin universallösning. ”EU:s lägsta arbetslöshet 2020!” Det är en intervju blockerad av detta löfte. Diskussionen når aldrig bortom det.

”Vi har en regering som säger att det inte går att sätta upp några mål för arbetslösheten”, säger Löfven. ”Jo, det går mycket bra att göra det. Därför att det är då man visar att vi har bestämt oss. Vi ska ha ner arbetslösheten.”

Han vet också hur det ska gå till.

”Alla ministrar får svara på frågan oavsett vilket departement man styr eller finns på. Hur bidrar du till lägre arbetslöshet? Det är det som är finessen med att ha fokus, bestämma sig, sätta upp mål.”

Pressad på detaljer tycks hela rockärmen fodrad med ess. Ungdomar kommer inte bara att se en lägre arbetslöshet, säger Löfven. För deras del är det närmast slut på arbetslösheten. Detta fantastiska löfte kallar han 90-dagarsgarantin.

”Det blir ingen arbetslöshet längre än 90 dagar. Inom 90 dagar ska du ha ett jobb, en praktik, eller en utbildning, eller en

kombination av detta. Då kan vi börja skapa framtidstro och framtidshopp.”

Socialdemokraterna lanserar till och med en app där Löfven talat in sina löften som väckarklocksignaler. Så framgångsrik är metoden att han vid sidan av 2020-löftet ägnar åren som statsminister åt att rycka den ena arbetsmarknadsåtgärden efter den andra ur sin trollkarlshatt.

Traineejobb! Extratjänster! Snabbspår!

Utbildningskontrakt! Moderna

beredskapsjobb! Enkla jobb i näringslivet!

Varje gång har den vita kaninen dinglat inför storögda journalister som lydigt

rapporterat om regeringens planer som

om det rörde sig om något annat än

trollsocker. Och nog borde väl åtminstone

någon åtgärd ha slagit rätt? Men nej. Det

är faktiskt en bedrift. Inte en enda av regeringens jobbsatsningar har resulterat i

annat än misslyckande. Mestadels för att

de inte kunnat tvinga in en bråkdel av det tänkta antalet i åtgärderna (särskilt traineejobben), men också för att åtgärderna stannat vid de sedvanliga potemkinkulisserna av låtsad sysselsättning utan att i nämnvärd utsträckning leda till ”riktiga” jobb (särskilt extratjänsterna).

År 2014 när Löfven blev statsminister hade Sverige den tolfte lägsta arbetslösheten i EU.

Nu är 2020 här. Enligt Eurostats senaste sammanställning ligger Sverige på plats 23 av 28. Arbetslösheten har förblivit kring sju procent, ungdomsarbetslösheten kring tjugo procent, och nyligen rapporterade Arbetsförmedlingen att vi står inför den högsta nivån av långtidsarbetslöshet sedan 1990-talet.

Liksom alliansregeringen förstod att skylla sin misslyckade arbetsmarknadspolitik på

finanskrisen, heter denna regerings förklaringsmodeller ”flyktingmottagandet” och ”det parlamentariska läget”. Även under peakande högkonjunktur har undantagstillståndet dröjt kvar. Det är som om makt och ansvar inte längre finns. Förvirringen tilltar av att det är en socialdemokratisk regering som fört den mest borgerliga politik vi sett sedan regeringen Bildt 1991–94. S-märkta debattörer och ledarredaktioner har inte vetat hur de ska förhålla sig. Även om protester förekommit har de varit långtifrån lika högljudda som om det hade varit en moderatledd regering som inskränkt strejkrätten. Eller höjt pensionsåldern. Eller åkt på säljresa till Saudiarabien för att värna exporten av krigsmateriel och samtidigt iklätt sig rollen som feministisk fredsmäklare i Jemenkriget.

Få kommentatorer har å andra sidan stämt upp i lovsång. Det har varit svårt att instämma i regeringens dunkelsköna självberöm om att Sverige, arbetslösheten till trots, excellerar i hög sysselsättning jämfört med andra EU-länder. Med hög sysselsättning menas att en ovanligt stor del av befolkningen i yrkesverksam ålder utfört minst en timmes arbete per vecka som anställd, företagare eller i åtgärd. Detta beror delvis på att Sverige har en ovanligt stor andel kvinnor som förvärvsarbetar, men även andra saker har stärkt arbetskraftsdeltagandet. En förklaring är att Sverige under senare år verkar ha fått en sagolikt mycket friskare och därför arbetsdugligare befolkning. Den som tvivlar på att detta är sant behöver bara titta på hur antalet sjukskrivna och förtidspensionerade sjunkit under de senaste decennierna.

2018 var kostnaderna för sjukpenning, mätta som andel av bnp, inte ens en fjärdedel av vad de var 1988. Och besparingarna ser bara ut att fortsätta. Från att ha legat på över 130 miljarder kronor för 15 år sedan har kostnaderna för sjukförsäkringar fallit till 81 miljarder för 2019 – den lägsta summan under 2000-talet.

Bra jobbat Ann-Marie Begler, förlåt jag menar Annika Strandhäll, förlåt – ingen av dem sitter i dag kvar. Trots lysande insatser fick Försäkringskassans generaldirektör sparken av en socialminister som sedermera prickades av konstitutionsutskottet. Varför?

Kanske för att goda statsfinanser inte är så mycket att yvas över när det är de sämst ställda som får betala?

Sedan 2013 har andelen som fått sin sjukpenning indragen ökat mer än trefalt:

från 1,6 till 5,5 procent. Inget besvär är för stort för att Försäkringskassans medicinskt utbildade handläggare ska skärskåda läkarintygen. Under 2018 fick fyra av fem som ansökte om personlig assistans avslag – den högsta andelen sedan assistansreformen infördes 1994. Unga vuxna med funktionsnedsättning har bara sedan 2016 sett en tredubbling av de som blir av med aktivitetssersättningen, så pass att Riksförbundet för barn, unga och vuxna med utvecklingsstörning, offentligt kritiserat vad de kallar för en ”klappjakt” på sina medlemmar.

Aktivitetssersättningen för en 30-åring ligger på 9 804 kronor före skatt. Det är svårt att glädjas åt överskott i statsbudgeten när det är sådant man drar ner på.

Här finns vår tids oberättade berättelser, ett potentiellt bidrag till jag-litteraturen

som sannolikt lär dröja eftersom de berörda har lite annat att tänka på. Vi vet väldigt lite om hur det är att som ME-sjuk få sjukpenningen indragen och kana ner i depression och självmordstankar. Eller att som nybliven vuxen med funktionsnedsättning tvingas söka socialbidrag. Eller ens att som läkare skriva intyg på intyg för att övertyga handläggare om att sjukpenning är av nöden samtidigt som avdelningen går på knäna på grund av underbemanning. Vad vi vet är att alla friskförklarade människor som inte har jobb skickas till Arbetsförmedlingen för ”aktivering”. Vad vi vet är också att Arbetsförmedlingen efter Sjöbergs tid vid rodret är i fullständigt kaos.

Formellt utbröt detta kaos när KD och M drog ner på Arbetsförmedlingens budget, men det permanentades när regeringen

avstod från att tillföra de pengar som Arbetsförmedlingen gått miste om i vårändringsbudgeten. Med decimerad arbetsstyrka ska nu samma arbete som tidigare göras.

Redan när jag 2013–14 gjorde mitt fältarbete på myndigheten klagade arbetsförmedlare på att de kunde tvingas ta upp till 200 arbetslösa per förmedlare trots att antalet var tänkt att ligga kring 100. I dag kan en arbetsförmedlare ha upp till 900.

Hur detta ska gå ihop vet ingen.

Samtidigt som stegringen av hot och våld tvingar Arbetsförmedlingen att hyra in vaktbolag har socialbidragen ökat med 10 procent sedan Arbetsförmedlingen började lägga ner sina kontor. Man hinner inte ens betala ut det som ska betalas ut. Fantasin om att denna myndighet ska ha tid att utvärdera privata utförare måste vara svår

att livnära ens för de mest nyliberala centerpartisterna.

Varje gång en ny regering tillträtt har de lovat att omdana Arbetsförmedlingen. Nytt för denna gång är att det är samma regering som tar sig an en andra omdaning. Att 2020-löftet inte kunde infrias har ju, heter det, en förklaring i Arbetsförmedlingens bristande matchning.

”Vi har massor av arbetskraftsbrist i vård och omsorg!” kungör man gladeligen utan minsta reflektion över varför så få vill jobba där och hur det kommer sig att fyra av tio av de anställda i denna sektor ångrar sitt yrkesval.

När Arbetsförmedlingen förra gången brakade samman under Angeles Bermudez Svankvist skrev Ylva Johansson, då i opposition, en ilsken bloggpost där hon

drog höga växlar på Arbetsförmedlingens låga förtroende.

”Regering [sic] har inte bara misslyckats med jobbpolitiken utan även uppenbarligen misslyckats med att styra sin viktigaste myndighet”, skrev hon.

Det tål att upprepas.

I dag har Arbetsförmedlingen inte bara lägst förtroende bland Sveriges myndigheter. Arbetsförmedlingen befinner sig i botten bland alla svenska institutioner. Bara ett fåtal, som Flashback och Twitter, hamnar lägre. Till skillnad från Sven Otto Littorin har Johansson dock lyckats bra med att hålla humöret uppe, så pass att hon blivit befordrad till EU-kommissionär.

Få makthavare kan framföra arbetsmarknadspolitikens reptrick mer än en gång. Att lova reformer till det bättre och låta det gå till det sämre fordrar

omsättning bland högdjuren. I andra änden av beslutskedjan tilltar statens kontroll över individen i aktiveringens namn. Till och med för socialbidrag avkrävs i allt högre grad motprestationer i stil med ”hoppa på ett ben så länge” – för de utsattas egen skull givetvis.

I en av förra årets mest sevärda filmer, ”Sorry we missed you” av Ken Loach – och ännu mer i hans ”Jag, Daniel Blake” – beskrivs hur detta utkantsliv aldrig stannar vid det ekonomiska. Oron, hopplösheten, misslyckandet och förnedringen äter sig in i det mest privata: in i familjer, i kärleksrelationer, i barn, i psykiskt mående.

När vi nu välkomnar 2020 har andelen barn som lever i hushåll med vad SCB definierar som ”låg ekonomisk standard” gått från vart tionde till vart femte på ett par decennier. På gatorna knegar matbud

och sparkcykeljägare under villkor som får Loachfilmerna att framstå som idylliska. Medan barnvräkningarna ökar talar Löfven allt mindre om "framtidstro och framtidshopp" men desto mer om att "knäcka gängen". Hans försvarsminister tycker att Socialdemokraterna borde lansera "världens jämlikaste land 2030" som ny slogan. Tilliten är så uttömd att det är svårt att uppröras.

Det största partiet sedan 1917 riskerar snart att bli omkört av ett nytt parti, och det kommer inte att bli bättre. Om det tidigare gick att skälla på Socialdemokraterna för att de svek sina ideal är det nu dags för gravöl. Skål.

Roland Paulsen

Roland Paulsen.

Är sociolog, författare och medarbetare i DN. Han debuterade 2010 med "Arbetarsamhället – hur

arbetet överlevde teknologin" (Gleerups) och fick sitt stora genombrott med boken "Vi bara lyder" (Atlas, 2015), som handlade om Arbetsförmedlingen.

Han är i dag docent i sociologi vid Företagsekonomiska institutionen vid Lunds universitet. Hans forskning kretsar runt individers förhållande till lönearbete.

Så här mycket mer får du behålla efter skatt

MÅNDAG 13 JANUARI 2020

Snart är det dags för årets första utbetalningar av pensioner och löner och utbetalningsbeskeden kan bli en glad överraskning. Många får behålla mer av inkomsten än förra året.

Vid varje årsskifte är nettobeloppen extra intressanta eftersom de påverkas av skatteförändringar och politiska beslut. Dessutom brukar pensionerna räknas upp.

Den allmänna pensionen, som betalas ut av Pensionsmyndigheten, kommer den 17 eller 20 januari beroende på när i månaden man är född. Många brukar få lön den 25 januari eller några dagar senare.

I år är förändringarna ganska små för de flesta. Garantipensionärer med bostadstillägg och de som tjänar mer än ungefär 57 500 kronor i månaden är de grupper som kommer att påverkas mest av att det har blivit ett nytt år.

Men även andra kommer att få förändringar. Pensionerna räknas upp och de som har garantipension får 200 kronor extra före skatt. Alla som betalar statlig skatt kommer att få behålla lite mer när gränsen justeras upp. På minussidan finns att kommunalskatten höjs i 61 av Sveriges 290 kommuner.

Så här förändras skatter och pensioner 2020.

Högre pension

Pensionerna räknades upp vid årsskiftet men det är omöjligt att säga hur stor höjningen blir för var och en eftersom det beror på hur mycket pension man har tjänat in. Men Pensionsmyndigheten räknar med att den totala pensionen, alltså tjänstepensionen inräknad, ökar med mellan 240 och 950 kronor i månaden efter skatt.

Alla som har garantipension i någon form, antingen enbart garantipension eller garantipension som utfyllnad, får 200 kronor mer i månaden före skatt.

Högre bostadstillägg

Pensionärer med bostadstillägg kommer att få mer pengar i år jämfört med förra året. Detta gäller särskilt de som har en

hyra på 7 000 kronor i månaden eller högre.

Tillägget betalas ut av pensionsmyndigheten och de som har tillägget i dag behöver inte göra någonting för att få den nya högre summan. Men om hyran eller inkomsten ändras är det viktigt att pensionsmyndigheten får veta det.

Lägre skatt på pensionsinkomster

De som är födda 1954 eller tidigare och har pensionsinkomster på 17 000 kronor i månaden eller mer får sänkt skatt genom att grundavdraget höjs. De som har en pension på ungefär 43 000 kronor i månaden får den största skattesänkningen som är cirka 800 kronor i månaden.

De som är födda 1955 eller senare får betala betydligt högre skatt på sina pensionsinkomster än de som fyller 66 år i år. Pensionärer som tar ut en pension på 20 000 kronor i månaden före det år de

fyller 66 år måste betala ungefär 1 700 kronor i månaden mer i skatt än äldre pensionärer.

Skatten på pensionsinkomster som är lägre än 17 000 kronor i månaden ligger sedan tidigare på samma nivå som för arbetsinkomster.

Lönen

Det är ovanligt med lönehöjningar just vid årsskiftet och förstås omöjligt att säga något om hur mycket lönerna kommer att höjas för var och en. Därför är det oftast enbart skatteförändringar som kommer att synas på löneutbetalningen i januari.

Värnskatt

Den övre skiktgränsen som gjort att den del av inkomsten som legat över gränsen beskattas med 25 procent slopas från och med i år. Det ger extra pengar till alla som har en månadsinkomst över 57 500 kronor i månaden före skatt.

Skiktgräns

Nu finns alltså bara en skiktgräns för statlig skatt. Skatten är 20 procent på den del av inkomsten som överstiger cirka 42 400 kronor i månaden före skatt i år. Skiktgränsen har räknats upp med konsumentprisindex, KPI, plus en procentenhet och gick vid 40 900 kronor i månaden 2019. Det gör att de som har inkomster över 40 900 kronor i månaden i år får något lägre skatt i år än förra året.

Grundavdrag

Ett avdrag som alltid görs från bruttoinkomsten och sker automatiskt.

Grundavdraget justeras upp med förändringarna i Konsumentprisindex, KPI. Det gör att skatten sänks något. Pensionärernas skattesänkningar de senaste åren beror på att deras grundavdrag har höjts extra mycket för att

motsvara jobbskatteavdraget på arbetsinkomster.

Kommunalskatt

Den genomsnittliga skatten till kommuner och regioner har totalt höjts med 9 öre per intjänad hundralapp, från 32:19 kronor till 32:28 kronor. Kommunerna höjer i genomsnitt skatten med 2 öre medan regionernas snitthöjning är 7 öre. Totalt höjs skatten i 61 kommuner och den sänks i 4 kommuner. Det betyder oförändrad skatt i 225 av Sveriges 290 kommuner. Höjningarna varierar över landet och i vissa fall kan den höjda kommunalskatten äta upp hela eller delar av de andra skattesänkningarna.

Maria Crofts

maria.crofts@dn.se

Dela

Kommuner kan slippa skulder vid sammanslagning

MÅNDAG 13 JANUARI 2020

Staten ska ta över skulder från de kommuner som väljer att frivilligt genomföra en sammanslagning.

Det är ett förslag som planeras i Kommunutredningens slutbetänkande, rapporterar Dagens Samhälle.

Den parlamentariska

Kommunutredningen har sedan 2017 arbetat med frågan hur kommunernas

kapacitet ska stärkas i framtiden. Det har efter hand kommit signaler från utredningen som alltmer handlat om kommunsammanslagningar som lösning, enligt tidningen.

Som en morot för sammanslagning sägs nu utredningen föreslå skuldavskrivningar. Det handlar om både bank- och pensionsskulder som sammantaget utgör stora summor hos kommunerna.

Långfristiga lån och pensionsskulder uppgår i dag sammanlagt till en bit över 800 miljarder kronor i kommunerna.

Skuldavskrivningen vid en sammanslagning föreslås på längre sikt och hur det hela ska gå till ska utredas vidare.

TT

Näringslivets produktion fortsätter att öka

MÅNDAG 13 JANUARI 2020

Produktionsvärdet för det totala näringslivet ökade med 0,5 procent i november jämfört med oktober, enligt preliminära siffror från Statistiska centralbyrån (SCB). Jämfört med motsvarande månad året före steg produktionen med 1,8 procent. Industrins produktion ökade med 1,9 procent i november jämfört med månaden före och ökade med 0,4 procent jämfört med motsvarande månad 2018.

Tjänstesektorns produktion var 0,2

procent högre jämfört med oktober och ökade med 1,6 procent i årstakt. Statistiken är korrigerad för kalendereffekter och säsongsvariationer.
TT

LO:s ordförande: Så mycket vill vi höja pensionerna

TISDAG 14 JANUARI 2020

LO-ordföranden Karl-Petter Thorwaldsson vill höja medlemmarnas pensioner rejält så det märks på pensionen att man har arbetat i många år. För det krävs att både arbetsgivarna och politikerna skjuter till pengar. – Vi ska inte ha några fattigpensionärer, det är ovärdigt, säger han.
Sedan det nuvarande pensionssystemet infördes runt år 2000 har pensionerna

sjunkit i förhållande till slutlönerna. När lönerna ökat har pensionerna inte hängt med.

Dessutom har den automatiska balanseringen, som vi brukar kalla bromsen, slagit till vid flera tillfällen och sänkt den statiga inkomstpensionen.

Karl-Petter Thorwaldsson säger att LO-förbunden strävar efter att komma tillbaka till samma nivåer som i det tidigare ATP-systemet senast 2028. Han räknar in tjänstepensionen i procentsatserna.

– Nu får många 58–60 procent efter att ha jobbat i över 50 år, tidigare var pensionen ungefär 72 procent av slutlönen. Kommer vi upp till den nivån igen slipper de som arbetat ett helt liv att vara beroende av bidrag, säger han.

De som lever på enbart garantipension, den allra lägsta pensionen, har också fått se sin köpkraft minska. Det beror på att

garantipensionen räknas upp med Konsumentprisindex, KPI, som ökat mycket mindre än lönerna.

Garantipensionen höjdes den 1 januari. Då får alla garantipensionärer 200 kronor mer i månaden före skatt i garantipension och det skattefria bostadstillägget ska som mest ge 6 540 kronor i månaden.

Att grundskyddet höjs gör att skillnaden i pension mellan dem som arbetat hela livet i ett låglöneyrke och de som inte arbetat alls minskar ytterligare. Allt fler har upptäckt att deras arbetsår syns väldigt lite i pensionskuvertet.

– Det är rent kontraproduktivt. Det finns inget system där arbetslinjen är så svag, säger Karl-Petter Thorwaldsson.

LO har tagit fram en lång lista med krav som förbunden vill ska vara genomförda senast 2028. Kraven riktar sig både mot politikerna och mot arbetsgivarna.

Av politikerna begär LO i huvudsak att inbetalningarna i pensionssystemet ska höjas. Det heter att pensionsavgiften till det statliga systemet är 18,5 procent men på grund av olika teknikaliteter är den i själva verket 17,21 procent.

– Vi kräver att avgiften ska upp till åtminstone 18,5 procent men helst till 19–19,5 procent, säger Karl-Petter Thorwaldsson.

Ett sätt att finansiera en sådan höjning är att ta pengarna från den allmänna löneavgiften, en del av arbetsgivaravgifterna, som stigit kraftigt under 2000-talet och nu är uppe på 11,62 procent. Löneavgiften går rakt in i statskassan och är därför en ren skatt.

– Men jag är inte främmande för att även arbetsgivaravgiften kan behöva höjas, säger Karl-Petter Thorwaldsson.

Det viktigaste kravet riktat mot arbetsgivarna i avtalsrörelsen nästa år är att arbete på heltid ska bli norm. Många som får låg pension, ofta kvinnor, har arbetat deltid i många år med eller mot sin vilja.

– Heltidsprojektet är A och O för att vi ska få upp pensionerna. Det pågår en fragmentisering av förhållandena på arbetsmarknader med deltider, tillfälliga anställningar och hyvling av arbetstiderna, säger Thorwaldsson.

Nästa krav är att arbetsgivarna ska börja betala in tjänstepension från första arbetsdagen i stället för att vänta till 25-årsdagen.

– Det skulle höja pensionen med ungefär 1 295 kronor i månaden eftersom pengarna växer med ränta på ränta, säger LO-ordföranden.

Karl-Petter Thorwaldsson framhåller att han och LO-förbunden är kritiska till det nuvarande pensionssystemet. Men säger också att de inte har några krav om att det ska rivas upp och att vi ska få tillbaka det tidigare ATP-systemet.

– ATP-systemet var som Ebberöds Bank och hade aldrig hållit. Nu har vi ett hållbart system, problemet är att det ger för låga pensioner.

I början av november berättade Karl-Petter Thorwaldsson att han inte ställer upp för omval som LO-ordförande på kongressen i juni. Men avtalsrörelsen är sannolikt över vid den tidpunkten.

Maria Crofts

maria.crofts@dn.se

TISDAG 14 JANUARI 2020

Jag är inte främmande för att även arbetsgivaravgiften kan behöva höjas.

Avgående LO-basen Karl-Petter Thorwaldsson.

Fakta. Pensionens andel av löner minskar år för år

Pensionens andel av lönen, kompensationsgraden, förväntas sjunka varje decennium. Tabellen visar pensionens andel av lönen i procent för män som tjänar mellan 25 000 och 35 000 kronor i månaden.

(Procentandel av lön)

Född Allmän pension Tjänstepension Privat pension Totalt

1950-tal 50,7 10,7 0,3 61,7%

1960-tal 48,6 10,5 0,3 59,4%

1970-tal 45,9 10,9 0 56,8%

1980-tal 43,9 11,5 0 55,4%

Källa: Min Pensions Kompensationsgradsrapport 2018 och DN

Höjd pensionsålder ”ett svek”

TISDAG 14 JANUARI 2020

Regeringen sviker utslitna kroppar, enligt Kommunals medlemmar. Nu protesterar 25 000 kommunalare mot regeringens beslut att höja pensionsåldern, utan att samtidigt vidta åtgärder för dem som inte orkar jobba så länge.

I dag lämnar Kommunals ordförande Tobias Baudin över 25 000 namnunderskrifter från Kommunals medlemmar till socialförsäkringsminister Ardalan Shekarabi (S). Namnlistorna är en

protest mot beslutet om höjd pensionsålder, något de uppfattar som ett svek från regeringens sida. Den lägsta pensionsåldern har nu höjts från 61 till 62 år i ett första steg, och kommer så småningom att ligga på 64 år. Fast det är den genomsnittliga pensionsåldern för Kommunals medlemmar, eftersom de inte orkar med sina tunga jobb längre, enligt Tobias Baudin.

– Beslutet att höja pensionsåldern från den 1 januari i år är ett svek. Regeringen har tagit det utan att säkra åtgärder för dem som inte orkar jobba så länge. Det måste vara möjligt att få sjukersättning, säger Tobias Baudin.

Det handlar om bland annat vårdpersonal, barnskötare och busschaufförer, vars kroppar slits ut av tungt arbete och tuffa jobb, förklarar han.

TT har sökt Ardalan Shekarabi.TT

Pensionssparare får betala dubbel skatt

TISDAG 14 JANUARI 2020

För fyra år sedan försvann skatteavdraget på privat pensionssparande. Trots det finns det fortfarande sparare som betalar in pengar till sparformen – och betalar dubbel skatt.

– Det är alltid några som missar informationen. En del som betalar in 200 kronor per månad via autogiro kan gå under radarn och ligga kvar med detta sparande, säger Johan Schauman, deklarationsexpert på Skatteverket.

Tidigare var privat pensionssparande avdragsgillt. Men sedan 2016 är den rätten borttagen. Det betyder att den som sparar på det här sättet måste skatta både när pengarna har tjänats in och när pengarna tas ut från pensionssparandet.

Förklaringen kan vara okunskap.

– Det är kunden som har ansvaret och det ställs ganska höga krav på kunskaper när det gäller pensionssparande, säger Håkan Svärdman, samhällspolitisk chef på fackförbundet Forena.

Banker och försäkringsbolag har lagt stora resurser på att informera sina kunder.

Men flera experter och bedömare säger att det fortfarande finns privatpersoner som betalar in pengar till sitt privata pensionssparande.

Saken kompliceras av att det fortfarande finns de som har avdragsrätt, det gäller egenföretagare och anställda som helt

saknar tjänstepension genom arbetsgivaren.

– Men det finns människor som är anställda med tjänstepension på deltid och som dessutom arbetar i en egen firma på deltid. En del av dem tror att de har avdragsrätt eftersom de är egenföretagare. Men det är fel, man ska helt sakna tjänstepension för att ha rätt till avdrag, säger Håkan Svärdman.

Eftersom det finns pensionssparare som fortfarande har rätt till skatteavdrag väljer en del banker och försäkringsbolag att behålla den här sparformen i stället för att helt sätta stopp för den. Och därför finns risken att man fortsätter att spara på det här sättet, trots att det är mycket ofördelaktigt.

TT

Storbanker kräver minusränta trots räntehöjning

TISDAG 14 JANUARI 2020

Storbankerna tar fortfarande betalt med negativ ränta på insättningar från större företagskunder. Detta trots att andra räntor lyft markant sedan Riksbanken i december höjde styrräntan till noll.

Hur mycket bankerna drar in på negativ ränta på insättningar är oklart, men det rör sig om potentiellt stora belopp.

Bankernas in- och upplåning från icke-finansiella företag uppgick i november till 1 159 miljarder kronor, enligt Statistiska centralbyrån (SCB) och av detta belopp är 97 procent så kallad inlåning.

Andreas Håkansson, analytiker på Danske Bank, säger sig vara förvånad över bankernas policy gentemot företagskunderna.

– Tittar du på marknadsräntorna ligger de ju inte negativt. På sikt är det inte rimligt. Men bankerna är nog inte helt klara med alla ränteförändringar efter Riksbankens räntehöjning ännu, säger han.

Ekonomer på ledande företagsorganisationer är kritiska. Johan Kreicbergs på Svenskt Näringsliv beskriver de negativa räntorna som något långsiktigt osunt.

– Det är oerhört viktigt för företagen att hålla kolla på det här. Det blir ju mycket pengar till slut.

Hans råd är att ifrågasätta räntesättningen och att försöka byta bank om villkoren känns orimliga.

De negativa räntenivåerna varierar mellan bankerna. Tumregeln är att räntorna måste betalas av företag som hanterar mycket likviditet i verksamheten.

– Vi har kvar negativ ränta för vissa större företagskunder. Villkoren förhandlas av våra lokala kontor i varje enskilt fall, säger Mats Olsson, tillförordnad presschef på Handelsbanken.

Budskapet från de tre andra storbankerna – Nordea, SEB och Swedbank – är snarlikt. Hur de motiverar minusräntorna varierar.

”För institutionella kunder med tillgång till den internationella kapitalmarknaden är negativa räntor en del av marknadsbilden”, skriver Swedbanks presschef Unni Jerndal i ett mejl.

TT

Fakta. Räntan

Den negativa räntan för stora insättningar från företag infördes av banker för att hålla uppe räntetot när Riksbanken sänkte styrräntan till minus 2015. Trots det breda räntelyftet på marknaden på senare tid finns den negativa räntan kvar hos såväl Handelsbanken som Nordea, SEB och Swedbank.

Hård press på regeringen från vänster och höger

ONSDAG 15 JANUARI 2020

Regeringen pressas från både höger och vänster om att snabbt ordna fram nya miljarder till välfärden. V-ledaren Jonas Sjöstedt kräver besked från statsministern redan under onsdagens partiledardebatt.

Både Moderaterna och Vänsterpartiet kräver att regeringen omgående avsätter mer pengar till kommunerna för att de ska

klara välfärden. Bakgrunden är att en majoritet av landets kommuner räknar med att göra nedskärningar under det kommande året.

– Januaripartiernas budget märks redan ute i kommunerna. Pengarna räcker inte till skolan, sjukvården, äldreomsorgen. Med den demografiska och ekonomiska utveckling som vi har så har alla vetat att utan rejäla tillskott så minskar välfärden. Det blir hårdare villkor för personalen, sämre service för medborgarna, säger V-ledaren Jonas Sjöstedt som redan under onsdagens partiledardebatt kommer att kräva svar från statsminister Stefan Löfven (S).

Enligt V behövs minst 10 miljarder kronor till kommuner och landsting extra redan i år.

Moderaterna presenterar delvis likartade krav på regeringen, men där handlar det

om 3 miljarder kronor till välfärden, plus 2,6 miljarder till rättsväsendet.

Moderaterna vill att regeringen redan nu tar fram en extra ändringsbudget för att kommuner och regioner ska få sina pengar. M anser att situationen är så akut att det inte går att vänta tills vårbudgeten i april.

– Vi ser att det finns ett behov av ett räddningspaket för välfärd och trygghet. Vi behöver prioritera det allra viktigaste, säger Elisabeth Svantesson, Moderaternas ekonomisk-politiska talesperson.

M föreslår att välfärdspengarna bland annat finansieras genom nedskärningar av så kallade extratjänster, investeringsstöd till hyresrätter och biståndet.

Vänsterpartiet säger nej till att spara på både biståndet och hyresrätter men är beredda att diskutera annan finansiering med Moderaterna. Jonas Sjöstedt ser

möjligheter att göra upp med M och KD. Om SD även ansluter sig skulle regeringen kunna köras över.

Finansminister Magdalena Andersson (S) vill inte ge något besked om det blir mer pengar till välfärden med hänvisning till att frågan ska tas upp i budgetförhandlingarna med samarbetspartierna, C, L och MP.

– Budgetdiskussionerna är inte avslutade, säger Magdalena Andersson.

– Jag har under lång tid påpekat att kommuner och landsting har stora behov. Det ska inte råda någon tveksamhet om att det här är en viktig prioritering för oss Socialdemokrater, fortsätter hon.

Centerpartiets ekonomisk-politiska talesperson Emil Källström lovar redan nu att det kommer att bli mer pengar till välfärden under våren.

– Centerpartiet kommer att se till att det blir förstärkningar av välfärden och rättsväsendet redan i vårbudgeten, men det behöver göras på ett genomtänkt och seriöst sätt, kommenterar han och fortsätter:

– Sveriges ekonomiska politik kan inte styras genom oppositionspartiets 24-timmarsultimatum. Vi har en ordnad budgetprocess och den kommer vi att hålla oss till. När det gäller viljan att förstärka välfärden och rättsväsendet finns det en bred majoritet i riksdagen. Centerpartiet har sedan i höstas varit tydligt med att vi vill leverera mer pengar till välfärden i vårändringsbudgeten.

Hans Olsson

hans.olsson@dn.se

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se

Fakta. M-förslaget

M vill se extra pengar till kommuner, regioner, polis och rättsväsende omgående, totalt 5,6 miljarder: 2,1 miljarder i statsbidrag till kommunerna. 900 miljoner till regionerna, tidigare landstingen, för vården. 2,6 miljarder till polisen och rättsväsendet.
Källa: Moderaterna

Hushållens konsumtion oförändrad i november

ONSDAG 15 JANUARI 2020

Hushållens konsumtion var oförändrad i november jämfört med månaden före, enligt preliminära siffror från Statistiska centralbyrån (SCB).

Jämfört med motsvarande månad 2018 steg konsumtionen med 2,3 procent i november.

I oktober ökade hushållens konsumtion med 3,0 procent jämfört med motsvarande månad året före.

Statistiken är korrigerad för kalendereffekter och, när det gäller jämförelsen mellan november och oktober, säsongsvariationer.

TT

Kristofer Ahlström: Varför måste en man ha fet plånbok för att ses som värdefull?

ONSDAG 15 JANUARI 2020

Om män och kvinnor ska leva på lika villkor måste trycket minska på att män ska vara ekonomiskt framgångsrika för att vara attraktiva, skriver Kristofer Ahlström i en replik till Tone Schunnesson.

Hur är det att vara man i dag? är en fråga som ofta ställs på debatt- och kultursidor. Svaret tycks tyvärr vara: rätt mycket som det alltid varit.

Eller kanske ska man säga *business as usual*? För den gamla idén om pengar, affärer och makt kopplad till manlighet åkallas i Tone Schunnessons text "Begär på kredit" i Göteborgs-Posten (27/12 2019). I den beskriver hon hur en man uppvaktar henne genom att köpa drinkar på krita. Det man kan köpa för pengar är sammankopplat med begär för henne: "Jag känner mig åtrådd när någon spenderar pengar på mig, och det är en av

få idéer om maskulinitet jag är ovillig att ge upp."

Det kan man förstå. Samtidigt smärtar det att läsa, för det innebär att en man som inte spenderar pengar heller inte ses som attraktiv eller manlig.

Kravet på att vara framgångsrik drabbar inte minst män. En undersökning om hur män uppfattar manlighet visar att två av de fem största orosmomenten bygger på skräcken för att inte ha tillräckligt mycket pengar. Det kommer före rädslan för att bli sjuk eller få sviktande hälsa. Så starkt är det sociala trycket, självpåtagat eller påtvingat, på hur en åtråvärd man ska vara: tät. Eller som Schunnesson avslutar sin text: "Antingen så har du deg, eller så har du det inte."

Men traditionella könsroller är inte en Kåt & Blandat-påse där man kan plocka ut bitarna man gillar och kassera resten.

Synen på förmögna män som begärliga hör nämligen ihop med den destruktiva mansrollen: forskning gör gällande att män som känner att de inte uppfyller maskulinitetens kriterier ofta odlar en överkompenserande machokultur för att uppväga sina ”brister” – de är mer benägna att uppträda aggressivt, trakassera, förminska.

Det handlar inte om att kvinnor ska ta ansvar för vissa mäns identitetskriser, eller tassa på tå kring deras sårade manlighet, men att könsrollerna behöver uppdateras på alla fronter.

När jag i fjol intervjuade artisten Moto Boy om vad han tycker är svårast att leva upp till i mansrollens kravspecifikation svarade han genast: ”Att man ska vara rik, ha pengar och makt. Det gör mig ledsen.”

Att inte vara supermacho eller råstark var egenskaper han kunde han strunta i, sa

han, men med pengar var det svårare.

”Den finns där, bilden av mannen som enda försörjare, och det gör mig så deppig att en del kvinnor så totalt faller för föreställningen om att hitta en rik kille.

Det är ett så tråkigt sätt att se på människor.”

Inte minst är det förlegat. För om män och kvinnor kan etablera sig i samhället på mycket mer lika villkor än tidigare måste rimligtvis trycket minska på att män ska vara ekonomiskt framgångsrika för att vara attraktiva.

Det är förstås ett svårt och långsiktigt arbete att förändra strukturer. Men att det inte ska krävas en fet plånbok för att betraktas som värdefull är en början.

Kristofer Ahlström

kristofer.ahlstrom@dn.se

Ett extra val kan bli riskfyllt för Kristersson

TORSDAG 16 JANUARI 2020

Analys

M-ledaren krävde extra val.

Vänsterpartiet, Moderaterna och Kristdemokraterna hotade att köra över regeringen och tvinga fram nya satsningar på välfärden.

Decenniets första partiledardebatt skruvade upp hettan under regeringen Löfven. Ändå är ett extra val långt borta.

För ett år sedan lade sig lugnet över den svenska riksdagen. Ulf Kristerssons

borgerliga block var spräckt och de fyra partierna i mitten räknade med att kunna styra lugnt och stabilt utifrån sitt januariavtal. De har och hade förvisso inte majoritet i riksdagen, men en del av oppositionen stod på vänsterkanten och en till höger. Få trodde att V skulle kroka arm med Sverigedemokraterna, M och KD. Nu har det hänt. Regeringen, C och L tvingades före jul till reträtt i sina planer för Arbetsförmedlingen, för att slippa en misstroendeförklaring mot arbetsmarknadsminister Eva Nordmark (S). Nu talar V, KD och M om att åter förhandla ihop sig, och SD har gjort tummen upp. Denna gång handlar det om ett snabbt tillskott av pengar till kommuner och regioner för att stoppa nedskärningar i vård, skola och omsorg. Det är ett hot som de fyra januaripartierna har lättare att leva med än det mot

Arbetsförmedlingsreformen. Alla riksdagens partier vill förstärka vården, skolan och omsorgen. Socialdemokraterna vill inget hellre än att den politiska debatten handlar om detta i stället för om migration och brott.

Visst skulle det vara besvärande om regeringen blir överkörd i budgetarbetet, en rejäl knäpp på näsan för Stefan Löfven. Men den går troligen att uthärda.

Detta var dock inte det enda hotet mot januarisamarbetet under partiledardebatten. ”Kan man inte leda landet, så ska man inte leda landet”, sade Ulf Kristersson (M) och krävde ett extra val.

Så lät det inte på Moderatstämman i mitten av oktober. ”Treårsresan den börjar bokstavligt talat nu och den leder förstås fram till valet 2022.”, sade M-ledaren då

och talade om partiets arbete för att kunna leda en regering 2022–2030.

Något extraval fanns inte i den planen.

Något har alltså hänt. Kristersson hänvisade till allvarliga samhällsproblem som dödsskjutningar och operationsköer i riksdagsdebatten. Det är en del. Men hård kritik räcker inte för att utmana om statsministerposten. Nej, det som hänt är att Ulf Kristersson öppnat dörren för att förhandla med SD. Det har gett honom ett möjligt regeringsunderlag, vilket han inte haft förut.

Kristersson utmanas samtidigt av SD:s Jimmie Åkesson i rollen som oppositionsledare. Moderaterna har backat flera procentenheter i opinionen sedan förra valet (som också var en tillbakagång). SD är nu långt mycket större än M. Risken för ännu en tillbakagång gör ett extraval mycket riskfyllt för M. Men

Kristersson behöver visa att det är han som leder oppositionen.

Liberalerna befinner sig i kris och kämpar kring fyraprocentsspärren. Kristersson hoppas kunna återupprätta samarbetet med Nyamko Sabunis parti, men ett extra val nu kan i stället radera ut det.

Ulf Kristersson kan inte utlysa nyval. Det gör regeringen. M, KD, SD och V skulle däremot indirekt kunna driva fram det tillsammans genom en misstroendeförklaring mot statsministern. Kristersson skulle också kunna skapa allianser i fler sakfrågor med V, KD och SD och på det sättet ge regeringen så många nederlag och nålstick att den kastar in handduken.

Men en regeringskris leder bara till ett extra val om det inte går att bilda en ny regering utifrån den nuvarande riksdagens sammansättning. Först krävs nya

talmansrundor. Bara om de misslyckas blir det nyval.

V-ledaren Jonas Sjöstedt blev utestängd från makten när överenskommelsen mellan regeringen, L och C slöts. På sistone har han klivit in i rampljuset igen. Vänsterns nya hårda oppositionsroll har lett till stigande opinionssiffror och till att Jonas Sjöstedt är en av Sveriges tre mest populära partiledare, enligt SVT/Novus. Sjöstedt har lovat att fälla regeringen om den föreslår försvagat anställningsskydd eller marknadshyror i nyproduktion. Det hotet har Vänsterpartiet svårt att backa ifrån.

Men Ulf Kristersson har nyligen sagt att han bara ska se till sakpolitiken och inte till politiskt spel. Moderaterna anslöt sig inte heller när Kristdemokraternas Ebba Busch Thor och Jonas Sjöstedt i november ville stoppa höjd EU-avgift.

M vill, tvärtemot V, liberalisera både arbetsrätten och hyresmarknaden. Det talar mot att Moderaterna och Vänsterpartiet går ihop i denna fråga. Dock är det svårt att se hur riksdagsgruppen och partiet skulle kunna låta Löfven löpa om man verkligen får en chans att fälla regeringen. Det interna trycket skulle troligen bli stenhårt. Men dit är det som sagt ganska långt.

Ewa Stenberg

ewa.stenberg@dn.se

Löfven lovar mer pengar – men vill inte säga hur mycket

TORSDAG 16 JANUARI 2020

Oppositionspartierna startar det politiska året med hot om nyval och miljardkrav till välfärden. Statsminister Stefan Löfven (S) lovar nu att kommunerna kommer att få mer pengar redan i år.

– Vårt besked är att välfärden ska ha de resurser som krävs, säger Stefan Löfven.

Det nya året har knappt hunnit börja innan oppositionspartierna går till samlad attack mot regeringen. Inför årets första partiledardebatt som ägde rum på onsdagen krävde tre partier att regeringen omgående ordnar fram mer pengar till kommuner och regioner för att förbättra välfärden.

Under själva debatten argumenterade dessutom både M och KD för att regeringen bör avgå och utlysa extra val.

– Det enda som nu egentligen skulle kunna lösa ut den politiska paralyseringen är ett extraval. I Moderaterna står vi nu politiskt och organisatoriskt redo att möta väljarna. Sverige behöver en ny regering så fort som möjligt, säger M-ledaren Ulf Kristersson.

Sverigedemokraternas partiledare Jimmie Åkesson ställer sig bakom tankarna på ett extra val.

– Vi är redo för det, säger Jimmie Åkesson.

Även Kristdemokraternas ledare Ebba Busch Thor hoppas på ett extra val.

– Vi är beredda att byta ut den här regeringen, säger hon.

Om det ska bli ett extra val krävs att även Vänsterpartiet sluter upp bakom en misstroendeförklaring tillsammans med M, KD och SD. Enligt V-ledaren Jonas Sjöstedt är han i dag inte beredd att gå så långt.

– Vårt mål är att regeringen så snart som möjligt ska komma med extra pengar till kommuner och landsting. Vårt mål är att vrida politiken åt vänster och vi har ingen plan på att i det här läget kräva ett nyval, säger han.

Statsminister Stefan Löfven avfärdar tankarna om ett extra val.

– Om man tror att det är det som Sverige behöver så menar jag att det är fel, säger Stefan Löfven och påminner om den långa regeringsbildningen för drygt ett år sedan. Enligt statsministern skulle ett extra val leda till en ny period av osäkerhet i svensk politik.

– Under den tiden kan vi inte driva Sverige framåt. Vi har inte råd med det. Det är inte det som kommuner och regioner behöver nu. De behöver mer resurser, inte ett extra val, säger Stefan Löfven.

Den stora stridsfrågan just nu är hur mycket pengar som regeringen ska skjuta till för att stärka välfärden. V har krävt minst tio miljarder kronor extra medan M vill ha tre miljarder och KD drygt sex miljarder.

Statsminister Stefan Löfven anser att det är positivt att flera partier vill satsa mer på välfärden – men att de tre miljarder som Moderaterna kräver är för lite.

– Det är inte tillräckligt, de är för snåla helt enkelt. Det råder ingen tvekan om att det behövs mer pengar för att säkra skolgången för våra barn, se till att vården fungerar bättre och ge en värdig ålderdom till våra äldre, säger Stefan Löfven.

Statsministern lovar att kommuner och regioner kommer att få mer pengar i den kommande vårbudgeten men han vill inte säga hur mycket.

– Vårt besked är att välfärden ska ha de resurser som krävs, säger Stefan Löfven. Varken Vänsterpartiet eller Moderaterna är nöjda med beskedet från regeringen. M vill tvinga fram en extra ändringsbudget så snart som möjligt och kommer att lägga ett sådant förslag i riksdagens finansutskott

redan under torsdagen. M-ledaren Ulf Kristersson avfärdar statsministerns uttalande om att han skulle vara för snål.
– Det är rent löjeväckande. Hade regeringen sett behoven före jul hade de omprioriterat i sin budget och lagt de pengar som behövs på rätt ställe, säger Ulf Kristersson.

V-ledaren Jonas Sjöstedt är beredd att diskutera kraven på mer välfärdspengar med Moderaterna och Kristdemokraterna. Ett första tillfälle blir redan under torsdagens möte i finansutskottet.

– Om det inte kommer något besked snart så kommer vi att börja prata med M och KD för att se om det på något sätt går att agera ihop i finansutskottet, säger Jonas Sjöstedt.

Han underkänner statsminister Stefan Löfvens löfte om att regeringen under

våren kommer att presentera nya satsningar på kommuner och regioner.
– Det var ett icke-besked. Han lovade inte en krona till välfärden, säger Jonas Sjöstedt.

Hanna Jakobson

hanna.jakobson@dn.se

Hans Olsson

hans.olsson@dn.se

Om riksdagen inte har förtroende för statsministern kan riksdagen rikta en misstroendeförklaring mot statsministern. Då måste regeringen avgå eller utlysa ett extra val. För att genomföra en misstroendeförklaring och misstroendeomröstning krävs att 35 riksdagsledamöter begär det.

Vid omröstningen krävs att 175 riksdagsledamöter röstar ja till förslaget för att riksdagen ska förklara sitt misstroende för regeringen eller ministern. Riksdagen har 349 ledamöter. Regeringspartierna S och MP samlar tillsammans med samarbets-

partierna C och L 167 mandat. Oppositions-
partierna M, KD, SD och V samlar 182 mandat.
Källa: Riksdagen

Kommuner vill ha minst 6,5 miljarder till välfärden

TORSDAG 16 JANUARI 2020

**Åtminstone 6,5 miljarder kronor
behöver kommuner och regioner redan
i år, enligt SKR:s beräkningar. Det är
viktigt med ett snabbt besked, enligt
chefsekonom Annika Wallenskog.
– Alla kommuner är i ett läge där de inte
vet hur mycket de måste spara, säger
hon.**

Höstbudgeten blev en besvikelse, anser Annika Wallenskog på paraplyorganisationen Sveriges kommuner och regioner (SKR). Man hade räknat med 5 miljarder kronor i extra generella statsbidrag men det blev 3,5. I själva verket hade det behövts 10 miljarder.

– Vi trodde att vi skulle få mer beroende på hur situationen ser ut, säger SKR:s chefsekonom.

På onsdagen var kommunernas och regionernas behov av extra pengar ett hett ämne i riksdagens partiledardebatt.

Slutsatsen av SKR:s matematik är att det krävs åtminstone 6,5 miljarder kronor mer redan i år.

Och det behövs ett snart besked, enligt Annika Wallenskog, annars blir det stora negativa konsekvenser.

– Om man först skär ner och sedan kommer det pengar så är det förstås väldigt ineffektivt. Så fort man börjar varsla så slutar ett antal personer, och ska man sedan anställa dem igen så har man förlorat mycket.

Det kärva ekonomiska läget i kommuner och regioner har flera orsaker. Den kanske största är demografin, med fler äldre och barn och relativt sett färre i de åldrar där man arbetar och betalar skatt. En annan är kostnader för nyanlända som landar på kommunerna när de statliga insatserna avslutas.

Annika Wallenskog framhåller också att vårdkostnaderna stiger brant, inte bara på grund av fler äldre, utan också för att det finns (ofta dyra) behandlingar för många fler sjukdomar i dag.

En vikande konjunktur framöver lär också fresta på.

Situationen har inte blivit lättare sedan regeringen lade fram höstbudgeten i september, enligt Annika Wallenskog. Besparingar pågår inom skola, äldreomsorg, sjukvård och andra verksamheter.

– Det vi hör från många håll nu är att man inte återbesätta tjänster när folk går i pension och man tar inte in vikarier. En del kommuner har gått så långt att man lagt varsel, säger Annika Wallenskog på SKR.

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se

Dela

Så får du högsta cheferna att lägga märke till dig

TORSDAG 16 JANUARI 2020

Känner du dig osedd? Verkar det som om din chefs chef inte vet vem du är? Så här gör du för att högsta chefen ska få syn på dig.

Du kämpar på och chefen verkar uppskatta dina insatser. Trots det känns det som att du står stilla i karriären. Hur gör du för att gå vidare och klättra uppåt inom företaget?

Amerikanska Harvard business review ger tio enkla tips.

Du kan börja med att investera tid utanför kontoret. Lägg tiden på att lära dig saker som hjälper dig att bidra till företagets mål. Om färdigheterna speglar vad du själv vill göra inom företaget är det ännu bättre. Ett bra tillfälle att berätta vad du vill tillföra företaget är medarbetarsamtalet.

– I samtalet är det viktigt att vara konkret. Prata mindre om vad du själv vill och mer om hur du kan lösa företagets utmaningar. Beskriv vilka egenskaper du har och hur de är en fördel för arbetsplatsen, säger Lisa Björk, doktor i arbetsvetenskap vid institutet för stressmedicin, på västra Götalandsregionen.

När du väl tar dig an nya uppgifter är det viktigt att du håller ditt löfte. Ditt namn ska förknippas med ordentligt och gediget arbete, enligt artikeln i Harvard business

review. Christina Björklund, docent i ekonomisk psykologi på Institutet för miljömedicin på Karolinska institutet (KI), är inne på samma spår.

– Det är viktigt att du väljer uppdrag som du har rätt kompetens för. Annars kan jobbet bli halvdåligt. Om du saknar rätt erfarenheter får du skaffa dig dem, säger hon.

Chefer uppmärksammar dem som bygger relationer inom hela verksamheten. Framför allt gäller det medarbetare som även fokuserar på teamets framgångar i stället för sina egna.

Men att charma chefens chef kräver att du är försiktig, enligt flera forskare som DN har pratat med. På varje arbetsplats finns det en tydlig hierarki. Den består i att du har en chef. Chefen har i sin tur en egen chef. Att förstå och ta hänsyn till det är viktigt för att bli uppskattad i alla leden.

– Det är möjligt att du lyckas charma chefens chef, men risken är stor att du verkar vara inställsam. Det kan leda till en konflikt med din egen chef, säger Lisa Björk.

Om du vill klättra uppåt inom företaget ska du först försöka prata om det med din egen chef, tillägger hon. Att ”runda” din egen chef är sällan smart.

– Om din egen chef tycker om dig och ditt arbete är chansen större att chefens chef får reda på det. Nästa gång en ledig tjänst dyker upp kan det vara så att ledningsgruppen har ögonen på dig, säger Rikard Arenius, affärsområdeschef på företaget Avonova.

Han ger ett exempel:

– På ett ledningsmöte har chefen två val. Antingen säger chefen att han har tagit fram det nya förslaget. Eller så säger han namnen på dem som ligger bakom idén.

En duktig chef låter sina medarbetare skina, säger han.

Har du följt alla stegen men känner dig ändå osynlig? I vissa fall kan det faktiskt vara nödvändigt att leta efter ett nytt jobb, enligt Christina Björklund.

– Om du försöker men inte får någon respons kan det vara dags att ifrågasätta om det är rätt arbetsplats för dig, säger hon.

Samtidigt kan förändringar kräva lång tid, enligt Helen Lagergren, vd på bolaget Right management, som är en del av bemanningskoncernen Manpower group.

– Påminn dig själv att saker inte sker på en gång, men det utesluter inte att du kan påminna chefen. Medan du väntar kan du använda tiden för att bygga upp ditt eget varumärke, säger hon.

Om det mot all förmodan inte händer något kan du prata direkt med högsta

chefen. I så fall är det viktigt att informera din egen chef om det först.

– Inkludera din chef och fråga om du kan lyfta frågan med någon annan. Då känner sig chefen inkluderad. Ömsesidighet är det bästa ni kan ha i er relation, säger Helen Lagergren.

Raffaella Lindström

raffaella.lindstrom@dn.se

Fakta. 10 sätt att charma dina chefer

1. Visa ditt engagemang för företagets tillväxt.
2. Fokusera på teamets framgång.
3. Ta ansvar för ditt arbete.
4. Gör det du säger.
5. Träna på att vara strategisk.
6. Utmana gamla metoder.
7. Förbättra dina kommunikationsförmågor.
8. Bygg relationer inom hela företaget.
9. Lev efter företagets värden.
10. Räck upp handen.

Källa: Harvard business review

Vård inom EU kan alla få till samma kostnad

TORSDAG 16 JANUARI 2020

Dialys.

Svar på Krister Svensson (10/1): Det har inte skett någon regelförändring hur man kan få dialys när man åker till ett annat EU-land. Däremot finns två parallella regelverk för samma ändamål. Skribenten har använt sig av det regelverk som kräver att man ligger ute med pengar och sedan

begär ersättning av Försäkringskassan. Dialys kan dock även tillhandahållas enligt det andra regelverket.

Behandlingen dialys räknas som livsnödvändig medicinsk vård som man kan få med stöd av sitt europeiska sjukförsäkringskort (EU-kort). Enda skillnaden mot annan vård är att man som patient i förväg behöver kontakta vårdgivaren utomlands för att ingå en överenskommelse om dialysvård. Detta sker för att man ska vara säker på att behandlingen finns tillgänglig när man väl är på plats.

All vård som man får utomlands med stöd av sitt EU-kort får man till samma villkor och kostnader som landets invånare. EU-kort beställer man på Försäkringskassans hemsida.

Ulrich Heiduck, verksamhetsutvecklare på Försäkringskassan

Den svenska - ekonomin tappar fart

FREDAG 17 JANUARI 2020

Svensk ekonomi tappar fart och tillväxten blir lägre än i tidigare prognoser. Men finansminister Magdalena Andersson (S) ser inte någon djup svacka.

– Man skulle kunna säga att vi varken har en högkonjunktur eller en lågkonjunktur, säger hon.

I finansdepartementets nya prognoser kommer den svenska tillväxten att uppgå till cirka 1 procent i år och nästa år för att sedan öka något.

Enligt finansminister Magdalena Andersson är den viktigaste förklaringen att en konjunkturavmattning i omvärlden påverkar svensk ekonomi.

– Vi ser en kraftigare avmattning än vad vi bedömde i höstas, säger hon.

Finansministern bedömer att Sverige står väl rustat för en nedgång i konjunkturen.

– Det är tack vare att vi betalat av på statsskulden som vi har muskler att möta en konjunkturavmattning.

Magdalena Andersson utlovade också att kommunerna kommer att få mer pengar till välfärden senare i vår.

Moderaterna har krävt att kommunerna omgående ska få cirka 3 miljarder för att klara välfärden, medan Kristdemokraterna vill se knappt 7 miljarder och

Vänsterpartiet minst 10 miljarder.

Hur mycket regeringen och samarbetspartierna kommer att tilldela

kommunerna vill inte finansminister Magdalena Andersson säga.

– Men jag bedömer att det Moderaterna kräver är i underkant av det som kommunerna kommer att behöva, säger Magdalena Andersson.

Oppositionspartierna vill att kommunerna snarast ska få besked om nya tillskott men Magdalena Andersson vill inte ge någon tidpunkt för när hon kommer att presentera satsningen.

– Vi ser ingen anledning att dra de här diskussionerna i långbänk men när det blir tänker jag inte svara på i dag, säger Magdalena Andersson.

Hans Olsson

hans.olsson@dn.se

Ledare: Spara inte på krutet, Magdalena Andersson

LÖRDAG 18 JANUARI 2020

Det har stått klart ett tag att välfärden behöver mer pengar. Kommuner och regioner – som tillhandahåller förskolor och skolor, sjukvård och äldreomsorg – har svårt att få budgeten att gå ihop. På många håll i landet planeras besparingar. I veckan krävde Moderaterna ett omedelbart tillskott på 3 miljarder kronor

i statliga bidrag till kommuner och regioner. Övriga oppositionen slöt snabbt upp. Tillskottet vill M finansiera genom bland annat nedskärningar i biståndet och att friåret fimpas.

Några skäl att kringgå den reguljära budgetprocessen finns inte. Att det finns ett behov av mer pengar betyder inte att det handlar om en kris. Men när det är dags för vårändringsbudget om några månader bör regeringen, Centerpartiet och Liberalerna skjuta till resurser. Och vara tydliga med att det kommer ännu mer i budgeten nästa år.

Tillskottet bör dessutom ligga en bra bit högre än M:s bud. Enligt Sveriges kommuner och regioner (SKR), som visserligen har ett egenintresse i att höja buden, behövs minst 6,5 miljarder till i år. Om S, C och L kan övertyga miljöpartisterna om att släppa friåret vore

det naturligtvis välkommet. Det vore utmärkt om det gick att hitta andra slösaktiga utgifter att ta bort. Men faktum är att välfärdssatsningen inte behöver finansieras krona för krona genom nedskärningar på andra budgetområden. Det har att göra med orsakerna till kommunernas och regionernas ekonomiska problem. De har varken i första, andra eller tredje hand att göra med det stora svenska flyktingmottagandet, som en del vill göra gällande. Ska man tro SKR är i stället en vikande konjunktur en av de enskilt viktigaste orsakerna.

Från 2014 till 2018 växte bnp med i genomsnitt 2,8 procent. 2019 var siffran 1,1 procent. I år förväntas den återigen bli 1,1 procent.

Högkonjunkturen är slut, som Konjunkturinstitutet slog fast i höstas och

finansminister Magdalena Andersson (S) upprepade i sin prognosuppdatering i torsdags.

Huvudskälet till det är att världsekonomin tappar fart. Det slår igenom på sysselsättningen, vilket har konsekvenser på både inkomst- och utgiftssidan i kommuner och regioner: skatteintäkterna sjunker, fler människor behöver olika typer av stöd.

Den svagare konjunkturen är ett starkt motiv för en mer kraftfull finanspolitik. Det faktum att Riksbanken valt att höja räntan i ett skede när ekonomin bromsar in är ytterligare en anledning till mer expansiva åtgärder från politikerna. Ökade statsbidrag till kommuner och regioner är ett utmärkt sätt att både upprätthålla kvaliteten i välfärden och understödja efterfrågan i ekonomin.

Det här betyder inte att Sverige måste eller bör överge överskottsmålet i finanspolitiken, som allt fler debattörer föreslår, inklusive finansministern. Dess syfte är nämligen inte att budgeten alltid och varje år ska visa ett plus på 0,3 procent av bnp. Poängen med att ha ett mål på ett överskott över en konjunkturcykel är i stället att man ska spara mer under goda år, så att det ska gå att satsa extra när ekonomin utvecklas svagare.

En ansvarsfull finanspolitik kräver mer expansiva åtgärder när ekonomin bromsar in.

DN 18/1 2020[Dela](#)

”Kvinnors obetalda arbete är värt 100 biljoner kronor”

MÅNDAG 20 JANUARI 2020

DN. DEBATT 20200120

Kvinnors obetalda arbete ligger till grund för de stora vinsterna andra gör. Oxfam har räknat ut att det ekonomiska värdet av kvinnors obetalda hushålls- och omsorgsarbete uppgår till minst 100 biljoner kronor per år. För att få ett

slut på den ojämna fördelningen krävs omfattande politiska åtgärder, skriver Johan Pettersson, Oxfam Sverige.

Vi lever i en värld där extrem fattigdom existerar sida vid sida med gränslös rikedom. Den ojämna fördelningen av världens tillgångar visar ett sexistiskt ekonomiskt system som innebär omfattande diskriminering av kvinnor och stor ojämställdhet mellan könen. Globalt äger män 50 procent mer än kvinnor och tillsammans äger världens 22 rikaste män mer än alla kvinnor i Afrika. Detta visar hjälporganisationen Oxfams nya rapport "Time to care" som vi publicerar i dag inför Världsekonomiskt forums möte i Davos.

Anledningen till att de rikaste är så rika och andra är så fattiga handlar inte om vem som kämpat hårdast. Ofta är det i stället dina föräldrars bankkonto, eller ditt

kön, som dikterar kvaliteten på utbildningen och de jobb du får. På toppen av den ekonomiska hierarkin växer miljardärernas tillgångar exponentiellt. På botten av skalan lägger samtidigt kvinnor 12,5 miljarder timmar på obetalt hushålls- och omsorgsarbete varje dag.

Kvinnors obetalda arbete ligger till grund för de stora vinsterna andra gör och våra samhällen är beroende av deras arbete. Oxfam har räknat ut att det ekonomiska värdet av kvinnors obetalda hushålls- och omsorgsarbete uppgår till minst 10,8 biljoner dollar per år. Det är tre gånger mer än den globala techindustrin. Kvinnor utför mer än tre fjärdedelar av hushålls- och omsorgsarbetet globalt. De tar hand om barn, sjuka, äldre och utför majoriteten av hushållsarbetet, lagar mat, städar, hämtar vatten och ved. Det handlar inte om att kvinnor inte lönearbetar, utan

att de arbetar för mycket och att majoriteten av arbetet de utför är obetalt och osynligt. Kvinnor på landsbygden och i låginkomstländer lägger upp till 14 timmar om dagen på omsorgsarbete. Det är fem gånger mer än män gör i dessa samhällen. Buchhu från Indien går upp klockan tre varje natt för att göra hemmet och familjen redo för dagen. För att hämta vatten måste hon gå tre kilometer enkel väg, en promenad hon gör tre gånger om dagen. På dagarna jobbar hon heltid med vägarbete och när hon kommer hem klockan fem spenderar hon sju timmar med att hämta vatten och ved, städa, tvätta, laga mat och ta hand om barnen. Hennes arbetsdag slutar vid midnatt. Hon utsätts också ofta för våld av sin man, till exempel om hon misslyckats med någon av sysslorna. ”Jag har inte ens tid att dö. Vem ska ta hand om dem och tjäna pengar

till familjen om jag är borta?” säger Buchhu.

De patriarkala ekonomiska modellerna driver på ojämlikheten där den rikaste procenten samlar på sig den största delen av jordens tillgångar medan kvinnor marginaliseras. Regeringar fortsätter trots detta att beskatta de rikaste för lågt på bekostnad av de fattigaste. Framför allt är det kvinnor från socialt utsatta grupper som missgynnas av en underfinansierad välfärd, när de tvingas täcka upp för de omsorgskrav som samhället misslyckas med att uppfylla.

När kvinnor utför omsorgsarbete gratis kommer regeringar och företag undan med intrycket av att extra investeringar i offentliga tjänster som vård och utbildning inte är nödvändiga.

Mycket tyder på att mer omsorgsarbete kommer behöva göras framöver. Jordens

befolkning växer och blir äldre. Dessutom kommer klimatkrisen att öka pressen på omsorgsarbetet under det kommande decenniet. Exempelvis så beräknas upp till 2,4 miljarder människor leva i områden utan tillräcklig tillgång till vatten år 2025. Det kan få som resultat att kvinnor och flickor som ofta är ansvariga för familjens vattenförsörjning tvingas gå längre för att hämta det. Den personliga kostnaden för den ökade arbetsbördan kan driva familjer i medel- och låginkomstländer under fattigdomsgränsen och kvinnor djupare ner i en fattigdom som betyder både brist på tid och pengar.

Världens miljardärer och kvinnors obetalda omsorgsarbete är resultatet av en trasig ekonomi. Regeringar prioriterar låga skatter för de rikaste framför en fungerande välfärd. I stället för att utöka sociala program och utgifter för att avvärja

den förestående omsorgskrisen och ta itu med ojämlikheten är det mer än två tredjedelar av världens länder som privatiserar eller drar ner på utgifterna för offentliga tjänster. Denna typ av neoliberal politik har visat sig öka den ekonomiska ojämlikheten. Ändå är det fortfarande kärnan i råd och villkor som internationella finansinstitut ger till fattiga länder. Finansinstitutioner som IMF har drivit regeringar mot att minska finansiering av offentliga tjänster, till exempel i nordafrikanska länder, och har konsekvent misslyckats med att mäta vilka effekter denna politik har på kvinnor och flickor som lever i fattigdom.

För att få ett slut på den ojämna fördelningen av obetalt omsorgsarbete krävs omfattande politiska åtgärder. För att minska ojämlikheten måste regeringar satsa på infrastruktur och nationella

omvårdnadssystem där människor har tillgång till rent vatten, sanitet, elektricitet, utbildning och omsorgstjänster för barn, sjuka och äldre. Människor i fattigdom saknar ofta tillgång till den infrastruktur, teknologi och de politiska investeringar som kan minska antalet timmar de lägger på att arbeta utan lön.

En lösning för att finansiera detta är skatt. Progressiva skattesystem och investeringar i välfärden är nyckeln till att minska den ekonomiska ojämlikheten och ojämställdheten mellan könen som drabbar kvinnor i fattigdom. Om den rikaste procenten betalade en halv procent mer i skatt på sina förmögenheter hade det exempelvis kunnat bekosta 117 miljoner jobb inom välfärdssektorn de kommande tio åren. Regeringar måste bekämpa skatteflykt, beskatta förmögenheter och kapital på rättvisa nivåer och använda

intäkterna till att skapa en mänsklig ekonomi som fungerar för alla.

Johan Pettersson, generalsekreterare Oxfam Sverige

Oxfam är en global hjälporganisation som kämpar för människor i fattigdom och kris i över 80 länder

Personalens nödrop om sjukvårdskri- sen: ”Vi spelar Guds roll”

MÅNDAG 20 JANUARI 2020

Personalen på Södersjukhuset har fått nog och slår larm hos socialminister Lena Hallengren: Bristen på personal och vårdplatser riskerar livet på patienterna. Samtidigt ska 100 tjänster bort.

– Vi spelar Guds roll och det är hemskt, säger Adrian Iliescu, överläkare på akutmottagningen.

Ingen skriker eller jämrar sig. Tysta patienter, de flesta äldre, ligger på sängar längs med väggarna i korridoren när socialminister Lena Hallengren (S) visas runt av sjukhusledningen. Hon har kommit för att bilda sig en egen uppfattning efter den senaste tidens rapporter om kaos på Södersjukhusets akutmottagning i Stockholm.

– Vi som jobbar här går under, säger undersköterskan Apelsina Ögren till ministern.

Hon pratar snabbt för att hinna berätta så mycket som möjligt om sin jobbvardag och sin oro för patienterna innan Hallengren ska vidare för att träffa sjukhusledningen bakom stängda dörrar.

Under tiden samlas 15 anställda – sjuksköterskor, läkare och undersköterskor – i det trånga utrymmet utanför. S-toppen har inför besöket bett att få träffa arbetsplatsens fackliga företrädare. De är väl förberedda, några med statistik prydligt samlad i plastfickor.

- Vi kan det här, vi är utbildade för detta. Men vi saknar hundratals händer, säger akutläkaren Jennifer Rosdahl.
- Om en Norrtäljebuss kör av vägen så klarar vi inte det, säger Uffe Hylén, överläkare på ortopedien.
- Vi riskerar våra legitimationer varje dag, säger Adrian Iliescu, överläkare på akuten.
- Från ledningens håll heter det att patientsäkerheten inte är hotad. Sen säger vi något helt annat. Det är nästan så att man tror att någon av oss har vanföreställningar. Och det är inte vi,

säger Martina Stenbom, sjuksköterska på akuten.

Anställda befarar att patienter har dött och kommer att dö på grund av för långa väntetider.

- Jag fick upp en patient från akuten som var i extremt dåligt skick och sedan dog. Patienten hade väntat 13 timmar på vårdplats. Det var kaos på akuten och ingen hade hunnit titta på patienten där på många, många timmar. Den här personen kanske hade dött ändå men var i sämre skick än hen hade behövt vara och om det hade funnits någon chans att hjälpa så var det för sent när patienten kom upp, säger kirurgen Åsa Edergren, som har rapporterat händelsen som en avvikelse för utredning.

- Man har tänkt att någon måste dö för att det ska hända något. Men patienter dör,

det händer inget ändå, säger Martina Stenbom, sjuksköterska på akuten.

Det är svårt att veta säkert betonar flera som DN talat med, en svårt sjuk person kanske hade dött ändå. Anställda vittnar om att de inte alltid hinner skriva avvikelserapporter om allvarliga händelser.

Lena Hallengren lyssnar och ställer frågor. Hon betonar att regionpolitikerna har det yttersta ansvaret för sjukvårdsfrågan och kritiserar det blågröna styrets hantering av Stockholms sjukvård.

– Sös skyller på politikerna, politikerna skyller på Sös. Regionen skyller på regeringen. Vi upplever att ingen tar ansvar för sjukvården i Stockholm, säger Carina Hansen, sjuksköterska och huvudskyddsombud för Vårdförbundet. Efter mötet, när rummet är tomt på både människor och syre, säger socialministern:

– Det är inte den här typen av vittnesmål man vill höra från vårdpersonal som har så viktiga uppgifter. Det är precis som någon sa, det kan ju vara vem som helst av oss som behöver vård.

Intill hennes porträtt på regeringens hemsida finns ett citat:

”Svenska folket förväntar sig vård och omsorg av den allra högsta kvaliteten. Och det ska vi leverera.”

Det är en politisk vision som krockar med vittnesmålen från Söder- sjukhuset.

Folk dör, säger flera ur personalen. Ska det vara så i Sverige år 2020?

– Det är klart att det inte ska vara så. Situationen de beskriver är oerhört ansträngd. Man ska ha sjysta förutsättningar att göra ett gott jobb när man arbetar med att ytterst rädda liv. Människor som befinner sig på akutmottagningen har enligt personalen

behov av akutvård. Jag vet inte hur jag nog kan understryka att svensk hälso- och sjukvård ska fungera.

Vad är orsakerna till att det ser ut så här?

– Det är inte fråga om att göra partipolitik av detta men det blir anmärkningsvärt när man har styrt regionen sen 2006 med samma modell med en uppstyckad vård.

– Hade vi inte haft världens dyraste sjukhus med gigantiska konsultnotor kanske man hade haft en annan förståelse för en tuff situation. Det är uppenbart att man har tagit vissa kostnader och får betala för det i en annan ände i form av en sämre ekonomi och personalens situation och arbetsmiljö.

Vad säger du till personal, patienter och anhöriga som är oroliga?

– I vanliga fall brukar jag säga att Sverige har en fantastisk hälso- och sjukvård sett

till medicinsk kvalitet. Men givet den här diskussionen blir det lite konstigt att säga. Det är inte så att alla som söker sig till vården behöver vara jätteroliga. Men jag är ändå bekymrad över att regionledningen inte tar vittnesmålen från dem på golvet på fullt allvar.

Som socialminister har du ändå ett övergripande ansvar för sjukvårdsfrågan. Vad gör du här och nu?

– Det är verkligen inte fråga om att slå ifrån mig men det skulle skapa ett missnöje om man tror att jag äger hela hälso- och sjukvården och att jag skulle kunna fixa till det här om jag bara ville. Men nu har vi en hälso- och sjukvård där regionen har huvudansvaret. Det nationella ansvaret handlar om att IVO granskar och att vi ser till att utbilda läkare och skjutsköterskor. Sen årsskiftet har vi inrättat ett nationellt vårdkompetensråd.

Mitt arbete är inte att här och nu lösa en arbetssituation utan det är att se till att vi långsiktigt tryggar och säkrar svensk hälso- och sjukvård.

Men var går gränsen för när regeringen måste gripa in?

– Det finns ingen ordning som säger att regionerna har ansvar hit och sen tar staten över. Detta är regionernas ansvar på samma sätt som försörjningsstödet är socialtjänstens ansvar, en kommunal angelägenhet. Och när man har en regionledning som säger att man har allt under god kontroll så låter det ju inte heller som att regionen är intresserad av stöd, säger Lena Hallengren.

Förra veckan kom M, KD och V med krav på extrapengar till välfärden. Sveriges kommuner och regioner beräknar att åtminstone 6,5 miljarder kronor extra behövs redan i år. Lena Hallengren vill

inte säga en siffra men det står klart från både henne och statsminister Stefan Löfven att välfärden ska få mer pengar i vårändringsbudgeten som läggs fram i april.

Snart blir personalen på Södersjukhuset färre. I höstas lades ett varsel på 100 personer. Klara Strömberg, överläkare på akuten och ordförande för Läkarföreningen på Sös hävdar att det inte spelar någon roll hur mycket personalen protesterar.

– Vi kan förklara oss oeniga mot alla åtgärder men man tar besluten ändå. Skiten rinner neråt uppifrån. Ledningen sitter i en bajsmacka.

Hanna Jakobson

hanna.jakobson@dn.se

Sös-personalen vittnar om läget. ”Att patientsäkerheten inte är hotad är skitsnack”

Lina Stålhane, ST-läkare i akutsjukvård:

– Att patientsäkerheten inte skulle vara hotad som upprepas gång på gång är skitsnack. Den är hotad hela tiden. Folk ligger ju och dör eller blir bara sämre och sjukare för att de väntar så länge. Det här är inget undantagsfall.

Klara Strömberg, överläkare på akuten, Saco-rådsordförande samt ordförande för Läkarföreningen på Sös:

– Folk hinner bli väldigt mycket sjukare i väntan på akuten, sen hinner de bli ännu sjukare i väntan på att komma till avdelning för att vi inte har tid att vårda dem på rätt sätt. Det finns risk för att folk dör.

Apelsina Ögren, undersköterska akuten:

– Man vill rädda liv, få någon att må bättre eller lindra någons smärta. Men nu är prioriteringen att så få som möjligt ska dö och då får många ligga med smärta i 20 timmar.

Martina Stenbom, sjuksköterska akuten:

– Man är orolig för att missa att ställa den där extrafrågan eller ett provsvar så att en behandling fördröjs. Om en patient har en svår bakteriell infektion är det avgörande att få antibiotika i tid, vid en riktigt svår infektion ökar dödligheten för varje timme som går.

Fakta. Södersjukhusets pressade läge

Anställda och anhöriga har i början av året larmat om långa väntetider och platsbrist på Södersjukhuset. Under trettonhelgen drabbades hela regionen av it-haveri och samtidigt sattes Karolinska i Huddinge i stabsläge på grund av nätverksproblem.

Under trettonhelgen, 5–6 januari 2020, hade Sös akutmottagningar (vuxen, gyn och barn) över 100 fler besök än 2019.

Södersjukhusets akutmottagning hade under 2018 längst väntetid av landets samtliga akutmottagningar.

I november meddelade Sös att 100 tjänster måste bort. 50 undersköterskor, 25 läkare och 25 administrativa tjänster. Danderyds sjukhus varslar

omkring 100 tjänster och Karolinska 600 tjänster, 250 läkare och 350 undersköterskor.

Det blågröna regionstyret har mött hård kritik för sin hantering av situationen. Finansregionråd Irene Svenonius (M) kallade under fredagen regionens gruppleddare till ett extrainsatt möte och konstaterade att det behövs fler bemannade vårdplatser på akutsjukhusen.

– Det är inte den här typen av vittnesmål man vill höra från vårdpersonal som har så viktiga uppgifter. Det är precis som någon sa, det kan ju vara vem som helst av oss som behöver vård.

Intill hennes porträtt på regeringens hemsida finns ett citat:

”Svenska folket förväntar sig vård och omsorg av den allra högsta kvaliteten. Och det ska vi leverera.”

Det är en politisk vision som krockar med vittnesmålen från Söder- sjukhuset.

Folk dör, säger flera ur personalen. Ska det vara så i Sverige år 2020?

– Det är klart att det inte ska vara så. Situationen de beskriver är oerhört ansträngd. Man ska ha sjysta förutsättningar att göra ett gott jobb när man arbetar med att ytterst rädda liv. Människor som befinner sig på akutmottagningen har enligt personalen

behov av akutvård. Jag vet inte hur jag nog kan understryka att svensk hälso- och sjukvård ska fungera.

Vad är orsakerna till att det ser ut så här?

– Det är inte fråga om att göra partipolitik av detta men det blir anmärkningsvärt när man har styrt regionen sen 2006 med samma modell med en uppstyckad vård.

– Hade vi inte haft världens dyraste sjukhus med gigantiska konsultnotor kanske man hade haft en annan förståelse för en tuff situation. Det är uppenbart att man har tagit vissa kostnader och får betala för det i en annan ände i form av en sämre ekonomi och personalens situation och arbetsmiljö.

Vad säger du till personal, patienter och anhöriga som är oroliga?

– I vanliga fall brukar jag säga att Sverige har en fantastisk hälso- och sjukvård sett

till medicinsk kvalitet. Men givet den här diskussionen blir det lite konstigt att säga. Det är inte så att alla som söker sig till vården behöver vara jätteroliga. Men jag är ändå bekymrad över att regionledningen inte tar vittnesmålen från dem på golvet på fullt allvar.

Som socialminister har du ändå ett övergripande ansvar för sjukvårdsfrågan. Vad gör du här och nu?

– Det är verkligen inte fråga om att slå ifrån mig men det skulle skapa ett missnöje om man tror att jag äger hela hälso- och sjukvården och att jag skulle kunna fixa till det här om jag bara ville. Men nu har vi en hälso- och sjukvård där regionen har huvudansvaret. Det nationella ansvaret handlar om att IVO granskar och att vi ser till att utbilda läkare och skjutsköterskor. Sen årsskiftet har vi inrättat ett nationellt vårdkompetensråd.

Mitt arbete är inte att här och nu lösa en arbetssituation utan det är att se till att vi långsiktigt tryggar och säkrar svensk hälso- och sjukvård.

Men var går gränsen för när regeringen måste gripa in?

– Det finns ingen ordning som säger att regionerna har ansvar hit och sen tar staten över. Detta är regionernas ansvar på samma sätt som försörjningsstödet är socialtjänstens ansvar, en kommunal angelägenhet. Och när man har en regionledning som säger att man har allt under god kontroll så låter det ju inte heller som att regionen är intresserad av stöd, säger Lena Hallengren.

Förra veckan kom M, KD och V med krav på extrapengar till välfärden. Sveriges kommuner och regioner beräknar att åtminstone 6,5 miljarder kronor extra behövs redan i år. Lena Hallengren vill

inte säga en siffra men det står klart från både henne och statsminister Stefan Löfven att välfärden ska få mer pengar i vårändringsbudgeten som läggs fram i april.

Snart blir personalen på Södersjukhuset färre. I höstas lades ett varsel på 100 personer. Klara Strömberg, överläkare på akuten och ordförande för Läkarföreningen på Sös hävdar att det inte spelar någon roll hur mycket personalen protesterar.

– Vi kan förklara oss oeniga mot alla åtgärder men man tar besluten ändå. Skiten rinner neråt uppifrån. Ledningen sitter i en bajsmacka.

Hanna Jakobson

hanna.jakobson@dn.se

Sös-personalen vittnar om läget. ”Att patientsäkerheten inte är hotad är skitsnack”

Lina Stålhane, ST-läkare i akutsjukvård:

– Att patientsäkerheten inte skulle vara hotad som upprepas gång på gång är skitsnack. Den är hotad hela tiden. Folk ligger ju och dör eller blir bara sämre och sjukare för att de väntar så länge. Det här är inget undantagsfall.

Klara Strömberg, överläkare på akuten, Saco-rådsordförande samt ordförande för Läkarföreningen på Sös:

– Folk hinner bli väldigt mycket sjukare i väntan på akuten, sen hinner de bli ännu sjukare i väntan på att komma till avdelning för att vi inte har tid att vårda dem på rätt sätt. Det finns risk för att folk dör.

Apelsina Ögren, undersköterska akuten:

– Man vill rädda liv, få någon att må bättre eller lindra någons smärta. Men nu är prioriteringen att så få som möjligt ska dö och då får många ligga med smärta i 20 timmar.

Martina Stenbom, sjuksköterska akuten:

– Man är orolig för att missa att ställa den där extrafrågan eller ett provsvar så att en behandling fördröjs. Om en patient har en svår bakteriell infektion är det avgörande att få antibiotika i tid, vid en riktigt svår infektion ökar dödligheten för varje timme som går.

Fakta. Södersjukhusets pressade läge

Anställda och anhöriga har i början av året larmat om långa väntetider och platsbrist på Södersjukhuset. Under trettonhelgen drabbades hela regionen av it-haveri och samtidigt sattes Karolinska i Huddinge i stabsläge på grund av nätverksproblem.

Under trettonhelgen, 5–6 januari 2020, hade Sös akutmottagningar (vuxen, gyn och barn) över 100 fler besök än 2019.

Södersjukhusets akutmottagning hade under 2018 längst väntetid av landets samtliga akutmottagningar.

I november meddelade Sös att 100 tjänster måste bort. 50 undersköterskor, 25 läkare och 25 administrativa tjänster. Danderyds sjukhus varslar

omkring 100 tjänster och Karolinska 600 tjänster, 250 läkare och 350 undersköterskor.

Det blågröna regionstyret har mött hård kritik för sin hantering av situationen. Finansregionråd Irene Svenonius (M) kallade under fredagen regionens gruppleddare till ett extrainsatt möte och konstaterade att det behövs fler bemannade vårdplatser på akutsjukhusen.

Chefläkaren: Vi har små marginaler

MÅNDAG 20 JANUARI 2020

Södersjukhuset har små marginaler vid störningar, medger Anne Kierkegaard, chefläkare på Södersjukhuset.

– Patientsäkerheten riskerar alltid att påverkas negativt, särskilt under perioder av hög belastning, säger hon. Personal vittnar om att patientsäkerheten återkommande hotas. Hur kommenterar ni det?

– Det stämmer att bristen på vårdplatser och svårigheter att skriva ut patienter från sjukhuset finns året om, med toppar där

belastningen blir extra stor. Bristen på omvårdnadspersonal har vi levt med under väldigt lång tid. Sjukhuset har små marginaler vid störningar när vi har en lägre bemanning och vi arbetar med att hitta lösningar för detta, säger chefläkare Anne Kierkegaard.

Många medarbetare berättar om stor oro och stress över att patienter ska försämrast eller dö på grund av för lång väntan och brister i vården. Är det acceptabelt?

– Det är givetvis inte okej att medarbetare känner oro för att deras patienter inte ska få den vård de behöver. Jag har full förståelse för att det skapar en stress att känna att man inte räcker till att ge den vård man önskar och så ska det inte behöva vara. Våra medarbetare gör alltid en medicinsk prioritering så att de allvarligast sjuka får vänta kortast tid. Jag

känner mig trygg med att de patienter som är allvarligt sjuka blir väl omhändertagna, säger hon.

En nyligen inkommen avvikelse handlar om en patient som väntat 13 timmar och sedan blivit så dålig att patienten dog, hur kommenterar ni det?

– Alla vårdavvikelser dokumenteras och utreds och vid allvarliga vårdskador gör vi alltid en Lex Maria. När de är inskickade till Ivo (Inspektionen för vård och omsorg) är de tillgängliga men vi kommenterar inte enskilda patientfall av hänsyn till patienter och anhöriga. Vi är angelägna om att våra medarbetare rapporterar avvikelser via vårt avvikelsehanteringssystem eller till sin närmsta chef.

Enligt Anne Kierkegaard har sjukhuset efter 2018 tagit fram flera nya rutiner för att minska vistelsetiden och öka tillsynen av patienter på akuten.

– Nu finns personal som ser till att det ges mediciner, mat och som hjälper patienterna med hygien medan de vistas på akutmottagningen.

– Vi har också tidigare genomfört journalgranskning på patienter som haft långa vistelsetider på akutmottagningen och kunde då inte se några allvarliga vårdskador i den gruppen. Vi planerar att genomföra fler journalgranskningar.

Hanna Jakobson

hanna.jakobson@dn.se

Finanskrisen var männens fel – får barnen lära sig i skolan

TISDAG 21 JANUARI 2020

Läroböcker i samhällskunskap förklarar grundläggande ekonomibegrepp för gymnasieelever. Dessvärre har de ofta fel.

Vårterminen har börjat och runt 350 000 gymnasieelever har återgått till skolbänken. Men vad får de lära sig? Jag

läste nyligen sex gymnasieläroböcker i samhällskunskap för att undersöka vad dessa skriver om det ämne jag själv ägnar mig åt: samhällsekonomi.

Det var oroande läsning.

Det är ingen enkel uppgift att pedagogiskt och korrekt förklara ekonomi för gymnasieungdomar. Ändå förvånades jag över hur ofta böckerna utelämnar det grundläggande för att i stället anlägga minst sagt oväntade perspektiv.

Studentlitteraturs bok "Stringent 1b" går fel redan i introduktionen, där det påstås att ekonomi kallas den dystra vetenskapen för att behovet av pengar alltid tycks vara större än tillgången på pengar.

Ekonomi kallas förvisso den dystra vetenskapen, men skälet är att resurserna är begränsade. Pengar är inte en resurs utan ett verktyg för att fördela resurser. Det finns gott om exempel på att det har

skapats så mycket pengar att de blivit värdelösa. Detta är ingen liten detalj, att förstå skillnaden mellan pengar och resurser är avgörande för att förstå samhällsekonomin.

Bara några rader längre ned i introduktionen konstateras det: "Det finns olika tankar om hur samhällsekonomi ska skötas, men en sak verkar alla vara överens om – det ekonomiska kretsloppet måste snurra på. Om det stannar av skapas problem i alla dess delar. Det måste vara 'fart på kulorna'."

Jag är inte säker på vad boken försöker säga här. En snäll tolkning är att författarna försöker säga något om behovet av eller synen på ekonomisk tillväxt, men då går påståendet från att vara obegripligt till att vara fel i sak. Det finns ju numera strömningar som vill ha nedväxt i stället för tillväxt, andra som

menar att tillväxt i sig är relativt ointressant, och många som menar att det är en viss typ av tillväxt som skapar problem som exempelvis miljöförstöring och stress.

Dessa exempel är tyvärr illustrativa. Boken "Samhällskunskap 1" (även den från Studentlitteratur) innehåller bland annat flera underliga formuleringar om konkurrens.

"Perfekt konkurrens betyder att producenter och konsumenter 'tävlar' på lika villkor", påstår boken. Det är fel på ett intressant sätt: Vad är det producenter och konsumenter tävlar om? Även här antyder användandet av citattecknen att författarna inte är helnöjda med metaforen.

Några rader senare i samma bok förklaras innebörden av perfekt konkurrens igen, annorlunda men fel även denna gång:

"Perfekt konkurrens är en marknadsform där konsumenter och producenter kan påverka lika mycket."

Korrekt förklarat är perfekt konkurrens en teoretisk marknadsform utan inträdesbarriärer och transaktionskostnader, där produkterna är identiska och företagen måste acceptera rådande marknadspris.

Den som förstår innebörden av perfekt konkurrens kan förstå varför många gillar marknadsekonomin (konkurrensen kan ge konsumenterna billiga produkter) och samtidigt förstå varför många ogillar densamma (företagen har alltid incitament att sätta konkurrensen ur spel för att öka sin vinst). Boken återger den korrekta definitionen i en faktaruta, men förklaringarna i texten skapar fler frågor än svar.

Ibland tenderar läroböckerna att börja analysen en bra bit från kärnfrågan, utan att först lära ut det basala. Det kanske tydligaste exemplet är när ”Stringent Samhällskunskap 2–3” (Studentlitteratur igen) i sitt första kapitel vill visa hur samma fenomen kan analyseras ur olika perspektiv, och tillämpar detta på finanskrisen. Det är en bra idé, som skulle kunna leda till att olika förklaringar till krisen kontrasteras mot varandra: Bankers riskabla utlåning, den amerikanska centralbankens låga räntor åren före krisen, det så kallade moral hazard-problem som uppstår när banker vet att de kommer att bli räddade om de hamnar i problem och de täta och kanske korrupta banden mellan USA:s finanssektor och den politiska sfären. I stället är de perspektiv som anläggs på finanskrisen 2008 i tur och ordning

genusperspektiv, klassperspektiv och etnicitetsperspektiv.

Den första orsaken till finanskrisen som boken tar upp är att de flesta anställda på banker och börser är män, att manliga nationalekonomers forskningsresultat låg till grund för den ekonomiska politiken och att det huvudsakligen var män som spekulerade med andras pengar.

Långt senare i boken beskrivs den ekonomiska standardförklaringen i en kort faktaruta. Då är tyvärr idén om att analysera finanskrisen ur olika perspektiv försvunnen, och insikten att den förklaras på olika sätt även av ekonomer går förlorad.

Under min (subjektiva) genomläsning hittade jag tack och lov två böcker (”Reflex 123” och ”Arena 123”, båda från Gleerups förlag) som inte gjorde mig besviken.

Välskrivna böcker har en självklar plats i skolan. Men kvalitet främjas av granskning och det är sällsynt att läromedel granskas på kultursidor och i fackpress. Det skulle inte skada om det skedde oftare.

Andreas Bergh är välfärdsforskare vid Ekonomihögskolan i Lund och Institutet för näringslivsforskning, och fristående kolumnist i Dagens Nyheter.

Andreas Bergh

”MP vill nu ha kraftfullare åtgärder mot hedersnormer”

TISDAG 21 JANUARI 2020

DN. DEBATT 20200121

Inom ramen för januariavtalet ingår ett omfattande åtgärdspaket för att komma åt hedersförtrycket. Vi i Miljöpartiet vill nu gå vidare med kraftfullare åtgärder för att bekämpa hedersnormer, för ökad sysselsättning bland kvinnor i hederskontext och för globala initiativ i

frågan, skriver Per Bolund (MP) och Åsa Lindhagen (MP).

I dag är det exakt 18 år sedan Fadime Sahindal mördades av sin egen pappa. Han dömdes till livstids fängelse och händelsen följdes av en stor debatt om hedersrelaterat våld i Sverige. Fadime hade under många år med stort mod kämpat för de friheter som många tar för givna. Två månader innan Fadime mördades stod hon i riksdagens talarstol och sa: ”Jag har valt att berätta min historia här för er i dag i förhoppning om att det kan hjälpa andra invandrartjejer, så att inte fler behöver gå igenom det jag har fått göra. Om alla drar sitt strå till stacken behöver sånt här inte upprepas.”

Fadime berövades livet, men hedersvåldet lever kvar. Enligt vissa uppskattningar lever mer än 100 000 ungdomar i Sverige under ett hedersförtryck, med

begränsningar i alltifrån val av klädsel och yrkesval till utsatthet för könsstympning, tvångsgifte och ytterst hedersmord. Andra uppskattningar visar att mellan 7 och 9 procent av unga i storstäderna lever med kollektivt legitimerat våld och att 10 till 20 procent begränsas av oskuldsnormer. Det handlar om ett kollektivt förtryck från släkt och familjemedlemmar som främst drabbar flickor och kvinnor, men där även pojkar och unga män kan drabbas och där hbtq-personer och personer med funktionsnedsättningar är särskilt utsatta. Hedersrelaterat våld och förtryck är fullkomligt oacceptabelt. Tidigare feministiska framgångar i vårt land har varit möjliga tack vare modiga förkämpar som har stått upp för jämställdhet och stridit för kvinnors rätt att själva bestämma över sina liv och delta fullt ut i samhällslivet. Nu är det vår tur att flytta

fram positionerna och se till att den rätten kommer alla till del.

Sedan Fadime höjde sin röst i riksdagen och berättade om sin utsatta situation har en hel del hänt. Det finns i dag en större medvetenhet om hedersrelaterat våld och förtryck. Vi pratar mindre om huruvida vi har problem med hedersvåld och mer om vad vi ska göra åt det, vilket är ett steg i rätt riktning. Men fortfarande finns oerhört mycket kvar att göra.

Arbetet mot hedersförtryck är högt prioriterat i januariavtalet, som slutits mellan Miljöpartiet, Socialdemokraterna, Centerpartiet och Liberalerna. Regeringen har tillfört omfattande resurser och tagit flera viktiga steg för att bland annat skärpa straffen för brott med hedersmotiv, etablera regionala resurscentrum för hedersvåldsutsatta och öka möjligheterna att ge insatser till unga utan föräldrars

samtycke vid misstanke om hedersbrott. Vidare har regeringen kraftfullt förstärkt det nationella kompetensteamet vid länsstyrelsen i Östergötland och UD:s stöd till personer som förts utomlands samt utökat arbetet mot heder i skolorna. Miljöpartiet menar att åtgärderna i januariavtalet är nödvändiga men inte tillräckliga – vi behöver göra mer för att komma åt hedersförtrycket. Vi behöver ha ett mer effektivt förebyggande arbete och skarpare insatser mot de destruktiva normer som ligger till grund för våldet och förtrycket. Ska vi lyckas komma åt hedersvåldet måste roten till problemet bekämpas, det vill säga hedersnormerna som upprätthåller förtrycket. Även så kallad ”vardagsheder”, där exempelvis moralpoliser kontrollerar och begränsar andra människors integritet, sexualitet och livsutrymme måste bekämpas.

För att flytta fram positionerna i det förebyggande arbetet mot hedersförtrycket föreslår Miljöpartiet följande:

1 Kraftfullt arbete för att bekämpa hedersnormer. Jämställdhetsmyndigheten har nyligen identifierat brister och begränsningar i det våldsförebyggande arbetet mot heder. Miljöpartiet vill därför satsa mer resurser på att utveckla effektiva våldsförebyggande metoder och att samtliga regioner ska kunna erbjuda föräldrastödsprogram och hembesöksprogram till förstagångsföräldrar för att förebygga hedersnormer. Vi vill även att det våldsförebyggande arbetet i skolan ska förstärkas och att de verksamheter som arbetar förebyggande mot heder och visar på goda resultat byggs ut. Därtill ska dialogen och samarbetet med föreningslivet utvecklas kring hur

hedersnormer kan förändras och motverkas.

2 Åtgärder för att öka sysselsättningen bland kvinnor i hederskontext. Egen försörjning medför ökad egenmakt och kan göra det enklare att lämna en situation där man begränsas av hedersnormer. Att kvinnor arbetar stärker också barnens livschanser. Miljöpartiet vill därför att arbetsmarknadsåtgärder tydligare riktas mot kvinnor i områden med socioekonomiska utmaningar, till exempel genom satsningar på arbetsintegrerande - sociala företag, kombinerade språk- och yrkesutbildningar och företagande. Vi vill också att stöd riktas till initiativ inom föreningslivet som engagerar kvinnor i dessa områden.

3 Initiativ för att bekämpa hedersförtrycket globalt. Hedersrelaterat våld och förtryck finns över hela världen.

Enligt FN:s tidigare uppskattningar lever fyra till fem miljoner människor under hedersnormer och varje år sker runt 5 000 hedersmord. Trots det är arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck relativt outvecklat världen över. Miljöpartiet vill att Sverige tar initiativ på internationell nivå, till exempel inom EU, för att bland annat kartlägga, utveckla och sprida kunskap och våldsförebyggande metoder inriktade på att motverka hedersförtryck. I sitt tal i riksdagen sa Fadime Sahindal att om alla drar sitt strå till stacken behöver hedersvåldet inte upprepas. Och hon avslutade med att be oss att inte vända de drabbade ryggen, att inte blunda för dem. Miljöpartiets övertygelse är att vi behöver göra mer för att komma åt hedersförtrycket. Arbetet måste pågå fram till den dag som frihet och mänskliga rättigheter kommer alla till del. I det

arbetet behöver vi alla dra vårt strå till stacken, inte minst vi politiker. Vi får aldrig någonsin blunda för förtrycket.

Per Bolund (MP), språkrör
Åsa Lindhagen (MP), jämställdhetsminister

De vill sprida lyckat arbete för trygghet

TISDAG 21 JANUARI 2020

När Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltning bestämde sig för att lyfta Hässelby torg och öka tryggheten fick man med sig alla aktörer på tåget. Nu hyllar Stockholms stad satsningen och vill att den modell som använts ska få spridning i alla stadsdelar.

Platssamverkan är ett av de senaste svaren på frågan om hur kommuner och stadsdelar kan arbeta för att både öka

tryggheten och förbättra medborgarnas livsvillkor.

Grundtanken är att man inom en geografiskt avgränsad plats samlar alla aktörer som har mandat att agera just där. Såväl kommunal förvaltning som politik, näringsliv, privata och kommunala fastighetsägare som det civila samhället samlas för att gemensamt reda ut vad som behöver göras – och vem som ska göra det. – Man brukar metaforiskt prata om att i stället för att vi jobbar i stuprör så skapar vi hängrännor, säger Bo Arkelsten (M), ordförande i stadsdelsnämnden Hässelby-Vällingby.

I Stockholm pekades Sergels torg, Medborgarplatsen och Hässelby torg ut som bra platser att inleda arbetet. Nu har de första utvärderingarna av de tre satsningarna presenterats och Anna König Jerlmyr (M) är mycket positiv.

– Vi kan se att det här sättet att arbeta fungerar. Vi har goda resultat över allt – mindre skadegörelse, klotter och lägre brottslighet, säger hon.

Nu vill Stockholms stad att arbetsmetoden sprids till alla stadsdelar, tio miljoner kronor avsätts per år – pengar som stadsdelarna kan söka. Som DN tidigare berättat har många i Hässelby gård en känsla av att satsningen där lett till att man ”återerövrat torget”.

Bo Arkelsten är ordförande i stadsdelsnämnden sedan november 2018.

– Vi har fått basala saker att fungera som de ska. Det handlar om att lyssna på vilka behov medborgarna har och prioritera att få saker och ting gjorda. Samtidigt försöker vi lägga det politiska käbblet åt sidan, säger han.

Även han är förstås nöjd med att den upplevda tryggheten ökat. Vägen dit har

handlat om allt från ”små” saker, som att se till att duvorna inte kan slå sig ner och bajs överallt, till mer genomgripande förändringar som att ta tillbaka fritidsgården, som tidigare drevs på entreprenad, i kommunal regi.

– När unga kriminella tar över, hotar väktare i tunnelbanan och gömmer narkotika på fritidsgården utan att personalen bryr sig – då har det gått för långt. Sedan vi tog tillbaka fritidsgården är det en helt annan verksamhet, säger Bo Arkelsten.

Han är väl medveten om att satsningen delvis bara flyttat problemen. I det här fallet har narkotikahandel börjat ske på skolgårdar och förskolor, särskilt under helgerna.

– Tack vare att vi nu har fungerande samverkansgrupper har vi snabbt kommit i gång med brottsförebyggande åtgärder,

som kameraövervakning och ljudstörande signaler, även där, säger Bo Arkelsten. Ett annat exempel som han gärna lyfter fram är att när man i stadsdelen enades om att stöket i garaget under Ica-butiken var ett problem så agerade man i samverkan med handlaren själv.

– Han investerade i bättre belysning och började spela musik i högtalarna nere i garaget. Musik som ungdomar inte tycker om, säger Bo Arkelsten och ler underfundigt.

Även det fick effekt.

Förutom att polisen parallellt med stadsdelsförvaltningen vässat sig, fått mer resurser och arbetar mer fokuserat har flera samarbeten med det civila föreningslivet också haft stor betydelse.

I IF Brommapojkarnas regi drivs projektet ”Mötesplats Västerort” i form av ett IOP – Idéburet offentligt partnerskap. Inom det

bedrivs, förutom en rad sportsliga aktiviteter, till exempel ”Första jobbet Västerort”, där 20 unga personer anställs per år för att få arbetslivserfarenhet.

Under år 2020 står även stadsdelens hårt belastade socialtjänst inför en omorganisation som man hoppas ska höja kvaliteten i arbetet. Rätt insatser i rätt tid, är devisen. Barn- och ungdom slås ihop med vuxenavdelningen som därmed får samma chef med bättre överblick och större möjligheter till samverkan.

– Vi är definitivt på rätt väg, konstaterar Bo Arkelsten.

Ulrika By

ulrika.by@dn.se

Fakta. Platssamverkan i Stockholm

Platssamverkan har genomförts och utvärderats på tre olika platser i Stockholm – Segels torg, Medborgarplatsen och Hässelby torg.

Sammanfattningsvis går satsningarna ut på att skapa en struktur för samverkan för förutsättningar för att få saker gjorda. Syftet är att göra saker som i första hand är brottsförebyggande.

Staden avsatte 2019 100 miljoner kronor i budgeten för investeringar i stadsmiljön i alla 14 stadsdelsområden. Utöver det fick de tre utvalda platserna 1,5 miljoner var för att genomföra platssamverkan. Även privata näringsidkare och det civila föreningslivet engageras.